ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
1
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
1er AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12079

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.079

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Բ. ԵՕԹԸ ԿՂԶԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Թուսխոյ Եկատերինա Բ. կայսրուհիի ցամաքէն ու ծովէն տարած յաղթանակները Լեհաստանի եւ օսմանեան կայսրութեան վրայ, խախտած էին արեւելեան Եւրոպայի հաւասարակշռութիւնը:

Լուդովիկոս ԺԵ. խորհուրդ տուաւ Թուրքիոյ չշարունակել պատերազմը, քանի որ Ֆրանսա ի վիճակի չէր օգնելու իրեն: Սակայն կայսրուհին ճարպիկ դիւանագիտութեամբ կրցաւ օգուտ քաղել օսմանեան կայսրութեան կրած ամօթալի պարտութենէն:

1774 Յուլիս 21ին կնքուեցաւ Քիւչիւք Քայնարճայի *ռուսեւթուրք* դաշնագիրը, որով Ռուսիա կը ստանար Ազովի թերակղզին, Ենիքալէն, Ազովը, Քիլբուրունը՝ Տնիեսթրի գետաբերանը: Ռուսիոյ ազդեցութեան կ'ենթարկուէին Մոլտաւիան եւ Վալախքա, որոնք կը վերադարձուէին Թուրքիոյ: Ռուսական նաւերը պիտի կրնային ազատօրէն անցնիլ Սեւ Ծովէն Միջերկրական: Ու ամէնէն կարեւորը՝ Ռուսիա իրաւունք կը ստանար պաշտպանելու Օսմ. կայսրութեան քրիստոնեաները եւ Պաղեստինի սուրբ վայրերը, Թուրքիոյ կը վերադարձնէր Արքիպելագոսի կղզիները, գորս Օրլոֆ գրաւած էր Զէյտիէի յաղթանակէն վերջ: Փոխարէնը՝ Թուրք կառավարութիւնը ընդհանուր ներում կը շնորհէր Յոյներուն, որոնք ազատօրէն պիտի կրնային ունենալ իրենց եկեղեցիները, կը ջնջուէին յետնեալ տուրքերը եւ երկու տարի տուրքէ ղերծ կը կացուցուէին:

Քիւչիւք Քայնարճայի դաշնագիրը չուրջ մէկ դար ցարական Ռուսիոյ պալքանեան քաղաքականութեան հաւատոյ հանգանակը պիտի կազմէր: 1784ին Ղրիմը կը կցուէր Ռուսիոյ, հակառակ դաշնագրի տրամադրութեան, որով Ղրիմի եւ Քուպանի Թաթարները անկախութիւն կը ստանային:

1787ին տեղի ունեցաւ ռուսեւթուրք նոր պատերազմ մը: Աւստրիա Ռուսիոյ հետ էր՝ անդամահատելու համար Օսմ. կայսրութիւնը, բանալով «Բիւզանդիոնի ճամբան» Ռուսիոյ առջեւ: Աւստրիացիք զրաւեցին Պելկրատը, ուր հանդիսաւոր մուտք գործեց Եօզէֆ Բ. կայսրը: Սուվարոֆ՝ ռուսական բանակներու գլուխն անցած՝ հասաւ մինչեւ Դանուբի գետաբերանը:

Եաչի դաշնագիրը վերջ տուաւ ռուսեւթուրք նոր պատերազմին:

Եկատերինա Բ. մեռաւ 1796ին՝ առանց իրականացնելու իր երազը: Զաւակը Փաւէլ եւ թոռները՝ Ալեքսանդր, Կոս – տանդին եւ Նիքոլա պիտի չարունակէին գործել Մեծն Պետրոսի քաղաքական կըտակը եւ կայսրուհիին «յունական ծրագիր»ը իրագործելու ուղղութեամբ, այն է՝ վերականգնել արեւելեան (Բիւզանդական) կայսրութիւնը՝ Ռուսիոյ ձեռքով:

Մեծն Բրիտանիա մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէր Հնդկաստանի ճամբան ապահովելու խնդրին: 1704ին գրաւած էր Ճիպրալթարը: 1798ին իրեն պիտի ենթարկէր Մալթան, որ ռազմավիտական կարեւոր դիրք մը կը ներկայացնէր: Սակայն Միջերկրականին տիրապետելու համար անհրաժեշտ էր իր ձեռքն ունենալ Յոնիական կղզիները, որոնք չորս դարէ՝ 1386–էն ի վեր կը պատկանէին Վենետիկի Հանրապետութեան:

Թիւով եօթն էին այդ կղզիները, — Քորֆու, Քեֆալոնիա, Զանթա, Այա Մաւրա, Իթաք, Փաքսո եւ Քերիկօ՝ չորս մեծ ու փոքր, բնակեալ եւ անմարդաբնակ կղզեակներով, որոնք կը դտնուէին Մորէայի եւ Ալպանիոյ դիմաց:

Գոհացում տալու համար անոնց յոյն բնակչութեան բաղձանքներուն, 21 Մարտ 1800ին Պոլսոյ դաշնագրով ստեղծուեցաւ Միացեալ Եօթը Կղզիներու Հանրապետութիւնը՝ անուանապէս ենթակայ Բարձր Դրան, բայց իրականին մէջ ազատօրէն պիտի կառավարուէր տեղւոյն յոյն երեւելիներուն կողմէ: Յոնիացիք տուրքէ ղերծ էին. միայն երեք տարին անգամ մը 75·000 դահեկան (18·750 ֆր. ոսկեդրամ) պէտք է վճարէին Օսմ. կառավարութեան: Ռուսիա իրաւունք ունէր զինուոր պահելու կղզիներուն մէջ: Անգլիա-ռուս մրցակցութիւնը ակներեւ էր Միջերկրականի մէջ: Մինչ Մալթա կը դառնար Մեծն Բրիտանիոյ յառաջապահը, Քորֆուն նոյն դերը կը կատարէր Ռուսիոյ համար:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԻՆԳԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՋԱՐԿԷ ԲՐԵԺՆԵԻ

—o—

Նորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարին բացումը կատարեց Երեքշաբթի օր, Նիքոլա Պոդգորնի, որ այս առթիւ յայտարարեց, թէ 101 օտար պատուիրակութիւններ ներկայ կը դտնուին խորհրդաժողովին: Կը բացակային Չինաստան եւ իր հետեւորդը՝ Ալպանիա:

Կեդր. Կոմիտէի ընդհ. քարտուղարին՝ Բրեժնեւի զեկուցումը՝ կուսակցութեան գործունէութեան մասին, տեւեց վեց ժամ եւ տասը վայրկեան, ինչ որ մրցանիշ մը կը կազմէ, եթէ նկատի չառնուի Խրուշչեւի 7,30 ժամուան զեկուցումը կուսակցութեան 20րդ համագումարին:

Բրեժնեւ անդրադարձաւ Նորհ. Միութիւնը չհաղրդրդող միջազգային բոլոր հարցերուն, ինչպէս նաեւ ներքին խնդիրներու: Այսուհանդերձ, հիմնական երեք ամփոփումներ կարելի է ընել արտայայտած միտքերէն՝ խաղաղութեան առաջարկները, յարաբերութիւնը Չինաստանի հետ եւ ներքին կարդուսարքի բարելաւում:

Յատկանշական կը նկատուի, որ ընդհ. քարտուղարի իր տեղեկատուութեան առաջին բաժինը յատկացուցած է միջազգային հարցերու: Բրեժնեւի ներկայացուցած խաղաղութեան ծրագիրը կը նախատեսէ հինգ կէտ: Նախ՝ ընդունիլ այժմու բոլոր սահմանները, ապա՝ հաչուեյարդարի ենթարկել Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի Ուխտի զինուորական ճամբարները, դատապարտել դաղթատիրութիւնն ու ցեղապաշտութիւնը, արգիլել հիւլէական, քիմիական մանրէաբանական զէնքերը եւ, վերջապէս, բացարձակապէս արգիլել հիւլէական զէնքերու պատրաստութիւնն ու արտադրութիւնը:

Այս կապակցութեամբ Բրեժնեւ կ'առաջարկէ հիւլէական զէնք ունեցող հինգ մեծերու, այսինքն՝ Չինաստանի, Նորհ. Միութեան, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու զէնքերու ապաղինման բոլոր հարցերը:

Բրեժնեւ անդրադարձաւ նաեւ խորհրդային–չին յարաբերութիւններուն ցաւ յայտնելով, որ Չինաստանի վարիչները կը չարունակեն իրենց հակախորհրդային քաղաքականութիւնը, յատկապէս այն պիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ աղթատիրութիւնը կը սասակացնէ իր յարձակումները: Վերջին շրջանին, դիտել տուաւ Բրեժնեւ, Չինաստան նոյնիսկ զինուորական բախում մը ստեղծեց: «Մենք պիտի չպատասխանենք այս դրդռութիւններուն»: Նորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն ամէն ճիգ թափեց, որպէսզի պահպանուի խաղաղութիւնը: Այսպէս, խօսակցութիւններ տեղի ունեցան, դեսպաններու փոխանակում կատարուեցաւ, առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուեցաւ: «Մենք միշտ պատրաստ ենք չարունակելու այս ուղին, սակայն, դժբախտաբար, հարկադրուած ենք նկատի առնելու, որ չին զեկավարներու հակախորհրդային դիծը կը չարունակուի»:

Նորհ. Միութիւնը, Բրեժնեւի յայտարարութեան համաձայն, ամէն ճիգ ի դործ պիտի դնէ, որպէսզի բնականոն յարաբերութիւններ հաստատուին իր եւ Փեքինի միջեւ, սակայն, «մենք տեղի պիտի չտանք չինական յարձակումներուն առջեւ»:

Բրեժնեւ այս առթիւ առաջարկեց Ալպանիոյ՝ վերահաստատել իր յարաբերութիւնները Նորհ. Միութեան հետ:

Միջին Արեւելքի հարցի քննութեան մէջ Բրեժնեւ չափաւոր արտայայտութիւններ ունեցաւ չեչտելով, թէ Նորհ. Միութիւնը պիտի չարունակէ զօրավիդ կենալ իր «արաբ բարեկամներուն»: Միւս կողմէ, այլ պետութիւններու հետ գործակցաբար պատրաստ է իրականացնելու միջազգային երաչխաւորութիւն մը Միջին Արեւելքի հարցին լուծման համար:

Ամերիկայի հանդէպ իր արտայայտութիւնները նոյնպէս չափաւոր են, թէեւ այս վերջինը «կը կարծրացնէ իր դիրքը»: Բաւական խիստ արտայայտուեցաւ Գերմանիոյ նկատմամբ, որ մինչեւ այսօր դեռ չէ վաւերացուցած զերման–խորհրդային դաշնագիրը:

Ներքին ճակատի վրայ պէտք է ամրապնդուի կարդապահութիւնը եւ դաղափարախօսութիւնը: Բրեժնեւ իր ճառի ընթացքին ոչ մէկ խօսք ըրաւ Ստալինի մասին, սակայն, յիշեց անհատի պաշտամունքի սխալները: Քննադատեց նոյնպէս հերձուածող մտաւորականութիւնը, որ «արհամարհանքի արժանի է միայն»:

Տնտեսութեան մարզին մէջ նախապատուութիւնը կուտայ ծանր ճարտարարուեստին, սակայն կ'ուզէ զարդացնել նաեւ ընթացիկ սպրանքներու արտադրութիւնը:

Հայցահատիկի 1970ի արտադրութիւնը մրցանիշ կազմած է, քանի որ 186 միլիոն թոն եղած է: Նախապէս ամէնէն բարձր արտադրութիւնը արձանագրուած է 1960–ին՝ 169 միլիոն թոն, իսկ ամէնէն ոսկերը՝ 1965ին՝ 121 միլիոն թոն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ենթասպային մահապատիժը վճիռը սկսած է աղմուկ հանել Միացեալ Նահանգներու մէջ, մանաւանդ պինուտրական չրջանակներու մէջ: Կարդ մը մարդիկ, որոնց կարդին լրագրող Սեվըրէյտ, որուն ելոյթները կը տարածուին Սի. Պի. Սի. հեռատեսիլի ցանցէն, կ'ուզեն որ այս վճիռը առիթ տայ որ բացուի երկրորդ դատավարութիւն մը, որ ուրիշ բան պիտի չըլլայ եթէ ոչ Վիէթնամի պատերազմին իսկ դատավարութիւնը: Քալէի մեղաւոր ըլլալը ոչ մէկ կասկած կը վերցնէ բայց ինք կ'ուզէ որ մեծերու վրայ թողու պատասխանատուութիւնը: Ինք միայն գործադրած է ստացած հրահանգները: Կը խոստովանի նոյնիսկ թէ կին, մարդ, ծեր, երախայ չարդելու հրահանգները զինքը չեն վրդոված քանի որ անոնք «կուֆ»եր էին (այս բառը նախատական բացատրութիւն մըն է զոր Ամերիկացիք կը գործածեն Վիէթնամցիները որակելու համար):

ՋԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ 600 հազար Փարիզցիներ պիտի հեռանան մայրաքաղաքէն 984 կառախումբերով, որոնց 329ը՝ յատելեալ են: Աստղմէ զատ կան անչուչտ օդանաւով եւ մանաւանդ կառքերով մեկնողները:

ԱՆԳԼԻՈՑ Մարկարէթ իշխանուհին եւ ամուսինը անձնական բնոյթ ունեցող այցելութիւն մը կը կատարեն Փարիզ:

ԼՈՍ–ԱՆՃԷԼԷՍԻ Ոճրային Ատեանը մահուան դատապարտած է Մէնսընը եւ իր երեք մեղսակիցները, որոնք սպանած էին Շարոն Թէյթը եւ հիւրերը, ահարկու ձեւով: Բայց ամէն ինչ չէ վերջացած այս ձեւով, ընդհակառակն: Աւրէն իսկ Մէնսըն եւ միւս երեք դատապարտեալ աղջիկները կը սպառնան երդուեալներուն եւ անոնց ընտանիքներուն: Ցիշենք որ ըստ ամերիկեան իրաւագիտական կարդադրութեանց, Ապրիլ 19ին է միայն որ դատաւորը պէտք է յայտնէ պաշտօնական վճիռը, մինչ այդ իր իրաւասութեան մէջ է մահավճիռը ցկեանս արգելափակման վերածել: Բայց պաշտօնական փաստաբանները կ'ուզեն դատավարութեան վերաքննութիւնը ձեռք ձգել: Ներկայիս ամէնէն վտանգաւոր կեանքը կ'ապրին երդուեալ դատաւորներու ընտանիքները, որոնց դէմ «Սաթան» եւ իր ընկերները վրէժ հռչակած են:

ՆՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ «հերձուած» նկատուած մտաւորականներուն ամէնէն աչքառուներէն մին՝ Փիէր Եակիը, բաց նամակ մը ղրկած է Քաղաքական Բիւրոյի անդամներուն (24րդ Համագումարին առթիւ), ուր կը դատապարտէ չատ վտանգաւոր վերածնունդ մը Ստալինեան մեթոտներու, մշակոյթի, արուեստներու, պատմութեան, ղրականութեան մէջ: Կը դատապարտէ նաեւ այն ձգտումը որ կայ վերապատուելու Ստալինը «պատմութեան մեծագոյն ոճրագործներէն մէկը»:

ԻՐԱՔի կառավարութիւնը որոշեց վերանորոգել պատմական Բաբելոնը, որ 4000 տարուան անցեալ ունի եւ մայրաքաղաքն էր երբեմնի Բաբելոնեան կայսրութեան: Այժմու աւերակները զրօսանքի կարեւոր կեդրոն մը դարձուցած են չրջանը: Վերանորոգումը պիտի կատարուի իր նախկին ձեւին վրայ: Նորոգման ծախքերը պիտի հոգան Իւնեսքօ եւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը: Ծախքը՝ 30 միլիոն տոլար:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԵԱՆ բանակը ծանր վնասներ հասցուցած է Ֆէտայիններուն ձերբաշի մէջ, Ամմանէն 40 քիլոմեթր հեռու: Գահիրէ քննադատեց Յորդանանի կառավարութիւնը՝ վերջին բախումներու կապակցութեամբ:

ՓԱՐԻԶի մէջ, երեքշաբթի օր ալ ցոյց մը կատարեցին պետական պաշտօնեաները: Մայրաքաղաքին Թաղապետութենէն մինչեւ Ռիւ տը Ռիվոլիի Եմմատական նախարարութիւնը 30 հազար պաշտօնեաներ տողանցած են: Սենոիքաները ծիծաղելի կը դտնեն 1,7 առ հարիւրի յաւելումը որ եղաւ Յունուար մէկին, մինչ կառավարութիւնը կը պատասխանէ թէ ինք բարոյականի դաս չունի առնելիք, լաւ կ'ըլլայ որ սենոիքաները նախ իրենց դրան առջեւը աւլեն:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

Ա.

Մեծ Նարեկացիի ստեղծագործութիւնները սկսեալ՝ միջնադարեան հայ գրականութեան մէջ տիրական դարձաւ քնարերգութիւնը, որ ունեցաւ բազմաթիւ փայլուն ներկայացուցիչներ: Առհասարակ, միջազգային գրականութեան մեծ արժէքներէն դարձաւ միջնադարու հայ աշխարհիկ բանաստեղծութիւնը:

Հայկական վերածնունդի մեծ հսկային՝ Գրիգոր Նարեկացիի բնապաշտութիւնն ու մարդկայնականութիւնը, որ ունէր հաստատակամ ոգի, կը ժխտէր աւատապետական յեղաշրջումները եւ կը բաղձար ժողովուրդի կեանքին բարելաւումը, յեղաշրջեց Մոնղոլներու, Թուրքերու եւ Պարսիկներու տիրապետութեան ծանր ժամանակներու մէջ եւ բեւեռեց եկած բանաստեղծներու գործերուն մէջ՝ իբրեւ բռնութեան եւ աւատական կեղեքումի դէմ ժողովրդային դուռածներու պայքարի արտայայտութիւն: Արդարեւ, ԺԳ. – ԺԸ. դարերուն հրապարակ եկան բանաստեղծները, որոնք բողոքի ձայն բարձրացուցին օտար լուծի եւ ընկերային անհաւասարութեան ու անարդարութեան դէմ: Առանք եղան նաեւ աշխարհի ունայնութիւնը դատապարտող պարսիկ եւ արաբ բանաստեղծներու գործերուն համահաւասար արժէքները:

Միջնադարեան հայ աշխարհիկ բանաստեղծութեան մեծագոյն ներկայացուցիչները եղան Նահապետ Քուչակ եւ Սայեաթ–Նովա: Քուչակի կեանքի մասին քիչ տեղեկութիւններ մնացած են: Սնոր թոռան պատկանող Աւետարանին վրայ դրուած չատ կարճ յիշատակարանէն յայտնի է միայն, որ բանաստեղծը ծնած է Ծառակոնիս գիւղը, Վանի մօտ, ԺԲ. դարու սկիզբները:

Քուչակի ստեղծագործութիւնները ընդհանրապէս քառեակներէ կազմուած են, որոնք ձեռագիրներու մէջ սովորաբար կը կոչուին «Հայրէններ»: Ժամանակի ընթացքին այդ քառեակներուն, մանաւանդ անոնց խրատական բնոյթ ունեցողներուն խառնուած են բազմաթիւ ուրիշ հեղինակներու գործեր (բացայայտ է, օրինակ, «Ալեքսանդրի պատմութեան» կաֆաններու մուտքը քուչակեան տաղերու մէջ): Այսպէս պատահած է նաեւ Օմար Խայեամի քառեակներուն հետ եւ մինչեւ այսօր ալ բանասիրական միտքը չանք կը թափէ վերջնապէս որոշելու, թէ բանաստեղծին վերագրուած քառեակներէն որոնք են հարազատ եւ որոնք՝ օտարատուտ: Սակայն այս պարագան բնաւ արգիլք չէ տուած ենթադրելու, որ այդ քառեակները անհատական ստեղծագործութիւններ չեն, որովհետեւ անոնց մեծ մասին դաղափարական, լեզուական եւ ոճի ընդհանրութիւնները հակառակը կը փաստեն: Նոյն վերաբերումը պէտք է ունենալ նաեւ քուչակեան քառեակներուն, որոնց հիմնական մասը լիովին կը կրէ ստեղծագործական անհատականութեան եւ դաղափարական միատնականութեան յստակ կնիքը:

Միջնադարու մեր սիրոյ երգիչներու ստեղծագործութեան դաղափարական բովանդակութեան մէջ յատկապէս ընդդիմացած է երկրային կեանքի արժէքը, հակառակ քրիստոնէական կրօնքի հանդիսաձեալ կեանքի խոստումներուն, իրական աշխարհի պաշտամունքը, լաւը այս աշխարհի մէջ փնտռելու եւ վայելելու գեղագիտական պատկերացումները, սովորաբար, կը ներկայացուին կնոջ գեղեցկութեան եւ սիրոյ ու անոր թողած տպաւորութեան ու ներգործութեան անսահման ուժի գովերգութեամբ: Իսկ ինչ որ յատկանշական է, կնոջ գեղեցկութեան հմայքը կը համեմատուի եւ կը հակադրուի միջնադարեան պայմաններու մէջ այնքա՛ն հեղինակաւոր կրօնական հասատալիքներու եւ համոզումներու հետ: Կոստանդին Երզնկացիէն եաք, որ սիրոյ բանաստեղծութիւնը մշակեց, անոր հետեւորդները գեղեցկութիւնն ու սէրը կ'երգեն չատ աւելի համարձակ եւ անկաշկանդ չեչտով: Ծովհաննէս Թլկուրանցիի պատկերացումով կնոջ գեղեցկութիւնը կրնայ լեռներ հալեցնել, վէմեր խորտակել, միայնակեացներուն խելքը տանել: Նոյնիսկ հարիւրամեայ ալեղաները կ'երազեն կինը, երբ կ'աղօթեն խաչին առջեւ եւ վերջապէս՝ ինչ որ «դրախտում կայ, ամէնն քո ծոցդ կայ», կ'ըսէ բանաստեղծը իր գեղուհիին: Գրիգորիս Աղթամարցի աւելի խտացնելով գոյները, կը խոստովանի, որ իր սիրոյ «լափած է սէրը», որուն հետեւանքով կ'այրի ան: Իր սիրուհին «զօրաւոր խաչէն» աւելի «սքանչելագործ» կը համարի:

Սիրոյ երգի այս բովանդակութիւնը, որ ուղղուած էր աշխարհի ունայնութեան՝ չարին հետ համակերպելու եկեղեցական մոայլ ըմբռնումին դէմ, կը մղէր մարդիկ սիրելու կեանքը: Առանք երբեմն կատարեալ արտայայտութիւնը գտած են Քուչակի գործերուն մէջ, ինչ որ անոնց ժողովրդականութեան երաշխիքը կը կազմէ: Քուչակի մօտ հակադրութիւնները չատ աւելի յստակ են, չատ աւելի համարձակ եւ արտայայտիչ.

Տեսայ իմ հոգուս հոգուն զարդուեր
կ'երթեր ի ժամ.
Ես ալ իմ դէմիկն ելայ. «Ո՞ւր կ'երթաս
ֆո ժամն է հարամ...
Ֆո ծոցդ է տիրոջ մատեան, ֆո ծծերդ է
սաղմոսարան:

Սիրոյ մեծ երգիչին քառեակներուն մէջ կը բացուի մարդկային հարուստ հոգեկան աշխարհ մը, որ երբեք վերացական չէ, որ ամէն առիթով դեղարուեստական ճաշակով յատակացած է ժողովուրդի կեանքին եւ սովորութիւններուն վառ երանգներով համակուած իրաղարձութիւններու մէջ: Քուչակի (ինչպէս նաեւ յետագային Սայեաթ – Նովայի) ստեղծագործութեան՝ նախորդներուն համեմատութեամբ ունեցած յայտնի առաւելութիւններէն ամէնէն կարեւորը այն է, որ կնոջ գեղեցկութեան առընթեր կը պատկերացուի նաեւ անոր հոգեկան աշխարհը: «Հայրէններու» մէջ կինը ինքնուրոյն գործող անձ մըն է, որու հետեւանքով առանձնայատուկ եւ բնորոշ են յոյզերու եւ ապրումներու փոխադարձ արտայայտութիւնները, որոնք կը պայմանաւորեն տոամաթիֆ վիճակները: Անշուշտ, ասիկա կապ ունի նաեւ այն իրողութեան հետ, որ քառեակներուն զգալի մասը կառուցուած է երկխոսութեան ձեւով, իսկ ասիկա հնարաւորութիւն կուտայ քնարական հերոսներուն ներկայացնել իրական կեանքին յարաբերութիւնները՝ զգացումներու բազմազան երանգներով եւ վառ անհատականութեամբ:

Իսկ ո՞րն է Քուչակի սիրոյ փիլիսոփայութիւնը. քառեակներէն մէկուն մէջ կ'ըսէ.

Ֆանց զսէրն այլ ֆաղցրիկ պտուղի
աշխարհս չատտամ բէ լինի,
Շէֆէրն ճղով շաղուած, մօտ ի սէրն է
դառն ու լեղի:

Բանաստեղծին համար այնքան մեծ է աշխարհիս «ամէնէն քաղցր պտուղի» վայելքին հաճոյքը, այնքան խոր է անոր քով սիրոյ զգացումը, որ անոր կը թուի, թէ աշխարհի մէջ ինքը առաջին մարդն է, որու սիրտը լեցուած է սիրով, եւ յետոյ իր սիրտէն դուրս թափելով՝ երկրէ երկիր տարածուած է.

Սէրն երբ ի յաշխարհս եկաւ, եկաւ իմ
սիրտս թառեցաւ,
Հապա իմ սրտէս ի դուրս՝ յերկրէ յերկիր
թափեցաւ:

Ասիկա սիրոյ հոգեբանութեան մէկ կողմն է, բայց կայ նաեւ միւս կողմը.

Այս աստուորիս վրայ երկու բան կայ
ողորմ ու լալի.
Մէկ որ սիրոյ տէր լինի, մէկ որ զրօղն
գայ տանի:

Այսպէս, տանջանքը, ծանր վիշտերը մեծ սիրոյ բնական ուղեկիցներն են: Քառեակներէն մէկուն մէջ ժողովրդական ծանօթ պատկերին դիմելով, Քուչակ կ'ըսէ, եթէ նոյնիսկ ծովը իր ակունքներով մեզի դառնայ, չի կրնար սիրոյ պատճառած վիշտերն ու զառնութիւնները դրի առնել: Երբ սէրը իրական է՝ մարդ ամբողջ էութեամբ կը համակուի անով, կեանքին ամբողջ իմաստը կը կեդրոնանայ մէկ անձի մէջ, որմէ անջատուիլը համազօր է մահուան: Եթէ ձուկը մէկ ջուրէն հանեն եւ ուրիշ ջուրի մը մէջ դնեն, ան կ'ապրի, բայց երբ «գիս ի քենէ զատին քանց մեռնիլ այլ ճար չի լինի»: Ուստի վառ սիրոյ համար իր սիրտը կը

ՊԱՊԸ Կ'ԱՅՑԵԼԷ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՃՂԱՃԱՆԵԱՆի

ԵՒ ՀԱՅՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ
Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆի
ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՀՌՈՄ (Յառաջ).— Առաջին անգամն է պատմութեան մէջ, որ Հռոմի Սրբազան Քահանայապետ մը երկու վերջին դարերու ընթացքին կ'այցելէ հայկական հաստատութիւն մը:

Կիրակի օրը, Մարտ 21, ժամը ճիշդ 17ին, անակնկալ կերպով, առանց չքախումբի եւ առանց պաշտօնականութեան, Պօղոս Զ. մուտք գործեց Հռոմի Լեւոնեան վարժարանէն ներս՝ նախ այցելելու համար Կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս Աղաճանեանի, որ իր ծանր հիւանդութեան պատճառաւ չէր կրնար հեռանալ իր բնակարանէն, եւ ապա՝ հանդիպում մը ունենալու համար յիշեալ վարժարանի ժառանգաւորներուն հետ:

Հայ դպրոցի եկեղեցիին հրապարակին վրայ Պապը դիմաւորեցին Իգնատիոս Պետրոս Պաճանեան կաթողիկոս Պատրիարքին, Պապը բարձրացաւ Կարդինալ Աղաճանեանի յարկաբաժինը, ուր՝ ծիրանափառ Հայրապետը, իր ննջասենեակի սեմին՝ կը սպասէր Քահանայապետին:

— «Քանի որ Ձեր Վսեմութիւնը չայցելէր ինծի, ըսաւ Պօղոս Զ., ողջագուրկ դողայ, ինչպէս աշնան տերեւը հովերէն.

Իմ սիրտ ի ֆո վառ սիրուդ զէտ աշնան
դազել կու դողայ...

Եւ այսպէս, Քուչակի քառեակներուն մէջ փոխն ի փոխ իրարու կը յաջորդին սիրոյ վայելչութեան եւ բերկրանքի, լուսաւոր թախիծի եւ տանջանքի հոգեկան հարուստ վիճակները: Երբեմն նոյնիսկ քնացած ժամանակ բանաստեղծին «սիրտի ականջը» կը մնայ բաց սիրոյ քաղցր անուրջներուն առջեւ, երբեմն «լեղուն կը կապուի», երբ լուր կ'առնէ, թէ սիրած էակը մոռցած է զինք ու այդպիսի պահերու անոր կը թուի, թէ «երկինքն որոտաց դողաց, աստղն խակի ի տեղ չմնաց»: Երբեք ինքզինք չի կրկներ եւ զգացումներու զեղեցիկ ու բանաստեղծական պատկերներով հիացում կը ստեղծէ:

ՓՐՈՖ. Մ. ՄԿՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ամենայն սիրով, պատասխանեց վաճառականը:

Երկու կառք սակարկեցին եւ Լեւոնի կարզադրութեան համեմատ՝ մէկուն մէջ նստան տիկին Անթառամը եւ Ղուկաս Եֆէնտին, իսկ միւսին մէջ՝ ինքն ու նշանածը:

Հազիւ թէ կառքերը ճամբայ ելած էին, Լեւոն ինդալով ըսաւ Ռոզիկին.

— Գիտե՞ս թէ որքան մտատանջ էի հոս հասած վայրկեանիս եւ թէ հիմա որքան հանդիստ եւ երջանիկ եմ:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց աղջիկը միամտաբար:

— Պարզապէս կը վախնայի, որ հոս հասնելուս յարաբերութեանց խզում մը տեսնէի մօրս եւ ձեր միջեւ, մինչդեռ ընդհակառակն, ահա հայրդ ու մայրս քով քովի դիս ընդունեցան: Ուրեմն պատահած մէկ մեծ երջանկութիւնէ դուրկ բան մըն է եւ արդէն ամէն բան մոռցած է...

Լեւոնի այս խօսքերը չփոթեցուցին Ռոզիկը, որ չէր գիտեր ինչ պատասխանելը: Չէր ուզեր մէկէն ի մէկ յուսահատ ընել երիտասարդը, իսկ միւս կողմէ անտանելի կուգար իրեն ստելը: Ուստի չեղակի պատասխան մը տուաւ.

— Եւ եթէ տեսնէիր, որ իրաւունք յարաբերութեանց խզում մը պատահած է, իմ ծնողքիս ու քո մօրդ միջեւ, ի՞նչ պիտի ընէիր, հարցուց Ռոզիկ, իր սեւ աղուոր աչքերը յառելով երիտասարդին վրայ:

— Շիտակը, չատ ցաւ պիտի զգայի, ջանայի պատճառը հասկնալ եւ անմիջապէս հաշտութիւն մը գոյացնելով, խընդիրը անոյշ տեղը կապել:

— Եւ եթէ չյաջողէի՞ր այդ հաշտութիւնը յառաջ բերել, կրկնեց աղջիկը ժպտելով:

Լեւոն զարմացումով իր նշանածին նայեցաւ:

— Բայց ինչո՞ւ այդ հարցումները կ'ընես, քանի որ այլեւս խնդիր չէ մնացած մէջտեղը:

— Պարապ ենթադրութիւն մըն է ըրածս, միայն թէ կ'ուզեմ, որ պատասխանես, պնդեց մանկատի աղջիկը:

«կ'երեւայ, որ դիս փորձել կ'ուզէ այս չարաճճին», խորհեցաւ Լեւոն: Ցետոյ յանկարծ չեչտով մը պատասխանեց.

— Իրաւ որ, ընելիքս չատ պարզ է, երբոր հաշտութեան ամէն միջոց սպառ ոչ, այնատեն կը ձգէի, որ անոնք իրարու հետ ուզածնուն չափ քէն ընեն եւ ծովհետեւ մենք իրարու հետ հաշտ ենք ու բան մը չունինք, քեզի հետ կ'ամուսնանայի ու կ'ելլէինք կ'երթայինք... միթէ մեր երջանկութիւնը ուրիշին քմահաճոյքի՞ն պիտի զոհենք:

Ռոզիկ, երիտասարդին այս պատասխանին վրայ, անհուն երանութեան եւ չնորհակալութեան ակնարկ մը ուղղեց իր նշանածին եւ այտերը անոր ներկայացնելով, ըսաւ.

— Ուրեմն համբուրէ դիս:

Ու երկու սիրահարները իրարու փաթեցան:

Սակայն Ռոզիկի բոլոր այդ հարցումները կասկածներ յարուցած էին Լեւոնի մտքին մէջ:

— Կ'երեւայ, որ դեռ հաշտութիւնը կատարեալ չէ, մտածեց, բայց վնաս չունի, քանի որ իրարու հետ բոլորովին խզուած չեն, կրնանք դիւրաւ կարզադրել ամէն բան:

Եւ ալ այդ խնդրին վրայ չխօսեցաւ աղջկան հետ:

Օթէլին մէջ, սեղանին վրայ, ճաշը բաւական ղուարթ անցաւ: Ղուկաս Եֆէնտի աննման կերպով մտերմութիւն կեղծեց տիկին Անթառամի հետ, միշտ հեռը խօսելով, գինի մեծարելով, կատակելով, մինչ տիկին Անթառամ կը չարունակէր իր դաժան ու վերապահ դիրքը:

Միջոց մը Ղուկաս Եֆէնտի խօսքը Լեւոնին ուղղելով ըսաւ.

— Ուրեմն այսպէս, անպատճառ կ'ուզես, որ դալ չաբթու հարսնիքը ընե՞նք... ես պիտի նախընտրէի, որ դոնէ ամիս մը յետաձգէինք, որպէսզի աւելի հանդարտօրէն պատրաստութիւններ տեսնէինք...

— Ամի՛ս մը, գոչեց Լեւոն, չէ, չէ, Ղուկաս Եֆէնտի, անկարելի է, նոյնիսկ մէկ չաբաթը ինծի համար մեծ զոհողութիւն մըն է... դուք գործի մարդ էք, դիտէք, որ երբ բացառիկ առիթներ ներկայանան, պէտք չէ ձեռքէ փախցնել եւ ճիշդ այս միջոցին այդպիսի առիթներ կան...

— Այսինքն, վրայ բերաւ Ղուկաս Եֆէնտի, իմ յայտնած պարզ փափաքս մըն էր, բայց քանի որ գործերդ չեն ներեր, էհ, ինչ ընենք, թող ուզածիդ պէս ըլլայ:

Ցետոյ, Լեւոնի մօրը զառնալով, Ղուկաս Եֆէնտի ժպտուն, փայփայիչ ձայնով մը հարցուց.

— Ձեր կարծիքը ի՞նչ է այս մասին, տիկին Անթառամ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

րելով հիանդ Հայրապետը, ահա, ես կուգամ Ձեզ այցելութեան»։

— «Ձեր այս այցելութեամբ, պատասխանեց Կարդինալ Ագաճանեան, ես կը վերածնիմ, Սրբազան Հայր»։

Այս սիրալիր ողջոյնէն ետք, Պօղոս Զ., քանի վայրկեան տեւողութեամբ, մտերիմ զրոյց մը ունեցաւ Կարդինալին հետ։

Մինչ այդ՝ Պապին հետեւորդները, նոյն յարկաբաժնի դահլիճին մէջ, Պաքանեան Հոզեւոր Տիրոջ հետ տեսակցելու առիթն ունեցան։

Պօղոս Զ., այս առթիւ նուիրեց կարդինալին, արձաթի վրայ փորագրուած դեղեցիկ նկար մը Տիրամօր։

Առաջնորդութեամբ Պաքանեան կաթողիկոսին եւ ղպրոցի Մեծաւոր Գերապայծառին, Պօղոս Զ. ուղղուեցաւ վարժարանի մեծ դահլիճը՝ ուր կը սպասէին իրեն հայ ժառանգաւորները, Անարատ Յղութեան Հայ Մայրապետները, եւ Հայաստանի դպրոցին սպասարկող Իտալացի Մայրապետները, որոնք կը պատկանին Ափրիկէի առաքելութեանց ծառայող «Նիկրիցիա» միաբանութեան։ Իսկ ի չարս եկեղեցականներուն՝ կային Կիւրեղ Եալճոլոպօս Զօհրապեան, նախկին առաջնորդ եւ հիմնադիր Բարձր Ճեղիրէի թեմին, Հայր Հմայեակ Վ. Կէտիկեան, նախկին Աբրահայր Վենետկոյ Մխիթարեան Միաբանութեան, Գերապայծառ Յակոբ Թ. Ծ. Վ. Կիրակոսեան, ընդհանուր դործակատար Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքութեան՝ ի Հռոմ, Մխիթարեան ժառանգաւորները եւ Լեւոնեան վարժարանի միւս վարդապետները։

Ի տես վարժարանի մեծ դահլիճի չքեղութեան, Պապը յայտնեց իր հայրական հիացումը, եւ ապա ողջունելով ներկաները, բարձրացաւ փոքրիկ դահին վրայ, որ այդ առթիւ պատրաստուած էր հանդիսասրահին մէջ։

Կաթողիկոս-Պատրիարքը խնդրեց Սրբազան Քահանայապետէն, որ օրհնէ հայ ժառանգաւորները եւ մայրապետներն ու ղպրոցին ծառայող իտալացի մայրապետները։

«Բոլոր սրտով, բոլոր սրտով, պատասխանեց Պօղոս Զ., եւ չարունակեց, վասնզի հրապարակաւ, ձեր առջեւ ալ կրնամ վկայել եւ արտայայտել սէրը, մեծարանքը, եւ խանդաղատանքը զոր կը սնուցանեմ Կարդինալ Ագաճանեանի հանդէպ։

«Ձեզի հանդիպ պատեհառիթը կը ճաղեմ՝ ըսելու համար թէ գիտեմ եանչցայ նախ ներկայ պաշտօնին չկանչուած տարիներու ընթացքին, եւ ապա՝ միասնաբար կատարուած պարտականութեան տարիներու միջոցին, գտնելով միշտ անոր անձին մէջ՝ եշմարիտ եկեղեցականը զոր կրնաք սիրել, յարգել՝ որպէս օրինակելի, որպէս յոյժ հաւատարիմ Քրիստոսի, յոյժ հաւատարիմ հայ եկեղեցւոյ, եւ յոյժ հաւատարիմ Հռոմին, ուր անցուց իր կեանքին մեծ մասը՝ նուիրուելով ուսուցչական, պաշտամունքի, առաքելական եւ յատկապէս առաքելական Ս. Աթոռի ծառայութեան գործին։

«Ու նաեւ, ի ներկայութեան Ամենապատիւ Պատրիարքին, կրնամ վկայել թէ՝ որքան կը սիրեմ ձեր ծէսը, ձեր եկեղեցին, հայ եկեղեցին, նոյնիսկ անոր աւելի մերձենալու բախտը ունենալէ առաջ, ձեզ այսօր մօտէն ճանչնալէ ու, անցեալ տարի, վազգէն Ա. կաթողիկոսը մեզի հիւր ունենալէ առաջ։

«Ինչո՞ւ, պիտի հարցնէք։ Վասնզի՝ մեծ անուն մը ունիմ։ Մեծ է ձեր պատմութիւնը՝ ցաւի պատմութիւն, հաւատարմութեան պատմութիւն, ողդախտութեան պատմութիւն, պատմութիւն մը՝ որ կամուրջ կը կազմէ Արեւելքին հետ։ Հետեւաբար, մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւիմ ձեզի. մեծ յարգանք ունիմ ձեր եկեղեցւոյ հանդէպ. եւ գիտցէք թէ ան՝ յատուկ տեղ մը կը գրաւէ մեր սրտին մէջ։

«Մանուկ հասակիս, *չարունակեց Պօղոս Զ.*, երբ վենետիկ կ'երթայինք մեր ծնողքներուն հետ, մեզի կ'ըսէին — ցոյց տալով Ս. Ղազար կղզին — թէ հոն կան Մխիթարեաններ. հոն կան Հայեր։ Ցարդ չկրցանք այցելել Ս. Ղազարը. սակայն՝ մեր հետաքրքրութեամբ զայն միշտ այցելած ենք, որպէս խորհրդաւոր եւ սքանչելի բան մը։

«Ապա, իրար ճանչցանք հոս, Հռոմի մէջ։ Եւ ճանչցանք նաեւ շատ սիրելի եւ բարի անձեր, որոնցմէ մին կ'ուզեմ յիշել, Արի. Պետրոս Գեսիեան Եպիսկոպոսը, զոր Փարիզ ճանչցայ՝ որպէս հայ հասարակութեան հովիւ։ *Հոս, Ս. Պապը ներկաներուն հարցում մը ուղղեց.*

«Կ'ուզէ՞ք գիտնալ, նաեւ, փոքրիկ մանրամասնութիւն մը...։

— *Այո, պատասխանեցին ժառանգաւորները։*

Ու ժպտելով չարունակեց Պօղոս Զ., «Անգամ մը ինծի այնքան զօրաւոր սուրբ մը հրամցուց, որ երկու օր չկրցայ ճնանալ։ Սոյն Գերապայծառը եկաւ Հռոմ, որպէս Մեծաւոր այս վարժարանի և ձեռնադրիչ հայ ծէսի։

«Ուստի, վստահ եղէք որ ձեզ կը կրեմ մեր սրտին մէջ, որուն համար, մեծ զմեզ կը յանձնեմ ձեր աղօթքներուն եւ յոյս ունիմ ձեր հաւատարմութեան վրայ։ Հաւատարմութիւն՝ Քրիստոսի, հաւատարմութիւն՝ եկեղեցւոյ, հաւատարմութիւն՝ աշխարհին, որուն մէջ գիտեղեց ձեզ Տէրը, ապրելու համար ձեր կոչման ծիրին մէջ, որ է՝ ծառայել Քրիստոսի խաչին՝ վկայութիւն տալով Յիսուսի եւ արժանաւորելով յաւիտենական կեանքին։

«Ապա, կ'ողջունեմ բարի հայ Մայրապետները։ Շնորհակալ եմ ձեր ներկայութեան համար։ Կ'ողջունեմ եւ կ'օրհնեմ ձեզ որպէս հոյները՝ հաւատարիմ ձեր ուխտին, հաւատարիմ ձեր եկեղեցւոյ եւ հաւատարիմ այս ձեր հաստատութեան։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ, Մարտ 19ին, յիշատակուած է «Ուսուցիչներու Օր»ը, նախաձեռնութեամբ Լիբանահայ Ազգ. Վարժարաններու Ուսուցչական Միութեան։ Հանդէսը հովանաւորած է Խորէն Ա., իսկ նախագահութիւնը ստանձնած է թեմի առաջնորդը՝ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան։ Հանդիսութեան բացումը կատարած է Ուսուցչական Միութեան առենապետը՝ Երուանդ Տէմիրճեան։ Օրուան բանախօսն է եղած Բիւզանդ Եղիայեան, որ թուած է հայ ուսուցչին դերը Հայոց պատմութեան մէջ՝ Արշակունեաց հարստութենէն մինչեւ մեր օրերը։

ՌՈՒՄԷՆ Արեւելագէտներու խմբակցութիւնը, որ ցարդ մաս կը կազմէր բանասիրական ուսումնասիրութեանց Ընկերութեան, կառավարութեան որոշումով վերածուած է առանձին ընկերակցութեան։ Անդրանիկ ժողովի ընթացքին, որ գումարուած է Պուքրէշի Պատմութեան Թանգարանին մէջ, փետրուար 20ին, վերացուած է Ընկերակցութեան նոր կանոնադիրը, եւ միաձայնութեամբ պատուոյ նախագահ ընտրուած է փրոֆ. Ճ. Ճ. Սիրունի։ Պատմութեան ճիւղին մէջ կան երկու Հայեր՝ Ց. Ճ. Սիրունի եւ Փրոֆ. Գրիգոր Աւագեան, իսկ Արուեստի եւ Գրականութեան բաժանումին մէջ՝ Սեդրակ Գիսքանեան, Մելինէ Փօլատեան եւ Ալիս Փօլատեան։

ՏԻԳՐԱՆ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ Կ'ԸՍԷ

—o—

× Վերնագիրը, յօդուածի մը համար, նոյնն է ինչ որ է ղլխարկը կնոջ մը կամ փողկապը երիտասարդի մը համար. վայելչութեան յատկանիշը, ձգողական թեթեւ զօրութիւն մը, որ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ։

× Ամէնէն կենդանի տպաւորութիւնները անոնք են, որ չեն դրուիր։ Փողոցէ մը անցած պահուդ ձայն մը կը լսես, հին երգի մը հատուածն է, զոր կ'երգեն քանի մը զուարթ տղաք, եւ ահա երիտասարդութեան վերյիշում մը կ'ունենաս, առանց տեղ ու թուական որոշելու՝ բայց նոյն օրերու կեանքն ապրելով քանի մը վայրկեան, մինչեւ որ անկիւնը դառնաս ու ձայները մարին։ Մոռցուած դիրք մը, հին ծանօթի մը դէմքը, չատ տարիէ ի վեր չայցելած մէկ դիւղ, ամէն մէկը իր ցնծագին ազդեցութիւնը կը թողու վրադ. մինչ յուշատետրն՝ իր զրական կանոնաւորութեամբ՝ բան մը պիտի չըսէր ձեզի, ո՛րքան ալ թղթատէիր։

× Թախծութեան օրերու մէջ չունի՞նք վայրկեաններ ուր տղայ կը դառնանք, տկար ու ազատուն էակ որ ցուրտ հովէ մը կը սարսռի ու տաք ձայնէ մը կը կապուրուի, որքան ալ անգիտակից ըլլան այդ հովն ու ձայնը իրենց յառաջ բերած ազդեցութեան։

× Շատեր աժան մարքա մը ընտրած են — բարոյախօսութիւն — որուն դէմ ո՛չ մէկ գործարանատէր կը պռնուի դատ բացող, եւ աներկիւղ կը գործածեն զայն, փակցնելով ամէն չիշերու վրայ։ Անգամ մը բանալի՛ք սակայն խօսքը, ի՛նչ կեղծիքներ, ցեխոտ ու նեխած մրուր պիտի դանէիք յատակը։

× Աչնան վերջին հրապոյրներուն ու ձմրան առաջին սարսուռներուն միջին ելլանակը պիտի նմանցնէի երիտասարդութենէն հասուն տարիքը թեւակոխող կնոջ մը փոխանցումի շրջանին — որու միջոցին զուարթութիւնը տառերուա բան մը կ'ունենայ միշտ — եթէ ձմրան մօտենալուն հետ ալ զարունն ալ չմօտենար։ Կեանքի մէջ մխայն, անդարձ է ինչ որ կ'երթայ կը կորսուի, երիտասարդութիւն, աշխոյժ ու բերկրանք, մինչ բնութիւնը կը վերադառնայ նորէն իր բոլոր հմայքներովը՝ մնացողներուն համար։ Ցաւի — տենապէս խնդամոլ ազգիկն է ան, որուն համար ծպտուն մըն է ձիւնին սպիտակութիւնն ու փոթորիկին խռաչիւնը, եւ կեանքի պարահանդէսին մէջ, մեծ–զարդարին՝ զարնանամուտին, կը նեսէ դիմակը ու նորէն երեւան կուգայ իր վարդ այտերովն ու խարտիչագեղ մազերովը, նոր նպատակներ սփռելու իր շուրջը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ եւ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Այդ պահուն ձիու դղրդիւն մը լսուեցաւ, եւ դիւերուան մշուշին մէջէն խոյացաւ ենթասպան ահագին փիղի մը պէս։

— Տէր իմ, զօրավարները, ըսաւ Ռոստովի, որ անմիջապէս վազեց անոնց առջեւը։

Փակրատիոն եւ Տոլկորուքովն էին որոնք իրենց թիկնապահներուն հետ եկած էին տեսնելու թէ ի՛նչ կը նշանակէր խռոյիներու այս տարօրինակ երեւոյթը եւ այս աղաղակները թշնամիին չարքերուն մէջ։

Ռոստով իր տեղեկութիւնները տուաւ Փակրատիոնին եւ թիկնապահներուն խառնուելով՝ զօրավարներուն ըսածները մոխիկ ըրաւ։

— Հաւատացէք խօսքիս, կ'ըսէր Տոլկորուքով Փակրատիոնին, ասիկա խռոյամանի հնարք մըն է. Պոնափարթ նահանջեց, եւ վերջապահներուն հրամայեց խարոյկները վառել եւ աղաղակները արձակել մեզ մոլորեցնելու համար։

— Շատ հաւանական չէ, ըսաւ Փակրատիոն. երէկ իրիկուն զանոնք ըլուրին վրայ տեսայ. եթէ Պոնափարթ նահանջէր, անոնք այլեւս հոն եղած պիտի չըլլային։

— Պարոն սպայ, ըսաւ Փակրատիոն Ռոստովի, թշնամիին լրտեսները միշտ իրենց դիրքին վրա՞յ են։

— Երէկ իրիկուն տեսայ զանոնք, ձերդ Վսեմութիւն, հիմա չեմ կրնար ստոյգ բան մը ըսել։ Կ'ուզէ՞ք որ երթամ դիտեմ հիւսարներովս։

Փակրատիոն կեցաւ քիչ մը, եւ պատասխանելէ առաջ Ռոստովի երեսը երկարօրէն չափեց։

— Լաւ, դացէք դիտեցէք, ըսաւ։

— Կը հնազանդիմ, պատասխանեց Ռոստով։

Մտրակեց Պէտէվին, իրեն հետ տարաւ ենթասպան եւ երկու հիւսարներ, եւ մանրաքայլ բլուրն ի վար իջաւ. ձայներուն եկած կողմը ուղղուելով։ Լերան ստորոտը հասնելուն, այլեւս մարդ չտեսաւ, բայց որոշակի կը լսէր Ֆրանսացիներուն աղաղակները։ Ճամբու մը առջեւ ելլելով ձին կեցուց, խորհելով թէ պէտք էր հետեւիլ այդ ճամբուն, որուն ճերմակութիւնը կը ցայտէր մշուշին մէջ, եւ ուրուն վրայ կարելի էր տեսնել թշնամին հեռուէն։ Ռոստով քչեց անցաւ, եւ քառասմակ մաղլցելով լեռն ի վեր՝ մօտեցաւ այն վայրին, ուր երէկ իրիկուն նըշմարած էր ֆրանսական լրտես զօրքերուն ջոկատը։

— Տէր իմ, ահա, դուչեց իր եռեւէն հիւսարներէն մին։

Եւ Ռոստով դեռ ժամանակ չունեցած մշուշին մէջ որոշելու սեւ կէտ մը, րոպէ մը ցայտեց, հրազէն մը ճայթեց եւ դընդակ մը ողբաղին բզզաց եւ կորաւ հեռուն։ Երկրորդ հարուած մը վրիպեցաւ։

Ռոստով սանձը դարձուց եւ մեկնեցաւ քառատրոփ։

Զորս հարուածներ ալ պայթեցան ընդհատ ընդհատ։

Փակրատիոնի մօտենալով Ռոստով դընաց կեցաւ զօրավարին առջեւ, ձեռքը գարգմանակին։

Տոլկորուքով միչտ կը պնդէր թէ Ֆրանսացիք պարզապէս Ռուսերը խաբելու համար կրակ կը վառէին։

— Վսեմաշուք տէր, ըսաւ այդ պահուն Ռոստով, ջոկատը միչտ միեւնոյն տեղն է, ուր երէկ իրիկուն տեսած էի։

— Լաւ, լաւ, ըսաւ Փակրատիոն, չնորհակալ եմ, պարոն սպայ։

— Վսեմաշուք տէր, ներեցէք ինծի, խնդիրք մը ընեմ ձեզի, ըսաւ Ռոստով։

— Ի՞նչ բանի վրայ։

— Մեր գումարտակը վաղը պահեստի պիտի մնայ, թոյլ տուէք ինծի միանամ առաջին գումարտակին։

— Անունդ ի՞նչ է։

— Կոմս Ռոստով։

— Այ, լաւ, իմ քովս մնացիր, պահակս պիտի ըլլաս։

— Իլիա Անդրէեւիչի զաւա՞կը, հարցուց Տոլկորուքով։

Բայց Ռոստով անոր պատասխան չըլսեաւ։ «Վաղը, խորհեցաւ, թերեւս դիս պիտի դրկեն պաշտօնով կայսեր մօտ թուղթ տանելու։ Փառք Աստուծոյ»։

Այդ պահուն Ֆրանսական բանակին մէջ կը կարդացուէր Նափոլէոնի օրակարգը, եւ կայսրը ձիու վրայ դիւերապահներուն չրջանը կ'ընէր։

Զինուորները իր անցքին վրայ խառոյիներ կը վառէին ի նչան ուրախութեան, եւ հեւէն կը վազէին ««կեցցէ՛ կայսրը» աղաղակներով։

Ահա համառօտիւ Նափոլէոնի օրակարգը.—

«Զօրակա՛նք, ռուս բանակը մեր վրայ կը քալէ Ուլմի վրէժը լուծելու։ Նո՛յն վաչտերն են զոր այդէն ջախջախեցիք Հոլլապրիւնի մէջ եւ հալածեցիք այնուհետեւ մինչեւ հոս։ Մեր դիրքերը անխոցելի են, եւ իմ աջակողմս դառնալու նպատակաւ երբ քալէ թշնամին, իր կողը ինծի պիտի ներկայացնէ։

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՑ

(147 – Շար.)

ՅԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ա.վազ – եան, Դաթոյեան եւ Ճառայեան ընտա – նիքներուն, Տիկին Աննա Այվազեանի մահ – ուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Արզու – մանեան ընտանիքներուն, Սուրէն Արզու– մանեանի մահուան առթիւ:

×

Մարսիլիոյ եւ Փարիզի Սեբաստիոյ Նա– հանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Մի– ութեան վարչութիւնները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն հան – դուցեալ Սուրէն Արզումանեանի եւ Գա– լուստ Սաղրեանի ընտանեկան բոլոր պա– րագաներուն, անոնց մահերուն տխուր առթիւ:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լիոնէն Տիկին Ֆլօրա Փափազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հար– սին՝ Տիկին Պայծառ Կարմիրեանի, եւ 10 Ֆրանք ալ «Յառաջ»ի բարգաւաճման հա– մար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պր· Կիւլա Պետրոսեան (Վիլմոմպլ) կը նուիրէ 50 Ֆր· ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանի կահաւոր– ման, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Իս – կուհի Նիկողոսեանի մահուան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան (Առնուվիլ) կը նուիրեն 30 Ֆր· ի նպաստ Հայ Կար– միր Խաչի օգափոխութեան կայանին, այլ Տիկին Շահնար Նիկողոսեանի (Կը– նոպլ) մահուան քառասունքին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍՄԲՍԿԼ·— Հ· Ց· Դ· «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժո– ղովը Ուրբաթ, Ապրիլ 2ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է Ֆր· Սեդրակ Տաւուտեանէ 100 Ֆր· ի նպաստ զպրոցին: Նոյնպէս ընկերուհի Մարի Ակոնայեանէ 30 Ֆր· «Աուլիս– ճաչ»ի առթիւ:

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Ժաք Մեսքուենեան եւ Արմէն ուրախութեամբ կը ծանու – ցանեն

ՄԱՐԻԱՆՆ – ՍԵՒԱ–ի

ծնունդը, Փարիզ, 1971 Մարտ 26

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի հայկ· զպրոցը շնորհակա – լութեամբ ստացած է 500 Ֆր· Ալֆորվիլի Հայ Մարզականի փեթաճիճի վարչութե– նէն՝ ի նպաստ զպրոցին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

56·ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլվ· տ'Ալքէն

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրեն· Միութեան Կեդր· Վարչութեան

Կը նախագահէ՝ ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՑԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին·— Կը մասնակցին՝ Նելլի Վէմեան, Վանիկ Նազարեան, Հայկ Ֆրէնճեան, Մայրանոյշ Կարապետ եան, Այտա Ամիրեան, Կարօ Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ

Արձանագրուիլ·— Պանոիկեան 62–92–32, Բարայեան 64–42–65, Հայգազործեան 48–94–24

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ

Ազգային Վարժարանի Ֆրանսաբնակ սաները կը հրաւիրուին
ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

Ապրիլ 7ին Շաբաթ ժամը 21ին

MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)
Métro : Alma-Marceau ou Franklin D. Roosvelt

Մինչ այդ, կը խնդրուի հանրութենէն որ բարեհաճի տեղեկացնել՝ այն բոլոր Ֆրանսաբնակ կեդրոնականցիներու հասցէները որոնք ծանօթ են իրենց

ASSOCIATION DES ANCIENS ELEVES DE GETRONAGAN
à l'attention de : M. V. BALTAT
46, Rue Poissonière — 75 - Paris (2e)
Հեռաձայն՝ ժամը 19էն ետք, 231–14–15

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս Կիրակի ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ· Հայրապե– տական պատարագ, անդաստան եւ ուռ– օրհնէք ժամը 10,30ին:

Աւագ Հինգշաբթի ժամերգութիւն ժա– մը 15,30ին, պատարագ ժամը 16ին:

Աւագ Ուրբաթ ժամերգութիւն եւ եր– կրպագութիւն Ս· Խաչին ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ ժամերգութիւն ժ· 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին:

Զատիկ, Հայրապետական ճաշնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:

Երկուշաբթի մեռելոց, ճաշնաւոր պա– տարագ ժամը 10,30ին:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՋԱՏԻԿ
ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

3 Ապրիլ, Շաբաթ, Ցիչատակ Ցարու – թեանն Ղազարու:

Կիրակամուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին,

4 Ապրիլ, Կիրակի Ծաղկազարդ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, պա– տարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 16ին:

6 Ապրիլ, Աւագ Երեքշաբթի, Ցիչատակ Տասն Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգու– թիւն ժամը 16ին:

7 Ապրիլ, Աւագ Չորեքշաբթի, Աւե – տումն Ս· Աստուածածնի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին:

ՇԱԽԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, այս Կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, առաւօտեան ժամերգութիւն և անդաստան ժամը 7,40– ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան արարողութիւն, ԴՌՆԲԱՑԷՔ ժամը 17ին:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ, ժամերգու– թիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք երեկոյեան ժամը 5ին: Հինգշաբթի·— Պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Ոտնլուայ երեկոյեան 4ին, կարգ չարչարանաց 7ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախագահութեամբ Պ· Ժ· ՓՐԱՆՋԵՍՓԻԻ
Այս Ուրբաթ (2 Ապրիլ), ժամը 20,45ին
ՍԱԼ ՏԷ ՖԷԹ, ՎՈԼԹԷՌ

ԻՍԻԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

Վեցերորդ ցանկ

Պր· Ակոբեան (Անթոնի), Տէր եւ Տիկին Տէր–Թոմայեան Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Քեհէեան Միհրան 500ական, Տէր եւ Տի– կին Գալիքեան Թորիկ 300, Տէր եւ Տիկին Պաղամեան 250, այլ Տիկին Տէրտէրեան Մարիամ 200, Տէր եւ Տիկին Գիւլլեան Օննիկ 100, այլ Տիկին Համբարեան Մա– րիամ, Տէր եւ Տիկին Էսայեան Փիլիպոս, Տէր եւ Տիկին Թաշճեան Թաշճը, այլ Տիկին Կամկամեան Մարիամ 50ական այ– լ Տիկին Պէյլէրեան 10 Ֆրանք:

L'AGENCE DE VOYAGES
J. Laronde & Cie
(Lic. A. 434)
1, Rue Garancière — Paris (6e)
Tél. : 633-95-60

Կը կազմակերպէ
խմբական այցելութիւն մը
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2ԷՆ 20

Մանրամասն յայտագիր եւ արձանա– գրութեան թուղթ կը ղրկուին դի– մումի վրայ:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին

Աժանսիճ գրասենեակը միշտ

ՅՈՒՆԻՍ ՄԷԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ·–ՄԿՐՏԻՉ

Այս Հինգշաբթի, 1 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 6,30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկր– տիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի հոգեհանգստեան արարողութիւնը՝ նա – խագահութեամբ Եւրոպայի Հայոց Կա– թողիկոսական Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արքեպս· Մանուկեանի:

Այս արարողութեան ներկայ պիտի գը– նուին նաեւ Եւրոպայի զանազան հոգևո– ներուն մէջ պաշտօնավարող պատասխա– նատու եկեղեցականները:

A VENDRE

CABOURG
150 m. Plage Villa 1959

Salon, S. à M. 3 Ch. S. d'eau, cab. Toil., lingerie, 2 WC, Cuis. (division poss. en 2 Appts.), garage 2 voit., Ch. Cent. Maz. Eau Ch. Beau jard. Planté 450m2 (190.000), Villa MAS SOLE, av. de la Bizontine ou Tél. : 946-04-99 de 13 à 19 heures.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պ· Օսկիան Կէզուրեան (այժմ Տէմիր– ճիօղլու) կը փնտռէ իր հօրեղբայրները՝ Խաչատուր, Գարեգին, Արմաւէն Կէզուր– եանները եւ իրենց ընտանեկան պարագա– ները: Փնտռողին հօր անունն է Արմենակ: Կը կարծուի թէ անոնք հաստատուած են Լիոնի շրջանին մէջ:

Նուր ունեցողներէն կը խնդրուի գրել՝
B. SAYRIM
65, Rue du Gouv. Gal. F. Eboue
92 - Issy les Moulineaux

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
2
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
2 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12080

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.080

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱ՛ՌՔ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՆ

Մինչ անըմբռնելի անտարբերութիւն մը կ՚ապրեցնէ ի վեր մոռացութեան են տուած իրենց անմոռանալի հայրենիքի փառաւոր հերոսամարտը, արթուն է Մարսիլիան։ Վասպուրականի Հայրենակից Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը, հաւատարիմ աւանդութեան, այս տարի եւս սրտառուչ երկիւղածութեամբ կ՚ոգեկոչէ յիշատակը 1915ի դիւցազնական կռիւներուն, Կիրակի, Ապրիլ 4ին, Սիլանտիոի չքեղ սրահներուն մէջ։

Յաւունեւվեց տարիներ անցած են այն օրէն ի վեր, երբ Հայութիւնը՝ ամբօրէն կառչած իր դարաւոր հայրենիքին, մահու եւ կենաց կռիւ կը մղէր ցեղասպան Թուրքին դէմ։ Գոյամարտ։ Ազատամարտ։

Անոյշ խորերէն Հայաստան խուժած վայրենի եկուոր ցեղը վճռած էր արմատախիլ ընել, ամբողջովին բնաջնջել երկրի հարազատ բնակիչները, ճամբայ հարթելու համար դէպի իր երազներու աշխարհը — Թուրան։

Մահավճիռը արձակուած էր տարիներ առաջ։ Հայկական հարցը մղձաւանջ էր դարձած ոճրագործ Իթթիհատի վարիչներուն համար, որոնք իրենց դիւային որոշումը զազրանքի էին պահած, չորքորքութեամբ, քծնանքով եւ խարեպատիր խօսքերով ու խոստումներով։

Առիթի կը սպասէին իրագործելու համար մութին մէջ, քօղածածուկ, մանրամասնօրէն պատրաստուած սադայելական ծրագիրը։

Մեր չար բախտէն չուշացաւ պատեհութիւնը։ 1914 26 Փետրուար/8 Մարտի Բարենորոգումներու Ռուսեւթուրք Ծրագրին մէանը տակաւին չէորցած՝ կը պայթէր համաշխարհային պատերազմը։ Ոճրագործ Թալէաթ եւ ընկերները դիւային հրճուանքով կը պատռէին իրենց ականջ ատորագրած այդ Ծրագիրը, որ վարչական ու մշակութային ինքնավարութիւն կը շնորհէր Արեւմտեան Հայաստանին։ Թուրքիոյ սահմաններէն դուրս կը հանէին երբոպայի երկու մարզպանները, — Հոֆման ու Վէսթենէնկը — որոնք կոչուած էին վերջապէ՛ս իրագործելու 1878էն ի վեր խոստացուած եւ երբեք չգործադրուած բարենորոգումները։

Ազգայնամոլ, ցեղապաշտ Թուրքերը կը կարծէին թէ բարենորոգումները նախաքայլը պիտի կազմէին Թրքահայաստանի անկախութեան։

Ցեղասպանը որոշած էր առաջին հարուածը տալ Վասպուրականին, ուր Հայերը կ՚ապրէին համախումբ, որակով ու քանակով ջախջախիչ գերակշռութիւն ունէին միւս տարրերուն վրայ։

Ծրագիրը գործադրելու պաշտօնը կը տրուէր արիւնարբու կուսակալ Ձէվտէթի, որ ռազմաճակատէն հազիւ Վան վերադարձած՝ կ՚ուզէր ջլատել Հայութեան ռազմական ուժը՝ զէնքի տակ առնելով 18-45 տարեկան զինուորցուները եւ զբաղեցնել գեկավարները։

Մարտ 29ին լուր կը հասնի Վան թէ իբրեւ հետեւանք կարգ մը Հայերու անհրկիզ ձերբակալութեան, Շատախի երիտասարդութիւնը դիմած է ինքնապաշտպանութեան։

Օգտուելով հայ գեկավարներու հաչ տարար արամադրութենէն, Ձէվտէթ Շատախ կը ղրկէ Իշխանը, բայց ճամբան, Ապրիլ 3ին, Հիրճի մէջ չէթէներու ձեռքով սպաննել կուսակալը խորամանկութեամբ իր մօտ կը հրաւիրէ Վասպուրականի ամբողջ ազգային ժողովականութեան անդամներ եւ ծանօթ ազգայիններ, քանի մը աւելի ինքնաշարժներով, Լիբանան մտած էին՝ դիմաւորելու համար կաթողիկոսը, իբրեւ պատուիրակները այն հրաշակայ բազմութեան, որ սահմանին վրայ կը սպասէր իր հովուապետին ժամանման։

Կարճ դադարէ մը ետք, թափօրը դարձեալ ճամբայ ելաւ, քանի մը վայրկեանէն հասնելով սահմանակայան, ուր, ինչ որ տեղի ունեցաւ իրրեւ ժողովրդային զեղում, սրտայոյզ տեսարաններու պարզումով, իսկապէս որ կը մնայ աննկարագրելի։

Խորէն Ա. իր հօտին կ՚երթար Դամասկոս, բայց իր հօտը, տասը տարիներու կարօտով անհամբեր, ապրած էր վերջին վայրկեաններու տագնապալի անհամբերութիւնը ու եկած էր իրեն, դինքը դիմաւորելու։

Կաթողիկոսը, ճիշդ սահմանին վրայ, յուզումնախառն «Պահպանիչ»ով մը, կատարեց հացի եւ աղի օրհնութեան աւանդական արարողութիւնը։

Քառորդ ժամ դադարէ ետք, կազմուեցաւ 150է աւելի ինքնաշարժներու հսկայ թափօր մը, որ, ժամական 20 քլմ. արագութեամբ, դանդաղ ընթացքով, բրտնեց Դամասկոսի ճամբան, առաջնորդութեամբ սուրիական իշխանութեանց կողմէ ղրկուած երկու մոթոսիքլիսթներու։

Թափօրը ժամը 11,15ին հասաւ Դամասկոս։ Քառորդ ժամ, Դամասկոսի գլխաւոր պողոտաներուն վրայէն յամրաքայլ յառաջանալէ եւ ամենուրեք ծափահարութիւններով ընդունուելէ ետք, ժամը 11,30ին, ինքնաշարժները հասան վարչապետարան, ուր տեղի պիտի ունենար տեսակցութիւնը։

Սուրիական իշխանութեանց ներկայացուցիչները վարչապետարանի հիւրասրահը առաջնորդեցին Խորէն Ա.ը եւ պատուիրակութեան անդամները, որոնք կազմուած էին Ազգային Վերին Ժողովականութեան ու Դամասկոսի, Հալէպի, Լաթաքիոյ եւ Ճեզիրէի ազգային վարչութեանց ներկայացուցիչներէն։

Հալէպէն եկած էին Բերիոյ թեմի առաջնորդ Տաճեւ Վրդ. Սարգիսեան, Օշականի Վրդ. Զոլոյեան, Գաւառական Ժողովի առենապետ եւ Սուրիոյ Ժողովրդային Խորհուրդի անդամ Մէթթր Գրիգոր Էպլիղաթեան, Քաղաքական Ժողովի անդամներ Վազգէն Սէյեան, Յակոբ Գալօղլեան, Գրիգոր Իւլիւպէյեան, Յարութիւն Մելիքսէթեան, Գրիգոր Պայթարեան, Տիգրան Մակարեան, Խորհուրդներու անդամներ Միհրան Ամպարձեան, Գէորգ Արոյեան, Յակոբ Յակոբեան եւ Մանուէլ Մահսերէճեան, Ս. Քառասուն Մանկանց, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Ս. Աստուածածին եւ Ս. Յակոբ եկեղեցիներու Թաղական Խորհուրդներուն ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ զանազան միութիւններու պատասխանատուները։

Հոն էին նաեւ Ճեզիրէի առաջնորդական փոխանորդ Պետրոս Վրդ. Պէրպէրեան եւ Լաթաքիոյ ու Քեսապի քահանայ հայրերը։

Դամասկոսէն պատուիրակութեան միացած էին Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Թաղականութեան անդամներէն կարապետ Ա. Ղաճանեան, Մարտիրոս Թուղլաճեան, Յակոբ Սեմէրճեան եւ Պետրոս Աֆարեան, ինչպէս նաեւ դամասկոսահայ ծանօթ ազգայիններ Մէթթր Ֆրետ Աբսլանեան եւ Կիրակոս Պօղոսեան։

Ժամը ճիշդ 11,35ին, հիւրասրահ մտաւ զօրավար Հաֆիզ Ասատ եւ ընդունուեցաւ բուռն ծափահարութիւններով։ Նախագահը ողջունեց Կաթողիկոսը, ապա մէկ առ մէկ, բարիգալուստ մաղթեց պատուիրակութեան բոլոր անդամներուն, որոնք ներկայացուեցան Մէթթր Գրիգոր Էպլիղաթեանի կողմէ։

Հայրապետը խօսք առնելով, նախ իր մեծ ուրախութիւնը յայտնեց այն բարեբաստիկ առիթին համար, որ ընծայուեցաւ իրեն՝ անձնապէս Դամասկոս գալու եւ շնորհաւորելու ազգընտիր նախագահ զօրավար Հաֆիզ Էլ Ասատը։

«Մեր ամենաջերմ մաղթանքն է, որ սուրիացի ազնիւ ժողովուրդը եւ սուրիական սիրելի հայրենիքը, ձեր իմաստուն դեկավարութեան տակ, բոլորեն երջանիկ տարիներ», յայտարարեց Խորէն Ա.։

«Մեր Աթոռը կը գտնուի Լիբանան, բայց մենք մօտէն կը հետեւինք կեանքին այս սիրելի երկրին, ուր կ՚ապրի կարեւոր մէկ մասը մեր հաւատացեալ ժողովուրդին, յատկապէս Հալէպի, Դամասկոսի, Լաթաքիոյ եւ Ճեզիրէի մէջ»։

Նախագահը, պատասխանելով սրտաբուխ խօսքերուն, նոյն սրտջերմութեամբ, շնորհակալութիւն յայտնեց Կաթողիկոսին եւ իր հետեւորդներուն, որոնք հեռաւոր վայրերէ եկած էին՝ պինք շնորհաւորելու համար։

Տեսակցութեան աւարտին, իրրեւ յիշատակ այս այցելութեան, Խորէն Ա. նախագահ Էլ Ասատին նուիրեց Ճեզիրէի հրաշակառոր սպասներու լման կազմած մը։

Տեսակցութիւնը տեւեց 45 վայրկեան։ Կաթողիկոսը պատուիրակութեան անդամները, հրաժեշտ առնելէ ետք նախագահէն, ուղղուեցան «Նէսթի Շարք», ուր Բերիոյ թեմի Ադմ. Վարչութիւնը չքեղ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Կաթողիկոսին։

Ճաշի ընթացքին, յաջորդաբար խօսք առին Մէթթր Ֆրետ Աբսլանեան, Պ. Պ. Վազգէն Սէյեան եւ Վահէ Սէթեան։

Մէկ ժամ հանգստանալէ ետք, Խորէն Ա. իր չքախումբով, ճամբայ ելաւ դէպի Պէյրութ։ Սուրիահայ ազգայիններու ինքնաշարժներով կազմուած թափօրը, մինչեւ սահմանագլուխ, առաջնորդուեցաւ մոթոսիքլիսթներու կողմէ։

Սահմանին վրայ, Կաթողիկոսը հրաժեշտ առաւ Սուրիահայութեան ներկայացուցիչներէն եւ երեկոյեան ժամը 6,30ին վերադարձաւ Անթիլիաս։

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԴԱՄԱՍԿՈՍ ԱՅՑԵԼԵՑ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՍԱՏԻ ՀԵՏ

Երեքշաբթի, 22 Մարտ, յիշատակելի օր մը պիտի ըլլայ սուրիահայ տարեգրութեանց մէջ։

Սուրիահայութիւնը, Դամասկոսէն մինչեւ Հալէպ ու Լաթաքիայէն մինչեւ Ճեզիրէ, իր ընտիր զաւակներու խանդավառ մասնակցութեամբ, անմոռանալի օր մըապրեցաւ։

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետը, Խորէն Ա. Կաթողիկոս Հովուապետական իր անդրանիկ այցելութիւնը տուաւ Սուրիա, Դամասկոսի մէջ, յանուն Կիլիկեան Աթոռին եւ ազգային ժողովականութեան, շնորհաւորելու համար Սուրիական Արաբ Հանրապետութեան նորընտիր նախագահ զօրավար Հաֆիզ Էլ Ասատը։

Հայրապետական չքախումբը, որուն մաս կը կազմէին Լիբանանի Հայոց առաջնորդ Տաճատ Աբբ. Ուրֆալեան, Դպրեվանքի տեսուչ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, Ազգ. Ընդհ. ժողովի առենապետ Պր. Վահէ Սէթեան, առենադպիր Տօքթ. Եղիկ Գոնեալեան, Ազգ. կեդր. Վարչութեան առենապետ Երեսփոխան Մէթթր Խաչիկ Պապիկեան, նոյն վարչութեան անդամ Պր. Արամ Ա. Մահեան եւ «Ազդակ»ի խմբագիր Տիգրան Ոսկունի, առաւօտեան ժամը 8ին, ճամբայ ելաւ Պէյրութէն։

Լիբանանեան սահմանակայանին վրայ, Ներքին Ապահովութեան Ուժերուն կողմէ պատիւներու արժանանալէ ետք, թափօրը ուղղուեցաւ դէպի սուրիական սահմանակայան։

Ժամը 9,30ին, դեռ սահման չհասած, թափօրը սոխպուեցաւ կանգ առնել։ Սուրեանն ու Արամը խորհրդակցութեան համար։ Վառմեան կ՚երթայ եւ ա՛լ չի վերադառնար։ Արամ չի պատասխաններ հրաւէրին։

Այլեւս յայտնի էր ձէվտէթի յեղին միտքը։

Վանի երիտասարդութիւնը չուզեց մորթուիլ ոչխարներու պէս։ Յորդած էր բաժակը։ Ուրիշ ընելիք չկար։

Ապրիլ 5ին Այդեսան բարձրացուց ապստամբութեան սրբազան դրօշակը, որուն չուրջ համախմբուեցան բոլորը, առանց հաւատալիքի ու զաւանանքի, առանց սեռի ու տարիքի խտրութեան։

Մէկ ամիս տեւեց անհաւասար կռիւը՝ ապրելու, գոյատեւելու կամքով ու հաւատքով զրահուած հայորդիներու եւ ջարդարար, ոճրագործ Թուրք կանոնաւոր զինուորներու եւ չէթէներու դէմ։

Գոյութեան պայքարի այդ բախտորոշ ու ճակատագրական օրերուն Վանեցին ցոյց տուաւ համերաշխութեան զերազանցօրէն հայրենասիրական ոգի։ Մոռացութեան տալով ամէն վէճ ու հակառակութիւն՝ միացեալ ճակատ կազմեց հասարակաց թշնամիին, մեր զարաւոր զահիճին դէմ ու տարաւ փառապանծ յաղթանակ մը։

Խայտառակ կերպով պարտուած Թուրքերը, Մայիս 5ին հրէշ ձէվտէթի դլխաւորութեամբ ամօթահար փախան հայկական Վանէն, մինչ հայ կամաւորներն ու ռուս զինուորները յաղթական ողջոյն կուտային Շամիրամի հինաւուրց բերդին։

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ ոսկի տառերով է արձանագրուած Վանի հերոսամարտը։

Փա՛ռք Վասպուրականին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ամերիկայի ենթասպային մահավճիռը ցկեանս բանտարկութեան վերածուեցաւ դատաւորին կողմէ, որ այդ իրաւասութիւնն ունի։ Ձինուորը մասնակցած էր Մի Լէյ Ջարդին։

Քոլոմպի մէջ Սանթոսի եւ Մարսէյլ–Սէնթ Էթիէն ընտրանիի բարեկամական հանդիպումը վերջ գտաւ 0–0 հաւասար արդիւնքով։ Իրաւարարն էր՝ Քիթապ–ճեան։ Խաղէն եռք տեղի ունեցաւ փչնալթիներու մրցում մը եւ այդ առթիւ Քրանսացիք 3 կէտ նշանակեցին, մինչ Քրէյէի չնորհիւ Սանթոս միայն մէկ կէտ կը նշանակէր։ Փչնալթիներու այս յաւելուածը կ՚ըլլար պարզապէս ճշդելու համար թէ որո՞ւ պիտի յանձնուի օրուան բաժակը։ Հասոյթը յատկացուած էր Վիլժիւիֆի քանէրի կեդրոնին։

Ապրիլ Մկկն, յաւելում կրեց ամիքը (աճումի միջարհեստական նուազագոյն աշխատավարձ) որ այլեւս 3 Ֆր. 68 է ժամը կամ 737,53 ամսական (շաբաթական 45 ժամ աշխատանքի վրայ)։

Արմատական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ժան–Ժաք Սերվան–Շրայպէր վեց ամսուան «արձակուրդ» տուաւ ինքն իրեն կուսակցութեան այդ պաշտօնէն։ Այդ չրջանին արմատականներու պաշտօնական բանրերը կը մնայ միայն նախագահը՝ Մօրիս Ֆօր։

Կարմիր Ձինամատանը առաջին անդամ ըլլալով օդանաւ մը ընդունեցաւ առջի օր, որ Փիլիպպեան ներքին դիծերուն կը պատկանի եւ զոր 5 երիտասարդներ չէ–ղեցուցած էին դէպի Փեքին։

ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆՑԻՆ

(Իր Հերոսամարտի Տարեդարձին առթիւ)

—o—

1915 Մայիս 2ի արեւմուտքն քիչ առաջ, կրտսեր եղբայրս, Փիլիքապէս տակաւ, կէս մը կաթուածահար, սակայն եռանդուն, աշխոյժ, ամէն բանին շատ հետաքրքիր այս պատանին, ամբողջ օրը, չըքնաղ չրջան, դիրքէ դիրք, չտապի մէջ, կ'այցելէր, լուր կը տանէր, լուր կը բերէր։ Մայիս 2ի այդ իրիկուան Խոսրովի ինձ բերած լուրն այն էր որ — Արա՛մ ախպար, բաներ մը կը զառնայ, սակայն դեռ որոշ չէ։ Այսօր Թուրքերը շատ թոյլ հրացանաձգութիւն կ'ընեն մեր դիրքերուն վրայ։ Դիտարանէն ալ լուր տուած են Շտապին, թէ ամբողջ օր ծովու վրայ առագաստանաւերը դէպի արեւմուտք կ'երթան (Դաւանի ուղղութեամբ Պիթլիսի նահանգիստ)։ Եր — թամ, ըսաւ, չուտով կուգամ, չմոռնա — լով կրկնել միշտ իր պատուէրը, մարախ մի՛ ըներ Արամ ախպար, պիտի չաղ — թենք, կ'աղաւնինք...։

— Կեցիր, Խոսրով, սա ի՞նչ տեսակ արեւ է այսօրուան արեւի դոյնը, դեղին, դեղնած, հիւանդոտ, թէ չէ արեւի խաւարում կայ, կամ այն որ «ամպչոդ» կ'ասին։ — Չէ, չե՞ս դիտեր, ասոր «մեռելի արեւ» կ'ըսեն, լաւ նշան է, այսպէս արեւէն յետոյ, մեծ բան մը կը պատահի։ այսօր կամ Թուրքեր կը սատկին, կամ կը փախչին, տեսնաս...։

Այնքան վստահօրէն եւ լուրջ կը խօսէր ազան, որ յիսուն տարի եառք, կը յիշեմ այդ օրը, այդ իրիկնապահը, երբ եղբայրս իր թոթովախօս բառերը կխոսպոտ, բերնէն դուրս կուտար դուշակի մը պէս։ Անոնք պիտի կատարուէին ժամ մը յետոյ։

Ժամ մը եառք, պատանի լրաբերը եւ կը զառնար ու չնչասպառ կը ճչար։ «Ակընջկէս» (որ կը նշանակէր բարի լուր մը տուողին վարձատրութիւն), Թուրքերը փախա՞ն, փախա՞ն։ Սուրհանդակները լուր բերին որ՝ Մելիքսէթը դեռ անցած է եւ կը բարձրանայ Զըմպզըմպ մաղարայի ժայռի գլխի պահականոցը։ Որ Ալէս եւ Լօթթօն իրամաներէն դուրս եկած, բայ դաշտին մէջէն կը քալեն դէպի Հաճի Պէքիրի մեծ զօրանոցը։ Այդ երկու քաջերը՝ իրենց հմայքով եւ համբաւած քաջագործութիւններով, մէյ մէկ առասպելական հերոսներ էին ժողովրդեան աչքին, որ բուռ մը քաջերով ամբողջ մէկ ամբոխ իրամաներու մէջ բանակի մը ուժին չափ երկաթեայ պատնէշ եղան իրենց դէմ դառնուող զօրանոցի թուրք զօրքին դիմաց, թոյլ չտալով որ թիզ մը առաջ գային...։

Վերջալոյսին հետ կը բռնկէր յաղթանակի մեծ խարոյկահանդէսը։ Դէպի երկինք կը բարձրանային ժխոխային բոյերը, հիւսիսի եւ հարաւի երկու զօրաթոռներու հրդեհին։

Յաղթանակէն եառ պիտի սկսէր դիւցային յաղթանակի պարը...։

«Ամբոխը խելագարուած» էր։ Հեղեղի պէս Վանի 70 հազար բնակիչները (չըքնաղ պատէն քաղաք մտած դիւղացիներով միասին), դիւերային խաւարի մէջէն կը յառաջանային դէպի թրքական լքեալ թաղամասերը։

Զինուորական մարմինը, անդօր մարդկային այս հեղեղը կասեցնելու, ստիպեալ առ ի զգուշութիւն, պահպանութեան համար ամբոխին միացուց քանի մը տասնեակ դինուորները, մի զուգէ թաքնուած Թուրքերը, փախուստի իրենց կարաւան — նէն ետ մնացողները, օրհասական կռիւ մղէին, անդէն ժողովուրդին վրայ յարձակելով։ Սակայն այդպիսի դէպք մը չպատահեցաւ, բոլորն ալ անհետ կորսուած, փախած էին։

Վըէ՛ժ, կը գոռային խելագարներու պէս... Սերունդէ սերունդ փոխանցուած վրէժի ձայնը կը լսուէր ամէն կողմէ։

Կը ջարդէին, կը կրծանէին, կը վառէին, կը թալանէին, տարիներով իրենց — մէ յափշտակուածները, եւ կը տանէին։

Արդար հատուցումի ժամը հնչած էր...

Մայիս 2–3 լուսնալոյս այդ ահաւոր դիւերային «աղօթարանը կը բացուէր»։ Բեւելքի կողմէն «լուսոյ աստղ»ը Վարագայ սարի գագաթէն դուրս կուգար, քիչ եառ լոյսը պիտի բացուէր։

Անդին, մեծ չըքնաղ մը, չըքնաղագեղ Մելիքսէթը իր խումբ մը կորիճներով «մթնշաղի» մէջէն կը յառաջանար դէպի Բերդաքաղաքը, ուր մէկ ամիս մեզմէ անջատ, հերոսական դիմադրութեամբ եւ յաղթանակէ յաղթանակ, իրենց դիրքերը լայնցնելով պայքարած էին։ Օդնութեան կը փութար անոնց Մելիքսէթը։ Իսկ քաղաքամէջի բուռ մը քաջերը նոյն մտադրութեամբ ճամբայ ելած դէպի Այգեստան կը յառաջանային եւ ճամբու կէսին իրար կը հանդիպէին։ Ես անդօր եմ այդ հանդիպումի, ողջագուրումի այդ պահը պատկերացնել...։

Երբ Արմենան Հայրիկ Պերլինի Վեհաժողովին կ'երթար, Պոլիս, մտերիմ հայրենակիցները կը հարցնէին. «Հայրիկ, դուն լեզու չես դիտեր, ի՞նչ լեզուով պիտի խօսիս Պերլին»։ — «Լացի լեզուով» կը պատասխանէր Հայրիկը, «լամ պիտի»...։ Նոյնը ես կ'ընեմ հոս...։

Միացեալ քաջերու խումբերը եառ կը զառնան դէպի քաղաքամէջ, բարձրանալու «Շամիրամաբերդ»ի քարաժայռը, ուր դիւերանց քաղաքամէջի յիշեալ քաջերը արդէն բարձրացուցեր էին մահիկ եւ աստղ թուրք դրօշին տեղ՝ Արծրունեանց Արծիւը եւ Խաչ դրօշակը։

Այդ բարձունքէն սրբազան օրուան առաջին արշալոյսին, դիտել արեւածագը՝ սրբազան արարողութիւն դիտելու չափ վսեմ եւ հոգեպարար էր։ Արեւը դուրս կուգար Վարագայ սարի բարձր կատարէն, իր պայծառ, լուսաճաճանչ շողերը կը տարածէր ծովու երկնակապոյտ սահառակին վրայ, համակ ոսկիի վերածելով լայնածաւալ երեսը Բղնունեանց ծովու, որ կը բոցավառէր...։

Ի տես այս աստուածային տեսարանին էր որ դարեր, չա՛տ դարեր առաջ հայ անմահ դուսանը կ'երգէր.

«Երկնէր երկին եւ երկիր,
«Երկնէր եւ ծիրանի ծով...»

Երկունքով աղատագրման այդ մեծ արշալոյսն երեք տարի եառ, 1918 Մայիս 28ին պիտի ծնէր Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մէկ մասը միայն, ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ։

Հազիւ երկուքուկէս ամիս անցած, նորէն պիտի խաւարէր արեւը՝ անբախտ ժողովուրդին։

Հեռանա՛լ, թողուլ երկիրը, դաղթել, հրաման կուգար հեռուէր հիւսիսէն, դէմ ոխքի զաւակներէն, «Հայաստան առանց Հայու», սադայելական ծրագիրը յղացողներէն...։

Որով Վասպուրականի 250 հազար ժողովուրդը՝ ակամայ, անդօր դիմադրելու ահաւոր հրամանին, կը թողուր պապենական օճախը եւ հիւսիսի ճամբան կը բռնէր։ Կը կոտորուէր, կը կոտորակուէր, ցիրուցան կ'ըլլար, սակայն մեծ մասը կը հաստատուէր Հայաստանի սահմաններէն ներս։

Անկախութեան պատերազմին, Վասպուրականցին իր յօժար, անսակարկ մասնակցութիւնը կը բերէր։ Վանեան փորձ եւ ռազմավարժ դունդերով միասին, Հայաստանի յաղթական բանակի մէկ երրորդ մասը կազմելով իր չորս հազար պատկառելի թիւով։

Եւ պիտի ապրէր, եւ պիտի տակաւ դաղթական Վասպուրականցին, իր զաւակները պաղ ջուր պիտի խմցնէին բախտաւոր տեղացիներուն եւ անոնց ազատած կօշիկները պիտի մաքրէին ապրելու համար։ « Ձերմակները » կ'երթային, « կարմիրներ »ը կուգային, կարմիրները պահ մը դացին, ճերմակները եկան, Վասպուրականցին մնաց անխախտ իր տեղին վրայ։ Երկրի չինութեան, չչնութեան, ամէն մարդին մէջ իր յօժար մասնակցութիւնը եւ քրտինքը չխնայելով։

Ծնան, բազմացան. հինները մեռան, նօսրացան, անուս, անդրագէտ, չատ ծնողաց զաւակները մեծցան, ուսում առին, դիտնականի համբաւ ստացան, Հայաստանէն՝ Փարիզ, Ամերիկա, երկրագունդը զարմացնող հանճարներ տուաւ Վասպուրականցիի զաւակը։

Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ այս տողերը ձեզ կը նուիրէ, նահատակ քաջերուդ, որպէս խունկ ու մոմ, եւ ձեզ՝ Վասպուրականի պարծանք զաւակներուդ, որ կ'ապրիք, ձեզ՝ որպէս փունջ մը ծաղիկ, իր մէկ զաւակը՝

ԱՐԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Քուչակի ստեղծագործութեան դեղարուեստական մեծութիւնը ամէնէն առաջ պայմանաւորուած է անոր բովանդակութեան հարստութեամբ։ Սակայն կարեւոր թեան հարստութեամբ։ Սակայն կարեւոր արժէք ունի նաեւ անոր բանաստեղծական արուեստն ու մշակոյթը, որ սերտ կերպով կապուած է ժողովրդական բանահիւսութեան հետ։ Անոր մակդիրները, համեմատութիւնները եւ փոխաբերութիւնները մեծ մասամբ ժողովրդական ծագում ունին, բայց ամէնէն կարեւորը, այս պարագային, տեսողական պատկեր ստեղծելու բուն ոգին է, որու չնորհիւ ան կը կապուի մեր նոր օրերու քնարերգութեան հետ։ Քուչակի քառեակներուն յատկանիշը, ըլլայ անոր էութեան, ըլլայ անոր պատկերին մէջ, չարժումն է, գործողութիւնը։ Առանձին գործողութեան մը մէջ կը պատկերացնէ հոգեվիճակն ու փիլիքական դեղեցկութեան նկարագիրը։ Ան ունի նկարիչի տեսողութիւն եւ գրամանալի նրբանկատութեամբ կը դիտէ չարժող մարմնին դեղեցիկ եւ տպաւորիչ դիծերը։

Արեգակն ի ջուրն իջել լուսնեակն, ու
կուժն ի յուսին,
Նա խալեր ճօճկոտար միջին, լօք եկեր
շամարճն ի ծոցին։

Պատկեր ստեղծելու այս սկզբունքով դեղարուեստական չատ աւելի ներգործուն արժէքներ կը ստեղծուին, քան մակդիրներու եւ համեմատութիւններու կուտակումով (ինչպէս, օրինակ, կը նկատուի Աղթամարցիի գործերուն մէջ)։ Սիրոյ քառեակներուն մէջ բազմաթիւ են կնոջ դեղեցկութեան նուիրուած գլուխ գործ պատկերները։ Ահա դասական օրինակ մը.

Իմ ընկեր բարձրագնայ լուսին, ո՞ւր
կ'երթաս գիշերդ անհուն,
Շատ երդիճ ի վար ճայիս, կու տեսնես
շատ կիւզել ի հուն,
Եւ գկոճկիկիս ալ արձակ արեր, լոյս
դիպեր ի մէջ ծծերուն,
Շառաւիղ յերկինս տուեր, խաւարեր
լոյսն աստղերուն։

Քուչակի արուեստին ամէնէն բնորոշ գիծերէն են նաեւ բնութեան դեղեցիկ պատկերները, հիւսիսի եւ հարաւի երկու զօրաթոռներու հրդեհին։

Յաղթանակէն եառ պիտի սկսէր դիւցային յաղթանակի պարը...։

«Ամբոխը խելագարուած» էր։ Հեղեղի պէս Վանի 70 հազար բնակիչները (չըքնաղ պատէն քաղաք մտած դիւղացիներով միասին), դիւերային խաւարի մէջէն կը յառաջանային դէպի թրքական լքեալ թաղամասերը։

Զինուորական մարմինը, անդօր մարդկային այս հեղեղը կասեցնելու, ստիպեալ առ ի զգուշութիւն, պահպանութեան համար ամբոխին միացուց քանի մը տասնեակ դինուորները, մի զուգէ թաքնուած Թուրքերը, փախուստի իրենց կարաւան — նէն ետ մնացողները, օրհասական կռիւ մղէին, անդէն ժողովուրդին վրայ յարձակելով։ Սակայն այդպիսի դէպք մը չպատահեցաւ, բոլորն ալ անհետ կորսուած, փախած էին։

Վըէ՛ժ, կը գոռային խելագարներու պէս... Սերունդէ սերունդ փոխանցուած վրէժի ձայնը կը լսուէր ամէն կողմէ։

Կը ջարդէին, կը կրծանէին, կը վառէին, կը թալանէին, տարիներով իրենց — մէ յափշտակուածները, եւ կը տանէին։

Արդար հատուցումի ժամը հնչած էր...

Մայիս 2–3 լուսնալոյս այդ ահաւոր դիւերային «աղօթարանը կը բացուէր»։ Բեւելքի կողմէն «լուսոյ աստղ»ը Վարագայ սարի գագաթէն դուրս կուգար, քիչ եառ լոյսը պիտի բացուէր։

Անդին, մեծ չըքնաղ մը, չըքնաղագեղ Մելիքսէթը իր խումբ մը կորիճներով «մթնշաղի» մէջէն կը յառաջանար դէպի Բերդաքաղաքը, ուր մէկ ամիս մեզմէ անջատ, հերոսական դիմադրութեամբ եւ յաղթանակէ յաղթանակ, իրենց դիրքերը լայնցնելով պայքարած էին։ Օդնութեան կը փութար անոնց Մելիքսէթը։ Իսկ քաղաքամէջի բուռ մը քաջերը նոյն մտադրութեամբ ճամբայ ելած դէպի Այգեստան կը յառաջանային եւ ճամբու կէսին իրար կը հանդիպէին։ Ես անդօր եմ այդ հանդիպումի, ողջագուրումի այդ պահը պատկերացնել...։

Երբ Արմենան Հայրիկ Պերլինի Վեհաժողովին կ'երթար, Պոլիս, մտերիմ հայրենակիցները կը հարցնէին. «Հայրիկ, դուն լեզու չես դիտեր, ի՞նչ լեզուով պիտի խօսիս Պերլին»։ — «Լացի լեզուով» կը պատասխանէր Հայրիկը, «լամ պիտի»...։ Նոյնը ես կ'ընեմ հոս...։

Միացեալ քաջերու խումբերը եառ կը զառնան դէպի քաղաքամէջ, բարձրանալու «Շամիրամաբերդ»ի քարաժայռը, ուր դիւերանց քաղաքամէջի յիշեալ քաջերը արդէն բարձրացուցեր էին մահիկ եւ աստղ թուրք դրօշին տեղ՝ Արծրունեանց Արծիւը եւ Խաչ դրօշակը։

Այդ բարձունքէն սրբազան օրուան առաջին արշալոյսին, դիտել արեւածագը՝ սրբազան արարողութիւն դիտելու չափ վսեմ եւ հոգեպարար էր։ Արեւը դուրս կուգար Վարագայ սարի բարձր կատարէն, իր պայծառ, լուսաճաճանչ շողերը կը տարածէր ծովու երկնակապոյտ սահառակին վրայ, համակ ոսկիի վերածելով լայնածաւալ երեսը Բղնունեանց ծովու, որ կը բոցավառէր...։

Ի տես այս աստուածային տեսարանին էր որ դարեր, չա՛տ դարեր առաջ հայ անմահ դուսանը կ'երգէր.

«Երկնէր երկին եւ երկիր,
«Երկնէր եւ ծիրանի ծով...»

Երկունքով աղատագրման այդ մեծ արշալոյսն երեք տարի եառ, 1918 Մայիս 28ին պիտի ծնէր Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մէկ մասը միայն, ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ։

Հազիւ երկուքուկէս ամիս անցած, նորէն պիտի խաւարէր արեւը՝ անբախտ ժողովուրդին։

Հեռանա՛լ, թողուլ երկիրը, դաղթել, հրաման կուգար հեռուէր հիւսիսէն, դէմ ոխքի զաւակներէն, «Հայաստան առանց Հայու», սադայելական ծրագիրը յղացողներէն...։

Որով Վասպուրականի 250 հազար ժողովուրդը՝ ակամայ, անդօր դիմադրելու ահաւոր հրամանին, կը թողուր պապենական օճախը եւ հիւսիսի ճամբան կը բռնէր։ Կը կոտորուէր, կը կոտորակուէր, ցիրուցան կ'ըլլար, սակայն մեծ մասը կը հաստատուէր Հայաստանի սահմաններէն ներս։

Անկախութեան պատերազմին, Վասպուրականցին իր յօժար, անսակարկ մասնակցութիւնը կը բերէր։ Վանեան փորձ եւ ռազմավարժ դունդերով միասին, Հայաստանի յաղթական բանակի մէկ երրորդ մասը կազմելով իր չորս հազար պատկառելի թիւով։

Եւ պիտի ապրէր, եւ պիտի տակաւ դաղթական Վասպուրականցին, իր զաւակները պաղ ջուր պիտի խմցնէին բախտաւոր տեղացիներուն եւ անոնց ազատած կօշիկները պիտի մաքրէին ապրելու համար։ « Ձերմակները » կ'երթային, « կարմիրներ »ը կուգային, կարմիրները պահ մը դացին, ճերմակները եկան, Վասպուրականցին մնաց անխախտ իր տեղին վրայ։ Երկրի չինութեան, չչնութեան, ամէն մարդին մէջ իր յօժար մասնակցութիւնը եւ քրտինքը չխնայելով։

Ծնան, բազմացան. հինները մեռան, նօսրացան, անուս, անդրագէտ, չատ ծնողաց զաւակները մեծցան, ուսում առին, դիտնականի համբաւ ստացան, Հայաստանէն՝ Փարիզ, Ամերիկա, երկրագունդը զարմացնող հանճարներ տուաւ Վասպուրականցիի զաւակը։

Հերոսամարտի տարեդարձին առթիւ այս տողերը ձեզ կը նուիրէ, նահատակ քաջերուդ, որպէս խունկ ու մոմ, եւ ձեզ՝ Վասպուրականի պարծանք զաւակներուդ, որ կ'ապրիք, ձեզ՝ որպէս փունջ մը ծաղիկ, իր մէկ զաւակը՝

ԱՐԱՄ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ձայը արդէն աւարտած էր եւ պատուղ ուտելու միջոցին այս խօսակցութիւնը կ'անցնէր։ Առաւելնէ ի վեր տիկին Անթառամ, դերադրգռուած վիճակ մը ունէր, Ղուկաս էֆէնտիի այս կեղծ մեծամտանքները, ամէն առիթ հետը խօսելու ճիդը, դինքը չափազանց պայրատնած էին։ Անթառամ կը փափաքէր, որ զաւկին հետ առաջին անդամ ինք առանձին տեսակցութիւն մը ունենայ ու այս մասին դրեթէ վստահ էր յաջողելուն։

— Նոյնիսկ եթէ հայր ու աղջիկ կայան դան Լեւոնը դիմաւորելու, կը խորհէր, անչուշտ քանի մը վայրկեանի տեսակցութենէ եառը մեզ առանձին պիտի թողուն եւ ելլեն տուներնին երթան։

Բայց ահա այդպէս չէր եղած։ Տղան դանոնք տեսեր էր միասին պանդոկ դալու եւ այնպէս կարդադրեր էր, որ ինք նշանածին հետ առանձին կառք նստի։ Արդ, տիկին Անթառամ, վստահ էր, որ կառքին մէջ Ռոզիկ ու իր զաւակը խօսած էին իրենց մէջեւ ծագած գժտութեան վրայ եւ անչուշտ աղջիկը իր ուզած ձեւով ներկայացուցած էր։ Եւ այս ենթադրութիւնը ալ աւելի ջղագրգռած էր տիկին Անթառամը, որ ճաշի բոլոր տեւողութեանը դրեթէ բերանը չէր բացած։

Երբ Ղուկաս էֆէնտի հարանիքի խօսքը բանալով ի վերջոյ իր կարծիքը հարցուց, ալ տիկին Անթառամ չկրցաւ համբերել եւ ոտքի ելլելով՝ զաւկին դարձաւ եւ ըսաւ.

— Աման, Լեւոն, վրաս դէչութիւն մը եկաւ, կենալու կարողութիւն չունիմ, ինծի սենեակս տար։

Երիտասարդը փութաց իր մօր քով եւ թեւը առնելով դուրս առաջնորդեց։

— Ի՞նչ եղաւ, ի՞նչ ունիս, արդէն անհանդիստ էիր, հարցնելով։

Սեղանին վրայ հայր ու աղջիկ առանձին մնացին։ Ղուկաս էֆէնտի բաժակին մէջ դինի լեցուց, մի մի ումպ խմեց եւ ինքնիրեն մտածեց.

— Կարծես քիչ մը չափը անցուցի...

Ծառան եկաւ սեղանը վերցնելու, յետոյ սուրճը բերաւ։

— Արդեօք ի՞նչ եղաւ յանկարծ տիկին Անթառամը, հարցուց Ռոզիկ, մատանը կերպարանքով մը։

— Հոդ մի ըներ, բան մըն ալ չունի, պարզապէս տղուն հետ առանձին մնալու համար այդ անհանդստութիւնը հնարեց, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, սիկա — րէթը վառելով։

Եւ սակայն Լեւոն կ'ուշանար, վերադառնալու իրենց մօտ, եւ կէս ժամէն աւելի սպասելէ եառքն էր, որ վերջապէս երեւցաւ սեմին վրայ։

Վրդոված ու յուզուած կերպարանք մը ունէր։

— Կը ներէք, ձեզ չափազանց սպասցուցի, ըսաւ սեղանին մօտենալով։

— Օ, վնաս չունի, պատասխանեց Ղուկաս էֆէնտի, միայն թէ ի՞նչպէս է ձեր տիկին մայրը, կը յուսամ, որ այդ յանկարծական անհանդստութիւնը ծանր բան մը չէր եւ հիմա բոլորովին անցուց։

— Այո, դլխու պտոյտ մը ունեցեր է մէկէն ի մէկ, այժմ հանուեցաւ եւ հանդըստացաւ։

— Ձեր ուշանալէն բաւական մտատանջութեան մէջ ինկանք, նոյնիսկ Ռոզիկս կը պատրաստուէր վեր ելլելու, տեղեկութիւն մը առնելու համար։

— Ուշացայ, որովհետեւ բաւական խօսակցեցանք միասին, պատասխանեց երիտասարդը։

Հայր ու աղջիկ ուղեցին մեկնիլ, սակայն Լեւոն սպասեց, որ մնան եւ կրկին խօսք բացաւ հարանիքի մասին, ըսելով, որ անպատճառ կ'ուզէր յառաջիկայ երկուշաբթի պատկը կատարել եւ նոյն իրիկունն իսկ կառախումբով մեկնիլ Փարիզ։

— Ես ու Ռոզիկ առանձին պիտի երթանք, ըսաւ, այնպէս որոշած եմ, իսկ մայրս թող տասնըհինգ օր յետոյ դայ... կ'ուզեմ, որ դոնէ երկու չաբաթ դլուխ դլխի անցընենք... ասիկա կարծեմ ամէն ամուսնացողներու իրաւունքն է։

— Հարկաւ, հատատեց Ղուկաս էֆէնտի, ո՞վ հակառակը կը պնդէ, ես ալ քու տեղդ նոյնը պիտի ընէի... միայն թէ մայրդ ալ կը հաւանի՞ այդ կարգադրութեան։

— Այս մասին դեռ բան մը չըսի իրեն, բայց վստահ եմ, որ չի հակառակիր։ Վերջապէս պզտիկ տղայ չեմ ու ամէն բան մօրս հրամանով կատարելու պարտականութիւն չունիմ։

— Այնպէս է, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի...

Այս տասնհինգօրեայ առանձնութեան հեռապատկերը երջանկութեամբ կը լեցնէր Ռոզիկի սիրտը։ Տեղի ունեցած մեջաղաբերէն եառքը, առաջին վայրկեանին տիկին Անթառամի հետ ըլլալու հանանքութիւնը պարզապէս սոսկում կ'պատճառէր դէր իրեն եւ ատոր համար, երբոր Լեւոն իր դիտաւորութիւնը կրկնեց, անհուն չնորհակալութեան նայուածք մը ուղղեց երիտասարդին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

դոյներու սքանչելի համադրութիւններն ու հակադրութիւնները.

Մտիկ իմ եարին արէֆ, գինչ հագեր
ամէնն է կանաչ,
Մտիկ ծառերուն արէֆ, ծառն ծաղկեր
տերեւն է կանաչ:

կամ՝

Դոր ու պաղ աղբիւր մի կայ, դու կանանչ
ես ցողն ի վերայ,
Խնձոր ես ծառի ճիւղին, ես կանանչ
թփիկն ի վերայ...

Ինչպէս որ վերոյիշեալ տողերը ցոյց կուտան, Քուչակի դեղեցկութեան գաղտնիքը կատարեալ է: Իսկապէս, ինչ բան կրնայ աւելի ակնահաճոյ եւ հրապուրիչ ըլլալ քան զարնանաչունչ ծառերու կանաչ տերեւներու մէջէն ժպտացող ծաղիկներու փաղաքշական սպիտակութիւնը, կամ պաղ աղբիւրի մօտ բուսած կանանչութեան վրայ արեւածագին փայլփլող ցօղին կաթիլը: Այս ձեւի համեմատութիւնները անսպառ են անոր քառեակներուն մէջ: Միւս կողմէ, անոնց բանաստեղծականութիւնը բարձր ու խորհրդաւոր է, ոչ միայն այն պատճառով, որ կնոջ դեղեցկութեանը նուիրուած ներշնչող եւ տպաւորիչ պատկերներ կը ստեղծեն, այլեւ միաժամանակ կ'արտայայտեն մարդկային սիրտերու, զգացումներու եւ ապրումներու երջանկաւէտ քնքշանքն ու ներդաշնակութիւնը:

Մինչդարու հայ աշխարհիկ գրական նութեան մեծարժէք գործերէն են նաեւ Քուչակի խոհական – խրատական ու պանդխտութեան նուիրուած հայրենեաց – րը: Մեծ մարդասէրը բուռն զանունութիւն զգացած է տեսնելով ժողովուրդին պանդխտութիւնը, օրուան քաղաքական եւ ընկերային ծանր կացութեան հետեւան – քով: Անոր այդ քառեակները իրականութեան մէջ հայրենասիրական երգեր են: Անոնց մէջ իրենց լաւագոյն արտայայտութիւնը գտած են օտարութեան մէջ ապրող աշխատաւորներու աղեկսուր կարօտը իրենց հարազատներուն եւ հայրենի աշխարհին հանդէպ:

Խոհական – խրատական քառեակները նոյնպէս օժտուած են մարգասիրական պատկերացումներով: Բա – նաստեղծը կ'ապրի ժողովուրդին կեան – քը: Կը բաղձայ լաւութիւն եւ կը ձգտի խրատներով ու խորհուրդներով դեղեցիկ օրինակներ տալ մարդոց, զանոնք պահպանել չարէ, չարակամութենէ, ոչխար ու անզգամ մարդոց չարախօսութենէ ու վտանգաւոր ընկերութիւններէ: Ան կը ցանկայ, որ մարդոց նկարագրին մաս կազմէ աշխատանքի, ուսումի սէրը, սիրէ խելքն ու բանականութիւնը:

Քուչակ ունի չափի կատարելութիւն, բան մը, որ առանձնապէս կարեւոր է, երբ չորս տողով պէտք է արտայայտել ամբողջական խոհ մը, յոյզերու եւ ապրումներու իւրայատուկ հոգեվիճակ մը:

Բանաստեղծը ըմբռնած է, որ արուեստի տեսակէտով բարձր արդիւնքի հասնելու համար պէտք չէ աւելորդ կէտեր դնուին տողերուն մէջ:

Հետեւեցէք իր միտքին.

Լաւ մարդ ես ծորա կ'ասեմ, որ բանայ
գբերանն համով՝
Հանգցուն գեղեցիկ լեզու, որ լնու տուն
մի ծուխարով:
Աստուած երբ զաշխարհս արար, գիողն,
գչուրն, գֆամին՝ հրով,
Մեծխալ մ'աւելի չարաւ, կշռեց, ամէնն
չափով:

Քուչակի միտքն ու գեղեցիկ լեզուն ստեղծած են այնպիսի գոհարներ, որոնք հայ եւ միջազգային գրականութեան հարուստ դանձարանի չքեղ զարդերէն են:

ՓՐՈՖ. Մ. ՄԿՐԵԱՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ

ՀԱՅ ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ԿՈՉԸ

—o—

«Հայ ժողովո՛ւրդ,

«Ահա կը բոլորենք մեր ամսօրեակը — ամսօրեակը պայքարի ու փառքի, մահուան ու յարութեան մեր ցեղին: Ամսօրեակը նաեւ Հայութեան առաջին եւ պայծառ Գարունին:

«Ամիս մը առաջ, այսօր, երբ թշնամին վտտարար կռիւ յայտարարեց քաղաքա – կրթութեան եւ արդարութեան դէմ, մե՛ր դէմ, մենք հաւատքով փարեցանք մեր դէնքին եւ մեր հոգիի խորերէն ղգացինք, որ յաղթանակը մերը պիտի ըլլայ այս կռուին մէջ, վասնզի մեր կռիւը խաւարին դէմ էր, տգիտութեան ու բռնութեան դէմ՝ ճշմարտութեան ու արդարութեան համար:

«Եւ վերցուցինք դէնքը, կուրծք տալու համար թշնամիի գնդակներուն եւ ռումբերուն, որոնք կուգային վերջնական հարուածը հասցնելու մեր կորացած մէջքին, որոնք պետին ծռել կ'ուզէին ճակատը մեր երիտասարդութեան եւ քանդել ակնաղբիւրները վերածնդ մեր ցեղին: Եւ կուրծք տուինք մենք թշնամիի մոլեգին եւ ամբարտաւան ժեռթերուն ու յարձակումներուն եւ մեր հերոսական ու պատմական մարտնչումներու ընթացքին ո՛չ մէկ տեղ եւ ո՛չ մէկ վայրկեան թշնամին չտեսաւ մեր գինուորը պարտուած եւ մեր դիրքերը լքուած:

«Ամէնօրեայ պայքարը, զոր տարանք փառքով եւ պատուով, այսօր իր կատարելութեան մէջ կը վայելենք ահա մեր յաղթանակներով արբած հայ ժողովուրդի հետ:

«Մեր գինուորների արի ու անսասան դիմադրութիւնը ամէն տեղ թշնամիին դադցնել տուաւ, որ մեր երակներուն մէջ չէ դադրած, կը հոսի տակաւին արիւնը աղատութեան ու կռուի, եւ այդ աստուածային արիւնն է, որ աղմկայոյզ ու սրբորանուէր բռնկումով, դիտէ գլխապտոյտ եւ անձնատուր փախուստի մատնել երէկի ամբարտաւան եւ ամենազօր, բայց այսօրուան վախկոտ ու ստրուկ թշնամին:

«Երեք օր է ահա, որ յաղթանակի խենթութիւնը բռներ է մեզ: Զօրանոցներու դեղատեսիլ հրդեհներու եւ բոլոր դահ – ճապեռներու որջերու ճարճատումներու առջեւ կեցած են հիացումով ու արբած...

«Արբած ենք մենք եւ աստուածային խենթութեամբ լեցուած, որովհետեւ հազարաւոր տարիներու մեզ թալանող, կողոպտող, խաչողն է, որ գլխապատառ կը փախչի այսօր եւ հազարաւոր տարիներ – րու մեզի թալանողին եւ խաչողին է որ կը թալանենք, կը կոտորենք, կը խա – չենք մենք...

«Վրէժի անողորմ բայց արդար աստուածն է, որ նստած է մեր ներսը եւ մեր գլխաւերեւը: Վրէժի ձայնն է որ կը լսենք մենք հիմա եւ այդ ձայնը կուգայ հազարաւոր տարիներու ընթացքին սրախողխող հայ սերունդներու, թոնիրի մէջ խորով – ուող մանուկներու եւ բռնաբարուած կոյսերու սասանեցնող եւ աղէկտուր կանչերու մէջէն:

«Այսօր ահա հայկական դրօշակն է, որ հազարաւոր տարիների ընթացքին, առաջին անգամն է կը ծածանի, որ բռնութիւնը հայ գինուորի գնդակէն հալածական, կը փախչի ինչքով, ընտանիքով եւ իշխանութեամբ...

«Եւ այսօր, երբ փառաւոր պայքարն է մեր ետին, լիակատար յաղթանակն է որ կ'ապրինք եւ վերջնական ազատութիւնն է մեր առջեւ, մենք գիտակցութիւնը ունինք աւելի երջանկաբեր ու պայծառ հանդրուաններու մեր յուսատու ու երազող ցեղին համար...

«Մեր հերոսական կռիւներով մենք արդէն հիմը դրինք այն հոյակապ ազատութեան, որուն երազեցին մեր հանճարները, մեր ժողովուրդին հետ որուն համար երեսնամեայ կռիւներով մխիթնաւոր կեանքեր զոհաբերեցինք եւ որու առաջին արշալոյսը կը ծագի ահա բախտաւոր Վասպուրականի հպարտ լեռներուն վրայ:

«Այսօր, ուրեմն, ոչն է ոչ միայն մեր ամսօրեայ պայքարին եւ յաղթանակներուն, այլեւ նախատօնը Հայկական Ազատութեան բոլոր բռնաւոր լուծերէն, բոլոր յօշոտող ճիրաններէն:

«Կեցցէ՛ Հայկական Ազատութիւնը,

«Փա՛ռք ինկածներուն,

«Կեցցէ՛ Վասպուրականի մարտնչող եւ իրտասարդութիւնը,

«Կեցցէ՛ Հայկական բանակը...»:

Վասպուրականի
Հայկ Ինքնապաշտպանութեան
ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆ
1915
6 Մայիս, Վան – Այգեստան

ՅԱՋՈՂ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

—o—

Այս տարի եւս միւնոյն խանդավառութեամբ, Մարտ 14ին Սանթրոյի չքեղ սրահներուն մէջ տեղի ունեցաւ Իդմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան պարահանդէսը: Որոշուած ժամանակին սրահը լեցուեցաւ երկսեռ հասարակութիւնով որ եկած էր Փարիզէն՝ եւ արուարձաններէն Միութեան ձեռնարկը քաջալերելու:

Վարչութիւնը լուրջ աշխատանքով չանք չէր խնայած երեկոյթին յաջողութիւնը եւ կանոնաւորութիւնը ապահովելու համար:

Բեմը զարդարուած էր Հայրենակցա – կանին կողմէ ներկաներուն բարի գալուստ մաղթող վերտառութիւններով եւ Իդմիր նահանգի հայարնակ քաղաքներուն անուններով: Պ. Վարդիվանեանի նուա – պախումբը ամբողջ վեց ժամ եւրոպական եւ հայկական պարի եղանակներով ոգեւորեց ներկաները: Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Հայաստանի Երաժշտանոցէն շրջանաւարտ երգչուհի Տիկին Աստղիկ Տէտէեան, Մենապարուհի Տիկին Եւա Արզուեան եւ Սօսի պարախումբը Տիկին Յասմիկ Քիւթնէրեանի:

Զանազան խմիչքներ եւ ուտելիքներ, ինչպէս նաեւ Իզմիրցի տիկիններու կողմէ պատրաստուած համրերէններն ու անուշեղէնները երկսեռ երիտասարդներու կողմէ առատօրէն սպասարկուեցան ներկաներուն: Զանազան հայրենակիցներու կողմէ նուիրուած հարիւր չիւսուն կաոր զանազան իրեղէններ վիճակահանութեան դրուելով քիչ ժամանակուան մէջ բոլորը սպառեցան:

Պատուոյ նախագահ Պր. Զաւիկ Խանդամեան, վարչութեան անդամներէն Տիկին Այտա Թորոսեան յաջողութեամբ կատարեցին իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները:

Գիշերուան ժամը 11ը անցած էր երբ լուեց նուագը ու ներկաները սրահէն բաժնուեցան գոհ տպաւորութեամբ:

Ե. Ա.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

«Զօրակա՛նք, ես անձամբ պիտի վարեմ ձեր բոլոր վաշտերը: Կրակէն հեռու պիտի մնամ, եթէ ձեր սովորական արիութեամբ անկարգութիւն եւ չփոթութիւն յառաջացնէք թշնամի շարքերուն մէջ, բայց եթէ պահ մը անտարդ ըլլայ յաղթութիւնը, պիտի տեսնէք որ ձեր կայսրը առաջին հարուածներուն պիտի խլէ – զախէ, մանաւանդ այն օրը ուր խնդիրը կը գառնայ Ֆրանսական հեռեւակազօրքին պատիւին վրայ, որ այնքան անհրաժեշտ է ազգին պատիւին: Շարքերէն դուրս մի ելլէք՝ վիրաւորները տանելու պատրուակով: Թող ձեղմէ իւրաքանչիւրը ոչ ոդորուի սա համոզումով թէ հարկ է եւ անհրաժեշտ յաղթել մեր ազգին դէմ ծայրագոյն առելութեամբ լեցուած Անգլոյ այս վարձկաններուն: Այս յաղթութիւնը պիտի փակէ մեր արշաւանքը, եւ պիտի կրնանք հանդչիլ մեր ձմեռանոց – ներուն մէջ, ուր պիտի դան միանալու մեզի Ֆրանսայի մէջ կազմուող նոր զինուորներ: Ուրեմն, օ՛ն, իմ կողմէ հրամայուած հաչտութեան պայմանները պէտք է արժանաւոր ըլլան ժողովուրդիս, ձեզի եւ ինձի»:

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

ԼԶ.

Առտուան ժամը հինգին, դեռ մութ էր: Կեդրոնի զօրքերը, պահեստինները եւ Փակրատիոնի աջ կողմը անչարժ էին: Բայց աջ կողին վրայ, հետեւակ, ձիաւոր եւ թնդանօթաձիգ դունդերը, որոնք բարձր տեղերէն առաջին անգամ պիտի իջնէին թշնամիին աջ կողին վրայ յարձակելու եւ ըստ կարզադրութեան զայն հալածելու Պոհեմիոյ լեռներուն մէջէն, արդէն իսկ չարժման մէջ էին եւ գիշերային պահակութեան տաղաւարներէն դուրս կ'ելլէին:

Բոցաճաճանչ կը փայլատակէին խաղոյկներ որոնց մուխը աչքերը կը կուրցնէր: Ռուսերը կ'այրէին ամէն ինչ զոր հետերնին պիտի չտանէին:

Ցուրտ էր եւ մութ: Սպանները կը նահանջէին, աճապարանքով թէյ խմելով, պինուորները կալէթա կը ծամծմէին, ներքաններին դեռին կը պարնէին ոտքերնին տաքցնելու համար, եւ կրակին վրայ կը նետէին տաղաւարներուն բեկորները, աթոռները, սեղանները, անիւները, տակառները...:

Օդին մէջ կը բարձրանար բիւրաւորներու ոտքերուն միօրինակ դարդափը: Գունդերը կը քալէին առանց դիտնալու թէ ո՛ւր կ'երթային, եւ այս մարդկային բովանդակ զանգուածը, մուխին եւ հետզհետէ թանձրացող մառախուղին միա – ցած, չէր դիտեր թէ ո՛ւրկից կը մեկնէր եւ ո՛ւր կ'անցնէր:

Մշուշը այնքան խիտ կ'ըլլար որ թէեւ արշալոյսը կը բացուէր, բայց տասը քայլէն անդին կարելի չէր նշմարել: Ամենուրեք եւ ամէն կողմէ, անտեսանելի թշնամիին հետ չփման մէջ մտնելու վտանգը կար իրենց համար: Բայց գունդերը կը քալէին միշտ, լեռներէն վեր, լեռներէն վար մագլցելով ու իջնելով: կարելով պարտէզներ եւ ցանկապատեր, անծանօթ վայրերու մէջ, առանց ոչ մէկ տեղ թշնամիին պատահելու: Ընդհակառակն, առջեւօք, ետեւօք, ամէն կողմ, միեւնոյն ուղղութեամբ ընթացող ռուս զօրքերու կը հանդիպէին: Եւ մէն մի գինուոր ուժ կ'առնէր իրենցներէն չբջապատուած ըլլալու դիտակցութենէն:

Ժամ մը քալելէ վերջ, գինուորներուն մէկ մեծ մասը պարտաւորուեցաւ կենալ: Շարքերուն մէջ սա զգացումը ծաւալեցաւ թէ անսովոր բան մը տեղի կ'ունենար:

Յանդի եւ կորովի զգացումը, որով գինուորները ճամբայ ելած էին, կը սկսէր տեղի տալ դժկամակութեան եւ զայրոյթի ձախաւեր կարզադրութիւններուն եւ գերմանացիներուն դէմ:

Այս անկարգութեան պատճառը այն էր որ պետերը ռուսական կեդրոնը աջ կողմէն խիստ հեռացած դտնելով, ձախ կողին եռեւէն եկող աւստրիական հեծելազօրքին հրաման տուած էին աջակողմ անցնիլ: Քանի մը հազար ձիաւորներ անցան հետեւակներուն առջեւէն, որոնք պարտաւորուած էին սպասել:

Գունդերուն գլուխը աւստրիացի առաջնորդ մը վէճի բռնուեցաւ ռուս զօրավարի մը հետ: Զօրավարը կ'ուզէր որ հեծելազօրքը կանգ առնէ, առաջնորդը կ'ամբաստանէր վերին իշխանութիւնները, եւ խեղճ գինուորները կեցած տեղերնին կը մնային չլսպիրկ եւ վհատ:

Մէկ ժամ դադարէ վերջ, չարժեցան եւ կրկին ճամբայ ելան լեռնէն իջնելու համար: Գաղաթներուն վրայ անդայտացող մշուշը ալ աւելի կը թանձրանար աստղոտները:

Հարուած մը, երկրորդ, նախ անկանոն եւ անհաւասար ընդմիջումներով, յա՛ֆ, յա՛ֆ, յետոյ աւելի կանոնաւոր եւ աւելի յաճախ, դոռացին, ճակատամարտը ծայր տուաւ Կոլոսլախի վրայ:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՑ

(148 – Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն։— *Սահակ Նաճարեան չնորհա – կալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, հեռագրով, նամակով եւ անձամբ մասնակից եղան իր մեծ սուգին, իր կնոջ՝*

ՄԱՐԻԱՄ ՆԱՃԱՐԵԱՆ – ՄԱՆԿԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ որ պատահեցաւ 1971 Մարտ 3ին, յետ երկարատեւ հիւանդու – թեան։

Այս առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ «Յա – ռաջ»ի բարգաւաճման։

×

ՍԷՆթ–ԷթԻԷն։— *Տէր եւ Տիկին Նշան Այտապիրեան եւ զաւակները Յարութիւն եւ Սօսէ Այտապիրեան իրենց խորին շնոր – հակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, հեռա – գրով եւ նամակներով մասնակից եղան իրենց դառն վիշտին իրենց մօր եւ մեծ մօր՝*

ԱԼՄԱՍՏ ԱՅՏԱՊԻՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Մամաս Տօնապետեան)

մահուան առթիւ որ պատահեցաւ 1971 Մարտ 23ին։

Այս առթիւ 100 ֆր. կը նուիրեն հայ դպրոցին եւ 100 ֆր. Տէսինի Յուշարձա – նին, Այտապիրեան եւ Տօնապետեան նա – հատակներու անուան ի յիշատակ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարի Բիլաւեանի եւ զա – ւակաց փափաքին համաձայն Հոգեհան – գստեան պաշտօն կը կատարուի 4 Ապրիլ Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՕՆՆԻԿ ԲԻԼԱՒԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը խնդրուի ազգականներէ եւ բարե – կամներէ ներկայ գտնուիլ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Լսաեան Սանուց Միութեան վարչութիւնը իր եւ բոլոր անդամ ու ան – դամուհիներու կողմէ կուգայ յայտնել իր խորին ցաւակցութիւնները Պր. Հրանդ Թէրզեանի՝ իր մօր ողբացեալ այրի Տիկին Սաթենիկ Թէրզեանի մահուան առթիւ։

Սոյն տխուր առիթով Միութեան նա – խագահ Պր. Վահագն Այլանեան 30 ֆր. կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի Եսաեան Սանուց Միութեան։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախագահութեամբ Պ. Ժ. ՓՐԱՆՉԵՍՔԻԻ

Այս Ուրբաթ (2 Ապրիլ), ժամը 20,45ին

ՍԱԼ ՏԷ ՓԷԹ, ՎՈԼԹԷՌ

ՆՈՒԷՐ

Մարտ 14ի ձեռնարկին առթիւ, Իզմիրի Հայր. Միութեան նուիրած են Տիկին Սրբուհի Մատաթ 130 ֆր., Տիկին Հռիփ – սիմէ Անմահունի 200 ֆր. եւ Պ. Կարապետ Քէօսէեան 100 ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Կապոյտ Խաչը չնորհակա – լութեամբ ստացաւ այրի Տիկին Մարի Խաչատուրեանէ եւ զաւակներէն 50 ֆր. իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ ողբացեալ Յա – րութիւն Խաչատուրեանի մահուան հին – գերորդ տարելիցին առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վար – ժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած գեղարուեստական երե – կոյթը՝ ՍԵՎՐ։

×

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մա – յիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշա – կոյթի Տան մէջ։

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս։

Է. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ։— *Է. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի հերթական ժո – ղովը Ուրբաթ, Ապրիլ 2ին, սովորական հաւաքատեղին։*

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՋԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

3 Ապրիլ, Շաբաթ, *Ճիշտակ Յարու – թեանն Ղազարու։*

Կիրակամուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին,

4 Ապրիլ, Կիրակի Ծաղկազարդ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, *պա – տարագ ժամը* 10ին, *Դռնբացէք* 16ին։

6 Ապրիլ, Աւագ Երեքշաբթի, *Ճիշտակ Տաճն Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգու – թիւն ժամը* 16ին։

7 Ապրիլ, Աւագ Չորեքշաբթի, *Աւե – տումն Ս. Աստուածածնի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը* 9ին։

ՇԱՒԻՒԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ, այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ, առաւօտեան ժամերգութիւն և անդաստան ժամը 7,40– *ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը* 10ին, *երեկոյեան արարողութիւն, ԴՌՆԲԱՑԻՔ ժամը* 17ին։

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ, ժամերգու – թիւն առաւօտեան ժամը 8ին, *պատարագ* 10ին, *Դռնբացէք երեկոյեան ժամը* 5ին։ *Հինգշաբթի*։— *Պատարագ առաւօտեան ժամը* 10ին, *Ոտնլուայ երեկոյեան* 4ին, *կարգ չարչարանաց* 7ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս կիրակի ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ։ Հայրապե – տական պատարագ, անդաստան եւ ուս – օրհնէք ժամը 10,30ին։

Աւագ Հինգշաբթի *ժամերգութիւն ժա – մը* 15,30ին, *պատարագ ժամը* 16ին։

Աւագ Ուրբաթ *ժամերգութիւն եւ եր – կրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը* 18ին։

Աւագ Շաբաթ *ժամերգութիւն ժ.* 17ին, *հանդիսաւոր պատարագ* 18ին։

Զատիկ, *Հայրապետական ճաշնաւոր պատարագ ժամը* 10,30ին։

Երկուշաբթի *մեռելոց, ճաշնաւոր պա – տարագ ժամը* 10,30ին։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

56-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլվ. տ'Ալբէն

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրեն. Միութեան Կեդր. Վարչութեան

Կը նախագահէ՝ ՍԻՄՈՆ ԱՒՏՈՑԵԱՆ

Կը խօսի ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ

Գեղարուեստական բաժին։— *Կը մասնակցին՝ Նելլի Վէմեան, Վանիկ Նազարեան, Հայկ Ֆրէնճեան, Մայրանոյշ Կարապետեան, Այտա Ամիրեան, Կարօ Տէրտէրեան*

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ

Արձանագրուիլ։— Պանտիկեան 62–92–32, Բարայեան 64–42–65, Հացագործեան 48–94–24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բա – ժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղա – քապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յայտնուին։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մար – սէյլի օփերային մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ

(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ, Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ։

Գին 15 ֆրանք

Կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջ»ի կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian

3, Rue des Trois Pierres

LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթէլեանի

4, Ռիւ Փարմանթիէ

VENTE / EXPOSITION ARMENIA MONDIA INFORMATION / SPÉCIAL

A DEUX PAS DE L'EGLISE ARMENIENNE ET DU MUSEE ARMENIEN

Exposition Vente Arménienne à Paris
place de l'Etoile

Prolongation jusqu'au 12 Avril à minuit

GRANDE JOURNÉE DE PROMOTION
le samedi 3 avril à 16 h.

en présence de

Me UTUDJIAN — VICTOR GARDON — GREGOIRE ASLAN — L. LYONNET — JACQUES HAIRABEDIAN — KECHICHIAN —

et très certainement

WILLIAM SAROYAN — LIZ SARIAN — EDMOND TAMIZ,

qui vous accueilleront et dédicaceront leurs œuvres.

Projection en couleurs : l'Arménie sous la neige.

PARKING GRATUIT ET CADEAUX PROMOTION A TOUS NOS CLIENTS

Au Centre Commercial du Parking Foch métro Etoile

Entrées par le Parking Avenue Foch ou Escalators

Angle Rue de Presbourg - Avenue Foch. Ouvert de 11 h. à 22 h. Dimanche inclus

Parking assuré : 3.000 Places

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոն։— *Տէր եւ Տիկին Մխսաք Մխրզէ ցաւակցութիւն կը յայտնեն Պ. Սահակ Նաճարեանի իր կնոջ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 50 ֆր. կը նուիրեն «Յա – ռաջ»ի բարգաւաճման։*

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՒԱՍՏԻՈՑ Դաւթայի Հայրենակցա – կան Միութեան ընդհ. անդամական ժո – ղովը այս կիրակի 4 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պր. Զատիկ Զատիկեանի սրբ – ճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։—

Տիկին Ալէմեան Սոնա, Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին 250 ֆր., Պ. Անդրանիկ Ախ – մամեան, ողբ. Նազիկ Գուլումճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100, Տիկին Մարիամ Սաատէթեան 130, Պ. Արտաւազդ Էթեէմէզեան 100, այրի Տիկին Գամէրեան, ողբ. ամուսնոյն՝ Նը – շան Գամէրեանի յիշատակին 100, Պ. Պ. Մասիս Ժամկոչեան, Ծիրանեան Նշան (Վալանս), Արմէն Տապաղեան, Թիրայր Զիլինկիրեան, Տէր եւ Տիկին Թրէօլ 80ա – կան ֆր., Պ. Ժաք Հայթայեան 70, մաս – ուորականներու չէնքին համար Պ. Հայկ Ազաբէկեան, Ռաֆֆի Պազըճեանի ընդ Օր. Տալդալեանի նշանախօսութեան առ – թիւ 50, Պ. Սերժ Գառնիկեան 50, Տիկին Արաքսի Ալթունեան – Սիմոնեան, ուխտ մը համար 30, ՊՊ. Էսապալեան Հայկ, Տոքթ. Բաբերդեան, Արմենակ Սիրուն – եան, Ակոբ Աչճեան, Արշակ Ինճէյեան, Արամ Յակոբեան, Արամ Գալոնճեան, Լեւոն Տօնիկեան, Օննիկ Սարեան, Տոքթ. Պիւլիւքեան, Սուրէն Շահլամեան, Տիգ – րան Սրմաքէչեան, Նշան Հայթայեան, Յովհաննէս Պալանկեան, Մուրատեան Զատիկ, Տիկիններ Թագուհի Քէչիչեան, Սուրբիկ Երուանդեան 30ական, ՊՊ. Եր – ուանդ Այլանեան, Լորիս Անդրէասեան 20ական, Պ. Պարզեւ Սայրէն 15, Պ.Պ. Ռընէ Ազաբէկեան, Տիրան Մանիկոփ, Ժան Գամպուրեան, Արշակ Բազումեան, Պարոյր Դուրեան, Մեհրան Տամլամեան, Հայկ Նաւասարդեան, Տիկին Լիւսի Մար – գարեան 10ական ֆրանք։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, *նախաձեռ – նութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ։*

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Վիէնի մէջ

Կ'ոգեկոչուի Կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքէլը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնու – թեամբ Ազգ. Միութեան։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
3
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
3 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12081 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.081

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Գ.

Եօթնկոզեան Հանրապետութիւնը իր ներքին վարչական ինքնավարութեամբ նախակարապետն եղաւ Յունաստանի անկախութեան: Ռուս ծովակալ Օչաքով «Բիւզանդական» կոչուած Սահմանադրութեամբ մը օժտեց Հանրապետութիւնը, որուն կողմէ Պոլիս ղրկուած յոյն-կան պատուիրակութիւն մը հանդիսաւորապէս ողջունուեցաւ Տիեզերական Պատրիարքին կողմէ, որ օրհնեց յունական անվախութեան առաջին ղրօշակը: Մեծ էր խանդավառութիւնը օսմանեան բռնակալութեան տակ հեծող Յոյներու մէջ, որոնք կը սրտապնդուէին ապագայի փայլուն հեռանկարներով:

Քորֆուի Մերակոյան է, որ կը կառավարէր Հանրապետութիւնը: Կղզիներէն իւրաքանչիւրը կ'ընտրէր իր Մեծ Խորհուրդը, որ վարչական եւ եմատական գործերը կը վարէր եւ ներկայացուցիչներ կը ղրկէր Մերակոյին:

Ներքին խռովութիւններ ծագեցան Հանրապետութեան մէջ, — դասակարգային, ցեղային, ընտանեկան եւ այլ հակառակութիւններ: Խաղաղութիւնը վերահաս-տատելու համար Բ. Դրան կողմէ կղզիները ղրկուեցան երկու յոյն «կոմիսար»-ներ, — Եունի Քափոտիսթրիա եւ Տիսլաս: Ռուսական զինուորներու օգնութեամբ հանդարտութիւն տիրեց: 1803 Դեկտեմբեր 3ին նոր Սահմանադրութիւն մը՝ ներշնչուած Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան սկզբունքներէն՝ վերջ դրաւ ժառանգական ազնուականներու դերակշիռ դիրքին եւ քաղաքական իրաւունքներ տուաւ մաքուր նկարագրի տէր, մտաւորական եւ որոշ եկամուտ ունեցող բոլոր քրիստոնեայ քաղաքացիներուն:

Կոմս Եանի Քափոտիսթրիա Օրէնադիր Խորհուրդի առաջ քարտուղար նշանակուեցաւ եւ կարգ-կանոն մտցուց Հանրապետութեան վարչական ու եմատական մեքենային մէջ: Օրթոտոքսութիւնը հռչակուեց պետական կրօնք: Դպրոցներ բացուցին, յունարէնը դարձուց պաշտօնական լեզու երիտասարդ Հանրապետութեան: Ագատութեան վէհ սկզբունքներով տոգորեց դարերով օտարի լուծին ենթակայ իր հայրենակիցները:

Քափոտիսթրիա, որուն առաջնակարգ դեր մը պիտի վիճակուէր յունական ազգապրական չարժումներուն մէջ, փորձառութեան չրջան մը բոլորեց եօթն կղզեան Հանրապետութեան ինքնավարութեան օրերուն, — քաղաքական եւ ընկերային հարցերու փորձառութիւն, որմէ մեծապէս պիտի օգտուէին մեծ ապրս-տամբութեան վարիչները:

1806ին Պոլսոյ Ֆրանս. դեսպան Սէպաստիանիի ղրդռմով, Օսմ. կառավարութիւնը պատերազմ յայտարարեց Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ դէմ: Եանիայի կառավարիչ Թէփէլէնլի Ալի փաշա առիթէն օգտուելով փորձեց յարձակիլ եօթը կղզիներու վրայ: Քափոտիսթրիա կազմակերպեց Յոյներու դիմադրութիւնը: Հարիւրաւոր Բէյֆիթներ փութացին — մանաւանդ Մորէայէն — պատրաստ կռուելու յանուն ազատութեան: Հազիւ սկսած՝ վերջ գտան կռիւները, երբ Նափոլէոն տարաւ Ֆրիտլանդի յաղթանակը: 7 Յուլիս 1807ին ստորագրուեցաւ Թիլսիթի (Ներկայիս Սովիեթք) դաշնագիրը՝ Նափոլէոն Ա.-ի եւ Ռուսիոյ Ալեքսանդր Ա. կայսեր միջեւ, որով Ռուսիա առ յաւէտ կը հրաժարէր Յոնիականի կղզիներուն եւ Միջերկրականի մէջ հաստատուելու փորձերէն:

Եօթը կղզիները Ռուսիոյ ձեռքէն առնուելով փոխանցուեցան Ֆրանսայի: Զօր. Սէդար Պէրթիէ 1807 Սեպտեմբերին պաշտօնապէս յայտարարեց, որ Քորֆու մաս կը կազմէր Ֆրանս. կայսրութեան: Քափոտիսթրիա հեռացաւ կղզիներէն եւ դնաց Ռուսիա, ուր պաշտօնի կոչուեցաւ Արտաքին նախարարութեան մէջ՝ Ռուս-միանցամի վարչապետութեան օրով: Պահ մը ծառայեց Վիէննայի ռուսական դեսպանատան մէջ, յետոյ Դանուբի բանակին հրամանատար Զիչակովի մօտ: Մասնակցեցաւ 1812ի Պուքրէշի դաշնագրի բանակցութեանց եւ 1814ին նշանակուեցաւ Զուիցերիոյ ռուսական դեսպան:

Անգլիացիները նախանձով կը դիտէին Ֆրանսացիներու հաստատուիլը Յոնիական կղզիներուն մէջ, որոնք կարեւոր էին Հնդկաստանի ճամբան ապահովելու համար: Անգլիական մարտանաւեր 1809 Հոկտեմբերին յարձակեցան կղզիներուն վրայ: Ֆրանսացի Զօր. Տոնզըլօ հերոսաբար պաշտպանեց Քորֆուն: Միւս կղզիները զրաւուեցան Անգլիացիներուն կողմէ: Քորֆուն պիտի յանձնուէր անգլիացի Զօր. Քէմփպէլլ, ներկայացուցիչ Դաշնակիցներու, 21 Յունիս 1814ին, Նափոլէոնի անկումէն եառ:

Եօթը կղզիներու ճակատագիրը վճռուեցաւ 5 Նոյ. 1815ի Փարիզի դաշնագրով, որուն առաջին յօդուածին համաձայն «Եօթը կղզիները՝ իրենց յարակից չըր-ջաններով — ըստ 21 Մարտ 1800ի ռուս-եւթուրք դաշնագրին — պիտի կազմեն ազատ եւ անկախ Պետութիւն մը Յունիական Միացեալ Նահանգները անունով:

Երկրորդ յօդուածով այս Պետութիւնը կը դրուէր Մեծն Բրիտանիոյ վեհափառ թագաւորին եւ իր յաջորդներուն ու ժառանգորդներուն պաշտպանութեան տակ: Միւս դաշնագիր Պետութիւնները կը հրաժարին ամէն իրաւունքէ:

Յոնիական կղզիները, որ 1814ին ինկած էին անգլ. Զօր. Քէմփպէլլի իշխանութեան տակ, Փարիզի դաշնագրի վաղորդայնին յանձնուեցան Սըր Թոմաս Մէյթլէնտի, որ իբրեւ մարզպան (Հարձր Կոմիսար) պիտի կառավարէր զանոնք 1816էն մինչեւ 1824:

Յոնիականի Եօթը Կղզիներու Հանրապետութիւնը կը կազմէ կարեւոր դրուագ մը Յոյներու ազատագրական չարժում-ներուն մէջ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌԻԱՏ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը դարձեալ Հինգշաբթի օր ընդունեցաւ Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը, որ այս առթիւ Փոմպիտուի յանձնեց Եգիպտոսի նախագահին դիրքը:

Մահմուտ Ռիատ մօտ մէկ ժամ խօսակցեցաւ Նախագահին հետ:

Եգիպտացի նախարարը յայտարարեց լրագրողներուն, թէ եգիպտական կառավարութիւնը կը դնահատէ Ֆրանսայի կառավարութեան բռնած դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի տագնապին մէջ: Որովհետեւ, ասելցուց ան, այդ դիրքը հիմնուած է արդարութեան վրայ: Պատասխանելով այն հարցումին, թէ ինչ հետեւանք պիտի ունենար Իսրայէլի մերժումը՝ դրական պատասխան մը տալու Եարինկի յուշագրին, Ռիատ նկատել տուաւ, թէ տիկա պիտի նշանակէր, որ առաջին անդամն ըլլալով Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան պատմութեան մէջ, անոր անդամներէն մէկը պաշտօնապէս կը յայտարարէ, թէ իր երկրին կը կոչ ուրիչ անդամ երկրի մը հողերը:

«Եթէ տիկա չարունակուէր, եւ Ապահովութեան Խորհուրդն ալ ընդունէր զայն, կը նշանակէ, թէ վերջ գտած է ՄԱԿը, եւ Ապահովութեան Խորհուրդն ալ այլեւս կը վերածուի մեծ սրճարանի մը»:

Յորդանանի մէջ անդորրութիւնը վերստին խանգարուեցաւ: Առջի օր ֆէտայիները կրկին կրակեցին ապահովութեան ուժերու վրայ: Բայց ամէնէն աւելի երկրին հիւսիսային չրջանի մէջ է, ուր կացութիւնը վատթարացած է: Պաղեստինեան ձայնասփիւռը Դահիրէէն կը չեչտէ, թէ Հիւսէյնի բանակը հրետանիով կը կրակէ պաղեստինեան երկու կայաններ Քերաչի եւ Աքքունի մէջ: Բանակը պաշարած է երկու չրջաններն ալ ընդհանուր յարձակման անցած է կայաններուն վրայ:

Սմման ամբաստանեց սուրիական իշխանութիւնները, որ դիւրացուցած է ֆէտայիներու մուտքը Սուրիայէն Յորդանան:

Յորդանանի կացութիւնը քննելու համար Գահիրէ եւ Սմման պահանջեցին արաբական խորհրդաժողովի մը չուտափոյթ գումարումը:

Ցամենայն դէպս Հիւսէյն, յայտարարութեամբ մը յստակ ճչդեց, թէ դէմ պիտի կենայ որեւէ ձգտումի, որ կը սպառնայ վտանգել իր երկրին եւ ժողովուրդին միանականութիւնը: «Թչնամիին դէմ տարուած յաղթանակէն եառ Թոյլ պիտի տանք, որ Պաղեստինցիք որոշեն իրենց ճակատագիրը»:

Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը՝ Զօր. Հաֆէզ Էլ Ասատ պաշտօնապէս տուաւ Ներքին նախարար Զօր. Ապտէլ Ռահման Փլեյֆայի կազմել նոր կառավարութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻԱՑԷն եառ, Անգլիոյ Դրամատունն ալ իջեցուց Էմոնթի սակը 7 առ հարիւրէն 6 առ հարիւրի:

ՊՐԻՍԷԼի համաձայնագրերու իրրեւ առաջին հետեւանք կաթին գինը լիթրը 5 սանթիմ պիտի աղէ, երկուչաբթիէն սկսեալ:

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽՆԵՐՈՒ գետեղման եւ բոպական Դրամատունը, 272 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը չնորհեց Ֆրանսայի:

ՓԱՔԻՍՏԱՆ – Հնդկաստան յարաբերութիւնները խաթարուեցան Արեւելեան Փաքիստանի իրադարձութիւններուն առթիւ: Քարաչիի ձայնասփիւռին համաձայն, զինուած Հնդիկներ մուտք գործած են Արեւելեան Փաքիստան: Միւս կողմէ, Քարաչի դժգոհ է Հնդիկ Խորհրդարանի բանաձեւէն, որով Հնդկաստան զօրավիղ կը կենայ պենկալ ժողովուրդի իրաւունքներուն: Կռիւները միչտ կը չարունակուին եւ համաձայն կարգ մը լուրերու՝ Պեն-կալցիները տէր դարձած են սահմանամերձ քանի մը քաղաքներու:

ԼԻԲՈՒԱԹՈՐԻ մէջ զինուորականներու կողմէ կազմակերպուած պետական հարուածի փորձ մը ձախողեցաւ:

ՀԻՍ. ՎԻԼԹՆԱՄՑիՆԵՐ հրկիզեցին տասը հազար բնակչութիւն ունեցող քաղաք մը՝ Տիւք Տիւք, Հարաւ. Վիէթնամի մէջ: Սպաննած են աւելի 150 քաղաքացիներ եւ հրկիզած՝ երկու հազար բնակարան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԻՔՍԸՆ ազատ արձակեց ենթասպայ Քալլէն, որ նախ մահուան դատապարտուած էր Ժիւռիին կողմէ, ապա ցկեանս բանտարկութեան դատուելէն որոշումով: Ծանօթ է որ ամերիկացի սպան պատասխանատու էր Մի Լէյ ջարդին (Վիէթնամ): Նիքսըն հրահանգած է անմիջական ազատագրումը, մինչեւ որ քննութիւն մը եզրակացութեան մը յանդի, իր դատապարտութեան առընչութեամբ:

ՋԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ «ճամբու նախզդուշութիւնը» մասնաւոր միջոցներ ձեռք կ'առնէ տրուած ըլլալով մանաւանդ որ ըստ նախատեսութեանց այս տարի աւելի չատ արկած եւ աւելի չատ մեռեալ պիտի ըլլայ ճամբաներուն վրայ: Արդարեւ քննութիւն մը կը հաստատէ թէ կառքերու 80 առ հարիւրը ի վիճակի չէ ճամբայ կարելու եւ վարորդներուն ալ 20 առ հարիւրը, առնուազն: Նախարար Շալանսոն կ'ուզէ «հակազէտ» ծրագիր մը մչակել կառուցիներուն համար:

ԱՊՐԻԼ ՄԷԿի կատակներու կարգին կարելի պաշտօնաթերթը՝ Լա Նափոլ, ուզած էր սրամտութիւն ընել, գրելով Ա. էջին վրայ.— «Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Մարշէ կը յայտարարէ՝ եթէ Կօլիմբը չըլլար, անհրաժեչտ էր զայն հնարել...»: Քանի մը էջ անդին թերթը չարունակելով իր սրամտութիւնը կը ճչդէր «վու ղ'աւէ մարշէ»...

ԳԵՂՕՆ ՎԱՆԱՑ ՏԱՐԵԹՒՆ ԵՒ ԿԱԹԷԹԻ ԳԻՆԻՆ

Դրբախտը անշո՛ւշտ հաստատուած էր հոդ
Բարեբեր երկիր, դժբա՛խտ հայրենիք...
Հունձքդ ատոմ էր, մարգըդ բաղցրահոտ
Եւ վըրադ ապրող մարդո՛ց երջանիկ
Ամէն օր տօն էր, ամէն օր հարսնիք...
Արիւնը հողին եւ քերքն ալ ծովին
Ձաշակելով յար՝ կ'օրհնէի՛ն նախնիք
Վանայ տարեխն ու կախէթի գինին...

Զրկոխկոտրուած չըմբնա՛ց արօտ...
Ամէն անկիւնէ գազանն իր ժանիք
Յուզուց եւ բանդեց... եւ ամէն չըրոտ
Դաշտերը չորցան... ամէն մէկ տանիք
Սուգի ֆօղ կապեց... մանկուներ,
պատանիք
Երգելը մոռցան, եւ իրենց հանին
Ա՛լ մոռցաւ բերել մառանէն աննիգ
Վանայ տարեխն ու կախէթի գինին...

Ո՛վ երջանկութեան աննըման՝ կարօտ...
Լոյս մը կը ծագի նամբուն վրայ մեծիկ...
Ահա՛ կը դառնայ հօտը հովուին մօտ,
Եւ ահա՛ այգին, մանկամա՛րդ կըծիկ,
Կ'զգայ իր ծիծերն յոյզով նորէն լիք...
Եւ սեղաններուն վըրայ կ'երեւին
— Մինչդեռ օրհնութեամբ, բաղե՛ր,
կը յիշուիք —
Վանայ տարեխն ու կախէթի գինին...

ՁՕՆ

Շարա՛յ, գեր իշխա՛ն Շիրակայ, հերի՛ք
Որքան ամբարներդ պարապ հեծեցին,
Ողջունէ՛ դարձեալ երկնային բարիք՝
Վանայ տարեխն ու կախէթի գինին...:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՆՈՅԻ ՏԱՊԱՆԸ
ԻՆՉՈ՞Ւ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

—○—

Զարխուտեան յօդուած մը (*) ստորագրած է՝ «Նոյի տապանը ի՞նչպէս գըտնուեցաւ» վերնագրով, որուն մէջ հարց կուտայ։ «Ի՞նչը մղեց այս անծանօթ Ֆըրանսացին մազլցելու սրբազան լերան գագաթն ի վեր եւ իր կեանքը վտանգելով հասնիլ տապանի բեկորներուն։ Արդեօ՞ք հետաքրքրութի՞ւնն էր, թէ հաւատքը»։

Կ՚ուզեմ հակիրճ կերպով հարցին պատասխանը տալ հոս, այսինքն «Յառաջ»ի մէջ՝ ուր այդ յօդուածը լոյս տեսած է։

Անշուշտ հետաքրքրութենէ մղուած չէր կրնար ըլլալ Նաւարա։ Չեմ կարծեր որ հետաքրքրութեան համար այդպիսի մեծ ծախքերու յանձնառու ըլլար, որովհետեւ Նաւարա իր առաջին առաքելութիւնները ըրած էր իր սեփական ծախքերով։ Մի-այն վերջին առաքելութեան համար հետաքրքրութիւն յառաջացուցած ըլլալով, կրցած էր դուրսէն դրամական օգնութիւն ապահովել։

Նաւարա խորունկ հաւատքէ մը դըր-դուած էր։ Ան կը հաւատար թէ Պասքերը ծագումի առած են Նոյէն։ Նաւարա թէեւ Պորտօ հաստատուած է, բայց ծագումով Պասք է։

Երբ Ալլանդիա Լրամոյն եղաւ, բնա-կիչներուն մէկ մասը իրենց առաջնորդին զեկավարութեամբ բարձրացած են Պասքեան բարձր լեռները եւ հոն հաստատու-թիւն հիմնած եւ կազմած են պասք ժո-ղովուրդը։

Ջրհեղեղի առեն հին փորձառութեան հետեւելով տապանը չինած եւ ելած են Ջուրերուն վրայ։ Երկար նաւարկելէ վերջ օր մը հողմաս տեսնելով կ՚աղաղակեն «արարատ», ինչպէս ովկիանոսներուն վրայ կորսուած բոլոր նաւորդները երբ կը տեսնեն հողը «ահաւասիկ հողը» կը պոռան։

Արա (ֆրանսերէն ար) կը նշանակէ հողմաս եւ իսկ վերջաւորութեան Դ.ն յուցական յօդ։ Ըստ Պասքերուն արարատ անունը առիկ կուգայ եւ կը կորսնցնէ ուրարտական բացատրութիւնը՝ արա-բատ = բարձր լեռ։

Նաւարա Նոյի տապանը դտնելով կ՚ուզէր պատմական իրողութիւն մը հաստատել։ Այդ իրողութիւնը պասք ժողովուրդին ծագումն է։ Առաջադէլը մէկէն պատմական իրողութեան վերածել, ինչպէս նաեւ Ալլանդիոի առաջադէլը։

Այս ըսածներս Նաւարա ինքը պատմած է ինծի իր ուղեկից ընկերոջը հետ, նկատի Ռիքիէ, աւելցնելով որ մեր ազգն ամեն հայ ժողովուրդին ծագումը հաստատուած կ՚ըլլայ, ինչ որ արդէն որոշ պատմագէտներու կարծիքն է։

Զ. Մ. ՕՐԲՈՒՆԻ

(*) «Յառաջ» Մարտ 28

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԼԵԶՈՒԱԲԱՆ
Վ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

—o—

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի լեզուի հիմնարկութիւնը, որ Հր. Աճառեանի անունով կը ճանչցուի, անցեալ Հոկտեմբերին յիշատակեց բանասիրական գիտութիւններու տոքթէօր Վարդգես Առաքելեանի ծննդեան 60ամեակը եւ անոր լեզուաբանական գործունէութեան 35ամեակը։

Անուանի լեզուաբանը ծնած է 1910ին (Հոկտեմբեր 1), Կոտայքի Ելոզման գիւղը։ Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրի դիւղին մէջ, ապա կը տեղափոխուի Երեւան։ Միջնակարգը աւարտելէ եօք չուրջ երկու տարի կը գրադի ուսուցչութեամբ։ Ուսման ծարաւը, սակայն, կը մղէ դինք որ յաճախէ Երեւանի պետական համալսարանը, ուր 1933–1938 կը հետեւի բանասիրական ճիւղի դասընթացքներուն, աշակերտելով Աճառեանի եւ Ղափանցեանի։ Այնուհետեւ կը մասնագիտանայ դրաբարի եւ Հայոց լեզուի պատմութեան մէջ, դասընթացքներուն զուգընթաց վարելով դասախօսական աշխատանք համալսարանին մէջ։

Շուրջ տասնեւհինգ տարի դրաբար, ընդհանուր լեզուաբանութիւն, ժամանակակից Հայոց լեզու եւ լեզուագիտական այլ նիւթեր կը դասաւանդէ երկրին բարձրագոյն կրթարաններու մէջ՝ Երեւանի համալսարան, մանկավարժական հիմնարկութիւն (1944–1948)։ Լեզուի հիմնարկութեան մէջ գործի կ՚անցնի 1946ին, ուր աւելի մեծ ծաւալ կը ստանան անոր հայերէնագիտական ուսումնասիրութիւնները։

1960ին կը ստանայ բանասիրական գիտութիւններու տոքթէօրի դիտական աստիճան, երբ կը հրատարակէ «Հայերէնի չարահիւսութիւն» աշխատութիւնը։

Կարեւոր է Վ. Առաքելեանի դերը արդի հայերէնի ուսումնասիրութեան գործին մէջ։ Ան հայ լեզուաբանական դրականութիւնը հարստացուց կարգ մը արժէքաւոր հետազօտութիւններով, ինչպէս՝ «Ժամանակակից հայերէնի հնչիւնարանութիւնը» (1955), «Ժամանակակից հայերէնի հոլովների ու հոլովական կապակցութիւնների խմաստային առումները» (1957), «Հայերէնի չարահիւսութիւնը» (երկու հատոր, 1958–1964), «Հայերէնի պարբերոյթը» (1967) եւայլն։ Յատկապէս պէտք է յիշատակել «Հայերէնի չարահիւսութիւնը» երկհատոր մենագրութիւնը, որու մէջ հանդամանօրէն քննուած են հայերէնի պարզ նախադասութիւնը իր տեսակներով, պարզ նախադասութեան դլխաւոր եւ երկրորդական անդամներու խումբերն ու անոնց առանձնայատկութիւնները, երկրորդական նախադասութեան բնոյթը, ստորադասական եւ համադասական բարդ նախադասութիւններու կառուցուածքը եւայլն։

Անոր լեզուագիտական գործունէութեան մէջ առանձին տեղ կը դրաւէ դասական հայերէնի ուսումնասիրութիւնը («Դրաբարի հոլովումն ու խոնարհումը» (1945), «Դրաբարի նախդիրները (1945), «Դրաբարի հատընտիր», 1946 եւայլն։ Հետաքրքրուած է նաեւ այլ բնագաւառով մը — մատենագրութիւն։ Այս ճիւղին մէջ ալ գնահատելի գործ կատարած է։ Բաւական է յիշել, թէ ան աշխարհաբարի թարգմանած է, ծանօթագրած ու հրատարակած Կաղանկատուացիի «Աղուանից աշխարհի պատմութիւնը» Գանձակեցիի «Հայոց պատմութիւնը», իսկ մատենագիտական բազմաթիւ ճշդումներ կատարած է Խորենացիի, Բուզանդի, Եղիշէի եւ այլ պատմագիրներու գործերուն մէջ։

Վ. Առաքելեան կարեւոր ծառայութիւն մատուցած է նաեւ արդի հայերէնի բարբառագիտական բազմահատոր բառարանի կազմութեան գործին մէջ, բառարանին երկրորդ հատորը, որ չուտով լոյս պիտի տեսնէ, անոր հեղինակութիւնն է (չուրջ 4800 մենագիր է)։ Ան յատուկ քննութեան առարկայ դարձուց նաեւ գեղարուեստական գրականութեան լեզուն եւ ոճը («Ա. Իսահակեանի բանաստեղծական բառապաշարի ոճաբանական առանձնայատկութիւնները» — 1954, չատոնց ատրուած, սակայն տակաւին անտիպ վիճակի մէջ կը դտնուի «Գրիգոր Նարեկացու լեզուն եւ ոճը» աշխատութիւնը)։

Լեզուաբանը ունի բազմաթիւ յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ, որոնք լոյս տեսած են լեզուագիտական կամ գրական պարբերականներու մէջ։

Յ. Յ.

ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

—○—

Երաժշտութեան սիրահար՝ Պերլինցի պատանի մը Պեթհովէնի գործերէն եւ համբաւէն հմայուած, անհուն փափաք մը կ՚ունենայ Վիէննա երթալու եւ զայն տեսնելու։ Բայց ի՞նչպէս երթար, երբ նիւթական անճուկ պայմաններու մէջ կը գտնուէր։ Դիմումներ, յուսահատ աղաչանքներ մեծահարուստներու, ճամբու ծախք մը հոգալու համար, բայց ապարդիւն։ Ու օր մըն ալ յուսահատ, ճամբայ կ՚ելլէ հետիոտն Վիէննա երթալու։ Ու — ղեւորի մախաղն ուսին, մէկը չոր հաց մը միայն, բաւական ճամբայ կտրելէ եօք կը հանդիպի մուրացիկ նուագածուներու, որոնց ոսկի մը կուտայ հոն դանուղ ունկնդիր մը։ Պատանին այս առատաձեռնութենէն յուսադրուած, կը մօտենայ օտարականին՝ դիտնալու համար, թէ նուագէ սխորժելու պատճառո՞վ է, որ տուած է դրամը, թէ ոչ իրրեւ ողորմութիւն։ Օտարականը սիրած էր նուագը։ Ան Անգլիացի էր, ու յատկապէս մեկնած էր իր երկրէն Պեթհովէնը տեսնելու համար։ Այսպէս կը ստեղծուի բարեկամութիւն մը Պերլինցի պատանիին եւ օտարականին միջեւ։ Երբ կը հասնին Վիէննա, առաջին անդամ Անգլիացին կը ներկայանայ մեծ երաժշտին բնակարանը։ Սակայն ծառան կը մերժէ ընդունիլ, ատելով, թէ «տարին երկու հարիւրէ աւելի մարդ կուգայ դինքը տեսնելու, սակայն ոչ մէկը կ՚ընդունի»։

Անգլիացին ճարահատ կը վերադառնայ պանդոկ եւ եղածը կը պատմէ պատանիին։ Այս վերջինը հետեւեալ օրն առանց վարանելու լինք ալ կը ներկայանայ մեծ վարպետին բնակարանը։ Միեւնոյն պատասխանը, միեւնոյն մերժումը ծառային կողմէ։ Պատանին կ՚աղաչէ, կ՚աղերսէ, կը պատմէ թէ ինչ զոհողութիւններով եկած էր, հետիոտն, ու չոր հաց մը միայն ունենալով։ Ծուսահատութենէն՝ պատանին բակին մէջ նստած կը սկսի լալ դառնօրէն։ Սպասաւորը այս տարօրինակ տեսարանէն ապշած ու յուզուած՝ անկեղծ փափաք մը կ՚ունենայ օգտակար ըլլալու։ Ուստի պատանիին դպտնապահութիւնը խնդրելով, կը յայտնէ անոր, թէ Պեթհովէն սովորութիւն ունէր չաբթի օրերը, կէսօրէ եօք, տան դիմացի դարբնոցատան պարտէզը երթալու եւ հոն քիչ մը հանգստանալու, հետեւաբար, կրնար այդ առիթէն օգտուիլ խօսելու համար երաժիշտին հետ։

Հետեւեալ օր պատանին իր անթաժան Անգլիացիին հետ, կ՚երթայ դարձեալ տուն։ Պեթհովէն կուգայ յամրաքայլ ու մտայլ դէմքով՝ ստուերոտ անկիւն մը առանձնանալ։ Այդին վէճը կը սկսի։ Անգլիացին կը յայդդի փութով մօտենալ Պեթհովէնի, որ, սակայն, նչմարած է անցուդարձը, եւ մինչ Անգլիացին կը խօսի իր մասին, հանճարեղ երաժիշտը կը յարէ։ «Ականջներս չեն լսեր, դրեցէք ձեր ըսելիքը թուղթի մը վրայ»։

Պատանին կը դանդաղի այս անյաջողութեան դէմ, ու կը մտադրէ հետեւեալ օրը առանց իր ընկերոջ իմաց տալու, առանձնակի ձեռք առնել Պեթհովէնի բնակարանի ճամբան։

Դռնապանը դինք տեսնելուն, կը կռահէ պատահած անյաջողութիւնը, եւ յանդիմանութիւն լսելը յանձն առնելով, վեր կ՚ելլէ, վարպետին մօտ բարեխօսելու համար։ Քիչ եօք դուրթ կ՚իջնէ եւ կը յայտնէ անոր, թէ վարպետը տրամադիր է ընդունելու զայն։ Պատանին ուրախ եւ ակնածանքով կը խոնարհի մեծ հանճարին առջեւ։

— Ի՞նչ բանի համար կը փափաքիք դիս տեսնել, կը հարցնէ Պեթհովէն, եւ միեւնոյն առեն նչան կ՚ընէ, որպէսզի պատասխանը գրէ դէմը գտնուած դրատախտակին վրայ, քանի որ չէր լսեր։

— Ձեր հրաշալի երաժշտութիւնը լսելով, դէթ անդամ մը ձեր դէմը գտնուիլ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Լեւոն յանկարծ խօսքը փոխեց։

— Հիմա որոշենք, որ վաղը՝ կիրակի՝ ի՞նչ պիտի ընենք։

— Նախ, բնականաբար, մեզի պիտի դաս ճաշէ, այնպէս չէ՞, հարցուց Ռոզիկ։

— Տես իմ ծրագիրս, պատասխանեց երիտասարդը։ Առաւօն ձեզի կուգամ՝ տիկին Թադուհիին յարգանքներս մատուցանելու համար, յետոյ քեզի հետ դուրս կ՚ելլենք եւ... ո՞ւր կարելի է երթալ։

— Վաղը ուօն է, հետեւաբար լաւագոյն է, որ միասին եկեղեցի երթանք, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի։

— Օ, եկեղեցին նչանածներու տեղը չէ, պատասխանեց երիտասարդը ժպտելով, ես կը նախընտրեմ դէպի Շիչլի կառքով պտոյտ մը։

— Ես ալ անանկ, երկրորդեց Ռոզիկ։

Բայց վաճառականը իրեն յատուկ խորհուրդը ունէր։

— Չէ, պնդեց նորէն, հարկ է, որ անպատճառ միասին երրորդութիւն երթանք, ասիկա դրեթէ պարտաւորիչ բան մըն է։

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց երիտասարդը ժպտելով։

— Որովհետեւ այս օրերս, ձեր տիկին մօր յարուցած խնդիրներուն եւ հոս ու հոն ըրած խօսքերուն պատճառով, կարդ մը անտեղի տարաձայնութիւններ կան Բերայի ընտանիքներուն մէջ, ինչ որ՝ թէ մեր եւ թէ ձեր անուններն պատիւ չեն բերեր։ Նոյնիսկ լուր տարածուած է, որ աղջկանս եւ քու նչանառքը ետ եղած է եւայլն։ Բոլոր այս անտեղի խօսքերուն վերջ տալու միակ միջոցն է ձեր երկուքին թեւ թեւի եկեղեցի երթալը։ Մէյ մը որ ձեզ միասին տեսնեն հոն, ալ ամէն բամբասանք վերջ կը դտնէ ու մենք ալ կ՚ապահինք, դուք ալ։

— Եթէ խնդիրը այդպէս է, ամենայն սիրով կ՚ընդունիմ ձեր առաջարկութիւնը։ Ուրեմն, այսպէս, վաղը առաւօ նախ ձեզի կուգամ, Ռոզիկը կ՚առնեմ ու եկեղեցի կ՚երթանք, յետոյ տեղ մը կը նախինք եւ ցերեկուան ճաշն ալ միասին կ՚ընենք։

— Բայց եթէ առաւօն մայրդ անհանդիստ ըլլայ, դիտել տուաւ Ռոզիկ։

— Այդ մասին անհոգ եղիր, պատասխանեց Լեւոն, մայրս բան մըն ալ չունի։

— Աւելի լաւ։

Այս կարգադրութիւնը ընելէ եօքը, հայր ու աղջիկ, երիտասարդին բարի դիշեր մաղթելով մեկնեցան։

Հետեւեալ առաւօ, Լեւոն իր խոստումին հաւատարիմ, եկաւ Կէլկիթեանցներ բնակարանը, մօրը հետ բաւն վիճաբանութիւն մը ունենալէ եօքը։ Արդէն նախորդ իրիկունն ալ, տիկին Անթառամ, անհանգստութիւն կեղծելով, երբ դաւկին հետ իր ննջասենեակը մտած էր, առաջին խօսքը եղած էր։

— Լեւոն, դիտցած ըլլաս, որ եթէ այդ աղջիկը առնես, ձեռքովդ դերեզմանս փորած կ՚ըլլաս...

Ու յետոյ սկսած էր բերնին եկած նախատինքները թափել Ղուկաս էֆէնտիի, տիկին Թադուհիի ու Ռոզիկի գլխուն։ Երիտասարդը տեսնելով իր մօր դերա-դրգռուած վիճակը, չկրնացած էր զայն հանդարտեցնել, առանց ընդդիմախօսելու, լաւագոյն համարելով աւելի հանդարտ վայրկեանի մը մէջ խօսակցութիւններ ունենալ մօրը հետ։ Տիկին Անթառամ՝ հանդարտօրէն դաւկին իր նախատինքները մարիկ ընելէն այնպէս էնթադրեր էր, որ իրեն քիչ շատ համամիտ էր եւ այս լուտանես տրամադրութեամբ պատկեր էր, հետեւեալ առաւօն կրկին ու աւելի մանրամասնօրէն այդ ամուսնական խնդրին դառնալու որոշումով։

Բայց իրմէ առաջ արդէն Լեւոն խօսքը բացաւ։

— Մայրիկ, ըսաւ առաւօն իր քով դալով, երէկ իրիկուն շատ յուզուած վիճակ մը ունէիր եւ ասոր համար չուզեցի շատ խօսեցնել քեզ, բայց հիմա կը յուսամ, որ հանդարտած ես, ուստի կրնանք պարբիւնով տեսակցիլ։

— Իմ ուզածս ալ այդ է արդէն, պատասխանեց տիկին Անթառամ։

— Նախ կ՚ուզեմ, որ կիրքով ու յուզումով չխօսիս, յետոյ անորոշ ակնարկութիւններ ալ չընես, այլ որոշ կերպով եւ ապացոյցներով ըսես, թէ՝ ի՞նչ պատճառով կը դժկամիս այս ամուսնութեան։

Տիկին Անթառամ դաւկին այս խօսքերէն չփոթեցաւ։ Իրաւամբ որոշ ու յստակ ամբաստանութիւն մը չէր դներ ըստնելիք Կէլկիթեաններու դէմ։ Անոնց դէմ, կամ մանաւանդ Ռոզիկի դէմ իր հակակրութիւնը ծնունդ առած էր նախանձի դգացումէ մը։

Տիկին Անթառամ այնպէս կը մտածէր, թէ Ռոզիկի հետ իր դաւակը ամուսնանալէ յետոյ լինք բոլորովին պիտի լքուէր, երես վրայ թողուէր, քանի որ դաւակը այնքան բաւն կերպով սիրահարած էր այդ աղջկան։

Եւ այս հեռապատկերն էր, որ դինքը դրդեր էր ամէն միջոցներով արդիլք ընելու այս ամուսնութեան։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՔՆԱՆԱԼՈՒ «ԱՐՈՒԵՍՏԸ»

Ամերիկացի դիանական ձուլիուս Սեզալի կարծիքով, կարելի չէ ճշդել մարդոց քունի տեւողութեան ժամանակամիջոցը: Արդարեւ, կարելի չէ հարցնել մանազէտին, թէ որքա՞ն ժամանակով պէտք է քնանայ «մինչին» մարդը: Ասիկա պիտի նմանէր այն հարցումին, թէ ի՞նչ չափի կօշիկ պէտք է հագնի «մինչին» մարդը: Ընդունուած է ըսել, թէ դիչերուան քունի բնականոն տեւողութիւնը ութ ժամ է: Սակայն դիտական հետազօտութիւնները ցոյց կուտան, որ «անձնական նորմերը» կը տարբերին անձէ անձ: Օրինակ՝ Սկովտացիներու մօտ կատարուած քննութիւն մը ցոյց տուաւ, թէ անոնց 8 տոկոսին համար քունի առաւելագոյն պահանջը հաւասար է 5 ժամուան, 15 տոկոսին համար՝ 5–6 ժամուան, 13 տոկոսին համար՝ 9–10 ժամուան, իսկ ամանք նոյնիսկ կը քնանան աւելի երկար: Ճիշդ է, որ ընդհանուրին համար անհրաժեշտ է 7–8 ժամուան քունը:

Պէտք չէ ենթադրել, որ տասը կամ աւելի ժամեր քնացողները վատառողջ մարդիկ են: Որովհետեւ այն որ ուրիշէն աւելի չատ կ'ուտէ, չի նշանակեր թէ հիւանդ է: Ասիկա անձնական «խնդիր» է: Մէկը կրնայ միայն հինգ ժամ քնանալ, ուրիշը՝ տասը ժամ, սակայն երկուքն ալ առողջ մարդիկ են:

Քնանալու բնականոն ժամանակամիջոցը պէտք է դտնել եւ սահմանել անձնական փորձառութեամբ: Ասիկա կարելի է «ճշդել» այնպիսի չրջանի մը, երբ մարդ ղերծ է ջղային լարուած պահերէ, ինչպէս, օրինակ՝ արձակուրդի ժամանակ: Մօտաւորապէս ամէն օր նոյն ժամուն պառկեցէք քնանալու համար եւ արթնցէք առանց զարթուցիչ ժամացոյցի: Քանի այդ ժամերը մօտաւորապէս կրնան համապատասխանել ձեր «նորմ»ին:

Տարիքի հետ կը փոխուի նաեւ քունին «որակը» եւ ոչ թէ պահանջը: Օրինակ, երախաներու յատուկ խոր քունը աստիճանաբար կը նուազի եւ կը դառնայ հազուագիւտ տարիքի յառաջացման հետ: Տարիքոտները ընդհանրապէս կը քնանան աւելի երկար, բայց քունէն աւելի քիչ հաճոյք կը ղգան:

Միւս կողմէ, փորձերը ցոյց տուած են, որ առանց ընդհատումի կատարուած քունը աւելի օգտակար է մարմնին: Այդ փորձերը հաստատած են, որ իւրաքանչիւր մարմին կ'աչխատի օրուան կշռոյթով եւ այդ կշռոյթին պահպանումը այնքան կարեւոր է, որքան արեան չրջանառութիւնը: Մեզմէ ամէն մէկը ունի իր քնանալու ժամը:

Շատ դժուար է փոխել այն կշռոյթը, որ մեր մէջ հաստատուած է մեր ծնունդի օրէն, եւ մենք սխալ կ'ընենք, երբ երախաներուն կը պարտադրենք քունի նոր ժամեր: Շատ երախաներ ոչ միայն ունին քունի իրենց իւրայատուկ «ժամանակացոյցը», այլեւ իրենց ղգայումի ցնցումները, հիասթափութիւնները, որոնք կը ըննան ազդել անոնց քունին վրայ:

Ֆրէօյտ անգամ նկատած էր, որ ամէն մարդ կը կատարէ իր առանձնայատուկ արարողութիւնը քնանալէ առաջ: Ոմանք կը սիրեն քնանալէ առաջ կարդալ, ուրիշներ՝ պատկերասփիւռ դիտել, կան մարդիկ, որոնք քնանալէ առաջ կը սիրեն թեթեւ ճաշ մը ընել: Ձիշդ չէ, որ մութն ու լռութիւնը քնանալու լաւագոյն պայմաններն են բոլորի համար անխտիր, յատկապէս երախաներու պարագային:

Քունի «ռեժիմ»ը բարելաւելու համար պէտք է հրաժարիլ սուրճէ, ծխախոտէ, կամ ասոնց նման դրգռող բաներէ, կանոնաւոր կերպով մարզանք ընել, կարեւորութեան սահմաններու մէջ խուսափիլ դեղերէ եւ, եթէ անհրաժեշտ է, դիմել բժիչկի՝ անքնութեան պատճառները երեւան հանելու համար:

Անքնութիւնը չատ ձեւեր ունի, ինչպէս, օրինակ, դիչերուան մէջ քանի մը անգամ արթննալը: Պէտք է նկատի ունենալ, որ բոլորս ալ մարդ ենք, ուստի ունինք մեր յուզումները, անհանգստութիւնները, որոնք կ'ազդեն քունի վրայ: Ասիկա չի նշանակեր, թէ մենք պէտք է անպայման «քիմիական պատերազմ» մը սկսինք նոր ղէմ: Պէտք չէ մեծ նշանակութիւն տալ անքնութեան:

Ք.

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Հ.Բ.Ը.Մ.Ը «Ալեք Մանուկեան» մշակութային Հիմնադրամը հաստատած է Գրական Մրցանակ մը՝ Սփիւռքի համար:

Ա. Սեռերն են

1) Պատմուածքի (կամ նորավէպերու) հաւաքածոյ մը, կամ՝ վէպ մը՝ 200 էջ եւ աւելի:

2) Բանաստեղծութեան հաւաքածոյ մը՝ 125 էջ եւ աւելի:

3.) Թատերախաղ մը (կամ՝ թատերախաղերու հաւաքածոյ մը), 80 էջ եւ աւելի:

4) Ուսումնասիրութիւն մը՝ 200 էջ եւ աւելի:

Բ. Մրցանակին պարգեւները

Ա) Դրամական պարգեւներ

1. Պատմուածք կամ վէպ 1500 տոլար
2. Բանաստեղծութիւն 1500 տոլար
3. Թատերախաղ 750 տոլար
4. Ուսումնասիրութիւն 1000 տոլար:

Բ) Երկին հրատարակումը

Անկախ դրամական պարգեւներէն՝ մրցանակի արժանացած երկերը կը հրատարակուին Ալեք Մանուկեան Հիմնադրամին ծախքերով եւ անոր կողմէ: 100 օրինակ դիրք կը տրամադրուի հեղինակին, որուն կը պատկանի նաեւ վերահրատարակութեան ամէն իրաւունք:

Գ) Պայմանները

1. Լեզուն է հայերէնը:

2. Երկերուն նիւթը փափաքելի է որ կապ ունենայ մեր մշակոյթին հետ՝ յատկապէս ուսումնասիրութեան պարագային:

3. Մրցումին մասնակցող գործերը կը պարտին ըլլալ անտիպ: Կ'ընդունուին նաեւ երկեր, որոնցմէ մասեր լոյս տեսած են, բայց որոնք տպուած հատորով մը հանրութեան ներկայացուած չեն:

4. Չեռագիրները կը պարտին ըլլալ մեքենագրուած, ընթեռնլի եւ երեք օրինակ: Անոնք պէտք է մեր ղրասենեակը հասած ըլլան՝ ամէնէն ուչը՝ մինչեւ Ապրիլ 30, 1972:

5. Մասնակցողները պարտին՝

Ա) Չեռագիրներուն համար գործածել մասնաւոր ծածկանուն մը:

Բ) Միայն այդ ծածկանունը դնել ծրարին վրայ՝ որպէս առաքողի անուն:

Գ) Անջատ եւ դոց պահարանով մը ղրկել՝ երկին անունը, մէկ էջնոց ծանօթութիւն մը երկին մասին, այս առիթով գործածուած ծածկանունը, իրենց բուն անունը՝ ըստ ինքնութեան թուղթի, մնայուն ղրչանունը՝ եթէ ունին, եւ իրենց հասցէն:

6. Մրցումին արդիւնքները պիտի ծանուցուին 1972ի ընթացքին:

7. Մրցանակ պիտի ստանան առաջնութիւն չհաղթները միայն:

8. Վարձատրութեան արժանի երկ չգտնելու պարագային՝ դատական կազմը մը կրնայ տուեալ բաժինի մը մէջ մրցանակ չտալ:

9. Կը ծանուցուին մրցանակ չհաղթելուն անունները միայն:

10. Դատական կազմին անունները կը հրապարակուին մրցանակաւորներու անուններուն ծանուցման օրը:

Դ) Առաքումները կատարել հետեւեալ հասցէին՝

A. Manoogian Cultural Fund
22001 Northwestern Hwy
Southfield, Mich 48075, USA

Ե) Ցետ այսօրիկ Հիմնադրամս՝ հրատարակութեան համար նկատի պիտի ունենայ միայն այն գիրքերը, որոնք մասնակցած են մրցանքին եւ արժանացած առաջնութեան:

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ
Ալեք Մանուկեան
Մշակութային Հիմնադրամի

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՐՏԷՇ.— Վալանսի Հայ Մարզականը այսօր նախանձելի դիրքի մը վրայ կը գտնուի: Անցեալ Կիրակի օրուան փայլուն 2–2 հաւասար արդիւնքը, Վիէնի դէմ, ցոյց տուաւ խումբին փայլուն դիրքը, դասաւորումի տեսակէտով, Փրոմոսիոն ա'Օնէօնի դասին մէջ:

Մեր անպարտելի պահեստի խումբը հակառակ իր չորս լաւագոյն խաղացողներու բացակայութեան, ճարպիկ խաղարկութիւնով մը յաղթական դուրս եկաւ Լավալի դէմ 0ի դէմ մէկ նչանակէտով, այսպէս ապահովելով իր դասակարգի բարձրացումը «Փրոմոսիոն Տիվիզիոն»ի Բ.ին:

Վալանսի Հայ Մարզականի ընդհանուր ղեկավարութիւնը յանձնուած է Պ. Քէչէեանի, որ խաղացած է Լիլի փրոֆեսիոնել եւ Մոնթէլիմարի ամաթէօր խումբերէն: Իսկ փոքրիկներու ղեկավարութիւնը ստանձնած է ծանօթ Հ. Մ. Ը. Մ.ական Ազատ Պալեան, վկայուած մարզիչ մը որ մեծ համբաւ կը վայելէ հայկական եւ Ֆրանսական չրջանակի մէջ:

Ունինք եւ օրէ օր կը հաստին նոր մարզիկներ:

Անչուչտ Հայ Մարզականի անդամները կրնան պարծենալ որ Ֆրանսայի մէկ անկիւնը, Վալանս քաղաքին մէջ ունին մարզական միութիւն մը, որ ամէն պարագայի տակ կը ջանայ վառ պահել իրենց անունը, մարզական ոգին եւ մանաւանդ հայ անունը:

Հայ մարզականի Ա. եւ Պահեստի խումբերը այս Կիրակի (4 Ապրիլ) կը մրցին Վալանսի մարզադաչտին վրայ Լիոն-Օլիմփիք եւ Աւուտ խումբերուն դէմ: Անչուչտ Վալանսի մարզասէրը Հայութիւնը պիտի փութայ մարզադաչտ, քաջալերելու մեր հայ մարզիկները:

Ա.ԶԱՏ–ՄԱՐԶԻԿ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՒԱԶԻՆ

Ռուսերը որ չէին սպասեր Թշնամին գտնել այս դետակին վրայ, յառաջացան, կեցան, ժամանակին չընդունելով հրամանները մեծաւորներուն եւ թիկնապահներուն, որոնք մչուչին մէջ կը մոլորէին, անծանօթ երկրի մը մէջ, առանց իրենց պահականեալ դունդը գտնելու:

Սառոտանները լչնող առաջին, երկրորդ եւ երրորդ դունդերը նոյն պայմաններուն մէջ գտնուեցան: Փրացէնի բլուրներուն վրայ մնաց չորրորդ դունդը, որուն մէջ կը գտնուէր Քութուսով:

Հոն, աւելի պայծառութիւն կար, բայց ոչ այնքան առջեւի եղածները տեսնելու աստիճան: Մինչեւ առտուան ժամը լոկ, ոչ ոք գիտցաւ թէ Թշնամին Ռուսերէն ա՞ր քիլոմեթր հեռու էր թէ երկու քայլ միայն:

Ժամը իննին, մչուչը ընդարձակ ծովու մը պէս կը պարփակէր համօրէն դաչտը, բայց մչուչի որեւէ հետք չկար Շլախանիցկի մէջ, այն բլուրներուն վրայ, ուր կը կենար Նափոլէոն իր մառեչալներէն չրջապատուած: Գլխուն վրայ ունէր կապոյտ ու ջինջ երկինք մը, եւ արեւուն սկաւառակը վիթխարի կարմիր բերանի մը պէս կը տատանէր մառախուղին կաթնագոյր ծովուն վրայ:

Ոչ միայն բոլոր ֆրանսական զօրքերը, այլ Նափոլէոն անձամբ եւ իր սպայակոյտը կը գտնուէին ոչ թէ Ռուսերուն կարծածին պէս դետակներուն միւս կողմը դիրք բռնած յարձակման սկսելու, այլ ասդիի կողմը, եւ այնքան բռնած յարձակման սկսելու, այլ ասդիի կողմը, եւ այնքան Ռուսներուն մօտիկ որ պարզ աչքով կրնային ձիաւորը հետեւակէն զանազանել: Նափոլէոն իր մառեչալներէն քիչ մը առջեւօք կեցած էր արաբական պզտիկ ձիու մը վրայ մութ վերարկուով, կայսրը անոր վրայէն հագած էր այն կապոյտ թիկնոցակը, որով կատարած էր Իտալիոյ արչաւանքը:

Լուռ, անբարբառ կը դիտէր ծովուն ու մչուչին մէջէն ցայտող բլուրները, որոնց վրայ հեռուն ռուս զօրքերը կը չարժէին, հեղեղատին մէջ ժայթքող հրացանաձգութիւնը մտիկ ընելով հանդերձ: Այդ թուականին դեռ նիհար դէմքին ոչ մէկ դնդերը կը խաղար· իր փայլուն աչքերըսեմ – ուած էին միակ կէտի մը վրայ: Իր նախատեսութիւնները ճիշդ էին, ռուս զօրքերը արդէն լոկ հեղեղատը կ'իջնէին, դէպի ջրակոյտերն ու լիճերը ուղղուելով, եւ մասամբ կը պարպէին Փրացէնի բարձունքները, որոնց վրայ մատղիր էր յարձակիլ, եւ զօրս դիրքին բանալին կը նկատէր:

Իրիկուընէ իրեն հաղորդուած տեղեկութիւնները, դիչերը նախապահնորդներուն կեդրոնէն իր լսած անիւներուն ու քայլերուն ժխորը, ռուս զօրքերուն անկարդ չարժումները, ամէն ինչ կը նպաստէր պայծառօրէն ցոյց տալու իրեն թէ դաչնակիցները գինքը չատ հեռուէն կը կարծէին, թէ Փրացէնի մօտակայ դուն – դերը ռուս բանակին կեդրոնն էին, եւ թէ այդ կեդրոնը արդէն բաւական տակրացած էր եւ ինք կրնայ յարձակումը սկսիլ յաջողութեամբ:

Բայց չսկսաւ տակաւին ընդհարումին: Այն օրը, իր թաղադրութեան տարեդարձը, հանդիսաւոր էր իրեն համար: Առտու չեղած՝ մրափեց քանի մը ժամ եւ արթնցաւ զուարթ, թարմ, կայտառ, մաքի այն լաւ տրամադրութեամբ, ուր ամէն ինչ հնարաւոր կը թուի, ուր ամէն ինչ կը յաջողի· ձին նատելով, սուրացաւ դաչտերուն մէջ: Երկար ատեն անչարժ դիտեց մչուչը ծակող բլուրները եւ իր պզտ դէմքը աներկրայ երջանկութեան այն արտայայտութիւնը ունէր, զոր կ'ունենան սիրահարները եւ երջանիկ տղաքը:

Մառեչալները անոր եռեւը կեցած էին առանց իր ուչադրութիւնը ցրուել համարձակելու: Միչտ կը դիտէր մերթ Փրացէնի բարձունքները, մերթ մչուչին մէջէն արտափայլող արեւը: Երբ արեւը բոլորովին թօթվեց մչուչը, եւ մեծապայծառ լոյս մը նետեց դաչտերուն վրայ, Նափոլէոն, իբրեւ թէ այդ վայրկեանը կը լրտեսէր, իր աղուոր ու ճերմակ ձեռքէն ձեռնոցը հանեց, եւ նշան մը ընելով մառեչալներուն, հրաման տուաւ ճակատամարտը սկսելու:

Մառեչալները իրենց թիկնապահներուն հետ ամէն կողմ վազեցին, եւ քանի մը վայրկեան վերջ, Ֆրանսական բանակին ստուարագոյն մասը ուղղուեցաւ դէպի Փրացէնի բարձունքները՝ զոր հետզհետէ կը պարպէին ռուս զօրքերը, հեղեղատին մէջ դէպի ձախ խոտորելով:

Լէ·

Առտուան ժամը ութին, Քութուսով ձիու վրայ չորրորդ դունդին գլուխը անցաւ եւ Փրացէնի վրայ ուղղուեցաւ: Առաջին զօրագունդին մարդիկը բարեկամաբար ողջունելով՝ ինք անձամբ մեկնումի նչանը տուաւ ցոյց տալով այսպէս թէ մատղիր էր ինքն իսկ առաջնորդել այս դունդը: Փրաց դիւղը մտնելով կեցաւ:

ԼԷՒ ԹՈԼՍԹՕՑ

(149 – Շար.)

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Այրի Տիկին Նուարդ Հէքիմեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Թէքեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մխի – թար Հէքիմեան եւ զաւակները, Օրդ· Լուիզ Հէքիմեան, Օրդ· Մարի Հէքիմեան, այրի Տիկին Զարուհի Բուրթոյեան, զա – ւակները եւ թոռները (ՍԷն Մօրիս), այ– րի Տիկին Թագուհի Բուրթոյեան, զա– ւակները եւ թոռները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ

(Մշոյ Խասգիւղացի)

մահը որ պատահեցաւ Մարտ 29ին յետ անցողոք հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ մէկին, ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆի հայ մատ– բան մէջ։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խըն– դրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՉԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

3 Ապրիլ, Շաբաթ, *Ցիշատակ Ցարու – թեանն Ղազարու։*

Կիրակամուտի ժամերգութիւն ժամը 16,30ին,

4 Ապրիլ, Կիրակի Ծաղկազարդ

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, պա– տարագ ժամը 10ին, Դռնբացէք 16ին։

6 Ապրիլ, Աւագ Երեքշաբթի, *Ցիշատակ Տասն Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգու– թիւն ժամը 16ին։*

7 Ապրիլ, Աւագ Չորեքշաբթի, *Աւե – տումն Ս· Աստուածածնի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին։*

ՇԱԽԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ, այս կիրակի առաւօտ, պատարագ կը մատուցուի։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ, առաւօտեան ժամերգութիւն և անդաստան ժամը 7,40– ին, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10ին, երեկոյեան արարողութիւն, ԴՌՆԲԱՑԻՔ ժամը 17ին։

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ, ժամերգու– թիւն առաւօտեան ժամը 8ին, պատարագ 10ին, Դռնբացէք երեկոյեան ժամը 5ին։ Հինգշաբթի.— Պատարագ առաւօտեան ժամը 10ին, Ոտնլուայ երեկոյեան 4ին, կարգ չարչարանաց 7ին։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Այս կիրակի ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ։ Հայրապե– տական պատարագ, անդաստան եւ ուր– օրհնէք ժամը 10,30ին։

Աւագ Հինգշաբթի *ժամերգութիւն ժա– մը 15,30ին, պատարագ ժամը 16ին։*

Աւագ Ուրբաթ *ժամերգութիւն եւ եր– կրպագութիւն Ս· Խաչին ժամը 18ին։*

Աւագ Շաբաթ *ժամերգութիւն ժ· 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին։*

Զատիկ, *Հայրապետական ճաշնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։*

Երկուշաբթի *մեռելոց, ճաշնաւոր պա– տարագ ժամը 10,30ին։*

ՍԻՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԻՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Կիրակի, Ծաղկազարդ

Սէն Լու.— պատարագ ժամը 8,30ին, դռնբացէք ժամը 16ին։

Աւագ Հինգշաբթի

Սէն Լու.— Պատարագ ժամը 8,30ին, հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 20,30ին։

(Շար.)

ՏԷՍԻՆ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

4 *Ապրիլ կիրակի առաւօտ կը մատուց– ուի պատարագ ժամը 9ին, կը պատարա– գէ տեղւոյն հոգեւոր հովիւը։ Երգեցողու– թիւնք տեղւոյն երգչախումբին կողմէ։*

Հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուց– ուի եկեղեցւոյ վարչութեան հանգուցեալ պատուական պր· Աբրահամ Սալլապաշեա– նի մահուան տարելիցին առթիւ։

Դռնբացէքի արարողութիւն կէսօրէ ետք ժամը 4ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Համաս – եան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան չնոր– հակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով կամ նամա – կով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, զոքանչին եւ հարսին՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ՄԱՆԴԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (80 տարեկանին)։

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Համասեան 20 ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Վիէնի քաղաքապետ՝ Լուի Մերմազ չնորհակալութիւն կը յայտնէ Վիէնի հայ գաղութին, անոր յայտնած վստահու – թեան համար Թաղապետական ընտրու – թեանց առթիւ։ (Մերմազի ցանկին վրայ էր նաեւ Տիկին Սաթենիկ Ֆրանքոզ, ծըն– եալ Կարապետեան)։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆի Հ· Յ· Դ· «Անահիտ» եւ ՍԷՆ Շամոնի «Վարուժան» ենթակոմիտէ– ներու ընկերները, իրենց սրտագին ցա– ւակցութիւնները կը յայտնեն ընկեր Նշան Այտապիրեանին եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր այրի Տիկին Ալմաստ Այտապիրեանի մահուան առթիւ։

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆի Հայ Ազգային Միութեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր վարչական կազմի անդամ Պր· Նշան Այտապիրեանի եւ ընտանեկան պա– րագաներուն իրենց մօր՝ այրի Տիկին Ալմաստ Այտապիրեանի մահուան առթիւ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պր· Գրիգոր Փաթթուկեան 2000 ֆր· կը նուիրէ Հայ Մշակոյթի Տան։

Պատուոյ անդամակցութեան համար՝

Պր· Մոեփան Էլէրեկոֆ 100

Պր· Բաֆֆի Հախնազարեան 100

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵՐԱՍՏԻՈՑ Դաւթայի Հայրենակցա – կան Միութեան ընդհ· անդամական ժո– ղովը այս կիրակի 4 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին Պր· Զատիկ Զատիկեանի սըր– ճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

56-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

կիրակի, Ապրիլ 4, ժամը 16ին Սալոն Սփլանտիտ, 31 Պուլվ· տ'Աքէն

Նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայրեն· Միութեան Կեդր· Վարչութեան

կը նախագահէ՝ ՍԻՄՈՆ ԱԻՏՈՅԵԱՆ

կը խօսի ՄԻՍԱԿ ՄԻՐԶԷ

Գեղարուեստական բաժին.— կը մասնակցին՝ Նելլի Վէմեան, Վանիկ Նազարեան, Հայկ Ֆրէնճեան, Մայրաքոյշ Կարապետեան, Այտա Ամիրեան, Կարօ Տէրտէրեան

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հանդէսէն ետք, ընտանեկան հաւաքոյթ – ճաշ

Արձանագրուիլ.— Պանտիկեան 62–92–32, Բարայեան 64–42–65, Հայցագործեան 48–94–24

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ· Քոլոմպի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բա– ժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղա– քապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռ– նութեամբ Հարաւ· Ֆրանսայի Ազգ· Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՓԱՏՕՆ

Վիէնի մէջ

Կ'ոգեկոչուի կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքլը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնու– թեամբ Ազգ· Միութեան։

ՉԱՏԻԿԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՊՐԻԼ 9-ԷՆ 24

ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ ԳԻՆ 2·150 ՖՐ·

ԱՅՍ ԳԻՆԻՆ ՄԷՋՆ ԵՆ.— օդանաւով երթուդարձի տոմսը։ Ա· կարգի պանդոկի բնակութիւն եւ ճաշ Մոսկուայի մէջ եւ Երեւանի (Արմենիա կամ Անի պանդոկ)։

Բոլոր պատյտները.— քաղաքի շրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հռիփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օչա – կան, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազ– գային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն։

ԵՒ ՉԱՏԻԿԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)

Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12

de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE

Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN

AGENCE DE VOYAGES SEVAN

50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66

de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN

VOYAGES WASTEELS

87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49

de 15 h. à 19 h. — tous les jours

MELIK AMIRAYAN

PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մար– սէյլի օփերային մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վար– ժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած դեղարուեստական երե – կոյթը՝ ՍԵՎՐ։

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մա – յիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշա– կոյթի Տան մէջ։

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՉ ՏՈՒԻՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU

Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
4
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
4 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12082

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.082

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

—o—

Գարնանամուտ է :

Զարթօնքը բնութեան :

Վերջ են գտած ձմրան տխուր ու մռայլ օրերը :

Սպիտակ ու վարդագոյն պատմուճան են հագած ծառերը : Պճնուած՝ նոր հարսի նման :

Ծաղիկներով են զարդարուած այսօր նաեւ քրիստոնէական եկեղեցիները, — ընդ որս Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցին :

Ծաղկազա՛րդ :

Ծորդանչանը վերածնունդի : Աւետարերը մօտալուտ հրաշափառ յարութեան, որ պիտի յաղորդէ Աղուհացիկ ծոմապահութեան ու ապաշխարութեան եօթը տարուր ու մռայլ եօթնեակներուն :

Ծաղկազա՛րդ :

Հանդիսաւոր մուտքը Յիսուսի յերուսաղէմ, Հրէութեան միջնաբերդը, նըս - տեալ ի վերայ յիշոյ աւանակի :

Ծնած Բեթղեհէմի խոնարհ մկիկ մսուրին մէջ, ընտանի կենդանիներու կողքին, մեծցած էր համեստ պայմաններու տակ : Աղքատ ու թշուառ : Հալածուած բոլորէն, հռոմայեցի իշխանաւորէն ու նախանձոտ հայրենակիցներէ : Փախստական մինչեւ եգիպտոս : Կը քարոզէր լեռներու կատարը : Չկնորհներ, խոնարհ արհեստաւոր էին իր աշակերտները : Հրաչքներ կը գործէր, զարմացնելով իր շրջապատը :

Ու հիմա, նստած կենդանիներու ամէնէն խոնարհին, ամէնէն արհամարհուածին վրայ, կը յանդգնէր մուտք գործել երուսաղէմ, չափուելու համար մովսիսական կրօնքի մեծամիտ, ամբարտաւան վարդապետներուն հետ : Կ'երթար իր հրաշագործ խարազանով Սողոմոնի տաճարէն դուրս վռնտելու համար բոլոր դպիրներն ու փարիսեցիները, մաքսաւորներն ու կեղծաւորները, բոլոր ազանէներն ու վաճառները, վաշխառուներն ու շահամոլները, որոնք Աստուծոյ Տունը վերածեր էին հասարակ ոտնավաճառի :

Ձմրու ամբողջ երկայնքին, խոնարհ մարդիկ, — ռամիկ, համեստ ժողովուրդը, — երկու կողմի վրայ թափօր կազմած, ձիթենիի եւ արմաւենիի ոստերով կ'ողջունէին Նազովրեցի Յիսուսը, ով - ասնուներով եւ գոհարանական աղօթքներով կը փառաբանէին զԱյն :

Ծաղկազա՛րդ :

Փառքի զազաթնակէտը Որդւոյն Մարդոյ, որ վերազանցօրէն համեստ ու խոնարհ, ամբողջ կեանքի ընթացքին խստիւ արհամարհած էր ամէն փառք ու մեծարանք :

Եւ սակայն Ծաղկազարդը մարդկութեան Փրկչին փառաբանութեան առաջին եւ վերջին օրը պիտի ըլլար :

Ցեղակործ պիտի չըլլար պատմութիւնը :

Ծաղկազարդին պիտի չյաջորդէր Գեթսեմանին : Պիտի մատնուէր իր իսկ մէկ աշակերտին կեղծաւոր համբոյրով : Վանի երեսուն արծաթի :

Գեթսեմանին զինքը պիտի առաջնորդէր դէպի Գողգոթա :

Անոնք, որ երէկ ովսաննաներով կ'ողջունէին զինքը, «է խաչ հա՛ն զդա» պիտի պոռային չատ չանցած :

Տարպեան ժայռը երբե՛ք այսքան մօտ չէր եղած կալվարիոյին :

Հրաշափառ յարութիւնը պիտի յաջորդէր չուտով խաչելութեան :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ 24-ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

—o—

Մոսկուայի մէջ կը չարունակուի Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարը :

Յատկանշական կը նկատուին Իտալիոյ եւ Ռումանիոյ Համայնավար կուսակցութիւններու առաջնորդներուն տեսակէտները, որոնք համայնավար չարժումի մասին : Արդարեւ, Պերլինկեր եւ Չաուչեսքու մեծ կարեւորութիւն կուտան իրենց կուսակցութիւններու անկախ գործելու իրաւունքին, ինչպէս նաեւ այն սկզբունքին, թէ բոլոր Համայնավար կուսակցութիւնները համահաւասար դիրքի վրայ պէտք է դանուին :

Պերլինկեր յայտարարեց, թէ « մեր միջազգայնականութիւնը հիմնուած է իւրաքանչիւր երկրի եւ իւրաքանչիւր կուսակցութեան ամբողջական անկախութեան սկզբունքին վրայ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ ինչպէս երէկ նաեւ վաղը կրնան տարակարծութեանց պահեր ստեղծուիլ» :

Չաուչեսքու իր կարգին, յաճախ արտայայտուեցաւ երկիրներու անկախութեան եւ դերիշխանութեան իրաւունքի մասին : Ան եւս խօսեցաւ «տեսակէտներու տարբերութեան» մասին, որոնք պէտք է լուծուին խօսակցութիւններով՝ կուսակցութենէ կուսակցութիւն, դեկավարու - թենէ դեկավարութիւն : «Մեր կուսակցութիւնը, յայտարարեց ան, դէմ է ուրիշ կուսակցութիւններու ներքին հարցերու միջամտութեան, որովհետեւ այդ ձեւով պիտի տկարացնէր անոնց միասնականութիւնը, անոնց կարողութիւնը դասակարգի թշնամիներու դէմ իրենց պայքարին մէջ. անհրաժեշտ է, միջազգային ներկայ կացութեան մէջ, որ ընկերվարական երկիրներու միջեւ համաուրի յարաբերութեան նոր ձեւ մը» : Այդ նոր ձեւը, Չաուչեսքուի համար կը նախատեսէ յարգել անկախութիւնը, ազգային դերիշխանութիւնը, իրաւունքներու հաւասարութիւնը եւ ուրիշ երկիրներու ներքին հարցերու միջամուխ չըլլալու սկզբունքը :

Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչն ալ, չնորհաւորեց եւ գոհունակութիւն յայտնեց այն երեւոյթին համար, որ « այլազանութիւն» եւ «տարբերութիւն» գոյութիւն ունի համայնավար աշխարհի մէջ :

Քաղաքական դէտերը յատկանշական կը նկատեն նաեւ այն, որ Արեւելեան Գերմանիոյ առաջնորդը՝ Ուլպրիխտ իր ճառի ընթացքին ոչ մէկ ակնարկ ըրաւ Չինաստանի հասցէին : Այս վերջինը կը փորձէ համոզել Արեւելեան Գերմանիոյ վարիչները, թէ վտանգ կը ստեղծուի Պոն–Մոսկուա մերձեցումէն :

Ցամենայն դէպս պարզ է, որ տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին համայնավար աշխարհին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ նոր վարչապետը ճշդեց իր կառավարութեան հիմնական նպատակները — ընկերային արդարութիւն, կառավարական մեքենան զարժնել գործնական եւ արագացնել հողային բարենորոգումը : Վարչապետը պիտի աղգայնացնէ նաեւ այն հանքերը, որ երկրին համար մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն :

ԵԳԻՊՏՈՍ կարծրացուց իր դիրքը Մերձաւոր Արեւելքի հարցին մէջ : Եգիպտոսի նախագահը յայտարարեց, թէ պատրաստ է բանալու Սուէզի ջրանցքը, եթէ երբեք Իսրայէլ հեռանայ ջրանցքի ալ ափէն եւ եգիպտական ուժերը հաստատուին այդ չրջանին մէջ : Իսրայէլի Տեղեկատուական նախարարը «անհեթեթ» որակեց Անուար էլ–Սատաթի պահանջը :

ԼԻԲԻՈՑ եւ քարիւղի ընկերութիւններու միջեւ համաձայնութիւն գոյացաւ քարիւղի նոր գինին չուրջ, վեց չաբաթուան դժուար բանակցութիւններէ եաք : Քարիւղի գնման նոր գին սահմանուեցաւ՝ տակառը 3,55 տոլար, երբ նախապէս կը վճարուէր 2,55 տոլար : Լիբիա կը պահանջէր 3,75 տոլար, իսկ ընկերութիւնները կ'առաջարկէին՝ 3,10 տոլար : Համաձայնագիրը ի զօրու կը մնայ հինգ տարի : Այս նոր համաձայնագիրը կրնայ նպաստել Ֆրանքեւալժերական բանակցութեանց որոնք տեղքայլ կ'ընէին :

ՔՈՒՐԱՇԻ առաջին անդամն ըլլալով ընդունեցաւ, որ Փաքիստանեան բանակը զօրաւոր ընդդիմութեան մը կը հանդիպի Պենկալի մէջ : Հնդկական աղբիւրէ կը հաստատեն, թէ ազատ Պենկալի զօտի մը ստեղծուած է սահմանամերձ չրջանի մէջ, 250 քիլմ. երկարութեամբ եւ 50 քիլմ. լայնութեամբ : Այլ վայրերու մէջ եւս բուռն է ժողովուրդին դիմադրութիւնը բանակի ուժերուն դէմ :

ՇԱԲԱԹ օր միայն երկաթուղիով 650 հազար Փարիզցիներ մեկնեցան, մինչ «ճամբու նախզգուշութիւնը» յատուկ փրիմըվէռ ծրագիրը ի գործ կը դնէ ժամը 13էն 20 : էռ–էնթէռ ալ 380 յատկեալ օդանաւ գործածութեան դրած է, մեծ մասը դէպի Քորսիքա եւ Նիս :

ՄԱՏԱԿԱՄԲԱՐԻ մէջ ծանր դէպքեր պատահած են եւ բախումներու հետեւանքով մօտ 100 մեռեալ կայ : Պատասխանատու կը նկատուին ծայրայեղ ձախերը :

ԱԼԺԵՐԻՈՑ մէջ թռանի արկածի մը զոհ դացած է Գնդ. Շապու, անմիջական գործակիցներէն Գնդ. Պումեդիէնի եւ ընդհ. քարտուղար Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարարութեան : Ալժերիա ազգային սուգ հռչակած է :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիա մերժեց արտօնութիւն տալ Արեւմտեան Պերլինցի - ներուն Չաուկուան առթիւ այցելել իրենց հարազատներուն, Արեւելեան Պերլին : Արդելքը կը տեւէ հինգ տարիէ ի վեր :

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐԸ քանդեցին քարիւղամուղ խողովակ մը, Ցորդանանի մէջ :

ԱՆԳԱՐԱՑԻ ամերիկեան դեսպանատան պաշտօնատարներէն մէկը կռուած է խումբ մը Թուրքերու դէմ, որոնք կը փորձէին առեւանգել զինքը : Կնոջ օգնութեան աղաղակներուն վրայ յարձակողները փախուստ տուած են :

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ...

—o—

Հաճելի չէ ամէն տարի նոյն մռայլ խորհրդածութիւնները արձանագրել, յիշելով մեր երբեմնի տօներն ու աւանդութիւնները :

— Այսպէ՞ս կ'ողջունէիբիճ Ծաղկազարդը : Այսպէս չէր մեր Զատիկը...

Աւելի քան երեսուն տարի անցեր է արդէն, եւ անօգուտ են հառաչանքն ու երանաւէտ յուշերը :

Անողոք իրականութիւնը տեսնենք այնպէս ինչպէս որ կայ, անոր համեմատ վարելու համար մեր անհատական թէ հանրային կեանքը :

Անշուշտ ամէն հայրենի տօն սարսուռ մը կը հոսեցնէ մեր երակներուն մէջ : Սիրտերը կը տրոփեն եւ աչքերը կը կայծկըլտան :

Այս յոյզերը աւելի զգալի են, օրինակ, Ծաղկազարդին, որ էրիստոնէական յի - շատակէ աւելի բան մըն է մեզի համար :

Բառն անգամ գարուն, պայծառութիւն եւ թարմութիւն կը բուրէ :

Ուրիշներ, աւելի մեծ եւ բախտաւոր ազգեր զանազան բառերով կը յատկանշեն տարեդարձը.— «Տօն արմաւենեաց» եւն. :

Անզուգական, իսկապէս ազգային եւ հայկական է մեր Ծաղկազարդը :

Բառին կազմութիւնն անգամ գիւտ մըն է, իմաստուրյն եւ անթարգմանելի :

Ամէնէն անտարբերն ալ քնազդաբար կ'ըմբռնէ թէ նոր շրջան մը կը բացուի, լաւատեսութիւն եւ հաւատք ներշնչելով : Նոյնիսկ հայրենի հողին բուրմունքը տարածելով մեր բոլորտիքը :

Ամբողջ այլաբանութիւն մը՝ Ծաղկազարդէն Զատիկ :

Տեսակ մը խորհրդանիշ, որ կը խանդավառէ բազմութիւնները : Անկախ՝ բոլոր վարդապետական գիտելիքներէն եւ հանդիսաւոր արարողութիւններէն :

Ո՛ւր էր որ մեր հանրային գործունէութիւնն ալ նորոգուէր Ծաղկազարդի քըրթռացումներով :

Վարդն անգամ փուշեր ունի, իրրեւ բնական մասնիկները ամբողջութեան մը :

Ի՞նչ պիտի արժէր կեանքը առանց փուշի եւ տառապանքի : Առանց տագնապի եւ պայքարի :

Ծաղկազարդին հետ — գարո՛ւն — քրիստուածն ալ պայքար մը չէ՞ որ կը մղէ, հալեցնելով սառնամանիքները : Բանալով ջերմութեան եւ ուժի աղբիւրները :

Ծաղկազարդ՝ կը նշանակէ վերածնութիւն : Ամէն ուղղութեամբ :

Ժողովրդային աւանդութիւնը շատ աւելի պերճախօս է քան որեւէ կրօնական կամ գիտական վերլուծում :

Թերեւս տկարացած է աւանդութեան ուժը, իրրեւ հետեւանք երկարատեւ պանդխտութեան :

Բայց ոգին կը մնայ անվթար : Եւ կը կարծենք թէ նորերն ալ կը կրեն անոր ազդեցութիւնը, հակառակ բացասական փորձութեանց :

Ամէն պարագայի մէջ, պիտի ուզենք որ Ծաղկազարդը դառնար մղիչ ուժ մը, մեր իմքնապաշտպանութեան պայքարին մէջ : Ներշնչարական մը, որ կը խօսի ամէնուն սրտին :

Շատ մը տեսակէտներով ամէնէն ժողովրդական խորհուրդն է այս տօնը : Մատչելի բոլորին :

Որո՞ւ աչքերն ու սիրտը չեն բացուիր ի տես գոյնզգոյն ծաղկեփունջի մը :

Ծաղկազարդն ալ նոյն յոյզերը կ'արթընցնէ ամէն գարնան :

Եւ պէ՛տք է որ արթնցնէ : Մանաւանդ օտարութեան մէջ, ուր այնքան սառնաշունչ հովեր կը փչեն մեր գլխուն վերեւ : Ուր սովորական զգացումներն անգամ հետզհետէ կը թմրին :

Հաւատացեալ կամ հեթանոս, ամէնքս ալ ունինք թաքուն կարողութիւններ, որոնք մղիչ ուժի մը եւ մշակումի կը կարօտին :

Մասամբ այդ կազդուրիչ դերը կը կատարեն այն աւանդութիւնները որոնք ժողովուրդներու իմաստութենէն կը բխին :

Այս տեսակէտէն, բացառիկ արժէք ունին մեր կարգ մը աւանդութիւնները, Ծաղկազարդէն մինչեւ Զատիկ ու Վարդավառ :

Դարերու ձայնն է որ կը հնչէ, անոնց միջոցաւ, իրրեւ հայկական անթել :

1953 Շ.

Վերջին Արեւագալը

Այս ժամուն ընդարձակ տաճարը գրեթէ պարապ է լայնապարուրը զմբեթին տակը. հոս ու հոն անկիւններու մէջ ապաւինած սքլած քանի մը մարդիկ, մուրացկաններ, որոնք եկեղեցիին սովորական բարեպաշտներէն, սա միւս մուրացկաններէն առաջ ներս սպրդած են. հեռուն, սեղանին մօտերը, ազնիւ փայտէ քանդակներով չինուած բաժանումին եւ սուրբերու մէջ սեւ վեղարներ, եւ աջ ու ձախ կողմը երկուքի բաժնուած դպիրներ դասին մէջ:

Եկեղեցին սուգի մէջ պլլուած է. այս համաստաբած մթութեան մէջ՝ խորանին փակչող մեծ ու ճերմակ խաչը իր քառաթեւ ու կեղակարծ սպիտակութեան ցոլքով զինքը չրջապատող արհաւիրքը կ'ատելցնէ: Հաւատացեալները կուգան մէկ, երկու հատ, վայրկեակ դլուխներ բոլոր:

Այս անբարբառ տրամութիւնը անխօս ցաւերու պատկառանքը ու մեծութիւնը ունի ու ես, լաւ մը դիտելէս վերջը որ դիս տեսնող մը չկայ ու ապաժաման բարեպաշտութիւնս ծաղրանքի նիւթ պիտի չդառնայ, կամացուկ մը կը ծնրադրեմ ահա քարին վրայ:

Ցանկարծ ձայն մը կը բարձրանայ դասէն. Արեւագալը կը սկսի.

— Ցարեւելից...

Վախ ու մանկական ձայն մըն է անոյշ, բեկբեկուած քիչ մը, որ իր ընդհատումներուն մէջ կերկերանքի մը ձեւը կ'առնէ, ու կը պատչաճի այս սուգի տաճարին. սարսուռ մը կը վազէ վրաս դէմէն թաւ ու խժուկ ձայն մը կ'ելլէ վեր տրտում ու վարանոտ ու ողբը կը սաւառնի ամբողջ տաճարին մէջ վիրաւոր ու փաստական թռչունի մը պէս.

— Նահատակէ ճշմարիտ...

Աղօթքին ելեւէջներուն հետ՝ հոգիները հաւատացեալներուն, որոնց թիւը աւելցած է հիմա, կը տատանին, կը չուարին:

Ո՞վ հնարեր է աղօթքը. ո՞վ մտածեր է առաջին անգամ արցունքէ ու հառաչանքէ զօրութիւն մը ձեւացնել. ի՞նչպէս այս բոլոր բարեպաշտները իրենց ամէն կրօնքիծներուն համար աներեւոյթ ապաւէնի մը փարելու հաստատ ապահովութիւնը ունին: Եւ մինչդեռ դպիրներու դասերը իրենց երգեցողութեամբ եկեղեցին կը թնդացնեն, ես մտքովս կը փոխադրուիմ մեր եկեղեցիներուն մէջ, ուր ամէնքը այս վայրկեանիս մեւեռոյն հաւատքով վերջին արեւագալը կ'երգեն:

ԴՐ. ՋՕՀՐԱՊ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՕԳԵՐՈՎ

«Սով. Հայաստան» իր Մարտ 23ի թիւով հրապարակեց Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի եւ Նախարարներու Խորհուրդի միացեալ որոշումը՝ «Սեւանայ լճում ձկան պաշարներն աւելացնելու միջոցառումների մասին»:

Գերագ. մարմինները՝ «լճում ձկան պաշարները պահպանելու եւ աւելացնելու նպատակով», երկու տարուան ժամանակամիջոցի մը համար խստիւ կ'արգիլեն իշխանի եւ կողակի ձկնորսութիւնը թէ՛ արդիւնաբերական ճամբով, այսինքն՝ մեծ քանակութեամբ եւ թէ՛ անհատներու կողմէ, իբրեւ ժամանց: Արգելքը ի զօրու կը մնայ մինչեւ 1973 Ապրիլ: Գեղարքունիի, բախտակ եւ կողակ ձուկերու ձկնորսութիւնը կը թոյլատրուի միայն գետերու մէջ, տարուան որոշ եղանակի մը, այդ ձուկերու ձուադրութեան ժամանակ, ձկնաբուծութեան նպատակներով:

Երկու տարի եռք հարցը կրկին քննութեան պիտի առնուի: Այլ խօսքով՝ եթէ տեսնուի, թէ դեռ անհրաժեշտ է արգիլել ձկնորսութիւնը, որպէսզի պահպանուի եւ աւելնայ լիճին ձկան պաշարները, պատկան մարմինները պիտի չարունակեն զօրծադրութեան վիճակի մէջ պահել իրենց որոշումը:

Որոշումով կը հրահանգուի նաեւ Սեւանի մերձակայ չրջաններու կոլտնտեսութիւններուն եւ սովխոզներուն, լիճի ջրաւազանի գետերու ջրարաչխումը կատարել միայն նախարարութեան թոյլտուութեամբ:

Վերջապէս, կարգ մը այլ որոշումներու կարգին, ինչպէս, օրինակ, նոր ձկնաբուծարաններու հաստատումը Մարտունիի եւ այլ չրջաններու մէջ, գերագոյն մարմինները պարտք կը դնեն չրջանային խորհուրդներու գործադիր մարմիններուն վրայ՝ «ուժեղացնել պայքարը ձկան որսագողութեան դէմ, բարձրացնել ձկնաւտնտեսութեան ձեռնարկութիւնների, ձկան պահպանման եւ վարչական մարմիններուն դեկավարների պատասխանատուութիւնը՝ ձկան պաշարների պտղաճ պահպանութիւնն ապահովելու գործում»:

Հայաստանի գերագոյն մարմիններու որոշումը լուրջ տապնապի մը բնական հետեւութիւնը պէտք է նկատել, քանի որ առաջին անգամն ըլլալով կարեւոր ժամանակամիջոցի մը համար — երկու տարի — բոլորովին կ'արգիլուի ձկնորսութիւնը, նոյնիսկ մասնակի չափով, Սեւանի լիճին եւ երկրին գետերուն մէջ: Մնաց որ՝ որոշումին մէջ ոչ միայն կը խօսուի ձկան պաշարներու յաւելման մասին, ինչ որ տապնապին տարողութիւնը պարտկելու ճիգ մըն է, այլեւ զանոնք պահպանելու անհրաժեշտութեան մասին:

Տապնապին ծալքերը մէկէ աւելի են եւ կը կարօտին պարզաբանման:

Ձուկի պաշարներու նուազումի վտանգը զգացուեցաւ տասնեակ տարիներ առաջ, երբ ելեկտրոյժի եւ ոռոգումի նպատակներով 1938ին գործադրութեան դրուեցաւ լիճին ջուրը օգտագործելու ծրագիրը:

Այսպէս, 1938էն ցայսօր լիճին մակարդակը 18 մեթր նուազում արձանագրեց, իսկ ջուրին ծաւալը կրճատեցաւ 40, մակերեսն ալ 13 տոկոսով: Այս չափանիշերն ալ որոշ փոփոխութեան պիտի ենթար – կուին յառաջիկայ տարիներուն, համաձայն նախատեսուած ծրագրին: Այսպէս, լիճին մակարդակը նախկինին, այսինքն սկզբնական վիճակին համեմատութեամբ ցած պիտի ըլլայ 19–20 մեթր: Այս ձեւով, լիճին տարածութիւնը սկզբնականին համեմատութեամբ պիտի ունենայ անոր 86,5 առ հարիւրը, առաւելագոյն խորութիւնը, որ անցեալին 99 մեթր էր, 80 առ հարիւրը եւ ջուրի դարաւոր պաշարներու ծաւալը, որ 58,5 միլիառ խորանարդ մեթր էր, 56 տոկոսը:

Մտահոգիտները իր տեսին նշմարե – ցին, որ Սեւանի մակարդակին նուազումին եւ անոր ափերուն սեղմումին հետեւանքով իշխանի ձկնկիթ դնելու տեղերը չափէն աւելի սահմանափակուեցան: Միւս կողմէ, տարիներու ընթացքին փորձուեցաւ մեծ զարկ տալ ձկնարդիւնաբերութեան, որու չնորհիւ կարելի եղաւ տարեկան մօտաւորապէս 10 հազար ցենտներու, այսինքն հազար թոնի հասցնել Սեւանի ձուկի արտադրութիւնը (*): Անցեալ տարուան համար նախատեսուած էր, համաձայն Շ. Առուչանեանի, որ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի «ձկնային տնտեսութեան միաւորման» նախագահն է, 1969ի 10·050 ցենտներու քանակը բարձրացնել 12·050ի: («Սով. Հայաստան», 1970 Յուլիս 12):

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ մէկ կողմէ լիճին մակարդակի նուազումը եւ, միւս կողմէ, ձկնարդիւնաբերութեան ծաւալի ընդլայնումը կարեւոր պատճառներ դարձած են ձկան պաշարներու նուազումին:

Այս իրողութեան կ'անդրադառնային «Հայաստան» հատորի խմբագիրները 1969ին, երբ կը գրէին.— «Սեւանի մակարդակի իջեցման եւ նրա ափերի ետ-քաշուելու հետեւանքով իշխանի ձկնկիթ-դնելու տեղերը խիստ կրճատուեցին: Բացի այդ, ձկնարդիւնագործութեան ծաւալը մեծանում է, քանի որ շուկայում իշխանի պահանջը շարունակ աւելանում է: Վտանգ կայ, որ այդ խիստ արժէքաւոր ձկան պաշարները կը նուազին: Իշխանը պահպանելու համար անհրաժեշտ է դիմել շուտափոյթ միջոցների»: (*Տես էջ՝ 389*):

Ձկնարդիւնաբերութեան զարկ տալու մտադրութեամբ լուրջ աշխատանքներ կատարուեցան տասնեակ տարիներու ընթացքին: Այսպէս, ստեղծուեցան ձկնաբուծարաններ՝ ձկան եւ, յատկապէս, իշխանի պաշարները աւելցնելու համար: Օրինակ, կամոյի եւ կարճաղբիւրի ձկնաբուծարանները 1968–1969 թուականներուն հաւաքեցին դեղաբքունի, ամառնային եւ ձմեռնային բախտակի 74, կողակի 142, սիգայի 2 միլիոն ձկնկիթ, ածեցուցին եւ լիճ արձակեցին մէկ միլիոնաւոր թրթուրներ եւայլն:

Այս կարեւոր միջոցառումները, սակայն, կը թուին հաւասարակչռած չըլլալ սպառումն ու ածը Սեւանի մէջ յառկապէս եւ գետերու ու այլ փոքր լիճերու մէջ ընդհանրապէս: Այլապէս երկու տարուան ժամանակամիջոցով մը խստիւ պիտի չարգիլուէր ձկնորսութիւնը նոյնիսկ սահմանափակ գետնի վրայ, երբ դեռ 1970ին ձկան արտադրութիւնը աւելցնելու մասին կը խօսուէր:

Կան նաեւ այլ պատճառներ, որոնք որքան ալ երկրորդական թուին առաջին ակնարկով, այնուամենայնիւ իրենց անդրադարձը ունեցան ստեղծուած կացութեան վրայ:

«Ո՞ւր են գնում Սեւանի ձուկերը» խորագրին տակ, Ռ. Սիմոնեան «Սով. Հայաստան»ի մէջ կը գրէր 1969 Օգոստոսին, թէ «գուցէ շատերու համար զարմանալի թուի եթէ ըսեմ, որ Սեւան-Հրազդան ջրացատէ ջրանցքներու ջուրին հետ միասին, երբեմն օրերով ձուկ կը հոսի: Մերձակայ գիւղերու եւ Հրազդան քաղաքի բնակիչներուն ուրիշ բան չի մնար՝ բացի ձողերու ամրացուած ցանցերով հատուկ ջրամուղներու մէջ ոչնչացած միլիոնաւոր ձուկերը»:

Հայաստանի ձկնաբուծութեան պետական աւագ տեսուչ Ս. Մանուկեան, իր կարգին, կը թուէր պատճառները լրացնել այս վիճակին:

Նախարարաց Խորհուրդը 1958 Նոյեմբեր 15ի որոշումով կը հրահանգէր Սեւան-Հրազդան ջրելեկտրակայաններու տնօրէնութեան՝ ջրամբարներու ելքի բաժիններուն մէջ հաստատել ձուկերու կրնսաը կանխող արգելափակիչ ցանցեր, սակայն, «տասը տարուան ընթացքին, հակառակ գոյութիւն ունեցող նախագիծերուն, չէ գործադրուած կառավարութեան այդ որոշումը», որու հետեւանքով, ամէն տարի «Սեւանայ լիճի ձուկի պաշարներու մեծ կորուստ կայ»:

— Նման պատճառներով, *կ'եզրափակէր իր խօսքը Ս. Մանուկեան*, վերջին տասը տարուան ընթացքին շատ պակաս են կողակի պաշարները»:

Անտարբերութեան եւ անհոգութեան առընթեր կայ նաեւ ձկնագողութեան պարագան, որ, դժբախտաբար, ընդհանրացած երեւոյթ մըն է երկար տարիներէ ի վեր:

«Գրական Թերթ»ի անցեալ տարուան Օգոստոս 21ի թիւին մէջ Յ. Յարութիւնեան, ցաւով եւ ընդվզումով կը հաստատէր, օրինակ, թէ պայթուցիկ նիւթերով, քլորով, ելեկտրականութեամբ եւ այլ *ամարդի միջոցներով Ծաւ գիւղի գետի կարմրախայտը անխնայ ոչնչացուած է:* «Ամէն օր շրջանի բոլոր անկիւններէն հաւաքուած մարդիկ, պետական եւ սեփական իմքնաշարժներով զանգուածաբար

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 79)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ու երբ Տ. Մինասը ալ եկեր, իրեն միացեր էր նոյն նպատակով, Տիկին Անթառամ անոր խօսքերուն անմիջապէս հատացեր էր, քանի որ քահանային ըրած ամբաստանութիւնները իրրեւ զէնք պիտի ծառայէին, իր նպատակին հասնելու համար: Ցետոյ, իր եւ կէկիթեաններու միջեւ տեղի ունեցած միջադէպերը բոլորովին առելի դարձուցած էին զանոնք իր աչքին ու հիմա անյաղթելի առելութիւն մը կը զդար, թէ Ղուկաս էֆէնտիի եւ թէ անոր աղջկանը դէմ: Բայց բոլոր առնք չէին կրնար որոշ ամբաստանութիւն մը ներկայացնել:

Եւ սակայն Տիկին Անթառամ չէր ուզեր տեղի տալ եւ լսելով հանդերձ, կը պատրաստուէր կռուի:

— Խօսէ տեսնենք, ըսաւ Լեւոն անհամբեր, ի՞նչ պատճառաւ կ'ուզես այս ամուսնութիւնը խզել:

— Ո՞ր մէկը ըսեմ, պատասխանեց վերջապէս Անթառամ, ականջդ հոս ըլլար եւ լսէիր այդ մարդոց վրայ ըսուած խաղբութիւնները...

— Առանք պարապ խօսքեր են, մայրիկ, ըսաւ Լեւոն սրտնեղած, քեզի ըսի, որ անորոշ խօսքեր մարիկ չեմ կրնար ընել...

— Նախ սա ըսեմ, որ այդ Ղուկաս էֆէնտի ըսուածը կործանած մէկն է եղեր:

— Ո՞ւրկէ իմացար, դոչեց Լեւոն:

— Տ. Մինասը քահանան, իրենց տաներէցը ըսաւ...

— Ցետո՞յ:

— Ցետոյ, ամօ՞թ չէ քեզի, որ երեք հազար ոսկի օժիտով աղջիկ առնես, մինչ տասը հազար ոսկի օժիտ տալու պատրաստ ընտանիքներ կան, եւ ինչ ալ աղջիկներ:

— Ես դրամի համար չէ որ կ'ամուսնանամ, ես այդ աղջկան սիրահարած եմ, եւ եթէ տասը փարա օժիտ չտայ հայրը, կրկին պիտի առնեմ, պատասխանեց երիտասարդը վճռաբար, որ դոհունակութեամբ կը տեսնէր, թէ մայրը որեւէ լուրջ առարկութիւն չէր դներ ընելիք այս ամուսնութեան դէմ:

— Առնցմէ զատ, ըսաւ տիկին Անթառամ, դեռ ուրիշ ծանր բաներ լսեցի. այդ Ղուկաս էֆէնտին չատ անբարոյական մարդ է եղեր:

— Ի՞նչ ըրած է տեսնենք...

— Իրաւ, որ բերանս առաջ չերթար ըսելու համար... լնծի նայէ, զաւակս, եթէ կ'ուզես դուն մէկ մը Տ. Մինասը խօսել տուր եւ անկէ եառքը, դուն դիտես, ուզածիդ պէս ըրէ, միայն թէ դիտցած ըլլաս, որ այս ամուսնութիւնը ընելէդ եառքը, այլեւս այդ աղջկան հետ մէկ տունի մէջ չեմ կրնար նստիլ...

Եւ Տիկին Անթառամ յուզուած, սիրտը ելած, սկսաւ արտասուել:

Տղան ջանաց քիչ մը հանդարտեցնել զինքը եւ կարճ կապելու համար ըսաւ.

— Լաւ, մէկ մը Տ. Մինասի հետ կը տեսնուիմ, տեսնենք ան ինչ կ'ըսէ:

Ցետոյ, ժամացոյցը նայելով դոչեց.

— Օ, ուշ մնացեր եմ, պէտք է որ երթամ Տիկին Թագուհիին ալ այցելութիւն մը տամ եւ հաւանօրէն ցերեկուան կէսակուրի ալ հոն կը մնամ, ուստի դուն լնծի մի սպասեր...

— Ե՞րբ պիտի տեսնես Տ. Մինասը, հարցուց Անթառամ:

— Այսօր անկարելի է, բայց վաղը գուցէ կը տեսնեմ:

— Աւելի աղէկ:

Եւ երիտասարդը սենեակէն դուրս ելաւ գոհ ու գուարթ տրամադրութեան մը տակ: Խեղճը կը վախնար, որ մայրը ծանր յայտնութիւններ պիտի ընէր, բայց հիմա հասկցաւ, թէ ամբողջ խնդիրը չնչին մէջադէպերու եւ անհիմն բամբասանքներու չուրջը կը դառնար:

Ձուկին մեկնելէն եառքը, Տիկին Անթառամ որոշեց եկեղեցի երթալ, ոչ այնքան աղօթելու, այլ մանաւանդ Տ. Մինասը հայրը տեսնելու եւ հետը խորհրդակցելու համար:

Միեւնոյն առեն կ'ուզէր անոր պատուիրել, որ հետեւեալ առտու իրենց դռը, անպատճառ, որովհետեւ առած էր, երբոր Լեւոնի ըսած էր, թէ քահանան հետեւեալ օրը իրենց պիտի այցելէր:

Լեւոն երբ հասաւ իր նշանածին տունը, Ռոզիկ արդէն չնորհալի արդուզարդ մը ըրած կազմ ու պատրաստ իրեն կը սպասէր, վարի սալոնը:

— Ի՞նչպէս եղաւ մայրդ, հարցուց աղջիկը:

— Աղէկ է, բան մըն ալ չունի, պատասխանեց երիտասարդը զուարթօրէն, երէկ գիշերուան յանկարծական անհանգստութիւնը պարզապէս կեղծիք է եղեր...

— Կեղծի՞ք, դոչեց աղջիկը զարմացած:

— Այո, ինծի հետ առանձին մնալու եւ քու մասիդ բամբասանքներ ընելու համար, առաջ սարաւ Լեւոն խնդալով:

Բայց Ռոզիկ նշանածին այս խօսքերէն յուզուեցաւ եւ դոյնը նետեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

կ'ոչնչացնեն կարմրախայտը»:

Ուրիշ մը՝ «Սով. Հայաստան»ի Սեպտեմբեր մէկի թիւին մէջ կը գրէր. «Երկու եղկելի արարածներ... Դիլիջանի մօտերը այնքան էլոր կը լեցնեն գետը, որ 15 քիլոմեթր երկարութեամբ կ'ոչնչացնեն ամբողջ կենդանական աշխարհը»:

Շ. Առուշանեան, «Հայկական ՍՍՌ Մինարների Սովետի ձկնային անտեսութեան միաւորման» նախագահը, իր կարգին, կը հաստատէ ձկնային անտեսութեան աշխատողներու ժողովին նուիրուած իր յօդուածին մէջ, թէ «Սեւանի ձկնորսարաններուն մէջ դեռ չեն վերցած ձկան շոգայլումները, վատնումներն ու իւրացումները: Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներուն, այնուամենայնիւ, որոշ խումբերու մօտ դեռ կը շարունակուին հակօրինական գործողութիւնները... Դեռ կը շարունակուի ձկնագողութիւնը լիճերու եւ գետերու մէջ: Կ'օգտագործուին արգիլուած միջոցներ՝ պայթուցիկ նիւթեր, էլեկտրական հոսանք, էլոր եւ կ'ոչնչացուին ձուկերը, մեծ վնաս կը հասցուի կենդանական աշխարհին»:

Այս բոլորն ընդհանրացած երեւոյթին պատճառը բացատրելու համար պէտք է նկատի ունենալ, որ ձկնարդիւնաբերութիւնը չատ թոյլ է Խորհ. Միութեան (եւ, հետեւաբար, նաեւ Հայաստանի մէջ), ուր ձկնեղէնը չուկաներու մէջ դժուար դասանելի ուտեստեղէն դարձած է երկար տարիներէ ի վեր, նոյնիսկ ծովեզերեայ չրջաններու մէջ, ամառուան եղանակին: Այսպէս է, որ չարաչահներ, իրաց այս կացութեան մէջ, կը փորձեն հակօրինական ճամբով ձկնեղէն հայթայթել այսպէս կոչուած «զուգահեռ շուկայ»ին: «Անոնց զգալի մասը հանրօգուտ աշխատանքէ խուսափող, մուրթ եկամուտներով ապրող մարդիկ են», կը գանգատի իր յօդուածին մէջ Յ. Յարութիւնեան, երբ կը խօսէր Ծուկի դիւղի դեմի կարմրախայտը ոչնչացուցած բազմութիւններու մասին (*) («Գրական Թերթ», 0–գոստոս 21):

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի եւ Նախարարներու Խորհուրդի միացեալ որոշումը դնահատելի ճիդով մը կը ձգտի վերկել Սեւանայ լիճի եղակի հարստութիւնը՝ իշխան ձուկը, կողակն ու բախտակը, որոնց պաշարները նուազած են մտահոգութիւն պատճառելու աստիճան:

Ժ. Մ.

(*) Թէեւ ձկան որսը դեռ բիչ է, բայց լիճը կը դասուի Խորհ. Միութեան ձկնաբուծարանային լաւագոյն ջրաւազաններու շարքին:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Հին Օրեր

Հայ դրականութեան երկնակամարին վրայէն անցնող ասուպ մը եղած է Զաւրիֆեան: Ասուպ մը յանկարծական, վաղաժամ փայլող՝ որ սակայն լուսաւոր հետք մը կրցած է թողուլ — իր մարզականն, կենսուրախ եւ վայելչակազմ երեւոյթէն կարելի չէր ենթադրել թէ հիւանդութիւնը դաժանօրէն դինք կը կրծէր ներքնապէս:

Ինքը հարազատ մէկ ներկայացուցիչն էր Սկիւտարի այն առեղին, երբ հոն կային եօթը–ութ վարժարաններ հազարաւոր աշակերտներով եւ ականաւոր ուսուցիչներու հոյլով:

Թերեւս Սկիւտարի դիրքն ալ որ Մարմարայի բացերէն մինչեւ Վոսփոր նկարագեղ տեսարանը աչքերուն կ'ընծայէր ներշնչումի առիթ կ'ըլլար գրականութեան նուիրեալներու:

Սարահարթին (ինչպէս կ'անուանէին) բարձունքին վրայ կարելի էր միշտ հանդիպիլ իրական բանաստեղծի համբաւ ունեցողներէն ոմանց: Պատահաբար յիշեցուցի հիներէն Մ–ը որ կը քալէր զբօսարաց, յուշիկ վերամբարձ, կարծես դԱստուած հարցաքննելով, Զրաքեանը դիւթուած մթամտուեր նոճիներէն, հովերէն, խորհրդաւոր մտածումներու մէջ, Զապէլ Եսայեանը տեղական բարքերու, կիլիկեան արհաւիրքներու ճչդրիտ պատկերացումներուն տաղանդաւոր դրադիտուհին, Թէքէեանը, միշտ մտախոհ, վայրահակ դնացքով, Շ. Շահնուրը դեռ դրիչը ձեռք առած չէր տալու համար իր բնավայրին հարազատ տիպարները եւ յետոյ Փարիզ հասնող ամէն խաւէ, ամէն տարիքէ հայ դպրիչականներու նկարագրականը, Սկիւտարի մտաւորական եւ րիտասարդութեան անզուգական առաջնորդ Շ. Մխսքեան եւ դեռ ուրիշներ:

Զարիֆեանի հետ ծանօթացած եմ մօտէն 1920–21ի չրջանին երբ կը պաշտօնավարէինք Տիկին Ն. Գրիգորեանի հիմնած Երանուհեան վարժարանին մէջ, հոն էին նաեւ Ս. Բարսեղեան (յետոյ քահանայ), Երաժիչա Մեհրապեան — դասի ժամերէ դուրս որքա՜ն չահեկան զրոյցներ կ'ունենայինք:

Իր զղարիկ քերթուածներուն գրականն արժէքին մասին չէ որ խօսիլ պիտի ուղէի. իր սիրաբաղձ հոգիին ապրումներով գրած առաջին դիրքին ձեռագիրը ինծի թողած էր կարդալու համար, երբ վերադարձուցի, հարցուց մանաւանդ թէ՝ անոնց մէջ աւելի զղալի եղա՞ծ էր «խաղաղութեան» տպաւորութիւնը:

Երազուն հոգիովը անսովոր զգայնութիւններ ունենալ կ'ըզճար՝ թող ըլլային եղերական, հրէական դերեզմաններուն գիշերանց երկար մնալ խոկալու համար աշխարհի ունայնութեան վրայ:

Նաեւ ուրիշ մէկ քմայքը. փափաքէր բամայուածին պէս ըրէք:

— Կը հնազանդիմ:

— Է՛հ, սիրելիս, ըսաւ Նէսվիցքի Անտրէյ իշխանին ականջին, ծերուկը այս առաւօտ խիստ նեղսրտած է:

Աւտրիացի սպայ մը, ճերմակ համազդեստով եւ կապոյտ փետուր մը գլխարկին վրայ, քառատրոփ հասաւ Քուրթուսովի մօտ, եւ կայսեր անունով բարկութեամբ հարցուց անոր թէ Գրդ գունդը մեկնա՞ծ էր արդէն: Քուրթուսով անոր պատասխան չտուաւ, այլ գլուխը դարձուց, եւ նայուածքը ինկաւ իրեն քով գտնուող Անտրէյ իշխանին վրայ:

— Գացէք, սիրելիս, տեսէք թէ չորրորդ զօրաբաժինը գիւղէն դուրս ելա՞ծ է արդէն: Կեցուցէք զայն եւ ըսէք որ հրամաններուս սպասէ:

Հազիւ Անտրէյ իշխան հեռացաւ, պոռաց եաեւէն.

— Եւ հարցուցէք թէ արձակաղէնները գունդ գուն կազմուա՞ծ են: Խելքերնին ո՞ւր է, ո՞ւր է խելքերնին, գոչեց դարձեալ առանց պատասխանելու աւտրիացի սպային:

Անտրէյ իշխան կեցուց երրորդ զօրաբաժինը եւ իրաւունէ տեսաւ որ արձակաղէնները գունդ առ գունդ կազմուած չէին: Զօրագունդին հրամանատարն անգամ զարմացաւ վերին հրամանատարին այս հրամանին վրայ, համոզուած ըլլալով որ իրեն առջեւ դեռ գինուորներ կային եւ թշնամին դեռ առնուազն տասը քիլոմեթր հեռուն էր:

Անտրէյ իշխան վերադառնալով Քուրթուսովը մխեւնոյն տեղը դտաւ, իր դէմ մարմինը կքած թամբին վրայ, ծանրացած էս կը յօրանջէր, աչքերը գոց: Զօրքերը այլեւս չէին քալեր, այլ անշարժ կեցած էին:

— Լաւ, լաւ, ըսաւ Անտրէյ իշխանին, եւ խօսքը ուղղելով այն զօրավարին, որ ժամացոյցը ձեռքը կը պնդէր որ առաջ քալէ:

— Ժամանակ ունինք, դեռ ժամանակ կայ, ձերդ Վսեմութիւն, ըսաւ յօրանջելով:

Այդ պահուն իր եաեւէն կը լսուէին հուրրայի ձայները, որոնք երթալով կը մօտենային ռուսական գունդերու գծին երկայնքը:

Ցայտնի էր թէ այս աղաղակներով ողջունուողը արագ արագ կը մօտենար: Երբ Քուրթուսովի գինուորները այս աղաղակը արձակեցին, մէկ կողմ քաշուելով ինք, նայեցաւ եւ դէմքը թեթեւցաւ: Երիտասարդ ձիաւորներու դումարտակ մը կուդար Փրացի ուղղութեամբ: Առջեւէն երկու ձիաւորներ քառասմբակ կ'արշաւէին: Մին ճերմակ փետրաւոր, սեւ համազդեստով, անգլիական չէկ ձի մը հեծած, մինսը ճերմակ վերարկուով սեւ ձի մը: Ասոնք էին երկու կայսրերը իրենց հետեւորդներով:

Զուարճալի սխալներ

1932ի «Յուսաբեր»ի մէջ սկսաւ տպագրուիլ Յակոբ Օշականի «Մնացորդաց»ը իբրեւ թերթօն: Ալեւոր դրագէտին ձեռագիրը չատ տարբերութիւն չունէր ասոնցմէ առաջինին: Ուրիշ մը չէր կրնար այդքան ճոխ եւ ներդաշնակ ոճով գրել: Ուրիշ մը չէր կրնար այդքան ճարտար ըլլալ հնչակեան շրջանի մասին գրելու: Ուրիշ մը չէր կրնար այդքան ճշդել Պոլսոյ հայ մտաւորականութեան կեանքի գիծերը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գարայեան, Օր. Սիմոնն Գարայեան, Տէր եւ Տիկ. Մկրտիչ Զաուիկեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Իսկուհի Քիւրքճեան, Պ. Յակոբ Քիւրքճեան, այրի Տիկին Շնորհիկ Փափազեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղիկով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց զաւկին, քրոջ, քրոջ զաւկին, եղբօր զաւկին եւ սանին՝

ՄԻՐԻՁ ԳԱՐԱՑԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

Հասցէ.—

6, Ave. St. Jean — 06 - CANNES

×

Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Փաշաեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Ազատ Խաչատուրեան եւ զաւակը, չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, մեծմօր եւ զոքանչին՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՆԼՄԻԿ ՓԱՇԱԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ալֆորվիլլէն Տէր եւ Տիկին Ծնունդ Մալթեան, իրենց խնամիին Հանլմիկ Փաշայեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 150 ֆր. կը նուիրեն Ալֆորվիլլի Մշակոյթի Տան Փոնտին։

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՑԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30ին Քաֆէ – Սփոռ։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՓԱՏՕՆ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերգէը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Մխութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. եկեղ. վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ գումարները եւ չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր նուիրատուներուն։

Տիկ. Անուշ Յարութիւնեանի (Ծնեալ Պահատուրեան) մահուան առթիւ, փոխ. ծաղկ.ի Պր. Ճ. Պահատուրեան 500 եկեղեցիին, 200 Աղք.ին, Պր. Օ. Խարբութլեան 100 Աղք.ին։ Պր. Ա. Օպուճեան եւ Ուղունեան ընտանիք 100ական եկեղ.ին։ Տէր Նարեկ Քհնյ., Պր. Մխաքճեան, Պր. Ք. Խարբութլեան եւ Ոմն 50ական։ Պր. Վ. Եղիչեան եւ Ժ. Ծառուկեան 20ական ղպրոցին։

Տիկին Մարիամ Նաճարեանի մահուան առթիւ փ. ծղկ.ի Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն 110 ղպրոցին։

Յարութիւն Խաչնաճեանի մահուան քառասունքին առթիւ Պր. Ա. Խաչնաճեան 50 ղպրոցին 50 Աղք.ին։

ՀԱՅԿ ՍԵՐԻՆԿԻԻԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

«ԱՌԻՒԾԱՐՔԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ՏՐԴԱՏԻՍ»Ը

հեղինակ Քառ. Պրէֆին, թարգմանութիւն Եր. Տէր-Անդրէասեանի, լոյս ընծայեց նաեւ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

հեղինակ Յովհաննէս Գալանճեան կը վաճառուի

—Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Պր. Խաչատուրեանի ձով, ինչպէս նաեւ Հրանդ Սամուէլեան եւ Բալուեան գրավաճառներուն մօտ, Փարիզ։

Մարսէյլի մէջ Պր. Վաղարշակ Տէր-Վարդանեանի մօտ

ԵՐԵՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ա) ՅՈՒԼԻՍ 12ԷՆ 30 — Բ) ՕԳՈՍՏՈՍ 2ԷՆ 20 — Գ) ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10ԷՆ 28

ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Օթոռառերով խմբական այցելութիւններ՝ Գեղարդ, Գառնի, Զուարթնոց, Էջմիածին, Էրեբունի, Մատենադարան եւ այլ տեսարժան վայրեր

ՕՐ ՄԸ ՍԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Ուրբաթ եւ Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՑԻ՝ դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ. ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՑԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յայտնուին։

ՅՈՒՐ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵԻ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար։

ՕԴ — ՅԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ։
Բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Մխութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը՝ ՍԵՎՐ։

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Մխութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս։

×

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20,30ին, Սալ տը լա Շիմի։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՉԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

6 Ապրիլ, Աւագ Երեքշաբթի, Ցիշատակ Տասն Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16ին։

7 Ապրիլ, Աւագ Չորեքշաբթի, Աւետումն Ս. Աստուածածնի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին։

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթրեաց պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 19,30ին։

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին։

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի

Սկիզբ ժամերգութեանց և ընթերցուածներու ժամը 16ին։

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց

Պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Հինգշաբթի *ժամերգութիւն ժամը 15,30ին, պատարագ ժամը 16ին։*

Աւագ Ուրբաթ *ժամերգութիւն եւ ննջեցեալներու Ս. Խաչին ժամը 18ին։*

Աւագ Շաբաթ *ժամերգութիւն ժ. 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին։*

Զատիկ, *Հայրապետական ճաշնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։*

Երկուշաբթի *մեռելոց, ճաշնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին։*

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՈՒԹ

Աւագ Հինգշաբթի

ՍԷՆ Լու.— Պատարագ ժամը 8,30ին, հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 20,30ին։

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՑԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց

առաւօտ.— Ժամերգութիւն եւ նախաճաշակ ժամը 8,15, պատարագ եւ հաղորդութիւն դպրոցականներու եւ փոքրիկներու 9,45։

Երեկոյ.— Արարողութիւն Ոտնլուայի ժամը 16,15։

Գիչեր.— Խաւարում ժամը 19,40։

9 Ապրիլ, Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան

Առաւօտ.— Ժամերգութիւն ժամը 10։

Երեկոյ.— Կարգ Թաղման ժամը 17։

10 Ապրիլ, Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի

Առաւօտ.— Ժամերգութիւն ժամը 8,30։

Երեկոյ.— Ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,15, պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 17,40։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ԱՊՐԻԼ
MARDI
6 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12083

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.083

ԻՆՉՊԷՍ ՀԱՍԱՆՔ ՀՈՍ...

Հաւանօրէն «ձայն բարբառոյ յանա – պատի» ըլլայ ամէն անդրադարձում՝ մեր օրերու անտիրութեան : Ըսուածը կար – գայուն աչքի ծայրով, ու մոռցուի :

Հասած ենք օրերու երբ հանրային բե– մերէ արտասանուած խօսքերը կամ ըն – թերցող հասարակութեան ուղղուած ա– մէն արտայայտութիւն մինչեւ որոշ տեղ կը բարձրանան իրենց պզպջակ, ու կը պայթին...

Հին ու նոր սերունդներէ ինչեր մէյդ փոյթ կ'ընեն լսելու : Ունկնդիրը զառնա– լու պահանջ զգացողներ մատի վրայ կը համրուին : Ընդհակառակն, հրապարակը ողողած է ճառելու եւ դասախօսելու մարմաջ ունեցող շատերով :

Ինքնախաբութիւններ չունինք հետեւա– բար, երբ անձնձրոյթ կը հոլովենք հա– մեստութեան, պատասխանատուութեան զգայմի եւ լրջութեան պահանջը : Կը փորձենք մատնանշել մեզ հասաքականօ– րէն վտանգող հակումներ, Սփիւռքը ար– շաւանի վերածող հմշտուքներ, հան– րային մեր ըմբռնումներուն ներհակ եւ ազգային – ընդհանրական չահերու դէմ քայլեր՝ Արտասահմանեան կեանքի բո – լոր ճակատներուն վրայ :

Մղուած ենք հաւատալու, թէ հայ կեանքի մէջ բարոյական հեղինակութիւն– ներ չկան այլեւս. չկան հաստատութիւն– ներ, հանրային ղեկավարութիւններ, մը– տաւորական վաղանցներ, մարմիններ եւ ընկերային – մշակութային դերակատա – րութեան կոչուած գործօններ՝ որոնք, ի՛ր երբեմն, յետ Եղեռնեան թուականնե– րէ մինչեւ տասնամեակ մը ու աւելի ա– ռաջ, գիտէին ու կրնային հակակշռել ար– տասահմանեան կեանքի բոլոր մարզերը, առիթ չտալու համար որ պետական հո– վանիէ զուրկ Հայութիւնը չուկայ դառ – նայ պատեհապաշտներու, կրպակի վե– րածուի հացկատակներու, եւ առեւտրա– կանամիտ ու փառասիրական մարդանք – ներու բեմ ըլլայ անձնական չահու հետա– մուտ բախտախնդիրներու համար :

Կը կշտենք մեր բառերը : Ու թէեւ ա– նուններ չենք տար եւ օրինակներ չենք յի– շեր, սակայն կը պիտակեցնինք մեզի համար ստեղծուած չարաղէտ կացութեան : — Եթէ հրաշք մը չպատահի՝ գահավէժ անո– տիրութիւնը զսպելու, տարասփիւռ հայ կեանքի ապասերումը հակակշռելու, ա– պա նաեւ դարմանելու համար, յետագայ ֆանի մը տասնամեակներու ընթացքին փուլ կրնայ գալ այն շէնքը՝ զոր նախորդ– ները ստեղծած էին յետ գաղթականական կեանքի, ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ մը մթնոլորտին մէջ պահելու համար, եկուոր սերունդերը, այդ ճեւով ալ երաշ– խաւորելու համար ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՏԱԾՈ – ՂՈՒԹԵԱՆ տեւականացումը՝ անցեալէն ու ներկայ ու ապագայ :

Այսօր, իրաւունք չենք զգար ենթադրե– լու նոյնիսկ՝ թէ մեր ըսածը կրնայ հաս– կրնալի ըլլալ բոլորին...

— Ի՞նչ «ազգային կազմակերպութեան» մասին է խօսքը. ի՞նչ կը նշանակէ «ազ– գային մտածողութիւն», կրնան հարց տալ մարդիկ :

Կամ՝

— Ո՞ր դարուն մէջ կ'ապրինք. «բարոյա– կան հեղինակութիւնը ի՞նչ է եղեր. ին – չո՞ւ պիտի «հակակշռուին» հայ կեանքի մարզերը...

Տասնամեակէ տասնամեակ, նախ կէս– ցան հանրային կեանքի մեր խարխխները : Ազգային – ժողովական մարմինները զազ– րեցան տիրութիւն ընելէ տարատիւռ համրանքին : Այսպէս կոչուած « զա – ղութ »ները, որոնք մինչեւ 1950ական թուականները ունէին իրենց հանրային – ներկայացուցչական ժողովներն ու հոգե– ւոր եւ քաղաքային ղեկավարութիւնները, աստիճանաբար վերածուեցան անպլուխ հօտերու :

Երկրորդ, լուրջ ցնցումներու եւ հար – ուածներու ենթարկուեցաւ կեդրոնական Հայնոցներու մէջ : Հայաչատ կարգ մը գօտիներ, իրենց կամքէն անկախ, ա – ռարկայ դարձան տնտեսական եւ քաղա– քական անակնկալ փոփոխութիւններու : Նոր օրէնքներ, նոր կարգադրագրք, նոր պայմաններ՝ անդամալուծեցին մեզ, ա– ռօրեայ կեանքի մարզերէն մինչեւ կըր – թական, մշակութային եւ հանրային ճա– կատներ : Եւ ինչպէս բոլոր փոթորիկնե– րու եւ հեղեղներու առեն, պղտորութիւն– ներն ու պղտոր տարրերը դարձան ան– խուսափելի չարիք :

Երրորդ, աշխարհաքաղաքական եւ տըն– տեսական այս ցնցումները ենթահող ըս– տեղծեցին ընկերային եւ բարոյական ջլատիչ հակամիտութեանց : Գաղթի հո – ղերանութիւն, կեանքի ապահովութեան փնտռտուք՝ անտեսումովը դաղափարա – կան ճիղերու : Անձնական ինքնարաւու – թեան որոնում՝ լքումովը հանրային մը– տահոգութեանց պարտադրած աչխա – տանքներու : «Ինձմէ եաք ջրհեղեղ»եան մտայնութիւն : Քմծիծաղ՝ ազգային ի – տէալներու հանդէպ : Հետապատ վազք, ի խնդիր նիւթական նուաճումներու : Հը– բաժարում զոհաբերական ղգացումէ, նուիրումէ, մշակութային հետաքրքրու – թենէ, նոյնիսկ ընթերցումէ...

Զորրորդ, վարակումին յաջորդող ա– դետալի աշխուժութիւնը մաներէներու. չըսելու համար ժահրի :

Անոնք, որ ազգային առողջ մարմնի մը մէջ անվնաս էին դարձած՝ Արտասահ– մանի վատուժութենէն ստացան իրենց կենդանութիւնը : Անդործութեան դատա– պարտուած բոլոր պատեհապաշտները, մեկուսացած կամ չէզոքացուած բոլոր յաւակնոտութիւնները, չահախնդրական եւ հացկատակային ախորժները, փա – ռասիրական եւ իշխանատենչական մար– մաջները արթնցան մէկ օրէն միւսը :

Բնութեան օրէնքն է : Երբ մարմինը կը հիւծի՝ ախտածին ու գործարանային բո– լոր տկարութիւնները ի յայտ կուգան ցայ– տուն կերպով, անհակակշռելիօրէն :

Այդպէս եղանք նաեւ մե՛նք, — իրրեւ Սփիւռք :

Երբ կարգ ու կազմակերպութիւն կը խախտին այսքան ակներեւ չափերով, բնականաբար անկարգութեան մէջ իրենց ներկայութիւնը արժեւորելու կոչուած տարրեր կը տիրապետեն հրապարակին :

Դիտեցէ՛ք հայ կեանքի բոլոր ճակատ– ները Հայկ. Արտասահմանի մէջ, ու պի– տի հաստատէք — եթէ ցնորքներու յանձ– նուելու ուխտ ըրած չէք — որ մեր բոլոր տագնապները, վէրքերը, ընկրկումները, անպատասխանատու եւ անլուրջ վիճակ – ները հետեւանք են մատնանշուած կա – ցութեան :

Մարդիկ ի վիճակի չեն անխաբօրէն ախտաճանաչումը կատարելու մեզ ընդ – հանրականօրէն ցնցող ազգակներու՝ երբ դիրար մեղադրելու կիրքով մը անտես կը թողուն հասարակաց զանցառութիւն– ները :

Ընկերային մեր խտտորումներուն ճա – նաչումը չունեցող հայ մարդը, չի կրնար տեւուդել թէ ժահրը ո՛ւրկէ եւ ի՛նչպէս մուտք գործեց մեր մարմնին ներս :

- Ձենք վարանիր հիւգերորդ կէտ մը ար– ծարծելու, իրրեւ աննպատա ազգակ :

Ատիկա՝ հայրենասիրութեան զգացումի չարաշահումը եւ խաթարումը եղաւ, վերջին երեսունի մօտ տարիներուն :

Հայրենիքը սիրելու ազգային բնական ղգացումը, անընական արտայայտու – թիւններու, դասումներու եւ կեցուածք– ներու մղեց մեզ : Մղեց չտեսական ծայ– րայեղութիւններու եւ ազգային բար –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ ԿՌԻԻՆԵՐԸ

Արեւելեան Փաքիստանի իրադարձու – թիւնները միջազգային անդրադարձներու դուռ կը բնան : Այս իրողութիւնը կը չեշ– տուի օր աւուր, քանի որ քաղաքացիա– կան պատերազմը կը չարունակուի նոյն ատաստկութեամբ :

Քարաչի վերջին օրերուն միչտ կը յայ– տարարէր, թէ «անդորրութիւնը հաս – տատուած է Տաքքայի մէջ եւ ոչ մէկ նոր միջադէպ արձանագրուած է» : Այսու – հանդերձ, ականատեսներու վկայութիւն– ները, ինչպէս նաեւ հնդկական աղբիւր– ները կը վկայեն բուռն եւ արիւնալի կը– ռիւներու չարունակութիւնը երկրին դրե– թէ բոլոր չրջաններուն մէջ :

Հնդկական ձայնասփիւռին համաձայն, Փաքիստանի օդուժը հրաման ստացած է ամբակոծելու բոլոր ապստամբած քա – ղաքները, որպէսզի վերջ տրուի անոնց դիմադրութեան : Վերջին երկու օրերուն, միայն Խուլնա քաղաքին մէջ 10·000 քա– ղաքացիներ սպաննուած են օդանաւերու բուռն ամբակոծութեան հետեւանքով : Ուրիչ քաղաքի մը մէջ՝ Ռաքչահի, 1200 հոգի զոհ գացած է :

Ցամենայն դէպս, հակառակ բանակի զօրաւոր ճնշումին եւ ի գործ դրած բիրա միջոցներուն՝ պենկալցիները կը չարու – նակեն ուժգին դիմադրութիւն մը ցոյց տալ : Բանակը կը խրի եւ կը կորսուի զանգուածներու մէջ, դիտել կուտան լրագրողները : Արդարեւ, 70·000 զինուոր կը փորձէ կեդրոնական կառավարութեան իշխանութիւնը վերահաստատել երկրի մը մէջ, որ 73 միլիոն բնակիչ ունի, բո– լորն ալ պենկալցի :

Այսպէս է, որ հոս ու հոն բանակի դուղերու բնաջնջման մասին կը խօսուի, ինչպէս, օրինակ, Մաքսմպարի մէջ : Բանակի ուժերու մէջ դասալքութեան դէպքեր ալ կ'արձանագրուին :

Փաքիստանեան «Մանկրօ» ընդծովեայի նաւաղներէն 13 հոգի, որոնք ծագումով պենկալցի են, մերժեցին թոյլ տալ հրա– մանատարին՝ Թուլոնէն մեկնիլ Փաքիս – տան : Նաւապետը հարկադրուեցաւ թոյլ տալ այս վերջիններուն լքել իրենց դործը եւ հեռանալ ընդծովեայէն : Մեծ մասը «դասալիք» կը նկատուին :

Յարաբերութիւնները խաթարուած են Տելհիի եւ Իսլամապատի միջեւ : Փաքիս– տան կ'ամբաստանէ հնդկական կառա– վարութիւնը, որ միջամուխ կ'ըլլայ իր ներքին գործերուն՝ զօրավիգ կենալով պենկալցի ըմբոստներուն : Տիկին Կանտի, Հնդկաստանի վարչապետը, իր կարգին, կը յայտարարէ, թէ «Հնդկաստան չի կրնար լռել ստեղծուած կացութեան առ– ջեւ» :

Ցամենայն դէպս, Տելհի արդելք կը հանդիսանայ Փաքիստանեան օդանաւե – րուն՝ թռիչք կատարել իր սահմաններուն վրայէն՝ Արեւմուտքէն Արեւելք անցնե – լու համար : Միւս կողմէ աչխատանք կը տանի, որպէսզի Սէյլան թոյլ չտայ օ– դանաւերուն պարենաւորուիլ իր օդակա– յաններուն մէջ :

Իրաց այս կացութեան մէջ Փաքիստան դիտել կուտայ, թէ Հնդկաստանի դիրքո– րոչումը «ծանր հետեւանքներու պատճառ կրնայ դառնալ», որուն պատասխանա – տուութիւնը «պիտի իյնայ ամբողջու – թեամբ Հնդկաստանի վրայ» :

Խորհ. Միութիւնը Պոդգորնիի բերնով կոչ ուղղեց Փաքիստանի նախագահին, որպէսզի այս վերջինը «մարդկայնական միջոցներ գործադրէ Արեւելեան Փաքիս– տանի մէջ» : Եահա Խանի ուղղուած կոչը հրապարակուեցաւ «Պրաւդա»յի մէջ :

Քաղաքական դէտերու կարծիքով Մոս– կուա մտահոգ է Արեւելեան Փաքիստանի իրադարձութեանց համար, որովհետեւ կը վախնայ, որ Զինաստան ազդեցութեան նոր գօտի մը ստեղծէ Ասիոյ այդ չրջանին մէջ : Փեքին կը չարունակէ լուռ մնալ, եթէ նկատի չառնուի դէպքերու չուրջ կատարուած հակիրճ հաղորդումը ձայ – նասփիւռով :

Պիրմանիա Մարտ 31էն ի վեր դադրե– ցուց քարիւղի իր առաքումը Արեւմըտ– եան Փաքիստան, որպէսզի վառելանիւթը չօդտագործուի այս վերջնոյն օդուժին կողմէ :

Ուաչինկթըն «խիստ մտահոգ» է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ որոչեց փակել Նորմալ Բարձրագոյն Վարժարանը (Ռիւ մ'Իւլմ) որու տեսուչը իր հրաժարականը տուած էր առջի օր : Մամուլը արձագանգ կը հանդիսանայ այն անիչխանական վի– ճակին որ ստեղծուած էր Ֆրանսայի ա– մէնէն ազատական նկատուած վարժարա– նին մէջ, Քոմիւնի 100ամեակը տօնելու պատրուակին տակ : Դպրոցին հետ կապ իսկ չունեցող երիտասարդներ տակնու – վրայ բրած են վարժարանը, ազատ խօսքեր դրելով պատերուն վրայ եւ թա– լանի տալով դրադարանը, յուչարձանը, եւայլն :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՁԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Ապրիլ ուրին կը լրանայ մեր բաժա – նորդներու մեծ մասին բաժանորդագրու– թեան շրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմում– ներու :

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առա – քումները :

Բաժնեգիրներու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մա– սամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը, մանաւանդ երբ ամէն տեսակի յաւելում– ները աւելի բան երթեք կը դժուարացնեն հայերէն օրաթերթի մը հրատարակու – թիւնը :

Բաժանորդագրութեան պայմաններն են.

ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 ֆր.
Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման տարեկան	115 ֆր.
Շնորհակալութեամբ	

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

Ա. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՄԱԹԱ-ՀԱՐԻ

(1876–1917)

Ա.

Մաթա–Հարի, անուն մը, որ կախարդեց ամբողջ սերունդներ։ Մաթա–Հարի, անուն մը, որ հոմանիշ էր տարաշխարհիկ դեղեցկութեան եւ անթափանցելի խոր – հուրդի, անուն մը, որ ներչնչեց վիպասաններ, բանաստեղծներ, բեմադրիչներ եւ դերասանուհիներ։

Ո՞վ էր սակայն այս խորհրդաւոր կինը, որուն անունը հնդկերէնի կը նշանակէ Արշալոյսին Բիբը։ Մոգուհի, պարուհի, լրտեսուհի, պերճաղիճ։ Այս բոլորը թերեւս, բայց այս բոլորէն ո՛չ մէկը ամբողջութեամբ։ Պարզապէս դեղեցիկ ու հրապուրիչ կին մը, որ ուզեց ապրիլ իր մանկութեան երազը եւ իր հրահրած բոցին զոհը եղաւ։

Երբ, առաջին անգամ, պարուհին յայտնուեցաւ Փարիզի բարձր շրջանակներուն մէջ, բոլորին հաւատացուց, որ ինք ծնած էր Հնդկաստանի հարաւը։ Հայրը պրահման մըն էր, այսինքն՝ հնդիկ կրօնապետ մը, իսկ մայրը պայատէր մը, այսինքն պարող քրմուհի մը։ Ինքն ալ, տարիներ արդելափակուելով Քանտա Սվանիի տաճարին մէջ, իրրեւ թէ սորված էր գաղտնի ծիսակատարութիւններ եւ սրբազան պարեր։

Իրականութիւնը սակայն չատ աւելի պարզ ու դիւրամատչելի էր։

Մաթա–Հարի, բուն անունով Մարկարեթա Զելէ, ծնած է 1876 Օգոստոս 7ին, Հոլանտայի Լէօվարտէն քաղաքը։ Հայրը, Ադամ Զելէ, քասքէթի առեւտուրով կը զբաղէր։ Երբ սնանկացաւ, դարձաւ չըքնաւոր վաճառական եւ ամբողջովին լքեց իր ընտանիքը։ Մարկարեթա, իրրեւ դիւցազներօթիկ աշակերտուհի, ղրկուեցաւ Լեյտէնի վարժարանները։

18 տարեկանին, մեկնեցաւ Լա Հէյ, ամուսնանալու միտումով։ Օր մը տեղական թերթի մը մէջ կարդաց հետեւեալ յայտարարութիւնը.

«Հնդկաստան քնակող հարիւրապետ մը, որ ներկայիս Հոլանտա կը գտնուի, իրեն յարմար կին մը կը փնտռէ։ Ունեւոր ըլլալը առաւելութիւն մըն է»։

Երկու երիտասարդները իրարու կը հանդիպին 1895 Մարտ 24ին։ Հարիւրապետ Մաք Լէօտ վայելուչ դինուորական մըն է. Մարկարեթա՝ գեղեցիկ աղջիկ մը։ Առաջին վայրկեանին իսկ, սիրտերը կը բռնկին եւ, 11 Յուլիսին, տեղի կ'ունենայ ամուսնութիւնը։ Երկու տարի կը վարեն երջանիկ ու հանդարտ կեանք մը. կ'ունենան մանչ զաւակ մը։ 1897 Մայիս 1ին, ընտանեօք կը մեկնին Ճաւա։ Հինդ տարի կը մնան հոն, կ'ունենան աղջիկ զաւակ մը։

Բայց կղզիին չար աստուածները, բաւարար համարելով Մարկարեթայի երջանկութիւնը, կ'անցնին գործի։ Փոքրիկ մանչը, Նորման, յանկարծամահ կ'ըլլայ խորհրդաւոր պայմաններու մէջ։ Կը կարծուի, թէ տեղացի սպասաւոր մը դայն թունաւորած է վրէժ լուծելու համար հօրմէն։ Զոյգին կեանքը կը վերածուի դժոխքի։

1902ին կը վերադառնան Հոլանտա, նոյն տարուան Օգոստոս 30ին կ'ամուսնանան։ Եւ որովհետեւ ամուսինը յանցաւոր կը նկատուի, կը ստիպուի իր կնոջ վճարել ամսական 100 ֆլորին անունդի թոշակ մը։

Մարկարեթա 26 տարեկան է։ Կը խեղդուի հոլանտական նեղ մթնոլորտէն ու կը փնտռէ աւելի լայն ասպարէզ մը։ 1903ին կ'անցնի Փարիզ։

1905 Մարտ 13ին, կիմէ թանգարանի խոշոր սրահին մէջ, ընտանիի մը առջեւ, կը պարէ Սիվայի սրբազան պարերը։ Բեմադրութիւնը չատ յաջող է եւ ներկաները, որոնց կարգին երկու դեսպան, իշխանուհի մը, քաղաքական մարդիկ, արուեստագէտներ եւ լրագրողներ, իրենց հիացումը կ'արտայայտեն բարձրաձայն։ Արդէն Մարկարեթա Զելէ դարձած է խորհրդաւոր Մաթա–Հարին։ Թերթերը կը պանծացնեն պարուհիին արուեստը, անոր կը չռայլեն կախարդող, հիասքանչ մակդիրներ։ Բայց պարի եւ բեմի մասնագէտներ ճիշդ հակառակը կը պնդեն, ըսելով, թէ Մաթա–Հարի ո՛չ միայն լաւ չի պարեր, այլ երբեք չէ դիտցած պարել։ Բայց ո՞վ մտիկ կ'ընէր մասնագէտները։ Մաթա–Հարի առինքնեց ամբողջ սերունդ մը, հասարակ մարդէն մինչեւ մտաւորականը։

1912ին, պատերազմի սպառնալիքը կը չեչտուի հորիզոնին վրայ։ Ֆրանսական երկրորդ Գրասենեակը մօտէն կը հետեւի հնդիկ պարուհիին կեանքին, մանաւանդ, որ ան Գերմանիոյ դեսպանին մտերիմն է։ Մտերիմն է նաեւ Մոնթէ–Քարլոյի հռչակաւոր պարուսոյց Սարաքոյին, որ հանրածանօթ լրտես մըն է։

1914 Յուլիսին, պատերազմի նախօրեակին, Մաթա–Հարի հաշուեյարդարի կ'ենթարկէ իր ունեցածը եւ կը մեկնի Գերմանիա, ուր չփումներ կ'ունենայ քաղաքական, դինուորական եւ ոստիկանական շրջանակներու հետ։ Պատերազմի յայտարարութեան օրը, կը ճաշէ Պերլինի ոստիկանապետին հետ։

1915ին կըզտնուի Սպանիա, ուր չփումներ կ'ունենայ գերմանական լրտեսութեան պետ Ֆոն Հինթհոսենի աջ բազուկին հետ։ Անգլիական Ինթելիճընս Սերվիսը, Մաթա–Հարիի գործունէութեանց մասին տեղեկագիր մը կը ղրկէ Ֆրանսական Երկրորդ Գրասենեակին։

Սակայն ո՛չ մէկ դրական փաստ կայ պարուհիին դէմ եւ ըստ Ֆրանսական օ-

ՀՈՆԿ-ՔՈՆԿ

Անգլիացի դինուորներ դիշեր – ցերեկ պահակ կը կենան 27 քիլմ. երկարութեամբ սահմանագիծի մը վրայ, որ անգլիական գաղութը կը բաժնէ իր մայր ցամաքամասէն՝ Համայնավար Զինաստանէ։ Քաղաքը դժուար է պաշտպանել, որով Անգլիացիներու պահակութիւնը սահմանուած է առաջքն առնելու որեւէ սահմանուած է առաջքն առնելու որեւէ միջադէպի, որ կրնայ բարդացնել փոխադարձ յարաբերութիւնը գաղութին եւ հիւսիսի մեծ դրացիին միջեւ։

Իրականութեան մէջ երկու սահման գոյութիւն ունի։ Մէկը աւտնգմէ զբօսաշրջիկներու համար է, երբ ճափոններ եւ Ամերիկացիներ խումբերով կուգան դիտելու իրենց առջեւ տարածուող բրնձադաշտերը՝ Շամ Չիւն գետէն անդին։ Հոս տեւական եռուզեռ կայ՝ չին աղղային տարազով բեռնակիրներ, լուսանկարիչներ (նկարը՝ 90 սանթիմ), յուշանուէր ծախողներ, զովացուցիչ վաճառողներ եւայլն։

Երկրորդը հանդարտ շրջան մըն է։ Ցածրէնքին, կարելի չէ կասկածներու վրայ հիմնուելով, մարդկային էակի մը աղատութիւնը կաչկանդել։ Երջանի՛կ երկիր, ու երջանի՛կ մարդկութիւն։ Ականջը լսէ Թուրքերուն... Այնպէս որ, Մաթա–Հարի ոչ միայն առանց դժուարութեան կը վերադառնայ Ֆրանսա, այլ կը ստանայ անցագիր մը մեկնելու համար վիթխարի արկիւլուած զօտին, ուր կը չինուի պինուորական օդակայան մը։ Մէկ ամիս կը մնայ հոն, կը յաճախէ երիտասարդ օդաչուները, կը սիրաբանի անոնց հետ։ Հակալրտեսական գործակալները քայլ առ քայլ կը հետեւին անոր չարժուձեւերուն, բայց չեն յաջողիր որեւէ դրական փաստ ձեռք ձգել։

Իշխանութիւններուն կը մնայ հակազդեցութեան մէկ միջոց. երկրէն հեռացնել կասկածելի դեղեցկուհին։ Մաթա–Հարի կը զարմանայ այս որոշումին համար, կը յայտնէ իր սէրը Ֆրանսայի հանդէպ։ Եթէ այդքան մտերմութիւն ցոյց տուած է գերման անձնաւորութիւններուն, բուն նպատակը եղած է անոնցմէ կորզել կարեւոր տեղեկութիւններ եւ զանոնք հաղորդել Ֆրանսացիներուն։

Երկրորդ Գրասենեակը կ'ընդունի պարուհիին առաջարկը եւ անոր հրահանգ կուտայ մեկնիլ Սպանիա եւ անկէ անցնիլ Անգլիա։ Ամիլնպատս որ ոտք կը դնէ անգլիական հողին վրայ, կը ձերբակալուի, կը հարցաքննուի եւ ետ կը ղրկուի Սպանիա։

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

տուկ արտօնութեամբ կարելի է միայն մօտենալ սահմանին։ Այստեղերձ, զբօսաշրջիկը յուսախաբ պիտի ըլլայ, որովհետեւ հոս ո՛չ ռատնար կայ, ո՛չ ոստիկանական չուն, ականի դաշտ, այլ միայն՝ բրինձի դաշտեր եւ ջուր։

Սահմանին միւս կողմը, Լօ Ուի կամուրջէն անդին, կը տարածուի փոքր պուղի մը բարձրախօսի ձայնը՝ յեղափոխական երգեր, քարոզչական խօսքեր։ Սակայն ասիկա պատճառ չէ եղած, որ խաղաղ գոյակցութիւն մը չհաստատուի զբամատէր աշխարհի ամէնէն յատկանշական քաղաքին եւ համայնավար աշխարհի ամէնէն անգիջող վարչակարգին միջեւ։ Հոնկ–Քոնկի սրտին մէջ իսկ չին զբամատուներ մրցակցութեան մէջ են անգլիական զբամատուներու հետ, իսկ համայնավար Զինաստանի պատկանող վաճառատուներ չեն զանազանուիր այլ խանութներու արտաքին տեսքէն։ Միակ տարբերութիւնը՝ Մաոյի մեծ դիմանկարներն են, որոնք դեռեղուած են առաջին ներու ճակտին։

Հոնկ–Քոնկ երեք տարբեր հողամասերէ կազմուած չրջան մըն է, 1·017 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ, ուր կ'ապրին քով քովի չորս միլիոն Զինացիներ եւ 30 հազար Եւրոպացիներ։ Նախ կայ Հոնկ–Քոնկ կղզին, որ ձեռք ձգուած է թմբուկուսիչներու պատերազմին։ Անգլիական գաղութին օրրանն է։ Քանի մը տարի ետք, 1860ին, կղզին փոքր դանելով, Անգլիա իրաւունք ստացաւ ձեռքի տակ ունենալու կղզին չրջապատող հողամասը՝ Քովլուն։ Երրորդը, այսպէս կոչուած «նոր հողերն» են, որ 26 տարի ետք, սկզբունքով պէտք է վերադարձուին մայր երկրին, ինչպէս նաեւ այն 235 կղզիները, որոնք 1898ի համաձայնութեամբ վարձու տրուած են Անգլիոյ։

Ոչ ոք կ'ուզէ մտածել այս մասին։ Թէեւ Հոնկ–Քոնկ իր գոյութիւնը կը պարտի «անհատասար» դաշնագիրներու, որոնք կնքուած են Զինաստանի եւ Անգլիոյ միջեւ, յայտնի չէ, թէ փեքին ի՛նչ դիրք պիտի բռնէ 26 տարի ետք։ Ետ պիտի պահանջէ՞, թէ ոչ։ Յամենայն դէպս, առանց այդ «նոր հողերուն» Հոնկ – Քոնկ այլեւս չի կրնար ապրիլ։

Այսպէս կամ այնպէս, Հոնկ – Քոնկ կը չարունակէ ապրիլ ապագայի հեռանկարներով, առանց մտածելու այս կամ այն հաւանականութեան մասին։ Այսպէս է, որ ամէն օր ան իր դիմագիծը կը փոխէ։

Նոր հողեր չահելու համար Անգլիացիք կարեւոր աշխատանք կատարեցին ծովափներու եզերին։ Այժմ 1300 հեկտար տարածութեամբ «հող չահուած» է ծովէն, որուն վրայ մեծ ձեռնարկութիւններ կը հաստատուին։ Իշխանութիւնները ներկայիս կը չինեն պետուղի, հարիւր մեթր երկարութեամբ, որով Հոնկ – Քոնկ ընդմիշտ միանայ Մայնլանտ։ Ծախքը՝ աւելի քան 300 միլիոն նոր Ֆրանք։ Միեւնոյն ատեն կը ծրագրուի հաստատել մեթրօ մը, որու աշխատանք-

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— *Ես ի՞նչ ըրած եմ իրեն... մրմնջեց տխուր չեշտով մը։*

Երիտասարդը այն ատեն մի առ մի պատմեց իր մօր հետ քիչ առաջ ունեցած խօսակցութիւնը։ Եւ ի վերջոյ եզրակացուց.

— *Մինչեւ այս առտու կը վախնայի, որ մայրս դուցէ որեւէ ծանր յայտնութիւն մը պիտի ընէր, բայց հիմա տեսայ, որ մէջտեղ բան մըն ալ չկայ եւ ասոր համար չատ ուրախ եմ։*

Նոյն միջոցին Տիկին Թագուհի ներս մտաւ եւ կէս ժամի չափ ալ անոր հետ խօսակցելէ ետքը, Լեւոն եւ Ռոզիկ դուրս եկան միասին, եկեղեցի երթալու համար։

Ղուկաս էֆէնտի առտուն կանուխ արդէն պատրաստ էր Աղբատախանամի ժողովին նախագահելու համար։

Հակառակ Սերդիսի տուած խոստումին՝ Ղուկաս էֆէնտի որեւէ դիմում չէր ըրած հանրապրութեան համար։ Եւ ահա որոշեալ օրը ոստիկանութեան կողմէ եկեր էին խեղճ կինն ու Գարեգինը տունէն հանելու։ Բարեբախտաբար Հաճի Թումիկ նախապէս Սաթենիկին ու փոքրիկ աղջիկը իր տունը փոխադրած էր, այնպէս որ դործողութիւնը պարզ ձեւակերպութիւն մը եղած էր, առանց թաղին մէջ դայթակղութիւն առաջ բերելու։

Եւ սակայն դէպքը մեծ դրգռում յառաջ բերեր էր, մանաւանդ հանրապրութիւնը ստորագրողներուն մէջ, որոնք եկեր, բողոքեր էին Հաճի Թումիկ աղաչին ըսելով, որ դիրենք խաղի բերած էր։

Սերդիս նոյնպէս աստիկ զայրացած էր Ղուկաս էֆէնտիի կողմէ խաբուելուն համար, քանդի ինք այնպէս հաւատացած էր, որ վաճառականը իր խոստումը պիտի յարդէր եւ պիտի չանար ոստիկանական միջամտութեան առաջքը առնել։

Հաճի Թումիկի դիմեւոան մէջ միակ խօսակցութեան նիւթն էր այս խնդիրը։ Կիրքերը գրգռուած էին եւ դիմեպանը կը զդար, որ իր ժողովրդականութիւնը ծանր հարուած մը կը կրէր։ Պէտք էր վարկը վերահաստատել։

— *Ես այդ Ղուկաս էֆէնտիին հախէն պիտի դամ, դուք ալ պիտի տեսնէք,, կ'ըսէր տատամսոտ ատեն–ատեն, առանց ինքն ալ դիտնալու, թէ ինչ ձեւով պիտի կրնար իր սպառնալիքը գործադրել։*

Ու իր երկիւղ հիացողները զինքը կը հեղնէին։

— *Պոլ–պոլ մի նետեր, Հաճի Թումիկ, տեսանք ըրածդ, ամէնքս ալ խաղք ըրիր, նամուսնիս փարայի մը եղաւ... բոլոր լսողները վրանիս կը խնդան։*

Եւ իրաւ, թաղին մէջ հանրապրութիւնը ստորագրողներուն դէմ հեղնութիւնները անպակաս էին, մանաւանդ Հաճի Թումիկի ընթացքը չատ մը ծաղրաբանութեանց ու չարախօսութեանց տեղի կուտար։ Իրեւ անպարկեշտ՝ կնոջ մը դէմ հանրապրութիւն պատրաստելէ ետքը, այդ կինը հովանաւորութեանը տակ առած էր ու իր տան մէջ հիւրընկալած։ Այս տրօրինակ հակասութիւնը չատ մը խօսքերու տեղի կուտային։

Գարեգին, տունէն ելլելէն ետքը, առժամապէս Սերդիսի սենեակը փոխադրուած էր եւ իր բարեկամը որոշած էր, որ հոն մնայ, մինչեւ պաշտօնի մը մբտնելը։

Երկու բարեկամները անրաժան էին իրարմէ, եւ որովհետեւ Սերդիս կը չարունակէր ամէն երեկոյ Հաճի Թումիկի դիմեւոունը հանդիպիլ՝ Գարեգին ալ կ'ընկերանար անոր։

Սերդիս եւ Թումիկ տեսակ մը սերտ ընկերակցութիւն կազմած էին, զինակցութիւն մը ընդդէմ Ղուկաս էֆէնտիի, որովհետեւ երկուքին ալ արժանապատուութիւնը վտանգուած էր անոր պատճառով։ Ու գաղտուկ խորհրդակցութիւններ կը կատարէին իրարու հետ, որոնց ինչ ըլլալուն մասին նոյնիսկ Գարեգին տեղեկութիւն չունէր։

Երբոր այս մասին Սերդիսի հարցում ուղղեր էր, երիտասարդը խորհրդաւոր կերպով մը պատասխաներ էր։

— *Ֆիչ մը սպասէ, կ'իմանաս, վերջին խնդացողը ազէկ պիտի խնդայ, կ'ըսեն Ֆրանսացիները։*

Իրիկուն մը, երբ դինեասան մէջ բարձրագոչ վիճաբանութիւն մը կ'ընէին կըղկին հանրապրութեան առթիւ, որուն մէջոցին յաճախ կը յեղյեղուէր Ղուկաս էֆէնտիի անունը, մարդ մը, որ առանձին նստած օղի կը խմէր, առանց խօսքի խառնուելու, յանկարծ ըսաւ Հաճի Թումիկին.

— *Այդ Ղուկաս էֆէնտի ըսածնիդ կէր կիթեա՞նն է։*

— *Այո, պատասխանեց դինեպանը։*

— *Սա Բերայի Աղբատախանամին նա – խագա՞հը...*

— *Ճիշդ անիկա։*

— *Անիկա ազէկ մը ճանչնալ կ'ուզէք նէ, ըսաւ անծանօթը, ես ձեզի տան մը տանիմ ատ, հոն անոր ի՞նչ մարդ ըլլալը լսեցէք։*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

նները պիտի սկսին 1973ին եւ տեւէն 13 տարի, մինչեւ 1986: Ծախք՝ 4 միլիառ ֆրանք:

Այս ծրագիրները կապ ունին ապագայ աշխատանքներու հետ, որով չատեր կը մտածեն, թէ արդեօ՞ք լուռ համաձայնութիւն մը հաստատուած չէ Լոնտոնի եւ Փարիզի միջեւ՝ Հոնկ – Քոնկի իրավիճակը չխախտելու մասին: Այդ պարագային փեքինի կը նորոգէ պայմանագրութիւնը քսանեւվեց տարի եառ:

Ցամենայն դէպս, Հոնկ – Քոնկ ներկայիս վերջին միջնաբերդն է անգլիական երեմնի կայսրութեան: Նաեւ այն բաւարիկ պաղպեն է, որ ոչ մէկ ծախքի կ'ենթարկէ մայր երկիրը: Պիւտճէն կը փակուի չահով: Այսպէս, 1970ի պիւտճէն 400 միլիոն ֆրանք ձգած է դանձին մէջ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ մուտքերը ելքերու համեմատութեամբ աւելի եղած են 22 առ հարիւր:

Այս իրողութիւնը կը բացատրուի կիրարկուած տնտեսական ազատախոհութեան փաստով: Ապրանքներու վրայ մաքսատուրք չի դանձուիր, բացառութիւն կը կազմեն միայն ծխախոտը, ալքոլը, հանքային ջուրերը եւ քարիւղի արտադրութիւնները: Շահերու վրայ հաստատուած տուրքերը թեթեւ են եւ ընկերութիւններուն համար Հոնկ – Քոնկ դրախտ մըն է պարզապէս: Նոյնիսկ հանրային ապահովութիւնները իրենց դրծառնութիւնները կը փակեն չահով:

Սակայն այս փայլուն արտաքինի եռեւ կայ պահերին թշուառ կողմը — աշխատանքի վատառողջ ձեռնարկութիւններ, ուր ամբողջ բնակչութիւն մը կ'աշխատի խեղճ վճարումներու փոխարէն, աշէղմներ, ուր հարիւր հազարաւոր Զինացիներ իրարու վրայ խճողուած կ'ապրին (բնակիչներու տրամադրուած է 10,80 քառ. մեթր սենեակներ): Անշուշտ, գրօսաշրջիկները այս չէ որ կը տեսնեն Հոնկ-Քոնկի մէջ:

Թոշակները չատ անհատապար բաշխուած են: Եթէ մասնագէտ ձեռքերը լաւ վճարուած են, միւս կողմէ պարզ բանուորներն ու կիները չամաչ կը դոհանան 400–500 ֆրանք ամսականով: 900 ֆր. չահողները հազիւ 20 առ հարիւր կը կազմեն բնակչութեան:

Այսուհանդերձ, որքան ալ ժժուար թըւի բանուորներու վիճակը Հոնկ – Քոնկի մէջ, անհամեմատ կերպով աւելի լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուին ասոնք, բաղդատմամբ Զինաստանի աշխատաւորներուն: Ժողովուրդը, որու մէջ մեծ թիւ կը ներկայացնեն զաղթական-ները, դիտէ այն իրողութիւնը, ինչ որ կը բացատրէ անոնց մօտ նշմարուող խանդավառութեան պակասը համայնավար Զինաստանի հանդէպ: Շատեր իրենց անձին վրայ ճաչակած են համայնավար վարչական դառնութիւնները:

Վերջին տարիներուն որոշ չարժում մը նկատուած է Հոնկ–Քոնկի Զինացիներուն մօտ: Օրինակ պահանջ ներկայացուած է,

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ «ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ՑԵՏՈՑ»Ի ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆՈՎ

«Եանց» ակումբի կազմակերպած չատ հաճելի ճաշին ընթացքին, որուն հրաւիրուած էր մամուլը, Ալֆորվիլի քաղաքապետը Պ. Ժօզէֆ Ֆրանչեսքի, զուարթամտութեամբ կը ղրուազէր Ժաք Քէշիշեանի մարզական սկզբնաւորութիւնները՝ քորսիքացի կափամարտի նշանաւոր մարզիչ՝ Ֆիլիփփիի հովանիին տակ: Այս վերջինը, նախ կը կատածէր Հայաստան հրաւիրուած իր արհեստապիտական առաջին քայլերուն առթիւ (Քէշիշեան 33 տարեկան կ'ըլլայ յառաջիկայ Մայիս 8ին): Եւ սակայն մեծ եղաւ իր ուրախութիւնը (քաղաքապետին) երբ Ֆիլիփփիի կը կրկնէր իր դովասանքը Քէշիշեանի առաջին իսկ փորձերուն ընթացքին:

«Շատ հետաքրքրական մարդ մը, կ'ըսէր ան, լուրջ, խղճամիտ, զօրեղ եւ դիմացկուն, եւ ինչ որ բնաւ չի խանդարեր, այդ իր հարուածելու չատ սքանչելի ուժգնութիւնն է: Զինք նշանաւոր պիտի դարձնեմ...», կը վստահեցնէր Սերտանին ալ ուսուցիչ՝ Ֆիլիփփի: Երեք տարիներ անցան եւ այժմ պէտք է նկատի առնել Ժաք Քէշիշեանը: 19 արհեստապիտական մրցումներու մէջ, խորհրդային նախկին ամաքէօրը — ան բազմաթիւ անդամներ մասնակցեցաւ Խորհրդային Միութեան ախոյենական վերջնական մրցումներուն, որպէս ներկայացուցիչ Հայկական Հանրապետութեան — պարտուեցաւ միայն երկու անդամ, Սերժ Քովիկէի առջեւ 1969 Հոկտեմբերին, եւ Մաքս Քոհէնէն, իր վերջին հակառակորդը, 18 Յունուարին: Բայց պէտք է յայտնել որ այդ երեկոյ, Քոհէն, մրցումէն իսկ առաջ, կը չահագործէր իր ծանրութեան առաւելութիւնը Քէշիշեանի բաղդատմամբ: Այս երկու անյաղթութիւնները սակայն, արդելք չեն դառնար որ Քէշիշեան իր չարքին մէջ, դրաւէ աշխարհի լաւագոյն կափամարտիկներուն առաջին դիրքերը:

Ֆիլիփփիի պաչտպանեալը ծարաւի է վերստին հաստատելու եւրոպական գերանի վրայ իր համաշխարհային անուանիութիւնը: Բայց, հասնելու համար այդ նպատակին, պէտք է որ ան նախ եւ առաջ վտարէ ազգային խոչընդոտը որ կը կանգնի իր դէմ՝ Ժօ Կոնզալէս, Ֆրանսայի ախոյեանը: Այս տիտղոսը անհրաժեչտ է իրեն համար, որպէսզի կարենայ մարտի Ֆրանսական Դաչնակցութիւնը կարենայ իր պաչտօնական թեկնածութիւնը ներկայացնել Եւրոպայի ախոյեանական տիտղոսին համար, զոր կը պահէ մինչեւ, խուլ ու համր Ժողէ Հերնանտէդ: Քէշիշեան լինքնավստահութիւն ունի եւ արդէն ոչինչ խնայեց այդ ուղղութեամբ: Ան, իր կարգ մը խաղընկերներուն հետ, կանոնաւորապէս կը չարունակէ իր մարզական փորձերը ամէն օր: Ամէն առաւօտ ան վեց քիլոմեթր ճամբայ կը քալէ Վենսէնի անտառին մէջ:

Երբ ան նոր սկսած էր իր արհեստապիտական ասպարէզը, ունէր արհեստ մը՝ իր տան մէջ կօշիկներու երեսամասերը կարող, կ'ապրի Ալֆորվիլի մէջ, իր մօրը հետ: Բայց երկու տարիներէ ի վեր ան բացարձակապէս ինքզինքը նուիրած է կափամարտի: Ան ունի իր թիւ մէկ խորհրդատուն եւ քաջալերողը՝ Ֆրանսայի եւ Եւրոպայի նախկին ախոյեան՝ Ժաք Հայրապետեան, ծագումով Հայ, ինչ-պէս ինք: Այս վերջինը (Հայրապետեան) Ֆրանսայի ազգային ախոյեան դարձաւ ճիշդ ու ճիշդ 1951 Նոյեմբեր 11ին...:

Քէշիշեան կամովին մտադրած է իր պանծալի երէցին ճամբուն հետեւիլ եւ այդ վճռականութեամբ խաղալ ապրիլ 5ի Երկուչաբթին իր անձնական — եւ հայկական բացատրականը «քան տարի յետոյ»ի (*):

(Թարգմ. «Էֆիփ»էն)

(*) Հոչակաւոր վէպը Ալեքսանտր Տիւմայի:

×

Զորեքչաբթի երեկոյ, Քոլմարի մարզադաչտին վրայ տեղի ունեցաւ երկար տարիներ ի վեր անհամբերութեամբ սպասուած ղնղակախաղի բարեկամական մրցումը Պրաղիլի լաւագոյն խումբերէն Սանթոսի եւ Ֆրանսական երկու առաջնակարգ խումբերուն՝ Սէնթ Էթիէնի եւ Մարսէյլի միացեալ կազմին միջեւ: 60.000 հանդիսականներ փութացած էին Քոլմար, ինչպէս նաեւ միլիոններ իրենց հեռատեսիլին առջեւ, տեսնելու համար մանուանդ աչխարհահռչակ Փըլէյի «սխրագործութիւն»ները, եւ սակայն, դնդակախաղի «թագաւոր»ը, բացարձակ յուսախաբութիւն պատճառեց, խաղին ամբողջական տեւողութեան, ոչ մէկ պահուն ելոյթ պատկերացուց, իր անունը միայն կար, իսկ ֆութպոլիստը, բացարձակապէս մնաց տուրերի մէջ, հազիւ թէ երկու-երեք անգամ առիթը ունեցաւ գնդակին դպչիլ որոշ վտանգ մը ներկայացնելով հակառակորդ խումբին դէմ, այդքան միայն, իր փորձած կարգ մը յարձակողականները բոլորովին ձախող-դութեան կը մատնուէին Ֆրանսական խումբի կայտառ պաչտպանողական դծին առջեւ: Եւ ընդհակառակն, այս խումբն էր որ, սքանչելի խաղարկութեամբ, խաղին ամբողջ տեւողութեան, ջախջախիչ տիրապետութեան տակ պահեց Պրաղիլի խումբը: Օրուան թագաւորը ոչ թէ Փըլէն եղաւ, այլ Սէնթ Էթիէնի կրակոտ յառաջապահներէն՝ Քէլթա, որ քանիցս անհատաւալի ճկունութեամբ եւ ճարտարութեամբ կարողացաւ անցնիլ, սլանալ եւրեք-չորս հակառակորդներու պատնէչ – ներէն ու հասնիլ առանձին Սանթոսի բերդը, բայց անբախտ դիպուածով նշանակէտը կը վրիպէր: Հիանալի խաղարկութիւն մը ցոյց տուին նաեւ Սէնթ Էթիէնէն Ռեվելլի, Մարսէյլէն Մակնիւսոն, Սքոպլար եւ վերջապէս Ֆրանսական խումբին դրեթէ ամբողջութիւնը: Երբ խաղը հաւասար արդիւնք կուտար, ըստ նախապէս որոշուածին, փենալթիները քաչուեցան երկուստեք եւ Ֆրանսացիք անվիճելիօրէն չահեցան 3ի դէմ 1 նչանակէտով, ինչ որ խաղին բնական արդիւնքը կը ներկայացնէր անուղակիօրէն:

Մրցումը այնքան հարտարօրէն կը վարէր մեր արժէքաւոր հայրենակիցը իրաւարար Պ. Քէթաչճեանը, որ արդէն ուրիչ չատ կարեւոր մրցումներ ալ վարած է: Մեծ զոհունակութիւն պատճառեց մեզի այդ պարագան:

ԳԵՂԱՄ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Սիտնէյի մէջ տօնուած է Փետրուարեան ապստամբութեան չորնամեակը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. «Դրօ» կոմիտէի: Բացման խօսքը արտասանած է ընկ. Սահեան Գրիգորեան, որ ամփոփ դիծերու մէջ ներկայացուցած է համաժողովրդական ապստամբութեան պատմականը:

Լոս Անճելըսի մէջ Փետրուար 22ին մեռած է պոլսահայ իրաւագէտ Սահեան Կիւլպէնկեան: Ողբացեալը 1966էն ի վեր հաստատուած էր Լոս Անճելըս: Ան 41 տարի մաս կազմած է Պոլսոյ Փաստաբանական Կաճառին եւ ունեցած է ազգային բեղուն կեանք: 22 տարիներ եղած է Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի հոգաբարձութեան տեղապահը, երեք անգամ Ազգ. Վարչութեան անդամ, եւ երեսփոխան երեք յաչորդական պատրիարքներու ընտրութեան ժամանակ:

որ չինարէնը նկատուի պաչտօնական լեզու եւ ընտրութիւններու միջոցաւ ունենան իրենց ներկայացուցիչները տեղական վարչական մարմիններու մէջ:

Փեքին հաչտ աչքով չի դիտեր այս չարժումին: Արդարեւ, չուզեր, որ չրջանի Զինացիները քաղաքական եւ ինքնուրոյն դիմագիծ մը ստանան, ինչպէս պատահեցաւ Սինկափուրի մէջ, երբ դարերով իրենց մայր երկրէն բաժնուած Զինացիներ կազմեցին առանձին Պետութիւն մը՝ անոր տալով իւրայատուկ դիմագիծ:

Փեքին, միւս կողմէ, դիտէ աչք դոցել, երբ առանձին չահեր կ'ապահովուին իրեն համար: Հոնկ–Քոնկ թերեւս իր գոյութիւնը եւ անդորրութիւնը կը պարտի այն իրողութեան, որ ան Զինաստանի կ'ապահովէ տարին 700 միլիոն տոլար, որու կէսը կը հայթայթուի նախնական ուտեստեղէնի արտածումներէն: Արդարեւ, Զինաստան կարեւոր քանակութեամբ ուտեստեղէն կ'արտածէ Հոնկ–Քոնկի ուղղութեամբ: Այս մարզին մէջ երրորդ տեղը կը դրաւէ Մ. Նահանգներէ եւ Ճափոնէ եառ:

Եւ մէկէն ի մէկ սանձը դարձնելով դնաց կեցաւ ցարին եառը: Ապչէրոնեան զօրադունդը, կայսեր ներկայութենէն խրտնուած, մարտական դնացքով մը թափօր ըրաւ:

— Տղաք, գոչեց Միլորատովիչ վստահ եւ զուարթ ձայնով մը, տղաք, առաջին անգամը չէ որ յարձակումով գիւղ կը դրաւէք:

— Բատի Սքրացիա՛ (կարելին պիտի ընենք):

Այս անակնկալ ազաղակը խրտչեցուց կայսեր նժոյգը որ եառ եառ քաչուեցաւ: Այս ձին, որուն վրայ հեծած էր ցարը, երբ Օսթէրլիցի դաչտին վրայ զօրահանդէս կատարեց, ականջները կը տնկէր հրացանի մէն մի հարուածին, միչտ զօրահանդէսին մէջ կարծելով դինքը, եւ չէր հասկնար ոչ այս դունդերուն նչանակութիւնը, ոչ ալ Ֆրանց կայսեր մօտակայ սեւ դեղեցիկ յովսատակին նչանակութիւնը:

ԼԵՒ ԹՈԼՍԹՈՑ

ՎԵՐՋ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԻ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԵՒ ԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Այս պատասխանը յայտնապէս տհաճութիւն պատճառեց ցարին: Իր թեթեւակի ցցուած ուսերը վեր առնելով իրեն մօտ գտնուող թիկնապահին նայեցաւ, Քութուսովէն դանգատելու ձեւով:

— Բայց, Միխայիլ Լարիոնովիչ, հոս ցարիձին հրապարակը չէ, ուր զօրահանդէսը կը սկսի այն առեն մինչեւ երբ բոլոր զօրագունդերը համախմբուին, ըսաւ ցարը, Ֆրանց կայսեր աչքերուն մէջ նայելով, որպէս թէ հրաւիրէր զայն այս խօսակցութեան մասնակցելու, կամ գոնէ պինդը մտիկ ընելու: Բայց Աւստրիոյ կայսրը կը չարունակէր իր բոլորտիքը նայիլ առանց ըսուածին ուչադրութիւն ընելու:

— Տէր արքայ, կրկնեց Քութուսով հնչուն ձայնով մը, հեռուէն լսուելու համար, եւ դէմքը կծկելով, ափը արքայ, ճիշդ ցարիձին հրապարակին մէջ չբլլալնուս համար է որ զօրձի չեմ սկսիր:

Ցարին հետեւորդները դժգոհանքի եւ յանդիմանութեան նայուածքներ փոխանակեցին: «Մեր է, կ'ըսէին այս նայուածքները, բայց պէտք չէր համարձակեր այս կերպով խօսելու կայսեր»:

Ապէքսանդր դարձեալ ուչադրութեամբ նայեցաւ Քութուսովի աչքերուն մէջ, խորհելով թէ տակաւին ըսելիք ունէր: Քութուսով յարգանօք գլուխը ծռեց, իր կողմէ սպասելով որ կայսրը խօսք առնէ: Լռութիւնը վայրկեան մը տեւեց:

— Բայց եթէ ձեր Վեհափառութիւնը կը հրամայէ, ըսաւ Քութուսով:

Եւ գլուխը վեր վերցնելով առաւ դարձեալ կերպարանքը զօրավարի մը, որ չի պատճառաբաներ, այլ կը հնազանդի: Իր քով կանչելով գունդին պետը՝ Միլորատովիչ, հրաման տուաւ ճամբայ ելլելու:

Մինչ Ապչէրոնեան վաչտը ցարին առջեւէն կ'անցնէր, Միլորատովիչ, կասկարմիր կտրած, առանց թիկնոցակի, համազգեստը պատուանչաններով ծածկուած, մեծ գարդմանակով գլխարկը ծուռ, առաջ սլացաւ եւ ձին խաչնելով, բարեւեց կայսրը:

— Աստուծոյ օգնութեամբը, զօրավար, ըսաւ անոր ցարը:

— Վեհափառ, պիտի ընենք ինչ որ մեր ձեռքէն կուգայ, պատասխանեց ուրախութեամբ:

Եւ մէկէն ի մէկ սանձը դարձնելով դնաց կեցաւ ցարին եառը: Ապչէրոնեան զօրադունդը, կայսեր ներկայութենէն խրտնուած, մարտական դնացքով մը թափօր ըրաւ:

— Տղաք, գոչեց Միլորատովիչ վստահ եւ զուարթ ձայնով մը, տղաք, առաջին անգամը չէ որ յարձակումով գիւղ կը դրաւէք:

— Բատի Սքրացիա՛ (կարելին պիտի ընենք):

Այս անակնկալ ազաղակը խրտչեցուց կայսեր նժոյգը որ եառ եառ քաչուեցաւ: Այս ձին, որուն վրայ հեծած էր ցարը, երբ Օսթէրլիցի դաչտին վրայ զօրահանդէս կատարեց, ականջները կը տնկէր հրացանի մէն մի հարուածին, միչտ զօրահանդէսին մէջ կարծելով դինքը, եւ չէր հասկնար ոչ այս դունդերուն նչանակութիւնը, ոչ ալ Ֆրանց կայսեր մօտակայ սեւ դեղեցիկ յովսատակին նչանակութիւնը:

ՎԱՆԵՑԻԱԿԱՆ

ԲՈԼՈՐՆ ԷԼ՝ ՎԱՆԵՑԻ

«Երբ կ'ասեն Բուչկին ռուս է, սուտ է, էն է խալալ, զուլալ եւ բնիկ վանեցի է, էն որ գաճգուրներ կը նմանին Վանայ ծովու կոհակներուն:

«Էն իտալացի հանճարեղ նկարիչ Լէոնարտօ Տա Վինչին որ կայ ի՞նչ է, էտ է մեր վանեցի տէվէճի Լեւոնի տղան է, խերը մեռաւ, գնաց Իտալիա, նկարել սորվեցաւ, Իտալացիք կ'ասեն մերն է, սո՛ւտ է, էն ա խալալ, զուլալ եւ բնիկ վանեցի է:

«Էտ ա գերմանացի քոմփոզիթոր Պեթհովէնն որ կայ ի՞նչ է, էտ ա խալալ, զուլալ եւ բնիկ վանեցի է, եթէ էն ա չըլլար վանեցի, ապա չէր գրուի Լուտվիկ Վան Պեթհովէն»:

«Էտ ա բանաստեղծ Լերմոնթով որ կայ ի՞նչ է, էն ա խալալ, զուլալ եւ բնիկ վանեցի է, անցաւ մեր լեռան մօտով եւ անունը գրինք Լերմանթով: Աչխարհի գմեն գիտուն մարդիկ վանեցի են»...

Ռ. Հատտէճեանի
«Օրագրիս Տասնըհինգ Էջերը»էն
(Մարմարա)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ

6 Ապրիլ, Աւագ Երեքշաբթի, *Ցիշատակ Տան Կուսանաց, երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը 16ին:*

7 Ապրիլ, Աւագ Չորեքշաբթի, *Աւետումն Ս· Աստուածածնի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին:*

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթրեաց պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 19,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի

Սկիզբ ժամերգութեանց և ընթերցուածներու ժամը 16ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ· ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

կաթող· Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց Երկուշաբթի, Ցիշատակ Մեռելոց

Պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն հանգուցելոց:

ՊՕՄՈՆԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ ընթրեաց

Առաւօտ· սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30:

Ցեսմիլիօրէ, Ոտնլուայ, սկիզբ արարողութեանց ժամը 17: Գիչեր՝ հսկում-խաւարում, «Ո՞ւր ես, մայր իմ», սկիզբ արարողութեանց ժամը 21ին:

Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ չարչարանաց եւ խաչելութեան, թաղում

Երեկոյ սկիզբ արարողութեան ժամը 17:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց

Երեկոյ, սկիզբ ժամերգութեան 18, պատարագ 19:

Կիրակի Ս· ԶԱՏԻԿ հրաշափառ յարութեան

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, հանդիսաւոր պատարագ 10, քարոզ 11,15:

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց

Պատարագ ժամը 10:

ՏԷՍԻՆ — Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ոտնլուայ կէսօրէ ետք ժամը 4ին, խաւարում երեկոյեան 8ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *կարգ թաղման, երեկոյեան ժամը 6ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս· Զատկեան եւ ընթերցուածներու ընթերցում կէսօրէ ետք ժամը 5ին:*

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, *հանդիսաւոր պատարագ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին:*

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Հինգշաբթի *ժամերգութիւն ժամը 15,30ին, պատարագ ժամը 16ին:*

Աւագ Ուրբաթ *ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս· Խաչին ժամը 18ին:*

Աւագ Շաբաթ *ժամերգութիւն ժ· 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին:*

Զատիկ, *Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:*

Երկուշաբթի *մեռելոց, ճայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:*

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Ցիշատակ Ընթրեաց

առաւօտ·— ժամերգութիւն եւ նախատոնակ ժամը 8,15, պատարագ եւ հաղորդութիւն դպրոցականներու եւ փոքրիկներու 9,45:

Երեկոյ·— Արարողութիւն Ոտնլուայի ժամը 16,15:

Գիչեր·— Խաւարում ժամը 19,40:

9 Ապրիլ, Աւագ Ուրբաթ, Ցիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան

Առաւօտ·— ժամերգութիւն ժամը 10:

Երեկոյ·— Կարգ Թաղման ժամը 17:

10 Ապրիլ, Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս· Զատկի

Առաւօտ·— ժամերգութիւն ժամը 8,40:

Երեկոյ·— ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,15, պատարագ Ճրագալոյցի ժամը 17,40:

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, *պատարագ 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, կարգ Թաղման ժամը 5ին, Շաբաթ ժամերգութիւն 4ին, Ճրագալոյց պատարագ 5ին:*

Կիրակի, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին: ԶԱՏԻԿ, պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, Մեռելոց, պատարագ 10ին:*

Հաւատացեալներէն կը խնդրուի բերել իւղապինի իրենց մասնակցութիւնը, վասն պայծառութեան եկեղեցւոյ:

ՍԻՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԻՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Աւագ Հինգշաբթի

ՍԻՆ Լու·— Պատարագ ժամը 8,30ին, հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, *Յիշատակ թաղման*

ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ ժամը 16,30ին:

ՍԻՆ–Լու ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս· Զատկի

ՍԻՆ–Լու, պատարագ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ս· ԶԱՏԻԿ

ՍԻՆ–Լու, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ·— Հ· Ց· Դ· Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին Քափէ – Սփոռ:

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաձեռնութեամբ Հարաւ· Ֆրանսայի Ազգ· Վարչութեան, սրահին մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերգէլը Քաթոլիկի սրահը, նախաձեռնութեամբ Ազգ· Մխիթեան:

Հ· Ց· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՇՐՋ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑԹ

Անիէռ – Պ· Քոլոմպի կապոյտ խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԿՈՉ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իսի լէ Մուլինօն, Փարիզեան շրջանի այս հայաշատ շրջանը մինչեւ այսօր չունէր իր սեփական «Տուն»ը: Մեր հատաքոյթներն ու հանդիպումները տեղի կ'ունենային վարձու սրահներու կամ սրճարաններու մէջ:

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու մեր սիրելի հայրենակիցներուն, որ նորակազմ Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղը յաջողած է նպաստաւոր պայմաններով գնել ընդարձակ յարկաբաժին մը — իր յարակից մասերով — յարմար ծառայելու իրրեւ ժամադրավայր, հաւաքատեղի, հանդիսասրահ, ընթերցասրահ մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար:

Տան գնման եւ կահաւորման ծախքերը հայթայթելու համար կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ժապաւինեալ տոմարներով հանգանակութիւն պիտի կատարէ: Ստացուած նուէրները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցաւ:

Վստահ ձեր ազգասիրական աղնիւ զգացումներուն, յանձնախումբս կը յուսայ, որ չնորհիւ բոլորիդ առատաձեռն նուիրատուութեան, յաջողութեամբ պիտի պսակուի իր ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կոչուած է կարեւոր ազգակ մը դառնալու հայապահպանման նուիրական գործին:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՑԻ ՄԱՄՆԱՃԻՒՂ

ԻՍԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ
Եօթներորդ ցանկ

Տէր եւ Տիկին Քիւրկճիեան Աւետիս, Պր· Վահրամ Գալուստեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչատուրեան 200ական, Տէր եւ Տիկին Սայրին Պարզեւ 500, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Մխիթեան 100, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գազանճեան 250, Տէր եւ Տիկին Համբարձում Սինանեան, Պր· Արմենակ Փէհլիվանեան, այրի Տիկ· Նեվրիկ Մխիթարեան, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Սէյրանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գիւսեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Ասլանեան 30 Ֆրանք:

Հ.Մ.Ը.Ն. ԱՐԾԻՒ
ՄԱՐՍԷՅԼ

GRANDE NUITEE DANSANTE
DE PAQUES

Le Dimanche 11 Avril de 22 heures
à l'aube

AU REAL (Corniche Catalans)
Orchestre GUY MATTEONI
Attractions

Réservation auprès des Responsables
de l'UGA --ARDZIV

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը՝ ՍԵՎՐ:

×

Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20,30ին,
Սալ տը լա Շիմի:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

Կ· ՍԱՍՈՒՆԻԻ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՏԱՍԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ
1921
ՊԷՅՐՈՒԹ 1970
Հրատարակութիւն «Համազգային» տպարանի
Տեղւոյն վրայ՝ դիմել «Յառաջ»ի
Գին 10 ֆր

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
ՆՈՐ ՍԱԼԵՐ

Ազգապահպանման լաւագոյն միջոցներէն մէկն է կարդալ եւ ծանօթացնել հայ երգն ու երաժշտութիւնը, օտարներուն եւ մեր մատաղ սերունդին: Հասցէ՝

43, Rue Richer, Paris (9e) — Métro Cadet — Tél. 770-25-46

Նոր լոյս տեսան, Պէյրութահրատակ երգիչներու՝ Արա Կիրակոսեանի երկու սալերը·— 1) Ազգային եւ յեղափոխական երգեր, ՎՈՍ 10008, 2) Ազգային եւժողովրդական երգեր, ՎՈՍ 10006 Ս· Թիւերը:

Ունինք նոյնպէս՝ Հայաստանեան սալեր եւ օփերաներ: «Իրեբունի» հրատարակչականի «Լէժանտ Արմէնիէնը», Ա· Հարմանդեանի, Լ· Գաթրճեանի, Լիս Սարեանի, Թաւիսա Գարեգինի, Ա· Կիրակի (Ամերիկա պատրաստուած), Ափրիկեանի, Պարթեւեանի ամբողջական գործերը եւ հայկ. պատարագը:

Գրատունը ճոխ է բազմատեսակ գրքերով եւ պատրաստ՝ ապսպրանքները ընդունելու ամէն վայրերէ:

Առաքման ծախքը գնողին վրայ է:

Գրատունը բաց է ամէն օր ժամը 10էն սկսեալ մինչեւ երեկոյեան 7ը:

ԽԸՏՐԻԵԱՆ

էջմիածնի եւ վարդանի մետալիոն ստեղծագործը

ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Ու ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար ձեր տրամադրութեան տակ է

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

40 ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ

ԽԸՏՐԻԵԱՆ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
7
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
7 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12084

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.084

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Դ.

ԷԹԷՐԻԱՆԵՐԸ
ՌԱՀՎԻՐԱՑ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ

Բիւզանդական կայսրութեան անկումը մեծ հարուած մըն էր Պալքաններու քրիստոնեաներուն, մասնաւորապէս Յոյներուն համար։

Անկախութեան կորուստը ժամանակաւոր մը կը նկատէին անոնք։ Ազատութեան հուրը առկայծ կը մնար իրենց հոգւոյն խորը։ Կը սպասէին յարմար առիթի՝ կայծը բոցի վերածելու համար։

Հայկական վերածնունդը սկսաւ ԺԹ. դարու քառասունական թուականներէն ու զարգացաւ հեղհեղուկ։ 1860ին Ազգային Սահմանադրութիւնը դարաշրջան մը բացաւ մեր ազգին համար։ Շեշտեց մեր ազգային անհատականութիւնը։ Ազատութեան սիրով տոչորեց ժամանակի երիտասարդութիւնը։ Պերլինի վեհաժողովը միջազգային դեռնի վրայ դրաւ հայկական հարցը։ Դարը չվերջացած կազմուեցան մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները, նպատակ ունենալով Հայութեան ազատագրումը Թրքական բռնակալ, վայրագ լուծէն։

Յոյները աւելի կանուխ արթնցան։ Ի միւս աշխարհի ցրուած Ելլադայի զաւակները արտասահմանի ազատ երկնքին տակ կազմեցին զաղանի յեղափոխական կուսակցութիւններ, իտալացի Քարպոնարիներու եւ Ազատ Որմնադիրներու օրինակով, էթէրիա անունին տակ։

Քրիստոսէ առաջ եօթներորդ դարուն «էթէրիա»ներ կային հին Յունաստանի եւ կրեէին, յետագային նաեւ՝ Բիւզանդական կայսրութեան մէջ։ Իսկ ան ալ գաղտնական նպատակներ կը հետապնդէին։

Նոր ժամանակներու մէջ յունական էթէրիաներու նպատակն էր պատրաստել Յունաստանի անկախութիւնը։ Առաջին գաղտնական էթէրիան կազմեց Կոստանդինոս Րիգաս, իր կարգ մը տարագիր ընկերներով, ԺԸ. դարու վերջերը Վիէննայի մէջ։ Այս գաղտնի կազմակերպութեան նպատակն էր հրահրել ազգային զգացում մը Յոյներուն մէջ եւ ցիրուցան տարածուած իրենց մէջ ճակատ կազմել։ Րիգաս ծրագրած էր նաեւ քարտէսը կազմուելիք մեծ Ելլադայի, որ իր մէջ պիտի բովանդակէր գրեթէ ամբողջ Պալքանեան թերակղզին եւ Փոքր Ասիոյ մէկ մասը։ Րիգաս մեծ հետացող մըն էր Ֆրանս. յեղափոխութեան եւ Նափոլէոնի։ Յոյն զաղիլիներուն համար յօրինած էր յեղափոխական երգ մը՝ Ֆրանս. ծանօթ քայլերգի հետեւողութեամբ։ Իտալիոյ առաջին պատերազմին ընթացքին կը փորձէր մտնել Պոնափարթի, երբ մահուան մը հետեւանքով Աւստրիացիք ձերբակալեցին գինքը Թրիէսթէի մէջ եւ յանձնեցին Պելվըտաի թուրք փաշային, որ վայրագօրէն սպաննել տուաւ զայն։

Կոստանդին Րիգաս եղաւ ազատագրական շարժման առաջին նահատակներէն մէկը։ Իր անունով պիտի երդուէին յունական ապստամբութեան գինուորները՝ Թուրքերէն վրէժ լուծելու համար։ 1798ին վերջ դուաւ իր հիմնած էթէրիական գործունէութիւնը։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐԻՄԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

—o—

Թուրքիոյ նոր վարչապետը Ապրիլ 2ին Թրքական Մեծ Ազգային Ժողովին ներկայացուց իր կառավարութեան ծրագիրը։

Ծրագիրը կը նախատեսէ երկու հանդրուան։ Առաջին հանդրուանին, որ սկզբունքով պիտի տեւէ վեց ամիս, Նիհատ Էրիմ կը խոստանայ բարենորոգումներ կատարել դիւղատնտեսութեան, տուրքերու, արդարադատութեան, վարչական եւ լուսաւորութեան մարզերու մէջ։ Այս ժամանակաշրջանի ընթացքին է, որ պիտի մշակուի երրորդ հնգամեակի ծրագիրը, որ պիտի սկսի 1972ին։

Ծրագիրը բաւական մանրամասնութիւններ ունի առաջին հանդրուանի աշխատանքներուն համար, սակայն լուռ կը մնայ յետագայ առաջադրութիւններու մասին։

Հողային բարենորոգումը կը նախատեսէ սահմանափակել ընտանեկան հողային սեփականութիւններու տարածութիւնը եւ, միւս կողմէ, արդիականացնել դիւղատնտեսութիւնը, որպէսզի աճի արտադրութիւնը։ Լուսաւորութեան բարենորոգումը կը հիմնուի «քեմալական սկզբունքներու» վրայ։ Տուրք պիտի հաստատուի դիւղատնտեսական շահերու վրայ, եւ միւս կողմէ, պայքար պիտի տարուի տուրքերու խարդախութեան դէմ, որ ընդհանրացած երեւոյթ է Թուրքիոյ մէջ։

Կառավարութիւնը կ'ուզէ քաջալերել օտար դրամագլուխներու մուտքը Թուրքիոյ, պայմանով որ անոնք ազգակ հանդիսանան թեքնոլոժիի յառաջդիմութեան։ Երկրին համար կարեւոր նկատուած հանքերը պիտի ազգայնացուին։

Ծրագիրը կարեւոր տեղ կը յատկացնէ անվտանգութեան դէմ մղուած պայքարին։ Վարչապետը վճռած է վերջ տալ երկրին միանականութեան սպառնացող չարժումներուն։

ԿԱՌՓԱՄԱՐՏ

ՔԷՇԻՇԵԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Երկուշաբթի իրիկուն Քէշիշեան կը մրցէր խլելու համար Սիւփէր Ուելթերի Ֆրանսայի ախոյեանութեան տիտղոսը, զոր կը պահէր Կոնղալէս։ Քոհէնէ պատասխանէն ի վեր վախ կար որ Քէշիշեան չյաջողի այս անգամ ալ։ Բայց ժաք Քէշիշեան, փակ տէ Սիտոռի մէջ պարտութեան մատնեց Ֆրանսայի գեր-ուելթեր դասի ախոյեանը՝ Ժօզէֆ Կոնղալէս, Նարպոնի, 30 տարեկան։

Մրցումը երկար չտեւեց։ Արդարեւ, երկրորդ ռաունտին Քէշիշեանի մէկ զօրաւոր հարուածին վրայ Կոնղալէս դեռին ինկաւ, իսկ չորրորդ ռաունտին՝ հայ մարզիկը յաջողեցաւ վերստին դեռին փռելով իր մրցակիցը յաղթել նոք-աութով։

Գեր-ուելթերի դասին մէջ ժաք Քէշիշեան կը դառնայ Ֆրանսայի ախոյեան։ Այժմ պիտի փորձէ ձեռք ձգել Եւրոպայի ախոյեանութիւնը։ Քէշիշեան 33 տարեկան է։

Արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ կը շարունակէ նախկին քաղաքականութիւնը, յատկապէս Կիպրոսի հարցին մէջ։ Հաւատարիմ կը մնայ Ատլանտեան Ուխտին եւ կ'ուզէ սերտ բարեկամութիւն հաստատել Մ. Նահանգներու հետ։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ աւելի զարգացնել իր յարաբերութիւնները Խորհ. Միութեան հետ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՏԱԿԱԲՔԱՐի մէջ բախումներու հետեւանքով մեռելներու թիւը 30ի հասած է մինչ սկիզբը 100ի մասին կը խօսուէր։ Ծայրահեղ ձախ Մոնիմա կուսակցութիւնն է որ ապստամբական չարժումին գլուխն էր, կուսակցութեան անունն ալ կը նշանակէ «Մատակաբերը Մալկաչներուն»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ ԱԻԵՏ ԱԻԵՏԻՍԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Երեւանի մէջ, Մարտ 29ին, մեռած է հայ բեմի ակնառու վարպետ՝ Աւետ Աւետիսեան։ Ողբացեալը 73 տարեկան էր։

Ականաւոր դերասանը ծնած է Թիֆլիս, Հաւլաբար, 1897ին։ Ցաճախած եւ սա - կայն, չէ աւարտած Ներսիսեան վարժարանը։ Առաջին համաշխարհային պատերազմը սկսելէն եօք որոշ ժամանակ աշկերտ եւ ապա գործակատար դարձաւ կերպասի խանութի մը մէջ։ Անշուշտ, ասիկա խորացուցած է իր ծանօթութիւնը առեւտրական շրջանակներուն, այսինքն՝ Սունդուկեանի ներկայացուցած այն տիպարներուն, որոնք յետագային պիտի պատկերացուէին դերասանին կողմէ, բեմին վրայ։ 1916էն մինչեւ 1918 ծառայած է պինուորական դրօշի տակ, իսկ Հայաստանի Անկախութեան հռչակման օրերուն զոնուած է Պաքու, ուր իբրեւ սիրող դերասան մասնակցած է Ցովհաննէս Աբէլեանի թատերախումբի ներկայացումներուն։ Այնուհետեւ՝ քանի մը տարի կը խաղայ տարբեր թատերախումբերու մէջ, մինչեւ որ կը դառնայ դերասան Երեւանի Թատրոնի։

1923էն մինչեւ իր մահը, կ'ապրի Երեւան, ուր կը խաղայ նոյն Թատրոնին մէջ, առանց ընդմիջումի։

Աւետ Աւետիսեան Գ. Սունդուկեան Թատրոնի հիմնական ուժերէն մէկը նկատուեցաւ 1927ին, երբ մեծ յաջողութեամբ ստանձնեց Զամբախովի դերը «Խաթաբալա»յի մէջ։ Ունէր բեմի բնատուր ձիրք, ինչպէս նաեւ կամք՝ յարատեւ աշխատանքի։

Աւելի քան չորս տասնամեակներու ընթացքին դերասանը մարմնաւորած է բազմաթիւ դէմքեր եւ արժանացած ոչ միայն հանրութեան, այլեւ մամուլի ջերմ գնահատանքին։

Անոր բեմական արուեստի լաւագոյն խաղարկութիւնները կը նկատուին Մխիթար Սաքօն («Հացի խնդիրը» 1937), Փարսիչը («Քանդած օճախ» 1938), Սաղաթելը («Պատուի համար 1939), Սարգիսը («Էլի մէկ գոհ» 1944), Մարութխանեանը («Քաոս» 1959) եւայլն։

Թատերագէտ Լ. Հախվերդեան վերլուծելով ողբացեալ դերասանին բեմական արուեստը, հետեւեալը կը գրէր «Սով. Հայաստան» ամսաթերթի 1968 Յունիսի թիւին մէջ.—

— Արուեստագէտը կա՛մ կը պաշտպանէ իր անձնաւորած տիպարը, կա՛մ կը դատապարտէ եւ կամ ալ՝ ոչ մէկը կամ միւսը ընելով՝ եզրակացութիւնը կը թողու դիտողին։

Աւետ Աւետիսեանի տարերքը անվերապահ ըլլալն է՝ դատապարտել կամ պաշտպանել։ Աւելի ուժեղ եղած է անոր դատապարտելու հակումը, թէեւ երկրորդ պարագային եւս տպաւորիչ եղած է ան։

Ահա թէ ինչո՛ւ Աւետիսեանի խաղին մէջ չկան կէս պատկերներ, հազիւ իրարմէ զանազանուող երանգներ։ Անոր արուեստը թանձր գոյներու, ուժեղ հակադրութիւններու, մեծ պատկերացումներու արուեստն է, ուր ամէն ինչ կ'ըսուի առանց վերապահութեան»։

Աւետ Աւետիսեանի յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Ապրիլ 2ին։ Թաղուած է Պանթէոնի մէջ։

Իր գինակից ընկերներէն մեծ մասուրեան Ատամանթիս Ռոբայիս 1812ին Ա-թէնքի մէջ կազմեց Ֆիլոմիւզ էթէրիան (մուսայասէր բանասիրաստեղծութեան բարեկամ), գերազանցօրէն մշակութային ծրագրով։ Իր հայեցողութեամբ անկախութեան հասնելու համար նախ անհրաժեշտ է միտքը մշակել, ժողովուրդը լուսաւորել, ազգայնական ոգի ներշնչել, հելլէն քաղաքակրթութեան ու մշակոյթի դանձերը ծանօթացնել։ Ռոբայիս կը ջատագովէր մեծ թիւով դպրոցներ բանալ, պարբերականներ հրատարակել, թանգարաններ եւ մատենադարաններ բանալ։

Վիէննայի վեհաժողովը հետապըքրքրուեցաւ ազգայնական – մշակութային այս կազմակերպութեամբ (Ֆիլոմիւզ), չնորհիւ Քափոտիսթրայի, որ Ռուսիոյ պատուիրակն էր։ Ալեքսանդր Ա. կայսր, Պաւարիոյ եւ Վիւրթեմպէրկի իշխանները եւ ուրիշներ նիւթապէս աջակցեցան Ռոբայիսի ընկերութեան։

Սակայն աւելի կարեւոր էր քաղաքական աշխատանքը։ 1814ին առեւտրական Սքուֆաս եւ Փաթմասցի երկու երիտասարդներ՝ Զաքարով եւ Քանթոս Օտեսայի մէջ հիմնեցին Ֆիլիքի էթէրիան (բարեկամական էթէրիա), որուն բուն նպատակն էր կազմակերպել ապստամբութիւնը Թուրքերուն դէմ։ Այս կազմակերպութեան կը պատկանի ազատագրութեան դրօշը բարձրացնելու փառքը։ Քանթոս ազատ-որմնադիր էր։ Քարպոնարիներու նման զաղտնի էր Ընկերութեան գործունէութիւնը, նուիրապետական բացարձակապէս խորհրդաւոր կարգով։

Սքուֆաս 1818ին կազմակերպութեան կեդրոնը փոխադրեց Պոլիս, առանց վախնալու։ Իր կանխահաս մահը մեծ կորուստ մը եղաւ յոյն հայրենասէրներուն համար։

Էթէրիան ծաւալուն կազմակերպութիւն մը դարձաւ 1820ին։ Իր չուրջ համախմբուած էին Միջերկրականի բոլոր մեծ նաւահանգիստներու յոյն զաղութները՝ Օտեսայէն մինչեւ Մարսիլիա, մանաւանդ առեւտրականները, որոնք նիւթական մեծ ազդեցութիւն ընծայեցին՝ վառօդ եւ զէնք զնելու եւ հրաձիգ նաւեր զինելու համար։ Զաքարով Փարիզի մէջ հիմնեց «Ցունական Տուն» մը, հովանաւորութեամբ Պոլսոյ Ֆրանս. նախկին դեսպան Շուազէօլ-Կուֆիէի։

Պելոպենէսի եւ դանուբեան իշխանապետութեանց մէջ կարեւոր դէմքեր մտան կազմակերպութեան չարքերը։ Եանի Փափարիկոփուլօ, Փաթրասի մետրապոլիտ Երմանոսի խորհուրդով Պելոպենէսէն դէպի Ռուսիա ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ Եանիա եւ տեսնուեցաւ Թէփէտէլէնլի Ալի փաշայի հետ, որ ապստամբած էր Պոլսոյ կառավարութեան դէմ եւ բնական դաշնակիցը դարձած Յոյներուն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԻՆ ԷՋԵՐ

ԼՏՈՒՏ

—o—

Տիկին Զ. Ե.ին

Եաքէն է որ սորվեցայ այս բառը։ Ու մինչեւ հիմա ալ չեմ դիտեր թէ որչափ շիտակ է ան, եւ իրօք իմ մանկութեանս ժամյլելի ու աննման չեքլեմպի՞ճն է։ Իրեւ առարկաներու համար գրքերէ առնուած ու բանասէրներէ գործածուած ա՛յնքան բառեր կան մեր մէջ, որոնց վրայ կը խնդայ հայ գիւղացին, երբոր իր առջեւ կը գործածես զանոնք։ Իրարու նմանող բառերու յատկացուած են անոնք՝ իրենց հմտութիւնը գրքերէ քաղող ուսումնականներու կողմէ, բայց բուն նշանակութեան քովն ի վեր կը սլքտան։ Մեղի համար, որ գպրոցին մէջ սորվեր ենք մեր լեզուն, թաղար պէտք է ըսել ծաղկամանին։ Կը յիշեմ որ Ալեքսանդրապոլի մէջ, հայ պառաւի մը մատանիչ ընելով իր պարտէզին անկիւնը ծաղկաման մը՝ ըսի ըրեն.

— Օ՛, թաղար ալ ունիս։

— Թաղա՞ր, զարմացաւ պառաւը ժըպտելով։ Տո՛ւնդ չքանդուի, թաղարը էն ամանն է, որուն մէջ թոնիրէն աւելցած մոխիրը կը դնենք։

Բայց եթէ լաւուրը չիտակ բառն ալ ըլլայ, ինծի բան մը չըսեր, իմ մէջս չարթընցներ այն անորակելի սխրանքը, որ յիշողութեանս մէջ կապուած է չեքլեմպիճին հետ։ Այս ներշնչակ բառն է միայն, որ անմիջապէս կը պատկերացնէ ինծի անուշ վայրի պտուղը, պղպիկը պիտի ըսէի, որ ծառի վրայ կը բունանի եւ որուն չափ համով բան ես չեմ ճաշակած երբեք։

Իմ քիմքս կը ճանչնայ բոլոր բարիքները, զոր առատաձեռն բնութիւն մը չըռայլեր է՝ մարդուս զգայական հրճուանքին համար։ Շատ տեղ եղեր եմ, ու պիտեմ Երեւանի ազգերին, Կ. Պոլսոյ չափուչը, Զարճուի սեխը, Քենթի կեռասը, Եղիպտոսի մողը, Մոնթրէօյի դեղձը, Փոցամի ելակը, Կրոզնիի ձմերուկը ու Սէն Մարսէլ–ա՛Իւրֆէյի անզուգական ոչնիզօրը, որ աստուածուհիներու համար ստեղծուած է անշուշտ։

Բայց ի՛նչ են ասոնք չեքլեմպիճին քով։

Ես բոլոր համերը դիտեմ։ Լարոնիոյ առնամանիքներուն մէջ, Հաբարանոս, ճաշակեր եմ ոչն–սթէքը, հիւսիսի եղջերուին ծխած գիսատը, որ կարծեմ ամէնէն համեղ ուտելիքն է, զոր մարդկային խելքը խլած ըլլայ բնութեան գաղտնիքներէն, եւ ինծի ծանօթ է Կուրի բերանը, Պանքի եղերքին վրայ, Մարտ ամսուն, նոր ճեղքուած սեւրիուկայի փոքրէն հանուած թարմ խաւիարը, զորչ պղպիկ մարգրիտի նման, որ երկնային պարգեւ մըն է իրօք։ Ես վայելած եմ էլպրուսի ծաղկաւէտ ու խնկաբոյր լանջերուն վրայ արածած զառնուկը, ուսկից աւելի ախորժելի միս մը զանելու համար պէտք է երթալ, կ'ըսեն մինչեւ Բաթակոնիոյ մշտադալար արօտավայրերը, զորոնք կ'աւլէ ովկիանոսին աղի հովը, բայց ինչքան հեռու է, աւա՛ղ, Մակէլլանի հրուանդանը։ Ինծի համար գաղտնիք չունի Վոլկայի սթերլեդը, ու Կոլֆ–Սթրիմի խնամոտ տաքութեանը մէջ մեծցած չեթլանդեան ստակոսը։ Իրենց տեղին վրայ ըմբռչներ եմ Լանկտոքի պարարակ սագի լեարդը, որ ֆրանսական հանճարին ամէնէն պանծալի ստեղծագործութիւններէն մին է ապահովապէս, ու Լիմբֆիորմի հսկայ ոստրէները, որոնցմով երանութիւնը կարծես բերանդ ի վար կը հոսի։ Իմ ախորժակս զգուեր, փայփայեր են նորվեկիական ֆիւնհէյին կատարը որսացուած կաքաւը՝ ուռճալիր հաւա–մրգով սնած, Զանգուի պղտիկ կարմրախայտերը ոսկի պիսակներով ասեղա–ցան՝ զոր կարկանդակի պէս կ'ուտէ մարդ, Սքակերաքի ֆիորաներուն չըլլա–լիք քարիւհները, եւ Քամչաթքայի բիւ–ապէիկը, զոր բալխիրները երեք ամիս չարունակ ձիւներուն վրայէն սուրալով կը բերէին Մոսկուա կամ Պետրոգրադ։ Ու ձեզ չեմ մոռնար, ո՛վ Ռիչըի չիլիփիլաւ, զոր պարսիկ վարպետ մը սիրողարար հրաշակերտեր էր, եւ քե՛զ, Սեւանի իչխան ձո՛ւկ, սաճի վրայ սոխի հետ խորոված եւ քչիկ մը մրկա՛ծ։

Եւ սակայն ասոնցմէ ոչ մէկը ինծի առթած է այն անասնական խորունկ բերկրանքը, զոր մանկութեանս ինծի կուտար չեքլեմպիճը։

Ամէն բանէ առաջ, հաղուագիւտ էր ան, բոլոր ազնուական բաներու պէս, ու չէիր կրնար մէկ քանի փարայով կամ զուրուշով գնել զայն անկիւնի մրգավաճառէն։ Իր համայքը անոր մէկն էր, որ պէտք էր անձամբ գտնել ու յողնիլ զայն գտնելու համար, ու ծառն ի վեր մագլցիլ՝ հաս–նելու համար իր անմատչելիութեան։ Գողտուկ բաներու անդիմադրելի հրա–պոյրն ունէր ան. բայց ի՛նչքան մեծ էր վարձատրութիւնը, երբ ձեռքդ իր վրայ կը գնէիր ու գրպաններդ անով կը լեց–նէիր։

Հասած չեքլեմպիճը մութ մանիշակի առողջ գոյն մը ունի, մուգ ցոլքերով։ Միսը — ա՛հ, միսը — թեթեւ կանանչո–րակ, մեղմ ու փխրուն, չաքրտա թե–թեւ համ մը ունի, ո՛րքան աւելի բարձր մեղրին կոպիտ քաղցրութենէն, ու վայ–րի ծաղկի առողջ բուրմունք մը. միակ թերութիւնը թերեւս այն է որ — ինչո՞ւ, ո՛վ Տէր, անթերի բան չկայ այս աշխար–հիս վրայ — կորիզը չատ խոշոր է. բայց իմ մատաղ գայլի ակռաներս ի՛նչպէս կը փշրէին անոր կակուղ անհարթ փայտը եւ մասնաւոր համ մըն ալ անկից կը հանէին։

Ափսոսանքով կը յիշեմ, որ չեքլեմպիճի ճառ չկար ամէն տեղ։ Ես մէկ քանի հատ կը ճանչնայի Վանքին Այդիին պե–բեզմանատունը, մին մանաւանդ Դուր–եանի չիրմէն ոչ հեռու, ու հատ մըն ալ, բարձրաբերձ ու մեծապատկառ, Իճա–կան կղզորդը դաղտնի հեռադիր մը կը ղրկէ Հոլանտայի գերման լրտեսապետին, որպէսզի 15·000 փեսեթա ուղարկէ ֆը–բանական գրամատուներէն մէկուն, գործակալ Հ 21ի անունով։ Էյֆէլ աշտա–րակի կայանը կ'արձագանգէ այդ գաղա–նի հեռադիրը եւ գրամատունէն կը պա–հանջէ, որ իշխանութիւններուն հաղորդէ այդ գումարը դանձողին ինքնութիւնը։ Եւ գրամատան կիւշէն կը ներկայանայ պե–ղեցիկ կին մը։ Մաթա–Հարին է այդ 15 հազար փեսեթան դանձողը, ուրեմն Հ 21 գործակալը Մաթա–Հարին է։

Ամիս մը եառ, Մաթա–Հարի կը ձերբակալուի Էլիզէ Փալաս պանդոկի իր սենեակին մէջ, երբ սկսած էր նախաճաշը։ 1917 Յուլիս 24ին կը ներկայանայ պատերազմական առեանին առջեւ։

Առաջին ամբաստանութիւնը կը վերաբերի գինուորականներու հետ ունեցած իր յարաբերութիւններուն։ Մաթա–Հարի կը պատասխանէ.

— Ամուսինս հարիւրապետ էր։ Ինծի համար գինուորականը գերագոյն էակն է, այն մարդը, որ կ'ապրի գիւցազներգութեան մէջ, միշտ պատրաստ գիմաղրաւելու արկածախնդրութիւնները եւ վտանգները։

Երկրորդ ամբաստանութիւնը կը ծանրանայ այն 15·000 փեսեթային (30·000 մարք), զոր ստացած է Հոլանտայի գերման լրտեսութեան պետէն։

— Ճիշդ է, այդ բարձր պաշտօնեան ստացայ 30·000 մարք, ո՛չ թէ անոր հաղորդած տեղեկութիւններուս համար, այլ իրեն հետ գիշեր մը անցուցած ըլլալուս համար։

Դատաւորը կը զարմանայ թէ ինչպէս կարելի եղած է վճարել այդքան մեծ գումար մը մէկ գիշերուան հաճոյքի համար։

— Այս էր իմ սակագինս։ Ոչ ոք այդ գումարէն նուազ վճարած է։

Մէկ բան յստակ է ցարդ. Մաթա–Հարի պերճաղիճ մըն է անկասկած, բայց լրտեսուհի՝ թերեւս։

Վերջապէս, կը հասնի վճռին ժամը։ Երդուեալները միաձայնութեամբ յանցաւոր կը հռչակեն Մաթա–Հարին լրտեսութեամբ, թշնամիին հետ մեղսակցութեամբ, դիւրացնելու համար անոր գործունէութիւնը։

Մաթա–Հարի մահուան կը դատապարտուի իբրեւ լրտեսուհի։ Պաշտպան փաստաբանը, որ խենթի մը պէս կը սիրէ իր պաշտպանեալը, գլուխը ձեռքերուն մէջ կ'առնէ ու բարձրաձայն կուլայ։

Մինչեւ վճռին գործադրութիւնը, որ տեղի ունեցաւ երեք ամիս ետք, Մաթա–Հարի կը վերադառնայ Սէն–Լազար բանտը։ Ընկճուած չերեւիր երբեք, որով–հետեւ միշտ կը յուսայ, որ ներում պիտի չնորհուի իրեն։ Հնդկական փիլիսոսոփայութիւնը մեծ մխիթարութիւն մը կը բերէ իրեն։ « Ոչ կեանք կայ եւ ոչ ալ մահ։ Կայ միայն կերպարանափոխութիւն », գրած է օրագիրքի մը լուսանցքին վրայ։ Բժիշկ Պրալէզ եւ Քոյր Լէոնիա յաճախ կ'այցելեն բանտարկեալին։

1917 Հոկտեմբեր 14, առաւօտեան ժամը 5ին, հազարապետ Ժիւլիան կը մտնէ խուցը.— Տիկին, կ'ըսէ, վերջին ժամը հասած է։

Մաթա–Հարի պահ մը կը չփոթի, բայց չուտով ինքզինք կը գտնէ։

— Քո՛յր Լէոնիա, կ'ըսէ, պիտի տեսնես ի՛նչ գեղեցիկ մահով պիտի մեռնիմ։

Պահ մը կ'առանձնանայ խուցին մէջ, քահանային հետ՝ մկրտուելու եւ խոստովանելու համար։ Անմիջապէս ետք երկու ինքնաչարժներով կ'երթան մինչեւ Վանսէնի բերդը, ուր տեղի կ'ունենային զինադադարութիւնները։

Սիւնը արդէն ցցուած է պարիսպին մօտ, ծառերուն տակ, պարապ դադար մը կը սպասէ անդին։ Երբ սպան սուրը կը բարձրացնէ «կրակ» հրամայելու համար։

— Պարո՛ն, կ'ըսէ զոհը, ընդունեցէք չնորհակալութիւններս։

12 փամփուշտներէն 11ը հասած էին իրենց նպատակին։ Գինուորական ջոկատը կը տաղտնցէ գեղեցիկ լրտեսուհիին գինին առջեւ։ Մարմինը կը գրուի գագաղին մէջ ու կը գրկուի հիւանդանոց, բժշկական ուսանողներուն իրրեւ գիտնութեան առարկայ։

Ֆրանսական եւ միջազգային մամուլը կ'ալեկոծին. կոմս կը բռնեն թէր ու գէմ։ Ոմանց համար Մաթա–Հարի հասարակ պոռնիկ մըն է, ուրիշներու համար վհ–

Ա. ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՄԱԹԱ - ՀԱՐԻ

(1876–1917)

—o—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մաթա–Հարի այնպէս կը վարուի, որ կարծէք կ'ուզէ իր վրայ կեդրոնացնել բոլորին կասկածները։ Մաքիավելականութի՞ւն արդեօք, թէ միամտութիւն կամ փառասիրութիւն։ Մատրիտի մէջ կը զառնայ գերման գինուորական եւ ծովային կցորդին հոմանուհին։ Ճիշդ այդ չրջանին, գաշնակից բազմաթիւ նաւեր զոհ կ'երթան գերմանական սուգանաւերու թորպիլներուն։

Եւ ո՛վ պարզամտութիւն, Մաթա–Հարի կ'որոշէ մեկնիլ Փարիզ։ Սպանական բարեկամները կը զգուշացնեն գինք, կը խօսին իր վրայ կեդրոնացող կասկածներու մասին։ Բայց մոխիկ չըներ, արդէն ճակատագիրը ձեռք առած է իր կեանքը դասաւորելու գործը։

Մաթա – Հարիի մեկնումէն անմիջապէս եառ, Մատրիտի գերման գինուորա–

տիէն կուզկունճուք տանող ճորին մէջ, բլուրին ստորոտը սայթաքող սպասուող կածանէն քիչ մը անդին, դաժան մորմենիներով չրջապատուած, որ անոր կոյս առանձնութիւնը կը պաշտպանէին թոյլերուն ու վախկոտներուն դէմ։ Գուրգուրանքով կը հետեւէի իմ մաերիմ ծառերուս տերեւորման, ու յետոյ պզտիկ կանանչ գնդիկներուն սեւնալուն։ Ու երբ կուգային ամրան բարերաստիկ օրերը, ուր ծառերն ի վեր չուլլուելով կրնային իմ հունձքս կատարել ու գրպաններս լեցնել մինչեւ բերանը, ասիկա պաշտամունքի ծիսակատարութեան մը պէս էր ինծի համար։ Անկիւն մը կը քաչուէի, մարդերուն անհարիւ նայուածքներէն ու մանաւանդ ծակաչք ընկերներու պահանջկոտութենէն հեռու, ու անձնատուր կ'ըլլայի վայելքին հեչտութեանը...։

×

Ա՛յնչափ ման եկայ անկից ի վեր աշխարհիս վրայ, եւ ոչ մէկ տեղ չհանդիպեցայ չեքլեմպիճի։ Ի զուր փնտռեր եմ զայն օտար երկինքներու տակ, ճամբաներուն երկայնքին ու անտառներու եզրը։ Ու թերեւս լաւ է, որ չեմ գտներ զայն վերստին, անդամ մը եւս չկրկնելու համար այն արտաճմլիկ ցաւը, որ հասուկ տարիքի թոյնն է եւ որ Հիասթափում կը կոչուի, ու թերեւս չնորհապարտ պէտք է ըլլամ բարեբնամ դիպուածին, որ զայն կը պահէ իր հեռաւոր եւ անվերադառնալի քաղցրութեանը մէջ, իմ Մանկութեանս պէս։

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (81)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՕՅԱԿԱՆ

Թումիկ աթոռ մը առաւ եւ անծանօթին մօտենալով, սկսաւ ցած ձայնով հետը տեսնուիլ, յետոյ Սերգիսին մօտ եկաւ եւ ըսաւ.

— Վաղը առտու կանուխ հոս գտնուէ. տեղ մը պիտի երթանք... հիմա անոր խերը անիծեցինք, աս մարդը երկինքէն ինկաւ...

Սերգիս խոստացաւ անպատճառ գալ։

Հետեւեալ առտու Թումիկ եւ Սերգիս, անծանօթին առաջնորդութեամբ, Բանկալթիի եռեւի փողոցները, փայտաչէն տուն մը գացին, ուր երկու պառաւներ ու մանկամարդ աղջիկ մը կը բնակէին։

Ժամու մը չափ մնացին հոն եւ յետոյ վերադարձան դիւեսուն։

Քսամնեալի պատմութիւն մը լսած էին եւ երկուքն ալ, դինեպանն ու Սերգիս, տակաւին անոր աղղեցութեանը տակ կը գտնուէին, առանց իրենց տպաւորութիւնները իրարու կարենալ հաղորդելու։

Այն տունը, ուր գացեր էին, աղքատիկ ընտանիք մը կը բնակէր, երկու պառաւ կիներ եւ մանկամարդ աղջիկ մը, որ այդ կիներէն մէկուն զաւակն էր։ Բերայի աղքատախնամը այդ պառաւներուն ամսական 80 դրուշի նպաստ մը յատկացուցած էր, զոր աղջկան մայրը կ'երթար գանձելու։ Ամսուգլուխ մը, սակայն, պառաւը հիւանդ ըլլալով ու իր գոյն ալ արդէն քալելու անկարող, մանկամարդ աղջիկը գացած էր ամսականը առնելու։

Շուշանիկ, այս էր աղջկան անունը, տասնեօթը տարեկան, վարդագոյն, հիանալի սեւ աչքերով, մանկամարդուհի մըն էր, թարմ ու առոյգ դեղեցկութեամբ։

Երբ եկած ներկայացած էր Աղքատախնամի սենեակը, բոլոր հոն գտնուողները աքանչացեր էին այդ գեղանի աղջկան վրայ եւ Ղուկաս էֆէնտի նոյնիսկ մէնճիտ մը աւելի վճարել տուած էր։

Ցետոյ աղջկան մեկնելէն ու ժողովականներուն գրուելէն եառքը, հարցուցեր էր Միքայէլ աղային, որ աղքատներու վճճակը քննելու պաշտօն ունէր եւ մօտէն կը ճանչնար բոլոր նպաստընկալները։

— Այս աղջիկը մօրմէն զատ մէկը ունի՞։

— Չէ, պատասխանած էր մարդը, միայն պառաւ մայր մը եւ ալ աւելի պառաւ մօրաքոյր մը ունի, գրեթէ անդամալոյծ կին մը, որ երբեք դուրս չելլեր տունէն։

Առաջին անգամ հոս վերջացուցեր է հարցումը։ Սակայն աղջկան պատկերը քանդակուեր էր վաճառականին երեւակայութեանը մէջ եւ մինչեւ իրիկուն անոր վրայ մտածեր էր։

— Ի՞նչ պատուական կտոր, խորհեր էր ինքնին։

Ցետոյ, յիշեր էր, թէ այդ Միքայէլ աղան կնամոլ ու հեչտասէր մարդ մըն էր, որու մասին շատ բաներ կը պատմէին իր ընկերակիցները ու մասնաւորաբար կ'ըսէին, թէ Աղքատախնամի մէջ ունեցած քննիչի պաշտօնէն օգուտ կը քաղէր ու գեղանի այրիներուն հետ յարաբերութիւններ մշակելով ու նոյնիսկ իր բարեկամներուն ալ հաճոյքի բաժին հանելով։ Շատ լեզուները կ'ամբաստանէին նաեւ, որ Միքայէլ աղա իր այս տեսակ հաճոյականութիւնները ձրիաբար չէր շռայլեր, այլ նիւթապէս կը նպաստաւորէր։

Գեղանի Շուշանիկին յիշատակին հետ խառն, այս բոլոր խօսքերը Ղուկաս էֆէնտիի միտքը կ'իյնային։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԴՐԱՑԻԻՆ ԹԵՐԹԷՆ ՕԳՏՈՒՂՆԵՐԸ

Ընթերցասիրութիւնը այնքան ալ ան-տեսուած չէ մեր մէջ, որքան կը կարծեն կարգ մը հրապարակագիրներ: Արդարեւ, Հայը ըստ բաւականին ընթերցասէր է: Այս մէկը կարելի չէ ուրանալ: Վճարե-լով կամ չվճարելով՝ Հայը կը կարդայ: փոխ կ'առնէ, դրացիէն կ'առնէ, աղգա-կանէն կ'առնէ, վերջապէս ձեւ մը կը դտնէ եւ կը կարդայ:

Անճնապէս կը ճանչնամ բազմաթիւ ար-հեստաւորներ, խանութի տէրեր եւ վա-ճառականներ, որոնք թերթ կամ դիրք կը կարդան իւրայատուկ կերպերով եւ ոճերով:

Երբ տասը տարեկան էի, ամառնային ար-ձակուրդիս, աչկերտութեան սկսայ մեր դրացի դերձակին քով: Գլխաւոր պար-տականութիւնս էր քաղաքապետական մշտահոս աղբիւր-ծորակէն պազ ջուր հայթայթել եւ վարպետիս կէսօրուան կե-րակուրը տունէն խանութ բերել:

Վարպետս ընթերցասէր անձ մըն էր: կառավի ընթերցող մը, որ կը կարդար բոլոր հայ թերթերը: Ինք «էհզոք» էր ու անճն ու անմեղ կին մը: Մինչեւ ճամբայ չկայ:

Հիմա, դէպքերէն 54 տարի ետք, ի՞նչ է պլխաւոր դերակատարներուն կարծիքը: Հակասութիւններ չեն պակսիր Մաթա-Հարիի կեանքին մէջ, որոշ յանգանքներ դործած էր անկասկած, անխոհեմութիւն-ներ՝ անտարակոյս: Այդ հակասութիւն-ները կը կազմեն իր առասպելը եւ իր ան-ձը կը պարուրեն անբացատրելի խոր-հուրդով մը: Մաթա-Հարի ուզած էր ա-ռասպելի վերածել իր կեանքը եւ յաջո-ղեցաւ: Ընդհանուր դատախազ Մորնէ, որ նաեւ ամբաստանողը եղած էր մաուե-չալ փեթէնի, անդրադառնալով Մաթա-Հարիին, հետեւեալը յայտարարած է.

— Մորքին մէջ ոչ իսկ ծանր փաստ կար անոր յանցանքը հաստատող, միայն մանր մունր արարքներ: Մաթա-Հարի զոհը դնաց այդ առենուան լարուած մթնոլոր-տին:

Մէկ խօսքով, Մաթա-Հարի զոհը եղաւ պատերազմին: Անոր մահը արդարանալի չէր, բայց օգտակար՝ խռովայոյզ միտ-քերը հանդարտեցնելու, պատերազմի այդ վճռական օրերուն: Ի՞նչ արժէք ունէր այս դեղեցիկ կնոջ կեանքը, երբ հազա-րաւոր երիտասարդներ, ամէն օր, կը հնձուէին պատերազմի դաշտերուն վրայ:

Մաթա-Հարի եղաւ քաւութեան նոխազ մը առուածներու դայրոյթը մեղմացնող, եւ, ինչո՞ւ չէ, Թիթեռնիկ մը, որ այրե-ցաւ իր հրահրած բոցերուն մէջն իսկ:

ՆՈՒՊԱՐ ԶԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՏԾՎԾԻԿ

Սրանից չատ տարի առաջ Էրզրումի մէջ ապրում էին տնանկ Ներսէս ախպարն ու մեծ կարողութեան տէր Նիկողոս աղան: Վերջինս կ. Պոլսում երկար ապրած լի-նելով՝ լաւ յունարէն գիտէր, այդ պատ-ճառով էլ կարնեցիք նրան միւս Նիկողոս աղաներից զանազանելու համար, Ուռում Նիկողոս էին կանչում:

Ներսէս ախպարն էլ ժամանակին չատ հարուստ է եղել, մեծ օճախի որդի, խօսքը վաչանների, վէգիրների քով անց, բայց չարաչար ձախորդութիւնների էր հանդիպել: Նրա ապրանքների կարաւան-ները կ. Պոլսի, Դամասկոսի ճանապարհ-ների վրայ աւարի է մատնուել աւազակ-ների ձեռքը, նաւերը Սեւ եւ Միջերկրա-կան ծովերում, ծովահէնների ձեռքն է անցել, ոչխարների հօտերը քրտերը քշել տարել են, իսկ քաղաքում ունեցած ապ-րանքների մթերանոցները եւ հացի չոր-մարանները կրակի էին տուել, վառել նրա հակառակորդները: Այնպէս քայքայ-ուել էին նրա միւլքերը, խանները, խա-նութները, որ բոլորի հիմքն արեւակն էր եղել, այս ու այն եկել, բոնի տիրացել եւ չէզոքութեան իրրեւ անհերքելի փաստ՝ ոչ մէկ թերթի բաժանորդ էր: Գունա-տորուիլ պիտի նշանակէր, եթէ այս կամ այն թերթը գնէր:

Հետեւաբար, —վերեւ յիշուած երկու պաշտօններուս վրայ, աւելցուցած էր նաեւ խիստ կարեւոր այլ պաշտօն մը.— դրացիին թերթը բերել: Առաջին օրերուն, վարպետս կը յիշեցնէր, թէ արդուիլիչ Սարգիսը «Ազդակ» կ'առնէր, Թիթեղա-դործ Պետօն՝ «Զարթօնք», նպարավա-ճառ Յակոբը՝ «Ազդադար», իսկ անկիւնի սափրիչը՝ «Ազդակ» եւ «Արարատ»: Մին-չեւ հիմա ալ չեմ դիտեր անունը այդ սափրիչին, բայց մարդը դեռ կը չարու-նակէ հաւատարմօրէն միեւնոյն թերթե-րը գնել, քանի որ Հայութեան երկու ճակատներէն ալ յաճախորդներ ունի: Այս մէկին ալ սափրիչակա՛ն քաղաքակա-նութիւն...

Արդարեւ, դրացիէն թերթ բերելու պաշտօնս լրիւ կատարելու համար, օր-ուան որոշ ժամերուն, անդադար խա-նութէ խանութ կ'երթայի, որպէսզի թեր-թերը բերէի վարպետիս, որ ակնոցը սըր-բելով պատ աչքերուն կը դնէր ու ան-յապօրէն կը կարդար: Կը պատահէր եր-բեմն, որ թերթը «զրաւուած» ըլլար ու-րիշ աչկերտի մը կողմէ, որուն վարպետը եւս կը կարդար: Ջեռնուռնայն կը վերա-դառնայի վարպետիս մօտ, կը բացատրէի եղելութիւնը ու կը սառնայի սա պա-տասխանը.

— Անճարա՛կ, քեզի ըսի, որ աչքդ ար-դուիչ Սարգիսէն չհեռացնես. երբ ա-ւարտէ իր ընթերցումը, թերթը ա՛ռ ու բեր ինծի: Ահա, խլէզ Պետօն քեմիկ ճար-պիկ ելաւ եւ անոր վարպետը կը կարդայ թերթը...

Այդ չարքի աչկերտներուն մէջեւ մըր-ցակցութիւնը զօրաւոր էր: Բարակներու նման հոտառու պէտք է ըլլայինք, որ-պէսզի «որսը» (թէ՛ թերթը) չփախցուէր ու-րիշի մը կողմէ...

Ոեւէ աչկերտի ճարպիկութեան լաւա-գոյն փաստը թերթ «որսալու» կամ «դը-բաւելու» սխրագործութիւնը կը համար-ուէր:

Այս բոլորին վրայ հարկ է աւելցնել նաեւ այն պարագան, որ ձեւով մը «բա-րոյական պարտաւորութեան» տակ կը դնէր մեզ, թերթ գնողներուն մանր-մունր ծառայութիւններ ընելու: Մեր վարպետը համաձայն կ'ըլլար այս բոլո-րին, որով՝ յաճախ կը հարցնէինք թեր-թատէրերուն՝ «բանի մը պէտք ունի՞ս»...

Երանելի՛ օրեր:

Արդարեւ, չուրջ քառորդ դար մը ան-ցեր է «որսկան»ի մեր օրերէն: Ի՞նչ ձե-ւով կը ներկայանայ պատկերը այսօր:

Վերջին 25ամեակին, յառաջդիմութիւն-ներ արձանագրուեցան բազմաթիւ կալ-ուածներէ ներս: Բացուեցան բազմաթիւ վարժարաններ, յատկապէս քոլէժներ: Հայը դարձաւ աւելի ընթերցասէր, նիւ-թապէս աւելի լաւ պայմաններու մէջ: Դարձաւ քաղաքական հարցերով աւելի հետաքրքիր: Ու հայերէնի իր դիտու-թեան վրայ յատկապէս աւելցուց Ֆրան-սերէնն եւ անդլերէնն լեզուներն ալ: Պէտք է ուրեմն կարդայ նաեւ օտար լեզուով թերթեր եւ մակագիններ:

Ի հարկէ այս յառաջդիմութեանց ա-րընթեր՝ պիտի դնէր նաեւ «առանց գնե-լու» թերթ կամ ամսագիր կարդալու նոր ձեւեր: Թէեւ, ի պատիւ հայ ընթերցողին, հարկ է արձանագրել, որ թերթի «որ-սորդ»ները այնքան սուսւարաթիւ չեն այժմ, որքան 25 տարիներ առաջ, երբ ընդհանուր էր որսորդի երեւոյթը:

Ջեմ դիտեր ինչո՛ւ, տակաւին մինչեւ այսօր չատ մը Հայերու մօտ արմատա-ցած կը մնայ «դրացիին թերթ»էն օգ-տուելու սովորութիւնը: Հասկնալի է եւ նոյնիսկ ներելի, որ մարդիկ օգտուին դրացիին չարք մը բաներէն, ինչպէս հե-ռաձայնէն, բայց երբեք ներելի չէ, որ հրապարակի վրայ խանութ ունեցող ան-ձեր ամէն բանի համար դրամ ծախսեն, բայց միշտ ամուր կառչած մնան «դրա-ցիին թերթ»էն օգտուելու անյեղլի սկըզ-բունքէն:

Վերջին հնգամեակին «դրացիին թեր-թ»էն օգտուող ճարպիկ թէ մուրացիկ այս անհատները, կ'երեւի, երբեմն դժկամա-կութեան հանդիպելով, կամ թերթի մու-րացկանութենէն ամչնալով, նորատեսակ գիւտ մը հնարեր են. այն է՝ կարդ մը ցրուիչներէ եւ կրպակներէ թերթեր, չա-բաթաթերթեր, մակագիններ եւ դիրքեր առնել քանի մը ժամուան համար եւ չա-բաթական չնչին դումարի մը փոխարէն դանոնք կարդալէ եւ թերթատելէ ետք վե-րադարձնել նոյն ցրուիչին կամ կրպակին: Եւ այսպէս, թերթը կամ մակագինը ձեռ-քէ ձեռք չրջապտոյտի կ'ելլէ, այս անդամ անուղղակի կամ... մեծապատիւ մուրաց-կանութեամբ...

Յաճախ հանդիպած ենք այս ձեւով թերթ կարդացող ճարպիկներու, որոնք հաղճեպով կը կարդան, քանի որ, քիչ ետք, ցրուիչը պիտի դայ զայն առնելու եւ ուրիշին տանելու: Ու եթէ այդ պա-հուն բարեկամ մը այցելէ իրենց, նեղու-թիւն կը դգան, եւ հարցերուն լակոնա-կան պատասխան կուտան, չեն ուզեր վէ-ճի բռնուիլ... որովհետեւ կրնայ ցրուի-չը դալ եւ տնկուիլ... Հապա՛, մարդը կրակին մէջէն չազանակ պիտի հանէ, բա-րեկամ խաղցնելու ժամանա՞կ ունի...

Անցեալները, պատահաբար, ներկայ եղայ վերը նկարագրուած ընթերցողնե-րէն մէկուն ընթերցումին: Մինչ այդ չէի դիտեր, թէ զերբեզանիկ այդ արարածն ալ կը պատկանի վերոյիշեալ դասա-կարգին:

Կարեւոր դործի մը համար խանութէն ներս մտած էի: Մարդը յատկապէս նե-դութիւն զգաց ներկայութենէս: Կը պատրաստուէի հրաժեշտ առնելու, երբ երկու այլ անձեր — որոնցմէ մին կը ճանչնայի — ներս մտան: Իմ ծանօթս ին-ծի ձեւով մը հասկցուց, որ չհեռանամ, ու մնացի:

Սկսան հարցուփորձել թերթի պարու-նակութեան մասին, քաղաքական ընդհա-նուր խօսակցութեան, տեղական լուրերու չաբաթական տեսութիւն, եւայլն: Ես — նուիրին տէրը, որ սովորաբար վիճաբա-նող եւ ինքնատիպ դաղափարներ յայտնող մէկն էր, կը խուսափէր վիճաբանելէ — ի մեծ զարմացումն ինծի — եւ կը ջա-նար անուշի կապել որեւէ հարց, որպէս-զի շուտ մեկնին այս «փորձանք» հիւրե-րը: Բայց այս վերջիններըը երբեք տրա-մադիր չէին մեկնելու: Ա՛լ ինծի համար հարցը պարզ էր: Մեր երկու բարեկամ-ները պիտի չձդէին, որչադանակը կրակէն ելլէր, այլ՝ այրէր, ճաթռտէր...

Ինչ եաք, եկաւ ցրուիչը: Մեր մարդը թելադրեց ցրուիչին, որ տասը վայրկեան եաք դայ, պատրուակելով, որ յօդուածի մը ընթերցումը չէր վերջացուցած: Մէկ քարով երկու թռչուն՝ թէ՛ թերթ կը կար-դար եւ թէ բարեկամները «ափ» կ'ընէր: Սխալ հաշիւ: Տեղէն չարժուղ չկար: Ես սպասեցի կռիւի այն հետաքրքրութեամբ, թէ ո՞վ պիտի ըլլար այս գօտեմարտէն յաղթական ելլողը...

Մեր մարդը այժմ մտատանջութեան մէջ է: Կարեւոր հարց մը ունի լուծելիք՝ կա՛մ բարեկամները պիտի քչէ, կամ ալ պիտի գնէ «Մակագին»ը՝ 75 լիր. դահե-կան վճարելով, 75 դահեկա՞ն...

Գնե՞լ, թէ չգնել... այսինքն՝ «վնե՞լ թէ չվնել»:

— Բուն հարցը այդ է, պիտի ըսէր Շէյ-քըսփիր:

Մինչ այդ ցրուիչը իր երկրորդ գա-լուստովը յիշեցուց, որ անդիի «բաժա-նորդին» ալ կը սպասէ իր հերթին: Ցըր-ուիչը, որ յայտնապէս իր ունեցած թեր-թերը տեղատուրեր էր զանազան խանութ-ներ, այժմ տեղափոխումներն ու գան-ձումները կը կազմակերպէր:

Մեր երջանիկը մակագինը առաւ ցըր-ուիչին, ըսելով.

— Վաղը առաւտ առիթով մը եա բեր...

— Եթէ եա բերեմ, — կրկին վճարելու ես...

Ալ մեր խնդուքները չկրցանք զսպել. լիահաղաղ խնդուք մը... Խանութին տէրն ալ կը խնդայ...

Հապա՛, ինչո՞ւ չխնդայ. կ'ուզէր հա-ւատացնել մեզի, թէ խաղ էր ըրածը, թէ՝ ինք գնող էր, եւայլն, եւայլն:

Կը մնայ ճշդել, որ «բաժանորդագրու-թեան» այս նորելուկ արուեստին դիւ-տարրները տեղացինե՞րն են, թէ Հա-յերը...: Փիւնիկեցիները, եթէ փիւնիկ Թռչունի նման յարութիւն առնեն, պի-տի հիանան զիրենք զերազանցող այս հանճարներուն վրայ:

Ու տակաւին զրողները կ'ըսեն, թէ Հայը չի կարդար: Տեսանք թէ կը կար-դայ եւ կարդալու համար ոչ մէկ խոչը կը դնէ միջոցներու մէջ՝ իր նպատակին հասնելու համար:

Այլ կը դանէ միջոցներ ընթերցողի իր կատարի փափաքները յագեցնելու հա-մար: Վկայ՝ վերի խանութին տէրը, որ պէյօղլուի բանուկ հրապարակին վրայ երկու խանութ միայն ունի: Եւ որպէսզի իր ընթերցասիրութեամբ «պիւտճէի խախ-տում» չունենայ, կը հնարէ կամ կը հե-տեւի նորատեսակ «բաժանորդագրու-թեան»...:

Գրէ՛, հայ գրող, գրածդ կը կարդաց-ուի խելքէդ-միտքէդ չանցած միջոցնե-րով... Գրէ՛ կը կարդացուիս: Ուրիշ մը-խիթարութեան պէտք ունի՞ս միթէ...:

ԳՐԻԳՈՐ ԿԷՕՎՇԷՆԵԱՆ

«Ազդակ»

վիպակին էլ խնայողութիւն կը լինի, կե-րակրիչ համբ չի կորչի եւ սեղան բերե-լիս՝ թող ճարպը լաւ քամէ, պահէ, որ միւս օրուան տապակոցին բանացնէ: Դեռ եթէ լաւ անտես լինի մարդու կինը, կար-դին անարար, ժուլիժիկի եղը այնպէս խնայողութեամբ կը բանեցնէ, որ չոր-րորդ օրը նրա մէջ կարողանայ բիւրեղ-վել եւ մանր ու խոշորին կշռացնել: Ժուլիժիկը չատ համով բան է, բայց հար-կաւոր է լաւ, զգուշութեամբ աղը, դաք-դեղը կարդին լեցնել եւ մեղմ կրակով տապակել: Աւելի լաւ կը լինի, որ սեւ թոքի եւ սպիտակ թոքի կէսերը մի օր եփէ, միւս օրը մնացորդները: Ո՛րքան համով կը լինի. տաք-տաք մարդ վախուկ լաւաշի մէջ բըրդուած անէ ու խշտէ: Ներ-սէս ախպար, երբ երեւակայում ես, թուրդ չի՞ վազում...

ԱՏՐՊԵՏ

(1 – Շար.)

Այրի Տիկին Փանոսիկ Փանոսեան եւ զաւակները՝ Սուրէն, Գեղամ եւ Զաւիկ, այրի Տիկին Ալեքսանդր Փանոսեան, պ. Նուպար Ամիրխանեան, Տէր եւ Տիկին Մեբուժան Փանոսեան եւ զաւակները, պ. Յակոբիկ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տակլաչեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Արսէն Ամիրխանեան եւ զաւակները, պ. Սուրէն Նաւալարեան եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, փեսայինն, եղբօր, հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի առաւօտ, Ապրիլ 4, գոհ սրտի տագնապի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր Չորեքշաբթի (Ապրիլ 7) ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

×

Հայ Արիներու Միութիւնը խորին ցաւով կը ծանուցանէ մահը Միութեան հիմնադիր անդամ, նախկին սկաուտապետ եւ անդամ Գործադիր Մարմնոյ՝

ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

իր սրտապին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ Սօնա Փանոսեանին, իր զաւակներուն՝ Սուրէն, Գեղամ եւ Զաւիկ Փանոսեանի եւ բոլոր պարագաներուն:

×

Հայ Արիներու ընդհանուր պետ՝ Տօքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան խորին կսկիծով կը ծանուցանէ դառնաղէտ մահը իր սիրելի ընկերոջ եւ հաւատարիմ գործակից՝

ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

որ որ տեղի ունեցաւ Կիրակի Ապրիլ 4ին: Իր սրտապին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ Սօնա Փանոսեանի, իր զաւակներուն՝ Սուրէն, Գեղամ եւ Զաւիկ Փանոսեանի եւ բոլոր պարագաներուն:

Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Քէօսէեան եւ զաւակները՝ Ժան-Ֆիլիփ եւ Տէր եւ Տիկին Ժան-Մարի-Անտրիէօ, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինասեան և զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Փոլոչեան եւ աղջիկը, Լօռ եւ Սիլվի, Տէր եւ Տիկին Յակիկ Քէօսէեան եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկին Պեռոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարաիրոս Տէրտէրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փանիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Լէյլօզեան եւ Մարաիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՎԱՂԻՆԱԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 4ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Ապրիլ 9) ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը (10,45ին) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Օր. Աստղիկ Քէօսէեանի եւ ընտանիքին:

Լիոն.— Տիկին Արփինէ, Շառլ Միքայէլեան եւ զաւակները, Պր. Գէորգ Զաքարեան (Սելանիկ) եւ Փափազեան, Ակոպովիչ, Պարտիզպանեան ընտանիքները եւ իր բոլոր ընտանեկան պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ աղգականին՝

ՄԱՐԻԱՆՆ ԶԱԳԸՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ 2 Ապրիլ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ 3 Ապրիլ առաւօտեան ժամը 11ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Կիւյոթիէրի գերեզմանատունը, եւ թաղուեցաւ իրենց ընտանեկան դամբարանը:

Այրի Տիկին Մելինէ Կիւրճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Կիւրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գըլըճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր եւ քեռայրին՝

ԳԷՈՐԳ ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Ապրիլ 9, առաւօտեան ժամը 10,30ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15, Ռիւ Ժան Կուժոն:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները ողբացեալին ընտանիքին:

×

Հայ Արիներու Միութիւնը խորին ցաւով կը ծանուցանէ մահը Միութեան հիմնադիր անդամ, նախկին սկաուտապետ եւ անդամ Գործադիր Մարմնոյ՝

ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

իր սրտապին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ Սօնա Փանոսեանին, իր զաւակներուն՝ Սուրէն, Գեղամ եւ Զաւիկ Փանոսեանի եւ բոլոր պարագաներուն:

×

Հայ Արիներու ընդհանուր պետ՝ Տօքթ. Գուրգէն Մեծատուրեան խորին կսկիծով կը ծանուցանէ դառնաղէտ մահը իր սիրելի ընկերոջ եւ հաւատարիմ գործակից՝

ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

որ որ տեղի ունեցաւ Կիրակի Ապրիլ 4ին: Իր սրտապին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր կնոջ Սօնա Փանոսեանի, իր զաւակներուն՝ Սուրէն, Գեղամ եւ Զաւիկ Փանոսեանի եւ բոլոր պարագաներուն:

Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Քէօսէեան եւ զաւակները՝ Ժան-Ֆիլիփ եւ Տէր եւ Տիկին Ժան-Մարի-Անտրիէօ, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինասեան և զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Փոլոչեան եւ աղջիկը, Լօռ եւ Սիլվի, Տէր եւ Տիկին Յակիկ Քէօսէեան եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկին Պեռոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարաիրոս Տէրտէրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փանիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Լէյլօզեան եւ Մարաիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՎԱՂԻՆԱԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 4ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Ապրիլ 9) ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը (10,45ին) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Օր. Աստղիկ Քէօսէեանի եւ ընտանիքին:

Լիոն.— Տիկին Արփինէ, Շառլ Միքայէլեան եւ զաւակները, Պր. Գէորգ Զաքարեան (Սելանիկ) եւ Փափազեան, Ակոպովիչ, Պարտիզպանեան ընտանիքները եւ իր բոլոր ընտանեկան պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր, քրոջ եւ աղգականին՝

ՄԱՐԻԱՆՆ ԶԱԳԸՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ 2 Ապրիլ յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը կատարուեցաւ Շաբաթ 3 Ապրիլ առաւօտեան ժամը 11ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը փոխադրուեցաւ Կիւյոթիէրի գերեզմանատունը, եւ թաղուեցաւ իրենց ընտանեկան դամբարանը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կղերիկեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ

մօր՝

ԷՖԹԻԿԻ

եղբայրները՝

ԼԵՒՈՆԻ եւ ՄԿՐՏԻՉԻ

մահերուն տարեդարձներուն ի յիշատակ, այս Երկուշաբթի (մեռելոց) առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարդողներուն:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԶԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

7 Ապրիլ, Աւագ Չորեքշաբթի, *Աւետումն Ս. Աստուածածնի, առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9ին:*

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթրեաց պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 19,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան

Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ Թափօր Թաղման ժամը 17ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի

Սկիզբ ժամերգութեանց և ընթերցուածներու ժամը 16ին:

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, Յարութիւն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաճաշ պատարագ 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց

Պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ ընթրեաց

Առաւօտ. սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, պատարագ 10, մանուկներու հաղորդութիւն 11,30:

Ցեմիչօրէ, Ոտնլուայ, սկիզբ արարողութեանց ժամը 17: Գիշեր՝ հսկում-խաւարում, «Ո՞ւր ես, մայր իմ», սկիզբ արարողութեանց ժամը 21ին:

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ խաչելութեան, թաղում

Երեկոյ սկիզբ արարողութեան ժամը 17:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց

Երեկոյ, սկիզբ ժամերգութեան 18, պատարագ 19:

Կիրակի Ս. ԶԱՏԻԿ հրաշափառ յարութեան

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, հանդիսաւոր պատարագ 10, քարոզ 11,15:

Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց

Պատարագ ժամը 10:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց

առաւօտ.— ժամերգութիւն եւ նախաճոնակ ժամը 8,15, պատարագ եւ հաղորդութիւն դպրոցականներու եւ փոքրիկներու 9,45:

Երեկոյ.— Արարողութիւն Ոտնլուայի ժամը 16,15:

Գիշեր.— Խաւարում ժամը 19,40:

9 Ապրիլ, Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ Խաչելութեան

Առաւօտ.— ժամերգութիւն ժամը 10:

Երեկոյ.— Կարգ Թաղման ժամը 17:

10 Ապրիլ, Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի

Առաւօտ.— ժամերգութիւն ժամը 8,40:

Երեկոյ.— ժամերգութիւն եւ ընթերցուածք 16,15, պատարագ ճրագալոյցի ժամը 17,40:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Հինգշաբթի *ժամերգութիւն ժամը 15,30ին, պատարագ ժամը 16ին:*

Աւագ Ուրբաթ *ժամերգութիւն եւ երկրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 18ին:*

Աւագ Շաբաթ *ժամերգութիւն ժ. 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին:*

Զատիկ, *Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:*

Երկուշաբթի *մեռելոց, ճայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:*

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Հինգշաբթի, *պատարագ 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, կարգ Թաղման ժամը 19ին:*

Ուրբաթ, *կարգ Թաղման ժամը 5ին, Շաբաթ ժամերգութիւն 4ին, Ճրագալոյց պատարագ 5ին:*

Կիրակի, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին: ԶԱՏԻԿ, պատարագ 10ին:*

Երկուշաբթի, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 9ին, Մեռելոց, պատարագ 10ին:*

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Տես՝ Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը բացի Հինգշաբթի առաւօտեան արարողութենէն:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Աւագ Հինգշաբթի

ՍԷՆ Լու.— Պատարագ ժամը 8,30ին, հաղորդութիւն փոքրիկներու ժամը 10ին, Ոտնլուայ ժամը 16ին, Խաւարում ժամը 20,30ին:

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ թաղման

ՍԷՆԹ Մարկրիթ ժամը 16,30ին:

ՍԷՆ-Լու ժամը 18ին:

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի

ՍԷՆ-Լու, պատարագ ժամը 18ին:

Կիրակի, Ս. ԶԱՏԻԿ

ՍԷՆ-Լու, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

ՏԻՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ

Աւագ Հինգշաբթի, *Ոտնլուայ կէսօրէ եաք ժամը 4ին, խաւարում երեկոյեան 8ին:*

Աւագ Ուրբաթ, *կարգ Թաղման, երեկոյեան ժամը 6ին:*

Աւագ Շաբաթ, *Ճրագալոյց Ս. Զատկուան եւ ընթերցուածներու ընթերցում կէսօրէ եաք ժամը 5ին:*

Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, *հանդիսաւոր պատարագ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին:*

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Հինգշաբթի

Ընթրեաց պատարագ ժամը 10,30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:

Աւագ Ուրբաթ

Թաղում ժամը 17:

Աւագ Շաբաթ

ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 17:

Կիրակի ԶԱՏԻԿ

ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10,30:

Երկուշաբթի

Ճիշատակ մեռելոց, պատարագ 10,30:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ Թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Հ. Ց. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8,30ին Քաֆէ – Սփոռ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԼՆ.— Հ. Ց. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները Ապրիլ 13ին, Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, նոր ակումբը: կը հրաւիրուին Անտոք-Վաբուժանի ընկերները: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

GRANDE NUITEE DANSANTE
DE PAQUES

Le Dimanche 11 Avril de 22 heures à l'aube

AU REAL (Corniche Catalans)

Orchestre GUY MATTEONI

Attractions

Réservation auprès des Responsables de l'UGA --ARDZIV

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաճեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ:

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքիը Քաթոլիկի սրահը, նախաճեռնութեամբ Ազգ. Միութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը՝ Սեվր:

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս:

×

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20,30ին, Սալ տը լա Շիմի:

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱՒ

ԿԱՄՈՒՐՋԷ ԿԱՄՈՒՐՋ
(ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐՈՒ ՀԱՏՈՐ)

Գրեց՝ *ՄԻՍԱՔ ՄԻՐԶԷ*

Տպարան՝ համազգային, Պէյրութ:

Լաթակազմ, ընտիր տպագրութեամբ հատոր մը, 280 էջ:

Գին 15 ֆրանք

կարելի է անձամբ դիմել «Յառաջի» կամ՝ հեղինակին՝

Mr. M. Ghazarian
3, Rue des Trois Pierres
LYON 7e

Մարսէյլի մէջ՝ Թիւթիւնեան
4, Ռիւ Փարմանթիէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
8
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
8 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12085

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.085

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒՒ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Ե·

ՄՈԼՏԱՒԻՈՅ ԱՊՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Էթէրիա զրծիչներ ու քարոզիչներ ղրկեց ամէն կողմ, Պելոպենէսէն զատ նաեւ Արքիպելագոսի բոլոր կղզիները, Անատոլի ծովեզերեայ քաղաքները, մինչեւ Երուսաղէմ: Թէոտոր Քոլոքոթրոնիս, Մարկոս Պոցարիս, Մավրոմիխալիս եւ այլ երեւելի Յոյներ ամէն ջանքերնին ընծայեցին ազատագրական չարժման:

Միւս կողմէ Դանուբեան իշխանապետութենէն (այժմու Ռումանիան) մէջ չարժումին յարեցան կարեւոր դէմքեր, — նախկին հոսփոտար Կոստանդին Իփսիլան եւ իր երկու զաւակները՝ Ալեքսանդր եւ Տիմիտրի, Րիզո Ներուլոս, Մանոս, Սուցօ եւայլն:

Պոլսոյ ազեզերական Պատրիարքարանը (Ֆէնէր) զաղտնօրէն կը քաջալերէր Էթէրիան:

Շարժման զեկավար մը նշանակելու համար բոլորին աչքերը ուղղուած էին դէպի Ռուսիա, ուր ականաւոր Յոյներ պատասխանատու դիրքեր կը զբաւէին: Փափոսխթրիայի «դիւանագիտական» մերժումին վրայ, Էթէրիայի հրամանատարութիւնը ստանձնեց Ալեքսանդր Ա· կայսր թիկնապահ Ալեքսանդր Իփսիլանթի, որ աւելի եւս զօրացուց կազմակերպութիւնը: Սան Պետերսբուրգէն Մոսկուա, անկէ Օտեսա անցաւ Քանթեմոլ, Մանոսի եւ Փափարիկոփուլոյի հետ: Այնտեղ վերջին պատրաստութիւնները տեսնուեցան եւ 1820 Հոկտ· 1ին զումարուեցաւ «Պատերազմական Խորհուրդ» մը, որ քննեց բոլոր կարելիութիւնները, ապստամբութեան ձեռնարկելու համար 1821ի գարնան:

Երկու ճակատներ ունէր Էթէրիան, լրջմիտ չատ հեռու: Ա.) Եպիրոսը (Մոլիա), ուր յունական բանակին համար մեծ աջակից մըն էր Եանիայի կուսակալ Ալի փաշան: Բ) Դանուբեան իշխանապետութիւնները: Առաջինը դերազանցօրէն յունաբնակ չրջան ըլլալով, յաջողութեան յոյսերը աւելի մեծ էին այնտեղ:

Սակայն մտանոթեան մը հետեւանքով, Պոլսոյ կառավարութիւնը տեղեկացած ըլլալով Էթէրիայի պատրաստութեանց, ապստամբը վտանգաւոր պիտի ըլլար: Դէպքերը կը զահավիժէին: Ալեքսանդր Իփսիլանթի 1821 Փետր· 25ին, Փրութ գետը անցնելով, յանկարծակի յարձակ – ման անցաւ Մոլտաւիոյ ճակատէն՝ քանի մը հարիւր զինուորներով: Բովանդակ Էթէրիան ոտքի ելաւ: Ապստամբութեան արձագանգները տարածուեցան ամբողջ Յունաստանի մէջ:

Իփսիլանթի կոչ ուղղեց Մոլտաւիոյ եւ Վալախիոյ քրիստոնեաներուն, որ ապըստամբին «բարբարոս» Թուրքերուն դէմ, աւելցնելով, որ «մեծ Պետութիւն» մը վճռապէս խոստացած է աջակցիլ: Մոլտաւիոյ հոսփոտար Միխայլ Սուցօ միաչու ապստամբներուն եւ Իփսիլանթիի յանձնեց եաչը:

Քրայիսի հետեւորդներէն Եորկի Կենտոս Պուքրէշի մէջ կազմած էր հայրենասիրական ընկերութիւն մը՝ նահատակ Րիզոսի յիշատակին: Անդամները հին ելլադայի փառքերով խանդավառ՝ հնուամնասիրէին յոյն մշակոյթի գանձերը եւ կը ծրագրէին ազատագրել հայրենիքը: Իփսիլանթիի հասնելուն լուրը առնելով, կենսատիոսի 500 երիտասարդները ուրախութեան աղաղակներ արձակեցին խանդավառ, երգեցին Րիզոսի յունական «Մարսէյէզ»ը, կազմեցին «Նուիրական վաչա»ը եւ փութացին ռազմաղաչա, իրենց դրօշին վրայ պարզելով Սպարտացիներու խորհրդանշանը՝ «Ցաղթանակ կամ մահ»:

Իփսիլանթի յուղիչ կոչ մը ուղղեց Ա· լեքսանդր կայսեր·

«Մի՛ արհամարհիէ, վեհափառ, աղօթքները տասը միլիոն բրիստոնեաներուն, որոնք հաւատարիմ մեր երկնաւոր Փրկիչին, ատելով կ'ատեն իրենց բռնակալները: Ազատեցէ՛ք մեզ, վեհափա՛ռ, ազատեցէ՛ք կրօնքը՝ իր հալածիչներէն, վերադարձուցէ՛ք մեզի մեր տաճարներն ու խորանները, ուսկից Աւետարանի երկնային լոյսը կուգայ լուսաւորել մեծ ազգը, զոր կը կառավարէք: Փրկեցէ՛ք մեզ, վեհափա՛ռ, մաբրեցէ՛ք Եւրոպան այս արիւնարբու ճիւաղներէն եւ հանեցէք եբրայեցի տգեղ ձագի շնորհած մեծ տիտղոսներուն վրայ աւելցնել նաեւ «Ա· զատարար Յունաստանի» մակդիրը»:

Եռուզեռի մէջ էր Եւրոպան այդ օրերուն (1820–21): Ցեղափոխութիւն կար Սպանիոյ մէջ Ֆէրտինանտ Է·ի դէմ, պինուորական ըմբոստութիւն Փորթոկալի մէջ, ապստամբութիւն Նափոլիի թագաւորութեան դէմ, յեղափոխութիւն Թորինոյի մէջ, եւայլն:

1815ին «Սրբազան Զինակցութիւն»ն էր կազմուած հսկելու համար Եւրոպայի խաղաղութեան վրայ եւ արգիլելու՝ յեղափոխական – ապստամբական չարժումները: Օսմ· կայսրութիւնը կ'օգտուէր Զինակցութեան պաչպանութենէն: Կոմս Մէթթերնիխ աչալուրջ կը հսկէր:

Յանուն Ալեքսանդր Ա·ի, Քափոթիս – Թրիա 1821 Մարտ 26ին պատասխանեց Իփսիլանթիի: Ռուսիոյ կայսրը «գնահատական» կը զտնէր Յոյներու անկախութեան բնական փափաքը ապստամբութիւնով իրականացնելու ծրագիրը: Էթէրիան զաղտնի եւ յեղափոխական կազմակերպութիւն էր: Յարը «ամօթալի եւ յանցաւոր արարք» մը կը նկատէր Թրքական կայսրութեան հիմերը փորել զաղտնի ընկերակցութեան մը միջոցաւ:

Քափոտխթրիա միաժամանակ կը ղրկէր Պոլսոյ ռուսական դեսպան Պարոն Ստրոկոնովի թէ կայսրը կը ցաւէր Մոլտաւիոյ դէպքին համար, թէ չէր կրնար դաչնադրերու յանձնառութեանց հակառակ գործել:

Մոլտաւիոյ բնակիչները չյարեցան Յոյներու ապստամբական չարժումին: Հակառակ դաչնագրերու տրամադրութեանց, Թուրքերը զինուորական ուժ ղրկեցին զսպելու համար ապստամբութիւնը: Ա· լեքսանդր Իփսիլանթի, 7 Յուլիս 1821ին պարտուեցաւ Տրակազանիի մէջ եւ անցաւ Հունգարիա, ուր Մէթթերնիխ երկար տարի բանտարկեց զայն:

Շուրջ երեքուկէս ամիս էր տեւած Մոլտաւիոյ ապստամբութիւնը: Յոյները մեծ յոյսեր զրած էին խաչապաչա Ռուսին վրայ, որ օրթոտոքս էր իրենց պէս: Բարձրաստիճան Յոյներ կարեւոր դիրք ունէին ռուսական արքունիքին մէջ: Յոյն հայրենասէրները միամիտ յոյսեր զրեր էին Սան–Պետերսբուրգի կառավարութեան վրայ, որ չաճախ պատերազմած էր օսմանեան կայսրութեան դէմ, եւ որուն անզամահատումը մաս կը կազմէր իր քաղաքականութեան: Ցետոյ նաեւ 21 Յուլիս 1774ի Քիւչիւք Քայնարճայի զաշնագրով Ռուսիա իրաւունք էր ստացած իր պաչտպանութեան տակ առնելու օսմանեան կայսրութեան քրիստոնեաները, — մասնաւորապէս օրթոտոքսները:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ապրիլ 1 եւ 2, 1971, Հինգչաբթի եւ Ուրբաթ օրեր, Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Բարձրաչնորհ Տ· Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանի հրաւէրով եւ նախագահութեամբ, Փարիզի Առաջնորդարանին մէջ խորհրդակցական ժողով մը զումարուեցաւ, մասնակցութեամբ Եւրոպայի Հայրապետական Թեմին պատասխանատու եկեղեցականներուն:

Սոյն ժողովին հրաւիրուած էին.—

Պսակ Արքեպս· Թումայեան, Լոնտոնէն, Զգօն Եպս· Տէր–Յակոբեան, Միլանէն, Յակոբ Եպս· Վարդանեան, Մարսէյլէն, Մեսրոպ Ծ· Վրդ· Գրիգորեան, Վիէն – նայէն, Գիւտ Ծ· Վրդ· Նազպաչեան, Փարիզէն, Դաւիթ Ծ· Վրդ· Սահակեան, Լիոնէն, Ներսէս Ծ· Վրդ· Պողապալեան, Ժընեւէն, Արսէն Վրդ· Պէրպէրեան, Լոնտոնէն, Զարեհ Վրդ· Թորալեան, Փարիզէն, Նորվան Վրդ· Զաքարեան, Փարիզէն, Աշոտ Ա· Քհնյ· Տէր–Յարութիւնեան, Մանչեսթրէն, Պարգեւ Քհնյ· Սէրճեան – եան, Փարիզէն, Նարեկ Քհնյ· Վարդանեան, Վալանսէն, Մեսրոպ Քհնյ· Ժամկոչեան, Փարիզէն:

Օրակարգի նիւթերն էին.—

Ա) Քննարկում եպիսկոպոսական ժողովի ծիսական բարեփոխութեանց նախագիծին:

Բ) Եկեղեցական, ծիսական եւ կարգապահական ընդհանուր հարցեր:

Ժողովը ուրախութեամբ եւ մասնաւոր գնահատանքով լսեց Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ Սրբազանի խօսքը, որով ժողովականները կը հրաւիրէր աւելի ուշադրութեամբ նուիրուիլ այն սրբազան գործին, որուն պատասխանատուութիւնն ունին:

Ժողովի սկզբնաւորութեան, Պատուիրակ Սրբազան Հայրը ներկաներուն փոխանցեց Ամենայն Հայոց Հայրապետի՝ Ն· Ս· Օ· Տ· Տ· Վազգէն Ա·ի ողջոյնի եւ յաջողութեան բարեմաղթութիւնները ու օրհնութիւնները:

Խորհրդակցական ժողովը մասնաւորապէս նկատի առաւ ներկայացուած ծրագիրը՝ ի մասին եկեղեցւոյ Եօթը Սրբազան Խորհուրդներուն եւ ժամասացութեան: Եղան կարծիքներու փոխանակումներ, նոր առաջարկներ եւ գնահատական արտայայտութիւններ՝ պատրաստուած ծրագրին առընչութեամբ:

Ժողովի երկրորդ բաժնի քննարկման առարկայ եղան հովիւներու պաչտօնին վերաբերող գործնական, կարգապահական, ծիսական եւ պաչտամունքի խնդիրներ, որոնք լուսաբանուեցան՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ Տ· Սերովբէ Արքեպս· Մանուկեանի օգտակար թելադրութիւններով եւ ներկաներու կարծիքներու փոխանակութեամբ:

Ժողովը լրջօրէն հետաքրքրուեցաւ նոյնպէս չատ այժմէական եղող՝ նորահաս սերունդի կրօնաբարոյական եւ ազգային դաստիարակութեան խնդիրներով:

Ժողովի առաջին օրուան նիստերու աւարտին՝ ներկայ եկեղեցականները մասնակցեցան Փարիզի Ս· Յովհաննէս Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ Հոկտմբ արարողութեանց: Հոկտմբ պահը բոլոր ներկաներուն համար հաւասարապէս հանդիսացաւ հոգեկան բաւարարութեան եւ խորհրդածութեան առիթ մը:

Ժողովներու աւարտին, բոլոր ներկաները խանդավառութեամբ չնորհաւորեցին Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Բարձր· Տ· Սերովբէ Արք· Մանուկեանը, իր այս եկեղեցաչէն օգտակար ձեռնարկին համար եւ որոշուեցաւ՝ որպէսզի ամէն տարի, նոյն չրջանին չարունակուի զումարուիլ այս հանդիպումը, յօդուտ եւ ի պայծառութիւն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂ· ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԿԻԻՆԵՐ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Յորդանանի մասնաւորապէս հիւսիսային չրջանը բուռն կռիւներու թատերաբեմ դարձած է քանի մը օրէ ի վեր: Այս հաստատումը կը կատարեն պաղեստինցիք աւելցնելով, թէ հրդեհած են Մաֆրաք օդակայանը, սուրիական սահմանապուրխին եւ, միւս կողմէ, եա մղած են յորդանանեան զրահապատ ուժերը Սաքէպէն, որ Ամմանի հիւսիսը կը դտնուի:

Ամման չանդրադառնար կռիւներուն, թէեւ առջի օր ընդունեցաւ օդակայանի վրայ կատարուած ռմբակոծութիւնը, որու հետեւանքով երկու օդանաւեր վնասուած են: Պաղեստինցիներու նպատակն է անդամալուծել օդուժը, որ կրնայ վըճռական դեր խաղալ կռիւներու ընթացքին:

Հիւսէյն կրկին յայտարարեց, թէ վըճռած է պահպանել երկրին կարգն ու կանոնը եւ այնպէս ընել, որ իւրաքանչիւր քաղաքացի ինքզինք ապահով զգայ իր երկրին մէջ:

Գահիրէի մէջ պաղեստինցի ներկայացուցիչներ տեսակցութիւն մը ունեցան Եդիպտոսի Խորհրդարանի նախագահին հետ: Միւս կողմէ, դեռ կարելի չէ եղած զումարել արաբ վեհաժողով մը, ինչպէս կը պահանջէր վերջերս Անուար Էլ Սատաթ:

Քաղաքական չրջանակները ունին այն մտավախութիւնը, թէ քաղաքացիական պատերազմը կրնայ ծայր տալ կրկին Յորդանանի մէջ: Պաղեստինցիք պայքարի վճռականութիւն կը յայտնեն:

Իսրայէլի Պաչտպանութեան նախարարը՝ Տայեան, Աչխատաւորական կուսակցութեան համագումարին մէջ դիտել տուաւ, թէ կը նախընտրէ «ապահով սահմանները» քաղաքական երաչխաւորութեան փոխարէն, նոյնիսկ եթէ այս դիրքորոչումը պատերազմի դուռ պիտի բանայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻԳՈՐ ՍԹՐԱՎԻՆՍԿԻ մեռաւ 88 տարեկանին, սրտի տագնապէ: Մեծանուն երաժիչը նախ ռուս, ապա Ֆրանսացի եւ վերջին պատերազմէն ի վեր՝ ամերիկացի, արդի երաժչտութեան մեծերէն կը նկատուի եւ Ֆրանսայի մէջ ծանօթ են մանաւանդ իր «Հուրի թռչունը» եւ «Գարնան օծումը»: Տարիներով բեմասարի երաժչտութիւն դրած է Տիակիլեւի համար: Վերջերս իր ձեռագիրները ծախած է կրնալ վճարելու համար իր տուրքերը եւ բժչկական ծախքերը: Սթրավինսկի չէ տագչային պիտի թաղուի ռուս օրթոտոքս ծէսով, Վենետիկի Սան Միքայէլէ դերեզմանատունը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ինքնաչարժներու մեծ մասին դինը 3 առ հարիւրի չափով կրկնուած կ'ըլլայ Ապրիլ 6էն սկսեալ: Տարեսկզբին 4 առ հարիւրի չափով կրած էին արդէն ինքնաչարժին դինները:

ԳՐԵԼՈՒ ՆԻՒԹ ՈՒՐԿԷ ԿԸ ԳՏՆԵՄ...

— Պարոն Հայկազ, գրելու նիւթ ուրկէ՞ կը գտնես, հարցուց ինծի Իրաքէն Ամերիկա եկած երիտասարդ մը որ գրող ըլլալու մեծ փափաք ունի։ Ինք այդպէս ըսաւ, ըսաւ թէ գրող ըլլալ կ'ուզէ։

— Օրուան դէպքերէն, լրագիրներէն, գրացիներուս ապրումներէն...

— Մենք ալ գրացի ունինք, մենք ալ լրագիր կը կարդանք, մենք ալ...

— Ճիշդ ես, բայց ես բան մը ունիմ, զոր դուք չունիք, ես եռիս ձգած քառասուն տարուան փորձառութիւն ունիմ. ունիմ նաեւ աննչան, մանր բաները խոշորացոյցի տակ բննուածի պէս մեծ տեսնելու հակում։ Ինծի համար գէշ, աննչան նիւթ չկայ, ամէն մարդ Համլէթ չէ, ոչ ալ ամէն գրող Շէյքսփիր է, բայց ամէն մարդ իր կրցած չափով կ'ապրի կեանքը, կը սիրէ, կ'ատէ, կը նախանձի, կը տանջուի, կ'ուրախանայ... ես ահա այդ պզտիկ, հասարակ մարդոց ապրումնե-րով ալ կը հետաքրքրուիմ ու չեմ վախնար, որ ինծի համար կ'ըսեն, թէ «Հայկազ կեանքի մանր երեւոյթները գրականութեան նիւթ կը դարձնէ ու մանր մարդոց, աննչան մարդոց, այսինքն խոնարհներու ապրումներով կը գրաղի»։ Օրինակի համար ըսենք, թէ առաւօտ մը արթնցայ քունէս ու նախաճաշելէ առաջ քաղաք պիտի երթամ։ Մեր տունէն կեդրոնի կայարանը երթալու համար պէտք է տասը փողոց քալեմ։ Եթէ օդը լաւ է, ձիւն ու մրրիկ չէ, հով կամ անձրեւ չկայ, կը քալեմ այդ հեռաւորութիւնը, բան մը չէ, բժիշկները իմ տարիքս ունեցողներու համար քալելը լաւագոյն մարզանքն է ըսած են խորհելով, կը համոզեմ ինքզինքս ու ճամբայ կ'ելլեմ։

Երբեմն այդ ուղեւորութիւնը ճչմարիտ արկածախնդրութեան մը ձեւը կ'առնէ, երբեմն պարզապէս կը յողնեցնէ զիս, ոբովհետեւ ճամբան բան մը չեմ տեսներ զիս հետաքրքրող. բայց անպայման ուղեւորութեանս չարունակութեան մէջ ուշադրութիւնս գրաւող երեւոյթ մը կը գտնուի. երբեմն մէկէ աւելի։ Երկու բառով կամ, չատ չատ, մէկ լման տողով նոթ կ'առնեմ ու աղատ մէկ պահուս աչքէ կ'անցընեմ նոթերս. անոնցմէ մէկ հատը անպայման ձիարշաւի մը պահուն առջեւէն վազող ձիու պէս առաջ կ'անցնի. ահա այդ առաջ անցնող մէկն է, որ գրելու նիւթ կը դառնայ այդ պահուն։ Օրինակով մը խօսիմ. առջի օր, օդանաւակայանէն տուն դալու համար տաքսի մը գտայ։ Քանատացի Մոնթրէալ քաղաքէն Նիւ Եորք աւելի քան 300 մղոն հեռաւորութիւնը քառասունը հինդ րոպէ միայն առաւ։ Օդանաւակայանէն մեր տունը՝ միայն ութ մղոն, մէկ կուկէս ժամ, որովհետեւ տեղ հասնելէ եռք տուն երթալու համար թաքսի չզայ։ Սխալ չհասկնաս, թաքսի շատ կար, բայց վարիչները, հասցէս լսելէ եռք, պարզապէս կը մերժէին զիս. վարպետ դնահատողի աչքով զիս կը քննէին վերէն վար, ու հաւանաբար կ'եզրակացնէին, թէ ի՞նչ կը չահին այս անկուտին տուն տանելով ... «Այս մարդէն չատ նուէր չակնկալուիր ու իր տունն ալ չատ մօտ է»... Ու կուտային զրեթէ նոյն բառերով նոյն պատասխանը.

— Կը ցաւիմ — այ էմ սորրի. բայց չատ մօտ կը բնակիս։ Երկու ժամ է յաճախորդի կը սպասեմ ու այդքան կարճ ուղեւորութեան մը վարձքը գանձելու համար չեմ ուզեր չարքին մէջի հերթս կորսնցնել...

Վերջապէս անոնցմէ մէկը բարեհաճեցաւ, իմ հարցումիս՝ թէ դիս Բոկօ Փարքի մեր տունը կը տանի՞, ըսել.

— Քամ ին, քամ ին, նեռս մաիր, նե՛րս մաիր։

Ցաջողութեանս համար Աբարիչին փառք տալով, մտայ ներս։

— Ճամբան դիտե՞ս, հարցուց։

— Գիտեմ, հոդ մի ըներ։

— Կրնա՞մ հարցնել, թէ ո՛ւրկէ կուգաս։

— Քանատացիէն։

— Հետդ մէկ երկու չիշ ուիսքի բերէիր, հոն աժան է։

— Չեմ խմեր։

— Բարեկամներուդ, այցելուներուդ համար բերէիր։

— Ես բարեկամներուս պաղ ջուր կը հրամցնեմ, ըսի իր հարցասիրութիւնը դադրեցնելու համար։

Օգուտ չըրաւ։ Մինչեւ տուն հասնիլս աղդային ու միջազդային ամէն հարց սեղանի վրայ դրաւ ու ամէն մէկը լուծեց առանց մեծ դժուարութեան։

— Աւելի քան քսան տարի է այս դործին մէջն եմ, ըսաւ, բնաւ արկած չէի ունեցած. անցեալները եկաւ կողիս դարկաւ մէկը։ Հաւատա, մեղքը խմս չէր, բայց դիս մեղադրեցին, որովհետեւ, ամէն մարդ վրէժ ունի թաքսիներուն դէմ, քաղաքի խճողման ու երթեւեկի դժուարութեան համար մեզ կը մեղադրեն... կարծեմ թաքսին կնոջ պէս է, անոր հետ ապրիլն ալ դժուար է, առանց անոր ապրիլն ալ... Մեզ մեղադրողները չեն ըսեր թէ առանց մեզի թշուա՞ռ կ'ըլլան... մենք ենք որ ամէն նեղութեան մէջ եղողի կը հասնինք։ Մէկուն կնոջը տղաբերքի ցաւը կը բռնէ — բոլոր կիներուն տղաբերքի ցաւն ալ դիշերուան կէսին կը բռնէ — ո՞վ է գայն հիւանդանոց հասցնողը... Մե՛նք։ Մէկուն սիրտն է կը դադաճանէ իրեն, ո՞վ է երթեւեկի բոլոր օրէնքները ոտնակոխելով գայն հիւանդանոց հասցնողը, մե՛նք։ Մէկը գինով ցած ու կինը ծեծած է, կինը կ'ուզէ մօրը տունը փախչիլ, ո՞վ կը տանի գայն մօրը տունը, մե՛նք։ Մէկուն աղջիկը կը փախչի տունէն ու հիփիներուն կը միանայ, վերադարձի կ'ելլեն հայրն ու եղբայրը, ո՞վ զանոնք վտանգաւոր տեղեր՝ Վիլճա, Պաուրի, Հարլըմ պիտի տանի... մե՛նք... Երբեմն ալ՝ հակառակը կը պատահի, աղջիկն է որ, կամ հիւանդացած է եւ կամ յղի մնացած, ու կ'ուզէ որ տանինք զինքը տուն, գրամ չունի։ Երբ տուն հասնինք, դուռը սպասէ, մօրմէս գրամը կ'առնեմ ու կը բերեմ կ'ըսէ։ Հապա՞ եթէ կ'առնեմ ու կը բերեմ կ'ըսէ։ Հապա՞ եթէ չնդղբը չընդունին... Ես չորս զաւակ ունիմ։ Երեք աղջիկ, մանչ մը։ Մանչս մեծն նիմ։ Երեք աղջիկ, մանչ մը։ Մանչս մեծն է, պետութիւնը առաւ տարաւ զինք Վիէթնամ. մենք ի՞նչ գործ ունինք հոն։ Կարծեմ աներաշխիս ըսածը ճիշդ է, կուրը «տեմոքրասի՞» է ինչ փորի ցաւ է, տարր չուրջ չէ, այլ այն բանին, թէ հոն ո՞վ ինչ պիտի ծախէ... Մէկ խօսքով Ուղ Սթրիթի մասը կայ ամէն բանի մէջ։ Նիքսընն ալ կարծուածին չափ ապուշ չէ, արդէն անգործութիւն կայ, երբ բանակը տուն բերէ, ռազմամթերք արտադրող գործատուները դոցուին, օդանաւ չինող ընկերութիւնները դուռերնին մեծ մասով դոցեն, կրնա՞ս երեւակայել թէ անգործութիւնը ի՛նչ չափերու կը հասնի... Օ՛ պրատըր... Հովերի օրով մեր ըրածին պէս խնճոր ծախել պիտի սկսինք փողոցներուն անկիւնը... Եէս, սըր, կուրը այն բանին չուրջն է թէ Ռուսե՞րը, Չինացի՞ք թէ ոչ մենք բան մը պիտի ծախենք Վիէթնամի մէջ... Ուղթ տը հէլ այ էր՝ թէ ո՛վ ինչ կը ծախէ... Իմ տղաս ինչո՞ւ պիտի երթայ հոն կռուելու ու թերեւս ալ կեանքը վրայ տալու... Կ'արժէ՞ր որ 60–65 հազար ամերիկացի երիտասարդ կեանքերնին վրայ տային... Իրաւ է՝ թէ իմինս առջի ամիս տուն եկաւ, բայց տուն չեկողներն ալ ծնողք ունին։ Երբ իր զալուն լուրն առինք, չվիցանք լա՞նք թէ ուրախանանք... կասկած մնաւ մեր սրտին մէջ թէ տուն կը ղրկեն, որովհետեւ ձեւով մը պակասաւոր է դարձած... ոտք ձեռք վրայ տուած... Մարդ ես, ամէն բան կ'անցնի մաքէդ. մանաւանդ դէշ բան... Գալիք օրը, այր ու կին, ելանք գացինք զինքը դիմաւորելու։ Պոյ օ պո՛յ... Մազերս հոն ճերմկցան։ Կնոջինս ալ։ Երբ նաւը ցամաքին կապող սանդուխը նետեցին, կնոջս վրայ մարելիք եկաւ... Թեւ, ոտք չունեցող չահիլներ սկսան դուրս դալ... Աղեւօք մերինը ի՞նչ վիճակի մէջ էր... Կարծես մեր ցաւը մեզի յիշեցնելու համար ալ՝ չարքերով ամպիւլանս կը սպասէր քարափին վրայ... Անդամալուծուածներուն, թեւ ու ոտք կորսնցնողներուն ու իրենց պարագաներուն հանդիպումը մանաւանդ սրտակեղեք էր... Ես, որ տարին մէկ անդամ եկեղեցի չեմ երթար, աղօթել սկսայ։ Կինս գլուխը ուսիս դրած երկուքով լացինք։ Անցուդարձերուս մէջ էր, որ տեսայ տղուս վար իջնելը ու քիչ մնաց խենթենայի։

— Էթհէլ, ըսի, Մայքն է վար կ'իջնէ ու փառք Աստուծոյ, լման է, լմա՛ն է, մէկ կտո՛ր, լմա՛ն է...։

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՆՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի վերջին ընդհանուր ժողովին, որ դումարուեցաւ Մարտի կիսուն, Երեւան, ակադեմիայի իսկական անդամ ընտրուեցան եօթը, իսկ թղթակից անդամ՝ 12 անձեր, հետեւեալ կարգով։

Ակադեմիայի նոր անդամներ.

Գրիգոր Ղարիբեան (բնագէտ), բնապիտութեան ուսուդապիտութեան դիտութիւններու տոքթէօր։ Խորհ. Միութեան հիւլէական ելեկտրաուժի օդտադործման Պետական Կոմիտէի Երեւանի բնագիտութեան հիմնարկութեան տարրալուծարանի վարիչ։

Բենիամին Մարգարեան (աստղագէտ), բնագիտութեան ուսուդապիտութեան դիտութիւններու թեկնածու։ Բիւրականի աստղադիտարանի ճիւղի վարիչ։

Արմէն Թախտաջեան (բուսաբան) կենսաբանական դիտութիւններու տոքթէօր – փրոֆեսէօր։ Խորհ. Միութեան դիտութիւններու ակադեմիայի իսկական անդամ, կենսաբանական դիտութիւններու տոքթէօր – փրոֆեսէօր։ Խորհ. Միութեան դիտութիւններու ակադեմիայի բոյսերու բնաիսօսական հիմնարկութեան տարրալուծարանի վարիչ։

Գէորգ Ղարիբջանեան (նոր եւ նորադոյն պատմութիւն), պատմական դիտութիւններու տոքթէօր – փրոֆեսէօր, Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի առընթեր հասարակութեան մարքս–լենինեան հիմնարկութեան հայկական մասնաճիւղի տնօրէն։

Լեւոն Խաչիկեան (հին եւ միջին դարերու պատմութիւն), պատմական դիտութիւններու տոքթէօր – փրոֆեսէօր, հին ձեռագիրներու հիմնարկութեան՝ Մատենադարանի տնօրէն։

Գուրգէն Սեւակ (Գրիգորեան) (լեզուաբան), բանասիրական դիտութիւններու տոքթէօր, Երեւանի պետական համալսարանի փրոֆեսէօր։

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նոր թղթակից անդամներ.

Էմիլ Միրզաբէկեան (կառավարման եղանակներ) — բնագիտութեան – ուսուդադիտութեան դիտութիւններու թեկնածու, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի ռատիօ–բնագիտութեան եւ էլեկ-

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Այս աղջիկը, այդ թշուառ վիճակին մէջ, երկար տաճն պիտի չկրնար իր պարկեշտութիւնը պահել, կը մտածէր, եւ ո՞վ դիտէ, թէ հիմա իսկ գայթումի ճամբուն մէջ չէր, թէեւ իր ամօթխած ու վեհերոտ կերպարանքը բոլորովին հակառակը ցոյց կուտար... ամէն պարագային, քանի որ դատապարտուած էր մոլորելու, ինչո՞ւ թոյլ տայ, որ ուրիշը վայելէ երախայրիքը...։

Եւ Ղուկաս էֆէնտի, հետեւեալ օրն իսկ, երբ պատահմամբ հանդիպեցաւ Միքայէլ աղային, գայն սրճարան մը տարաւ եւ նստեցուց ու սկսաւ հոսկէ հոնկէ խօսակցիլ։ Աղքատախնամին քննիչին համար ասիկա զերազանց պատիւ մըն էր, եւ խեղճը նախ չկրցաւ կռահել, թէ ինչ պատճառաւ այդ չնորհին արժանի կ'ըլլար։

Խօսակցութեան ընթացքին, Ղուկաս էֆէնտի Աղքատախնամի դործերուն, աղքատներու վիճակին ակնարկութիւններ ըրաւ եւ վերջապէս ըսաւ.

— Սա երէկուան աղջիկը, Շուշանի՞կ էր, ինչ էր, բնաւ մտքէս չելլար, այդ տարիքին մէջ, այդպիսի զեղեցկութեամբ թշուառութեան մէջ ինկած, առանց պաշտպանի, ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակը... օր մը չէ, օր մը դէշ ճամբու մէջ պիտի իյնայ, պիտի կորսուի... զուցէ նոյնիսկ այդ ճամբուն մէջ է։

— Չէ, այդ մասին կրնաք ապահով ըլլալ, որ սուրբի պէս աղջիկ է, ես քիչ հանդիպած եմ այդ աստիճան պարկեշտ ու խելքը գլուխը աղջկան։

— Իրա՞ւ կ'ըսես...

— Հարկաւ, հասատաեց Միքայէլ աղա, պղտիկութենէն կը ճանչնամ զինքը, հիմա ալ չատ անդամ տուներնին կը հանդիպիմ. երբեմն ձեռագործ կը տանիմ, որովհետեւ չատ աղէկ կար կը կարէ... վերջապէս դուրսէն քանի մը փարա վաստկելու համար ձեռքէս եկածը կ'ընեմ։

Ղուկաս էֆէնտի տեղեկութիւններ հարցուց պառաւներուն մասին եւ ի վերջոյ ըսաւ.

— Ի՞նչ է այդ խեղճ կնկան հիւանդութիւնը, լուր մը ունի՞ս։

— Սաթլիճան է եղեր... երէկ ցերեկ դուռնէն հանդիպեցայ, անանկ ըսին։

— Սաթլիճան, վախ, վախ, վախ...

Ցետոյ պահ մը լռելէ եռք, Ղուկաս էֆէնտին ըսաւ.

— Էյ, սրկէ կառք մը նստինք ու երթանք սա խեղճերուն այցելութիւն մը տանք, աչքով տեսած կ'ըլլանք վիճակնին։

Միքայէլ աղա ամենայն հաճոյակատարութեամբ ընդունեցաւ այս առաջարկը եւ կառք մը նստելով՝ ուղղուեցան Բանկալթի՝ այն տունը, ուր աղքատիկ ընտանիքը պատսպարուած էր սենեակի մը մէջ։

Երկու պառաւները եւ մանկամարդ աղջիկը չատ զարմացան եւ դող եկան յանկարծ, երբ Աղքատախնամի նախապահը տեսան իրենց սենեակին մէջ. բարեբախտաբար Միքայէլ աղան միասին էր եւ քննիչը դրեթէ տունին մտերիմը ըլլալով, իր ներկայութիւնը ապահովեց դիրենք։

Ղուկաս էֆէնտի քանի մը հարցումներ ըրաւ հիւանդ պառաւին, յետոյ պառաւին ցոյց Միքայէլ աղային, որ Աղքատախնամին բժիշկը անմիջապէս բերել տայ, հրահանգ տուաւ, որ դեղերը ձրիաբար չինուին եւայլն։

Ղուկաս էֆէնտի իր ամբողջ այցելութեան միջոցին աչքերը չէր հեռացներ մանկամարդ աղջկան վրայէն, որ աթոռի մը վրայ նստած, գլխահակ ու ամչկոտ, ձեռագործ մը կը բանէր արագ–արագ։

Ի՛նչ հրաշալի գոյն, ի՛նչ թարմութիւն, ի՛նչ անբիծ դեղեցկութիւն, կը խորհէր ինքն իրեն, ամբողջ մարմնովը դերադրգռուած։

Երբ ոտքի ելաւ մեկնելու համար, աղջիկն ալ թողուց ձեռագործը եւ եկաւ դրան քով, բարձրաստիճան հիւրերը սանդուխին գլուխը առաջնորդելու։

Դրան մէջ, Ղուկաս էֆէնտի աղջկան ձեռքը իր ձեռքին մէջ պահելով ու սեղմելով ըսաւ.

— Աղջիկս, քու մասիդ չատ նպաստաւոր տեղեկութիւններ առի Միքայէլ աղայէն, եւ վստահ եղիր, որ պիտի ջանամ քեզի գործ հայթայթել եւ ձեռքէս եկած պաշտպանութիւնն ու օդնութիւնը չխնայել։

Եւ դրպանէն ոսկի մը հանելով, դրաւ Շուշանիկի ձեռքը։

— Մայրդ աղէկ նայէ, պատուիրելով։

Աղջիկը ամչկոտ ու չիկնած.

— Շնորհակալ եմ, էֆէնտի, կը մրմնջէր, մինչ երկու պառաւները օրհնութիւնները կը տեղացնէին իրենց անկիւններէն։

Այս տեսակցութիւնը սակայն բոլորովին դրգռած էր Ղուկաս էֆէնտիի ցանկասէր կիրքերը եւ ամբողջ օրը երեւակայութիւնը հեշտամոլ տեսիլներով բորբոքեցաւ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՏԱՓԱՀԱՐ

Ներքո ստորագրյալ Ալեքսանդր Ալեքսանդրի Ալեքսանդրյանս, որ ծնած եմ 1900 թվին Ալեքսանդրապոլ քաղաքում, Ալեքսանդրապոլի գավառում, Ալեքսանդրապոլի գավառապետարանում գրանցված եմ եղել ծննդյան մատյանի 1900 թվի 1 համարի տակ, ներկայումս բնակվում եմ Ալեքսանդրապոլ քաղաքում, Ալեքսանդրապոլի գավառապետարանում գրանցված եմ եղել 1921

Օր. Աստղիկ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Քէօսէեան եւ զաւակները՝ Ժան-Ֆիլիփ եւ Տէր եւ Տիկին Ժան-Մարի-Անարիէօ, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինաս - եան և զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Ժորժ Փոլոչեան եւ աղջիկը, Լօռ եւ Սիլվի, Տէր եւ Տիկին Յաչիկ Քէօսէեան եւ զաւակները (Պոլիս), այրի Տիկին Պեռայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Տէրտէրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Փանիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Լէյլօզեան եւ Մարտիկեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգակա-նին՝

ՎԱՂԻՆԱԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ
(Պարտիզակցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 4ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ (Ապրիլ 9) ժամը 9ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մար-մինը կը փոխադրուի Շաւիլի գերեզմա-նատունը (10,45ին) ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՁԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Աւագ Հինգշաբթի, Յիշատակ Ընթրեաց Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8ին, Ընթրեաց պատարագ 10ին, Ոտնլուայ 16ին, Խաւարում 19,30ին:
Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ խաչելութեան
Երեկոյեան ժամերգութիւն եւ թափօր Թաղման ժամը 17ին:
Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Զատկի
Սկիզբ ժամերգութեանց և ընթերցուած-ներու ժամը 16ին:
Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն Տեառն մե-րոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաճաշ պատարագ 10ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց
Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց
Պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պա-տարագի Հոգեհանգիստ վասն Համօրէն ննջեցելոց:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ խաչելութեան, թաղում
Երեկոյ սկիզբ արարողութեան ժամը 17:
Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց
Երեկոյ, սկիզբ ժամերգութեան 18, պա-տարագ 19:
Կիրակի Ս. ԶԱՏԻԿ հրաշափառ յարութեան
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, Հանդիսաւոր պատարագ 10, քարոզ 11,15:
Երկուշաբթի, Յիշատակ մեռելոց
Պատարագ ժամը 10:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

9 Ապրիլ, Աւագ Ուրբաթ, Յիշատակ Չարչարանաց եւ խաչելութեան
Առաւօտ.— ժամերգութիւն ժամը 10:
Երեկոյ.— կարգ Թաղման ժամը 17:
10 Ապրիլ, Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի
Առաւօտ.— ժամերգութիւն ժամը 8,40:
Երեկոյ.— ժամերգութիւն եւ ընթեր-ցուածք 16,15, պատարագ ճրագալոյցի ժամը 17,40:
Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, յարութիւն Տեառն
Առաւօտ.— սկիզբ ժամերգութեան ա-պա նախաճաշակ եւ անդաստան ժամը 7,40, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9,45, ընթերցում վազգէն Հայրապետի շնոր-հաւորագիրը պատգամին:
Երկուշաբթի, Մեռելոց Զատկի
Առաւօտ.— ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ եւ Հոգեհանգիստ ժամը 9,45:

ՏԷՍԻՆ — Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
Աւագ Ուրբաթ, կարգ Թաղման, երեկոյ-եան ժամը 6ին:
Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկուան եւ ընթերցուածներու ընթերցում կէսօրէ ետք ժամը 5ին:
Կիրակի, ԶԱՏԻԿ, հանդիսաւոր պատա-րագ, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9ին:

Վերջին պահուն, թերթը մամուլի տակ էր, երբ խոր ցաւով իմացանք
ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ
յանկարծական մահը, որ պատահած է երեքշաբթի գիշեր:
Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:
Մանրամասնութիւնները՝ մեր վաղուան թիւով:

ՆՈՒԷՐ

Յակոբ Յակոբեանի մահուան քառա-սունքին առթիւ Տէր եւ Տիկին Յովհան-նէսեան 50 ֆր. Մարսէյլի Մշակոյթի Տան, 50՝ Իսիի Տան 50՝ Ալֆորվիլի Տան: (Տառնալ «Յառաջէն») եւ 30 ֆր. «Յա-ռաջ»ի կը նուիրեն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑԹ

Անիէռ - Պ. Քոլոմպի կապոյտ Ֆաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բա-ժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղա-քապետարանի չքեղ Թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

GRANDE NUITEE DANSANTE
DE PAQUES
Le Dimanche 11 Avril de 22 heures à l'aube

AU REAL (Corniche Catalans)
Orchestre GUY MATTEONI
Attractions

Réservation auprès des Responsables de l'UGA --ARDZIV

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, rue Thouin - PARIS 5e

Աւագ Ուրբաթ *ժամերգութիւն եւ եր-կրպագութիւն Ս. Խաչին ժամը 18ին:*
Աւագ Շաբաթ *ժամերգութիւն ժ. 17ին, հանդիսաւոր պատարագ 18ին:*
Զատիկ, *Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ ժամը 10,30ին:*
Երկուշաբթի *մեռելոց, ճայնաւոր պա-տարագ ժամը 10,30ին:*

ԼԻՈՆԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ուրբաթ, *կարգ Թաղման ժամը 5ին,* Շաբաթ *ժամերգութիւն 4ին, ճրագալոյց պատարագ 5ին:*
Կիրակի, *ժամերգութիւն առաւօտեան ժամը 8ին: ԶԱՏԻԿ, պատարագ 10ին:*
Երկուշաբթի, *ժամերգութիւն առա-ւօտեան ժամը 9ին, Մեռելոց, պատարագ 10ին:*

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Տես՝ Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակա-ցոյցը բացի Հինգշաբթի առաւօտեան ա-րարողութենէն:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ
Աւագ Ուրբաթ, յիշատակ թաղման
Սէնթ Մարկրիթ ժամը 16,30ին:
Սէն-Լու ժամը 18ին:
Աւագ Շաբաթ, ճրագալոյց Ս. Զատկի
Սէն-Լու, պատարագ ժամը 18ին:
Կիրակի, Ս. ԶԱՏԻԿ
Սէն-Լու, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
Աւագ Հինգշաբթի
Ընթրեաց պատարագ ժամը 10,30, Ոտնլուայ 17, Խաւարում 20:
Աւագ Ուրբաթ
Թաղում ժամը 17:
Աւագ Շաբաթ
Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 17:
Կիրակի ԶԱՏԻԿ
Ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10,30:
Երկուշաբթի
Յիշատակ մեռելոց, պատարագ 10,30:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրի-կուն ժամը 8,30ին Քափէ - Սփոռ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մի-նասեան ենթակոմիտէի ընկերական ժո-ղովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օ-րակարգ:

ՎԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ըն-կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ըն-կերները Ապրիլ 13ին, երեքշաբթի երե-կոյեան ժամը 20,30ին, նոր ակումբը: Կը հրաւիրուին Անտոք-Վարուժանի ընկեր-ները: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Surprise - Party

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի Սեւան խումբի կողմէ, Նոր Սերունդի Պատգամաւորական ժո-ղովին առթիւ, Զատկի կիրակին, երե-կոյեան ժամը 8,30ին Օթել տիւ Քոմերս, Սէնթ - Քոլոմպ, Վիէնի մօտ:

Այս առթիւ կը հրաւիրուին միջին Ֆը-րանսայի բոլոր մասնաճիւղերը:

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ
50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵԻ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՅԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնա-կան դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

Հ · Յ · Դ · ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
21ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կը գումարուի Ապրիլ 10, 11 եւ 12
ՎԻԵՆ

HOTEL DE LA POSTE
15, Cours Romestang, 38 - VIENNE

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԲԱՐԵԱՑԱԿԱՄ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ ուրիճ կը լրանայ մեր բաժա-նորդներու մեծ մասին բաժանորդագրու-թեան շրջանը: Ջերմապէս կը խնդրենք որ նորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը առանց սպասելու անհատական դիմում-ներու:

Առկախ հաշիւ ունեցողներէն եւս կը խնդրուի անյապաղ կարգադրել իրենց հաշիւները, որպէսզի վարչութիւնը միշտ կարենայ շարունակել կանոնաւոր առա-քումները:

Բաժնեգիրներու կանոնաւոր ու կանխիկ վճարումներն են միայն որ կրնան մա-սամբ դիւրացնել վարչական ծանր գործը, մանաւանդ երբ ամէն տեսակի յաւելում-ները աւելի քան երբեք կը դժուարացնեն հայերէն օրաթերթի մը հրատարակու-թիւնը:

Բաժանորդագրութեան պայմանները են.	
ՖՐԱՆՍԱ տարեկան	90 ֆր.
Վեցամսեայ	50 ֆր.
Արտասահման տարեկան	115 ֆր.
Շնորհակալութեամբ	

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»ի

A VENDRE

CABOURG
150 m. Plage Villa 1959

Salon, S. à M. 3 Ch. S. d'eau, cab. Toil., lingerie, 2 WC, Cuis. (division poss. en 2 Appts.), garage 2 voit., Ch. Cent. Maz. Eau Ch. Beau jard. Planté 450m2 (190.000), Villa MAS SOLE, av. de la Bizontine ou Tél. : 946-04-99 de 13 à 19 heures.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վար-ժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած գեղարուեստական երե-կոյթը՝ ՍԵՒՐ:

×

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ
Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20,30ին,
Սալ տը լա Շիմի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆԶ ՏՈՒԻՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
9
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
9 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12086

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.086

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Զ.

ՄԵԾ ԱՊՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ

Չախողեցաւ Մոլտաւիոյ ձեռնարկը, որ հպճեղով սկսած էր, առանց լուրջ պատրաստութեան, կանխելու համար Թուրքերու կողմէ կատաղութիւնէ նախայարձակում մը:

Սակայն Մոլտաւիան Յունաստան չէր: Ազատամարտական բուն շարժումը սկսեր 1821 Մարտ 25ին Եպիրոսէն, Մոլտաւիացիներու կողմէ, որոնք իրենց քաջութեան ապացոյցը տուած էին արդէն կէս դար առաջ, 1770ին:

Մոլտաւիոյ ապստամբութենէն (25 Փետրուար 1821) ճիշդ մէկ ամիս վերջ, 25 Մարտին պիտի պայթէր բուն Յունաստանի մեծ ապստամբութիւնը, որ պիտի տեւէր աւելի քան եօթը տարի եւ պիտի վերջնապէս յաղթանակով:

Մարտ 25ին Ա.յս Լաւրայի բարձրադիր վանքին մէջ — ուր Թուրքերը երբե՛ք ոտք չէին կոխած — Փաթրասի մետրոպոլիտ Եղմանոս — որուն կ'ընկերանային Քոլոքոթրոնիս, Զայմխիս եւ Լոնթոս եւ ամէն կողմէ փութացող 1500 զինուցի կամաւորներ, — պարզեց ապստամբութեան սրբազան դրօշը — որ ցարդ պահուած է այդ սրբավայրին մէջ:

«Ամբողջ մեր պատմութիւնն ու ապագան խտացած են սա՛ երեք բառերուն մէջ, — Հաւատք, Ազատութիւն, Հայրենիք», յայտարարեց Եղմանոս, որ կոչ ուղղեց իր հայրենակիցներուն պատրաստուելու համար անկախութեան մեծ կռիւներուն:

Գերազանցօրէն կրօնասէր է Յոյնը: Իր հաւատքի տաճարէն, հոգեւորականի մը կողմէ յանուն հայրենիքի ազատութեան արձակուած սրտագին կոչը անմիջապէս խոր արձագանգ գտաւ ի սիրտս աչխարհի ցրուած Յոյներու հոգիին մէջ:

Քալամաթայի մէջ կեանքի կոչուեցաւ Յեղակոյտ մը իրրեւ գործադիր մարմին, որ Մարտ 28ին կոչ մը ուղղեց Եւրոպայի բոլոր քաղաքակիրթ ազգերուն, խնդրելով փութացնել զէնք, դրամ եւ խորհուրդ, որպէսզի աւելի արագօրէն յաջողութեամբ պսակուի արդար ու նուիրական ձեռնարկը մայր Յունաստանի, — լոյսի վառարանին:

Մավրոմիխալի, Փէթրօ Պէյ անուան եւ, ոտքի հանեց Մեսենիայի բոլոր Փաշալիքները: Ամէն կողմ կազմակերպուեցան Քլէֆթիները: Ամբողջ Մորէան, բացի բերդերէն, ինկաւ Յոյներուն ձեռքը: Փաշալըքի կեդրոն Տրիպոլիցան պաշարուեցաւ չորս կողմէ:

Պոլսոյ մէջ կատղած էր սուլթան Մահմուտ: Չէր բաւեր Եպիրոսի փաշա Թէփէլենլիի ապստամբութիւնը, Մոլտաւիոյ եւ Մորէայի յունական շարժումները յորդեցուցեր էին բաժակը: Սուլթանը առանց այլեւայլի պաշտօնանկ ըրաւ մեծ-եսար-քոսը, զայն Թոյլ դնելով: Կասկածի վրայ մէկայն, առանց փաստի, ձերբակալելով դլխատել տուաւ Ֆէնէրի երեւելիներէն մաս մը, իրրեւ ապստամբներու աջակից: «Ձիհատ» յայտարարեց, նուիրականն պատերազմ քրիստոնեաներու դէմ: Թուրքերը փութով պատասխանեցին սուլթանի հրաւէրին: Զինուոր ու պաշըպօզուկ առնել գտան Ջարդելու եւ կողոպտելու Յոյները: Մորէայի զարհուրելի խժդժութեանց լուրերը հասան Պոլիս, ուր ահռելագոյնի մթնոլորտ մը սեղծուեցաւ:

Յունական Զատկի դիւները պատրիարք Ղրիղորիոս, 84 տարեկան պատկառելի ծերունի մը, հանդիսաւոր ղեսպատորոշմով, պատրիարքական դատաստանը ձեռքը, թափօրով ուղղուեցաւ Այա Նիքոլա մայր եկեղեցին, ուր ներկայ եղաւ պատարագին: Արարողութեան աւարտին, երբ դուրս կ'ելլէին եկեղեցիէն, խումբ մը ենիչէրիներ յանկարծակի կը յարձակին թափօրին վրայ եւ կը ցրուեն զայն: Ճոտոյ կը բռնեն պատրիարքը, վիզէն չուան մը անցընելով կը քաչկռտեն մինչեւ պատրիարքարանի դուռը, ուր կը կախեն զայն: Մեծ եպարքոսը անձամբ կ'երթայ Ֆէնէր՝ սատուգելու համար պատրիարքին մահը: Ապրիլ 24ին մարմինը կախաղանէն վար առնելով կը յանձնեն խումբ մը Հրեաներու, որոնք ամբողջ օրը աղբերու մէջ քաչկռտելէ ետք, սատկած չեն մը պէս ծով կը նետեն զայն: Քրիստոնեաներ դիակը գտնելով կը լուան, անուշահոտութեամբ կ'օծեն, մարտիրոսներու դափնիներով կը պսակեն եւ զադաղի մը մէջ դնելով իրրեւ առեւտրական ապրանք փաթթելով կը ղրկեն Օտեսա:

(Փուվիլ, Պատմութիւն Յունաստանի վերածնունդին, Փարիզ, Բ. հատոր, էջ 417):

Ալեքսանդր կայսեր հրամանով, մեծ պատիւներու առարկայ կը դառնայ Նահատակ Ղրիղորիոս պատրիարքը. երեք օր ազօթքներ կ'ըլլան իր հոգւոյ հանդրստութեան համար եւ Յունիս 19ին (Հ. Տ.) կը թաղուի Օտեսայի Ազգակերպութեան եկեղեցին: Ներկայիս կը հանդչի Աթէնքի մայր տաճարին մէջ — Մետրոպոլիտ:

1821ի նոյն արիւնոտ Զատկի օրը կը նահատակուին Անքիալի եւ Եփեսոսի մետրոպոլիտները, Ս. Սինոդի տասը ծերունազարդ եպիսկոպոսները, ուխտ քահանաներ եւ բազմաթիւ հաւատացեալներ: Ապրիլ 16ին Բ. Դրան թարգման Կոստանդին Մորուզի, քանի մը օր վերջ ալ եղբայրը Նիքոլա՝ նաւատորմի թարգմանը, ձերբակալուելով կը դլխատուին: Ֆէնէրի երեւելիներէն Հանճէրլի եւ Մաւրոքորտաթօ կախաղան կը հանուին: Պաշըպօզուկները աւարի կուտան Վոսփորի յունական արուարձանները, կոտորելով հարիւրաւոր անմեղներ:

Մոլեգնած Թուրքեր սանձարձակ վարպետութիւններ կը դործեն ամէն կողմ. միայն Պոլսոյ մէջ զոհերուն թիւը կը հաչուեն 10·000 հոգի: Անլուր չարչարանքներու կ'ենթարկեն մարդիկը, կը բռնաբարեն կիները, կտոր կտոր կ'ընեն մանուկները կամ չամփուրի վրայ կը խորովեն, մորթազերծ կ'ընեն քահանաները: Աւելի կը խորանայ վիհը, որ կը բաժնէր յոյն ազգը Թուրքերէն: Նոր պատրիարքը՝ Եւգենի կը փորձէ խաղաղեցնել կիրքերը, բայց «Յուդա» կ'որակուի հայրենասէր Յոյներու կողմէ, որոնք վճռած էին կամ ապրիլ ազատ, կամ մեռնիլ խաչատ: (Է. Տիրէօ եւ Լէրիքիէ. «Դիւանագիտական Պատգ. Յունաստանի, 1821էն մինչեւ մեր օրերը, Փարիզ, 1925, հատոր Ա. էջ 141):

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՓԻՍՏԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

ՄԻՇՏ ԶՈՀԵՐ

Երկու կարեւոր դիւրքորոշումներ արձանագրուեցան Փաքիստանի հարցին մէջ:

Ուաշինկթըն պահանջեց Արեւմտեան Փաքիստանի կառավարութենէն, անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առնել վերջ դնելու համար Պենկալի կռիւներուն, եւ հարցը լուծել խաղաղ միջոցներով:

Մինոնդն ժամանակ փեքին «խիստ բողոքագիր» մը ներկայացուց Հնդկաստանի Արտաքին նախարարութեան՝ ամբաստանելով այս վերջինը, որ միջամուխ կ'ըլլայ ուրիշ երկրի մը ներքին հարցերուն: Այս ամբաստանութիւնը կ'ընէ առենէ մը ի վեր Իսլամապատ, Արեւմտեան Փաքիստանի մայրաքաղաքը:

Քաղաքական դէտերը կարեւորութիւն կ'ընծայեն փեքինի այս դիւրքորոշումին, քանի որ վերջին չորսնին բաթելաւում մը նշմարուած էր երկու երկիրներու՝ Չի նաստանի եւ Հնդկաստանի յարաբերու թիւններուն մէջ:

Փեքինի բողոքագրին հետեւեալ հատուածը՝ «Հնդկաստան ցայտուն կերպով միջամուխ կ'ըլլայ Փաքիստանի ներքին հարցերուն», մատնել կուտայ քաղաքական շրջանակներուն, որ Չինաստան պիտի չուշանայ աւելի բացայայտ ձեւով դիրք ճշդելու ի նպաստ Իսլամապատի կառավարութեան:

Արեւելեան Փաքիստանի մէջ կռիւները կը չարունակուին, ինչ որ պատճառ կը դառնայ զոհերու թիւի յաւելման: Հընդկական աղբիւրներու համաձայն արդէն իսկ 600·000 հոգի սպաննուած է: Ցամենայն դէպս, ինչպէս կը հաստատեն օտար ականատեսներ, զոհերու թիւը չատ մեծ է: Կը հաւատարի Նոյեմբերի ծովամրրիկի զոհերու թիւին:

Միչտ հնդկական աղբիւրներու համաձայն, Փաքիստանեան բանակը զինուորական դեռնի վրայ դժուարութիւններու կը հանդիպի եւ հոդ կը կորնդնէ: Ճիշդ է, որ բանակը յաջողեցաւ գրաւել ժեսոր քաղաքը, որ ռազմավարական արժէք կը ներկայացնէ հնդկական սահմանադիծի չրջանին մէջ, սակայն, միւս կողմէ, Պենկալի ազատագրութեան բանակը ափ դարձած է Արեւելեան չրջանին, որ կ'երկարի Զիթակոնկ նաւահանդիստէն մինչեւ Սիլհէթ: Բազմաթիւ կարեւոր քաղաքներ ըմբոստներու ձեռքը կը դտնուի:

Ականատեսներու վկայութեամբ՝ կռիւները բուռն եւ վայրագ են՝ անզէն բնակչութեան սպանութիւն, դիակներու խոշտանգում, դերիներու մաքրագործում, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆի մէջ անդորրութիւնը վերահաստատուած է, թէեւ վերստին բախումներ տեղի ունեցած են երկրին հիւսիսը: Հիւսէյն Զորեքչաբթի օր վերջնագիր մը կը ներկայացնէր Պաղեստինցիներուն՝ պահանջելով այս վերջիններէն, որ մինչեւ Հինդշաբթի «պարպեն մայրաքաղաքը», այլապէս հետեւանքները «դժնդակ» կ'ըլլան: Հաւաստի լուրերու համաձայն, Պաղեստինցիք չորս կարաւաններ ծանր զէնքեր տեղափոխած են մայրաքաղաքէն դուրս: Հիւսէյն յայտարարեց նաեւ, թէ Յորդանան չուզեր առանձին համաձայնագիր մը կնքել Իսրայէլի հետ: «Ալ Ահրամ» թերթը կը հաղորդէր, թէ ուխտարար երկիրներ համաձայնած են մասնակցելու արաբ խորհրդաժողովի մը, Գահիրէի մէջ: Իրաք մերժած է՝ զայն անօգուտ նկատելով: Եգիպտոսի Արտաքին նախարարը՝ Մահմուտ Ռիատ, երկու չաբթի Մոսկուա կը մեկնի:

ԹՐՔԱԿԱՆ Խորհրդարանը վաւերացուեցաւ քուէ տուաւ նոր կառավարութեան համար: Կը հաւատարի Նոյեմբերի ծովամրրիկի զոհերու թիւին:

Միչտ հնդկական աղբիւրներու համաձայն, Փաքիստանեան բանակը զինուորական դեռնի վրայ դժուարութիւններու կը հանդիպի եւ հոդ կը կորնդնէ: Ճիշդ է, որ բանակը յաջողեցաւ գրաւել ժեսոր քաղաքը, որ ռազմավարական արժէք կը ներկայացնէ հնդկական սահմանադիծի չրջանին մէջ, սակայն, միւս կողմէ, Պենկալի ազատագրութեան բանակը ափ դարձած է Արեւելեան չրջանին, որ կ'երկարի Զիթակոնկ նաւահանդիստէն մինչեւ Սիլհէթ: Բազմաթիւ կարեւոր քաղաքներ ըմբոստներու ձեռքը կը դտնուի:

Ականատեսներու վկայութեամբ՝ կռիւները բուռն եւ վայրագ են՝ անզէն բնակչութեան սպանութիւն, դիակներու խոշտանգում, դերիներու մաքրագործում, եւայլն:

ՏԽՐՈՒՆԻ. — ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

Ինչպէս հաղորդած էինք, երէկ վերջին պահուն, Ապրիլ 6ին յանկարծամահ եղած է մեր վաղեմի աչխատակիցը՝ Լեւոն Երկանեան:

Ողբացեալը ծրած էր 1892ին, Ագհիսար (Իզմիրի չրջան): Յաճախելէ ետք Իզմիրի հայկական վարժարանը, Լեւոն Երկանեան հետեւած է իրաւաբանութեան նախ Սելանիկի, ապա Պոլսոյ համալսարանը: 1920ին եկածէ Փարիզ ուր իրաւաբանութեան լիսանսը պատրաստած է:

Լեւոն Երկանեան, բծախնդիր հայերէնի, իր լեզուական յօդուածներով, ու նաեւ յուչերով աչխատակցած է «Յառաջ» եւ մանաւանդ Գահիրէի մեր պաչտօնակից «Ցուսաբեր»ին:

Իր մահով մէկը եւս կը պակսի այն նուիրեալ սերունդէն, որ հայկ. չունչ բերած է սփիւռքի մէջ, եւ որու ամէն մէկը իր անդարձ մեկնումով, քիչ մը Հայաստիւն կը տանի իրեն հետ:

մշակած ծրագրին: 321 երեսփոխան թեր քուէարկեցին, 46 երեսփոխան՝ դէմ, իսկ երեք հոգի ալ ձեռնպահ մնացին:

ԻՐԱՆի զինուորական աուեանի նախագահը իր տղուն հետ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, երբ անծանօթներ կրակեցին իր ինքնաչարժին վրայ, Թեհրանի կեդրոնը: Զօր. Զիա Ֆարսիու, զինուորական աուեանի նախագահը, բազմաթիւ պատիժներ սահմանած էր ձախակողմեան տարրերու դէմ: Անցեալ ամիս 13 հոգի մահուան դատապարտուած էին զինուորական աուեանի կողմէ:

ՃԱՓՈՆ որոչեց 17,8 առ հարիւր աւելցնել իր պաչտպանութեան պիւտճէն:

ՍԹՈՒՔՀՈԼՄԻ եւսկոսլաւ դեսպանը՝ Վլատիմիր Ռոլովիք, ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, երբ երկու Խրուաթներ դեսպանատան մտնելով կրակեցին իր վրայ: Ահարեկիչները ձերբակալուեցան: Պել — կրատ խիստ բողոք մը ներկայացուց Շուէտի կառավարութեան յիչեցնելով, թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կրնան խաթարուիլ, եթէ երբեք կառավարութիւնը հարկ եղած միջոցները ձեռք չառնէ: Ահարեկիչները «կեցցէ ազատ Խրուաթիան» ազաղակած են: Շուէտի մէջ Խրուաթներու կարեւոր դաղութ մը կայ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի կառավարութիւնը որոչեց ազատ արձակել բոլոր քաղաքական բանտարկեալները, որոնք մինչեւ այսօր չեն դատուած: Կառավարութիւնը կը փակէ նաեւ արգելակայանները: Ազատ արձակուած են արդէն 234 համայնավար բանտարկեալներ, ինչպէս նաեւ 27 սպայ եւ քաղաքագէտ:

ԿԱԼԼԷի դատավարութեան դատախազը կ'ամբաստանէ նախագահ Նիքսընը որ «քաղաքական միջամտութիւն ըրած է դատական հարցի մը մէջ»: Ամերիկեան կարգ մը թերթեր ալ անընդունելի կը գտնեն Նիքսընի վճիռը այս առթիւ: Ծանօթ է որ Նիքսըն անմիջական ազատագրումը պահանջեց Կալլէի, որ նախ մահուան, ապա ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր Մի Լէյի ջարդին համար:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ այդեզործները որոչեցին փակել դէպի Սպանիա եւ Իտալիա սահմանին մուտքը, Շաբաթ օր ժամը 8էն 16: Ասոնք կը բողոքեն Հասարակաց Շուկայի կարգադրութեանց դէմ, որոնց հետեւանքով դինի կը ներածուի Ֆրանսա:

ՓԱՐԻԶի մէջ 32 քիլոմեթր երթանդ եւս պիտի արամադրուի հանրակառքերուն, դիւրացնելու համար երթեւեկը:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ տասնեւմէկ միլիոն բանուոր եւ պաչտօնեայ գործադուլ ըրին Հոկտեմբերի օր, դրեթէ անչարժութեան մատնելով ամբողջ երկիրը:

ՓՕԼ ՄՕՐԱՆԻ ԱՅՑԸ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ (*)

—o—

ԽՄԲ.— Այս ամսուան գրական նորութիւններու կարգին կը յիշատակուի Փօլ Մօրանի ծաւալուն հատորը, որ նուիրուած է Վենետիկի, եւ ուր փրանսացի հեղինակը կը յատկացնէ համակրական ջերմ տողեր Սուրբ Ղազարի եւ Մխիթարեան Հայրերու: Հիացումը իր գրչէն կը խլէ հետեւեալ տողը.— « *Կէս դար մը կար որ ոտք չէի կոխած Հայոց մօտ: Այսքան մեծ եւ այսքան հին քաղաքակրթութեան մը համար ի՞նչ է կէս դարը: Պահիկ մը մխայն...* »:

Վենետիկը, որ իրաւամբ կոչուած է դշխոյն Ադրիականի ունեցած է տարափառնչ սիրահարներ ամենահին ժամանակներէ ի վեր: Եւրոպան չէ ճանչցած մեծարժէք իմացականութիւն մը կամ արուեստագէտ մը, որ անցած չըլլայ այդ հրաշագեղ քաղաքէն եւ զայն չերգած: Մոնթէյն, Կէօթէ, Նիցչէ, Պայրըն, Վակներ, Միւսէ, Ժորժ Սան, Մաբսիմ Կորքի, Ժիտ եւ Թոմաս Ման — կը կազմեն մարգարտափայլ մանեակ մը Վենետիկի վիզին, մանեակ՝ որուն մաս կազմել պիտի ուզէր Մօրան:

Երկրորդական մակարդակի գրագէտ մըն է Մօրան, որ սակայն լսելի կը դարձնէ իր խօսքը շնորհիւ այն բանին, որ Վենետիկ ապրած երկար ժամանակ, սկսեալ իր պատանեկան տարիներէն, մօտէն խառնուած է տեղւոյն *քոմմունալիթ* կեանքին, իր ընկերներէն (Տնօրէն՝ *Առ-Տէքորատիֆի*) խելամուտ եղած է գեղարուեստի նրբութիւններուն եւ այսօր կը վերակոչէ իր յիշատակները առոյգ ոճով զարմանալի յիշողութեամբ: Մարդը 82 տարեկան է:

Առաջին պատերազմի վաղորդայնին է, որ Մօրան տիրացաւ համբաւի մը, որ դժբախտաբար պիտի չըլլար դիմացկուն: Իրրեւ դիւանագէտ եւս ան ապրեցաւ համբաւի եւ դիրքի բեկանում մը, վայրէջք մը: Այն դիւանագէտներէն որ իրենց աստիճանը ստացած էին միաժամանակ Մօրան այն մէկն է որ ամէն տեսակէտով ետ մնացած է իր ընկերներէն՝ ժան ժիրոտուէ եւ Ալեքսիս Լէգէյէ (Սէն-Ճոն Փէրս): Մարդը փէթենի դեսպան էր, գրաւման շրջանին: Այդ իսկ պատճառաւ Տը Կոլ ընդդիմացաւ երկար ժամանակ Մօրանի մուտքին՝ Ֆրանսական կանուսէնի ներս:

Մեզ մասնաւորաբար կը հետաքրքրէ Մօրանի մտաւորական բարեշրջումը հանդէպ օտարականներու, որով ճանաչեցաւ հանդէպ Հայոց: Իր անցեալ մէկ երկասիրութեան մէջ, *Լա Տուլս Ֆրանս*, ան կը բաշխէր Հայը, *մէթէքներու* կարգին, թէեւ ո՛չ մասնաւոր չարութեամբ: Այժմ փոխած է իր լեզուն, աւելի ճիշդը՝ Հայը ստիպած է որ զայն փոխէ, հոս ու հոն արձանագրած իր յաջողութիւններով եւ նուաճումներով:

×

Յորմէ հետէ Վենետիկի Լիտոն մրցումի ելած է մեր Սէն-Թրոփէի հետ, հակառակութիւնը աւելի՛ եւս չեշտակի դարձած է ընդմէջ այս փլաժին եւ Սուրբ Ղազար կղզեակին, որ հազիւ թէ դրկաչափ մը հեռու է: Ամառնային ժժռնքէն վերջ, աղօթքին խաղաղութիւնն է որ կը տիրէ հոս, ուր մարդ կը վայելէ ժամերուն սահանքը, մանդոլինայի ծառին ներքեւ, կեդրո՛նն իսկ մենաստանին, որ ինքզինքը կը կրկնէ համրիչի պէս: Վենետիկի Հանրապետութիւնը (Լա Սերենիսիմ) Մխիթարեան կղերին նուիրեց այս կղզին, երբ անոնք, Թուրքէն հալածուելով՝ ժամանեցին հոս Գանտիւէն, եւ հաստատեցին իրենց ապաստանը, հեռու՝ արեւախանձ եւ հերաթափ սրունքներէ, հեռու՝ սա կռնակներէն, որ նման էին էնփռառուժով եփ եղած հաւու կռնակի:

Վերջերս, հայ մեկենաս մը վանքին նուիրեց ութանկիւն չինութիւն մը, եկեղեցական զմբեթի չափ մեծ եւ բարեխառնեալ կլիմայով, ուր կը պահուին ձեռագիրները, ինչ որ կը վերապրի չատ մեծ քաղաքակրթութենէ մը: Ո՛վ քաղաքակրթութիւն, մենք չէինք դիտեր թէ դուն պիտի կարենայիր պարփակուիլ սըրահի մը մէջ, որ հազիւ թէ կէս մեծութիւնն ունի մեր Ազգային Գրադարանի ընթերցասրահին:

Հայկական ծէսը, նման օրթոտոքս ծէսին, դիտցաւ գնահատել Մորհուրդին արժէքը: Վարպետը մը կը մեկուսացնէ պատարագիչը (թաւիշէ ոսկեհիւս վարտիզը մը, նուիրուած՝ Իտալիոյ հանգուցեալ Մարկըրիթ թագուհիէն): Ժամօրհնէքի առեն — երեք անդամ քահանան կ'անհետանայ հաւատացեալներու տեսողութենէն, ճաշակէն առաջ եւ վերջ: Աստուած կը նպաստաւորուի:

Կէս դար մը կար, որ չէի զատած Հայոց մօտ: Այսքան հին քաղաքակրթութեան մը համար, կէս դարը պահիկ մըն է: Նոճիները մեծցած էին եւ խանձած՝ ծովի չունչով: Մելքիթ Հայրերը, «մեծ աէօրայի պոչի զոյն» (ըստ Պայրընի) ճերմկած էին, իսկ գերեզմաննոցը՝ կըրկնապատկուած: Արեւելեան – հոռվմէական այս ազանդը երկրաժան է, վենետիկի եւ ինծի պէս, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ, ինչպէս հոռվմէական հաւատամքին եւ ուղղափառութեան: Մխիթարեան Հայրերը հոս ապաստան գտան Մորոզինիի պարտութենէն վերջ, որ տեղի ունեցաւ Մոռէայի մէջ, ժէ. դարուն: Սեւ վերարկուներով այս վանականներուն կղզին կը մնայ հռչակաւոր կեդրոն մը բիւզանդական ուսումներու, Վիէննայի եւ Էջմիածնի հետ: Նափոլէոն, որ փակեց վանքերը, խնայեց Վենետիկեան այս ճղնաւորներուն, թերեւս, ո՛վ գիտէ, զանոնք օգտագործելու համար իր արեւելեան երազներու իրագործումին: Ես ետքան խառնապարտ եմ իրենց, որ առաջինը եղան էնկիւրիի կառուն Արեւմուտք ներածող:

Շարաթը երեք անգամ Պայրըն կը թիւավարէր Վենետիկէն մինչեւ Սուրբ Ղազար, ուր հայերէն սորվիլ կուգար: Այցելուներու տոմարին վրայ կը կարդանք, իր անունէն վերջ — Պայրըն, աւգլիացի (կ'արհամարհէր Անգլիան, բայց արտերկրի մէջ հպարտ էր անով): Մարսէլ Փրուստ եկաւ իր կարգին ղրկմել իր ստորագրութիւնը տոմարին վրայ, 1900ի դարնան, բայց չըլլալով հայրենակարօտ աքսորական մը, իր անունէն վերջ չէ ղրած փրանսացի:

Փրուստ կոչումն ունէր Վենետիկի: Զայն երազեց իր ամբողջ կեանքի ընթացքին: Կ'ըսէր, թէ ինք կը յուսայ Վենետիկ վերադառնալ ժան-Լուի Վօտուայէի կամ ինծի հետ, պատերազմէն վերջ, անգամ մը որ աւարտի իր Որոնում՝ կրնուսեալ ժամանակին: Գիտենք թէ աւելի քան հարիւր անգամ յիշատակուած է Վենետիկը Որոնումին մէջ, ուր Գոլոմպէյը կը չիսթուի Ադրիականի դիցուհիին հետ:

... Հոգիի կազմութեան համար, մտածեցի Սուրբ Ղազարէ հեռանալով, լաւագոյն է ընտրել ուրիշ քաղաք մը քան թէ որձեւէպ Վենետիկը, «երբ չես գիտեր թէ ո՛ւր կ'աւարտի հողմասը եւ ո՛ւր կը սկսի ջուրը», ինչպէս էլսթէր կ'ըսէ Ալպէրթինի (Փրուստի հերոսներէն):

(*) *Venises* par Paul Morand (Gallimard pages 119-20-21.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

—o—

Արուեստի հիմնարկութեան աշխատանքներուն, այդ աշխատանքներու ընթացքին երեւան ելլող հարցերուն եւ հոգերուն ծանօթանալու համար, հիմնարկութեան տնօրէնութեան օժանդակութեամբ, ղրոյց մը կազմակերպուեցաւ, որուն մասնակցեցան բաժիններու վարիչներն ու աշխատակիցները:

Մէկ խօսքով, ինչպէս ընդունուած է ըսել, ղրոյց կլոր սեղանի չուրջ: Տնօրէնին ղրասենեակը կիսով չափ լեցուած է ղրասահարանով, ուր իրենց պարտաւոր տեղն ունին Շէյքսփիրի նուիրուած գործերը: Շէյքսփիրագիտական ուսումնասիրութիւնները՝ սոսկացուած Անգլիայէ, Գերմանիայէ, Ֆրանսայէ: Եւ այդ բազմահատոր ուսումնասիրութիւններու կարգին հայերէնն է, որ կը կոչուի «Շէյքսպիրեան պիրական», առայժմ երեք հատորը, որ անշուշտ դեռ քիչ է օտար լեզուով ուսումնասիրութիւններու համեմատութեամբ: Իսկ այդ համեմատութիւնը կարեւոր ու իւրայատուկ չափանիշ է իւրաքանչիւր ժողովուրդի մշակոյթի համար:

— Այս ալ չորրորդ հատորն է, որ պատրաստ է տպագրութեան համար, կ'ըսէ չէյքսփիրագիտութեան հայկական կեդրոնի դեկավարը՝ Փրոֆ. Ռուբէն Զարեան: — Այս հատաքածոյին մէջ ներկայացուած են նաեւ օտար հեղինակներ: Օրինակ, երկրորդ հատորին մէջ առանձին յօդուածներ ունին Ֆրանսացի, ամերիկացի, գերմանացի չէյքսփիրագէտներ՝ «Շէյքսպիրը եւ իրենց երկրները արուեստը» խորագիրով:

Բաժիններու վարիչներն եւս կը ներկայացնեն իրենց աշխատանքները: Նախ՝ ճարտարապետութիւնը:

Արուեստի այդ բնագաւառը, ինչպէս ըսին բոլորն ալ, ամէնէն բախտաւորն է այն իմաստով, որ մեծ ուսումնասիրողներ ունեցած է խորհրդային չրջանէն առաջ: Այսինքն՝ կայուն յենարան կար արդէն: Այնուամենայնիւ, ասիկա չի նուազեցներ այսօրուան աշխատանքին տարողութիւնը, որ ոչ միայն տեսական բնոյթ, այլեւ գործնական նկարագիր ունի, ինչպէս, օրինակ, Գառնիի տաճարին վերաչինութիւնը, պատմական յուշարձաններու պեղումները: Իսկ դիտական ուսումնասիրութիւններու բնագաւառը կ'ամբողջանայ «Հայ ճարտարապետութեան պատմութեան» Ա. եւ Բ. հատորներով (հեղինակներ՝ Ա. Սահինեան, Ս. Մնացականեան), անապատպինձի գարու եւ ուրարտական չրջանի յուշարձաններու նուիրուած աշխատութիւններով (Կ. Ղաֆադարեան, Կ. Յովհաննիսեան), հրատարակութեան պատրաստուող ապագրական մեծ աթլասով, «Ուշ միջնադարի եւ վերջին չրջանի ճարտարապետութիւն» (Մ. Հասրաթեան), «Սովետահայ ճարտարապետութեան էսթէտիկայի հարցերը» (Լ. Բաբայեան), «Ճարտարապետական տերմիններու բառարան» (Լ. Զօրեան) եւ այլ աշխատանքներով:

Բաժինը կապեր ունի օտար երկիրներու արուեստի կեդրոններու հետ: Այդ կապերը պատճառ դարձան այն հետաքրքրութեան, որ առեղծուեցաւ մեր յուշարձաններուն նկատմամբ՝ Հռոմի համալսարանի եւ Միլանոյի Բազմարուեստից հիմնարկութեան արուեստի ճիւղին կողմէ: Այդ կապերէն ծնունդ առին նաեւ տաղերէն հատորները՝ «Հաղպատ», «Սանահին», «Կաչբար», որոնք լոյս տեսան Իտալիոյ մէջ:

Այս տարի ծննդեան հարիւրամեակն է Ա. Սպենդիարեանի: Հայ դասական երաժշտութեան բաժինը կը պատրաստուի դիմաւորել յոբելեանը: Երգահանին գործերուն հետ լոյս պիտի տեսնէ նաեւ անոր կեանքին տարեգրութիւնը:

— Կ'ուզեմ յիշատակել տխուր փաստ մը, կ'ըսէ արուեստագիտութեան թեկնածու Գ. Գէորգեան: «Ամմասա» օփերայի գործը երկու տարիէ ի վեր չի հրատարակուիր «Հայաստան» հրատարակչութեան կողմէ:

Հրատարակութեան յանձնուած է նաեւ Արամ Խաչատրեանի ստեղծագործութեան նուիրուած յօդուածներուն հատորը, ուր առանձնայատուկ հետաքրքրութիւն եւ արժէք կը ներկայացնեն Մոսկուայէն հրաւիրուած երաժշտագիտներու Եարուստովսկիի եւ Շմերսոնի յօդուածները: Կը նախապատրաստուին նաեւ «Տիգրան Զուլհաճեան», «Մակար եկմալեան», «Կոմիտասի մեներգները», արդի հայ երաժշտութեան պատմութեան եւ տարեգրութեան, Ի. դարու 30ական թուականներու կատարողական արուեստին, հայ ակմֆոնիկ երաժշտութեան հարցերուն, Արեւելքի երաժշտութեան զարգացման խնդիրներուն եւ հայ միջնադարեան երաժշտութեան նուիրուած աշխատութիւնները:

Ժողովրդական երաժշտութեան բաժինին մէջ խնամքով կը կազմուին կոմիտասի ներկայացնէր իրրեւ հարուստ ու պատուաւոր այրի մը, որ կ'ուզէ օգնել իրենց ձեռագործով ապրող պարկեշտ ու աղքատիկ աղջիկներու:

Այդ միջոցին Ղուկաս էֆէնտի այցելութեան եկած պիտի ըլլար իրեն պատահմամբ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (83)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՕՅԱԿԱՆ

Տիրող սեւեռուն զաղափար մը եղած էր Շուչանիկի անվրիպելի անկումը:

— Մէկ օրէն միւսը իր այդ գեղեցկութեամբը, յետին թշուառութեան հեռանքով, այդ աղջիկը զլխէ պիտի ելլէ, եւ ով գիտէ, որ խաբեբային զոհ երթալով... լաւագոյն չէ՞, որ ես վայելեմ պինքը, զոնէ նիւթապէս չահ մը կ'ունենայ...

Եւ իր այս տրամաբանութեամբը, իր մտադրած գարշելի ծրագիրը տեսակ մը բարերարութիւն կը թուէր իրեն, աղէկ գործ մը, որմէ իր խիղճը պիտի չտառապէր երբեք: Հաւանական խաբեբայ հրապուրիչին ձեռքէն պիտի փրկէր միամիտ աղջիկ մը եւ եթէ անոր կուսութիւնը առնէր, զոնէ ի փոխարէնն հնչիւն դրամ մը պիտի վճարէր:

Եւ յետոյ գործը որեւէ վտանգ, որեւէ ապագայ դայթակղութիւն յառաջ պիտի չկրնար բերել: Շուչանիկ ոչ հայր ունէր, ոչ եղբայր, ալ պառաւ մայր մը եւ անդամալոյծ մօրաքոյր մը, որոնք պիտի չկրնային պինքը որեւէ կերպով անհանգիստ ընել կամ չահագործել: Վերջապէս այդ Շուչանիկը անակնկալ բախտ մըն էր, որ կ'իյնար երկինքէն եւ որմէ չօգտուիլը յիմարութիւն պիտի ըլլար իրեն պէս ապրած ու փորձառու մարդու մը համար: Գիշերը մինչեւ լոյս այս բոլոր մտածումները իր միտքը լկտեցին եւ առաւն դրեթէ անհանգիստ զգաց ինքզինքը: Իր զգայամոլ ու բուռն խառնուածքին համար տանջանք մը եղաւ այդ աղջիկը, որուն պատկերը վայրկեան մը չէր կրնար վանել երեւակայութենէն:

Ու վերջապէս յղացաւ այն գարշելի միջոցը, որով պիտի կրնար յագուրդ տալ իր ցանկութեան մոլուցքին:

Բերայի մէջ սիրոյ միջնորդուհի մը կը ճանչնար, որուն տունը յաճախ գացած էր եւ որ մասնագիտութիւնը ունէր մանկամարդ աղջիկներ հայթայթելու հարուստ յաճախորդներու համար, թէեւ իր տունը սովորական հանրատուն մը չէր եւ առերեսէն պատուաւորութեան դրոշմը կը կրէր, մանաւանդ որ տանը մէջ երբեք աղջիկներ չէր բնակեցներ, այլ միայն առժամապէս կը հիւրընկալէր զանոնք, կարգ մը մանրակրկիտ զգուշութիւններով:

Քառասունըհինգ տարեկան, խոշոր, մարմնեղ, պատկառելի երեւոյթով կին մըն էր Վառվառ Հանըմը, որ Պոն Մարշէի մօտերը, քովընտի փողոցի մը մէջ կը բնակէր:

Ղուկաս էֆէնտի բաւական առենէ ի վեր չէր այցելած իրեն. ուստի երբ իրիկուն մը ուշ առեն զուռը զարկաւ ու ներս մտաւ, զարմանախառն հաճոյքով մը ընդունուեցաւ:

— Վայ, Ղուկաս էֆէնտի, աս ի՞նչպէս եղաւ մեզի յիշեցիր, դուշեց Վառվառա, մինչ վաճառականը կը չտապէր բալթոն հանել՝ վեր եկլելու:

Հիւրանոցին մէջ բազմելով, Ղուկաս էֆէնտի, նախ քանի մը չիչ գարեջուր ապսպրեց, յետոյ, քիչ մը առեն ասկէ անկէ խօսելէ ետքը, վերջապէս իր անակընկալ այցելութեան նպատակը պարզեց:

Քանի մը օրէն աղջիկ մը պիտի գար իր տունը մարզու մը ընկերակցութեամբ, տասնեւուէթ տարեկան, աղուոր աղջիկ մը, Շուչանիկ անուն: Վառվառ իրրեւ տանտիրուհի պինքը պիտի ընդունէր, մէկ քանի ձեռագործներ պիտի յանձնէր կատելու համար, սակարկութիւն պիտի ընէր հետը, սակայն առաւօրէն պիտի վճարէր եւ նոյնիսկ, կարը փորձելու համար, իր աչքին առջեւ պիտի աշխատցնէր մէկ երկու ժամ. վերջապէս ինքզինքը պիտի ներկայացնէր իրրեւ հարուստ ու պատուաւոր այրի մը, որ կ'ուզէ օգնել իրենց ձեռագործով ապրող պարկեշտ աղքատիկ աղջիկներու:

Այդ միջոցին Ղուկաս էֆէնտի այցելութեան եկած պիտի ըլլար իրեն պատահմամբ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

դործերուն ամբողջական հաւաքածոյին Գ., ե. եւ «Հայ ժողովրդական երգն ու բանը» հաւաքածոյին Գ. հատորները: Այս վերջին դիրքին կապակցութեամբ պէտք է ըսել, որ հիմնարկութեան տրամադրութեան տակ դտնուող ձայնագրող մեքենաներն ու դործիքները բաւարարութիւն չեն տար դործին: Ծանր են եւ հինցած: Կարելի չէ անոնցմով չարունակել ժողովրդական երդարուեստի ու բանաւոր ստեղծագործութիւններուն ձայնագրութիւնները, յատկապէս, երբ անհրաժեշտութիւն կը դդացուի չրջիլ դիւղերը, տուները, երբ ըսենք, օրինակ, մեր Ախալքալաքի, Ղափանի եւ Աբովեանի չրջաններուն մէջ 650 նոր ձայնագրութիւններ կատարած են բաժնին պաշտօնեաները: Մեծ կարիք կայ ձայնագիր ժապաւէնի, ոչ միայն հաւաքումի աշխատանքներուն, այլեւ ժողովրդական արձանագրուած ե-րաժշտութիւնը վերատին ձայնագրելու համար: Եօթը հազարի կը հասնի անոնց թիւը:

Թատրոնի եւ չարժանկարի բաժինը իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է մի-նազարեան, արեւմտահայ եւ Ի. դարու առաջին երկու տասնամեակներու հայ թատրոնի պատմութեան վրայ: Միաժամանակ կը պատրաստուին «Վարդան Ա-ձիմեան», «Ռուբէն Մամուլեան» եւ «Հայկական բեմական նկարչութիւնը» դործերը:

— Իսկ չարժանկարի արուե՞ստը: Զէ՞ որ բաժինը կը կոչուի «Թատրոնի եւ կինոյի» բաժին:

— Հրապարակ հանուած «Հայկական կինոարուեստը» հաւաքածոյին երկու հատորներն ալ հաւանութեան չարժանացան Ակադեմիային մէջ, որու պատճառով երրորդ հատորը չհրատարակուեցաւ:

Բաժինը ուրիչ մտահոդութիւն մըն ալ ունի: Թատերագիտութիւնը նոր մասնաղէտներու պէտքն ունի, իսկ դեղարուեստ – թատերական հիմնարկութեան թատերագիտութեան բաժինը վակ է 1962էն ի վեր:

Համեմատաբար աւելի դժուար եւ մեծ խնդիրներ ունի կերպարուեստի բաժինը:

— Ժամանակին ճարտարապետութեան, թատրոնի, երաժշտութեան դիծով եղած են մեծ կամ մանրակի ուսումնասիրութիւններ, կ'ըսէ արուեստագիտութեան տոքթէօր Ռուբէն Դրամբեան, իսկ կերպարուեստագիտութիւնը այս բնոյթի ժառանգութիւն չէ ստացած: Այդ ճիւղը նոր է: Ասոր համար ալ դեռ կը չարունակենք հիմնահանին մէջ ուսումնասիրել հնագոյն չրջանը՝ սկսեալ ժայռապատկերներէն, որպէսզի հիմնահիմ մը ստեղծուի նոր չրջանի ուսումնասիրութիւններուն համար: Այժմ մեծ ուշադրութիւն կը դարձուի «Հայկական կերպարուեստը Ք. Ա. 4րդ դարէն մինչեւ մեր թուականութեան Դ. դարը», «Հայկական մանրանկարչութեան կոմպոզիցիոն առանձնայատկութիւնները», «Նկարիչ Թորոս Տարոնացին», «Ժդ. դարի նկարիչը, քան-դակագործը, ճարտարապետը» (Մոմիկի նուիրուած) աշխատութիւններուն վրայ: Իսկ չուտով լոյս կը տեսնեն Ա. Աւետիսեանի «Գլաձորի մանրանկարչութեան խնդիրները» եւ Մ. Ղազարեանի «Ժթ. դարի կերպարուեստը» դիրքերը:

Հայ մշակոյթով հետաքրքրուած են ու կը հետաքրքրուին բազմաթիւ օտարներ: Այժմ հիմնարկութեան մշակութային կապերու բաժինը կը չարունակէ ի մի բերել թանգարաններու, արխիւներու, դրադարաններու եւ թերթերու մէջ ցրուած այդ արժէքաւոր նիւթերը: Այդ իմաստով կարեւոր են պատրաստուող «Հայ-ուկրայնական մշակութային կապերը ԺԶ.-ԺԷ. դարերում», «Ռուսական պրիւրները ԺԷ.-Ի. դարերի հայ նկարիչների մասին», «Գրիլաչվիլին եւ Լէոնիձին Հայաստանի եւ հայ կուլտուրայի մասին», «Հայ-Ֆրանսական դրական կապերը դրամատուրգիայի ասպարէզում» աշխատութիւնները:

Կարծիքներու փոխանակութիւն կ'ըլլայ ներկայիս պատրաստելու համար «Հայ-Հունդարական մշակութային կապերը» դործը, ինչպէս նաեւ հաստատելու համար այլեւս անհրաժեշտութիւն դարձած «Օտարները Հայաստանի մասին» մատենաչարը եւ ափիւռքի մշակոյթը ուսումնասիրող առանձին բաժինը:

Ուշադրաւ աշխատանքներ կը կատարուին կիրառական արուեստի ճիւղին մէջ: Արդէն դրի էի առած պատրաստութեան մէջ եղող հետեւեալ դործերու անունները՝ «Սովետահայ խեցեդործութիւնը», «Հայ ոսկերչական արուեստի առանձնայատկութիւնների մասին», «Միջնադարեան հայ ասեղնադործութիւնը», երբ ներս մտաւ այս վերջին աշխատութեան հեղինակը՝ Սերիկ Դաւթեան:

Կ'ուզեմ պատմել այն մասին, թէ ինչպէս այս տարեց դիտնականը, այս անձնուէր կինը պահուած անտուկներու մէջէն եւ կապոցներէ հաւաքած է հայ անանուն վարպետներու ձեռագործները, յանձնած թանգարաններու, Հայաստանի պետրոցներուն եւ մշակոյթի տուներուն մէջ ստեղծած է ասեղնագործութեան առանձին խմբակները եւայլն:

Իսկ ա՞յժմ:

— Կ'ուզեմ կազմել կիրառական արուեստի բառարան: Կիսատ դործ մըն ալ ունիմ: Եւրոպացի նկարիչներու դործերու մէջ յայտնաբերած եմ հայկական կիրառական արուեստի նմոյշներ: Երբ ամբողջ ալ աւարտեմ՝ լաւ կ'ըլլայ:

Զրոյցին մասնակիցները սովորական կը համարին իրենց աշխատանքը: Իրական նուիրեան մէկ ասիկա հայրենասէր դործ է եւ ներքին մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ: Բայց պէտք չէ մոռնալ նաեւ այն փաստը, որ ամէն տարի տպարանները հիմնարկութեան ծրագրուած դործերուն հաղիւ 20 տոկոսը ի վիճակի կ'ըլլան լոյս ընծայելու:

Ա. ՄԵՒԱԿԵԱՆ

«Սով. Հայաստան»

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷ

—o—

ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ ՇԱԲԱԹԸ

Տարիներէ ի վեր սովորութիւն եղած է Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Արեւմտեան Պերլինի մէջ Մարտ ամսու վերջին չաբաթը յատկացնել հանդէսներու եւ բանախօսութիւններու, ուրտեղ կ'արտայայտուին ղղջումի խօսքերով Հրեաներուն հանդէպ: «Հրեաներու եւ քրիստոնեաներու մերձեցման Ընկերակցութիւն»ը կը տառնձնէ ընդհանուր կազմակերպութիւնը: Գերման եւ հրեայ անձնաւորութիւնները, մտաւորականներ եւ հոդեւորականները կը խօսին աւուր պատշաճի ճառեր, միշտ չեչտելով որ նիւթական վնասուց հատուցումը բաւական չէ այն չարանենգ եւ անմարդկային վարմունքին համար, որ միլիոնաւոր Հրեաներու կորուստին պատճառ դարձաւ Բ. Աչխարհամարտին եւ ցեղային հետապնդումներուն առեն:

Նոյն խօսքերը կ'ըսուին Լեհերուն եւ ուրիչ դրացի ազդերուն վերաբերմամբ:

Այս տարի «Եղբայրութեան Շաբաթը» տարածուեցաւ նաեւ սեւամորթներու եւ «Հիւր» աշխատաւորներու վրայ, կոչ ուղղելով ժողովուրդին երթեք արհամարհանքով չվարուիլ անոնց հետ:

Օտար երկիրներէ բերուած աշխատաւորները, որոնց թիւը 1,2 միլիոնի կը հասնի (եւ որոնց մէջ կան 500·000 Թուրքեր) հետզհետէ կը վայելեն դործաւորական դասու հաւասար իրաւունքներ եւ կը հոդացուին դործաւորական սենտիքային կողմէ, որուն իր չանքերը կը միացնէ եկեղեցական բարեսիրական կազմակերպութիւնը: Ընկերային խրթին և դժուարին հարցեր կը ծագին մերթ ընդ մերթ, որոնք կը լուծուին բարեացակամութեամբ:

Բնակարանային հարցը, դործաւորին ընտանիքին հոդածութիւնը, դերմաներէն լեզուի ուսուցումը, արհեստներու մէջ վարժեցումը եւ մանուկներու դպրոցական կրթութիւնը պաշտօնական մարմիններուն համար անմիջական նիւթ կը մատակարարեն:

Բարձրաստիճան պաշտօնեայ մը յայտարարեց որ Գերմանիա կը ծրագրէ մինչեւ 3–4 միլիոն դործաւոր ներս ընդունիլ, առ այս հարկ է անոնց բարեբաւութեան համար ծրագիրներ մշակել:

Տարեցներու դասընթացքները կը բաղմապատկուին եւ նոյնիսկ օտար ուսուցիչներ եւս կը դասաւանդեն, որպէսզի դերմաներէնի ուսուցումը դիւրանայ: Քաղաքային մարմինները պարտաւոր կը համարուին ընդառաջ երթալ ամէն օտար դործաւորի դիմումին:

Ահա այս ուղղութեամբ «Եղբայրութեան Շաբաթը» կոչուած էր այս տարի մարդասիրական աղանձանքը գօրացնելու, մանաւանդ դերմանական պաշտօնատուներուն մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԻՐԱԿՈՍ ՏՕՆԻԿԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

—o—

Ափիւռքի մէջ հայ մշակոյթին սատար հանդիսանալու եւ հայ դիրի ու դպրութեան սպասարկուները նիւթապէս եւ բարոյապէս քաջալերելու հեռանկարով՝ Կ. Տօնիկեան եւ Որդիք Հասատատութիւնը, իր հիմնարկութեան 50ամեակին առիթով եւ առ ի երախտադիտութիւն իր հիմնադրին, կը հաստատէ ԿԻՐԱԿՈՍ ՏՕՆԻԿԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ:

Մրցանքին կրնան մասնակցիլ ափիւռքի մշակոյթի բոլոր ստեղծագործող դործիչները՝ անխտիր:

1.— Մրցանքը կ'ընդդրկէ այս տարուան համար՝

Ա) Պատմաբանասիրական դործի մը յատկացուած մրցանակ:

Բ) Հայ մշակոյթը օտարներուն ծանօթացնելու բնոյթ ունեցող ուսումնասիրութեան մը (նախընտրաբար անդլերէն լեզուով) յատկացուած մրցանակ:

Ծանօթ.— Առաջին տարին մրցանակ պիտի յատկացուի պատմաբանասիրական, իսկ երկրորդ տարին՝ դրական – դեղարուեստական դործի մը: Սակայն ամէն տարի մրցանակ պիտի տրամադրուի օտար լեզուով հայ մշակոյթին ծանօթելու բնոյթ ունեցող դործի մը:

2.— Մրցանքի դատական կազմին առաքուած ձեռագիրները պարտին մեքենագրուած եւ կամ ձեռքով դրուած ըլլալ՝ դիւրընթեռնլի ձեռագրով (երեք օրինակներով):

3.— Ձեռագիրները մրցանքի դատական կազմին պէտք է առաքուած ըլլան մինչեւ տուեալ տարուան Սեպտեմբերի վերջը: Ներկայ տարուան համար միայն՝ կարելի է ժամկէտը երկարաձգել մէկ ամիսով:

4.— Բոլոր պարագաներուն ալ ձեռագիրները 300 էջը անցնելու չեն:

5.— Մրցանակի չարժանանալու պարագային, ձեռագիրները կը վերադարձուին հեղինակներուն:

6.— ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Ա) Առաջնութիւն չահող դործերը Տօնիկեան Հրատարակչատունը կը հրատարակէ անվճար եւ 300 օրինակ ալ կը նուիրէ հեղինակին:

Բ) Երկրորդութիւն չահող հեղինակները կիսով կը մասնակցին իրենց հատորի հրատարակութեան ծախքերուն եւ 300 օրինակ նուէր կը առանան:

Մրցանակաւոր հեղինակը պէյրութէն ըլլալու պարագային պիտի առանայ 400 օրինակ:

7.— Ամէն տարուան համար դատական կազմէն միայն մէկ անդամ վիճակով իրաւունք ունի մասնակցելու մրցանքին, պայմանաւ որ իր երկի քննարկման պարագային՝ իրաւասութիւն չունենայ մասնակցելու:

8.— Դատական կազմը իր վճիռը կը յայտնէ տուեալ տարուան Դեկտ. 31ին:

Կիրակոս Տօնիկեան Գրական Մրցանակի դատական կազմին մաս կը կազմեն.—

Ա) ՓՐՈՖ. ԱՇՏՈ ՊԱՏՄԱԳՐԵԱՆ
Բ) ՕՆՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
Գ) ՄԱՐՏԻՐՈՍ ԳՈՒՇԱԳՃԵԱՆ
Դ) ԵՐՈՒԱՆԴ ՔԱՍՈՒՆԻ
Ե) ԱՐՏԱՇԷՍ ՏԷՐ-ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ
Զ) ՓԱՐԱՄԱԶ Կ. ՏՕՆԻԿԵԱՆ

ՀԱՍՑԷ.—
887, Rue du Fleuve St. Michel
Beyrouth

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՏԻՎԻԿ

—o—

— Բարի իրիկուն, Ներսէս ախպար, քէֆդ, հալդ ի՞նչպէս է. ինչպէս նկատում եմ՝ առոյգ-առոյգ ես փոխում քայլերդ, երիտասարդի ուժ ես ստացել: Ի՞նչպէս էր ժվջժիկը, համո՞վ էր, կարգի՞ն տապկեց քոյրս...

— Շատ օրինաւոր, աղա Ջան, չատ ջնորհակալ եմ, տունս, բոլորս էլ չատ ջնորհակալ ենք, արագ-արագ պատասխանեց Ներսէս ախպարը, որպէսզի Նիկողոս աղան ժվջժիկի մասինխօսքը թողնէ, ուրիչ բանի մասին խօսի, որ չլինի թէ ժամաւորները լսեն եւ նա անարդուի, պատիւը վիրաւորուի:

— Երեւի լաւ ախորժակով եսկերել, կարծես թարմացել ես, զոյնդ մինչեւ անդամ փոխուել է: Ասօ աղբ, տաքդեղը, տապակուածքը կարգի՞ն էր, ասաց ըզթօրէն Նիկողոս աղան, առանց նկատողութեան առնելու, որ իր ձայնը փողից անցուդարձ անողները լսում էին եւ Ներսէս ախպարը զայրոյթից կուչ եկած՝ կարծես ուզում էր, որ գետինը ճեղքուի ու ինքը մէջն ընկնի:

— Ամէն բան, ամէն ինչ կարգին էր, ասաց կակազելով Ներսէս ախպարը, որպէսզի մի կերպ վերջ տայ այդ խօսակցութեան. բայց Նիկողոս աղան անպատճառ ուզում էր, որ այն օրուան ժամուորները բոլորն էլ լսէին, թէ ինքը մի տասը վարանոց թոք է ողորմել իր դրացուն՝ Ներսէս ախպօրը:

— Ողորմած հոգի մայրս, ասաց խօսքը չարունակելով Նիկողոս աղան, խիստ լաւ ժվջժիկ էր եփում. այնպէս պատուական, որ երբ դռնով տուն էի մտնում, նրա տապկոցի անուշ հոտից կչտանում էի: Այնպէս համեղ էր լինում, որ նրա մահից յետոյ կարօտ եմ մնացել մի համեղ ժվջժիկի: Ախո՛ն, հները մեռան, իրանց հետ կարդն ու սարքը դերեզման տարան: Քանի՛, քանի անդամներ ախորժակս զրդռուել է, սիրտս ուզել է մի համեղ ժվջժիկ, բայց ե՞րբ կարող են հիմիկուանները այսպիսի քաղցրաբոյր կերակուր եփել: Բայց քոյրս (քո կինը) նորերից չէ, նա կարծում եմ, որ լաւ անարատ պիտի լինի եւ համոզուած եմ, որ քեզ այսօր անփոխարինելի պատուական ժվջժիկ կերցրած է, խօ սխալուած չե՞մ: Հը՛, լաւն էր, չէ՞ — ասանց ժամի դաւթում կանդնելով Նիկողոս աղան, աչքերը ուղղելով Ներսէս ախպօր երեսին:

— Ի՛նչպէս չէ, ի՛նչպէս չէ, հրաշալի էր, ասաց Ներսէս ախպարը եւ չուտպեց եկեղեցի: Բայց եկեղեցում փոխանակ աղօթելու, փոխանակ փառաբանելու, սկսեց դանդատուել իր Տիրոջից, թէ բաւական չէր, որ նրան այդ վիճակի մէջ էր դցել, բաւական չէր, որ նա այդքան զրկանքների եւ անարդանքների էր մատնել, իսկ այժմ էլ տանջւում էր Նիկողոսի նման մի փառասէրի ճանկում:

Հետեւեալ առաւօտ չուկայ էր գնացել Ներսէս ախպարը: Սիրտը մի զաւաթ սուրճ խմել ուզեց ու մտաւ սրճարան: Կային այնպիսի բարի հոդիներ, որոնք նրա անցկացրած փառքի օրերից քաշ տեղեակ լինելով, առանց նկատելու, միայն մի ակնթարթով զայրացուն իմացնում էին, որ մի զաւաթ սուրճ տայ Ներսէս ախպօրը: Այնպէս որ առանց մարդ իմանալու, առանց մէկի միւսի դիտնալուն, սա, նա, մի-մի զաւաթ սուրճով պատւում էին անանկին եւ նա որպէս իր զրպանից վճարելով, պատուաւոր կերպով հեռանում էր սրճարանից: Սովորականի համաձայն երբ սկսեց սուրճը խմել, Նիկողոս աղան մտաւ սրճարան եւ ան-մոռնչ բարեւելով նստաւ Ներսէս ախպօր դիմաց: Ներսէսի սուրճը քթից եկաւ: Նա զդաց, որ Նիկողոսը անպատճառ իր բարեբարութեան խօսքը բանալու էր, այն էլ հրապարակաւ: Եւ իսկապէս, սուրճի զաւաթը ձեռքին, չիպուխից ծխախոտը ծխելով՝ ասաց Նիկողոս աղաւ.

— Հը՛, ի՞նչպէս ես, Ներսէս ախպար, երէկ լաւ ախորժակով վայելեցի՞ր ժվջժիկը, համո՞վ էր, հը՛: Մարդու քէֆը կուզայ երբ սրտի ուզածին պէս պատրաստեն կերակուրը:

— Ինչպէս չէ, ինչպէս չէ, կիմկաց Ներսէս ախպարը, յուսալով որ Նիկողոս աղան իր պատուից կամաչի եւ չի պարզիլ թոքի պատմութիւնը, թէեւ սիրտը բորբոքումից արդէն սկսել էր արագ-արագ թրթռալ:

ՍՏՐՊԵՏ

(3 — Շար.)

Այրի Տիկին Լեւոն Երկանեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Մ. Տանիէլու, Պ. Օլիվիէ Տանիէլու, Տիկին Սաթենիկ Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Երկանեան, Պ. Թորոս Երկանեան, Պ. Սաեփան Երկանեան, Տիկին Լաչովսկի եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պերնար Վէկօ եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Հիւռէ, Կարսիա, Լաչովսկի, Փրիւմօ եւ Արարատ ընտանիքները յաւուր կը յանձնուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԵՐԿԱՆԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 6ին, իր բնակարանը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Ապրիլ 10) առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ-Լաչէզի գերեզմանատունը ամփոփ ուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— *Մեր ցաւակցութիւնները Երկանեան ընտանիքին։*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կլորիկեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ

մօր՝

ԷՖԹԻԿԻ

եղբայրները՝

ԼԵՒՈՆԻ եւ ՄԿՐՏԻՉԻ

մահերուն տարեդարձներուն ի յիշատակ, այս Երկուշաբթի (մեռելոց) առաւօտ, յետ պատարագի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկըրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԷՐ

Իր ծնողաց յիշատակին Տիկին Եզեկեան 50 ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի կայանին, 50 ֆր. Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 ֆր. «Յառաջ»ի բարեսիրութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Զատկուան առթիւ, վաճառքն այրի Տիկին Դաւիթեան 50 ֆր. կը նուիրէ։

Լիոնէն Պ. Փափազեան 10 ֆր.

Փարիզէն Պ. Յովհ. Վարդանեան 10։

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։*

ՎԻԵՆ.— *Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները Ապրիլ 13ին, երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, նոր ակումբը։ Կը հրաւիրուին Անտոք-Վարուժանի ընկերները։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը։*

ԼԻՈՆ.— *Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի ընկերները, Զորեքշաբթի 14 Ապրիլ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։*

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
21ՐԴ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Կը գումարուի Ապրիլ 10, 11 եւ 12
ՎԻԵՆ

HOTEL DE LA POSTE
15, Cours Romestang, 38 - VIENNE

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՁԱՏԻԿ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՒՂ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի, ՁԱՏԻԿ, յարութիւն Տեառն մեր Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8ին, բազմաձայն պատարագ 10ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթող. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց Երկուշաբթի, Յիշատակ Մեռելոց

Պատարագ ժամը 10ին, յաւարտ պատարագի հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ԵՒ ՍԷՆԹ ՄԱՐԿՐԻԹ

Աւագ Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Զատկի

ՍԷՆ-Լու, պատարագ ժամը 18ին։

Կիրակի, Ս. ՁԱՏԻԿ

ՍԷՆ-Լու, սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30ին, պատարագ 10ին։

Surprise -Party

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նոր Սերունդի Սեւան խումբի կողմէ, Նոր Սերունդի Պատգամաւորական ժողովին առթիւ, Զատկի Կիրակին, երեկոյեան ժամը 8,30ին Օքէյ տիւ Քոմերս, ՍԷՆԹ – Քոլոմպ, ՎԻԵՆԻ մօտ։

Այս առթիւ կը հրաւիրուին մինչեւ ծրագրի բոլոր մասնաճիւղերը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ժողովը այս Շաբաթ (Ապրիլ 14) իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Սփորի (Իսի) Ա. յարկի սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի քարտուղարը՝ Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան։ Կարեւոր օրակարգ։

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Տես՝ Փարիզի եկեղեցւոյ ժամանակացոյցը։

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակի, ՁԱՏԻԿ, յարութիւն Տեառն

Առաւօտ.— *սկիզբ ժամերգութեան ապա նախատօնակ եւ անդաստան ժամը 7,40, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 9,45, ընթերցում վաղդէն Հայրապետի շնորհաւորագիրը պատգամին։*

Երկուշաբթի, Մեռելոց Զատկի

Առաւօտ.— *Ժամերգութիւն ժամը 8, պատարագ եւ հոգեհանգիստ ժամը 9,45։*

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Ուրբաթ

Թաղում ժամը 17։

Աւագ Շաբաթ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 17։

Կիրակի ՁԱՏԻԿ

Ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10,30։

Երկուշաբթի

Յիշատակ մեռելոց, պատարագ 10,30։

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ

GRANDE NUITEE DANSANTE
DE PAQUES

Le Dimanche 11 Avril de 22 heures à l'aube

AU REAL (Corniche Catalans)

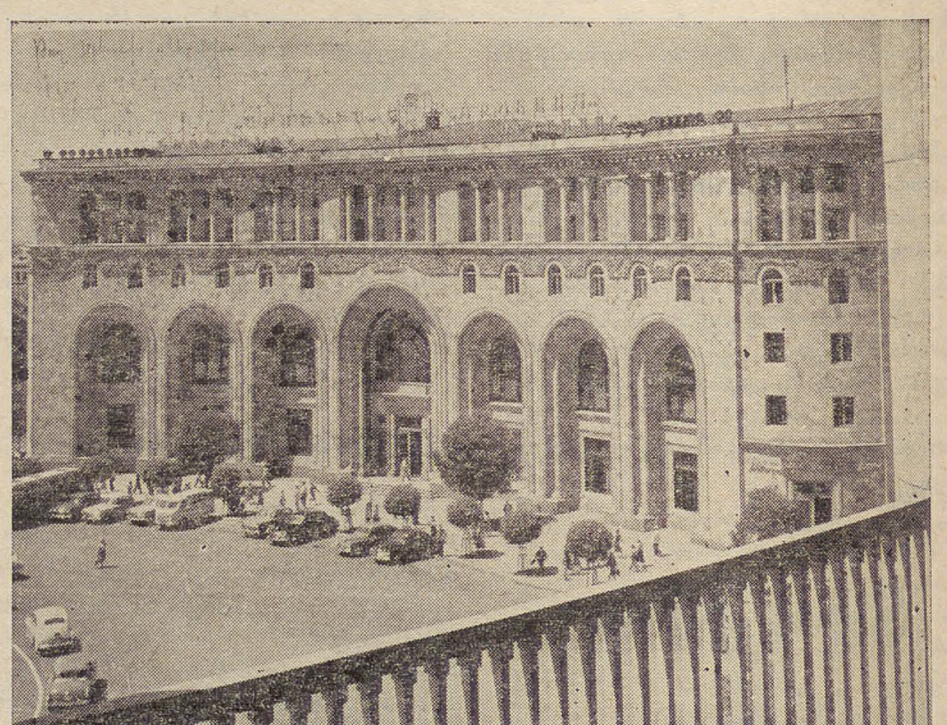
Orchestre GUY MATTEONI

Attractions

Réservation auprès des Responsables de l'UGA --ARDZIV

Ժողովուրդին վախճանին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մախայիի ճնշուածքի երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ. (միեւնոյն օրը կը հասնիք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ. ԱՆՁԳԼՈՒԽ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39

ՍՍՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96

ԱՍԼԱՆԵԱՆ
56, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28

Մարսէյլի շրջան

ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
19, Rue Auguste Comte St.- Louis — Tél. 42-80-42

ՅՈՒՐ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
10
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
10 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12087

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.087

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՂՋՈՒՅՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ

(Պատգամաւորական ժողովին առթիւ)

—o—

Օգոստոսով զաւակական արձակուրդի ապա օրերէն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կը դիմաւորէ իր 21րդ տարեկան Պատգամաւորական ժողովը Ապրիլ 10–12 վիէնի մէջ:

Հինգտարի 1945ին Փարիզի մէջ, աւելի քան քառորդ դարու լեզուն զործունէութեան մը անցեալով կը ներկայանայ այսօր մեզի երիտասարդական այս կազմակերպութիւնը, որ կեանքի կը կոչուէր համաշխարհային երկրորդ պատերազմի վաղորդայնին՝ զոհացում տալու համար հրամայական պահանջի մը:

Դիմագիծ կը փոխէր աշխարհ, իրրեւ հետեւանք ահաւոր փոթորիկի մը, որուն պատճառած աննախընթաց աւերները կը պիտի երեւակայութեան բոլոր սահմանները:

Յաղթական Մեծերը կանաչ սեղաններու առջեւ նստած, կը գծէին երկրագունդի նոր քարտէսը: Կը պատժէին այն ազգերը, որոնք պատճառ էին դարձած նոր աշխարհամարտին, իսկ «սկզբունքով» կը վարձատրէին անոնք, որ իրենց զոհողութիւններով նպաստած էին դաշնակիցներու յաղթանակին:

Այս վերջիններու շարքին կը պատկանէր Հայութիւնը, որ 200·000 զինուոր հայթայթած էր խորհրդային բանակներուն, այդ թիւին կէսը զոհելով իրրեւ ողջակէզ, «հայրենական պատերազմ»ին: Աւելի քան 20·000 հայ զինուորներ կռուած էին ամերիկեան բանակներուն մէջ, առանց հաշուելու Ֆրանսայի Հայերը՝ քաղաքացի թէ զաղթական, ինչպէս նաեւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի մեր հայրենակիցները, որոնք իրրեւ կամաւոր ծառայած էին Ֆրանսական բանակներուն մէջ:

Կը յուսայինք, որ Հայկական Հարցն ալ պիտի արժանանար Մեծերու ուշադրութեան եւ նուազագոյն վարձատրութիւնը պիտի տրուէր մեզի, զէթ ներկայ Հայաստանի սահմաններու մասնակի ընդարձակումով:

Հայկական արիւնը նժարի վրայ չդրուեցաւ դժբախտաբար: Կրկին յուսախաբ ըրին մեզ: Ազգովին հաւատացած էինք — հաւատացուցեր էին մեզ խորհրդային խորհրդաւոր աղբիւրներէ — թէ այս անգամ ի զուր պիտի չանցնէին մեր զոհողութիւնները:

Ի զուր անցան անոնք, աւա՛ղ:

Սակայն չհեգնանք մեր երիտասարդութիւնը, իրրեւ դրօշակիր Հայկական Հարցի արծարծման:

Ջառորդ դար առաջ զարթօնքի, վերածնունդի նոր չրջան մը սկսաւ մեր ազգային Դատին համար, որ մոռացութեան չէր մատնուած պահ մը: Երիտասարդութիւնն էր, որ ասպարէզ կ'իջնէր:

1945ին Ֆրանսայի մէջ ունէինք մեծ թիւով պատանիներ ու երիտասարդներ, հայրենիքէն եկած զաղթական Հայերու զաւակներ, որոնք սկսեր էին հետաքրքրուիլ իրենց ծննդավայր ազգի անցեալ պատմութեամբ, ներկայով ու ապագայի առաջադրութիւններով: Ծնած ու անած էին այս հիւրընկալ երկրի ազատ երկնքին տակ: Դաստիարակուած էին Ֆրանսական դպրոցներու մէջ: Առիթ չէին ունեցած ապրելու իրենց մայրենի լեզուն, սակայն ազգրուած էին հայրենասիրական զգացումներով:

Անհրաժեշտ էր ի մի համախմբել զանոնք հայկական միջավայրի մէջ եւ ճամբայ դնել զանոնք:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԻՔՍԸՆԻ ՃԱՌԸ

—o—

Քաղաքական չրջանակներն ու ամերիկացի ժողովուրդը մեծ ուշադրութիւն դարձուցին Նիքսընի առջի օրուան ճառին, որ տեւեց քսան վայրկեան, որովհետեւ բոլորն ալ կը նախատեսէին կարեւոր յայտարարութիւն մը Վիէթնամի հարցին կապակցութեամբ: Ոմանց կարծիքով, նախագահը հաւանաբար ճշդէր պայմանաժամ մը, երբ Ամերիկա ձեռք պիտի քաշէր Վիէթնամի պատերազմէն:

Նիքսըն իր ճառի ընթացքին զրական դաւա Լաոսի զործողութիւններուն արդիւնքը, քանի որ Հարաւ. Վիէթնամեան ուժերը հաստատեցին, թէ զէմ կրնան դնել Հիւսիս. Վիէթնամեան լաւագոյն դունդերու, առանց ամերիկացի խորհրդատուներու օգնութեան: Միւս կողմէ, զործողութիւնը խանգարած է Հիւսիսային Վիէթնամցիներու պարենաւորման դիծին բնականոն ընթացքը: Նիքսըն ընդունեցաւ, որ Հարաւ. Վիէթնամցիք ծանր կորուստներ կրած են, սակայն չատ աւելի ծանր կորուստներ պատճառած են «հակառակորդին»:

Այս լաւատես յայտարարութիւնը իրաւունք կուտայ նախագահին մտածելու, թէ « վիէթնամականացման » ծրագիրը արդէն իսկ յաջողած է:

Ցամենայն դէպս, Նիքսըն խոստացաւ արագացնել ամերիկեան ուժերու պարպումը: Այսպէս, Մայիս մկկէն մինչեւ Դեկտեմբեր մկ, այսինքն եօթը ամիս ներու ընթացքին, Հարիւր հազար յաւելեալ զինուոր պիտի հեռացուի ճակատէն: Այլ խօսքով՝ պարպումի միջինը 12·500էն 14·300ի պիտի հասնի ամիսը:

Նիքսընի յայտարարութեան համաձայն, Դեկտեմբերին 184·000 ամերիկացի զինուոր մնացած պիտի ըլլայ միայն Հարաւային Վիէթնամի մէջ, երբ ճնսընի օրով այդ թիւը 542·500 էր, 1969 Յունուարի հաշուով:

Նիքսըն սակայն, չճշդեց վերջնական պարպումի թուականը, որպէսզի, ինչպէս յայտարարեց ան, «թշնամի սպայակոյտը» տեղեակ չըլլայ իր զիտաւորութիւններուն:

Այսուհանդերձ, քաղաքական չրջանակները որոշ կարեւորութիւն կուտան նախագահին այն յայտարարութեան, թէ իր նպատակը կը մնայ վերջ տալ Վիէթնամի պատերազմին: «Նախագահական ընտրութիւններու ժամանակ խոստացած էի վերջ տալ պատերազմին, խոստումս յարգելու վրայ եմ: Եթէ ձախողիմ, նը-կատի կ'առնէք եւ զիս պատասխանատու կը նկատէք»:

Այդ, «նկատի կարելի է առնել» նախագահական ընտրութիւններու ժամանակ՝ ընտրելով կամ չընտրելով զինքը նախագահ երկրորդ չրջանի մը համար:

Ճառին այս մասը մտածել կուտայ որոշ չրջանակներու, թէ Նիքսըն պիտի պարպէ ամերիկեան ուժերը Վիէթնամէն մինչեւ նախագահական ընտրութիւններու թուականը, որ 1972 Նոյեմբերին է:

Մոսկուայի համար Նիքսընի յայտարարութիւնը «նորութիւն չի բերեր», իսկ Հանոյի կարծիքով Նիքսըն «վերստին սուտեր կը գլորէ Ամերիկացիներուն»:

—o—

Թուրքիոյ նոր վարչապետը՝ Նիհատ Էրիմ, որ նախապահ Սունայի յանձնարարութեան վրայ կազմեց Թուրքիոյ նոր դահլիճը, մասնագէտ է միջազգային օրէնսդրական հարցերու: Նոր վարչապետը մաս կը կազմէ Թուրք քաղաքական դէմքերու իւրայատուկ դասի մը, անոնք, որոնք կը պատկանին մեծ քաղքենի մտաւորականութեան, ձեռնհաս են, սակայն, միւս կողմէ, կարուած են զանգուածներէն եւ ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կուտան մօտենալու անոնց: Այս իրաւաբանը, որ իր վկայականը ստացած է Փարիզի մէջ եւ, յետագային, դասաւանդած է Անդարայի համալսարանը, 1945ին Պողսոյ չրջականերէն մէկուն մէջ երեսփոխան ընտրուած է: Ապա՝ քանի մը անգամ վարած է նախարարի պաշտօն, ինչպէս նաեւ ապահոված կարեւոր աթոռներ իր կուսակցութեան չարքերուն մէջ: Այսուհանդերձ, անոր քաղաքական ապարէզը իր մտաւոր կարողութիւններուն համապատասխան չէ եղած: Ներքին քաղաքականութեան մէջ իր ամէնէն յատկանշական գործը եղած է ընտրական օրինագիծի մը մշակումը 1950ին, որուն

ՆԻՀԱՏ ԷՐԻՄ

ընտրութիւններու ժամանակ խոստացած էի վերջ տալ պատերազմին, խոստումս յարգելու վրայ եմ: Եթէ ձախողիմ, նը-կատի կ'առնէք եւ զիս պատասխանատու կը նկատէք»:

Այդ, «նկատի կարելի է առնել» նախագահական ընտրութիւններու ժամանակ՝ ընտրելով կամ չընտրելով զինքը նախագահ երկրորդ չրջանի մը համար:

Ճառին այս մասը մտածել կուտայ որոշ չրջանակներու, թէ Նիքսըն պիտի պարպէ ամերիկեան ուժերը Վիէթնամէն մինչեւ նախագահական ընտրութիւններու թուականը, որ 1972 Նոյեմբերին է:

Մոսկուայի համար Նիքսընի յայտարարութիւնը «նորութիւն չի բերեր», իսկ Հանոյի կարծիքով Նիքսըն «վերստին սուտեր կը գլորէ Ամերիկացիներուն»:

—o—

Թուրքիոյ նոր վարչապետը՝ Նիհատ Էրիմ, որ նախապահ Սունայի յանձնարարութեան վրայ կազմեց Թուրքիոյ նոր դահլիճը, մասնագէտ է միջազգային օրէնսդրական հարցերու: Նոր վարչապետը մաս կը կազմէ Թուրք քաղաքական դէմքերու իւրայատուկ դասի մը, անոնք, որոնք կը պատկանին մեծ քաղքենի մտաւորականութեան, ձեռնհաս են, սակայն, միւս կողմէ, կարուած են զանգուածներէն եւ ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կուտան մօտենալու անոնց: Այս իրաւաբանը, որ իր վկայականը ստացած է Փարիզի մէջ եւ, յետագային, դասաւանդած է Անդարայի համալսարանը, 1945ին Պողսոյ չրջականերէն մէկուն մէջ երեսփոխան ընտրուած է: Ապա՝ քանի մը անգամ վարած է նախարարի պաշտօն, ինչպէս նաեւ ապահոված կարեւոր աթոռներ իր կուսակցութեան չարքերուն մէջ: Այսուհանդերձ, անոր քաղաքական ապարէզը իր մտաւոր կարողութիւններուն համապատասխան չէ եղած: Ներքին քաղաքականութեան մէջ իր ամէնէն յատկանշական գործը եղած է ընտրական օրինագիծի մը մշակումը 1950ին, որուն

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՒ Զորեքչաբթի եւ Հինգչաբթի օր պարպեցին Ամմանի իրենց ուժերը: Գրած էինք, թէ Հիւսէյն վերջնագիր մը տուած էր այս վերջիններուն՝ պարպել Ամմանը մինչեւ Հինգչաբթի, այլապէս «հետեւանքները դժնդակ կ'ըլլան»: Սուրիական զինուորական պատուիրակութիւն մը ժամանեց Ամման՝ միջնորդի դեր ստանձնելու համար Պաղեստինցիներու եւ Զորդանանցիներու միջեւ: Ուանչինկթըն որոշեց աւելցնել իր զինուորական օժանդակութիւնը Զորդանանի: Թեհրանի մէջ Մահմուտ Ռիատ յայտարարեց, թէ «Եգիպտոս երբեք պիտի չընդունի թիզ մը հող թողուլ իր սահմաններէն Իսրայէլի»:

ԹՈՒՐՔ երկու առեւտրականներ առեւանդուեցան Պոլսոյ մէջ, վեց զինուած երիտասարդներու կողմէ: Այս վերջին-ները ազատ արձակեցին իրենց պատանդները, երբ ստացան իրենց պահանջած փրկագինը՝ 400·000 Թրքական ոսկի, որ 36·000 տոլարի համարժէք է: Երիտասարդները, որոնց ինքնութեան դեռ ծանօթ չէ ոստիկանութիւնը, յայտարարած են, թէ «զաղափարի» համար կը կատարեն այդ արարքը:

ՊԵԼԺԻՍ. որոշեց տուրքերը նուազեցնել փոքր եկամուտներու վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓԱՔԻՍՏԱՆ

Այսօր աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացած է ասիական այս երկրին շուրջ, ուր տեղի կ'ունենան արիւնալի բախումներ, քաղաքացիական պատերազմ մը, որ կը յիշեցնէ որոշ չափով Նիժերիոյ եւ Պիաֆրայի կռիւները:

Փաքիստան բառը դեռ նոր մտած է բառարաններէն եւ աշխարհագրութեան դիրքերէն ներս, ճիշդ ու ճիշդ 1947 Օգոստոս 14ին: Մինչեւ այդ թուականը, անիկա մաս կը կազմէր հնդկական կայսրութեան եւ կը գտնուէր Անգլիացիներու տիրապետութեան տակ:

Հնդկաստան երկար ժամանակ թատերաբեմ եղած էր արիւնալի բախումներու, որոնք տեղի կ'ունենային հինաւուրց մրցակցութեան եւ մահմեդական փոքրամասնութեան միջեւ: Այդ պատճառաւ ալ, երբ Անգլիացիները սակայնեցան քաշուիլ այդ երկրէն, զայն բաժնեցին երկու մասի, նկատի ունենալով իւրաքանչիւրին բնակչութեան կրօնքն եւ ցանկութիւնները:

Հնդիկները կազմեցին Հնդկական Հանրապետութիւնը, եւ մահմեդականները՝ Փաքիստանը:

Փաքիստան կը նշանակէ մաքուրներու երկիրը:

Անկախութեան սկզբնական շրջաննե-րուն, անիկա դաշնապետութիւն մըն էր, ինչպէս Քանատան եւ Աւստրալիան, 1956 Մարտ 23ին, անիկա վերածուեցաւ Հանրապետութեան:

Փաքիստանի ընդհանուր տարածութիւնն է 946·716 քառ. քիլմ.: Իսկ բնակչութեան ընդհանուր թիւն է մօտաւորապէս 120 միլիոն: Մայրաքաղաքը կը գտնուի արեւմտեան շրջանի հիւսիսային կողմը, Ռաւալփինտի քաղաքին մօտ եւ կը կոչուի Իսլամապատ, որուն չինուածքը տակաւին չէ աւարտած:

Ինչպէս ըսինք, Հնդկաստան բաժանուեցաւ համաձայն բնակչութեան կրօնքին: Եւ որովհետեւ մահմեդականները խմբուած էին երկրին արեւմտեան եւ արեւելեան մասերուն մէջ, հոն հաստատուեցան Փաքիստանի երկու շրջանները, որոնք իրարմէ բաժնուած են 1700 քիլմ. տարածութեամբ մը, այսինքն՝ հնդկական թերակղզիին ամբողջ լայնքով: Հոս է ահա երկրին ամէնէն խոցելի կէտը եւ այդ խոցելի կէտը այսօր առիթ կուտայ պատահումի, քաղաքացիական պատերազմի եւ թերեւս անջատման:

Ի՞նչպէս կը ներկայանան այս երկու շրջանները:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՓԱՔԻՍՏԱՆ

Արեւմտեան Փաքիստանը շրջապատուած է Աֆղանիստանով, Չինաստանով, Հնդկաստանով եւ Օմանի ծովով: Անոր տարածութիւնն է 804·000 քառ. քիլմ. Բնակչութեան թիւը՝ 54 միլիոն: Երկրին հիւսիսային մասը կը գտնուին բարձրաբերձ լեռները, որոնք մաս կը կազմեն Հիմալայեան եւ Հնդու Քուշ լեռնաշղթաներու: Բազմաթիւ գագաթներ կ'անցնին 8·000 մեթր բարձրութիւնը, ինչպէս Շիկորին՝ 8·591 մեթր: Կեդրոնական շրջանը կան աւելի ցած լեռներ եւ Թարի ընդարձակ անապատը, հարաւային կողմը կը տարածուի Ծովեզերեայ շրջանը: Արեւմտեան Հնդկաստան համեմատաբար չոր երկիր մըն է, անձրեւները կը տեղան ամառուան շրջանին: Կլիման չատ տաք է, բայց երթալով կը զովանայ հիւսիսային կողմը եւ բարձունքներու վրայ: Բնակչութիւնը հաստատուած է լայն եւ բերրի հովիտներու մէջ, մանաւանդ Ինդուս գետի հովիտը: Գետը ծնունդ կ'առնէ Հիմալայեան լեռներու սառոյցներէն եւ կը նետուի Օմանի ծովը: Ընդհանուր առմամբ երաշտ կը տիրէ երկրին մեծագոյն մասին վրայ, մանաւանդ արեւմտեան կողմը, ուր կը տարածուին հին Պելուճիստանի անմարդաբնակ շրջանները:

Արեւմտեան Փաքիստանի մեծագոյն քաղաքն է մօտ 2,5 միլիոն բնակչութիւն հաշուող Քարաչին, որ կը գտնուի Օմանի ծովու ափերուն: Շատ չի նմանիր Հընդկաստանի քաղաքներուն, որովհետեւ մեծ մասով նոր չինուած է: Փողոցները աւելի լայն են ու քիչ խճողուած, բայց նաեւ հանգիստին կողմէն, ուր կը տիրէ անկարգրելի խառնիճաղանճ մը: Երկրորդ քաղաքն է Լահոր, 1·800·000 բնակիչ, որ երկար տարիներ եղած էր մոնկոլ թագաւորներուն մայրաքաղաքը: Լահոր նշանաւոր է իր մզկիթներով եւ պալատներով: Ցետոյ կուգան Ռաւալփինտի, 500 հազար բնակիչ, որ երկրին ամառնային մայրաքաղաքն է եւ Հայտերապատ, 500 հազար բնակիչ:

Արեւմտեան շրջանը բաղդատաբար աւելի ճարտարարուեստականացած է, քան արեւելեան շրջանը: Թէեւ բնակչութեան 80 առ հարիւրը կը զբաղի երկրագործութեամբ, արտադրելով բրինձ, ցորեն, բամպակ եւ կանեփ: Հոն հաստատուած են երկրին մեծագոյն գործարանները, որոնք ընդհանրապէս յատկացուած են հիւսուածեղէնի, բրդեղէնի, բամպակեղէնի, մետաքսեղէնի: Ինդուս գետի վրայ կառուցուած է աշխարհի մեծագոյն ջրամբարներէն մէկը, եթէ ոչ մեծագոյնը: Ան կը կոչուի Թարպելայի ամբարտակը: Պիտի վերջանայ 1976ին եւ պիտի արտադրէ ժամական 2,1 միլիոն քիլովաթ էլեկտրականութիւն: Աւազանը պիտի պարունակէ 11,47 միլիառ խորանարդ մեթր ջուր եւ պիտի բաւէ ամբողջ արեւմտեան Փաքիստանի պէտքերը հոդալու: Մետաղի ճարտարարուեստը սկսած է նոր զարգանալ:

ԱՐԵԻԵԼԵԱՆ ՓԱՔԻՍՏԱՆ

Արեւելեան Փաքիստանը շրջապատուած է Հնդկաստանով, Պիրմանիայով եւ Պենկալի ծոցով: Անոր տարածութիւնն է 143 հազար քառ. քիլմ.: Բնակչութեան թիւն է 66 միլիոն: Ընդհանրապէս դաշտային երկիր մըն է Արեւելեան Փաքիստանը, բացի իր հիւսիսային մասէն, ուր կը գտնուին Հիմալայա լեռներուն ցած ծալքերը: Կլիման ընդհանրապէս տաք է եւ խոնաւ: Հարաւային շրջանը, մէկ տարուան մէջ կը տեղայ 2,50 մեթր բարձրութեամբ անձրեւ, իսկ հիւսիսային կողմէ 5էն մինչեւ 10 մեթր: Անիկա կը համարուի աշխարհի ամէնէն անձրեւոտ շրջանը: Ջերապունճիի վրայ որոշ տարիներ տեղացած է աւելի քան 20 մեթր բարձրութեամբ անձրեւ: Ըսենք նաեւ որ Արեւելեան Փաքիստանի մէջ կը գտնուի Գանգէս եւ Պրահմափութրա գետերու տելթաները: Հոս ալ, ժողովուրդին մեծագոյն տոկոսը կը զբաղի երկրագործութեամբ եւ անասնաբուծութեամբ: Տըրուած ըլլալով կլիման եւ անձրեւներու առատութիւնը, հոն ընդհանրապէս կը մշակուի բրինձ, կանեփ, չայթարեղէգ: Արեւելեան Փաքիստանը, որ մաս է Հնդկաստանի Ասամ եւ Պենկալ նահանգներուն, միայն կրօնքով կը տարբերի Հնդկաստանէն: Հոն նկատելի է մանաւանդ բնակչութեան խտութիւնը. 350 բնակիչ մէկ քառ. քիլմ.ի վրայ: Մինչդեռ Արեւմտեան Փաքիստանի մէջ 65 անձ կ'ապրի իւրաքանչիւր քառ. քիլմ.ի վրայ:

Հոս ճարտարարուեստ գրեթէ գոյութիւն չունի, եւ թշուառութիւնը աւելի զգալի է, քան միւս շրջանին մէջ: Արեւելեան Փաքիստանի կեդրոնական քաղաքն է Տաքքա, 800·000 բնակիչ: Մեծագոյն նաւահանգիստն է Ճիթագոնկ, 400 հազար բնակիչ: Այս նաւահանգիստին մէջ հաստատուած են երկրին կարեւորագոյն գործարանները, որոնք կ'արտադրեն կանեփէ հիւսուածեղէններ. Պարիսալ, 150 հազար բնակիչ, որ առեւտրական եւ երկրագործական կեդրոն մըն է:

ՅԵՂԱԽՈՒՄԲ, ԼԵԶՈՒ, ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Փաքիստանի պատմութիւնը կը նոյնանայ Հնդկաստանի պատմութեան, մինչեւ իր անկախութեան թուականը, 1947:

Քրիստոսէ 3·000 տարի առաջ, Ինդուսի հովիտը եղած է յառաջադէմ քաղաքակրթութեան մը կեդրոնը, չնորհիւ անոր արդասաւոր հողերուն: Քրիստոսէ առաջ, 326 թուականին, Մեծն Ալեքսանդրի բանակները գրաւեցին այն շրջանը եւ հոն տարածեցին յունական քաղաքակրթութիւնը: Երկիրը կը գեկավարուէր շրջանային թագաւորներով, որոնք յաճախ իրարու դէմ կը պատերազմէին:

Իսկ Քրիստոսի 711 թուականին, Արաբները խուժեցին այդ կողմերը եւ իրենց տիրապետութիւնը հաստատեցին մինչեւ Պրահմափութրա գետին եղերքը եւ ժողովուրդին մէկ կարեւոր տոկոսին պարտադրեցին մահմեդական կրօնքը:

Ժ.Դ. դարուն, սկսաւ Հնդկաստանի գրաւումը Ֆրանսացիներու կողմէ, որոնց յաջորդեցին Անգլիացիները: Ժթ. դարուն, Անգլիոյ Վիքթորիա թագուհին հռչակուեցաւ Հնդկաստանի կայսրուհի: Այդ հսկայ երկիրը կառավարելու համար՝ Անգլիացիները դիմեցին պառակտումի քրէնց քաղաքականութեան, ցեղ մը հանելով հակառակորդ ցեղին դէմ, մահմեդական մը հանելով հակառակորդ մահմեդական մը դէմ, եւ, վերջ ի վերջոյ, մահմեդականները ցցելով հինդուներու դէմ: Երկիրը դնաց յետադիմութեան: Հնդկաստանը Անգլիացիներուն համար դարձաւ հում նիւթի չտեսնուած եւ իրենց գործացող ճարտարարուեստական արտադրութիւններուն չուկան: Արդիլուած էր որեւէ գործարան հիմնել Հնդկաստանի մէջ: Բամպակը կը գրկուէր Մանչեսթըր, կը հիւսուէր ու կը վերադառնար Հնդկաստան: Այս կացութեան դէմ է, որ ծառացան հնդիկ հայրենասէրները, մանաւանդ Կանտին եւ Նեհրուն:

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն եւք մահմեդականները սկսան կազմակերպուիլ: Հիմնեցին մահմեդական լիկան, որուն գեկավարն է Մոհամէտ Ալի Ճինահ (1876–1948): Ճինահ կը նկատուի արդի Փաքիստանի հիմնադիրը: Յոյցեր ու խռովութիւններ կազմակերպեց: Արիւնալի բախումներ տեղի ունեցան: Երկու համայնքները սկսան պիրալ ջարդել: Անգլիացիներու մղումով, որ ամէն ջանք կը թափէին ձեռքէ չհանելու համար հարստութեան այդ չոհաբերանը:

Սակայն, երկրորդ համաշխարհային պատերազմէն անմիջապէս եւք, ոսկեղուկեցան Հնդկաստանի անկախութիւնը ճանչնալ, եւ զայն բաժնեցին երկու պետութիւններու՝ Հնդկական Հանրապետութիւնը, որ ամէնէն մարդաշատն ու ամէնէն ընդարձակն է, եւ Փաքիստանը, կրօնական կացութիւնը նկատի առնելով:

1956 Փաքիստան, որ մինչ այդ դաղթաղապետութիւն մըն էր, դարձաւ Հանրապետութիւն: Առեն մը եւք, զօրավար Այուպ Խան կազմակերպեց պետական հարուած մը, 1960ին եւ 1965ին ընդգրկեցաւ Հանրապետութեան նախագահ: 1969ին, տեղի ունեցան արիւնալի ցոյցեր, Մարտ 25ին, Այուպ Խան ստիպուեցաւ հրաժարիլ եւ տեղը տալ զօրավար Եահիա Խանին: Ցոյցերը ընդհանրապէս տեղի ունեցան արեւելեան շրջանին մէջ, բողոքելու համար տիրող անարդարութեան դէմ: Արեւելցիները կը պահանջէին նուազ չհաւասարութիւն եւ աւելի ինքնավարութիւն:

Փաքիստան սահմանային կռիւներ մղած է Հնդկաստանի դէմ, մանաւանդ Քաշմիր նահանգի առընչութեամբ: Քաշմիր նահանգը, որուն բնակչութեան մեծամասնութիւնը մահմեդական է, կը գտնուի երկրին հիւսիսային կողմը: Այդ կռիւներուն երկու կողմերն ալ տուած են

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (84)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Անկէ եաքը ընելիքնիս կը կարղադրենք, ըսաւ վաճառականը, միայն թէ չըլլայ, որ իմ գալէս առաջ աղջիկը ձեռքէ վախցնես:

Վառվառ, որ խնդիրը հասկցած էր, պատասխանեց.

— Այդ մասին հոգ մի ըներ... միայն թէ, Ղուկաս էֆէնտի, աղջիկը կո՞յս է:

— Կոյս է եղեր կամ չէ եղեր, մտմտալիք բան մը չէ... մինակ գլխին աղջիկ մըն է, միայն պառաւ մայր մը ունի:

— Աման էֆէնտիս, եաքը գլուխնիս չցաւի:

— Ես անանկ խախուտ ճիւղի վրայ չեմ կոխեր, Վառվառ հանըմ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, դուն բնաւ հոգ մի ըներ, եթէ վտանգաւոր գործ մը ըլլար նէ՝ մէջ կը մտնէի՞... աղջկան սո՞վը կայ:

— Չեզի բան չըլլար, ինչ ըլլայ նէ՝ մեզի կ'ըլլայ, պատասխանեց Վառվառ, փորձառու կնոջ մը խոհեմութեամբ, — դուք հարուստ պատուաւոր մարդիկ էք, ինտոր ըլլայ նէ կ'ազատիք, բայց մենք ոաքի տակ կ'երթանք...

— Երկար մի ըներ, Վառվառ հանըմ, դուն լինդի վստահ եղիր, քեզի ինչ կ'ըսեմ... աղջիկը մարդ-մարդատանք չունի... ես ամէն բանը մտածեր եմ:

— Աղէկ ամա, ատանկ վտանգաւոր գործի մը համար դոնէ ձեռքս չնորհքով բան մը պիտի անցնի՞...

— Հա՛, ահա ատ ըսէ, գոչեց Ղուկաս էֆէնտի, որ գիտէր, թէ կնոջ յայտնած բոլոր երկիւղները չինծու էին եւ թէ մի-այն ստանալիք վարձքին քանակութիւնը աւելցնելու համար մէջտեղ կը դրուէին:

Ցետոյ, վճռաբար ըսաւ.

— Քեզի կարճ խօսք մը ըսե՞մ, գիտես ա, ես ատանկ բաներու մէջ սակարկութիւն չեմ սիրեր... հիմա հինդ ոսկի կուտամ քեզի, ու գալ անգամ աղջիկը հոս դնելուս, քսան ոսկի ալ այն ատեն կը համբեմ... գործիդ կուգա՞յ, այո կամ ոչ:

Գումարը բաւականին պատկառելի էր, եւ կարելի էր այդ գնով յանձնառու ըլլալ գործին. բայ ատոր՝ Վառվառ լաւ կը ճանչնար իր յաճախորդը, գիտէր, որ Ղուկաս էֆէնտի իր միտքը դրածէն աւելի պիտի չվճարէր երբեք, ուստի ձեւի համար, քիչ մը խորհելէն եաքը ըսաւ.

— Շիտակը ըսեմ, Ղուկաս էֆէնտի, եթէ ուրիչ մէկը ըլլար, ես հարիւր ոսկով ալ ատանկ գործի մէջ չէի մտներ, բայց դուն հին բարեկամ ես, քու խաթրդ չեմ ուզեր կոտրել, ինչ յարմար կը տեսնես նէ՝ անիկա տուր... միայն թէ, ոտքդ պաղնեմ, գլխուս փորձանք մը չգայ:

— Հոգ մի ըներ ըսինք եա, գոչեց վաճառականը եւ զրպանէն հինգ ոսկի հանելով Վառվառին տուաւ:

— Ե՞րբ պիտի դան այդ աղջիկն ու մարդը, հարցուց տանտիրուհին:

— Դեռ չեմ գիտեր, գործը կարգադրելէն եաքը քեզի լմաց կուտամ. դուն հիմակուհիմա պատրաստ դանուէ ատ՝ կը նայինք:

Եւ այս առաջին կարգադրութիւնը ընելէ եաքը, Ղուկաս էֆէնտի դոհ սրտով մեկնեցաւ այդ չիլ բնակարանէն:

Բայց այս գործին առաջին քայլն էր եւ ամէնէն դիւրինը: Հիմա պէտք էր ապահովել նաեւ Միքայէլ աղայի աջակցութիւնը: Քանի մը օրէ ի վեր Ղուկաս էֆէնտի մտերմութիւնը առաջ տարած էր այդ մարդուն հետ, որուն հազիւ բարեւ տալու կը դիջնէր առաջ, եւ սակայն գործակալ չէր համարձակեր խօսք բանալ իր եղերական ծրագրի մասին:

Վառվառի հետ իր կարգադրութենէն օր մը եաքը, կիրակի մը, ուր Աղքատախնամի նիստին նախապահած էր, երբ բոլոր անդամները միասին դուրս կ'ելլէին Ս. Երրորդութեան եկեղեցիէն, Ղուկաս էֆէնտի ըսաւ իր ապագայ մեղսակիցին.

— Միքայէլ աղա, դուն քիչ մը կեցիր, խօսք մը ունիմ քեզի հետ:

— Շատ աղէկ, էֆէնտիս, ձեր հրամանին պատրաստ եմ, պատասխանեց Միսաքը, ծառայական խոնարհութեամբ մը:

Ղուկաս էֆէնտի լսած էր, որ Միքայէլ աղա օղիի մեծ սիրահար մըն էր, ուստի ուզեց չհաղորդել անոր այս ակարութիւնը եւ հետը խօսակցելով ճամբայ եւ լաւ եւ զայն տարաւ գարեջրատուն մը, ուր ընդհանրապէս Գերմանացիները կը յաճախէին եւ ուր վստահ էր, թէ ծանօթներու պիտի չհանդիպէր:

— Այստեղ, ըսաւ, թէեւ գարեջրատուն է, բայց պատուական օղի ու մանաւանդ մէզեներ ունի... խոզեղէն կը սիրես, այնպէս չէ՞:

— Ինչպէս որ կ'ուզէք, պատասխանեց Միսաքը, որ քանի մը օրէ ի վեր իրեն ծայուած բացառիկ պատիւներէն շլացած էր:

Երբ նստեցան եւ օղին ու աղանդերները եկան, վաճառականը հարցուց.

— Ի՞նչպէս է սա աղջկան մայրը, ըրուն հիւանդութեան գացիք. աղէկա՞ւ բոլորովին, լուր մը ունի՞...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԱՆԱԳԱՊՂԻՆՋԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Հաւանաբար պատահական ձեւով է, որ մարդը ծանօթացած է մեեաղին: Երբ աչխատանքի դրծիք պատրաստելու համար ան քար կը փնտռէր, յանկարծ հանդիպած է պղինձի կտորի մը: Այդ կտորը յղկած տեեն նկատած է, որ ան չի կոտրուիր, ինչպէս սովորական քարը, այլ մխայն հարուածի տեղին վրայ փոս կը դոյանայ, առանց փշրուելու: Առաջին մարդը տեսնելով այս րոլորը, մտածած է, որ կարելի է զայն օգտագործել անհրաժեշտ իրեր պատրաստելու համար:

Մեեաղի յայտնագործումը մեծ դեր կատարած է մարդկութեան նիւթական մչակոյթի պատմութեան մէջ: Մեեաղէն սկսած են պատրաստել աչխատանքի դործիքներ, զէնք: Մեեաղը դարձած է պատմական դարաշրջանի իւրայատուկ արտայութիւնը: Այդ պատճառով ալ հնագէտները ու պատմաբանները ուչադրութեամբ կ'ուսումնասիրեն հին չրջանի մեեաղեայ իրերը:

Հին ժամանակներուն մարդիկ ի՞նչպէս եւ ի՞նչ մեեաղներէ կը պատրաստէին մեեաղեայ առարկաները, ի՞նչ ձեւով ան առաջին անդամ ծանօթացաւ մեեաղի դործածութեան եղանակին, ի՞նչ միջոցներով կը սահմանար որակեալ մեեաղ, արդեօ՞ք հնագիտան անագապղինձը պղինձին եւ անագին սովորական համաձուլումն էր, ուրկէ՞ կը ճարէին հինները իրենց հում նիւթը:

Անցեալին հնագէտներուն օգնեցին քիմիագիտները: Անոնք պարզած են, որ մեեաղեայ հին իրերը մեծ մասամբ պատրաստուած են անագապղինձէ, այսինքն՝ պղինձի եւ անագի համաձուլումէն կամ, ինչպէս կ'ըսեն, «դասական անագապղինձէ»: Անոնց մէկ մասը զուտ պղինձէ պատրաստուած է:

Հին մեեաղեայ իրերու վերլուծութիւնը ցոյց տուած է, որ Ք. Ա. 3րդ հազարամեակի վերջերը արդէն Հիւս. Կովկասի եւ Անդրկովկասի առանձին չրջաններուն մէջ ի յայտ կուգան պղինձէ եւ անագէ ձուլուած իրեր: Իսկ անագի–պրոնզի իսկական դարը Կովկասի մէջ կը սկսի Ք. Ա. 2րդ հազարամեակին:

Սակայն ոչ մէկ կասկած կայ, որ այդ չրջանի ձուլողները արդէն Ք. Ա. 3րդ հազարամեակի կիսուն գիտէին պղինձէն աւելի լաւ որակ ունեցող մեեաղներ պատրաստել: Գիտեն, օրինակ, որ ատոր համար անհրաժեշտ է պղինձին վրայ աւելցնել ոչ միայն մկնդեղ, այլեւ՝ անագ:

ՀԱՐԱՒ· ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՐՄԵՆԻԱ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Մոնթեվիտէոյի Հ. Ց. Դաշնակցութեան «Վռամեան» ակումբին մէջ, փետրուար 6ին, բացումը կատարուած է Արմենիա Երիտասարդաց Միութեան 30րդ Պատգ. Ժողովին, մասնակցութեամբ 30 պատգամաւորներու եւ խորհրդակցական ձայնով մասնակցող տասը հրաւիրեալներու: Ներկայացուցիչներ ղրկած են Հարաւ. Ամերիկայի կեդր. Կոմիտէն, «Ռոստոմ» կոմիտէն, ՀՕՄի Մոնթեվիդէոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, «Արմենիա»յի խմբագրութիւնը եւ Հայ Դատի տեղւոյն յանձնախումբը:

Ժողովի բացումէն առաջ, «Վռամեան» ակումբի բակին մէջ, Ա. Ե. Միութեան 45 երկսեռ սկաուտներ ի պատիւ պատգամ. Ժողովի պարզած են Ուրուկուէյի, Արժանթինի դրօշները եւ հայկական եռադոյնը: «Այս Ժողովը, յայտարարած է կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը, առանձին խմաստ ունի, նկատի առնելով որ ան կը դուդադիպի մեր Միութեան հիմնադրութեան 30ամեակին: Երեսուն տարի է, որ Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւնը դարձած է դաղափարական հնոց մը, ուր այս հեռաւոր ափերուն վրայ ծնած ու մեծցած հայ երիտասարդներ կը պատրաստուին ծառայելու հայ ժողովուրդին եւ անոր սրբազան դատին»:

Պատգամաւորական ժողովի աչխատանքները տեւած են երեք օր:

Տեղեկագիրներէն պարզուած է, որ Միութիւնը չատ արդիւնաւոր դործունէութիւն մը ունեցած է եւ եօթանասուն նոր անդամներ արձանագրուած են մէկ տարուան մէջ: Գլխաւոր աչխատանքները եղած են՝ դաստիարակչական (դասախոսութիւններ եւ վիճաբանական ժողովներ), միջ–վարչական եւ միջ–խմբական ժողովներ, մասնակցութիւն ազգային ոտներու հանդիսութեանց կազմակերպումին, ձեռնարկներ եւ հաւաքոյթներ, սկաուտական չարժումի կազմակերպում, ղրադում արձագութիւններու հետ, Պատանեկան Միութեան ստեղծում, երգի, պարի եւ նուագի խումբերու կազմակերպում, հայերէնի դասընթացքներ եւ Հայ Դատի քարոզչական աչխատանք: Առանձնապէս մեծ դեր ունեցած են Միութեան անդամները Հայ Դատի հետապնդման հետ առընչութիւն ունեցող աչխատանքներու մէջ եւ Ուրուկուէյի Ազգերդարանի կողմէ տրուած հայանպաստ որոչումը դլխաւորապէս կը պարտինք Միութեան անդամներու ճիդին եւ նախաձեռնութեան:

Ժողովը երկար դրադած է Հայ Դատի հետապնդման գործին իրենց բաժինը բերելու հարցով եւ քուէարկած է բանաձեւ մը, որու խմաստը հետեւեալն է.

Արմենիա Երիտասարդաց Միութիւնը մեծ թիւով զոհեր, մօտ 10·000 մեեելով: Ապահովութեան Ազգերդարի հրահանգով, կռիւները կանգ կ'առնեն եւ Ազգերդային Միութեան վարչապետը՝ Ալէքսի Կոսիկին կը միջամտէ՝ երկու կողմերն հաչտեցնելու համար: Թաչկենտ կը հրաւիրէ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի վարչապետները եւ, 1966 Մարտ 10ին, անոնց կնքել կուտայ այսպէս կոչուած Թաչկենտի համաձայնագիրը: Ներկայիս Քաչմիրի մէկ երրորդը կը պատկանի Փաքիստանի եւ երկու երրորդը՝ Հնդկաստանի:

Յիշեցնենք ընելու, որ Արեւելեան Փաքիստանը վայրն է բնական աղէտներու, մանաւանդ մրրիկներու, որոնք անցեալ տարի խլեցին քանի մը հարիւր հազար զոհեր:

Փաքիստանի մէջ, բացի մահմեդականներէ, կ'ապրին մօտ 11 միլիոն հինդու – ներ եւ մէկ միլիոնի չափ քրիստոնեաներ: Անդլերէն լեզուն պիտի դադրի պաչտօնական լեզու ըլլալէ ի մօտոյ եւ տեղը պիտի առնեն Ուրտու լեզուն, արեւմտեան չրջանին մէջ, եւ պենկալիկ արեւելեան չրջանին մէջ: Նախնական ուսումը ձրի է, բայց բնակչութեան հազիւ 10 առ հարիւրը դրել կարդալ դիտէ: Համալսարանականներուն թիւը 12 է:

Փաքիստան անդամ է Միացեալ Ազդերու կազմակերպութեան, ՍԷԱԹՕի եւ ՍԷՆԹՕի: Զինուորական ուժը կը բաղկանայ 300·000 բանակայիններէ, 10·000 նաւայիններէ եւ 15·000 օդանաւորդներէ: Ունի մօտ 300 պատերազմական արդիական օդանաւեր:

Ահա այս է Մաքուրներու երկիրը, Փաքիստանը, ուր ներկայիս արիւն կը հոսի:

ՆՈՒՊԱՐ ՉԱՐԽՈՒՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՇԱՏ ՅԱՋՈՂ ՁԱՇ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ Մչակոյթի Տան կեդր. Յանձնախումբի կողքին կան այլ կազմակերպութիւններ, որոնք կ'աչխատին ամէն դնով օգտակար ըլլալ Մչակոյթի Տան: Հայ Մչակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը, նախագահութեամբ Տիկ. Էլիզ Վառնաճեանի, վարչութեան անդամ տիկիններու յանձինս Տիկիններ Հ. Թէրզիպաչեանի, Մ. Փափազեանի, Ա. Պէզիրճեանի, Փօրթոչեանի, Սիմոնեանի, Լիւսի Ղազարեանի, Պէրպէրեանի եւ Օր. Ա. Արզումանեանի, դեղեցիկ դաղափարը կ'ունենայ կազմակերպել բուն իմաստով հայկական հաղկերոյթ մը, կոկիկ դումար մը ապահովելու մտադրութեամբ Մարսէյլի Հայ Մչակոյթի Տան: Իրենց այս նպատակին հասնելու համար կ'որոչեն. Ա.) Տոմսակները նախապէս տեղաւորել: Բ) Իրենց անձնական ծախքով պատրաստել զանազան տեսակի համով–հոտով հայկ. կերակուրներ: Գ) Արժէքաւոր առարկայ մը աճուրդի դնել: Սոյն ճաչը տեղի ունենալու Մարտ 28ին կիրակի օր, Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահին մէջ, առաւօտեան, օժանդակ տիկինները ժրաջան աչխատանքի լծուած են զանազան եւ բազմապիսի կարդադրութիւններ ընելու 230–300 հիւրերը լաւագոյնս ընդունելու եւ հիւրասիրելու համար:

Կէսօրուան ժամը մէկէն սկսեալ հանդիսականները սկսան խումբերամ ժամանել սրահ, պատրաստուած կոկիկ սեղաններու չուրջ տեղաւորուելան կարդապահութեամբ եւ հաճոյակատարութեամբ: Կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ սրահը արդէն լեցուն էր խանդավառ տրամադրութիւն մը վերէն վար:

Ընդհ. ծափահարութեամբ ամէնքը ոտքի են, ճաչի աղօթքը սկսաւ դլխաւորութեամբ Հայր Գեղամի եւ մասնակցութեամբ քահանայ հայրերու եւ ներկաներուն: Սկսաւ ճաչի արարողութիւնը: Կատնտուր սպասարկութիւն:

Առանց չափազանցութեան կրնանք ըսել թէ Օժանդակ Տիկնանց Միութեան այս ձեռնարկը հարիւրէն հարիւր յաջողած է լաւագոյն կերպով: Ճաչի տեւողութեան Պ. Ա. Մելքոնեան որպէս սեղանապետ, ժողովուրդը խնդացնելու համար պատմեց զանազան անեկտոտներ: Խօսեցան եւ երդեցին քահանայ հայրերը: Սեղանապետը կարդով խօսք առաւ հետեւեալներուն.— Տիկ. Արաքսի Սուքիասեան, Տիգրան Թադոյեան, Կարապետ Ճանիկեան, Հայ Մըչակոյթի Տան յանձնախումբին կողմէ խօսեցաւ Տիկ. Հայկուհի Շալճեան, եւն.: Բոլորն ալ չեչտեցին Հայ Մչակոյթի Տան անհրաժեշտութիւնն ու օգտակարութիւնը հայ մչակոյթի պանծացումին եւ տարածումին օգտակարութեան եւ հայապահպանման տեսակէտէն:

Ընդհ. Խանդավառութեան առարկայ եղաւ Օր. Այտա Էմիրեան, որ երգեց չափազանց մեծ ոգեւորութեամբ ճաչի ժամանակամիջոցին: Երգեց նաեւ Սէն–Լուի երէցկինը:

Կերսխոմի զուարթ պահուն սկսաւ վիճակախաղի փափուկ արարողութիւնը: Աճուրդի դրուած էր Տիկ. Էլիզ Վառնաճեանի կողմէ հիւսուած դեղեցիկ ձեռագործ մը, որ կը պատկերացնէ «մանտիլին»ը: Աճուրդը վարեցին Պ. Պ. Ալեքսան Պապայեան եւ Աւետիս Մելքոնեան. կարճ ժամանակուան մէջ դումարը բարձրացաւ 4000 Ֆրանքի:

Հայկական առածը կ'ըսէ.— Ալիւրին պարկը որքան թօթվես, դարձեալ ալիւր կ'ելլէ: Նոյնպէս հայ ժողովուրդը դրամ կուտայ, միշտ կուտայ, ամէն տեղ կուտայ: Վկայ ափիւռքի մէջ եղած բոլոր ազգային հաստատութիւնները ստեղծուած են նուիրատուներու լումաներով: Շատ կարճ ժամանակի մէջ, աճուրդին մատնակցելու ինքնաբուխ տրամադրութիւնը բացառիկ երեւոյթ էր այս պարագային:

Վերջին խօսքը կը մնար Օժանդակ Տիկնանց Միութեան: Տիկին Մարի Փափազեան քանի մը խօսքով Օժանդակի բոլոր ընկերուհիներու կողմէ ջերմագին շնորհակալութիւնները յայտնեց բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ եւ զանազան նուիրատուութեամբ քաջալերեցին իրենց այս ձեռնարկը: Տիկին Փափազեան վերջացուց հետեւեալ խօսքերով.— Մենք մեր բոլոր յղնութիւնները մոռցանք այս միջոցին՝ ձեր խանդավառութիւնը տեսնելով:

Հանդիսի պաչտօնական մասը վերջանալէն եւ մեկնողներէն եաքն ալ ուրախութիւնը չարունակուեցաւ մինչեւ երեկոյեան 7:

Իրապէս շնորհաւորելի է Օժանդակ Տիկնանց Միութիւնը չատ լաւ կազմակերպած իր այս ձեռնարկին եւ այլ բարեդործական նպատակներու համար կատարած աչխատանքներուն համար: Կը մաղթենք որ միշտ ամուր եւ համերաչխ ըլլայ «փափկասուն տիկնանց»ի այս աչխատասէր կազմակերպութիւնը:

Վ. Տ. Վ.

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՏԾՎԾԻԿ

— Այդ ի՞նչ ժովըժիկ է, մէջ ընկաւ սրճարանի պարապ հիւրերից մէկը:

— Ոչինչ, ասաց Նիկողոս աղան ծանրացնելով խօսքը, երէկ մեր մասդործի մօտ մի լաւ թոք տեսայ: Սիրաս ուղեց, առայ, որ տուն ուղարկեմ, բայց ափսոսացի, որովհետեւ մեր տնեցին կարդին չի կարող ուղածս ժովըժիկը եփել: Այդ մտմտուքի մէջ էի, որ պատահեց Ներսէս ախպարը, իսկոյն տուի նրան: Ասի մէկ չէ՞, մեր տուն ղրկած ձեր տուն ղրկած: Փա՛ռք Աստծու, մենք ղրացիներ ենք, ջոկողութիւն երբեք դրել չենք իրար մէջ, իմ ու քո ե՞րբ է մտել մեր մէջ, ո՞վ է փնտռել: Մենակ քէֆս եղաւ, ես հատուցած եմ, որ քոյրս չէր փճացնի այն պատուական թոքը, կարղին բան կ'եփէր, իմ ուղածն էլ այն է, որ բուն տեղը առնէ, ու լաղաթ ունենայ: Մեր տուն որ ղրկէի՝ զահրումար էր դառնալու, ո՞վ կարող էր թիքա ուտել: Լաւ բան սիրում եմ, դիտեմ, որ քոյրս այնպէս տապկած կը լինէր, որ Ներսէս ախպարը համից, ոչ միայն ապտպայ է, այլեւ՝ ներկայ: Այսինքն, Միութեան անդամները ո՛չ միայն պիտի չյղոյզեն տարեց սերունդին, այլ այժմէն իսկ պէտք է իրենց դործօն մասնակցութիւնը բերեն այս բոլոր աչխատանքներուն, որոնք կը տարուին հայ արդար դատի բարեյաջող լուծման ի խնդիր: Երիտասարդները այդ աչխատանքները պէտք է կատարեն կազմակերպուած ձեւով: Ատոր համար որոչուած է, որ Արմենիա Երիտ. Միութեան անդամները ծանօթանան Հայ Դատին, ուսումնասիրեն անոր պատմութիւնը, դործելակերպի նոր ձեւեր փնտռեն, հայկական հարցի վերաբերեալ օտար հրատարակութիւններ հաւաքեն եւ քարոզչութեան ծրադիր մը մչակեն: Երիտասարդներէ կազմուած յանձնախումբեր պէտք է օժանդակեն Հայ Դատի յանձնախումբերուն:

Ընտրուած է կեդր. Վարչութեան նոր կազմ:

(4 եւ վերջ)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Լիոն։— Յարութիւնեան, Միհրանեան եւ Պահատուրեան ընտանիքները հոգե – հանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց կնոջ, մօր եւ քրոջ, հանգուցեալ

ԱՆՈՒՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Պահատուրեան)

մահուան քառասունքին առթիւ, այս երկուշաբթի (12 Ապրիլ) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։ Պատարագ ժամը 10ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ Ճարտարապետ Պ. Յակոբ Գալուզ – ճեանի, որ միշտ իր աջակցութիւնը չէ ղլացած Շաւիլի եկեղեցւոյ բարեզարդութեան աշխատանքներուն, այս անգամ եւս բարի եղած է նուիրելու վեղեցիկ քարաչէն տախտակ մը վեհեղելու համար եկեղեցւոյ դուրսի ճակատին, ֆրանսերէն եւ հայերէն արձանագրութեամբ։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. «Արզութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իրենց հօր՝ Վաղինակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ։

×

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի վարչութիւնը իր եւ բոլոր անդամ ու անդամուհիներու կողմէ կուգայ յայտնել իր սրտագին ցաւակցութիւնները Օր. Աստղիկ Քէօսէեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց հօր ողբացեալ Պր. Վաղինակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ։

Սոյն տխուր առիթով երչախումբը կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի 100 ֆր. Աղքատախնամին։ (Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նուրիճա Սեզարոյէ 100 ֆր. իր զարմիկին ապաքինման առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ժողովը այս Հոգեբարձի (Ապրիլ 14) իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Սփորի (Խսի) Ա. յարկի սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի քարտուղարը՝ Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան։ կարեւոր օրակարգ։

L'AGENCE DE VOYAGES

J. Laronde & Cie

(Lic. A. 434)

1, Rue Garancière — Paris (6e)

Tél. : 633-95-60

Կը կազմակերպէ
խմբական այցելութիւն մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 2ԷՆ 20

մանրամասն յայտագիր եւ արձանագրութեան թուղթ կը ղրկուին դիմումի վրայ։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին

Աժանսիճ գրասենեակը միչեւ

ՅՈՒՆԻՍ ՄԷԿ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՈՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

Վիէն։— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները Ապրիլ 13ին, երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, նոր ակումբը։ Կը հրաւիրուին Անտոք-Վարուժանի ընկերները։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը։

Լիոն։— Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ Սէն–Մօրիսի «Վրացեան» խումբի ընկերները, Զոհեքշաբթի 14 Ապրիլ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տիկին Արաքսի Ե. Յարութիւնեան 100 ֆր. կը նուիրէ Աղքատախնամի մտաւորականներու հանգստեան տան երուանդ Յարութիւնեանի յիշատակին։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԻԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արիս Գարագեան յայտնեցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր՝ Տիկին Սաթենիկ Զէրչեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրեն Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան։

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

COMMEMORE

LE 24 AVRIL DEUIL NATIONAL ARMENIEN

A cette occasion, un film inédit sur les communautés Arméniennes sera présenté

A l'issue de cette projection, deux membres de la Section Culturelle feront un exposé sur les circonstances du premier Génocide du 20ème siècle

MARDI 20 AVRIL A 20 H. 45

Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon, Paris (8e), Métro Franklin Roosevelt

— ENTREE GRATUITE —

Հ.Մ.Ը.Մ. ԱՐԾԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ

GRANDE NUITEE DANSANTE
DE PAQUES

Le Dimanche 11 Avril de 22 heures à l'aube

AU REAL (Corniche Catalans)

Orchestre GUY MATTEONI

Attractions

Réservation auprès des Responsables de l'UGA --ARDZIV

ԿՈՉ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Իսի լէ Մուլինօն, Փարիզեան չրջանի այս հայաշատ չրջանը մինչեւ այսօր չունէր իր սեփական «Տուն»ը։ Մեր հաւաքոյթներն ու հանդիսութիւնները տեղի կ'ունենային վարձու սրահներու կամ սրճարաններու մէջ։

Այժմ ուրախ ենք յայտնելու մեր սիրելի հայրենակիցներուն, որ նորակազմ Հայ Մշակոյթի Տան մասնաճիւղը յաջողած է նպաստաւոր պայմաններով դնել ընդարձակ յարկաբաժին մը — իր յարակից մասերով — յարմար ծառայելու իրեւ ժամադրավայր, հաւաքատեղի, հանդիսասրահ, ընթերցասրահ մեր բոլոր կազմակերպութեանց համար։

Տան գնման եւ կահաւորման ծախքերը հայթայթելու համար կազմուած է յանձնախումբ մը, որ ժապաւինեալ տոմարներով հանգանակութիւն պիտի կատարէ։ Ստացուած նուէրները պիտի յայտարարուին մամուլի միջոցաւ։

Վստահ ձեր ազգասիրական աղնիւ զգացումներուն, յանձնախումբս կը յուսայ, որ չնորհիւ բոլորիդ առատաձեռն նուիրատուութեան, յաջողութեամբ պիտի պսակուի իր ձեռնարկը, որ ամէն բանէ առաջ կոչուած է կարեւոր ազդակ մը դառնալու հայապահպանման նուիրական գործին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ՆՈՒԻՐՆԵՐԸ ՅԱՆՁՆԵԼ ՄԻԱՑՆ ԱՆՈՑ ՈՐՈՆՔ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՆ ԺԱՊԱՒԻՆԵԱԼ ՏՈՄԱՐՈՎ։

*ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ*

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

Մարսէյլի մէջ կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 25ին կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, նախաճեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Վարչութեան, սինեմա Քափիթոլի մէջ։

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՇԱԲԱԹ, 24 ԱՊՐԻԼ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍՊԱՏՕՆ

ՎԻՆԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի կիրակի, Ապրիլ 25ին, Սերքէլը Քաթոլիկի սրահը, նախաճեռնութեամբ Ազգ. Միութեան։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ԱՒԱԳ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ՉԱՏԻԿ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅՑ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Շաբաթ

Ժամերգութիւն եւ պատարագ ժամը 17։

Կիրակի ՉԱՏԻԿ

Ժամերգութիւն ժամը 9, պատարագ ժամը 10,30։

Երկուշաբթի

Ցիշատակ մեռելոց, պատարագ 10,30։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ

Չատկի առթիւ Կրընոպլի մէջ, «Սէն Լուի»ի սրահը, այս Երկուշաբթի օր ժամը 10ին պատարագ պիտի մատուցուի Լիոնէն Թորգոմ Քահանայի ՃեռամբԵւ Վալանսի երգչախումբի սիրայօժար մասնակցութեամբ։

ՊՈՒՎՎԱՐ ՕՏՏՈՑԻ ՀԱՅՈՑ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻ

Աւագ Շաբաթ, Ձրագալոյց

Երեկոյ. սկիզբ ժամերգութեան ժ. 17։

Կիրակի, ՉԱՏԻԿ

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8,30, Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ ՆՇԱՆ ՔՀՆՑ. ԳՈՒՅՄՃԵԱՆ։

Երկուշաբթի, Ցիշատակ մեռելոց

Առաւօտ. ժամերգութիւն ժամը 8,30, պատարագ ժամը 9,45, Հոգեհանգիստ ընդհանուր ննջեցելոց ժամը 11,10։

Ծանօթ.— Գերեզմանօրհնէքի համար, Երկուշաբթի պատարագէն ետք Տէր Հայրը պիտի երթայ մինչեւ ժամը 14,30 Սէն-Լուի գերեզմանատունը եւ ապա Լը Գանէի գերեզմանատունը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առթիւ կազմակերպած պեղարուեստական երեկոյթը՝ ՍԵՎՐ։

×

ՀԱՑ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20,30ին, Սալ տը լա Շիմի։

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7–20 կամ 7–27

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ 20 ՕՐ

Բոլոր պատյանները.— *քաղաքի չրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հռիփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օչական, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, ազգային արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն։*

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe

Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour

Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère classe

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
11
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
11 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12088

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.088

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՐԱՇԱՓԱՌ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

Ջաւիկ է այսօր :
Ինչպէս յարեա՜ւ ի մեռելոց :

Ծօն հրաշափառ յարութեան Աստուածորդւոյն, որ մահուընէցաւ, չարչարուեցաւ, դատուեցաւ ու դատապարտուեցաւ :

Գողգոթայի բարձունքին վրայ, երկու աւազակներու մէջտեղ խաչ հանուեցաւ, լքուած բոլորէն, նոյնիսկ իր Հօրմէն, որ աչքարհ էր ղրկած զինքը՝ քաւելու համար մեղքերը մարդկութեան :

Հողին աւանդելէ առաջ, խաչին վրայէն զինքը լքող Հօրը դանդաղած էր՝ դոչելով. Էլի՛, էլի, լամա՞ սապաւբթանի (Աստուա՛ծ իմ, Աստուած իմ, ընդէ՞ր թողեր զիս) :

Թաղուելէն երեք օր վերջ յարութիւն կ'առնէր հրաշքով : Գիշերանց հրեշտակներ կը վերցնէին քարը Յովսէփ Արեմաթիացիի դամբարանին, որուն մէջ մահ փոխուած էր իր մարմինը խաչէն վար առնուելէ ետք :

Որքան խորհրդաւոր էր եղած իր ծնունդը, նոյնքան անընդմբռնելի ու անբացատրելի խորհուրդներով է պարուրուած իր յարութիւնը :

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին «խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» հոգեզմայլ չարականով կ'ողջունէ Մեսիային ծը – նունդը

« Մահուամբ զմահ կոխեաց » կ'երգէ Ջաւիկն՝ խորհրդանշելու համար փկրչին յաղթանակը մահուան վրայ :

×

Որքան նման է — բայց աւելի դժբախտ — Հայոց պատմութիւնը՝ Ցխուսի կեանքին :

«Հրէից թագաւորը» հալածուեցաւ ո՛չ միայն իր թշնամիներէն, այլեւ հայրե – նակիցներէն, մահուեցաւ եւ ուրացուեցաւ իր աշակերտներէն, խաչուեցաւ, թաղուեցաւ, ի վերջոյ յարութիւն առաւ ի մեռելոց :

Սակայն Ցխուս մէկ անգամ միայն ցմրուր քամեց դառնութեան բաժակը Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ :

Ցուդա Իսկարիովտացի մէկ անգամ միայն մահուեց իր վարդապետը, երեսուն արծաթի փոխարէն :

Պետրոս առաքեալ մէկ պիշեր միայն ուրացաւ Ցխուսը — երիցս — մինչեւ հաւաքոս :

Ցխուս մէկ անգամ միայն խաչուեցաւ ու մէկ անգամ միայն լքուեցաւ խաչին վրայ :

Իսկ հայ աղղը զարերով հալածուեցաւ ու չարչարուեցաւ : Քանի՛ քանի անգամներ մահուեցաւ եւ ուրացուեցաւ ո՛չ միայն իր թշնամիներէն, այլ եւ կարծեցեալ բարեկամներէն ու դաշնակիցներէն : Քանիցս խաչուեցաւ ու թաղուեցաւ, սակայն ամէն անգամ ալ փխունիկի պէս իր մոխիրներէն յարութիւն առաւ, ողջնցաւ :

Հակառակ բոլոր ուրացումներուն եւ մոռացումներուն, հակառակ ամէն կարգի դաւադրութեանց ու սադրանքներու, եւ հակառակ չարաբաստիկ բոլոր պայմաններուն, որոնց ենթարկուած է Հայութիւնը, այսօր կենդանի է միշտ ա – նիկա : Քրիստոնէական համբերատարութեամբ կը կրէ իր խաչը՝ զրահուած անխախտ հաւատքով եւ անսասան յոյսով :

Որպէս հաւատացած է, որ արդարութիւնը պիտի յաղթանակէ ի վերջոյ : Ցաւարման պիշերին եւ խաչելութեան պիտի յաջորդէ յոգեմսան արշալոյսին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ԱՊՐԻԼ 1

—o—

Շատ ցաւալի լուր մը Պէյրութէն, 2 Ապրիլ 1971 թուակիր անհանգիստ մը :

«Ազդակ» օրաթերթի Տնօրէնութիւնն ու խմբագրական լրիւ կազմը փութով փոխադրուած են վայր մը՝ որ առ այժմ գաղտնի կը պահուի :

Բաղաբիին մէջ շրջան կ'ընեն գիրար հակասող զանազան լուրեր : Ոմանք կ'ըսեն, թէ յիմարանոց են փոխադրուած՝ Ապրիլ 1ի թիւով ըրած իրապէս յիմար կատակի մը համար — կը հաղորդէին թէ Ղարաբաղ, Նախիջեւան եւ Ախալքալաք պաշտօնապէս կցուած էին Հայաստանի — (Ասոր կ'ըսեն եղեր Ապրիլ 1···), բայց ուրիշներ, տարբական լրջութեան իսկ պակասը անպայման յիմարութիւն չեն – պելով, կ'ըսեն թէ ղրկուած են մասնաւոր վայր մը՝ կատակի դասընթացքներու հետեւելու համար : Այս երկրորդ լուրը բանական մտահոգութիւն պատճառած է Լիբանահայերուն, որոնք կը վախնան թէ վերադարձին այս մարդիկը այլեւս իրապէս ամէն ինչ կատակի տան :

Այս մտահոգութեան արդիւնքն ըլլայ հաւանաբար վերջին լուրը, որու համաձայն «Ազդակ» օրաթերթի Տնօրէնութիւնն ու խմբագրական կազմը հանգստեան կոչուած են պարզապէս՝ ցնոր տնօրինու – թիւն :

Լուրը, որուն ցաւով արձագանգ կը հանդիսանանք, մեզի անձամբ հաղորդեց մեր աշխատակիցներէն

ՉՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲՐԵԺՆԵԻ ԹԻԻ Ի-Ը ԿԸ ՄՆԱՅ

Մոսկուայի մէջ վերջ դտաւ խորհրդային Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարը, առանց մեծ փոփոխութիւններ բերելու :

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ Բրեժնեւ աւելի ամրապնդած է իր դիրքը իր եաին Թոդլով նախ Պոդգորնին, ապա՝ Կոսիգինը :

Ընդհ. դեկավարութեան մէջ, միայն չորս փոփոխութիւն կայ քանի որ Պոլիտբիւրօն 11էն 15 անդամի կ'անցնի : Այն չորսերը որ կը յառաջանան՝ կրեչին, Կունայեւ, Շչերբիտսկի եւ Կուլակով, նոր դէմքեր չեն այլ աւելի նոր դիրք դրաւողներ : Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ Շչեր – բիտսկի կրնայ փոխարինել Կոսիգինը :

Բրեժնեւ իր փակման ճառին մէջ, որ քառորդ ժամ տեւած է, յայտարարած է «լաւ աշխատանք տարինք», աւելցնելով. — «Պէտք է կատարելագործել ընկերութեան դեկավարութեան մեթոտները կուսակցութեան կողմէ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՑԻԱՆ կղզիին մէջ բուռն բախումներ ծայր առած են չարաթաւերջին : Զախակողմեան ճակատը, որու թիւը 80·000 կը հաշուուի, ոստիկանատուներու վրայ յարձակած, ճամբաները փակած եւ այլ բնոյթի խափանարարական գործողութիւններ կատարած է : Եօթը հարիւրէ աւելի սպանեալ կայ : Վարչապետը՝ Տիկին Պանտարանայք յայտարարեց, թէ յաղթած է ոչը դառնալ կացութեան : Կղզին 12 միլիոն բնակչութիւն ունի : 860·000 անգործ կայ, որոնցմէ 18·000 չրջանաւարտ ուսանողներ են : Խլրտումները արդիւնք են տնտեսական տագնապի :

ԱՄՄԱՆի պարպումը Պաղեստինցիներու կողմէ վերջ դտաւ : Համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ Յորդանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ միացեալ յանձնախումբ մը կազմելու համար : Յանձնախումբը պիտի հարթէ տարակարծութիւնները : Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի մէջ բուռն կռիւներ տեղի ունեցան փաղանգաւոր ուսանողներու եւ «Սուրիական ժողովրդային կուսակցութեան» պատկանող երիտասարդներու միջեւ :

ՓՈՓԻՍՏԱՆի բանակը ընդհանուր յարձակման անցած է Պենկալի մէջ : Ըմբոստները յաջողած են զրաւել բանակատեղիներ : Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը՝ Փոմփիտու նամակով մը, որ ուղղուած է Եահիա Խանի, պատրաստակամութիւն յայտնեց Ֆրանսայի կողմէ «մարդասիրական որեւէ բնոյթի աշխատանք կատարել՝ միջազգային շրջագիծի մէջ» :

ԱԻՍՏՐԻՈՑ մէջ վեց, իսկ Ֆրանսայի մէջ հինգ հոգի զոհ գացին փլչող ճիւնակոյտերու :

ՈՐՆՕ որոշեց փակել Ալժերիոյ իր դրծատունը, երբ ալժերական կառավարութիւնը 90 միլիոն Ֆրանքի տուրքի պահանջ ներկայացուց : Գործարանի բանուորները՝ հազար հոգի, անգործութեան կը մատնուին :

ՁԻՆԱՑիՆԵՐՈՒ հրաւէրով փեքին մեկնեցան ամերիկացի երիտասարդներ, ռոնք փինկ–փոնկի վարպետներ են : Հոնկ–Քոնկի մէջ անոնք դիմաւորուեցան Ձինացիներու կողմէ չատ սիրալիր կերպով : Առաջին անգամ է, որ փեքին Ամերիկացիներ կը հրաւիրէ :

ԼիԲԱՆԱՆ ամբաստանեց Իսրայէլը, որ հողային ոտնձգութիւններ կը կատարէ սահմանամերձ շրջաններու մէջ :

ՓՐԱԿՍԱՑի մէջ այս անգամ ալ Զեխուլն է որ զոհ գացած է երկրին «բնականոնացման» : Արդարեւ զրաքննութիւնը դիմած է Օճիլը Վանիայի բեմադիրին, որ ամբոզը փոխէ խաղին այն զրոյցին մէջ, ուր դերակատարներէն մին պիտի ըսէ «Օգոստոսի դէպքերէն ետք» : Բայց ի՞նչպէս ընել քանի որ թատերգութիւնը այդ ամիսներուն կ'անցնի : Ուրեմն կը մնար այդ հատուածը ջնջել : Գրաքննութեան այս աչալուրջ դիրքը արդիւնք է հասարակութեան հակազդեցութեանց : Անոր համար իւրաքանչիւր խօսք առիթ է ցոյց ընելու : Այսպէս Ուաշինկթընն Փոսթի Փրակայի թղթակիցը կը գրէ թէ Շէյքսփիրի «Սիրոյ կորսուած ցաւ»ի ներկայացման առեն, ժողովուրդը տասը վայրկեան ծափահարած է երբ խաղին մէկ անձը կ'ըսէր «վարժուած ենք ամօթի, եւ երբեմն լաւ քաղաքականութիւն է» :

ՁԱՏԿՈՒԱՆ մեկնումներուն առթիւ, արկածները սկսած էին արդէն Ուրբաթ օր երբ Հարաւի կառուղիին վրայ 43 կառք իրարու կը զարնուէին : 23 վիրաւորներ կային որոնց 12ը՝ ծանր : Արկած ունեցած է նաեւ զերասանուհի Մաուրէն Սոլոնը, բայց ինք թեթեւօրէն վիրաւորուած է, մինչ ամուսինին վիճակը ծանր է :

ՁԱՏԿՈՒԱՆ առթիւ «Յառաջ»ի երեք շաբթիի (Ապրիլ 13) թիւը լոյս չի տեսներ : Խմբագրատունն ալ փակ է երկուշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Ապրիլ 14 :

Նոր Զատիկներուն Կարօտով

Ամէնէն սկեպտիկն ալ սարսուռ մը կը զգայ բնազդաբար, ողեկոչելով զանազան աւանդութիւնները եւ յիշատակները :

Կարօտներ են որ, կ'արթննան, կ'աղնուտեն իր հոգին : Իր աչքին առջեւ կը պարզուին հեռաւոր ու մօտաւոր պատկերներ : Կ'երեւակայէ դէմքեր ու դէպքեր : Երանութեան եւ տխրութեան պահեր : Եւ հառաչանք մը կ'արձակէ :

Կը թուի թէ դեռ երէկ էր որ կիրակնօրեայ հաղուստ հագած, կարմիր հաւկիթ կը խաղար իր դիւղին, թաղին, քաղաքին մէջ : Կամ «Ոչինչ է պիտոյ» կը կարդար, տարեկիցներու նախանձը չարժելով :

Գերազանցապէս քաղաքակիրթ, արդիական համարուած երկիրներու մէջ անգամ, կը տիրապետէ ժողովրդային խմաստութիւն մը, որ համամարդկային է :

Տարազները, դոյները, եղանակները եւ չարժումները են որ կը տարբերին :

Հիմնականը, ոգին, կը բխի նոյն տիեզերական լուսաղբիւրէն : Դարերու իմաստութենէն : Առանց ազգի, ցեղի եւ դաւանանքի խտրութեան :

Անշուշտ այս է գլխաւոր պատճառը որ, ամէն երկրի մէջ ալ, բուն ժողովուրդը, մանաւանդ դիւղացին աւելի առողջ կը դատէ : Աւելի պայծառ եւ տոկուն աչ – խարհայեացք ունի քան քաղքցին :

Վկայ՝ մեր դիւղացին, այնքան չարքաշ եւ իմաստուն : Զանգուած մը որ ժայռեր կը գլորէ իր հաւատքով եւ կամքով :

Այլապէս, ո՞վ պիտի մնար արօրին եւ լծկանին գլուխը, ամուր կառչած՝ հողին եւ ջուրին : Վարուցանին եւ ջրատւքին :

Այդ նոյն «հասարակ ժողովուրդ»ն է որ, իր քրտնաթոր, տեղծագործ աշխատանքին հետ, գոյն կուտայ գարաւոր առանդութեանց :

Աստր համար ալ, աւելի խոր կը զգայ երբեմնի Զատիկներու կարօտը :

Պիտի կրնայինք ըսել, թէ քրիստոնէականէն աւելի, հայկական ոգին է որ կը խօսի այդ հրակէզ կարօտին մէջ : Հայրենիքի ոգին : Ցարութեան, վերածնութիւն, կենսուրախ յարատեւութեան եւ աշխատանքի ոգին :

Զատիկը տօնելու ինքնատիպ ձեւերն ալ չէ՞ն հաստատեր այս ճշմարտութիւնը :

Նոյն ոգին չէ՞ն խտացներ Ծաղկազարդն ու Վիճակը : Վարդավառն ու Նաւասարդը :

Այդ ոգին միշտ ալ կայծեր, թռիչքներ արձակած է, դարերու ընթացքին : Տիրապետելով կրօնական արարողութեանց վրայ : Սաւառներով խորաններէն, դմբեթներէն ալ անդին :

Ահա թէ ինչու Զատիկը պիտի մնայ միշտ յիշատակը ոչ թէ քրիստոնէական աւանդութեան մը, այլ խորհրդանշանը այս ժողովուրդի դարաւոր իղձերուն : Անոր վերածնութեան հաւատքին : Անոր զարնանաչունչ լաւատեսութեան :

Հին օրերու, հայրենի յիշատակներու կարօտով տառապիլ՝ չի նշանակեր անցեալին կառչիլ տառապիս : Չի նշանակեր լճանալ, ծուլանալ, երանաւէտ ինքնագոհութեամբ :

Ե՞րբ աւելի խորապէս տառապած էինք նոր Զատիկներու կարօտով : Վերածնութեան, ազատութեան, ամբողջական հայրենիքի կարօտով :

Կ'ուզէինք որ, ինչպէս գարունը՝ իր չքերով եւ ծաղիկներով, Զատիկն ալ իր ուրախաձայն կանչերով պայծառացնէ, թարմացնէ տարագիր բազմութեանց հոգիները :

Ամէն Զատիկ լաւագոյն օրերու կարօտն է, որ կը յիշեցնէ մեզի :

Եւ այդ կարօտն է որ կ'ապրեցնէ :

1950

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

—o—

Քրիստոնէական տօները կեանքի ըմբռնումներ կը խորհրդանշեն աւելի՝ քան պատմական եղելութիւնները: Գաղափարներով կը յատկանշուին քան առարկայական դէպքերով: Զատումներ ու իտէալներ կը փոխանցեն սերունդէ սերունդ՝ քան իրականացած ու առարկայացած իրողութիւններ:

Զատիկը մէկն է անոնցմէ:

Ճիշդ է, որ պատմութիւն մը ունի քրիստոնէութիւնը. հարուստ է դէպքերով. առարկայական ու չօշափելի շատ բան կայ Քրիստոսի եւ իր աշակերտներու կեանքի մատեանին մէջ:

Սակայն այն խոր անջրպետը՝ որ մինչեւ այսօր բաց կը մնայ քրիստոնէութեան ու հրիստոնեային միջեւ — քրիստոնէական կեանքի ըմբռնումին ու մարդուն միջեւ — կը մղէ մեզ հաստատելու՝ թէ Յոնւնդով ու Զատիկով ոգեկոչելի դէպքերը տակաւին չեն բիւրեղացած: Որոնումներ, տենչեր, փափաքներ են աւելի՝ քան իւրացուած, մարսուած եւ ապրումի դարձած հանդանակներ:

Յարութեան հրաչքը աւետող տաղը կ'ըսէ.

— «Մահուամբ զմահ կոխեաց եւ յարութեամբն իւրով մեզ զկեանս պարգեւեաց»: (Ա.յսինքն՝ «Իր մահով պարտութեան մատնեց մահը եւ իր յարութեամբ կեանք պարգեւեց մեզի»):

Տողին մէջ կը խտանայ կեանքի քրիստոնէական ըմբռնումը: — Երբ մարդիկ դիտեն մեռնիլ իրենց հաւատքին, դաւանած գաղափարներուն եւ կեանքի բարոյական ըմբռնումներուն համար՝ կ'անհամայ փիլիսական չօշափելի էութիւնը. սակայն կ'անմահանան գաղափարները, կեանքի ճշմարիտ ըմբռնումները:

Նիւթապաշտական հասկացողութիւններու եւ աննիւթական կեանքի աշխարհահայեացքին բախումը՝ դարաւոր իր պատմութիւնը ունի: Հեթանոսական ու նախաքրիստոնէական խմացումներու դէմ՝ Քրիստոս եղաւ քարոզիչը հոգեկան եւ բարոյական կեանքի: Եւ գաղափարի ու դաւանանքի այս ճամբուն վրայ՝ առաջին գոհը իւնք եղաւ:

— «Իմ թագաւորութիւնս այս աշխարհէն չէ», կը պատգամէր Նազովրեցի վարդապետը՝ ակնարկելով բիրտ ուժի, զինեալ իշխանութեան ու նիւթեղէն իրականութիւններով իմանալի «թագաւորութիւններու», եւ քարոզելով իւր թագաւորութեան հիմ կազմող սկզբունքները, — Սիրոյ իշխանութիւնը, Ներողամտութեան ուժը, մարդկային Արժանապատուութեան հանդէպ յարգանքի զգացումը, անհատական Ազատութիւններու անխախտ ըմբռնումը եւ Հոգին ազնուացնելու դերապոյն կոչումը աստուածատեղծ Մարդուն:

Երեսունէ աւելի տարիներու իր կեանքի պատմութիւնը՝ այս հանդանակին «ոսկեղէն մատեան»ն է, Բեթղեհէմի մսուրէն մինչեւ Գողգոթայի բարձունք, «մարդոց մէջ հաճութիւն՝ անձրեւող իր ծնունդէն մինչեւ «ՏԷ՛ր, թող դուցա»ն...: Հատաւահատներու չուկայէն մինչեւ քահանայապետներու ատեանը, Լերան քարոզներէն մինչեւ Գեթսեմանի՝ իր բոլոր հրաւէրները կը կեդրոնանան այդ սկզբունքներուն եւ իմացումներուն վրայ:

Սակայն ի՞նչ չափով արմատ արձակեց կեանքի իր վարդապետութիւնը եւ միլիոնաւոր համրանք ունեցող քրիստոնեաներու մէջ քանի՞ հոգի այդ իմաստասիրութեամբ ապրելու ճգտումը նպատակ մը կրցաւ վերածել իրեն համար:

Զատիկը, իբրեւ ծնական օր, այս հարցումին առջեւ կը դնէ մարդ էակը՝ այսօր:

Ու առա՛վ ալ կը դառնայ անդրադարձումի առիթ՝ ինչպէս բոլոր նուիրական տօները:

Եթէ առնուազն իրենց էութիւնը գնահատելու այս փորձը ուղէին կատարել մարդիկ՝ հաւանօրէն աւելի մեծ ու նոր երջանկութիւններու աշխարհ մը բացուէր իրենց առջեւ:

Աստուածորդին ցնորամիտ մը չէր, ենթադրելու համար որ Մարդը պիտի կարենայ լրիւ աննիւթապաշտ դառնալ եւ մահուան դէմ խիզախելու գնով կառչիլ դաղափարին, բարոյական սկզբունքներու եւ անաշխարհային իտէալներու. սակայն իրեւ Քարոզիչի՝ յանձնառու էր եղած գոհարերութեան գերագոյնին (չարչարանքին մահուան ու մահկանացու իր էութեան չքացումին):

Գիտէ՛ր ան՝ թէ նոր կրօնքին յարողները կէս ճամբան կրնային մնալ. կրնային չտոկալ աշխարհային կեանքը անաշխարհային ճգտումներով արժեւորելու կոչին՝ որովհետեւ ի վերջոյ հոգեղէն գոյութեամբ մը ապրելու դատակնիքը կար իրենց ճակտին վրայ, արտաքսման օրէն ասդին:

Սակայն ուզեց աւանդել իր հետեւորդներուն՝ թէ Գաղափարի մը առջնորդը պարտաւոր է իր իսկ անձին ուրացումով փոխանցել ժողովուրդին այն հաւատքը՝ թէ անկեղծ է իր վարդապետած սկզբունքներուն հանդէպ ու խօսք չէ որ կը գրուէ, այլ արիւն ու ապրում դարձուցած գո՛րծ:

Կ'ուզէր ապահովաբար իր անձին օրինակով հաստատել՝ թէ պատրանք մը չէ հաւատալ հոգեկան անմահութեան, եւ թէ մարդիկ պէտք է հաշտուին մարմնապէս ու նիւթապէս չքանալու մտածումին հետ՝ եթէ իսկապէս տեսիլք ունին, իտէալի մը կը դաւանին ու կը հաւատան կեանքի բարոյական սկզբունքներուն:

Ծաղկազարդէն մինչեւ Օր Յարութեան (Զատիկ)՝ յաջորդական եօթը օրերը Սուրբ Շաբթուան, իրենց խորհուրդով կը պատմեն Մարդ էակի կեանքին բոլոր հակադրութիւնները — վերելքներն ու վայրէջքները, զօրութիւնն ու տկարութիւնը, փառքը եւ վարկաբեկումը, չարչարագին տառապանքն ու երանութիւնը, պարտութիւնն ու յաղթանակը, մահն ու յարութիւնը...

Բաւական է ըմբռնել խմաստը ոգեկոչական այս հանդիսութեանց եւ արարողութիւններուն՝ տօնած ըլլալու համար իսկական Զատիկը:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ

—o—

(Հայ ժողովրդական գոհարներէն)

Գանկերու Բլուր անունով բարձունքի մը վրայ երեք մարդիկ թեւատարած վայրերու վրայ ցցուած՝ կը տառապէին անօդնական, յուսահատ:

Անոնց մէկ մեղինը իր փայտին վերնամասին վրայ կը կրէր «Յս. Նազովրեցի, Թագաւոր Հրէից» պիտակը:

Անարդութեան իրը լրացուցիչ, Յիսուսի դլխին պսակ մը յարմարցուցած էին, թունաւոր ժինեայ փուշերէ բաղկացած:

Անոր ձեռքն ու ոտքը ժանդոտ դամերով փայտին ամրացուցեր էին չարչարանքը երկարաձդելու ստոր քմահաճոյքով:

Մարդկային անօրինակ խայտառակ բաղմութիւն մը չրջանակած էր բլուրը եւ կը դուարճանար անոնց չարչարանքը դիտելով: Բարձրաստիճան զօրականներ իրենց պահակներուն հետ առաջին օղակը կը կազմէին իրը օրէնքը դործադրող: Հոն էին նաեւ Փարիսեցիներն իրենց արանեակներովը: Այդ չքախտաբոյն անբաժան էին քահանայապետներն ու օրէնսդատկիռները՝ մոլեռանդ քինախնդրութեամբ առյուն:

Անասնային հաճոյքը իր հրէշային չղիքը ոտտոյնի պէս տարածած էր ամբոխին վրայ:

Դուխի, կարեկցութեան ո՛չ մէկ նշոյլ: Միայն Յս.ի մայրը եւ իրեն ընկերացող եղերամայրերը անզօր կ'ողբային հեկեկալով:

Ողբերդութեան լրացումը կ'ուչանար եւ Նազովրեցին տաժանելի տադնապի մէջ մարդկայնօրէն յուսահատ՝ չուրջիններուն անծանօթ լեզուով կ'աղերսէր մեղադրանքով.

— Է՛լէ, է՛լի լամա սապաքթանի այինքն Աստուած իմ, Աստուած իմ ընդէ՞ր թողեր զիս: Սակայն ո՛չ մէկ կարեկցութիւն ինչպէս երկրէն նոյնպէս երկինքէն փոթորկաւար ամպեր միայն կը կուտակուէին անէծքի պէս սեւ մութ ամպեր, համատարած ու խորհրդաւոր:

Օրը կը տարաժամէր եւ ամբոխը անհամբեր վախճանին կը սպասէր դիչերէն առաջ:

Ցանկարծ սաւաթոյր թռչուններու եւրամ մը աղիողորմ ճիչերով չուրջպար դառնալ սկսաւ եւ պսակիկը մահապարտին թեւերուն թառեցաւ: Ծիծեռնակներ էին:

Այս անակնկալ տեսարանը նոր զուարճութիւններ ստեղծեց բազմամեղանչ ամբոխին:

— Բեհեղզեբուզի բանակն է, ցնծա՛ Սատայէլ, կը պոռար անբանացած բազմութիւնը:

Մինչ Յիսուս, երանութեան լուսաչող ժպիտով մը դիտեց թռչունները եւ ճանչացաւ զանոնք: Պահ մը մոռցաւ իր չարչարանքը եւ լուսաւորուեցաւ իր մահամերձ կեցվարանքը եւ յիշեց իր մանկութիւնը:

Երջանի՛կ օրեր երբ հօրը աշխատանոցին մէջ, արեւի ոսկեդրուագ ճառագայթներէն զունաւորուած տաչեղներէն, վայրի բեկորներէն տնակներ կը չինէր եւ նորահնար խաղերով կը զուարճանար լուռ ու մունջ իր հօրը խանդակաթ հսկողութեամբ ապահով:

Կը յիշէր մանաւանդ այն օրը, երբ մխիթինակ, աշխարհէն կտրուած, իրենց տանը մօտ կաւառատ առուի մը եզերքը իր փափուկ մատներով, այլազան ձեւերով թռչնիկներ կը յօրինէր եւ կը յանձնէր առուի չողերուն թրծուելու համար:

Այդ օրը Շաբաթ էր եւ պատահաբար մաքսաւոր մը անկէ կ'անցնէր սինամոկ երթալու համար, Թալմուտի էջերէն սաղմոս կը քաղէր ան մեղմաձայն, փառք տալով նաեւ արեւին, լոյսին եւ թեթեւօրէն կը յառաջանար երդի մը պէս արտասանելով, երբ յանկարծ նչմարեց Յիսուս մանուկը բրուտի մը պէս կաւով օծուած արտաքինով, մօտեցաւ եւ կանդ առաւ, եւ սկսան զիրար դիտել անդնդախորդներու պէս, թափանցելու համար միմեանց զդացումներուն, իւրաքանչիւրը մանկայատուկ խորհուրդով:

Մաքսապետը զերագոյնի դայթակղութեամբ սկսաւ կշտամբել մանուկը.

— Հեթանոսի՛ զաւակ, չե՞ս դիտեր որ այսօր Շաբաթ է, ինչո՞ւ հոս եկեր ես եւ մեղքի կաւին մէջ կը թաւալիս: Այսպէս նզովքի ժանդը թափելէ վերջ անդնդօրէն ոտնահարեց Յիսուս Մանուկի չինած կաւէ թռչնիկները:

Բայց ո՛վ հրաչք փոխանակ փչրուելու, փճանալու, հողի առին անտնք, չարժեցին իրենց սուր թեւերը եւ թռան դէպի վերջալոյսի բոսորագոյն հորիզոնը:

Ծիծեռնակները էին, ծիծեռնակնե՛ր, որոնք հիմա եկած էին իրենց ստեղծողին ցաւերը ամոքելու. բայց Յիսուս, այլեւս ոչ մէկ ցաւ կը զդար, այնքան ընկճուած էր անոր մարմինը: Քացախի վերջին մզուրը քամած ընկղմած էր իր ներքին աշխարհին մէջ: Իր ներողամտութեան եւ դթութեան վերջին չունչը փչեց դինք հալածողներու վրայ մրմնջալով.

— Տէ՛ր, ներէ՛, զի ոչ դիտեն զինչ զործեն:

Սակայն ծիծեռնակները դեռ կը յամենային չնայելով զերծանել անոր լուսաճաճանչ ճակատը դաժան փուչերէն. բայց

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Երէկ հանդիպեցայ տուներնին, պատասխանեց Միքայէլ աղա, բժիշկ բերեր են, նոր դեղեր տուեր է, բաւական ծանր-կէկ սաթլիճան է. աղէկ նայելու է, ըսեր է:

—Վա՛խ, վա՛խ... իսկ աղջիկը ի՞նչ կ'ընէ, Շուշանի՞կ էր, ի՞նչ էր, ձեռքը դործ մը ունի՞...

— Չէ, բան մը չունի... արդէն խելքը դլուխը չէ, որ դործի եաեւէ ըլլայ, հիմակուհիմա ձեր մեծութեան տուած դեղրամովը կ'ապրին...

— Քեզի ոսկի մը տամ տէ իմ կոմսէս նորէն իրենց տուր:

Եւ Ղուկաս էֆէնտի դրամը հանեց ու յանձնեց Միքայէլ աղային, որ խոստացաւ անմիջապէս տանիլ տալ յատկացուած տեղը:

Յետոյ, Ղուկաս էֆէնտի, կրկին խօսեցաւ այդ դժբախտ ընտանիքին վրայ, մանաւանդ մանկամարդ աղջկանը մասին, որուն դեղեցկութիւնը չարունակական վտանգ մըն էր իր առաքինութեան ու պարկեշտութեան համար: Ու վերադարձաւ իր սեւեռուն դաղափարին:

— Օր մը չէ օր մը, խեղճ աղջիկը պիտի իյնայ մոլութեան մէջ, եւ ո՞վ պիտէ ո՛ր անխիղճ սրիկային ձեռքով, որ դայն հրապուրելէ եաքը, անչուչա երեսի վրայ պիտի թողու...

Օղիի դաւաթները կը չարունակէին լրարու եաեւէ, Ղուկաս էֆէնտի ինք թէեւ քիչ կը խմէր, բայց իր ընկերակցին անընդհատ կը հրամցնէր. Միքայէլ աղա սկսած էր թեթեւ մը գլխոտնալ, դուարթութիւն մը եկած էր վրան եւ օղիին աղդեցութեան տակ, գրեթէ մտերմական ձեւով մը կը խօսէր վաճառականին հետ, դանց ընելով մեծարանքի ու ակնածութեան ձեւակերպումները:

Ղուկաս էֆէնտի խօսքը առաջ տանելով ըսաւ.

— Գիտե՞ս ինչ կը մտածեմ, Միքայէլ աղա, այդ տեսակ աղջիկները, որոնք արդէն պատրաստուած են կորսուելու, լաւագոյն է, որ գոնէ հարուստի մը կողմէ հրապուրուին, քան թէ անկուտի՝ սրիկայի մը ձեռքով, որ անոր պատիւը պղծելէ եաքը, դուցէ ուղէ զայն ալ աւելի անբարոյականութիւններու մէջ մղել... ըսածս չիտակ չէ՞...

— Շաւ իրաւացի է, էֆէնտի, պատասխանեց Միքայէլ աղա:

— Հարուստ մէկը գոնէ խիղճ կ'ունենայ աղջիկը երեսի վրայ չձդելու... ես հարուստ դիտեմ, որ այսպէս աղջիկներ աւրելէ եաքը, դրամ տուած եւ ամուսնացուցած են զանոնք:

— Շիտակ է:

— Ու այսպիսի պարագաներու տակ աղջիկ աւրելը ոչ թէ մեղք կամ անբարոյականութիւն է, այլ կրնամ ըսել, որ պարզապէս բարերարութիւն ու առաքինութիւն է:

— Շատ հիանալի կերպով կը խօսիք, ես այդ տեսակ մարդոց ճակատը կը համբուրեմ, վճռեց Միքայէլ աղա, իր առջեւ դրուած աղանդերներուն վրայ կանոնաւոր յարձակում մը դործելով:

— Քեզի բան մը ըսեմ, չարունակեց վաճառականը, որ ես միտք ունիմ այդ աղջկան դործ մը դտնել, քանի որ ձեռադործի մէջ վարպետ է եղեր. որովհետեւ միշտ դրամ տալուն ծայրը չի դար, մխա կողմէ ալ այդ խեղճերը երեսի վրայ ձդելու չէ, քանի որ պաշտպանութեանս տակ առի, պէտք է որ իրենց հոգ տանիմ...

— Այն ձեր աղնուութիւնն է, ընդմիջեց Միքայէլ աղա՝ բան մը ըսած ըլլալու համար եւ օղիի դաւաթը ի մի ումպ պարպեց:

— Կատսո՛ն, սա օղին լեցուր, հրամայեց Ղուկաս էֆէնտի, յետոյ դարձաւ իր խօսքին:

— Ես պատուաւոր կին մը կը ճանչնամ, որ այդ տեսակ աղջիկներուն դործ կը հայթայթէ եւ շատ ալ աղէկ կը վճարէ, անոր խօսեցայ, մէյ մը աղջիկը տեսնեմ ըսաւ, արդեօք կարելի չէ՞ սա Շուշանիկը անոր ներկայացնել:

— Ինչո՞ւ չէ, էֆէնտիս, ան ալ արդէն աչխատութիւն կը փնտռէ:

— Դուն վրադ կ'առնե՞ս աղջիկը տանիլ, ես արդէն պէտք եղածը խօսած եմ, միայն թէ դուցէ առանձին չուղէ երթալ:

— Ո՞ւր է երթալիք տեղը...

— Վառվառ հանըմ կ'ըսեն, անոր տունը:

Եւ Ղուկաս էֆէնտին հազորդեց տան հասցէն:

Միքայէլ աղա դիտէր սա չիլ տունը եւ Վառվառ հանըմն ալ կը ճանչնար: Անմիջապէս ամէն բան կռահեց եւ դթոյց այն պժդալի դերը, զոր վաճառականը կ'ուզէր խաղցնել տալ իրեն:

Մէկէն ի մէկ չպատասխանեց, գլուխը քերեց եւ առջեւը դտնուած օղիի դաւաթը պարպեց: Յետոյ, չէշտակի Ղուկաս էֆէնտիի նայելով ըսաւ.

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Ալեւոյա. Ալեւոյա

—o—

Առաջին Մեծ Պատերազմին, այն ահաւոր օրերուն էր: Պոլիսը կը պոռթկար թշուառութեամբ եւ ուտելիքներու առատութեամբ: Ապրուստի գիները աներե – ւակայելի բարձրութեան հասան: Նոր հարուստներ միայն կ'ուտէին ճաշելու չափ: Ուտելիքները կը փճանային մնալով եւ կը թափուէին: Անկարող Թուրքերը չէին կրցած կազմակերպել քաղաքին պարենաւորումը:

Ժողովուրդը անօթութենէն կը մեռնէր: Տուներու մէջ, տարիներէ ի վեր միս կապած մայրիկները, մամիկները, նիհարցան, նիհարցան, մէկ մէկ բարակ կին դարձան, եւ այդ օրերուն, առաջին անդամ ըլլալով, տրվեցան, մէկ մէկ սեւ շալ գլուխնին, իրիկունները իրենց տուներէն ելլելով, չուկայ սպրդիլ, ժամ մը ճանկելու եւ ուրախացած տուն դալ, ելելու համար:

Այդ օրերուն խնայողական կերակուրներ ստեղծուեցան, ուր մէկ հաւկիթը մէկ սան ալիւրին մէջ խառնելով, երե – ւակայութեան ուժին հետ միասին, չատ համով եւ խոշոր ճաշ մը սեղան կուգար...

Երբեմն լուր կ'ելլէր թէ միս կամ ձուկ պիտի բաշխուի: Այդ օրերուն կառապի կռիւ կը մղուէր մասվաճառին խանութին առջեւ: Եւ մատով կը ցուցնէին անոնք, որ յաջողած էին, քանի մը դահեկանով յափշտակուած, կասկածելի մխիթ կտոր մը, կամ աւրուած ձուկ մը մտցնել տուներնին: Իսկ չաքար եթէ բաշխուէր, եկեղեցին գոհունակութեան համար վառուած մոմերուն թիւը չափազանց կը չատնար...

Միայն կար, ամէն օր բաշխուած, հաց մը: Բայց չնուած էր, ոչ թէ Աստուծոյ չնորհած ցորենէն եւ ալիւրէն, այլ չափսած էր քարով, աւազով, թեփով եւ թուրքերուն ահաւոր դեղին մաղճով...

×

Այդ օրերուն, Սկիւտարի լայն ճամբաներուն վրայ կ'երեւար Աստուածաշնչական էակ մը:

Ամէնէն հեռուներէն կ'երեւար ան, երբ իր պարթեւ հասակը ցցած երկինքին, մաղերը եւ մօրուքը չորս հովերուն, հասած ցուպ մը ձեռքը, հսկայի չափաւորեալ եւ խոշոր քայլերով կը յառաջանար, արեւուտ եւ փոշոտ ճամբաներուն վրայէն...

Անոր գլուխը կը նմանէր առաքեալի մը գլուխին: Լայն, բարձր, անհասանելի ճակատ մը, ուրկէ ուղիղ ու հպարտ, ծածուկ կ'առնէր քիթը, ամբողջ ճարտարապետուածքի մը ինքնին, լայն, զօրաւոր ու համարաձեւ կերտուածքով:

Աչքերը, կապտորակ կանաչով մը, իրենց դէպի ներս հայեացքով, մեծ երազատեսներու նայուածքը ունէին: Անոնք նաեւ մանուկի աչքեր էին, չուտով ուրախացող, հաւատացող, եւ արտասուքը բիբերուն ծայրը պատրաստ...

Ցետոյ կար բերանը, կասկարմիր շրթունքներով եւ վարդապետի ներող ու դմայլող ժպիտով, եւ ան միշտ մեղեդի մը ունէր այդ շրթունքներուն վրայ:

Դէմքը, նեղ ու ազնուական կտրուածքով, ծածկուած էր ալեխառն երկարող մօրուքով մը, որ կը ծեծէր անոր ուժեղ ու լայն կուրծքը, դրահի մը պէս:

Ձեռքերը խոշոր էին, լայն ոսկորներով, քարոզիչի չարժումներով: Եւ ոտքերը, ահագին ու ծանր, յատկանշական խոր հետքեր կը թողէին փոշիին մէջ, երբ անիկա, առասպելական էակի մը պէս, կը յառաջանար Սկիւտարի լայն ճամբաներէն...

Այդ օրերուն, Սկիւտարի փողոցներուն մէջ, փոքրիկ հացավաճառները, իրենց ծախածները կը փաթթէին պատուելով նեղ ու փայլուն թուղթով տպագրուած դրքի մը էջերը: Կարդալ դիտցող հայ դնորդը, անոնց վրայ դլխիկոր կը կարդար անոնց անունը.— «Ալելուիա՛, ալելուիա՛...»:

Որովհետեւ, այդ օրերուն, կէսօրուան մօտ, ամէնէն հեռուներէն, Սկիւտարի լայն ճամբաներու վրայ կ'երեւար ան աստուածաշնչական երեւոյթով էակը, որ փողոցի մը անկիւնը, խեղճուկ հացավաճառի մը կողովին առջեւ կեցած՝ իր հրակայի սրտնքներով խոշոր ոտքերուն վրայ, փոշիին կամ ցեխին մէջ, կը մատուցանէր իր «Ալելուիա, ալելուիա»ն իբր թուղթ, եւ փոխարէն կը ստանար քիչ մը հէլվա, սիմիթ մը, ափ մը չամիչ...

Ցետոյ, աչքերը դէպի երկինք, մէկ ձեռքը հաստ ցուպը, միւս ձեռքը համբիչը, որուն ամէն մէկ հատիկին կապած էր սրբազան նշանակութիւն մը, կը հառանար, քիթին տակէն մրմնջելով օրհնե՞րդ, աղօ՞թք կամ անէ՞ծք... Այդ բազդութեան գաղտնիքը, մեր ազգին իրեւ պատիժ, իր հեռը դէպի յաւիտենականութիւն տարաւ «Ալելուիա»ի աստուածաշնչական հեղինակը...

×

Եւ եղաւ որ, այդ օրերուն, մարդիկ, ոչ թէ ուղելով դէթ խեղճ ձեւով մը մեղմել այդ եզական հայ վարդապետին թշգրտուածութիւնը, այլ, աւելի ազատելու համար իրենց խիղճերուն պատահական այրուցքէն, դիմեցին՝ մեր ազգին մատուռ – բականներու դէմ գործածած մեծ դէն – քին.— կազմակերպեցին «Ալելուիա»ի հեղինակին՝ յոբելեանը...

Եւ տակաւին աչքերս կը ցաւցնէ իր յիշատակով, դէպը այն փոքրիկ ազատ կանաչով տոմսերուն, որոնց վրայ դրժեմ սեւով մը տպագրուած բաներ մը կային...

Եւ յոբելենական յանձնախումբը, այդ տոմսերը յանձնելով «Ալելուիա»ի հեղինակին, յանձնարարեց չրջիլ, ծախել, ուտել...

Եւ ան առաքելական մարդը, ներեց անոնց, եւ դիջանեցաւ չրջիլ... Բայց անչուշտ քիչ ծախեց, եւ աւելի ալ քիչ կըրցաւ ուտել...

Օր մըն ալ, երբ «Ալելուիա»ի հատոր – ներէն վերջ, կանաչ տոմսերուն նիհար արդիւնքէն ալ արդէն չատոնց վերած – ուած էր Սկիւտարի ճամբաներուն վրայ դնուած ափ մը չամիչի, յոբելենական յանձնախումբը միաք ըրաւ հրապարակաւ ծանելու անոր յոբելեանը...

Դպրոցի մը սրահին մէջ եղաւ այդ:

Զգիտեմ, փորձեցի՞ն սովորական յոբելենական կեղծաւոր եւ տպէտ բառերը կակազել...

Բայց, ապահովաբար, երբ տեսան այդ աստուածաշնչական էակը իրենց մէջ կանդնած, իր հսկայի հատակին վրայ, իմաստունի եւ մանուկի աչքերով, այնքան թշուառ, եւ արդէն ամբողջովին յաւիտենականութեան մաս կազմած, կը կարծեմ թէ՝ լուեցին ու փախան...:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

1955

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ապրիլ 14էն Մայիս 5, Պերնհայմ–Ժէօն ցուցասրահին մէջ (27 Ալընիւ Մաթին – եան), Խորէն Տէր–Ցարութեան կը ներկայացնէ իր արձանագործութիւնները, գծագրութիւնները, ջրանկարները եւայլն:

Արուեստագէտը ծնած է 1909ին Աչտաման եւ Ամերիկա անցած 1921ին, աքսորին կորանցնելէ ետք իր հայրն ու մայրը:

Խորէն Տէր–Ցարութեանի ստեղծագործութիւնները, որ չատ դնահատուած են Միացեալ Նահանգներու մէջ, կը դըտնուին նաեւ Թանգարաններու եւ անձնական հաւաքածոներու մէջ:

Իր առաջին ցուցահանդէսն է Ֆրանսայի մէջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԵՑՑԵ'Ս ՔԷՇԻՇԵԱՆ

—o—

Երկուշաբթի երեկոյ, Մարզական Պալատին կամարներուն ներքեւ, յափշտակուած հանդիսականներու կողքին՝ երկու հազարէ աւելի հայրենակիցներուդ քաջալերանքի եւ հրճուանքի աղաղակներուն տարափին տակ, կռիւմարտի բախտ – ներու ամենափառաւոր չաղթանակներէն մին արձանագրեցիր, վերջնականապէս դրեանելով, Ֆրանսայի ախոյեան եւ Ողիմպիական վերջին խաղերու կռիւմարտի ախոյեան զօրաւոր Կոնզալէսը, դայն երկու անդամ դետին տապալելէ վերջ: Երիցս չնորհաւորելի այդ չաղթութեամբդ արժանաւորապէս հասար նպատակիդ առաջին հանդրուանին՝ Ֆրանսայի ախոյենութեան: Ազգին պատիւ բերող այդ յաջողութիւնդ, անտարակոյս բերկրանքով եւ հպարտութեամբ ողողեց մարզասէր թէ ոչ բոլոր Հայերու սրտերը, քանի որ նոր «եան» մը կուգար երեւիլ որպէս նչանաւոր անձնաւորութիւն մը, այս անգամ մարզարեմին վրայ, արուեստական կամ դրական այլ կալուածներու մէջ արդէն փայլող միւս հայրենակից անուաններու կողքին: Բուն մարզական դետնի վրայ, այդ սքանչելի չաղթութիւնդ կըրկնապէս դնահատելի կը դառնայ երբ նկատի ունենանք տարիքդ, երբ ուրիշներ, չատ կարեւորներէն, լքած են ասպարէզը կամ նչմարելի կերպով կորնցուցած՝ իրենց նախկին ուժգնութիւնը: Լիայոյս ենք որ, յառաջիկայ 30 Ապրիլին, Մարսէյլի մէջ դարձեալ լսելս նոր չաղթանակ մը դափնին, այս անգամ դէմ՝ ամերիկացի վտանգաւոր հակառակորդի մը որ կը կոչուի Փէյթթորօ: Հեռատեսիլի մարզական բաժնի խօսնակը երէկ կը յայտնէր քու մօտիկ ապագայի ծրագիրներդ, որ կը ձգտին ոչ միայն տիրանալ Եւրոպայի ախոյենութեան, այլեւ, նոյնիսկ աչխարհի:

Սիրելի Քէչիչեան, ազգային դպացումներէ մղուելով հանդերձ, չենք կրնար անչուչտ չուտափոյթ հաւանականութիւն մը նախատեսել չաղթանակի այդ դագաթնակէտի բարձունքդ եւ սակայն, առնելով Նափոլէոնի խօսքը, կրնանք յայտնել, ի վերջոյ, որ կամքին դէմ, անկարելին դոյութիւն չունի: Մինչ այդ, հայորդի'դ քաջամարտիկ, լսէ մեր սաղ մաղթանքը.— Հայկազրոչմ բռունցքներուդ չանթահարող ուժեղութիւնը թող դեռ տեւէ երկար չրջան, Քէչիչեա'ն:

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԷՋԵՐ ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ

ՀԱՅՐ ԼՈՒՉԷՐԹԱ

—o—

Վանքը կը նչմարուէր նոճենիան կաղամախիներու եւ սպիտակ ուռիներու խիտ վարագոյրի մը ետին, ուրկէ դուրս, գանդակատունը դէպի վեր կը սլանար, իր կարմրորակ սուր կատարը ցցելով երկինքի մութ ու անփայլ կապոյտին: Մինարեները տանիքները կը լեցնէին զուարթ նուագով մը: Հայր Լուչէրթա պահէ պահ ձեռքէն վար դնելով բրիչը, չուչտակուած կը կենար հոն կիսախուփ աչքերով, մտիկ ընելու: Բայց երբ կը բանար զանոնք, այդ աչքերը, կարծես վայրի կատուէ մը գողցուած աչքեր ըլլային. եւ ինք իր ամբողջութեան մէջ կարծես ժերոմ Պոսքի սոսկալի կտաւներուն մէկէն դուրս ցայտած տիպար մը ըլար. բարձր, նիհար, խոժոռատիպ՝ դորչ աքեմին մէջ, որուն վրայ կը չարժէր իր խոշոր, ճաղատ գլուխը, սեւ մօրուքով շրջապատուած:

Բայց պէտք էր դայն տեսնել երեկոյեան՝ կամարին տակ, լուռ բակին մէջ: Հոն, այսպէս, ըսենք, իր խուցն էր — պատերու վրայ չաղթական բազեղները իրենց կանաչ մութ ոլորանները կ'երկարէին, փնջաձեւ կախուելով սիւնամէջերէն, համարձակ երկննալով մինչեւ վերի պատուհանիկը, ցանցեր, պսակներ, տերեւի մանեակներ կազմելով, հովի մեղմ չունչէն դողդոջուն, հորին մէջտեղը:

Հայր Լուչէրթա ծաղիկներ կը սիրէր, եւ ի՜նչ խնամքով, ի՜նչ զգուանքներ կը չռայլէր այն հինդ մեծ հացապաղինե – րուն, որոնք եկեղեցիի ետին կը զբա – նուէին: Հին օրերուն այդ հողի վրայ վանականները իրարու համար փոսեր կը փորէին. հո՛ն միայն եղիճի եւ վայրի վարսակի մէջտեղը, հոս ու հոն, հողմափայտերը կը ցցուէին: Բայց հայր Լուչէրթայի խնամոտ ձեռքին տակ այդտեղ ծաղիկներու ամբողջ բազմութիւն մը երեան եկած էր. հո՛ն դէպի դեսին ծռած, կորաքամակ, կարծես հողին մէկ մասը կազմէր ան: Այսպէս, իբր հիւղ, ինքզինք թաղուած կը զգար անհուն բնութեան ծոցին մէջ: Այդ եռքերը, այդ սարսուռները, այդ անորոչ ֆչֆչուքը իր զգայարանները կը կծկտէին եւ կ'ընդարմացնէին: Իրեն այնպէս կը թուէր, թէ յարդի չիւղի մը պէս կը քչուէր անդիմադրելի յորձանուտներէ, նիւթի խորունկ խոռոչքներէ: Կը կարծէր թէ իր արիւնը չրջելու տաեն, սիրտին չէր վերադառնար, այլ կը չարունակէր, կը չարունակէր հոսիլ երկար, ներդաշնակ, յաւիտենական: Կը կենար հոն հեչտա – լի՜ց, թեւերը տարածած կանաչութեան մէջ, կարծես ինքն ալ արտաղրող հողմ մը եղած ըլլար, եւ իր տաք անդամնե – րուն վրայ յորդիլը ղգար բողբոջներուն:

×

Աշխի արբեցութիւններ էին ասոնք: Անկէ ետ կը դառնար երերուն, բանտուելու համար խցիկին մէջ, անցնելով այն մութ, լռին, անվերջանալի նրբանցքներէն, որոնք էսքուիրալի վրայ մտածել կուտային:

Այդ պահուն Մէնան կ'անցնէր իր ընկերուհիներով, ու միչտ միեւնոյն երգը կ'երգէին.

Բոլոր տերեւները չորցած են,
Խեղճ սէրս իմ կը մեռնի ծարաւէն:

Վանականը ականջ կուտար. այդ մեղմ դաչներդութիւնները, որ ամբօրէն կ'երկարաձգուէին բիւրեղեայ հնչումով մը, կը տարածուէին կարմիր այերին մէջ, ալեծուխ, ինչպէս քարի մը արձակումէն խռոված լճին ջուրը: Վերջաւորութեան՝ մեղմ թրթռումներ ունէին, որոնք կը յիշեցնէին Սանթա Լուչիա եկեղեցիի երդէոնի մրմունջները, երբ վարպետ Դաւիթ կը դադրէր զայն նուագելէ: Այդ խտանիւներուն մէջ կը թրթռար Մէնայի սիրտը, այդ թուխ աղջնակին, որ եղանակէ մը կը դիւթուէր, ինչպէս նոր հընձուած չոր խոտի բուրումէն, իր ձայնը միչտ ամէնէն վերջ կը լսուէր, ընկերուհիները յոդնած՝ կը դադրեցնէին, բայց ինք ո՛չ: Կ'երեւի թէ իրեն համար տաժանելի կուտար թողուլ, որ կորսուի այդ վերջին դեղեցիկ մին. զայն կ'երկարէր դլխի հեչտալից տատանումով մը, կը դղուէր վերջին չունչովը, անուչիկ եղանդներ ու նրբութիւններ կուտար անոր, մինչեւ որ՝ հոն մնար կիսաբաց շրթներով եւ կեղրոնացած նայուածքով, կարծես տեսնելու համար օդին մէջ անոր յառաջանալը եւ տարածուիլը:

Չեր մանկութեան տաեն, չէ՞ք չինած օճառի պղպջակներ: Եղէգին հպումով պղպջակը կամաց կամաց ծայր կուտայ, կը կլորնայ, կ'ածի, կը դունաւորուի, կը ցոլացնէ, յետոյ, պատուհանը, ծաղկամաններուը, դիմացի տուները, երկինքը եւ տղեկը զայն հովին տալէ առաջ, մէկէը կը դիտէ ինքզինքը, հո՛ն կը խնդայ, մեղմօրէն կ'օրօրվի, յետոյ թող կուտայ: Թափանցիկ դունդը կը բարձրանայ, կը բարձրանա՜յ իր աչքին առջեւ, կը փայլի վայրկեան մը իր արեւուն մէջ եւ կ'անհետանայ:

ԿԱՊՐԻԷԼԷ ՏՈՒՆՈՒՑԻՕ

(1 – Շար.)

Այրի Տիկին Աղապապ Պարսամեան (Թօփալեան),
Օր· Լիւսի Պարսամեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պարսամեան,
Պ· Հրայր Պարսամեան,
Օր· Մարի Պէրպէրեան,
Պ· Արտաշ Տէրտէրեան,
Օր· Օր· Շուշան, Ժաքլին Տէրտէրեան,
Այրի Տիկին Կրտատեան եւ զաւակները (Քալիֆորնիա),
Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քոչեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թումայեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Գէորգ Տատուրեան եւ զաւակները,
Այրի Տիկին Տէր-Թոմայեան եւ զաւակները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մօրեղբօր, զարմիկին եւ ազգականին՝

ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ
(ԹՕՓԱԼԵԱՆ)

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 6ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Ապրիլ 14) ժամը 14,15ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պիյանքուրի դերեզմանատունը (Ռիւ Փիէր Կրընիէ)։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

«ՅԱՌԱՋ»— Մեր ցաւակցութիւնները։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Փանոսեան ընտանիքին եւ պարագաներուն իրենց սիրելիին Փանոսիկ Փանոսեանի մահուան առթիւ։

×

Հ· Ց· Դ· Սրղութեան խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Սուրէն Նաւասարեանի, իր քրոջ որդւոյն Փանոսիկ Փանոսեանի մահուան առթիւ։

×

Ֆր· Կապ· Ֆաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Փանոսեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելիին՝ Փանոսիկ Փանոսեանի մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Ֆաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Մելինէ Կիւրճեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իր ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Գէորգ Կիւրճեանի մահուան սխուր առթիւ։

×

Կապոյտ Ֆաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Օր· Աստղիկ Քէօսէեանի իր հօր՝
Վաղինակ Քէօսէեանի մահուան սխուր առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութեան ժողովը այս Շաբաթի (Ապրիլ 14) իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Սփորի (Խի) Ա· յարկի սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի քարտուղարը՝ Պ· Հայկազ Մարտիրոսեան։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Ց. Դ.

ՎԻԵՆ.— Հ· Ց· Դ· Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները Ապրիլ 13ին, Երեքշաբթի երեկոյեան ժամը 20,30ին, նոր ակումբը։ Կը հրաւիրուին Անառաք-Վարուժանի ընկերները։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր· կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ԼԻՈՆ.— Հ· Ց· Դ· Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ Սէն-Մօրիսի «Վրացեան» խումբի ընկերները, Չորեքշաբթի 14 Ապրիլ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կ·ի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԷՍԻՆ.— Հ· Ց· Դ· կոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին։ Անհրաժեշտ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ· Կ·ի ներկայացուցիչը։

ՃՇԴՈՒՄ

Յակոբ Յակոբեանի մահուան առթիւ փ· ծ·ի նուէրներ ըրած էին Տէր եւ Տիկին Յովհ· Տէր-Յովհաննէսեան, եւ ոչ՝ Յովհ· Յովհաննէսեան, ինչպէս թիւրիմացութեամբ յայտարարուած էր «Յառաջ»ի Ապրիլ 8ի թիւին մէջ։

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՓԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵԻ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար։

ՕԴ — ՅԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական քէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ։
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

Հ· Ց· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ· ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԵՐԵՔ ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

16 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Ա) ՅՈՒԼԻՍ 12էն 30 — Բ) ՕԳՈՍՏՈՍ 2էն 20 — Գ) ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 10էն 28

ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Օթոֆառերով խմբական այցելութիւններ՝ Գեղարդ, Գառնի, Զուարթնոց, Էջմիածին, Երեբունի, Մատենադարան եւ այլ տեսարժան վայրեր

ՕՐ ՄԸ ՍԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOURS — 22, rue du 4-Septembre — PARIS — Tél. : 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ· ՈՒՆՃԵԱՆԻ, ամէն Շորեքշաբթի եւ Շաբաթ կէսօրէ եւ քիչ ժամը 15էն 18

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ գիմել Զ· ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ 11, rue du Bassin — Saint-Julien
Tél. : 48-94-75

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ՝ 154, rue Barabanne — Tél. : 60-01-11

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱՋԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ· ԳԱՐԱԵԱՆԻ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Մայր տաճարի աւագ խորանը եւ Առաքելական Աթոռը։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Դաւիթ Ծ· Վրդ· Սահակեանի

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Վարուժան Սարգիսեանի

ՕԳՈՍՏՈՍ 11–30

Օգոստոս 11էն 23 Պէյրութ 23էն 30 Երուսաղէմ

ԳԻՆ 2250 ՖՐ·

Մեկնում Փարիզէն, Լիոնէն կամ Նիսէն

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

կամ Գիւտ Վրդ· Նազլուչեանի՝ Հայոց եկեղեցին
15, Rue Jean Goujon

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

Եւ Դաւիթ Վ· Սահակեանի, եկեղեցին,
295, Rue Boileau

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աչկերտաց Միութեան պաշտահանդէսը՝ Յունիս 6ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՆՊ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋԸ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
14
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
14 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12089

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.089

«ԱՆՄԵՂԱԴԻՐ ԼԵՐՈՒԿ»...

(Երբ բդբակցութիւններ եւ յօդուածներ կը յապաղին)

—o—

Վախով կը գրենք այս տողերը։ — վախ՝ որ ընթերցողներէն մէկին ու միւսը արդարօրէն ընդվզին մեզի դէմ։

— «Այս ֆաքի՞ անգամ է որ նոյն յանկերգը կը ծամծմէք։ Նո՛յն աղերսն ու տրտունջը... Այսքան անուղղա՞յ դարձեր ենք ուրեմն»։

Ինդիրը կապ ունի խմբագրութեանս զրկուած տեղեկատուութեանց, թղթակցութիւններու եւ առօրեայ հարցերու նուիրուած յօդուածներու հետ՝ որոնք չհեղհեղուիլն ու իմաստ ունենալէ կը դադրին յաճախ, երբ ուշ կը հրատարակուին։

Գանի մը տողերով գիտել տուած ենք, թէ որեւէ անյետաձգելի նիւթ՝ խմբագրութեանս հասնելէ 3–4 օր առաջ միայն կրնայ երեւիլ թերթին մէջ։ Բացառութիւն կը կազմեն անչուշտ այն շատ կարեւոր լուրերն ու թղթակցութիւնները՝ որոնք, իրենց բնոյթով ու կարեւորութեամբ, տեղ կրնան գրաւել առաջին կամ չորրորդ էջերուն վրայ, յաջորդ օրն իսկ։

Երանի՛ ունենայինք մեքենական, անձնակազմային եւ արդիական նորագոյն հնարաւորութիւնները՝ հասնող ամէն գրութիւն անյապաղ, նոյն օրն իսկ տեղաւորելու մեր չորս էջերուն մէջ, ինչպէս կրնան ընել եւրոպական ու ամերիկեան առօրեայ հրատարակութիւններ։

Լրագրական հաղակցողութիւնն ու խմբագրական բծախնդրութիւնը կը պահանջեն, արդարեւ, որ օրաթերթի մը կարեւոր մէկ ժամէն միւսը «չարժիլ», մաս – նակի կամ հիմնական փոփոխութեան ենթարկուիլ՝ երբ հարկը պահանջէ։

Դժբախտաբար, մենք մեր «հայ մտալի» պայմաններով, այդ կատարե – լութեան դաշտերը ունինք միշտ, սակայն գործնական հնարաւորութիւնը դժուար թէ կարենանք ունենալ։ Տեսական ցանկութիւններով ու երազային ծրագիրներով կարծիք եւ թելադրանք բանաձեւողները պէտք է գիտնան՝ թէ հայկական «չուկան» այդ հնարաւորութիւնները չի կրնար ապահովել երկրի մը մէջ, ուր աշխատանքի պայմանները կը չափուին տեղական կշիռով՝ իսկ անձնակազմերը կը հայթայթուին հայկական մահուդու – թիւններով։

Ո՛չ ոք թող մղուի ենթադրելու, թէ ձգտումը եւ ճիգը չունինք ակամայ մեր թերացումներն ու պայմաններու բերու – մով ստեղծուող թերիները սրբագրելու։ Ո՛չ ալ յանձնուի մակերեսային այն տպաւորութեան՝ թէ անհոգութիւնն է պատճառը որոշ ձգտումներու, տակաւին թերանց ու բացակայութիւններու։

Դիտակ ենք մեր ներքին դժուարութեանց պատճառներուն եւ եթէ համակերպած ենք երկու, երեք, երբեմն մինչեւ հինգ օրուան յապաղումներու, պիտի փափաքինք որ այս իրողութեան մէջ ոչ չհամութիւն տեսնուէր, ոչ ալ անփութութիւն։

Պարագան նոյնը չէ սակայն այն յապաղումներուն՝ որոնք կը գործուին լուր, թղթակցութիւն ու այժմէական բնոյթ ունեցող յօդուածներ ղրկողներուն կողմէ։ Հասկնալի է, որ այսօրուան դէպքի մասին այսօ՛ր գրել անկարելի ըլլայ։ Թէև՝ ա՛յդ կը պահանջէ լրագրութիւնը։

Մեր մամուլը ապրած է չքնաննները, երբ թղթակցութիւնները գրի կ'առնուէին «ընթացս հանդիսութեան»։ Երբեմն... հանդիսութիւնը տեղի չունեցած։ — Զենք ակնկալեր, որ այդ տեսնդին մէջ ըլլան, այսօր, մեր թղթակիցները։

Մեր դիտողութիւնը կապ ունի այն զբ

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆ

Ա.

Աղասի Խանջեանի ծննդեան 70ամեակը առիթ ընծայեց Հայաստանի պետական եւ կուսակցական մարմիններուն, որ Մարտ 23ին, Երեւանի պետական թատրոնի սրբահին մէջ «հանդիսաւոր նիստ» մը դուռմարեն՝ ի յիշատակ «կուսակցութեան ականաւոր գործիչին», եւ երկու բանախօսներ, ի ներկայութեան պետական եւ կուսակցական անձնաւորութիւններու, յիշատակեն անոր հանրային գործունէութիւնը, որ կը սկսի 1917ին՝ երբ ան՝ փետրուարեան յեղափոխութեան վազրը դայլին կ'անդամակցի համայնավար շարքերուն:

Նիստի երկու բանախօսներն ալ՝ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Երեւան քաղաքի Կոմիտէի առաջին քարտուղար Լ. Ղարիբջանեան եւ կեդր. կոմիտէի դիտութեան եւ ուսումնական հաստատութիւններու վարիչ Փրոֆ. Զ. Կիրակոսեան, դրուատանքի խօսքերով կը ներկայացնեն Ա. Խանջեանի կեանքն ու կուսակցական գործունէութիւնը: Լ. Ղարիբջանեան դիտել կուտայ իր մէջ այլոց, թէ «Խանջեանը այն բացառիկ գործիչներից էր, որոնք իրենց հայրենանուէր աշխատանիզով յաւիտեան ապրելու են հարա – զատ ժողովրդի երախտապարտ սրտում»:

«Սով. Հայաստան» թերթի Մարտ 25ի թիւին մէջ, ուր յարաբերաբար սեղմ դիծերով ներկայացուած է «հանդիսաւոր նիստ»ին թղթակցութիւնը, ուրիշ մը՝ Գէորգ Ղարիբջանեան հինգ երկար սիւնակներու մէջ կ'անդրադառնայ Խանջեանի կուսակցական անցեալին, մի'չ հանդամանք:

Նիստի զոյգ բանախօսները եւ յօդուածագիրը, որոնք մանրամասնօրէն կը թուեն Խանջեանի վարած կուսակցական պաշտօնները, այլ մանաւանդ՝ անոր մատուցած դլխաւոր ծառայութիւնները «պարտիային» եւ «սոցիալիզմի կառուցման գործին», դժբախտաբար, լռութեամբ կ'անցնին կարդ մը գործերու բնոյթին եւ, յատկապէս, Հայաստանի 1928 – 1936ի ներքին կուսակցական իրադարձութիւններու վրայէն: Պարդ է նոյնպէս, որ անոնց կողմէ ո'չ մէկ ակնարկ կ'ըլլայ կուսակցութեան ականաւոր գործիչին մահուան պարագաներուն եւ, մանաւանդ – պէս, այդ սպանութեան դրդապատճառներուն մասին:

Նման անդրադարձ մը անհրաժեշտ էր ցոյց տալու եւ պարդելու համար, թէ ինչո՞ւ Խանջեան, Լ. Ղարիբջանեանի իսկ հաստատումով, կոչուած է մնալու սիրելի դէմք մը իր հարազատ ժողովուրդի երախտապարտ սիրտին մէջ:

Որովհետեւ, ի վերջոյ ծանօթ իրողութիւն է, որ Խանջեան «պարտիայի» մատուցած իր ծառայութիւններուն եւ «սոցիալիզմի կառուցման գործին» իր բերած նպաստին համար չէ, որ արժանացաւ այդ բացառիկ արժանիքին: Նման ծառայութիւններ առաւել կամ նուազ չափով մատուցած են նաեւ ո'րիչ կուսակցական ակնառու գործիչներ, ինչպէս, օրինակ, Աւիս Նուրիջանեան, Սարգիս Կասեան, Արշաւիր Մելիքեան, Պէտրոս Կուղնեցով (Դարբինեան), Ամբեռնակ Ղարադէօղեան, Աշոտ Յովհաննիսեան եւ դեռ ուրիշներ եւ, որոնց համար սակայն, Ղարիբջանեաններն կը վայելեն իրենց հարազատ ժողովուրդի երախտագիտութիւնը:

Ա. Խանջեան իր ժողովուրդի սիրելին դարձաւ, երբ հակառակ իր ծայրայեղ վարդապետական դիծին եւ ստալինեակա – նութեան, արի հոդեփոխութեամբ մը պաշտպանեց իր «հարազատ ժողովրդին» ազդային չահերը:

Բայց վերազառնանք Խանջեանի կեանքի մանրամասնութիւններուն:

Ծնած է վան, 1901ին: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրի կեդրոնական դպրոցը: 1915ին, ընդհա – նուր զաղթի օրերուն, իր ընտանիքին հետ կը հաստատուի նախ էջմիածին՝ յաճախելով Գէորգեան ճեմարանը, ապա կը փոխադրուի Երեւան, ուր կը ստանայ իր միջնակարդ կրթութիւնը թեմական դպրոցի մէջ: Ա. Խանջեան ճեմարանի մէջ կը յարի համայնավար խմբակի մը, որու կազմին մէջ էր նաեւ Ա. Միկոյեան:

Յետադային, 1917ին, Ղուկաս Ղուկասեանի, Ալեքսանդր Խահակեանի, Լիբրիա Աթաբէկեանի եւ ուրիշներու հետ Խանջեան Երեւանի մէջ կը կազմակերպէ երիտասարդ մարքսիստ – միջազդայնականներու միութիւնը, իսկ 1919ին, Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան օրերուն, նոյն տարրերով կը հիմնէ երիտասարդ համայնավարներու «սպարտակ» կազմակերպութիւնը:

1919–1920 թուականներուն գործօն ա – ջակցութիւն կը բերէ համայնավար խմբակներու կազմութեան գործին, յատկապէս մասնակցելով երկու խորհրդակցական ժողովներու, որոնք տեղի կ'ունենան Սեպտեմբերին եւ Յունուարին: 1919 Մայիսին լոյս կ'ընծայէ «Սպարտակ» թերթը, Հայաստանի մէջ:

Ա. Խանջեան կը մասնակցի նաեւ բոլշեւիկեան խլրտումներուն, Մայիսին, 1920, որոնք, սակայն չուտով կը ճզմուին բանակին եւ ժողովուրդին միասնական ճիդով:

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ետք ան մաս կը կազմէ Համայնավար կուսակցութեան Երեւանի քաղաքային կոմիտէի՝ վարելով քարտուղարի պաշտօն: 1921 Յուլիսին կ'ուղարկուի Ռուսիա՝ ուսանելու Սվերդլովի համալսարանը, որ կուսակցական դպրոց մըն էր:

Ա. Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան երկրորդ եւ այլապէս կարեւոր շրջանը կը սկսի 1922ին, այս անդամ Լենինկրատի մէջ:

«Սով. Հայաստան»ի յօդուածագիրը, ինչպէս նաեւ հանդիսաւոր նիստի երկու բանախօսները հարեւանցի կերպով կ'անդրադառնան Խանջեանի այս շրջանի գործունէութեան:

Գ. Ղարիբջանեան, առանց թուական եւ ժամանակաշրջան ճշդելու ու գործունէութեան բնոյթը մատնանշելու, կը գոհա – նայ միայն արձանագրելով, թէ ան «այնուհետեւ կուսակցական դեկավար աշխատանք է կատարում Լենինգրադում»: Իսկ Զ. Կիրակոսեան թէեւ իր դեկոյցին մէջ հանդամանօրէն խօսած է «Լենինգրադի կուսակցական կազմակերպութիւններում Ա. Խանջեանի աշխատանիզի գործունէութեան մասին», այսուհանդերձ թղթակցութեան մէջ ոչ մէկ մանրամասնութիւն յիշատակուած է այդ կապակցութեամբ:

Այս «լռութիւնը» կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ Լենինգրադի մէջ 1922–էն մինչեւ 1928, կուսակցութեան մէջ ծայր տուած էին ներքին սուր տարա – կարծութիւններ եւ կազմուած էին իրարու դէմ պայքարող խմբակներ: Միւս կողմէ, Խանջեան այդ օրերուն, ինչպէս նաեւ յետագային Հայաստանի մէջ, դարձած էր Ստալինի կամակատարը:

Բայց վերազառնանք մանրամասնութեանց, որոնց հանդէպ լուռ կը սիրեն մնալ խորհրդահայ դրիչները, ի վերուստ սահմանուած հրահանգներու հիման վրայ:

Ա. Խանջեան 1922ին Լենինգրադ մեկնելով կը գտնայ տեղւոյն կազմակերպութեան Վիբորգի ռայկոմի (շրջանային կոմիտէ) անգիտրոպ (ագիտացիա եւ պրոպագանդա) բաժնի վարիչ: Այդ օրերուն, յատկապէս 1923–24ին եռք, կուսակցութեան շարքերուն մէջ կը ծաւալի նոր ընդդիմադրութիւն մը, դլխաւորութեամբ Զինովիեւի եւ Կամենեւի: Լենինգրադ Զինովիեւի առաջնորդութեամբ կը գտնայ նոր ընդդիմադրութեան կեդրոնը: Ընդհանրապէս շրջանի կուսակցական կազմը ամբողջութեամբ կը յարի Զինովիեւի: Միայն հատուկենտ համայնավարներ կը շարունակեն հաւատարիմ մնալ Ստալինի:

Հաւատարիմ մնացողներու շարքին էր Ա. Խանջեան:

Ներքին պայքարը, որ կ'ըլլայ բուռն, վերջ կը դտնէ Ստալինեական խմբակի յաղթանակով:

Զինովիեւ, Կամենեւ եւ անոնց հետ դինակցութիւն կազմած Տրոցքի կ'արտաքսուին կեդր. կոմիտէի շարքերէն եւ յետադային կ'ազատուին: Աւելցնենք, որ Կիրովի սպանութենէն ետք, 1934 Դեկտեմբեր մէկին, Ստալին ահաբեկչական արարքին պատասխանատուութիւնը կը բարդէ Զինովիեւ, Կամենեւ խմբակի «մեղքերուն» վրայ, եւ չընդալից դատավարութեամբ մը, 1936 Օգոստոսին, դնդակահարել կուտայ «դաւադիրներու» խմբակի բոլոր անդամները:

Լենինգրադի մաքրադործումները նախաձեռնելու մտօք Ստալին Կովկասէն հոն կը տեղափոխէ իր հաւատարիմ դործակիցներէն մէկը՝ Ս. Կիրով, որուն կը յանձնէ ամբողջ շրջանի դեկավարութիւնը: Այս վերջինն կը դործակցի նաեւ Խանջեան, որ, ի դէպ, ամուսնացած էր Կիրովի կնոջ քրոջ հետ:

Մինչեւ 1928 Ա. Խանջեան կը մնայ Լենինգրադ, ուր իբրեւ կազմակերպչական հարցերու վարիչ մաս կը կազմէ Մոսկովաքօ – Նարվսկիյ թաղամասի կոմիտէի:

Այդ թուականէն ետք կը սկսի Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան երրորդ շրջանը, որու մասին յաջորդիւ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՍԵԽՆ ՈՒ ՁՄԵՌՈՒԿԸ

Ա.

Կարծեմ 1915 թուականին պիտի լինէր, երբ մեր դիւղում, չդիտեմ որտեղից, լոյս ընկաւ օտար երկրից եկած մի մարդ: Նիհար էր այդ մարդը, քամուց ու արեւից վառուած թուխ դէմքով, ճամբի փոշին սեւ թարթիչներին:

Եկաւ նստեց դիւղի հրապարակի քարին, հին մախաղը դրեց կողքին եւ ջուր խընդրեց:

Հարցնողին՝ «Տիդրանակերտից եմ» ասաց:

— Անունդ ի՞նչ է, ախպե՛ր:

— Տիդրան:

— Տիդրանի քաղաքի Տիդրան պատակը, — հանդիսաւոր արտասանեց վարժապետ Յալոյը՝ օտարականին ծանօթանալուց յետոյ: — Ի՞նչ հանդամանքներով թողել ես ձեր հայրենի քաղաքը, — հարցրեց նա:

— Զանազան հանդամանքներով, — անորոշ պատասխանեց ճամբորդը:

Այնուհետեւ ոչ ոք չհամարձակեցաւ, թէ ինչու է այդ մարդը թողել տուն ու տեղ, թողել աղդական ու հայրենիք եւ երկրէ երկիր անցնելով եկել հասել մեր դիւղը:

— Կառավարութիւնից փախած կ'ըլլի, — ենթադրեց մէկը եւ այդ ենթադրութիւնը բոլորից հաւանական թուաց:

Մի դատարկ մարագ տուին օտարականին, մաքրեց, կարկատեց ծակուծկուը, չոր խոտ փռեց յատակին եւ յարմարեցրեց բնակութեան համար:

Մշակութիւն էր անում դիւղացիների համար, անասուններ էր արածեցնում, քար կրում, անտառից վայտ բերում ու բաւարարում էր քիչ վարձով, եւ, մանաւանդ, երբեք չէր սակարկում՝ որքան դանակահարել կուտայ «դաւադիրներու» խմբակի բոլոր անդամները:

Լենինգրադի մաքրադործումները նախաձեռնելու մտօք Ստալին Կովկասէն հոն կը տեղափոխէ իր հաւատարիմ դործակիցներէն մէկը՝ Ս. Կիրով, որուն կը յանձնէ ամբողջ շրջանի դեկավարութիւնը: Այս վերջինն կը դործակցի նաեւ Խանջեան, որ, ի դէպ, ամուսնացած էր Կիրովի կնոջ քրոջ հետ:

Մինչեւ 1928 Ա. Խանջեան կը մնայ Լենինգրադ, ուր իբրեւ կազմակերպչական հարցերու վարիչ մաս կը կազմէ Մոսկովաքօ – Նարվսկիյ թաղամասի կոմիտէի:

Այդ թուականէն ետք կը սկսի Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան երրորդ շրջանը, որու մասին յաջորդիւ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՕՅԱԿԱՆ

— Սա Վառվառ հանքմը կը ճանչնամ, տունն ալ դիտեմ...

Եւ այս խօսքերը արտասանեց այնպիսի չէչտով մը, որ կը յայտնէր, թէ թափանցած էր վաճառականին բոլոր մութ խորհուրդներուն:

— Էյ, աւելի աղէկ, պատասխանեց միւսը չնականօրէն, քանի որ տունը դիտես ու տանտիրուհին ալ կը ճանչնաս...

Պահ մը կրկին լռեցին երկուքն ալ: Ղուկաս էֆէնտի օղի եւ նոր աղանդեր ապըսպրեց, մինչ Միքայէլ աղայի ներսիդին խուլ պայքար մը տեղի կ'ունենար:

Ի՞նչ դիրք պէտք էր բռնել այդ հարուստ ու ազդեցիկ էֆէնտիին հանդէպ: Եթէ խնդիրը իր հսկողութեան յանձնուած եւ բիտասարդ աղրիի մը կամ կնոջ մը վրայ ըլլար, անշուշտ պիտի չվարանէր եւ անմիջապէս յանձնառու պիտի ըլլար ձեռքէն եկած բարեացակամ օժանդակութիւնը նուիրելու Ղուկաս էֆէնտին զոհ ձգելու համար: Բայց Շուշանիկը կոյս աղջիկ մըն էր եւ այս բանը դինքը կը չփոթեցնէր, կը վարանեցնէր: Ոչ այնչափ խղճահարութենէ կը տանջուէր, որքան հաւանական վտանգներէ, իր անունը անպատուելու վախէն, որովհետեւ մինչեւ այն տեսն ընդհանուրին համար իրրեւ պատուաւոր մէկը ապրած էր, իր ամօթալի մեղսակցութիւնները չատ սահմանափակ սահմանի մը մէջ ի գործ դրած էր:

Միւս կողմէ, առաջարկուած գործը հրապուրիչ էր եւ անով պիտի կրնար հարստանալ վաճառականին մտերմութիւնը ընդմիշտ ապահովել: Եղեռնի մը մէջ իր մեղսակցութիւնը իր ձեռքին մէջ դինք մը պիտի ըլլար, որմէ միշտ պիտի կրնար օդտուիլ: Ղուկաս էֆէնտին իր ափին մէջ պիտի առնէր վերջապէս եւ Ղուկաս էֆէնտիի պէս մէկը իր ափին մէջ ունենալը պզտիկ բան մը չէր:

Ու խեղճ Միքայէլ աղա տատանեալ ու վարանոտ կը մնար:

— Միքայէլ աղա, սա գաւաթը չպարպե՞ս, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի իր ընկերոջ:

Ցետոյ, անուշ, փաղաքշական ձայնով մը.

*— Ձիս մտիկ ըրէ, միքէդ անցածը կը դուշակեմ, ինչպէս որ դուն ալ դիտես, անցեալ տարի Ղուկաս էֆէնտին գոհ ձգելու համար ինչ ըրիր, ես ալ գիտեմ, ինչ ըրիր, ինչ ըսիր, ինչ խորհուրդներ տուիր, ինչ ծրագիրներ կազմեցիր, ինչ ծուղակներ լարեցիր, ինչ ծուղակներէ ազատեցուցիր, ինչ ստեր ըսիր, ինչ ստեր ըսել տուիր, ինչ ստեր ըսել տուիր, ինչ ստեր ըսել տու

ՀԱՅՐԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

Կ. Ա. Ա. Ա

Տէր եւ Տիկին Գալուստ Ջամասանեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժ. Պառպէ եւ զաւակները՝ Միշէլ, Քաթերին, Առնօ, այրի Տիկին Աղաւնի Վէգիրեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ–մօր եւ տատի՝

ԾԱՂԻԿ ՋԱՄԱՍԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Վէգիրեան, Սէօլէօզցի
84 տարեկան)

որ տեղի ունեցաւ 1971 Ապրիլ 3ին յետ երկարատեւ հիւանդութեան Լը Մանի Անֆան ժեզիւ բուժարանին մէջ, մարմինը ամփոփուեցաւ Նէօվիլյ–սիւր–Սարթ իրենց ընտանեկան դամբարանին մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Օրիորդ Մարի Սաղրեան եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր, պաւկին, եղբօր եւ աղգականի

ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՂՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ եւ իր մօր

ՖԻԼՈՐ ՍԱՂՐԵԱՆԻ

26րդ տարելիցին առթիւ, այս կիրակի (18 Ապրիլ) Պուլվար Օսման մայր Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Վահագն Իշխալացեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իշխալացեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՑԵԱՆԻ

մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդան Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Արաքսի եւ Շահին Հորոյեան, Տէր եւ Տիկին Թորոս Վարդանեան (Ամերիկա), Օր. Օղտա Կարապետեան (Պարսկաստան), չնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Ց. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի իր ընկերուն եւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակներով եւ հեռագրով ու փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, մայրիկին, զոքանչ մայրիկին, հարսին եւ քրոջ՝

ՍԱՌԱ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅԿ ՍԷՐԷՆԿԻԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

«ԱՌԻՒԹԱՐՔԱՑՆ ՀԱՅՈՑ ՏՐԴԱՏԷՍ»Ը

հեղինակ Քառ. Պրէֆին, թարգմանութիւն ԵՐ. Տէր–Անդրէասեանի, ինչպէս նաեւ

*ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ*

հեղինակ Յովհաննէս Գաղանճեան կը վաճառուին

—Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Պր. Խաչատուրեանի ֆով, ինչպէս նաեւ Հրանդ Սամուէլեան եւ Բալուեան գրավաճառներուն մօտ, Փարիզ։

Մարսէյլի մէջ Պր. վաղարշակ Տէր–Վարդանեանի մօտ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պ. Սերոբ Գարաքեհեան 10 ֆր. կը նուիրէ, Պ. Խլոյեան՝ 10, Ց. Վարդանեան (Ռոման) 10 ֆրանք։

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, հայրապետական ճաշեաւոր պատարագ Նոթրը Տամի Ա.Թոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն։

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Մարիամ Փաշայեան, Հանրմիկ Փաշայեանի մահուան առթիւ կը նուիրէ 100 ֆր. Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան չինութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.

Ս. Տօրումեանի հոգեհանգիստին առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Գ. Տօրումեան 20 ֆ., Տէր եւ Տիկին Ե. Տօրումեան եւ զաւակը՝ 20, Տէր եւ Տիկին Ց. Հայգազբեան 30, Տէր եւ Տիկին Փ. Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Կիրակոսեան Տիկին Պեռոյեան եւ Սարգիսեան, Տիկին Ա. Սվաճեան, Դարբինեան ընտանիք տասնական։

Տիկին Ա. Պելլիեանի հոգեհանգիստին առթիւ, Պելլիեան ընտանիք՝ 25 ֆրանք։ (Շար.)

×

Կապոյտ Ծաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Աբմենակ Պիլէոեանէ 50 ֆր., փոխան ծաղկեպսակի, Հանրմիկ Փաշայեանի մահուան առթիւ։

ԺՈՂՈՎ – ԹԻՖԱՄԵՂԱՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները թէյասեղանի մը չուրջ, այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին եկեղեցիին կից սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԽՆԶՈՑՔ

ՀԱՄԱԽՄԲԵՑԴԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ կիրակի 18 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ, Վալանսի Հայ Բարեգործական Միութեան «Հիւսիսեան» սրահին մէջ, խնջոյք մը, եւ սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակից–ները։ Հաճելի ժամանց։

Հ. Ց. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Ց. Դ. Լիոնի «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ Սէն–Մորիսի «Վրացեան» խումբի ընկերները, Յունիսքաթէ 14 Ապրիլ ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՏԻՍԻՆ.— Հ. Ց. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին։ Անհրաժեշտ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆԶ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

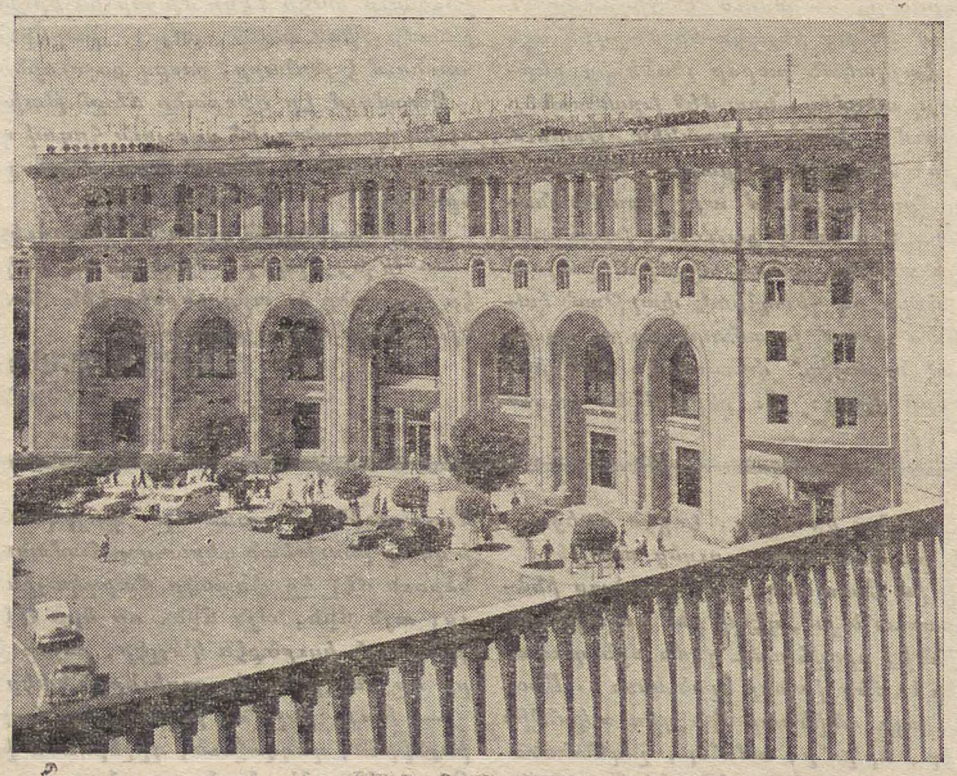
est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալ ու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մեքենային ճնշուածքի երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ· (միեւնոյն օրը կը հասնինք երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքառով պտոյտները

ԳԻՆԸ ՄԻԱՑՆ 2300 ՖՐ· ԱՆՁԳԱՆԻՒ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39
ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96
ԱՍԼԱՆԵԱՆ
56, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28

Մարսէյլի շրջան

ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
19, Rue Auguste Comte St.- Louis — Tél. 42-80-42

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՑ նահանգի Մուրատ Ռեսամնաստիրաց Միութեան ժողովը այս Յունիսքաթի (Ապրիլ 14) իրիկուն ժամը 9ին, Քաֆէ Սէրոբ (Իսի) Ա. յարկի սրահը։ Ներկայ կ'ըլլայ Մարսէյլի մասնաճիւղի քարտուղարը՝ Պ. Հայկազ Մարտիրոսեան։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան։ Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՑՔ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Ծաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը։ Մանրամասնութիւնները յայտնուին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 6ին։

×

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած զեղարուեստական երեկոյթը՝ ՍԵՎՐ։

×

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20,30ին, Սալ տը լա Շիմի։

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
15
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
15 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12090

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.090

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐԻՒ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Է.

ՓԻՈՍԻ ԱՀՌԵԼԻ ՋԱՐԴԵՐԸ

Մորէայի յունական յաղթանակները կատեցուցեր էին Սուլթան Մահմուտը, որ անզօր նուաճելու ապստամբները, Պոլսոյ անպաշտպան, անմեղ Յոյներէն առած էր վրէժը:

Զբաւականացաւատով եւ 1821 Մայիս – սին դէպի Պելոպէնէս ճամբայ հանեց թրքական նաւատորմը՝ հրամանատարու – թեամբ քափթան-փաշա Քարա-Ալիի, ո – րուն հրաման տուաւ քարուքանդ ընել ամբողջ յունաբնակ շրջանները: Քարա Ալիի միակ «քաջագործութիւն»ն եղաւ ամրակոծել ու աւերել Իմբրն ու Այվա – լըն եւ ջարդել հազարաւոր անմեղ Յոյ – ներ: Աւելի հեռու չկրցաւ երթալ:

Պոլսոյ ջարդերուն լուրերը առանալով, Հիդրա կղզիի Յոյները կազմեր էին դոր – ծադիր Ներակոյա մը, որ Ապրիլ 28ին յայտարարեց Էփանաբաֆսիս (սրբազան ապստամբութիւն) եւ Թաչի թագաւորու – թիւն: Թոմպազիս նշանակուեցաւ նաւա – տորմի հրամանատար: Փսարա, Սփեցիա եւ Հիդրա կղզիներու ծովահէնները իրենց սխրագործութիւններով ահուսարսուռի տարածած էին Միջերկրականի մէջ: Թոմ – պազիս իր նաւերով հասաւ Քարա Ալիի նաւէն եւ Լեմնոսի նեղուցին մէջ Փոր – թօ-Սիկրիի առջեւ լաւ դաս մը տուաւ թրքական նաւատորմին, որ բռնեց Տար – տանէլի ճամբան՝ հեռը տանելով անմեղ զոհերու կորուած գլուխներն ու ականջ – ները՝ պարկերու մէջ լեցուած, իբրեւ պատերազմական աւար:

Մայիս 21ին Քոլոքոթրոնիս Վալթէցիի (Մորէա) մէջ տարաւ յունական առաջին յաղթական ճակատամարտը: Յոյները գրաւեցին Տրիպոլիցան եւ Աթէնքը: Թէո – տոր Նէկրիս, որ Փարիզի օսմանեան դես – պանատան գործակատար նշանակուած էր, իր հաւատարմագրերը պատռելով ծով նետեց, ու դնաց Քալամաթա, ուր նշանակուեցաւ ազատ Յունաստանի առա – ջին Արտաքին Գործոց նախարարը:

Սրբազան Զինակցութիւնը, որուն մաս կը կազմէին Մեծն Բրիտանիա, Ֆրանսա, Ռուսիա, Աւստրիա եւ Փրուսիա, իբրեւ քրիստոնէ ընդունած էր Եւրոպայի հաւա – տակիչութեան պահպանումը: Հակա – ռակ էր հպատակ ազգերու ապստամբու – թեան եւ յեղափոխական շարժումներու: Պոլսոյ դեսպանները համաձայն չէին ի – րարու հետ՝ Բ. Դրան ազդարարելու հա – մար, որ վերջ տայ քրիստոնեաներու ջար – դերուն եւ հաշտարար ձեւով կարգադրէ յունական ապստամբութիւնը:

Պոլսոյ ռուսական դեսպան Պարոն Ստրոկոնով մինակ մնացած էր: Ռուսա – կան նաւեր անարգուած եւ ռուս նաւաս – ներ ջարդուած ըլլալով, դեսպանը ռու – սահպատակներու կեանքը ապահովելու պարտականով Օաեսայէն մարտանաւ մը բերել տուաւ Պոլիս, հակառակ Թուրքե – րու բողոքին: Դեսպանը Յուլիս 18ին վերջնագիր մը յանձնեց Բ. Դրան՝ ուր օր պայմանաժամ տալով պատասխանի համար: Ու քաշուեցաւ Պէօյիւք Տէրէ՝ դեսպանատան ամարանոցը: Մեծ–եպար – քոսը Յուլիս 30ին պատասխանը դրկեց ուղղակի Ս. Պետերբուրգ: Ստրոկոնով Օգոստոս 10ին մեկնեցաւ Պոլսէն: Ռուսիա դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց Թուրքիոյ հետ:

Ապստամբ Յունաստանի վարժուն ե – րեսփոխաններ 1/13 Յունուար 1822ին Էպիտաւրի մէջ գումարեցին Ազգային ժո – ղով մը, նախագահութեամբ Ալեքսանդր Մաւրոքորտաթոյի եւ հռչակեցին «Յոյն ազգ»ի անկախութիւնը: Քանի մը չաբաթ վերջ Ազգ. Ժողովը քուէարկեց Ելլադայի Սահմանադրութիւնը: Այլեւս յարմար չնկատուեցաւ պահել Էթէրիայի սեւ դրօ – շակը՝ վրան բոցերու մէջէն վերածնող փիւնիկով մը. վերջացեր էին ազգային սուգի օրերը: Ընդունուեցաւ նոր դրօշակ մը կապոյտ ու սպիտակ երիզներով՝ վր – րան բանուած օրթոտոքս խաչը:

Եանիայի կուսակալ Թէփէտէլէնլի Ալի փաշա, որ տարիներով կեղեքած էր Ե – պիրոսի Յոյները, Պոլսոյ կառավարու – թեան դէմ ըմբոստանալէ վերջ կ'օգնէր այս վերջիններուն: Բ. Դուռը իրեն դէմ ղրկած էր Պէրաթի կուսակալ Խուրշիտ փաշան մեծ բանակով մը: Խուրշիտ ան – սակկութեան համար իր մօտ հրաւիրեց Ալի փաշան եւ դաւադրութեամբ սպաննեց զայն 1822 Փետր. 5ին: Գլուխը կտրելով ղրկեց Պոլիս, ուր պալատի դրան առջեւ ցուցադրուեցաւ օրերով:

Անկախութեան հռչակումը աւելի եւս կատղեցուցեր էր Թուրքերը: Սամա կըղ – զիի բնակիչները ըմբոստացեր էին եւ ա – պըստամբներէն քանի մը հարիւր հոգի Քիոս ապաստանած: Առիթէն օգտուելով Քարա Ալի իր նաւատորմը ուղղեց դէպի Քիոս եւ յայտնեց թէ Սուլթանը ընդհա – նուր ներում չնորհած է ապստամբնե – րուն: Ֆրանսական եւ աւստրիական հիւ – պատոսներն ալ հաւաստեցին թէ վտանգ մը չկայ քրիստոնեաներուն համար, ո – րոնք լեռներէն վերադարձան քաղաքները: Թուրքերը 1822 Ապրիլ 14ին դաւաղրաբար ու վայրագօրէն յարձակեցան կղզիի ան – զէն, անպաշտպան Յոյներուն վրայ եւ օրերով ջարդեցին զանոնք, անպատուե – ցին կիները, որոնց փորը ճեղքեցին, կտոր կտոր ըրին մանուկները եւ չուներուն կեր դարձուցին զանոնք: Կտրուած գլուխնե – րով բուրգեր կազմեցին ծովեզերքին վր – րայ: 23·000 հոգի նահատակուեցան, 47 հազար հոգի, մեծ մասամբ աղջիկներ, դերի տարուեցան:

Պոլսոյ արիւնոտ Զատիկէն ճիշդ տարի մը վերջ, նոր եւ աւելի զարհուրելի կար – միր Զատիկ մը:

Քիոսի ահռելի ջարդերը ընդհանուր զայրոյթ եւ վրդովում առաջ բերին Եւ – րոպայի մէջ, ուր հելլենասիրական ընկե – րութիւնները կազմուեցան, օդնելու համար ազատատենչ Յոյներուն, որոնք լքուած էին իրենց բախտին Սրբազան Զինակցու – թեան Պետութեանց կողմէ:

Յոյները չուշացան լուծել Քիոսի վրէժ – ը: Թրքական նաւատորմը մնացած էր Քիոսի ջուրերուն մէջ: Հիդրայի, Փսա – րայի եւ Սփեցիայի ծովայինները՝ Միա – ուլիսի հրամանատարութեան տակ ծրա – դրեցին յանդուգն յարձակում մը Քարա Ալիի նաւատորմին դէմ: Յունիս 18ին, Բամազանի պայրամին առաջին օրը, մինչ Թուրքերը մեծ խնջոյքներ սարքեր էին իրենց նաւերուն վրայ, 34 յոյն ծովային – ներ, Փսարացի Կոստանդին Քանարիսոսի առաջնորդութեամբ, իրենց հրթիռ նա – ւերը փակցուցին ծովակալի նաւուն, որ քանի մը վայրկեանի մէջ հրոյ ճարակ դարձաւ: Բազմաթիւ Թուրքեր ծովամոյն եղան: Քարա Ալի փորձեց փախչիլ փոքր նաւով մը, սակայն բոցավառ կայմ մը ինկաւ գլխուն եւ ցամաք հասնելուն հո – գին փչեց:

Միւս ճակատին վրայ, Խուրշիտ փա – շայի բանակները Թէփէտէլէնլիի մահէն վերջ իրենց ամբողջ ուժը թափեցին Եպի – րոսի եւ Մորէայի Յոյներուն վրայ: Մար – կոս Պոցարիսի գինուորները Սուլիէն գչե – ցին դէպի Արթա: Յուլիս 16ին մեծ պար – տութեան մատնեցին զանոնք Փէթայի մէջ: Միսոլոնկիի ճամբան բացուած էր Թուրքերուն առջեւ, որոնք իրենց գլխա – ւոր ուժերը համախմբեցին Թեսալիոյ մէջ: Մորէայի կուսակալ նշանակուեցաւ Տրամա-Ալի, որ 60·000 գինուոր ունէր իր տրամադրութեան տակ:

Թուրքերը առանց դիմադրութեան հան – դիպելու յառաջացան դէպի Պելոպէնէս եւ 18 Յուլիսին մտան Արգոս, սակայն չկըր – ցան գրաւել միջնաբերդը, ուր ամբացած էր քաջամարտիկ Յոյն մը՝ Քարիեանի: Մինչ Թուրքերը զբաղած էին Արգոսի բեր – դին պաշարումով, Յոյները համախմբ – բուած Տրիպոլիցայի լեռան վրայ Գլէֆ – թիներու յանդուգն գեհավար Կոլոքոթ – րոնիսի հրամանին տակ՝ յարձակեցան Թրքական մեկուսի ջոկատներու վրայ, զրոս ջարդեցին, կարեցին Թրքական բա – նակի անունդի մատակարարման ճամբա – ները: Տրամա–Ալի ստիպուեցաւ լքել Արգոսը եւ նահանջել դէպի Կորնթոս ուր հասաւ Օգոստոսի սկիզբը: Ճամբու ըն – թացքին, մանաւանդ Միկենիոյ կիրճերու մէջէն անցած ատեն, Գլէֆթիները հզա – բաւոր Թուրքեր սպաննեցին:

Փրկուած էր Յունաստանի պատիւը, իր իսկ զաւակներու ձեռքով:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆ, ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ՓԻՆԿ-ՓՈՆԿԸ

—o—

Ամերիկայի եւ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը քանի մը օրէ ի վեր սե – ւեռած է Չինաստանի վրայ, ուր 15 ամե – րիկացի մարդիկներ — փինկ–փոնկի վար – պետներ — բացառիկ ընդունելութեան մը կ'արժանանան չին իշխանութեանց կողմէ:

Բոլորովին անակնկալ կերպով Չինացիք անցեալ չաբաթ մրցելու համար իրենց եր – կիրը հրաւիրեցին փինկ–փոնկի 15 վար – պետներ, ինչպէս նաեւ երեք ամերիկացի թղթակիցներ: Երեւոյթը յատկանշական էր, քանի որ քառնեւերկու տարիէ ի վեր, այսինքն Զանկ Քայ Չէքի պարտութենէն ցայսօր առաջին անգամն է, որ Ամերիկա – ցիներ պաշտօնական հիւրը կը դառնան չին կառավարութեան:

Չինացիք ժպիտով եւ ծափերով ընդու – նեցան ամերիկացի մարզիկները: Ամէն տեղ բացառիկ ընդունելութիւններու կ'արժանանան: Այսպէս, անոնք առիթ ու – նեցան այցելելու չինական Պատը, որ հին անցեալ ունի, ինչպէս նաեւ Փեքինի համալսարանը, ուր ծանօթացան ուսա – նողութեան եւ դասախօսական կազմին հետ: Համալսարանի ուսանողութիւնը ծափերով դիմաւորեց Ամերիկացիները, որոնք, ինչպէս կը հաստատեն լրագրող – ները, զարմացած են իրենց վերապահ – ուած այդ սիրալիր ընդունելութեան հա – մար:

Նոյնիսկ փողոցներու մէջ, մարզիկ ժը – պիտով կը ծափահարեն եւ կ'ողջունեն ա – մերիկացի մարզիկներու անցքը:

Լրագրողները դիտել կուտան նաեւ, որ փինկ–փոնկի մրցումի ընթացքին, չին խաղացողները փորձած են թեթեւ պար – տութեան մատնել Ամերիկացիները, որ փինկ–փոնկի մէջ ընդհանրապէս տկար են, երբ անդին Չինացիք կը նկատուին աշխարհի լաւագոյն խաղացողները:

Աւելցնենք, որ Չինացիք իրենց երկրորդ խումբն է, որ հրապարակ հանած են:

Չորեքշաբթի օր Շու Էն Լայ, Չինաս – տանի վարչապետը կ'ընդունէր ամերի – կացի մարզիկները, ինչ որ բացառիկ ե – րեւոյթ է ոչ միայն Չինաստանի, այլեւ ընդհանրապէս միջազգային դիւանագի – տական կեանքի մէջ:

Բնականաբար ազգայնական Չինաստա – նի վարիչները մտահոգ են չին–ամերիկ – եան այս մերձեցումին համար: Ուաշինկ – թընի Թայփէյ (ազգայնական Չինաստան) դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցաւ նա – խագահ Նիքսընի հետ: Աւելցնենք, որ այդ տեսակցութիւնը տեղի կ'ունենար դեսպանին մեկնումին առիթով: Ցամե – նայն դէպս, քաղաքական շրջանակները համոզուած են, որ դեսպանը բացատրու – թիւններ ուզած եւ իր մտահոգութիւնը յայտնած է այս երեւոյթին կապակցու – թեամբ:

Պարզ է, որ քաղաքական աշխարհը մեծ կարեւորութիւն կուտայ փեքինի այս ժեսթ–ին, որ կը նկատուի փորձ մը մեր – ձեցում ստեղծելու իր եւ Ուաշինկթընի միջեւ:

Մոսկուա ցարդ լուռ կը մնայ, թէեւ հաչա աչքով չէ որ կը դիտէ անցուդարձը:

Ամերիկեան մամուլն ու ճայն – պատ – կերասփիւռը երկրորդական դիծի վրայ ձգած է Վիէթնամն ու այլ միջազգային հարցերը եւ իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է 15 Ամերիկացիներու այցելութեան վրայ: Ամերիկեան պատ – կերասփիւռի կայանները զրեթէ կէս ժա – մը մէկ նկարներ ցոյց կուտան եւ ման – րամասնութիւններ կը թուեն այցելո – ւթեան մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՅԼԱՆԻ բանակը, որ 35·000 գինուոր – ներէ կը բաղկանայ, մաքրազործման ձեռ – նարկած է կղզիին զանազան եւ, յատկա – պէս, կեդրոնական անտառոտ շրջանին մէջ: Ծայրայեղ ձախ խմբակցութեան պատկանող տարրեր, որոնց թիւը երե – սունէն մինչեւ վաթսուն հազար ցոյց կը տրուի, խափանարարական գործողու – թիւններ կը կատարեն չաբաթէ մը ի վեր: Փորձեցին իշխանութիւնը սպաշխել: Վարչապետը՝ Տիկին Պանտարանայք ձա – խակողմեան հակում ունի:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Կանտի յայտարարեց, թէ իրենց հա – մակրութիւնը կ'երթայ Աբեւելեան Փա – քիստանի անկախութեան կողմնակիցնե – րուն: «Մեր կարծիքը ուրիշներէ կախում չունի. ազատօրէն մենք կ'որոշենք», ճըշ – դեց հնդիկ վարչապետը: Ծանօթ է, որ Փեքին երեք առիթներով դիրք ճշդեց ի նպաստ Իսլամապատի, այսինքն՝ Փա – քիստանի կեդրոնական կառավարութեան:

ՖՐԱՆՍԱ նոր հրահանգներ տուաւ էր – վէ Ալֆանի, որ Զորեքշաբթի օր կրկին պիտի մեկնէր Ալժէ: Ծանօթ է որ Պու – մետիէն միակողմանի ձեւով ճշդեց քա – րիւղի գինը եւ Ֆրանսական շահերու — չատ ցած սակով — հատուցումը: Կը թուի թէ Ալժերիա կ'ուզէ նեղը դնել Ֆր – անսան մինչ իր բանբերներէն մէկը Ա – մերիկա մեկնած է ուր բանակցութիւն – ներ կը վարէ ամերիկեան էլ Փաւօ ընկե – րութեան հետ:

ԿԱՌՔԻ Սէթրոյէն ընկերութիւնը իր կարգին 3 առ հարիւր յաւելում կատարեց գիներուն վրայ: Ցետ այսօրիկ 2 ձին կ'արժէ 7·260 Ֆր. (հին դին՝ 6992):

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ 24րդ համագումարը հա – ղիւ լրացած, Ռումանիոյ Համայնավար կուսակցութիւնը կրկին կը հաստատէ իր անկախ մտածելակերպը չեչտելով թէ դէմ կը մնայ Բրեժնեւի «սահմանափակ դերիչխանութեան» վարդապետութեան:

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ազասի Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան երրորդ շրջանը կը սկսի 1928ին, Հայաստանի մէջ։

Այդ շրջանի (1928–1936) գործունէութեան մանրամասնութիւններու մասին եւս «լուռ» կը մնան Գ. Ղարիբջանեան, ինչպէս նաեւ Մարտ 23ի հանդիսասուրը նիստի երկու զեկուցաբերները՝ Լ. Ղարիբջանեան եւ Զ. Կիրակոսեան։ Առաջինը կը գրէ.— « 1928 թուականին Խանջեանը կը դառնայ Հայաստան։ Այստեղ նա աշխատում է նախ՝ որպէս Հկկ կենտկոմի երկրորդ, իսկ 1930–1936 թուականներին՝ առաջին քարտուղար »։ Նոյն լկոնական արտայայտութիւնը նաեւ Զ. Կիրակոսեանի զեկուցումին մէջ։ Այն ինչ որ կ'աւելցնէ Գ. Ղարիբջանեան իր գրութեան մէջ, մէջբերումներ են Խանջեանի գրութիւններէ եւ զեկուցումներէ, ինչպէս նաեւ գրուատանքի ընդհանուր տողեր անոր գործունէութեան մասին։

Մինչդեռ Խանջեան Հայաստան կուղար Ստալինի հրահանգով ճիշդ այն օրերուն, երբ հայ համայնավարներու ձախակողմեան խմբակ մը, գործօն աջակցութեամբը Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէի (Թիֆլիս) անդամներուն, կը փորձէր «ներքին յեղաշրջում» մը ստեղծել կեդր. կոմիտէի կազմին մէջ։ Այսպէս է, որ 1928 Ապրիլ 5ին կը գումարուի կեդր. կոմիտէի 3րդ լիագումար նիստը, որու ընթացքին խստիւ կը քննադատուին Աչոտ Յովհաննիսեանն ու իր ընկերները, իբրեւ «ազնացիոնալիստ»։ Այս ժողովին մէջ է, որ կ'ընտրուին կեդր. կոմիտէի Ա. եւ Բ. նոր քարտուղարները՝ Հայկազ Կոստանեան եւ Ազասի Խանջեան։

Հետաքրքրական նպատակը պարզ էր։ Մաքրագործել կուսակցութեան շարքերը այն բոլոր տարրերէն, որոնք մրցակից կրնային հանդիսանալ Ստալինի եւ Բերիայի առաւելապար Վրացիներէ կազմած Թիֆլիսի կուսակցական կեդրոնին՝ Անդրկոմ եւ Անդրկովկասի կառավարութիւն։

1929 Յունուար 20ին բացումը կը կատարուի Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 6րդ համագումարին, որ ծանօթ է «դասակարգային անհաշտ պայքարի ծաւալման, կուսակցական կազմակերպութիւնների բոլշեւիզացիայի, նախկին ղեկավարութեան ազ օպորտիւնիստական եւ նացիոնալ – ուկլոնիստական սըխալների ուղղման, տրոցկիստական օպոզիցիայիին ջախջախիչ հարուած տուող նշանակալից համագումար» մակդիրով։ Կուսակցութեան այդ քաղաքականութեան ջերմ պաշտպաններէն կը դառնայ Խանջեան։ Ապահովաբար այդ շրջանի գործունէութիւնը նկատի ունի Գ. Ղարիբջանեան, երբ կը գրէ.— «Խանջեանն անոթոք պայքար էր մղում բոլոր գոյնի նացիոնալիստների եւ մասնաւորապէս՝ դաշնակների դէմ»։

Ցամենայն դէպս, Ա. Խանջեան պաշտօնէ կը հեռացնէ «նացիոնալիստ» եւ «սպեցիֆիկ» (հայ մենշեւիկ) նկատուած տարրերը։

Այդ թուականներու համատարած հաւաքականացման չարժումի ձախողութենէն ետք, երբ գիւղացիք բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կուտան կուսակցութեան համայնականացման ծրագրին եւ Ստալինին կը հարկադրուի յետքայլ ընել՝ ձախողութեան «մեղքը» բարդելով տեղական կուսակցականներու վրայ, անհրաժեշտութիւն կը զգացուի փոփոխութեան ենթարկել շրջաններու զեկավար մարմինները, յատկապէս Ա. քարտուղարները։ Այսպէս է, որ 1930ի վերջերը Երեւան կը «տեղափոխուի» Հ. Կոստանեան, եւ կենտկոմի Ա. քարտուղար կը դառնայ՝ Ա. Խանջեան։

1930էն մինչեւ 1936, Խանջեան խիստ պայքար կը տանի կուսակցութեան շարքերէն ներս, ինչպէս նաեւ արտակուսակցական շրջապիտի մէջ՝ «ազ օպորտիւնիստական եւ նացիոնալիստական տարրերու դէմ»։ Հարկ է նկատի ունենալ, որ վեց տարուան իր վարած Ա. քարտուղարի պաշտօնի ընթացքին, ան տասնեւ մէկ Բ. քարտուղարներ կը հեռացնէ պաշտօնէ։ Նոյնիսկ Սահակ Տէր-Գաբրիէլեան, որ 1928էն 1935 Հայաստանի կառավարութեան նախագահն ու Անդրկովկասի Դաշնակցութեան (Անդրֆեդերացիա) ժողկոմսովետի փոխ-նախագահն էր, նշանակ կը դառնայ Խանջեանի խաղերուն։

Ա. Խանջեան Հայաստանի մէջ անչեզ կերպով կը հետեւի ստալինեան «գիծին»՝ վարելով անոր քաղաքականութիւնը՝ ազգային, անտեսական եւ մշակութային մարզերու մէջ։

Ի դուր չէ, որ Խանջեան «Հայաստանի Ստալինիկը» մակդիրը ստացաւ եւ 1935 Դեկտեմբեր 25ին, Մոսկուայի մէջ ստացաւ Լենինի չքանչանը։

Մոսկուայի «սիրելին» սակայն, խոր տարակարծութիւններ կ'ունենայ վերապահ մարմիններու հետ, երբ համամիութենական Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն իր 1936 Յունիս 1–4ի լիակատար նիստին կը մշակէ նոր Սահմանադրութեան մը նախագիծը։

Համաձայն նոր Սահմանադրութեան թիւ 13 յօդուածին՝ կը ջնջուէր Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը եւ Վրաստան, Ադրբեջան ու Հայաստան կը դառնային առանձին հանրապետութիւններ՝ հաւասար իրաւունքներով մաս կազմելով Խորհրդային Միութեան, որ այս ձեւով 7ի փոխարէն կ'ունենար 11 հանրապետութիւններ իր կազմին մէջ։

Անդրկովկասեան Դաշնակցային Հանրապետութեան լուծուիլը նպաստաւոր էր Հայաստանի համար, քանի որ ան ուղղակի կապուելով կեդրոնին (Մոսկուա) կ'ազատէր Թիֆլիսի մէջ նստած վրացի Բերիայի եւ ադրբեջանցի Մուսաբէկի քմահաճոյքներէն եւ յարուցած խոչընդոտներէն։ Նոր Սահմանադրութիւնը, սա կայն, կը նուիրագործէր հողային անբաւութիւնը Հայաստանի նկատմամբ։

Անդրկովկասի երեք երկիրները առանձին հանրապետութիւններու վերածուելով՝ Սահմանադրութիւնը կը ճչդէր նաեւ անոնց սահմանները։ Այսպէս, յօդուած 24ով «Ադրբեջանական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան մէջ մտնում են Նախիջեւանի ավտոնոմ (ինքնավար) Խորհ. Սոցիալիստական Հանրապետութիւնը եւ Լեռնային Ղարաբաղի ավտոնոմ մարզը»։ Իսկ յօդուած 25ով կ'օրինականացուէր Հայկական Ախալքալաքի իւրացումը Վրաստանի կողմէ։

Ա. Խանջեան ընդվզեցաւ խորհրդային այս անարդարութեան դէմ, ուրիշ նաեւ՝ անոր ողբերգական վախճանին դրդապատճառը։

×

«Խորհ. Հայաստան» թերթի Յուլիս 11ի թիւին մէջ, 1936, երկու պաշտօնական դեկոյցներ հրատարակուեցան Ազասի Խանջեանի «անձնասպանութեան» մասին, առաջինը՝ Անդրերկոմի եւ երկրորդը՝ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի անունով.

— Հայաստանի Կ. (բ) Կ. Կենտկոմը յայտնում է Հայաստանի Կ. (բ) Կենտկոմի բարտուղար ընկեր Խանջեանի մահը, որ տեղի ունեցաւ 1936 թուականի Յուլիսի 9ին, ինքնասպանութեան ակտի հետեւանքով։

Ինքնասպանութեան ակտով ընկեր Խանջեանը հանդէս բերեց, մանաւանդ կուսակցական կազմակերպութեան դեկավարի համար անվայել փոխրիոգութիւն։

Վերջին ժամանակներս իր աշխատանքի մէջ թոյլ տալով մի շարք բաղաքական սխալներ, որոնք արտայայտուեցին նացիոնալիստական ու հակայեղափոխական տրոցկիստական տարրերի մերկացման գործում բաւարար զգաստութիւն չցուցաբերելու մէջ, ընկ. Խանջեանը թէեւ գիտակցեց այդ սխալները, սակայն քաղաքական ջուրթիւն չունեցաւ գործնականում բոլշեւիկօրէն ուղղելու դրանք։

Ընկ. Խանջեանի ընդհանուր վիճակը սաստկանում էր նաեւ նրա տեւական հիւանդութեամբ, ծանր տուբերկուլէօզով»։

Ճշդենք, որ այս զեկոյցը կը հրատարակուէր Խանջեանի «անձնասպանութեան» նէն երեք օր ետք միայն, եւ, ինչպէս կը տեսնուի, պարսաւի կ'ենթարկուէր անոր վերջին տարիներու կուսակցական գործունէութիւնը։

Երկար պիտի ըլլային մէջբերումները խորհրդահայ մամուլի էջերէն՝ ցոյց տալու համար, թէ ամէնուր ժողովները ատքուեցան եւ բանաձեւեր թխուեցան, հաստատակ ոճիր–արկածի մը վերածելու համար Խանջեանի «անձնասպանութիւնը»։ Այլ մանաւանդ՝ անլուր լուտանքներ տեղացուցին «հաւատաւոր կոմունիստ»ի հասցէին, նոյնիսկ անոր «անձնասպանութիւն»ը «դաւաճանական պրովոկասիոն ակտ» հռչակելով... Կենտկոմի ժողովներու մէջ (տես «Խորհ. Հայաստան», Յուլիս 14, 1936)։

Հարկ եղաւ սպասել տասնեւհինգ տարի, որ Խրուշչեւի արտօնութեամբ բերանները բացուին Հայաստանի մէջ ճըշդելու համար, թէ «սրիկայ եւ ճիւաղ, այժմ արդէն հողմացրիւ արուած Բերիան իր առանձնասեենեակում քարբարոսի պէս սպանել է կոմունիստական պարտիայի հաւատարիմ զինուոր ընկեր Խանջեանին» (Հրաչեայ Յովհաննիսեան, «Սով. Հայաստան», 1961 Նոյեմբեր 1)։

Դառն է հաստատել, որ Խանջեանի բռնանութենէն 35 տարի ետք, անոր ծննդեան 70ամեակին առթիւ, խորհրդահայ գրիչներն ու բանախօսները դեռ արտօնութիւնը չունին մատնանշելու Բերիայի ոճիրը, այլ մանաւանդ՝ երեւան հանելու ոճրին մթին ծալքերն ու դրդապատճառները։

Եւ մարդիկ դեռ հարկադրուած են ճարպիկ դարձուածքներով «մոռնալ» նոյնիսկ մատնանշելու անոր մահուան թուականը, ինչպէս կ'ընեն հանդիսասուր նիստի երկու բանախօսներն ու «Սով. Հայաստան»ի յօդուածագիրը, կամ լուռ պարապային, սա ձեւի անմե՛ղ տողեր սահեցնել — «Հիմա նա կը լիներ 70 տարեկան»··· «կարճ ապրեց նա, ընդամէնը 35 տարի»··· «1936 թուականի Յուլիս 9ին վաղաժամ կտրուեց նրա կեանքի թելը» («Գրական Թերթ», Մարտ 26)։

Ցամենայն դէպս, Հրաչեայ Յովհաննիսեան 1961ին կը հաւաստէր թէ «ժողովուրդը երբեմ չի հաշտուել եւ չէր հաշտուի այդ փաստերի հետ։ Նա իր հոգում անիծում էր դահիճներին եւ սպասում արդարութեան ժամին։ Թող կորչեն պատմութիւնից եւ հողմացրիւ լինեն բոլոր նրանք, ում ձեռքերն արնոտուած են ազնիւ մարդկանց արիւնով»։ («Սով. Հայաստան», 1961 Նոյեմբեր 1)։

Ժ. Միրիճեան

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՍԵԽՆ ՈՒ ՋՄԵՌՈՒԿԸ

Բ.

Տիգրանակերտցի Տիրանը մեզ հետ խոստ էր հնձում մեր Ղանձլկուտ սարում։ Սովոր չէր դերանդու հնձին, վատ էր «գերանդի քաշում»։

— Մերը մանգեղն է, մենք դերանդին չգիտենք ինչ բան է, — արդարանում էր նա ու ամէն դերանդին վրայ բերելիս բարակիկ ու ջղուտ վիզը ձգում էր տանջալի։

Գիւղից բոլ ձին հեծած սար եկաւ այն

ցէին, նոյնիսկ անոր «անձնասպանութիւն»ը «դաւաճանական պրովոկասիոն ակտ» հռչակելով... Կենտկոմի ժողովներու մէջ (տես «Խորհ. Հայաստան», Յուլիս 14, 1936)։

Հարկ եղաւ սպասել տասնեւհինգ տարի, որ Խրուշչեւի արտօնութեամբ բերանները բացուին Հայաստանի մէջ ճըշդելու համար, թէ «սրիկայ եւ ճիւաղ, այժմ արդէն հողմացրիւ արուած Բերիան իր առանձնասեենեակում քարբարոսի պէս սպանել է կոմունիստական պարտիայի հաւատարիմ զինուոր ընկեր Խանջեանին» (Հրաչեայ Յովհաննիսեան, «Սով. Հայաստան», 1961 Նոյեմբեր 1)։

Դառն է հաստատել, որ Խանջեանի բռնանութենէն 35 տարի ետք, անոր ծննդեան 70ամեակին առթիւ, խորհրդահայ գրիչներն ու բանախօսները դեռ արտօնութիւնը չունին մատնանշելու Բերիայի ոճիրը, այլ մանաւանդ՝ երեւան հանելու ոճրին մթին ծալքերն ու դրդապատճառները։

Եւ մարդիկ դեռ հարկադրուած են ճարպիկ դարձուածքներով «մոռնալ» նոյնիսկ մատնանշելու անոր մահուան թուականը, ինչպէս կ'ընեն հանդիսասուր նիստի երկու բանախօսներն ու «Սով. Հայաստան»ի յօդուածագիրը, կամ լուռ պարապային, սա ձեւի անմե՛ղ տողեր սահեցնել — «Հիմա նա կը լիներ 70 տարեկան»··· «կարճ ապրեց նա, ընդամէնը 35 տարի»··· «1936 թուականի Յուլիս 9ին վաղաժամ կտրուեց նրա կեանքի թելը» («Գրական Թերթ», Մարտ 26)։

Ցամենայն դէպս, Հրաչեայ Յովհաննիսեան 1961ին կը հաւաստէր թէ «ժողովուրդը երբեմ չի հաշտուել եւ չէր հաշտուի այդ փաստերի հետ։ Նա իր հոգում անիծում էր դահիճներին եւ սպասում արդարութեան ժամին։ Թող կորչեն պատմութիւնից եւ հողմացրիւ լինեն բոլոր նրանք, ում ձեռքերն արնոտուած են ազնիւ մարդկանց արիւնով»։ («Սով. Հայաստան», 1961 Նոյեմբեր 1)։

Ժ. Միրիճեան

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՕՅԱԿԱՆ

Նոյն իրիկունն ալ բաւական երկար ատեն մնացին զարեջրատան մէջ եւ վաճառականը լաւ մը խմցուց իր նոր բարեկամին, որ արդէն խմելու մասին դժուարահաճութիւն չէր յայտներ, երբոր արիթը ներկայանար եւ երբ, մանաւանդ ուրիշներ էին վճարողները։

Հետեւեալ օրը, Երեքշաբթի, Ղուկաս էֆէնտի չատ կանուխ ելաւ։ Ամբողջ գիշերը գրեթէ չէր քնացած, Շուշանիկի մտածումովը զերազրգռուած. քանի կը մօտենար ցանկալի ժամը՝ այնքան կը բորբոքէր իր անասնական հեշտասոլ կիրքը, եւ քունը անբնդհատ կը կոտորար մանկամարդ աղջկան մտածումովը։ Ինքնահաճ հարբական ամէն ձայն լռած էր իր մէջ ու միայն զգայական մոլեգնութիւնն էր, որ կը տիրէր իր ամբողջ էութեան։

Շուտով մը հագուեցաւ ու դուրս ելաւ, բայց օդին մէջ ջիղերը հանդարտեցնելու համար։ Բաւական ժամանակ քալեց, յետոյ դնաց սուրճ մը խմելու, փորձեց առտուան թերթերը կարդալ, սակայն անկարելի եղաւ, միտքը միակ մտածումով մը լարուած ըլլալով։

Վերջապէս որոշեց դրասենեակ երթալ, օրուան գործերը կարգադրել, պէտք եղած հրահանգները տալ։ Պաշտօնեաները չէին եկած տակաւին, որովհետեւ էֆէնտին երբեք այդքան կանուխ չէր գտնուեր իր գործին գլուխը։ Ուրիշ օր մը գուցէ պիտի բարկանար, կրակ կորէր իր պաշտօնեաներուն այս ծուլութեանը համար, սակայն այս վայրկեանին այնքան հեշտալի տրամադրութեան մը մէջ էր, որ բնաւ դիտողութիւն չըրաւ։ Ընդհակառակն՝ երբոր աւագ գրագիրը եկաւ, սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ անոր, նոյնիսկ հետը կատակաբանեց.

— Գիշերը հովարտայութե՞ն դացիր, ինչ ըրիր, որ ասանկ ուշ մնացեր ես, ըսաւ ժպտելով։

Պաշտօնեան չուարած՝ էֆէնտին այդ ժամուն հոն գտնելէն, չէր գիտեր ի՞նչ պատասխանելը։

— Ցանցանքը խմս է, որ այս առտու կանուխ եկայ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի միշտ ժպտերես... արդէն այսօր մեծ գործ մը չկայ կարծեմ...

— Չէ, փութայ պատասխանել պաշտօնեան։

— Ինչ որ է, մեզի մէյ մէկ սուրճ ապրպրէ, որովհետեւ ես կէսօրէն առաջ պիտի երթամ եւ հաւանօրէն ալ չեմ դար։

Պաշտօնեան դուրս ելաւ սուրճը ապրպրելու համար։

— Ի՞նչ ունի այսօր մեր էֆէնտին, կը մտածէր ինքնիրեն զարմացած, երբեք այսքան անուշ տեսած չէի դինքը... ես ուշ մնալուս համար խիստ յանդիմանութիւն մը կը սպասէի, եւ ահա ինք, ստորակարգին բոլորովին տարբեր անուշութեամբ մը կ'ընդունի զիս։

Քանի մը նամակներու ընթերցումը, անոնց արուելիք պատասխաններուն պատրաստութիւնը ժամի մը չափ զբաղեցուց Ղուկաս էֆէնտին։

Յետոյ հիւր ընդունեցաւ, ծանօթ վաճառական մը, որ եկած էր կարեւոր գործ մը առաջարկելու։ Խօսակցութեան մէջտեղին, երբ գործին կարգադրութիւնը հետեւեալ օրուան ձգուեցաւ եւ սկսան տարբեր նիւթերու վրայ խօսակցիլ, վաճառականը յայտնեց Ղուկաս էֆէնտիի, որ քանի մը օրէն անդրանիկ զաւակը պիտի նշանէր։

— Կեցցես, չատ աղէկ կ'ընես, դուշեց Ղուկաս էֆէնտի խանդավառ կերպով. քանի՞ տարեկան է որ...

— Քսաներեքը նոր կ'ընցուց, պատասխանեց միւսը։

— Օ՛խ, տեսա՞ր մի, ափերիմ, մանչիը այդպէս պզտիկ կարգելը չատ աղէկ բան է, աչքերնին դուրս չվարժուած, բարոյականին չաւրուած։

— Ես ալ ճիշդ այդպէս կը մտածեմ եւ ասոր համար չատ բարակը չնայեցայ, առիթը ներկայանալուն պէս նշանտուքին որոշումը տուի։

— Շատ խելացի վարուեր ես, հիմա Բերայի կեանքը այնքան ապահոված է, որ երիտասարդները միշտ վտանգի մէջ են իրենց բարոյականին համար...

Եւ Ղուկաս էֆէնտի նորէն սկսաւ իր սովորական բարոյախօսութիւնը։ Ընտանեկան սրբութիւնը նուիրական պէտք է մնայ, մարդս բարոյականով կ'ապրի, պատուով կ'ապրի։ Ամուսնացեալ մարդու մը բարոյականը մանաւանդ անպարտ ըլլալու է։ Ի՞նչ կը սպասես այն ամուսինէն, որ իր հարսպատ, օրինաւոր կինը երեսի վրայ կը թողու եւ կ'երթայ ուրիշի կիներու աչք կը անկէ, մի՞թէ այդպիսի ամուսինի մը կինն ալ իրաւունք չունի՝ ի փոխարէնն ինքն ալ ապօրէն յարաբերութիւններ ունենալ ուրիշ էրկէ – մարդոց հետ... եւ այնատեն, ի՞նչ կ'ըլայ ընտանիքը, պատիւը, բարոյականը։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅՐ ՈՍԿԵՀՈՒՆ

ԵՂԵՓՎՈՂՈՒՄԸ ԿՐՏՈՑ ՀՅՈՒ

— Եթե՞լ, Տիկո՛, ձեր բոլոր տա-
ղամարդիկը տան Տիրամոր մոտ, ես ալ
կ՚երթամ:

Մեկ քանի ամիս առաջ, 1916 թուականի գարնան, Տիրամոր մոտ կ՚երթային միայն կիները, որոնց ամուսինները կռիւի դաշտերուն վրայ էին: Ամէն կիրակի, ամէն տօնի առաւօտ, կիները կը հաւաքուէին Տիրամոր մոտ, ուր կ՚աղօթէին անոր առջեւ, որ իրենց ամուսինները պահէ ռազմի դաշտին վրայ, ետ դարձնէ զանոնք ողջ ու առողջ, որ կարենան նորէն գալ իրենց տուները, իրենց ընտանիքներուն մօտ:

Ամէն կիրակի, ամէն տօնի առաւօտ, Տիրամոր մոտ կ՚երթային նաեւ Տիրամօր ընկերուհիները, որոնք ամուսիններ չունէին, որոնք ամուսնացած չէին, որոնք ամուսնանալու յոյսը կորսնցուցած էին, որոնք ամուսնանալու ոչ մէկ հետաքրքրութիւն ունէին, որոնք ամուսնանալու ատելութիւն ունէին, որոնք ամուսնանալու ամէն տեսակ միջոցներ ձեռք առած էին, բայց ամէն տեսակ միջոցներ ձեռք առնելէ յետոյ ալ չէին յաջողած ամուսնանալ, որոնք ամուսնանալու համար

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Եդուարդ Զաուիկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Ապրիլ 18ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իր մայրիկին՝

ԱՆՆԻԿ ՋԱՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալի յիշատակը յարգողներուն։

×

Լիոն.— Սահակ Նահապետեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ իր կնոջ

ՄԱՐԻԱՄ ՆԱՀԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, 18 Ապրիլ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին յետ պատարագի։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Լիոն.— Այրի Տիկին Հօթօեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, 18 Ապրիլ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻՐԱՆ ՀՕԹՕԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։

Կը խնդրուի ազգականներէն եւ բարեկամներէն ներկայ գտնուիլ։

Պատարագ ժամը 10ին։

×

Այրի Տիկին Սարգիս Աբրահամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, Կիրակի 18 Ապրիլ յետ պատարագի։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Պ. Միհրան Կարապետեան եւ զաւակները կը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ՝

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան 6րդ տարեդարձին առթիւ եւ Կարապետեան եւ Եալխանեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Վահագն Իշխալաչեան, Օր. Օր. Լօրա եւ Լիտիա Իշխալաչեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՉԵԱՆԻ

մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէն կ'ողբայ իր ընկերներէն՝

ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

(Թօփալեան)

մահը եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ողբացեալին այրիին եւ զաւակներուն։

×

Սեբաստիոյ Նահանգային Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Աղապապ Պարսամեանի եւ զաւակներուն

Աղապապ Պարսամեանի

արիածալի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները։

Տիկին Աշխէն Ասպիկեանի (Ծնեալ Սէմիզեան) մահուան առթիւ.—

Ասպիկեան ընտանիք 20 Ֆր., Շելլիկեան Ռ., Տէր եւ Տիկին Օհանեան, Շելլիկեան ընտանիք, Ժամկոչեան ընտանիք 25ական, Զալլաղեան ընտանիք, Տէր-Վարդանեան եղբ., Ս. Պօղոսեան, Շուշեան ընտանիք 10ական, Տէր եւ Տիկին Տօնիկեան 50 Ֆր.։

(Շար.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Փայլակ Կիրակոսեան 40 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարեգործական Տիկին Սաթենիկ Չերչեանի մահուան ի յիշատակ։

Հ. Ց. Դ.

ՏԻՍԻՆ.— Հ. Ց. Դ. կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8,30ին։ Անհրաժեշտ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Արշալոյս» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՍԱՐՍԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Վարդան Ենթ.ի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները իրենց սովորական հաւաքավայրը։

ՇԱԲԱԹ 17 Ապրիլ ժամը 21ին, Զաւարեան Ենթ.։

ԿԻՐԱԿԻ 18 Ապրիլ ժամը 15ին, Հայաստան խումբ։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 21, ժամը 21ին Շաւարշ Միսաքեան խումբ եւ Քրիստափոր Ենթակոմիտէ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 22, ընկերական ընդհանուր ժողով։

Վերոյիշեալ ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹՈՔԱՏԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի սովորական վայրը։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ, մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավօ։

Նախապահութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, Կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Սինեմա Քափիթոլի մէջ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան ներքեւ ու երեք Ցարանուանութեանց եւ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, 25 Ապրիլ

Salle Cigale, Avenue de Saxe, à 15 h. 30

Կը խօսին.— Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Մ. ՔԱՇՔԱՇԵԱՆ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական պատշաճ բաժին

Հանդէսէն յետոյ չքերթ եւ ծաղկեպսակի դիտեղում

Place Belcourt, Veilleur de Pierre

Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ։

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 25, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան

ՊԱՏԱՐԱԳ

NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըը Տամի Ս.Թոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն։

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութեան դաշտահանդէսը՝ Յունիս 6ին։

×

Մայիս 15, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 20ամեայ գործունէութեան տարեդարձին առիթով կազմակերպած գեղարուեստական երեկոյթը՝ ՍԵՎՐ։

×

ՀԱՑ ԴԱՏԻ ՕՐԸ

Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 20,30ին,
Սալ տը լա Շիմի։

×

Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան տարեկան ճաշասեղանը Մայիս 16ին Կիրակի կէսօրէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

×

Մայիս 28ը Ալֆորվիլի մէջ Յունիս 12ին մինչեւ լոյս։

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

COMMEMORE

LE 24 AVRIL DEUIL NATIONAL ARMENIEN

A cette occasion, un film inédit sur les communautés Arméniennes sera présenté

A l'issue de cette projection, deux membres de la Section Culturelle feront un exposé sur les circonstances du premier Génocide du 20ème siècle

MARDI 20 AVRIL A 20 H. 45

Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon, Paris (8e), Métro Franklin Roosevelt

— ENTREE GRATUITE —

ԺՈՂՈՎ – ԹԻՑԱՍԵՂԱՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները թէյասեղանի մը շուրջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին եկեղեցիին կից սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

L'AGENCE DE VOYAGES

J. Laronde & Cie

(Lic. A. 434)
1, Rue Garancière — Paris (6e)
Tél. : 633-95-60

Կը կազմակերպէ
խմբական այցելութիւն մը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 2ԷՆ 20

Մանրամասն յայտագիրը եւ արձանագրութեան թուղթ կը ղրկուին դիմումի վրայ։

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին

Աժանսին գրասենեակը միւնչեւ

ՅՈՒՆԻՍ ՄԻԿ

ԽՆԶՈՑՔ

ՀԱՄԱՀԱՅԱՐԵՑԴՅԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Կիրակի 18 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ, Վալանսի Հայ Բարեգործական Միութեան «Հիւսիսեան» սրահին մէջ, խնջոյք մը, եւ սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները։ Հաճելի ժամանց։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԻ

ԴԱՄԲԹԱՅՔ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Կը տեղեկացնէ թէ 13էն 25 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար նախատեսուած հայկ. պարի ձրի դասընթացքը յետ այսօրիկ պիտի տրուի 8էն 35 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։ Տարիքի այս փոփոխութիւնը կը կատարուի պահանջներուն դոհացում տալու նպատակով։

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին ծանօթանալ հայկական տոհմիկ պարերուն, միաժամանակ համախումբ կերպով քանի մը հաճելի ժամեր անցընել հայկական միջավայրի մէջ շաբթուան որոշ մէկ օրը, վառ պահելով հայ ոգին, բարեհաճին դիմել Միութեանս, ղրաւոր կերպով, հետեւեալ հասցէով.

Mlle Hilda Kalfayan
25, Av. du Maréchal Lyautey,
Paris (16e)

Կը խնդրուի նամակի մէջ ճշդել անուն, մականուն, սեռ, տարիք եւ հասցէ։

Սոյն դասընթացքները տեղի պիտի ունենան չաբաթ կէսօրէ վերջերը։

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵԻ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր գիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար։

ՕԴ — ՅԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ։
Բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
16
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
16 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12091

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.091

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Ը·

ՍՈՒԼԹԱՆԸ ԿԸ ԴԻՄԷ
ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՓԱՇԱՅԻՆ

Մինչ Փոլոքոթրոնիս կը մաքրէր Տրամա-Ալիի հաշիւը Արգոսէն կորնթոս տանող ճամբուն վրայ, անկախ Յունաստանի կառավարութեան նախագահ Մաւրոքոր – տաթօ լաւ դաս մը կուտար Միսոլոնկիի մէջ Րչէիտ եւ Խոմէր փաշաներուն, որոնք պաշարած էին հերոսական քաղաքը: 300 յոյն ռազմիկներ կը ճակատէին 11·000 թուրք զինուորներու դէմ: Լէոնիտասի պատմութիւնը կը կրկնուէր: Դաւիթ կը ծառանար Գողիաթի դէմ եւ կը պեռնէր զայն:

Թուրք փաշաները յունական Ծնունդի օրը ուղեր էին յանկարծակիի բերել պաշարուածները: 800 ընտիր զինուորներ մազլցեր էին պարիսպներէն վեր: Յոյները դարանակալ կը սպասէին ներսը: 500 թուրք զինուորներ Յոյներու փորած փոսերուն մէջ իյնալով կատորուեցան:

Աւելի ծանր ազէտ մը վախնալով, Րչիտ եւ Օմար փաշաները խայտառակաբար փախուստի դիմեցին Միսոլոնկիէն, այնտեղ ձգելով ամէն ինչ, — թնդանօթ, ռազմանիւթ, նոյնիսկ իրենց անձնական դրքերը: 1821ի Պոլսոյ եւ 1822ի Փիսոսի արիւնոտ Զատիկներուն վրէժը կը լուծէր Մաւրոքորտաթօ՝ Միսոլոնկիի յաղթա – պանծ Ծնունդով:

Արդոսէն վերջ Միսոլոնկիի յաղթանակը 1822 Դեկտ· 25ին աւելի եւս կ'ոգեւորէր յոյն հայրենասէրները եւ կը մղէր զանոնք չարունակելու ազատագրական չարժումները՝ մինչեւ յաղթանակ:

Յոյնականի «Ծօթը Կղզիները»ը անգլ· մարզպան Սըր Թոմաս Մէյթլէնտի իշխանութեան տակ ենթարկուած էին չատ խիստ վարչաձեւի: Բազմաթիւ Յոյներ յուշեալ կղզիներէն փութացեր էին Մորէա՝ օգնելու իրենց ապստամբ եղբայրներուն: Անգլիացի մարզպանը 1821 Յունիս 1ի հրամանագրով քաղաքացիութենէ վտարեց զանոնք եւ դրաւեց անոնց բոլոր ստացուածքները: Յուլիս 22ին ուրիշ հրամանագրով մը արգիլեց հելլենական դրօշ կրող նաւերուն մուտքը Յոնիականի ջուրերը, այլապէս սպառնալով իրրեւ ծովահէն վերաբերուիլ անոնց հետ:

Յոնիականի կղզիները ահուսարսափի օրեր ապրեցան անգլիական վարչաձեւին տակ մինչեւ մարզպան Սըր Թոմաս Մէյթլէնտի յանկարծական մահը 17 Յունուար 1823ին: Ամբողջ Յունաստան եւ կղզիները լայն չունչ մը առին:

Անգլիոյ մէջ վարչապետ Քէսըլրիկի յաղթած էր Քէնինկ: Յոնիականի մէջ Մէյթլէնտը փոխարինեց Սըր Ֆրեաերիք Ատամ: Բրիտանական այս երկու պետականդէմքերն ալ մեծ համակրութիւն ցոյց տուին յունական ապստամբութեան հանդէպ: Հիմնապէս փոխուեցաւ անգլիական քաղաքականութիւնը: Սըր Ատամ բարեացակամ աչակուռիւն ցոյց տուաւ ազատասուններ Յոյներուն եւ թոյլատրեց, որ յանուն ազատագրութեան կռուողներուն օգնելու համար ընկերութիւններ կազմուին կղզիներուն մէջ:

Ամէն կողմէ օգնութիւններ հասան Յունաստան: Եւրոպացի ծանօթ դէմքեր իրենց կամաւոր միացան յոյն ռազմիկներուն: Առանց չարքէն յիշենք Լորա Ֆոչ – րէյնը, Ֆրանսացի գնդապետ Ֆապվիէն եւ Լորա Պայրընը, որ երեք տարի իտալիա ապրելէ ետք, 1823 Յուլիսին ձենովայէն մեկնեցաւ Յունաստան: 1824 Յունուարին հասաւ Միսոլոնկի, հրապուրուած անոր փառապանծ անունէն: Այնտեղ հիւանդանալով մեռաւ Ապրիլ 15ին: 36 տարեկան էր: Գնդ· Ֆապվիէ 1823 Դեկտ· 23ին Նաւարին հասնելով միացաւ Յոյներուն: Յեռադային Աթէնքը պիտի պաշարէր Թուրքերուն դէմ:

Մարկոս Պոցարիս իր 250 Փալիքարներով հերոսական կռիւ մղեց Մուսթոյի փաշայի 20·000 զինուորներուն դէմ, որոնք Թեսալիայէն կուգային Քարփէնիցի: 1823 Օգոստոս 20ին Պոցարիս դիւերանց յանկարծակի յարձակեցաւ Թուրքերուն վրայ, որոնք կը քնանային: Մէկ վայրկեանի մէջ դաշոյնով ու սուրով սպանուեցան աւելի քան 500 զինուորներ: Պոցարիս անձամբ մտաւ հրամանատար փաշայի վրանը, սպաննեց անոր եօթը սպաները: Չակառակ վիրաւորութեան, չարունակեց կռիւը՝ դէտին փռելով բազմաթիւ Թուրքեր: Ինք ալ հերոսաբար նահատակուեցաւ՝ ճակտէն գարնուած: Ընկերները չարունակեցին կռիւը: Ուրիշ ռազմիկներ իջան լեռներէն եւ դէպի Ազրաֆա քչեցին Թուրքերը, որոնք Յոյներուն ձեռքը ձգեցին իրենց վրաններն ու ռազմամթերքը: «Սուլիի արծիւ» Պոցարիսի մարմինը Միսոլոնկի տարուելով փառաչուք եւ յուղիչ արարողութեամբ թաղուեցաւ հերոսական քաղաքին մէջ: Ամբողջ ժողովուրդը կուլար եւ յեղափոխական երգեր կ'երգէր:

Պոլսոյ կառավարութիւնը անդօր իր սեփական ուժերով զսպելու յունական ապըստամբութիւնը, դիմեց Եգիպտոսի փաշա Մուհամմէտ Ալիի աջակցութեան:

Կրետէի Յոյները մասնակցեր էին 1821ի ապստամբական չարժման: Սուլթան Մահմուտ Եգիպտոսի փաշային յանձնած էր Միջերկրականի մեծ կղզին խաղաղեցնելու պաշտօնը: Նախ իր փեսան Հասան փաշա, անոր մահէն (1823) եաք յաջորդը Հիւսէյն պէյ ամէնէն վայրագ միջոցներով ահաւասարսափի մթնոլորտ մը ստեղծեին Կրետէի մէջ: Քարայրի մը մէջ ապաստանած 500 Յոյներ արգելափակ մեռան: Թուրք եւ եգիպտացի զինուորներ հրոյ ճարակ դարձուցին բազմաթիւ գիւղեր, փճացուցին հունձքերը, անիմայ ձգեցին ու կոտորեցին ամէն բան: Կրետացիք Հիդրայէն օգնութեան կանչեցին Թոմպազիսը, որ 1823ի ամբողջ տեւողութեան հերոսական կռիւներ մղեց: Սակայն ի վերջոյ ստիպուեցաւ հեռանալ: Իր զինակիցները ապաստանեցան Քաոս կղզին, որ դրաւուեցաւ 1924 Ապրիլին եւ բնակիչները տարուեցան Եգիպտոս:

Կրետէի «խաղաղեցում»էն վերջ, Սուլթան Մահմուտ Մորէայի «մաքրարար – ծում»ն ալ յանձնեց Մուհամմէտ Ալի փաշայի: Կ'ըսուի թէ կոմս Մէթթէրնիխին էր այս խորհուրդը տուած Սուլթանին:

1824 Փետր· 9ին Մուհամմէտ Ալի նշանակուեցաւ «սէրասքէր» (սպարապետ) Յունաստանի դէմ գործող Թրքական բանակներուն: Մ· Ալի ալպանացի էր, ծնած Քավալա 1769ին: 1798ին օսմանեան կառավարութեան կողմէ ալպանական բանակով մը ղրկուած էր Եգիպտոս՝ կռուելու Պոնափարթի դէմ: 1803ին դրաւելով Գահիրէի միջնաբերդը՝ Սուլթանին կողմէ ճանչցուեր էր իրրեւ փաշա Եգիպտոսի: 1823ին դրաւեց Նուպիան եւ հիմնեց Խարթում: Նոյնպէս խաղաղեցուց Սարբիան՝ յաղթելով վահապիներուն, որոնք ըմբոստացեր էին Սուլթանին դէմ: Մէջքէն ու Մէտինէն ենթարկեց իրեն: Դարձաւ մեծ մրցակից մը իսլամներու խալիֆային:

500 Ֆրանսացի զինուորականներ՝ զբաղ-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԵՐՁԵՑՈՒՄԸ

—o—

Ամերիկացի 15 մարզիկներու եւ լրագրողներու այցը Չինաստան, չին-ամերիկեան մերձեցման մը նախամուտը կազմեց: Այս ուղղութեամբ չատ յուսկանչական կը նկատուի չին վարչապետին յայտարարութիւնը ամերիկացի մարզիկներուն, ընդունելութեան ընթացքին:

Շու էն Լայ նկատել տուաւ, թէ անցեալին գործօն յարաբերութիւններ գոյութիւն ունեցած են երկու երկիրներու միջեւ: Այդ յարաբերութիւնները երկար ժամանակով խզուեցան, սակայն հիմա, «չնորհիւ ձեր այցելութեան, նոր էջ մը բացուեցաւ չին եւ ամերիկացի ժողովուրդներու յարաբերութեան մէջ: Վըստահ եմ, աւելցուց վարչապետը, որ բնակեմութեան այս ձգտումը հաւանութեանը պիտի արժանանայ երկու ժողովուրդներուն»:

Շու էն Լայ դիտել տուաւ նաեւ, թէ իրենց մշակոյթի յեղափոխութիւնը երկար ժամանակ խլած է իրենցմէ, ինչ որ պատճառ դարձած է, որ իրենք յաճախ առիթ չունենան իրենց աչքը յառելու դէպի դուրս:

Ընդունելութեան մասնակից ամերիկացի թղթակիցները նկատեցին, որ Շու էն Լայ չատ սիրալիր եղած է Ամերիկացիներու համար՝ մտերմիկ խօսակցութիւններ ստեղծելով անոնց հետ:

Յատկանշական կը նկատուին նաեւ այն իրազուիւնները, որ փեքին վերահաս – տատեց հեռաձայնային կապը Ուաշինկթընի եւ Լոնտոնի հետ, որոնք խզուած էին առաջինին հետ 1968 Նոյեմբեր 15ին, իսկ երկրորդին, այսինքն Լոնտոնի հետ՝ 1949 Մայիսին:

Նոր անակնկալ մը եղաւ նաեւ չին խնդրանութիւններուն ուղղած հրաւէրը դեսպանի պատկերասփիւռին՝ Չինաստան այցելելու եւ նկարներ հանելու: Առաջին անգամ է, որ նման արտօնութիւն կը տրուի Արեւմտեան Գերմանացիներու:

Նիքսըն, իր կարգին, բարեկամեցողութեան տրամադրութիւն յայտնեց յայտարարելով անմիջապէս, թէ ի մտոյ թոյլ պիտի տայ ոչ-ռազմավարական ապրանքներու առեւտուրի վերահաստատումը Չինաստանի հետ: Թոյլատրելի փոխանակութեան ստիճանը պիտի ճշդուի ի մտոյ:

Միւս կողմէ, Ուաշինկթըն այսուհետեւ վիզա պիտի տայ անհատներու եւ խմբակներու, որոնք Չինաստանէն կ'ուզեն Մ· Նահանգներ այցելել: Դրամական կարգադրութիւն մըն ալ պիտի ըլլայ, որպէսզի Չինաստան իր վճարումները կատարէ տոլարով: Ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները արտօնութիւն ունին այլեւս վաճառնիւթ հայթայթելու չին օդանաւերու եւ փոխադրանաւերու: Միակ արգելքը կը վերաբերի այն օդանաւերուն եւ նաւերուն, որոնք ապրանք կը փոխադրեն Հիւս· Վիէթնամ, Հիւս· Քորէա եւ Քուպա: Ամերիկեան նաւեր կրնան այսուհետեւ չինական նաւահանգիստներէ ապրանք բեռցնել: Նիքսըն խոստացաւ նաեւ «այլ կարգադրութիւններ ալ ընել»:

Մոսկուա, ինչպէս նկատել կուտան քաղաքական դէտերը, բնականաբար հաչա աչքով չի դիտեր չին – ամերիկեան մերձեցման փորձերը: Աւելին՝ նոյնիսկ կը մտահոգուի, քանի որ Կրեմլինի վարիչները միչտ ունեցած են այն վախը, որ փեքին – Ուաշինկթըն բարեկամութեան հաստատումով Խորհ· Միութիւնը տակաւ դիրքի մէջ կը մնայ եւ կ'առանձնանայ:

Խորհ· Միութեան մամուլը յամենայն դէպս կը ձգնի ցոյց տալ չին քաղաքականութեան հակասութիւնները: Այսպէս, «Պրաւդա» մէկ կողմէ կը հաղորդէ Չինաստանի 499րդ ազդարարութիւնը Ուաշինկթընի եւ միւս կողմէ ամերիկացի մարզիկներու եւ լրագրողներու այցելութիւնը փեքին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍԷն կը հաղորդեն որ ուսանողական ծանր միջադէպերը կը չարունակուին քաղաքին թէ Անգարայի մէջ, ուր ռումբեր պայթած են Գիտութեանց համալսարանին մէջ: Պայթումներ եղած են նաեւ Ռոպըրթ Հաստատութեան մէջ: Այս հաստատութիւնը անցեալ դարուն հիմնուած է ամերիկացի բարեսէրի մը կողմէ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Սինոպէն (Սեւ Ծով) հասած լուրերու համաձայն աղջկանց վարժարանի մէջ (նորմալ), կռիւներ ծագած են բողոքելու համար հեռաւոր վայրերու մէջ պաշտօնի նշանակումներու դէմ: 25 ուսանող եւ եօթը դասատու հիւանդանոց փոխադրուած են:

ԺԱՒ ՇԸՎԱԼԻԷ, Ալժէի երբեմնի քաղաքապետը մեռաւ առջի օր Սպիտակ քաղաքին մէջ, ղոր չէր ուզած ձգել անկախութենէն վերջն ալ: 59 տարեկան էր եւ եօթը զաւակ ունէր: Եղած է Ալժէի երեսփոխան եւ Ազգ· Պաշտպանութեան նախարար Մենաէսի դահլիճին մէջ (1955):

ՍԷՅԼԱՆԻ կառավարութիւնը, որու գլխլուխը կը գտնուի ձախակողմեան հակումներ ունեցող վարչապետ մը՝ Տիկին Պանտարանայք, «բարեկամ երկիրներէ» դէնք եւ ռազմամթերք խնդրեց, զսպելու համար ձախակողմեան խմբակցութիւններու խռովութիւնները: Դիմումը կատարուած է Անգլիոյ, որ ամերիկեան 6 թռան եւ մեծ քանակութեամբ զէնք առաքած է արդէն կղզին: Հիւս· Քորէայի վեց դիւանագէտներ արտօնութիւն չեն ստացած մեկնելու Սէյլանէն: Կառավարութիւնը զանոնք մեղսակից կը նկատէ խռովարարներու:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

1915-ԻՆ ԱԼ ԳԱՐՈՒՆ ԷՐ ԵՒ ԱՊՐԻԼ ԱՄԻՍ...

Ձմրան թախծոտ ու մռայլ օրերէն վերջ՝ եկաւ ահա գարունը, իրեն հետ բերած արեւի կենսատու շողերով: Կը խայտայ բնութիւնը՝ իր վերազարթնումի պերճանքով: Կը խայտան նաեւ մարդկային հոգիները՝ բնութեան զարթօնքին պարզեւած հրաշքին համայքով... Յարութեան տօն է նաեւ մարդկութեան համար: Եկեղեցիներու զանգակները կը զօդանջեն քրիստոնէական հաւատքով՝ յետ մահու, նոր եւ անմահական կեանքի խոստումն աւետելով:

1915ին ալ գարուն էր եւ ապրիլեան ամիս, եւ մտածել թէ՝ երբ մարդիկ ու բնութիւն, նոր կեանքի յոյսերով օրօրուն, իրենց աչքերը կը բանային արեւի լոյսին... Ու ահա ճիշդ՝ կեանքի խորհուրդով լի, ապրիլեան յոյսի եւ լոյսի օրերուն էր որ, մեր դարաւոր նենգ ու վատթար թշնամին Թուրքը՝ ի գործ դրաւ Հայկեան ցեղի խոպտաւ բնաջնջման իր դիւային ծրագիրը: Արմատախիլ ու տեղահան ընելով իր տունէն ու բոյնէն ամբողջ ժողովուրդ մը՝ անզէն, անպաշտպան: Եւ իր ոճրագործի լախտի հարուածով, վայրագօրէն վերջ տուաւ կեանքին, մէկուկէս միլիոն անմեղ ու արդար հայ հոգիներու...

Եւ մենք, տառապանքի այդ ճամբաներէն անցած մնացորդաց՝ կենդանի վկաները, մեր ժողովուրդին ապրած այդ զարհուրելի, անպատմելի նախճիրին... ցաւի ու կսկիծի կրակը մեր կրծքին, կարուած մեր ծննդավայրէն, եղած բնաւէր ու վտարանդի, ցրուած աշխարհի չորս ծագերուն: Ահա յիսունեւվեց տարիներէ ի վեր, դիտակից ազգի մը զաւակներուն վայել հաւատարմութեամբ, ապրիլեան այս օրերուն, կ'ոգեկոչենք յիշատակը՝ մեր ազգի անբա՛խտ զոհերուն, եւ խունկով ու աղօթքով, անոնց մահուան խորհուրդին առջեւ ծնրադիր, մեր նահատակներու սո՛ւրբ ու նուիրական յիշատակը՝ Հայուն հետ անմահացնելու մեր ուխտը կ'ընենք...

Ուխտ մը՝ որ անպայման դարերու ընթացքին, իրարու յաջորդող, իրարու կեանք տուող, Հայկեան բազում սերունդներ ըրած են իրենց նախնիքներու աճիւնին առջեւ, հաւատարիմ մնալու իրենց պապերու ազգային իդէալներուն եւ տենչերուն: Այլապէս, ի՞նչպէս կըրնար Հայը՝ ըլլալով դարերու արեան ու արցունքի ճամբաներէն անցած բազմահարիւր ժողովուրդ, յաջողիլ պահել ազգային իր ինքնուրոյն դիմագիծը՝ լեզուն ու մշակոյթը: Ո՞ւր են այսօր, պատմութեան մէջ Հայո՛ւն հետ յիշուած, Հայո՛ւն հետ ճամբայ ելած ու ապրած այն բոլոր ազգերը, որոնք եղած են թուո՛վ չատ աւելի, զէնքո՛վ աւելի զօրաւոր, որոնց զէնքերուն է բախած Հայկեան նիզակը: Զէ՞ որ այսօր այդ բոլոր հին ազգերը՝ պատմութեան մէջ իրենց անունն են միայն ձգած ու անհետացած: Իսկ Հայկեան մեր հրա՛շք ժողովուրդը՝ կայ ու կը մնայ, հակառակ իր ապրած այնքա՛ն վերիվայրումներուն: Կարելի՞ է ըսել թէ՝ ո՞ւր է մեր հրա՛շք ժողովուրդին՝ չյողնելու, դարերու բեռան տակ չծերանալու, մի՛չտ երիտասարդ ու կենսունակ մնալու գաղտնիքը:

Մեր տաղանդաւոր դրագէտներէն, Արշակ Զօպանեան, հայ լեզուին նուիրած իր այնքան գեղեցիկ կտորով «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին», հետեւեալ կերպով կը բնորոշէ, դարերու ընթացքին անպատասխան մնացած այս հարցումը: Ա. Զօպանեան, հայ լեզուն կը նմանցնէ մշտահոս, վճիտ գետի մը, որ իր ծագումը կ'առնէ բարձրաբերձ սարերու մը չուչին մէջէն, եւ «որ անհաշուելի ժամանակներէ ի վեր, արեւուն տակ կը պարզցնէ իր թարմ ու առոյգ տեսքը հայկական»... ու կ'եզրակացնէ «Դարաւոր վազքէ՝ քեզ չէ՛ յոգնեցուցած, քեզ չէ՛ ծերացուցած: Մշտահոս երիտասարդութեանդ գաղտնիքը՝ քու մէջդ է»:

Որպէսզի դարերու մէջէն մեզի հասած լեզու մը՝ մնայ մի՛չտ երիտասարդ՝ նախ անհրաժեշտ է որ այդ լեզուն խօսող ժողովուրդն ըլլայ երիտասարդ ու կենսունակ, եւ օժտուած բարոյական, ֆիզիքական ու մտային բացառիկ կարողութիւններով: Անպայմա՛ն որ, ցաւի ու տառապանքի մէջ թրծուած Հայուն տոկո՛ւն նկարագիրն ու աննկուն հոգի կամքը՝ եղած են իրեն մի՛չտ վահան՝ ու պաշտպանած գինքը՝ դարերու ահե՛ղ փոթորիկներէն:

Առաւօտեան դարձած Հայուն կենսունակութիւնը հաստատող խօսուն ապացոյցը՝ Թուրքն է որ ունեցաւ 1918ի մայիսեան օրերուն, եւ անակնկալի եկաւ: Այն օրերուն, երբ ինքը՝ իր ցեղասպան ծրագրի յաջողութեամբ գինուած, հրճռճռանքի պահեր կ'ապրէր... եւ Արեւելեան Հայաստանն ալ, դիւրին որս նկատելով, եկած էր մի՛չտ արեան ծարաւի իր բնազդներով, Արեւելեան Հայաստանի մէջ ալ, նոր նախճիրներ կազմակերպելու... երբ անսպասելիօրէն իրեն դէմը դուս, իր իսկ կազմակերպած ջարդէն ու կոտորածէն, հուրէն ու սուրէն մազապուրծ ազատած, բայց արդէն իսկ յուսահատութիւն առած ու մէկքը չոկած խիղախ ժողովուրդ մը, որ կառչած իր հայրենի հողին, ազատ ապրելու իր ազգային տենչերուն, յուսահատական պայմաններու մէջ, հերոսաբար կուրծք տուաւ Թուրքին, ու դարերու կուտակուած վրէժի թափով, յաղթելու եւ ազատ ապրելու վճռական կամքով՝ յաջողեցաւ մինչեւ ակռաները գինուած Թուրքը պարտութեան մատնելով զայն ծունկի բերել...:

Դիւրին է երեւակայել Թուրքին՝ իր երկուառն զոհէն ու դարերով իրեն վասալ նկատուած Հայէն կրած զէնքի այս ամօթահար պարտութենէն ունեցած կատաղութիւնը: Այսօ՛ր ալ Հայը՝ իր վերաշինուած, ծլող ու ծաղկող հայրենիքով, եւ իր ստեղծագործ, չարքաշ ու կեանքի աւիւնով եռուն ժողովուրդով, կը չարունակէ մնալ, իրեն սահմանակից եղող Թուրքին մղձաւանջը...:

Որովհետեւ մինչ Հայը՝ իր տոկուն կամքով եւ իր աշխատասէր ժողովուրդին բազուկին ուժով, քարէն ու ապառաժէն հայրենիք կը կերտէ, քարն ու ապառաժը փշրելով բարերար հողի վերածելով, հայրենիք կը չէնցնէ, անդին դարերով իրեն հպատակ եղող ժողովուրդները կերզեքելով ապրելու վարժուած Թուրքը՝ Հայէն յափշտակուած մշակելի հողերն անդամ, ձգած է անմշակ ու խոպան՝ եւ ինքը մնացած աղքատ ու անօթի, եւ ձեռք կարկառած հեռաւոր քրիստոնեայ Ամերիկային:

Դեռ երէկ յարութեան տօն էր եւ մեռելոցի օր: Եւ մենք, մեր պապենական հաւատքի օրէնքով, մեզմէ առաչուէտ բաժնուած սիրելիներու հոգիներուն խաղաղութեան համար, հոգեհանդիստ կատարել տուինք: Որպէս սիրոյ ու յարգանքի նշան, այցի երթալով անոնց չիրիմներուն, ծաղիկներով կը զարդարենք զանոնք, եւ հայ քահանայի աղօթքի մրմունջով, օրհնել կուտանք մեր ընտանեկան դամբարանները:

Միթէ կարելի՞ է, տառապանքով չմըտածել որ, ապրիլեան այս օրերուն, մեռելոցի եւ ողջակիզման օրեր են նաեւ Մեծ Եղեռնի մեր ազգի մէկուկէս միլիոն, Թուրքին հուրին ու սուրին զոհ դացած ապրիլեան նահատակներուն համար ալ... որոնց տանջահար մարմինները՝ չունեցան ո՛չ չիրիմ եւ ոչ իսկ փոս մը անանուն... եւ անոնց աճիւնները մնացին գուրկ՝ իրենց պապենական հաւատքի խունկէն ու աղօթքէն ու կարօտ, իրենց հարազատներու այցին...:

Այս ցաւագին ապրումները մեզ մղեցին յիշելու Մեծ Եղեռնի նահատակներու յիշատակը՝ յաւերժացնելու ծառայող Տիգրանակերտի մէջ կառուցուելիք յուշարձանը: Եւ հոգեկան անխառն գոհունակութեամբ կը մտածենք թէ՝ յետ չինութեան, յուշարձանը՝ Ցրանսահայութեան համար պիտի ըլլայ խորհրդանշանը մեր նահատակներու հաւաքական դամբարանին եւ անոնց մահուան խորհուրդին... որուն առջեւ ներկայ ու իրարու յաջորդող բազում սերունդներ պիտի գան ներշնչուելու անոնց մահուան խորհուրդով... որոնք յանուն հայ ժողովուրդի ազատագրութեան եւ պապենական սուրբ հաւատքին՝ նահատակուեցան բազմաչարչար մահով...:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՍԵԽՆ ՈՒ ՁՄԵՐՈՒԿԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

— Բոստանս իր տեղն էր, Աթօ աղա, բայց էլ մերը չէ, Թուրքինն է:

— Հապ՞, — հեգնեց Աթօն: — Ուրեմն Թուրքը ձեր քաղաքն էլ ա վեր կալե՞լ... բոստաններն էլ հէ՞տը...

— Վերցրել է, հրամանքդ... վերցրել է, մարդկանց կոտորել, իսկ ձմերուկներին ձեռք չի տուել...

— Հապ՛... էդ լաւ ա, որ ձմերուկին ձեռք չի տուել, — հաւանութիւն տուեց Աթօն:—Հիմի նստոտած ե՞ն մեր եղների նման:

— Եղների չափ չեն, աւելի խոշոր են, աղա... Քո խոտի կիսուկների չափ են...

Զդում ենք, որ լուռ պայքար է պնում երկու ախոյեանների միջեւ ու ապասում ենք, թէ ինչով կը վերջանայ այդ պայքարը: Ասենք, ինչով պիտի վերջանայ որ... մէկը աղքատ, վտիտ, անտուն ու օտարական, միւսը՝ փորը պարարտ, աչքը իւղակալած, ձայնը հզօր... Եւ ահա այդ մարդը, որը չարունակ իրեն չղջպատողների քծնանքն է տեսել, հիմա կանգնած է մի վտիտ դպրոցական առաջ, որը նշաններից երեւում է, որ նոյնիսկ արժանապատուութիւն էլ ունի, նոյնիսկ հեգնում է իրե՛ն, իր կիսուկները... Այո՛, այո՛, երբ այդ փսլնքոտն ասում է՝ Տիգրանակերտի ձմերուկները քո կիսուկների չափ են, աչկարա Աթոյի խոտի դէղերն է ծաղրում: «Ուրեմն իմ էն ասպղին կիսուկները սրա աչքին ձմերուկից էլ են պուչո՞ւր», — վիրաւորուած իրեն-իրեն եփւում էր Աթօն: Ու հիմա իր խոտի կիսուկների անունը լսելով, խայթուեց ու յանկարծ գայրացաւ:

— Ադա՛, — ասաց, — դու էլի մեղ ձեռ ես առնո՞ւմ, տօ դպղթական չան որդի:

Ու վրայ քշեց:

Մարդիկ բռնեցին նրա թեւերից:

— Նահլաթ քեզ չար սատանայ...

Իսկ Տիգրա՞նը: Օ՛, այնտեղ պիտի լինէիք, տեսնելու նրա լուռ դայրոյթը, որ ճնշուած էր կամքի փականքների տակ: Եփւում էր այդ մարդը, բայց անձայն, առանց խըլթխըլթոցի, առանց զոլորշի արձակելու:

Անզօր ատելութեամբ նայեց իր հակառակորդին ու տեղից վեր կենալով գոչեց.

— Մէյդան բացէք, հիմա ես պիտի

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Մարդուս համար հարստութիւն, պաշտօն, փառք ու մեծութիւն կուտ մը արժէք չունին, բարոյական ունենալու է, էֆէնտիմ, բարոյական...

Ղուկաս էֆէնտի անմիջապէս ժամացոյցին նայեցաւ, կէսօրին կէս ժամ կար:

Անմիջապէս ոտքի ելաւ:

— Կը ներէք, էֆէնտիս, ժամադրութիւն ունիմ, ուշ մնացի, վազը կրկին հրամմեցէք ու այդ գործին համար եր – կարօրէն տեսակցինք:

Ու Ղուկաս էֆէնտի փութաց դուրս ելլելու, իրեն հետ քաշել տանելով բարեկամը:

Փողոսը անմիջապէս կառք մը ցատկեց եւ գոչեց.

— Պէյ օղլու, Պոն Մարշէ:

Կէսօրին մօտ, Ղուկաս էֆէնտի Պոն Մարշէի առջեւ կառքէն իջաւ եւ արագ քայլերով ուղղուեցաւ Վառվառի տունը:

— Արդեօք եկա՞ծ է աղջիկը, կը մտածէր սրտատրոփ:

Վերջապէս դրան առջեւ հասնելով՝ զանգակը հնչեցուց:

Պառաւ կին մը, Վառվառի սպասուհին ու միանգամայն խորհրդականը, եկաւ դուռը բանալու:

— Ո՞վ կայ վերը, — հարցուց վաճառականը, որուն ձայնը յուզումէն կը դողար:

— Աղջիկը հոս է, պատասխանեց պառաւը կամաց ձայնով մը:

— Ո՞ր սենեակն է:

— Վերը, սալոնը, կար կը կարէ...

— Վառվառ հանրմը վար կանչէ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի, դեռնայարկը զանուած մութ սենեակ մը երթալով:

Երկու վայրկեան ետքը տանտիրուհին եկաւ վաճառականին քով:

— Այս ի՛նչ լուսնկայի պէս աղջիկ է, եղաւ իր առաջին խօսքը, ի՛նչ աչքեր, ի՛նչ մազեր... իրաւցնէ փրղլանքի մը...

— Շատո՞նց հոս է:

— Ժամ մը եղաւ...

— Հեռը եկող մարդը հո՞ս է...

— Զէ, անիկա ճամբու ղրկի, ըսի որ աճապարէ, կար մը ունիմ, մինչեւ իրիկուն աղջիկը վար պիտի դնեմ, թող իրիկուան դէմ պայ առնէ... ասիկա իրեն յո՛ւն հետ ճամբայ ելած ու ապրած այն բոլոր ազգերը, որոնք եղած են թուո՛վ չատ աւելի, զէնքո՛վ աւելի զօրաւոր, որոնց զէնքերուն է բախած Հայկեան նիզակը: Զէ՞ որ այսօր այդ բոլոր հին ազգերը՝ պատմութեան մէջ իրենց անունն են միայն ձգած ու անհետացած: Իսկ Հայկեան մեր հրա՛շք ժողովուրդը՝ կայ ու կը մնայ, հակառակ իր ապրած այնքա՛ն վերիվայրումներուն: Կարելի՞ է ըսել թէ՝ ո՞ւր է մեր հրա՛շք ժողովուրդին՝ չյողնելու, դարերու բեռան տակ չծերանալու, մի՛չտ երիտասարդ ու կենսունակ մնալու գաղտնիքը:

Մեր տաղանդաւոր դրագէտներէն, Արշակ Զօպանեան, հայ լեզուին նուիրած իր այնքան գեղեցիկ կտորով «Գեղօն ի պատիւ հայ լեզուին», հետեւեալ կերպով կը բնորոշէ, դարերու ընթացքին անպատասխան մնացած այս հարցումը: Ա. Զօպանեան, հայ լեզուն կը նմանցնէ մշտահոս, վճիտ գետի մը, որ իր ծագումը կ'առնէ բարձրաբերձ սարերու մը չուչին մէջէն, եւ «որ անհաշուելի ժամանակներէ ի վեր, արեւուն տակ կը պարզցնէ իր թարմ ու առոյգ տեսքը հայկական»... ու կ'եզրակացնէ «Դարաւոր վազքէ՝ քեզ չէ՛ յոգնեցուցած, քեզ չէ՛ ծերացուցած: Մշտահոս երիտասարդութեանդ գաղտնիքը՝ քու մէջդ է»:

Որպէսզի դարերու մէջէն մեզի հասած լեզու մը՝ մնայ մի՛չտ երիտասարդ՝ նախ անհրաժեշտ է որ այդ լեզուն խօսող ժողովուրդն ըլլայ երիտասարդ ու կենսունակ, եւ օժտուած բարոյական, ֆիզիքական ու մտային բացառիկ կարողութիւններով: Անպայմա՛ն որ, ցաւի ու տառապանքի մէջ թրծուած Հայուն տոկո՛ւն նկարագիրն ու աննկուն հոգի կամքը՝ եղած են իրեն մի՛չտ վահան՝ ու պաշտպանած գինքը՝ դարերու ահե՛ղ փոթորիկներէն:

Առաւօտեան դարձած Հայուն կենսունակութիւնը հաստատող խօսուն ապացոյցը՝ Թուրքն է որ ունեցաւ 1918ի մայիսեան օրերուն, եւ անակնկալի եկաւ: Այն օրերուն, երբ ինքը՝ իր ցեղասպան ծրագրի յաջողութեամբ գինուած, հրճռճռանքի պահեր կ'ապրէր... եւ Արեւելեան Հայաստանն ալ, դիւրին որս նկատելով, եկած էր մի՛չտ արեան ծարաւի իր բնազդներով, Արեւելեան Հայաստանի մէջ ալ, նոր նախճիրներ կազմակերպելու... երբ անսպասելիօրէն իրեն դէմը դուս, իր իսկ կազմակերպած ջարդէն ու կոտորածէն, հուրէն ու սուրէն մազապուրծ ազատած, բայց արդէն իսկ յուսահատութիւն առած ու մէկքը չոկած խիղախ ժողովուրդ մը, որ կառչած իր հայրենի հողին, ազատ ապրելու իր ազգային տենչերուն, յուսահատական պայմաններու մէջ, հերոսաբար կուրծք տուաւ Թուրքին, ու դարերու կուտակուած վրէժի թափով, յաղթելու եւ ազատ ապրելու վճռական կամքով՝ յաջողեցաւ մինչեւ ակռաները գինուած Թուրքը պարտութեան մատնելով զայն ծունկի բերել...:

Դիւրին է երեւակայել Թուրքին՝ իր երկուառն զոհէն ու դարերով իրեն վասալ նկատուած Հայէն կրած զէնքի այս ամօթահար պարտութենէն ունեցած կատաղութիւնը: Այսօ՛ր ալ Հայը՝ իր վերաշինուած, ծլող ու ծաղկող հայրենիքով, եւ իր ստեղծագործ, չարքաշ ու կեանքի աւիւնով եռուն ժողովուրդով, կը չարունակէ մնալ, իրեն սահմանակից եղող Թուրքին մղձաւանջը...:

Որովհետեւ մինչ Հայը՝ իր տոկուն կամքով եւ իր աշխատասէր ժողովուրդին բազուկին ուժով, քարէն ու ապառաժէն հայրենիք կը կերտէ, քարն ու ապառաժը փշրելով բարերար հողի վերածելով, հայրենիք կը չէնցնէ, անդին դարերով իրեն հպատակ եղող ժողովուրդները կերզեքելով ապրելու վարժուած Թուրքը՝ Հայէն յափշտակուած մշակելի հողերն անդամ, ձգած է անմշակ ու խոպան՝ եւ ինքը մնացած աղքատ ու անօթի, եւ ձեռք կարկառած հեռաւոր քրիստոնեայ Ամերիկային:

Դեռ երէկ յարութեան տօն էր եւ մեռելոցի օր: Եւ մենք, մեր պապենական հաւատքի օրէնքով, մեզմէ առաչուէտ բաժնուած սիրելիներու հոգիներուն խաղաղութեան համար, հոգեհանդիստ կատարել տուինք: Որպէս սիրոյ ու յարգանքի նշան, այցի երթալով անոնց չիրիմներուն, ծաղիկներով կը զարդարենք զանոնք, եւ հայ քահանայի աղօթքի մրմունջով, օրհնել կուտանք մեր ընտանեկան դամբարանները:

Միթէ կարելի՞ է, տառապանքով չմըտածել որ, ապրիլեան այս օրերուն, մեռելոցի եւ ողջակիզման օրեր են նաեւ Մեծ Եղեռնի մեր ազգի մէկուկէս միլիոն, Թուրքին հուրին ու սուրին զոհ դացած ապրիլեան նահատակներուն համար ալ... որոնց տանջահար մարմինները՝ չունեցան ո՛չ չիրիմ եւ ոչ իսկ փոս մը անանուն... եւ անոնց աճիւնները մնացին գուրկ՝ իրենց պապենական հաւատքի խունկէն ու աղօթքէն ու կարօտ, իրենց հարազատներու այցին...:

Այս ցաւագին ապրումները մեզ մղեցին յիշելու Մեծ Եղեռնի նահատակներու յիշատակը՝ յաւերժացնելու ծառայող Տիգրանակերտի մէջ կառուցուելիք յուշարձանը: Եւ հոգեկան անխառն գոհունակութեամբ կը մտածենք թէ՝ յետ չինութեան, յուշարձանը՝ Ցրանսահայութեան համար պիտի ըլլայ խորհրդանշանը մեր նահատակներու հաւաքական դամբարանին եւ անոնց մահուան խորհուրդին... որուն առջեւ ներկայ ու իրարու յաջորդող բազում սերունդներ պիտի գան ներշնչուելու անոնց

— Զէ, ձեր մեծութեան չնորհիւ, բանի մը պէտք չունի, պատասխանեց աղջիկը չիհնելով:

Ղուկաս էֆէնտի, աղջկան դէմ, թիկնաթոռի մը մէջ բարմեցաւ, սիգարէթ մը վառեց ու սկսաւ պիշ-պիշ դիտել իր զոհը, որ գլուխը կախած, լրջօրէն իր ձեռագործը կը կարէր, համոզուած ըլլալով, որ իրաւցնէ ստիպողական գործ մըն էր իրեն յանձնուածը:

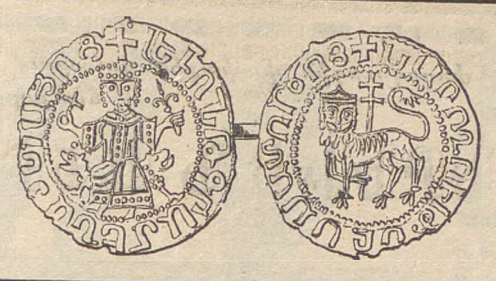
Շուշանիկ իր այդ դիրքին մէջ իրաւամբ պաշտելի էր, ու վաւաշոտ վաճառականն իր աչքերով կը լափէր զայն: Իր գեղեցկութիւնը թարմ անմեղութեան հրապոյրին հետ ունէր նաեւ զգլխիչ հմայք մը, իր սեւ ու վառվռուն աչքերով: Լեցուն մարմինը, ճերմակ մորթին ու վարդագոյն այտը կարող էին ամէնէն անզգայ մարդիկն անգամ խռովել:

Իր առատ ու հոյակապ սեւ մազերը, որոնք չնորհալի կերպով վեր առած էր, աւելի կը կատարեղործէին իր գեղեցկութիւնը:

Ինչ որ ամէնէն աւելի զարմանք ու հիացում կը պատճառէր վաճառականին, Շուշանիկի չնորհալի ձեւերը, նիհան ու կազդուր էր, երբ թէ հարուստ ու վայելուչ միջավայրի մը մէջ ապրած ըլլար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

LE PLAN D'EPARGNE

Խնայողութիւն ընել, չի նշանակեր մէկ կողմ դնել որեւէ դրամ, որեւէ առեն եւ գայն չհաղորդումի դնել որեւէ ձեւով: Խնայողութեան Ծրագիրով (Plan d'Epargne) ձեզի համար կը հաստատէք հետզհետէ արժէթուղթ – թղթածրար մը (portefeuille) երաշխաւորելու համար ձեր եւ ձերիններուն ապահովութիւնը:

Ձեր դրամատան մասնագէտները ձեզի խորհուրդ կուտան արժէքներու ընտրութեան մէջ, արժէքներու որոնք այդ խնայողութեանց պիտի պահեն զնումի իրենց կարողութիւնը եւ ձեզի պիտի բերեն լաւագոյն չահարաժինները, տուրքէ վերծ, կրնան նոյնիսկ ուղղակի յանձն առնել ձեր թղթածրարին (portefeuille) մասակա – բարութիւնը:

Ահա թէ ի՛նչպէս կը բանի «խնայողութեան ծրագիրը»:

Նուազագոյն հինգ տարուան համար, ամէն տարի ձեր դրամատան կը յանձնէք դրամ մը զոր կ'որոշէք սկիզբէն եւ որու առաւելագոյն դրամը կախում ունի ձեր եկամուտներու կարեւորութենէն:

Տարեկան այդ դրամը ի մի հաւաքելու համար, կրնաք յաջորդական յանձնումներ ընել, որու յաջորդականութիւնը կը ճշդէք:

Դրամատունը այդ դրամները չահագործումի կը դնէ ձեր ընտրած կալուածային արժէքներով:

Մէջտեղ եկած եկամուտները ամբողջութեամբ ղերծ են եկամուտի տուրքէ, առաւել, ամբողջութեամբ կրկին չահագործումի կը դրուին, ինչ որ կ'ապահովէ ձեր խնայողութեան կանոնաւոր զարգացումը:

Ձեր դրամագլուխը արդելքի տակ չէ (plafond), անհրաժեշտութեան պարագային, որեւէ առեն կրնաք ձեր դրամագլուխին եւ այդ պարագային հարկային առաւելութիւնները ջնջուած են եւ դանձուած չահարաժինները – արձանագրութեան օրէն սկսեալ – կանոնաւորապար կը յայտարարուին:

ՆՇԱՆ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆ
Directeur
BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՏԻԹՐՕՅԹԻ մէջ մեռած է ընկ. Արա Տէր–Վարդանեան, որ երկար տարիներ մնացած էր Ֆրանսա եւ ուր փոքր տարիքէն մուտք գործած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: Ողբացեալ ընկերը ծնած էր Բղնի Ծերմակ գիւղը, 1908ին: 1915ի չարաչուք եղեռնին, կը կորսնցնէ իր մեծ գերդաստանին գրեթէ բոլոր անդամները: Ութ տարեկանին կը մնայ որբ: 1959ին կը մեկնի Տիթրօյթ, ապա՝ Ուստր, ուր կ'անդամակցի «Արամ» կոմիտէի:

ԳԱՀԻՐԷ կը գտնուի Փրոֆ. Ֆրեեերիք Ֆէյտի: Ապրիլ 6ին այցելած է «Ցուսաբեր»ի խմբագրատունը, ընկերակցութեամբ Ա. Սարուխանի, նախագահը Հայ Մշակոյթի Բարեկամներու Մարմնին: Փրոֆեսէօրը յաջորդական այցելութիւններ տուած է նաեւ «Արեւ»ի եւ «Ջահակիր»ի խմբագրատուները, ինչպէս նաեւ Գալուստեան եւ Նուպարեան վարժարանները:

— Համա ուտացրեց հա՛...
— Ա՛յ տո՛ւր...

Աթոյի հասա վրի երակները նորից ուռան. պատասխան էր փնտռում, բայց զայրոյթից մի պահ մնաց կարկամած:

Իսկ օտարականը նայեց մեզ եւ յաղթական, ե՛ւ դառնացած, ե՛ւ վշտով: Ապա փուլ եկաւ, նստեց քարին եւ նրա նիհար ուսերն սկսեցին դնդալ:

— Ի՞նչ էք կորցրել, Հայե՛ր... Դի – ա՛ք ինչ էք կորցրել, — մրմնջում էր նա արցունքի միջից: — Տիգրանակերտ էք կորցրել ու... ու կը խնդաք...

Մենք քարացել էինք, նոյնիսկ զոռով Աթոն վիրաւորանքը կուլ էր տուել ու սկսուել:

Եւ հեկեկում էր Տիգրանակերտցի Տիգրանը անմռունչ, եւ նրա առաջ, զաղալի նման, մեկնուած էր իր հօր բոստանից բերուած սեխի մեռած կեղեւը:

Միակ յիշատակը Տիգրիսի ափերից...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Եգիպտոսի նշանաւոր թագուհին, Կղէոպատրա ունէր առասպելական մարգարիտները: Կը պատմուի, թէ հռոմէացի Անտոնիոսը չլացնելու համար, իր ամէնէն խոշոր մարգարիտներէն մէկը հալեցուց քացախի մէջ եւ ամբողջութիւնը կուլ տուաւ:

Թէ մարգարիտը դիտականօրէն կը լուծուի՞ քացախին մէջ, այդ յայտնի չէ: Բայց, չատ հաւանաբար, ան կլլած ըլլայ ե՛ւ մարգարիտը, ե՛ւ քացախը...

1686ին, ճենովացի ձեմերքա անունով մէկը Լուի ԺԴ.ին կը նուիրէ չատ նշանաւոր եւ հետաքրքրական մարգարիտ մը, որ կը կշռէր 53 կրամ եւ մարգկային կուրծքի ձեւ ունէր:

Այսօր, ճաշակները փոխուած են եւ մարգարիտներու մեծութեան մէջ չէ անոնց արժէքը այնքան, որքան կանոնաւոր եւ ներդաշնակ անոնց հաւաքոյթին մէջ:

Այսօր, երբ մարգարիտներու մասին կը խօսուի, անմիջապէս պէտք է ճշդուի, թէ անոնք իրա՞ւ մարգարիտներ են, թէ արուեստական: Թէեւ, երկուքն ալ կարելի է իրաւ նկատել, որովհետեւ երկուքն ալ կը հանուին ոստրէէն, սա տարբերութեամբ, որ մէկը բնութեան գործն է, միւսը՝ մարդուն հնարամտութեան:

Մարգարիտը ծնունդ կ'առնէ, երբ օտար մարմին մը, աւազի հատիկ մը օրինակ, դիպուածով կը մտնէ ոստրէին պատեանին մէջ: Ոստրէին ներքին գեղձերը կը սկսին ապա տեսակ մը նիւթ հոսեցնել այդ օտար մարմնին չուրջ, որ հետզհետէ զանազան խաւերով ծածկուելէ ետք, կը վերածուի մարգարիտի:

Արուեստական մարգարիտներու հայրն է Ճափոնցի Միքիմոթօ, որ, 1912էն ի վեր, յաջողած էր արուեստական միջոցներով մարգարիտներ ստանալ: Նախ, հաւատք չընծայուեցաւ իրեն: Դատ բացուեցաւ իր դէմ: Միքիմոթօ չհեցաւ այդ դատը եւ իր մարգարիտները պաշտօնապէս ընդունուեցան իբրեւ իրական մարգարիտներ: Գիտնականներ կ'ընդունին այսօր, որ բնական մարգարիտը ոչ մէկ տարբերութիւն ունի արուեստականէն, իր բջիջէն սկսեալ:

Մանաւանդ տարբալուծարաններու մէջ աշխատող ճափոնցի կիներ կը զբաղին այս չատ փափուկ գործով: Ճարտար վիրաբոյժներու նման, անոնք կը բանան ոստրէին պատեանը եւ նոյն գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ հոն, ինչպէս պիտի ըլլար՝ եթէ բնականօրէն այդ մակաբոյծը մուտք գործէր ոստրէին ներս: Ցետոյ, բոլոր ոստրէները կը վերադարձուին ծով, իրենց բնականոն կեանքին, մաս – նաւոր կերպով պատրաստուած կողմնակներու մէջ: Գործը հոս չի վերջանար սակայն: Այս ձեւով յառաջ բերուած մարգարիտները կարելի է ստանալ երեք տարի հաք միայն, պայմանաւ, որ այդ կողմնակները յաճախ քննուին եւ մաքրուին: Ստացուած մարգարիտները միշտ նոյն չափը եւ ձեւը չունին: Զատումի գործողութիւն մը անհրաժեշտ է, զանոնք դասաւորելու համար:

Զինները հետեւեալ բանաստեղծական սահմանումը կուտան մարգարիտին.

«Կաթիլ մը ցօղ՝ ինկած ոստրէին մէջ, ուր բանտարկուած է արշալոյսը»:

ԷՔԵՐ ՕՏԱՐ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷ

ՀԱՅՐ ԼՈՒՋԻՐԹԱ

—o—

×

Դանդաղ տենդ մը իր արիւնը կը տանջէր եւ մխքը տակնուվրայ կ'ընէր: Այնքան տարիներէ ի վեր մարախրոսացած մխն ու արիւնը հիմա ահարկու եւ անդիմադրելի ուժգնութեամբ կ'ըմբոստանային, իրենց իրաւունքի պահանջին մէջ կատղած երկու դերիներու պէս:

Պէտք էր տեսնել գայն, խեղճ վանականը, տարածուած հո՛ն, այդ մերկ տախտակներուն վրայ, այն պահուն ուր վիշտը դինք կը լափէր եւ սարսուռը իր ոսկորներէն դէպի վեր կը մագլցէր բարակ օձի մը պէս ու գանկին տակ հիւծող կրակը կը դարձ:

Պէտք էր անոր նայիլ իր այդ անշարժ, խամրած, փայլուն աչքերէն որ վառած ածուխի կը նմանէին... Հո՛ն, լքուած, առանց յոյսի, իր այդ սեւ Ցիսուսին առջեւ, մինչդեռ Ցուլիսի մեծ արեւը խցկուելու մէջ ծիծղուն կը խայտար եւ ծիծեռնները կը ճռուողէին ու ծաղիկները, լոյսի մէջ, բուրումներու հեւքեր կը տարածէին:

Տաժանելի մոլուցքներ կ'ունենար, աչքին առջեւէն հազար ցնորքներ կ'անցնէին արագօրէն — իր կանաչ այդիները, մրենիին մացառուտները, Հողեվարքի մէջ համր հայրիկը, հաւատքի սարսռազդեցիկ ուրուականը, հին բարեկամներու անտարբեր դէմքերը, եւ յետոյ, այնտեղ, Մանոնայի պէս լոյսով չրջապատուած Մէնան, արեւմուտի երեսին իր քանամբ – եայի առոյգ երկերը նետող Մէնան:

Երազ կը տեսնէր — իրեն կը թուէր, թէ առանձին դաշտ մը կը քալէր, անհուն, դեղին, անմարդաբնակ, երբ արեգակը իր գանկը եւ ծարաւը իր կոկորդը կ'եփէին:

Կը քալէր, կը քալէր այդ սոսկալի լռութեան, այդ բոցերու ծովուն մէջ, յամառօրէն, վայրենօրէն, անօթի բորենիի մը պէս, եւ առջեւը միշտ տափարակը, միշտ անծայր հորիզոններու թուխ կարմրութիւնը: Առջեւը միայն անվերջանալի պայծառութիւն մը կը տեսնէր: Փորձեց պոռալ, բայց ձայնը կորսուեցաւ, առանց արձագանգի, կիզիչ անշարժութեան մէջ:

Արթնցաւ եւ կմախքի ձեռքովը փնտռեց ջուրի ամանը, որ պարապ էր:

Բայց պատուհանէն հեւ ի հեւ կուգար հեռաւոր երգ մը:

Խեղճ վանականը ականջը լարեց. սիրտը կը բաբախէր կուրծքին տակ, մուրճի մը նման:

Բոլոր տերեւները չորցած են,
Խեղճ սէրս կը մեռնի ծարաւէն:

Տախտակամածէն վեր կանգնեցաւ դերմարդկային ճիգով մը եւ դէպի պատը եկաւ. արեւմուտի ճաճանչները դէմքին վրայ կը ցոլանային:

Երգը կը մօտենար. կը մօտենա՛ր այդ երկար, դգուալից, չոգենմանմիով: Խեղճը իր վերջին ուժերը հաւաքեց եւ փորձեց դլուխը դուրս հանել:

— Մէ... նա՛:

Տախտակամածին վրայ ինկաւ նուագած, պողպատի մը պէս խոժոռատեսիլ: Բաբախումը կասեցաւ, վերսկսաւ, դարձեալ կասեցաւ, դալարուեցաւ, աչքերը բացաւ, դոցեց, կրկին բացաւ: Երակներուն մէջէն մահուան սարսուռին մինչեւ սիրտը հոսիլը զգաց: Անդամները ցնցեց եւ հոն անչուչ մնաց:

Դուրսը երկինքը չքեղ, յստակ կապտութիւն մը ունէր: Արեգիները կը մխային: Հովը անդամ մըն ալ բերաւ երգի մրմունջ մը:

Թրոմմա լարի լիրա. կեցցէ մեր սէրը:

ԿԱՊՐԻԷԼԷ ՏՈՒՆՈՒՆՑԻՕ

(4 եւ վերջ)

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Մօր ու զաւկի միջեւ

«Եթէ այս գոփ կեանքդ չարունակես, կ'ըսէր մայրը, Թշուառութիւնը օր մը պիտի դայ դուռդ գարնել»:

— Ես ալ չեմ բանար...:

×

«Զհայ մեր հանապազօրդ՝ տո՛ւր մեզ այսօր»: Տգան Հայր Մերը կիսակատար կը թողու, եւ մօրը դառնալով՝ «Քանի մը չարթուանը մէկէն ուղէինք, աւելի լաւ չէ՞ր ըլլար, մայրիկ»:

— Չէ՛, զաւակս, ան առեն թարմ հայ չենք ունենար...

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վահագն Իշխալաեան, Օր· Օր· Լօրա եւ Լիտիա Իշխալաեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԱԳՆ ԻՇԽԱԼԱՅԵՄԱՆԻ

մահուան եօթներորդ տարեդարձին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Ամասիոյ Հայրենակիցներու Նախագահութեամբ 25 Ապրիլ Կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի 1915ի Ամասիոյ նահատակներու յիշատակին։

Երգեցողութեանց պիտի մասնակցին՝ Օր· Սոնիա Նիկողոսեան եւ Պր· Միքայէլ Գարաճֆիլեան։ Երգէոնը պիտի նուագէ Պր· Արա Պարթեւեան։

Ցաւարտ պատարագի հոգեճաշ Հայ Կաթողիկէ սրահին մէջ։ Մասնակցութիւնն 20 ֆր·։

Մասնակցողներէ կը խնդրուի հեռաձայնել Պր· Նիկողոսեանի 985-04-46, ամէնէն ուշը 20 Ապրիլ երեքշաբթի։

Շոգեկառք կառ տիւ Նոռէն ժամը 10,40, 11,10։

×

Պ· Կարօ Երանեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ (31 Ռիւ Սէն-Ժիւսթ) իր սիրեցեալ հնոջ՝

ԷԼՄՈՆ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

եւ քրոջ՝ ՄԱՔՐՈՒՀԻ Գ· ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ մահերուն 5րդ տարեդարձին առթիւ։ Ինչպէս նաեւ Երանեան, Ցարութիւնեան եւ Մինասեան զերդաստաններու համայն ննջեցելոց յիշատակին։

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Ցարութիւն Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մինասեան եւ զաւակը, Պ· Շառլ Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Թրասուէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Մարթայեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ափրիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տիմոտ Քովարդ եւ զաւակները, այրի Տիկին Ադաւնի Տօնականեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

(Ճաշարանապետ Արքիւր)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՕԳԵԿՈԶՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Աւետ· եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 4 Ռիւ Տոքթ· Տիւէ (Ամբնիւ Լաքսանեի մօտ) պիտի ցուցադրուի Զուլոցրացիներու կողմէ պատրաստուած ֆիլմ մը, Ջարդերուն, հայկական հարցին եւ պատմական Հայաստանի վրայ։

Շաբաթ 17 Ապրիլ ժամը 20,30ին

Լիոնի եւ շրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի այս ցուցադրութեան, ինչպէս նաեւ բացառիկ երեկոյթներու

Ապրիլ 18էն 23 ամէն երեկոյ նոյն վայրին մէջ եւ նոյն ժամուն, որոնց ընթացքին երիտասարդ երգիչ աւետարանիչ

ՊԵՐՃ ՃԱՄՊԱԶԵԱՆ

պիտի բանախօսէ հայկական կեանքէ առնուած նիւթերու շուրջ։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Առնուվիլի Անարատ Յղութեան հայ Քոյրերը շնորհակալութեամբ առացած են ողբացեալ Տիկին Սաթենիկ Զերչեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, 300 ֆր· Պր· Սարգիս Դաւուդեան զերդաստանի կողմէ ի նպաստ դըպրոցին։

×

Փարիզհայ Տիկ· Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմինը շնորհակալութեամբ առացած է։—

Տիկին Պապեանէ 50 ֆր· իր ամուսնոյն մահուան տարեդարձի յիշատակին։

Օր· Երամեանէ 50 ֆր· փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Պր· Ամիրխանեանի մահուան առթիւ։

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ· Յ· Դ· «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։

ՍԱՐՍԻԼ.— Հ· Յ· Դ· Վարդան Ենթ·ի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ· Կոմէի ներկայացուցիչը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները իրենց սովորական հաւաքավայրը։

ՇԱԲԱԹ 17 Ապրիլ ժամը 21ին, Զաւարեան ենթ·։

ԿԻՐԱԿԻ 18 Ապրիլ ժամը 15ին, Հայաստան խումբ։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 21, ժամը 21ին Շաւարշ Միսաքեան խումբ եւ Քրիստափոր ենթակոմիտէ։

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 22, ընկերական ընդհանուր ժողով։

Վերոյիշեալ ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Խաչիճեան իրենց խնամիին՝ Մանուկ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20 ֆր· կը նուիրեն Կապ· Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին, ինչպէս նաեւ Փանոսիկ Փանոսեանի ցաւալի մահուան առթիւ կը նուիրեն 20 ֆր· Կապ· Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին։

×

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Փափազեան Փանոսիկ Փանոսեանի մահուան առթիւ 25ական ֆր· կը նուիրեն Շաւիլի Կապ· Խաչի մասնաճիւղին եւ «Հայաստան»ի։ (Վերջինը ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

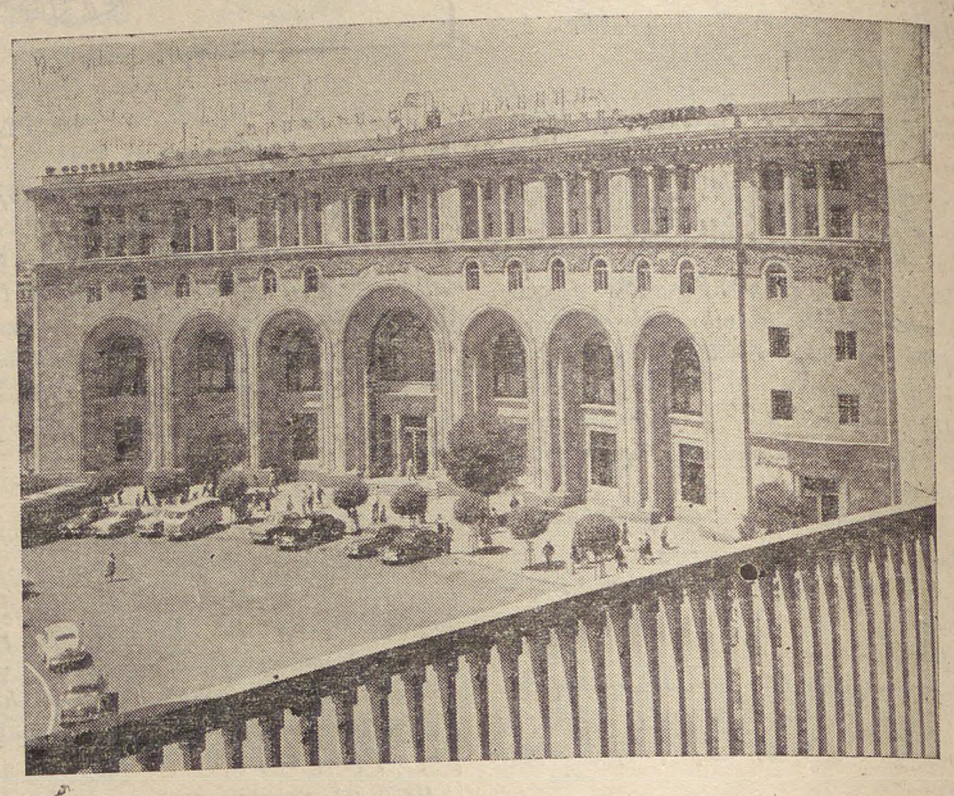
Կազմակերպուած Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդրոնական Յանձնախումբին կողմէ
Կիրակի 25 Ապրիլ ժամը 13ին Մշակոյթի Տան մէջ՝ 12-14 Ռիւ Սէն-Պազիլ։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆրանք

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի
ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով
եւ մախայիճ ճնշուածիւն Երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏՈՍ· (միեւնոյն օրը կը հասնիք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքառով պտոյտները

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ· ԱՆՁԳԱԼՈՒԽ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39
ՍՍՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96
ԱՍԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28
Մարսէյլի շրջան
ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

ВЭР

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Ամենասիրտ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն։

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Կաթողիկէ մատուռը կը ծանուցանէ թէ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Նոթր-Տամ տը Ֆուռվիէռի եկեղեցին, Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին։

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՈՒ

ԹՈՔԱՏԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ· ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին, Իսթ Լէ Մուլինոյի սովորական վայրը։ Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ, մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԺՈՂՈՎ – ԹԷՅԱՄԵՂԱՆ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ· անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները թեյսեղանի մը շուրջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին եկեղեցիին կից սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԽՆԶՈՑՔ ՀԱՄԱԽՄԲԵՑԴՅԱԿԱՆ

Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Կիրակի 18 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ, Վալանսի Հայ Բարեգործական Միութեան «Հիւսիսեան» սրահին մէջ, խնջոյք մը, եւ սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները։ Հաճելի ժամանց։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա — Տար. 90 ֆր. — Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման — Տար. 115 ֆր. — Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
17
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
17 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12092

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.092

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Թ.

ՌՈՒՍԻՈՅ ՎԵՐՋՆԱԳԻՐԸ

Մուսթեվ փաշա մեծ նաւատորմի մը գլուխն անցած Տարտանէլէն մեկնելով արշաւեց դէպի Արքեպելագոս : Անակնկալ առաջին հարուածը տուաւ Քանարիսի հայրենիք Փսարային, ուրկէ կը բացակայէին յունական հրձիգ նաւերը : Բնակիչները քաջարար դիմադրեցին Թուրքերուն : Ցօթը հազար հոգիին կէսը ողջակէզ տրուին հայրենիքի ազատութեան սեղանին վրայ : Քանի մը հարիւր հոգի ապաստանեցան ամրոցի մը մէջ, զոր լեցուցին վառոդի տակառներով եւ սպասեցին՝ մինչեւ որ բերդէն ներս մտան 2000 թուրք զինուորներ : Անձնազոհ Ցոյներ կրակ տուին տակառներուն՝ տեղն ու տեղը սպանելով բոլորը :

Թուրքերը մեծ յաղթանակ մը նկատեցին Փսարան : Մուսթեվ փաշա առաջին առթիւ Պոլիս վերադրել տուաւ սպան նուած Ցոյներու 500 գլուխներ եւ 1500 ականջներ, 33 դրօշակներու հետ : Ցաջորդ օրերուն կարուած նոր գլուխներ ու ականջներ եւ գրաւուած 70 դրօշակները ղրկեց մայրաքաղաք, ուր անոնք դիզուեցան Սուլթանի պալատին առջեւ արիւնարբու Թուրքերը օրերով խրախճանքներ սարքեցին անոնց առջեւ :

Իպրահիմ փաշա, Նուպլիոյ (Սուսան) եւ Արքոլիոյ յաղթականը, դէպի Կղզիները ճամբայ ելաւ 56 մարտանաւով եւ 200 փոխադրանաւերով, որոնց մէջ տեղ գրաւած էին 30·000 չատ լաւ մարզուած եւ կարգապահ զինուորները : Նպատակն էր միանալ Մուսթեվի նաւատորմին՝ միանգամ ընդմիշտ բնաջնջելու համար յունական ծովային ուժերը, որոնք թէեւ թիւով փոքր, սակայն քանիցս իրենց արիութեան ապացոյցներն էին տուած 1821էն ի վեր : Թուրքեւեգիպտական միացեալ նաւատորմը ունէր հարիւր սպառազին – ուած նաւեր 2500 թնդանօթներով :

Ցունական ազատագրութեան անմահ հերոսներ Միաուլիս, Քանարիս եւ Սախթուրիս չսարսափեցան թիւնամիի այս ահռելի ուժէն : Ասպարիզ նետուեցան համարձակ : Ամիսներով նեղեցին Թուրքեւեգիպտական մարտանաւերը իրենց փոքր ուժերով, կոտորածէ փրկեցին Սամոսը եւ այլեցին բազմաթիւ Թրքական նաւեր : Սախթարիս յանկարծակիի բերաւ Մուսթեվի նաւատորմը Անդրոսի նեղուցին մէջ, մեծ մասը այրեց, մէկ մասը ցրուեց : Քափուան փաշան պարտուորուեցաւ ամօթաբար փախչիլ եւ իր նաւատորմի մնացորդով ապաստանիլ Կրեաէ : Քանի փորձեց կարել պարենաւորման ճամբան Ալեքսանդրիոյ եւ Մորէայի միջեւ : Եգիպտական նաւատորմը չատ չմնաց : Վերահաս ձմրան պատճառաւ Իպրահիմ փաշա ապաստանեցաւ Կրեաէի նաւահանգիստները : Օգնական ուժեր ըստացաւ Եգիպտոսէն ու պատրաստուեցաւ 1825ի ընդհանուր յարձակողականին, որ պիտի ըլլար Ցունաստանի համար :

Իպրահիմ փաշա Մորէա ցամաք ելաւ յունական ապստամբութեան չորրորդ տարեդարձի օրը, 21 Մարտ 1825ին : Գրաւեց Մոտոնն ու Քորոնը եւ 12·000 լաւ մարզուած զինուորներով պաշարեց Նաւարինը : Միաուլիս իր հրձիգ նաւերով չկրցաւ արգիլել եգիպտական զինուոր – ներու ցամաքահանումը, բայց չարունակեց իր սխրագործութիւնները :

Եգիպտացի փաշան դիւրին յաղթանակներ տարաւ : Ցոյներու դիմադրական ուժը սկսած էր : Նախ գրաւեց Քալամաթան, զոր հրոյ ճարակ դարձուց բոլորովին : Ինակիչները դերեվարեց Եգիպտոս : Նաւարինն անձնատուր եղաւ Մայիս 18ին, Տրիպոլիցա ինկաւ Ցունիս 22ին : Պաշարուեցաւ յունական կառավարութեան մայրաքաղաքը՝ Նաուպլիա : Տի – միթրի Իփսիլանթի դիմադրեց : Սակայն ընդհանուր խուճապ կը տիրէր երկրին մէկ ծայրէն միւսը : Իպրահիմ փաշա հանդիպած տեղերը Ցոյները բռնելով եգիպտոս կը փոխադրէր : Նպատակն էր արմատախիլ ընել Ցոյները լրենց հայրենի հողերէն եւ անոնց տեղ Եգիպտացիներ բերել : Կ'ուզէր իսլամացնել Մորէան :

Այս վայրագ քաղաքականութեան դէմ բողոք բարձրացուցին Եւրոպայի մտաւորականները, որոնց չարքին Շաթօ – պրիան եւ Վիկտոր Հիւկօ : Սակայն Սըրբազան Ջինակցութեան պետութիւնները լրենց ներքին մրցակցութեամբ եւ չահերով զբաղած՝ չէին կրնար առաջքն առնել այս համատարած տեղահանութեան :

Միացեալ Նահանգները լրջեւ «դիտող» նաւարաժին մը ղրկեր էին Միջերկրական՝ Ռոճըրսի հրամանատարութեան տակ : Իմիր այցելելէ վերջ, նաւարաժինը զացած էր յունական մայրաքաղաքը, հեղինական դրօշ պարզած եւ թնդանօթի 21 հարուածներով ողջունած զայն : Ռոճըրս ցամաք ելլելով այցելած էր Գործադիր Յորհուրդին, որ փոխադարձեր էր այցելութիւնը : Ամերիկացիներու համակրանքն այս ցոյցը ո՛չ մէկ գործնական արդիւնք էր տուած :

Դէպքերը կը զահավիժէին :

Ցոյները 1825 Ցուլիս 26ին դիմեցին Անգլիոյ, որ նախապէս (18 Սեպտ. 1822ին) իրրեւ « պատերազմիկ » ճանչցած էր Մաւրոքորտաթոյի յունական կառավարութիւնը : Ալեքսանդր Ա. կայսրը կը մեռնէր 1825 Դեկտ. 1ին : 48 տարեկան էր : Իրեն կը յաջորդէր կրտսեր եղբայրը Նիքոլա Ա., որ Օսմ. կառավարութեան դէմ խիստ քաղաքականութեան սկսաւ հետեւիլ :

Անգլիա զրամ, զէնք ու ռազմանիւթ տուաւ յոյն ապստամբներուն : Սըր Սթրաթֆորտ Քէնինկ, Պոլսոյ անգլիական դեսպանը միջնորդութիւն առաջար – կեց հաչտութիւն կնքելու համար Օսմ. կառավարութեան եւ Ցոյներուն միջեւ : Նիքոլա Ա. 17 Մարտ 1826ին վերջնագիր տուաւ Բարձրագոյն Դրան : Ցետոյ Ա. քէրմանի մէջ խորհրդաժողովի հրաւիրեց Թուրքերը, որոնք սահմանակից այդ քաղաքը հասան Ցունիս 8ին : Հոկտեմբեր 6ին միայն Թուրքերը ընդունեցան վերջնագրին պայմանները :

Ապրիլ 4ին Սան Պետերսբուրգի մէջ ստորագրուած էր անգլեւռուս պրոտոկոլ մը, որով Ցունաստան պիտի դառնար ինքնավար Պետութիւն մը, գերիչխանութեանը տակ օսմանեան կայսրութեան, որուն պիտի վճարէր տարեկան որոշ տուրք մը : Ցոյները պիտի կառավարուէին իրենց կողմէ ընտրուած պաչտօնատարներով : Ղեմի եւ առեւտուրի կատարեալ ազատութիւն պիտի վայելէին : Երկու ազգերու բաժանումը կատարեալ զարձնելու համար Ցոյները պիտի զնէին Թուրքերու կալուածները Ցունաստանի եւ կրզիներուն մէջ :

Եթէ Թուրքիա չընդունէր այս պայմանները, Ռուսիա եւ Անգլիա պիտի պնդէին անոնց վրայ, իրրեւ լաւագոյն միջոցը հաչտութիւն կայացնելու Բ. Դրան եւ Ցունաստանի միջեւ :

1821էն ի վեր առաջին անգամն է, որ «Ցունաստան» բառը տեղ կը գտնէր դիւանագիտական վաւերագրի մը մէջ :

Միաժամանակ գրեթէ «լուծարք»ի կ'ենթարկուէր Սրբազան Ջինակցութիւնը, որ առաջին օրէն իսկ, կամօքն Մէթէրնիխի, չէր ուզած ճանչնալ Ցունաստանի անկախութիւնը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԸ ԽԶԷ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ԱԼԺԵՐԻԱ ԴԺԳՈՀ ՉԻ

Երէկ Ալժիան, որ առջի օր Ալժէ զացած էր, ինչպէս նախատեսուած էր չարունակելու համար Ֆրանքեւալժերական քարիւղային բանակցութիւնները, յայտնեց Պումետիէնի Ֆրանսայի որոշումը : Ար – զարեւ, Պումետիէնի միակողմանի որոչումներէն եւք քարիւղի գինին եւ մասնակի աղբայնացման հատուցման սակին մասին չատ կարեվիութիւններ չէին Թուղուր այլեւս Ֆրանսայի : Ժաք Ֆէղան, Ֆիկառոյի մէջ պատկերալից ծաղրանկարով մը կ'ամփոփէր կացութիւնը երբ փոմփիտուի ըսել կուտար.— «Կը մնայ մեզի կամ Գանոսա երթալ կամ հեծա – նիւով երթալ» : Այլ խօսքով կամ ծունկի գալ Ալժերիոյ առջեւ կամ հրաժարիլ քարիւղէն : Ֆրանսա որոչեց այս անգամ տեղի չտալ եւ խզել Պեռութենէ Պեռութիւն բանակցութիւնները, տրուած ըլլալով որ իրաց այս կացութեան մէջ, անոնք այլեւս դուրկ են իմաստէ : Ցետ այսօրիկ Ֆրանսա եւ Ալժերիա կ'ունենան սովորական դեսնի վրայ յարաբերութիւններ, այսինքն կը դադրի այն նախապատուութիւնը, զոր Ալժերիա կը ստանար 1965ի քարիւղի համաձայնագրով :

Ալժերիա դժգոհ չէ, չարաթներէ ի վեր արդէն բանակցութիւններ կը վարէր ամերիկեան քարիւղային երկու ընկերութիւններու հետ եւ համաձայնութիւն ալ գոյացած է : Դժգոհ են սակայն քարիւղի ֆրանսական ընկերութիւնները, որոնք այլեւս առանձին կը մնան չարունակելու համար խօսակցութիւնները մարզոց հետ որոնք չատ բան լսելու տրամադիր չեն : Պարզ է որ Պումետիէն կ'ուզէ վճարել տալ Ֆրանսայի 130 տարուան դաղթատիրութեան հաչուեցոյցը : Կը բաւէ յիչել որ Ալժերիա աւելի աժան կը ծախէ իր գինին Ցորհ. Միութեան քան Ֆրանսայի (50 առ հարիւր պակաս) :

Ֆրանսական ընկերութիւնները մատնհոդ են երեք գլխաւոր պատճառներով.— Ա.) Զարմանալի կը թուի որ երվէ Ալֆանի յանձնած զեկոյցը (յանուն Ֆրանսայի Արտաքին Նախարարութեան) ոչ մէկ ակնարկ կ'ընէ Ապրիլ 13ի ալժերական որոչումներուն : Բ) Նոյն զեկոյցը ոչ մէկ ակնարկ կ'ընէ նաեւ իրաւունքի միակողմանի տրուած որոչումներու անընչութեամբ : Գ) Ընկերութիւնները ի գործ պիտի դնեն իրենց բոլոր իրաւունքները :

Ամէն պարագայի մէջ, նոր էջ մըն է որ կը բացուի Ֆրանքեւալժերական յարաբերութեանց պատմութեան մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՑ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, իր յայտարարութեան մէջ նկատել տուած էր, թէ «նոր էջ» մը կը բացուի չին եւ ամերիկացի ժողովուրդներու յարաբերութեանց մէջ : Ուաչինկթըն անմիջապէս իւրացուց այս բանաձեւը : Արդարեւ, Սպիտակ Տան բանբերը՝ Ռ. Զիկլըր, իր կարգին դիտել տուաւ, թէ վերջին օրերու իրադարձութիւնները թոյլ տուին հաստատելու, թէ իսկապէս նոր էջ մը կը բացուի Ամերիկայի եւ Ջինաստանի յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ : Բայց բանբերը փորձեց ապահովութիւն տալ Մոսկուայի, թէ «Մ. Նահանգները չեն մտածեր փեքինը Մոսկուայի դէմ հանելու խաղը որդեգրել : Ամերիկայի բարեկամ ըլլալու համար անհրաժեչտ չէ թշնամանալ Ցորհ. Միութեան հետ : «Կը յուսանք ի վիճակի ըլլալ բարելաւելու մեր յարաբերութիւնները թէ՛ Ցորհ. Միութեան եւ թէ Ջինաստանի հետ» :

ՄՈՍԿՈՒԱ, համաձայն լեհ աղբիւրներու, Արեւմուտքի երեք մեծերուն յուչադիր մը յանձնած է Մարտ 26ին, Պերլինի մասին : Մոսկուա զոհացում կուտայ Արեւմուտքի գլխաւոր պահանջներուն :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

Թուրքիոյ նոր դահլիճի անդամներէն մէկը՝ Աֆիկ Քարաօսմանօղլու, որու պաչտօն յանձնուած է բարեփոխելու երկրին տնտեսութեան վիճակը՝ նոր ծրագրի մչակումով, քննադատեց նախորդ կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը, որ կը յենուր անհատական տնտեսութիւններու վրայ :

Ատալէթ կուսակցութեան «անկախ – կերպ» քաղաքականութիւնը «խիստ վտանգաւոր ասիճանի հասցուցած է երկրին տնտեսութիւնը» : Համաձայն տնտեսութեան ծրագրի նախարարին՝ Թուրքիոյ նոր քաղաքականութիւնը պիտի առաջնորդուի զոյգ ճակատներով՝ անհատական եւ պետական տնտեսութիւններ : Ատոնցմէ ոչ մէկը բացառիկ նախապատուութեան պիտի արժանանայ :

Այսուհետեւ, օտար ղրամագլուխներու մուտքը պիտի պայմանաւորուի հետեւեալ ձեւով : Նոր ձեռնարկութիւնները Պետութեան պէտք է պահպանին առնուազն 51 տոկոսով, եւ միւս կողմէ, անոնք պէտք է որդեգրեն արտածման քաղաքականութիւնը եւ ունենան բարձր թեխնոլոժի : Նկատի պիտի առնուի նոյնպէս չրջանառութեան դրուած դրամագլուխը, այլ խօսքով՝ ընդունելի պիտի ըլլան այն պարագային միայն, երբ Պետութիւնը ի վիճակի չէ տնտեսութեան տուեալ ճիւղին յատկացնելու այդքան կարեւոր դուրս :

Ցայսօր հաստատուած ձեռնարկութիւններու պայմանագիրները կը մնան ի զօրու, թէեւ անոնք եւս վերաքննութեան պէտք է ենթարկուին :

Վճարումներու պատկերը թէ՛ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատի վրայ «փայլուն չէ» : Վերջին վեց տարիներուն Թուրքիոյ արտաքին պարտքը հասած է արտակարգ դումարի մը — 3,4 միլիառ տոլար : «Պարզ է, որ ասոր համապատասխան զործ չէ կատարուած Թուրքիոյ մէջ» :

Օտար ղրամագլուխներու Թուրքիա հաստատումը կարեւոր նպաստ չեն բերած երկրին զարգացումին : Վերջին չորս տարիներուն օտար ղրամագլուխներու մուտքի դումարը եղած է 113 միլիոն տոլար, իսկ օտար ընկերութիւնները, նոյն ժամանակաչրջանին, երկրէն դուրս հանած են 122 միլիոն տոլարի չահաբաժին :

Այժմու կացութեամբ Թուրքիա 2·359 տարիէն կրնայ հաւատարիլ Հաստարակաց Շուկայի մակարդակին, անձգլուխ չահի մէջ :

բարերութեանց մէջ : Ուաչինկթըն անմիջապէս իւրացուց այս բանաձեւը : Արդարեւ, Սպիտակ Տան բանբերը՝ Ռ. Զիկլըր, իր կարգին դիտել տուաւ, թէ վերջին օրերու իրադարձութիւնները թոյլ տուին հաստատելու, թէ իսկապէս նոր էջ մը կը բացուի Ամերիկայի եւ Ջինաստանի յարաբերութիւններու պատմութեան մէջ : Բայց բանբերը փորձեց ապահովութիւն տալ Մոսկուայի, թէ «Մ. Նահանգները չեն մտածեր փեքինը Մոսկուայի դէմ հանելու խաղը որդեգրել : Ամերիկայի բարեկամ ըլլալու համար անհրաժեչտ չէ թշնամանալ Ցորհ. Միութեան հետ : «Կը յուսանք ի վիճակի ըլլալ բարելաւելու մեր յարաբերութիւնները թէ՛ Ցորհ. Միութեան եւ թէ Ջինաստանի հետ» :

ՄՈՍԿՈՒԱ, համաձայն լեհ աղբիւրներու, Արեւմուտքի երեք մեծերուն յուչադիր մը յանձնած է Մարտ 26ին, Պերլինի մասին : Մոսկուա զոհացում կուտայ Արեւմուտքի գլխաւոր պահանջներուն :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՆ ԵՒ ԻՐ ԲԵՐԴԸ

Բերկրիի հարաւէն՝ Բզնունեաց (Վա-նայ) ծովուն արեւելակողմը կը տարածուի Վան, մինչեւ Վարագ լեռ՝ երկու ժամ լայն, եւ չատ աւելի երկար՝ հարաւէն հիւսիս, ձորաձեւ դաշտէն մինչեւ ծովխոնարհիլը: Հին ատեն կը կոչուէր Տոսպ դաւառ՝ որմէ Տոսպայ ծովը, «Թոսպեան Լիճ» կոչուած՝ օտարներէ: Շրջապարիսպ լեռները քարուտ եւ ապառիժ են, բայց անոնց ստորոտը եւ բովանդակ դաշտը իր բլուրներով զարդարուած են այգիներով, պարտէզներով եւ անդաստաններով, կը պատմուի թէ 4000 տարի առաջ ալ այսպէս չատ չէն էր, որմէ հրապուրուելով՝ Շամիրամ թագուհին փափաքեցաւ հոն չինել իր «ամառանոց քաղաքը»: Ան եղաւ նշանաւոր Արեւելքի մէջ, իր հնութեամբն ու ամրութեամբը եւ կոչուեցաւ իր անունով՝ Շամիրամակերտ, սակայն աւելի ծանօթ մնաց Վան անունը, որ առնոր նոյնանոյն երկրորդ չինողին կամ նորոգողին՝ Վահէ Հայկազն վերջին թագաւորին նախորդն էր:

Քաղաքին դիրքը 5137 ոտնաչափ բարձր է, ծովեզրէն կէս փարսախ հեռու, զոյգ պարիսպներով եւ խոր ու ցամաք խրամով շրջապատուած, նաեւ աշտարակներով ամրացած. բայց ամէնէն զօրաւոր ամրութիւնն ու պարիսպը հիւսիսի կողմէն ունի քրաերէն «Ղուրպպ» կոչուած կրային կարծր քարաբլուրը, որ ուղղի նման երկարանիստ մէջտեղէն վեր բարձրանալով, արեւելքէն արեւմուտք 1700 ոտնաչափ երկարութեամբ եւ մէկուկէս մղոն շրջապատով, գրեթէ անմատոյց եւ անշեղ սեպացած է հովիտէն վեր: Ան կարգ կարգ պարիսպներով եւ մարտկոցներով պատսպարուած է հիւսիսէն: Անոր գագաթին կը գտնուի հռչակաւոր Վանայ բերդը, զոր այլազգիներ «Վան Գալէսի» կը կոչեն: Մուտքն ու ելքը՝ ծովուն կողմն է, այսինքն քաղաքին «Իսկէլէ Գափու-սու» դուռնէն: Ճամբան ցից ու չիտակ է, մարտկոցափակ եւ որմարգել. աւրուած հին ճամբուն և ծովահայեաց ամփիթատրոնաձեւ տախտերուն քարակոյտ ստեղծանները կը տեսնուին հոն. ատոնք եթէ Շամիրամին կողմէ չեն չինուած՝ Գագիկ Արծրունիի կողմէ կոփուած են, վանզի այս վերջինը եւ իր Դերենիկ հայրը թ. դարու վերջերը բազմաթիւ նշանաւոր շինութիւններ ըրին քաղաքին եւ բերդին մէջ. թերեւս ատոնց դաստակերտն է ճամբու ելքին գտնուող Ս. Յովհաննէս աւերակ եկեղեցին, որուն յաղածոյ եւ անշաղախ մեծ քարերով հիմերը ապացոյց են հզօրներու եւ նախնիքներու գործին: Այս քարերէն մէկուն վրայ կայ սեպագիր արձանագրութիւն մը. տակէն կը հոսի տաճարին ներքնամասէն բխող ազբիւր մը: Շամիրամի ապարանքէն եւ անոր այլապան շինութիւններէն, ինչպէս նաեւ Արծրունեաց ոսկեզրուազ արքունիքէն ոչ մէկ բան կանգուն է սակայն, ի բաց առեալ սեպագիրներն ու քարայները, որով-հետեւ բնութեան հետ բռնութիւնն աւելի չատ մաշեց, մանաւանդ ձեռամբ աշխարհաւեր Լենկթիմուրի: Ան էր որ 1392ին քանդեց արտաքին չինութիւնները, չկըրնալով վնասել ներքիններուն, այսինքն քարաբլուրին սիրտին փորուած անձաւներուն՝ որոնցմէ կ'երեւին 10ի չափ, դժուարամուտ եւ զատ զատ խցիկներով, մեծ մասամբ քառակուսի եւ տափակ, քիչեր միայն կամարաձեւ՝ անդրուազ եւ անքանդակ, բայց իրենց միապաղաղ յզկումով և փայլով հիանալի: Այդ անձաւներէն երկուքը բլուրին արեւմտակողմը կը գտնուին. վարինը կը կոչուի «Խորխոր» 5 սենեակով, մին մեծ եւ չորսը՝ փոքր, որոնք փողանցքերով կը հաղորդակցին մեծին հետ. ասոր երկայքն է 32 ոտք, լայնքը 19 և բարձրութիւնը տասնուհինգ. պատերուն բոլորտիքը երեքուկէս ոտք վեր՝ քառակուսի խորշեր փորուած են, ոմանիկն «Շամիրամի բաղնիք» նըկատուած, բայց չի կարծուիր որ լողարան ըլլան անոնք: Դուռին եւ դուրսէն՝ կողերուն վրայ բեւեռազիր քանդակուած է: Սենեակներէն մէկուն մէջ փորուած է դուռ մը՝ խոչոր ջրամբարով: Քարաբլուրին հարաւային երեսը, որ կէսէն վեր դրեթէ որմակերպ տաշուած ուղղաբերձ՝ քաղաքին կը նայի եւ անոր վրայ կը նեռ արեւուն ճաճանչները, սանդուխի նըման ոտքեր ունի, որոնք կ'ենթադրուին ըլլալ Գագիկի ձեռակերտ, վասնզի ժամանակակից պատմագիրը կ'ըսէ, թէ այդ կողմէն չինուած է «ճանապարհ աստիճանեալ ներքուստ ի վեր», բայց ո՛չ մինչեւ անձաւին կատարը հասնող, ոչ ալ հեշտ ելեւէջով, այլ նոյնիսկ անկոխ: Հոդ, Վանայ կուսակալներէն մէկը բանտ չինած էր՝ «զընտան զափուսը» յորջոր-ջումով, բայց լքուած է ան: Նշանաւոր են այդ կողմի երեք էջնոց բեւեռագիրները, դեռնէն 60 ոտք բարձր, քարաբլուրին սեպացեալ հարթ երեսին. կ'ենթադրուին հաստատուած ըլլալ ի յիշատակ Պարսից Քսերքսէս թագաւորին: Կայ նաեւ 300 տողով 8 էջնոց արձանագրութիւն մը՝ ոմն Արգեստէս (Արտաչէս ?) թագաւորի ի յիշատակ: Արեւելեան կողմը կայ 5 սենեակով անձաւ մը, նաեւ ուրիշ մը (23 ոտք երկար, 14 լայն եւ 12 բարձր) նստարաններով, որոնց վերի կողմերը երկկարդ կլոր ծակեր փորուած են քարին մէջ: Իսկ անձաւին հիւսիսային երեսին, «Դավրիժու դուռ» կոչուած անցքին մօտ, իրարմէ 20 ոտնաչափ հեռու 2 փորածոյ անձաւներ կան խորանարդ, 8 ոտնաչափ. ատոնք «Կոտտուն» կը կոչուին եւ ցարդ կը յարգուին. մին բեւեռագիր ունի, վրան ալ Հայերը խոչոր խաչ մը քանդակած են, անուանելով զայն «Մաղնէ դափուսը», կարծելով որ անոր դրան տակը գանձատուն մը կայ: Այս կողմը կան նաեւ

ԵՐԿՐԻՆ ՍՊԱՌՆԱՑՈՂ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ

1950էն ցայսօր երեք մեծ մտահոգութիւններ ստեղծուեցան մարդկութեան համար: Առնցմէ առաջինը պիտի ըլլար հիւլէական զէնքին եւ հիւլէական ազդեցին վախը: Երկրորդը՝ միջավայրին եղծանումը եւ բնութեան խաթարումը, որ կը դառնայ անդարմանելի: Եւ, վերջապէս, ծնունդներու աղէտը: Երեքն ալ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունին մեր ճակատագրին հետ: Երեքէն ամէնէն սարսափելին, բնականաբար, հիւլէական զէնքին աղէտն է, որ իր ազդեցութեամբ կը քանդէ բնութիւնը եւ իր չողարձակում-ներով կը սպառնայ մարդկային ծը-նունդներուն: Աւելի նենգ է երկրորդը, քանի որ ան տեղի կ'ունենայ մեր աչքին աչեւ, ամէնօրեայ թոյլատրելի կուտա-կումներով: Երրորդը՝ դեռ կը մնայ անծանօթ, բայց չմոռնանք, որ կենսաբանութեան Նոպէլեան մրցանակը նախընտրաբար կը տրուի անոնց, որ աչքառու կը դարձնեն կեանքի ներքին մեքենականութիւնը:

1960էն եաք է, որ սուր բնոյթ առացան կեանքի միջավայրի խաթարման մասին եղած վէճերը: 1966ին ՄԱԿը որոշեց միջազգային արշաւ մը կազմակերպել՝ պաշտպանելու համար բնութեան մեծ հաւասարակշռութիւնները: 1972ին միջազգային համագումար մը պիտի տարբերի այս հարցի քննութեան չուրջ:

Երկրին խաթարման պատճառները բազմազան են:

Առաջին տեղը կը գրաւէ քնակչութիւնը: Մարդը կրնայ բազմանալ մեր մոլորակի կարելիութենէն չատ աւելի: Իրրեւ տեսակ, ան կը ներկայացնէ խիտ կեղեւ մը, որ կը մտնէ ջուրի ածխային երկօքսիտի, թթուածինի եւ ուրիշ նիւթերու չրջանառութեան մէջ, նիւթեր, որոնք կը պահպանեն կեանքը: Եթէ այս գործօն խումբը չարունակէ զարգանալ՝ պիտի սպառէ տրամադրելի աղբիւրները: Ներկայիս, աշխարհի բնակչութեան կրկնապատկումի ժամանակաշրջանը մօտաւորապէս 37 տարի է: Աւելի չատ կարեւոր պարագայ մըն է, եթէ մտածենք թէ անցեալին, 1850էն սկսեալ, անհրաժեշտ էր 80 տարի, կրկնապատկելու համար բնակչութիւնը: Եթէ պահպանուի բազմացման այս թափը, աշխարհի բնակչութիւնը 900 տարիներու ընթացքին պիտի հասնի 60 միլիառի, այսինքն մօտաւորապէս 100 մարդ ջուրի կամ հողի իւրաքանչիւր քառ. մեթրի վրայ:

Չերմութեան ազդեցութիւնը: Ներկայիս, իրրեւ հետեւանք մարդոց արդիւնաբերական գործունէութեան, մթնոլորտի ածխային երկօքսիտը, որ անցեալին 280 աստիճան էր, աճած է եւ հասած է 321 փխմ.ի: 2000ին ածխային երկօքսիտի կեղրոնացումը պիտի հասնի 379 փխմ.ի: Երբ մթնոլորտին մէջ կ'աճի ածխային երկօքսիտը, տեղի կ'ունենայ այսպէս կոչուած «Չերմանոցի ազդեցութիւնը», այլ խօսքով՝ երկրագունդէն կ'արտահոսի նուազ տաքութիւն եւ կ'աճի ընդհանուր Չերմաստիճանը: Կը նախատեսուի, որ մինչեւ 2000 թուականը ածխային երկօքսիտը պիտի աճի 18 առ հարիւր, ինչ որ պիտի պատճառէր 0,5 աստիճան Չերմութեան յաւելում մը երկրագունդի վրայ: Ածխային երկօքսիտի քանակին յաւելումը մտահոգութիւն կը պատճառէ գիտնականներուն, քանի որ երկրագունդը չարունակաբար պիտի տաքնայ: Արդարեւ ապացուցուած է, որ ձրմեռներու միջին Չերմաստիճանը, Հիւսիսային Բեւեռի մօտ, Սիբիզպերկի մէջ, աճած է 7 աստիճան այս դարաշրջանին, իսկ ծովուն մակարդակը 1930-1948ին բարձրացած է 15 սանթիմեթր: Ածխային կազի յաւելումով կը բարձրանայ Չերմաստիճանը, որու հետեւանքով Բեւեռի սառոյցները կը հալին, ինչ որ կրնայ ամբողջովին փոխել երկրագունդի քարտէսը: Հաշիւ եղած է, որ եթէ Չերմացումը չարունակուի այս թափով, Հիւսիսային Սառուցեալ ովկիանոսը պիտի դառնայ նաւարկելի՝ կլիմայի փոփոխութեամբ: Միւս կողմէ սակայն, հալած սառերու ջուրը պիտի ողողէ երկրագունդի ցած հողերը:

Մէկ տարուան ընթացքին մթնոլորտի մէջ արձակուած 5 միլիառնէ նուազ ծաւալ ունեցող մասնիկները կը կշռեն 1600 միլիոն թոն: Բնութիւնն ալ կ'արտադրէ այսպիսի մասնիկներ: Միլիառմասնիկներու ամէնէն զօրաւոր աղբիւրն է ծծմբային երկօքսիտը, որ յառաջ կուգայ բրածոյ վառելանիւթերու այրումէն: Բոլոր այս նմանատառ 3 արձանագրութիւններ, ուրիշ մըն ալ՝ դրանը քով մեծ անձաւին, որուն երկարութիւնն է 70 ոտք եւ լայնութիւնը՝ 15: Պարիսպներուն վրայ դրոշմուած են հայկական խաչարձաններ (յայտնի է, որ ատոնք եկեղեցիներէ եւ քրիստոնեաններու դերեզմաններէ հան-ուած են), ինչպէս նաեւ խողովաձեւ մարմարներ, թերեւս «ի քարանց տաչելոց փողոցս դնացից Ջրոյն կազմեալ» Գագիկի կողմէ՝ քարաբլուրին այս կողմը, պատմագրին բսածին համեմատ, ասոր հակառակ դէպք՝ հեթանոսական հին շինուածներու քարէ սեպագիր տախտակները, որոնք ապուցուած են Վանայ եւ մօտիկ դիւղերուն եկեղեցիներուն պատերուն: Այս հիանալի յիշատակարանները, դուրս կը յիշէ մեր պատմահայր Խորենացին Ե. դարուն, 14 դար եաք՝ մեր օրով առաջին անգամ 1827ին ճարտարօրէն գտաւ Շուլց Գերմանացին, այնուհետեւ ուրիշներ, եւ մեռնցմէ՝ Հ. Ներսէս Վ. Սարգսեան:

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

(ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (89)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտի, առանց կարենալ հանդիսա գտնելու, անընդհատ սիկարէթ կը ծխէր ու կը ջանար հանդարտեցնել իր ղժայնական ցանկութիւնը, որ գինքը կը դրդէր անասնական թափով մը աղջկան վրայ նետուելու...

— Էֆէնտիս, քեզի մինակ ձգեցի, կը ներես, ըսաւ Վառվառ հանըմ, սենեակէն ներս մտնելով:

— Հոգ չէ, հոգ չէ, դուն գործդ նայէ, պատասխանեց վաճառականը, ի՞նչ ըրիր, կերակուր պատրաստեցի՞ր...

— Կէս ժամէն պատրաստ կ'ըլլայ... եթէ կ'ուզես, մինչեւ ճաշի ատենը մէյ մէկ օղի խմենք:

— Աղէկ կ'ըլլայ, հաւանեցաւ վաճառականը, որ կ'ուզէր քիչ մը գլուխը տաքցնել:

Վառվառ դուրս ելաւ եւ վայրկեան մը եաք վերադարձաւ ճոխ աղանդերներով զարդարուած օղիի ափսեով մը:

— Աղջկան ըսէ, որ գործը թող ձգէ տէ՝ քիչ մը քովերնիս դայ, փափաց Ղուկաս էֆէնտի տանտիրուհիին:

Վառվառ փութաց գոհացում տալ էֆէնտիին փափաքին եւ ձայնը բարձրացնելով ըսաւ Շուշանիկի.

— Աղջիկս, ալ ցորեկ եղաւ, չատ գըլուխդ կախեցիր ու յողնեցար, մնացածն ալ կերակուրէն եաքը կը կարես, հիմա քիչ մը քովերնիս նստէ ու օղի մը խմէ, որ բացուիս:

Մանկատի աղջիկը իրաւցնէ հանդատի պէտք ունէր, բայց եւ այնպէս չուզեց անմիջապէս տեղի տալ:

— Հոգ չէ, տիկին, դեռ մինչեւ ճաշի ատեն կը չարունակեմ...

— Ձըլլար, խօսք մտիկ ըրէ, ըսաւ Վառվառ կէս յանդիմանական ձայնով մը:

Աղջիկը կարը թողուց:

— Եկուր օղի մը առ...

— Ոչ, տիկին, չնորհակալ եմ:

— Եկուր օղի մը խմէ, աղջիկս, երկրորդեց Ղուկաս էֆէնտի:

Շուշանիկ չուզեց իրենց «բարեբար»ին հրաւէրը մերժել եւ գնաց Վառվառին քով նստելու:

Շնորհիւ Ղուկաս էֆէնտիի եւ Վառվառի սիրալիր մտերմութեան, աղջիկը, որ մինչեւ այն ատեն չատ ամչկոտ դիրք բռնած էր, սիրտ առաւ եւ սկսաւ խօսակցութեան մասնակցիլ, նոյնիսկ իրեն եղած սիրամարներուն վրայ քանի մը զաւեթ ալ օղի խմեց:

Ցետոյ, վերջապէս ճաշի վայրկեանը հնչեց. երեքը միասին վարի յարկը իջան եւ սեղան նստան, արդէն կէսօրը ժամ մը անցած էր ու ամէնքն ալ անօթի էին, եւ Շուշանիկ հաճոյքով մասնակցեցաւ ճոխ սեղանին:

Քանի մը զաւեթ ճերմակ դինի բոլորովին զուարթացուցին գինքը եւ սկսաւ չաղակրատել, ծիծաղիլ ու կատակել, ինքն ալ զարմանալով իր յանդգնութեան վրայ:

Երկու ժամէ աւելի անցուցին սեղանատան մէջ, յետոյ կրկին վերադարձան սալոն, եւ աղջիկը ուզեց վերսկսիլ իր ձեռագործը, բայց Վառվառ արգիլեց.

— Կերած խմած կար կարելը աղէկ չէ, աղջիկս, քիչ մը նստէ հանդիստ ըրէ:

— Բայց տիկին, ըսիք որ գործը ստիպողական է...

— Վնաս չունի. քիչ մը աւելի կը մնաս ու կը լմնցնես... եթէ ժամանակը չատ ուշ ըլլայ, ես քեզի մեր սպասուհիին հետ կառքով մինչեւ տունդ դրկել կուտամ:

— Արդէն Միքայէլ աղան պիտի գայ գիս տանելու, դիտել տուաւ Շուշանիկ:

— Միքայէլ աղան կամ սպասուհին մի-եւնոյն բանն է:

Աղջիկը, որ արդէն չափազանց կերած ու խմած ըլլալով, աչքառելու որամադրութիւն չունէր, չատ դժուարութիւն չյարդյց:

Սակայն ժամ մը հանդիստ եաքը, Ղուկաս էֆէնտիի մէկ խորհրդաւոր ակնարկին վրայ, Վառվառ ըսաւ մանկատի աղջկան.

— Աղջիկս, եկուր քեզի դիմացի սենեակը տանիմ ու հոն հանդարտ դլխով կարդ կարէ, լմնցուր:

Այն սենեակը, ուր տանտիրուհին առաջնորդեց Շուշանիկը, մութ ու ընդարձակ սրահ մըն էր, թանձր վարագոյրներով ծածկուած եւ երկու պատուհաններով, որոնք նեղ լուսամուտի մը վրայ կը բացուէին:

Սենեակին մէկ անկիւնը կար խոչոր անկողին մը, որուն ոտքերուն տակ փռուած էր ոչխարի մորթէ ծածկոյթ մը: Մէկ քանի թիկնաթոռներ, բազմոց մը եւ դարակ մը, որուն վրայ հայելի մը կը բարձրանար՝ ամբողջ կահ կարասին կը կազմէին:

Շուշանիկի վրայ տխուր ու անախորժ տպաւորութիւն մը ըրաւ այս մութ սենեակը, ուր առարկաները հազիւ իրարմէ կ'որոշուէին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՄԱՅՐ Ի ՈՒՍԻ

Ա.

Կիսվեցին ծիլ ու ճյուղերն ի վեր,
Ու ծառն ամբողջ ծաղկեց ու ծաղկեց,
Ծաղկեց ամբողջ ու ամբողջ ծաղկեց,
Ու ծաղկեցին ծիլ ու ճյուղերն ի վեր։

Ծաղկ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամասիացի հայրենակիցներու նախա – ձեռնութեամբ 25 Ապրիլ Կիրակի, Ա – նուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի 1915ի Ամասիացի նա – հատակներու յիշատակին:

Երգեցողութեանց պիտի մասնակցին՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Պր. Մ.Քալայեղ Գարանֆիլեան: Երգէոնը պիտի նուագէ Պր. Ա.րա Պարթեւեան:

Յաւարտ պատարագի հոգեճաշ Հայ Կաթողիկէ սրահին մէջ: Մասնակցութիւն 20 Ֆր.:

Մասնակցողներէ կը խնդրուի հեռա – ձայնել Պր. Նիկողոսեանի 985–04–46, ա – մէնէն ուշը 20 Ապրիլ Երեքշաբթի:

Շոգեկառք կառ ու.ի Նոռէն ժամը 10,40, 11,10:

×

Պ. Կարօ Երանեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու – տայ այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ (31 Ռիւ Սէն–Ժիւսթ) իր սիրեցեալ կնոջ՝

ԷԼՄՈՆ ԵՐԱՆԵԱՆԻ

եւ քրոջ՝ ՄԱՔՐՈՒՀիի Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ մահերուն 5րդ տարեդարձին առթիւ: Ինչպէս նաեւ Երանեան, Ցարութիւնեան եւ Մինասեան զերդաստաններու համայն ննջեցեալց յիշատակին:

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Լիոն.— Ֆր. Կապ. Խաչի Լիոնի մաս – նաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ըն – կերուհի Արփինէ Միքայէլեանի եւ զա – ւակներուն ու ընտանեկան պարագանե – րուն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ ազգականին՝ ողբացեալ ընկերուհի Մարիանէ Զաքըր – եանի ցաւալի մահուան առթիւ, եւ վո – խան ծաղկեպսակի, Տէսինի յուշարձանին կը նուիրեն 10ական Ֆր.: Մ. Կէնճեան, Մ. Հարիլեան, Մ. Տիւմիէճեան, Գ. Գայ – թանճեան, Ս. Տիւմիէճեան, Լ. Մանուկ – եան, Պ. Մամուրեան, Հ. Թումասեան, Օր. Յովհաննէսեան, Փողհարեան: Նոյն նպատակին համար Տէր եւ Տիկին Գ. Տիւ – միճեան 50 Ֆր. Շահնար Նիկողոսեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժա – մը 9ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները իրենց սովորական հաւաքավայրը:

ՇԱԲԱԹ 17 Ապրիլ ժամը 21ին, Զաւար – եան ենթ.:

ԿԻՐԱԿԻ 18 Ապրիլ ժամը 15ին, Հայաս – տան խումբ:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 21, ժամը 21ին Շաւարշ Միսաճեան խումբ եւ Քրիստա – փոր ենթակոմիտէ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 22, ընկերական ընդհանուր ժողով:

Վերոյիշեալ ժողովներուն ներկայ կ'ըլ – լայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ

Մայիս 26, Զորեքշաբթի իրիկուն
ԹԻԱԹՐ ՏԸ ԼԱ ՄԻՒԶԻՔ
Ցեատպային մանրամասնութիւններ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՕԳԵԿՈԶՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 4 Ռիւ Տոքթ. Տիաէ (Ավընիւ Լաքա – սանեի մօտ) պիտի ցուցադրուի Զուիցե – րացիներու կողմէ պատրաստուած ֆիլմ մը, ջարդերուն, հայկական հարցին եւ պատմական Հայաստանի վրայ:

Շաբաթ 17 Ապրիլ ժամը 20,30ին

Լիոնի եւ չրջակայքի Հայութիւնը կը հրաւիրուի այս ցուցադրութեան, ինչպէս նաեւ բացառիկ երեկոյթներու

Ապրիլ 18էն 23 ամէն երեկոյ նոյն վայ – րին մէջ եւ նոյն ժամուն, որոնց ընթաց – քին երիտասարդ երգիչ աւետարանիչ

ՊԵՐՃ ՃԱՄՊԱՉԵԱՆ

պիտի բանախօսէ հայկական կեանքէ առ – նուած նիւթերու չուրջ:

Մուտքը ազատ է:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՕԳԵԿՈԶՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավօ:
Նախագահութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, Կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Ս Ինեմա Քափիթոլի մէջ:

Պատուոյ նախագահ
Monsieur Gaston DEFFERRE
Député - Maire de Marseille
Կը խօսին
ԿԱՐՕ ՄԵՂԵԱՆ ԵՒ ՎԻԿԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ
et Madame Jacqueline LECCIA
Présidente de la Section de Marseille de la Ligue des Droits de l'Homme

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան Հովանաւորութեան ներքեւ ու երեք Ցարանուանութեանց եւ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, 25 Ապրիլ
Salle Cigale, Avenue de Saxe, à 15 h. 30
Կը խօսին.— Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Մ. ՓԱՇԱՔԵԱՆ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Հանդէսէն յետոյ չքերթ եւ ծաղկեպսակի պետեղում
Place Belcourt, Veilleur de Pierre
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 25, Սերքըլը Կաթոլիքի ս տաճը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան

ՊԱՏԱՐԱԳ

NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, հայրապետական ճայնաւոր պատա – րագ Նոթըը Տամի Աթոռանիստ Մայր Ե – կեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նա – հատակներուն:

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Կաթողիկէ մատուռը կը ծա – նուցանէ թէ պատարագ կը մատուցուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 11ին, Նոթր – Տամ տը Ֆուռվիէռի եկեղեցին, Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹՈՌԱՏԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին, Իսի լէ Մուլինոյի սովորական վայրը: Ներկաներու թիւը ինչ որ ալ ըլլայ, մե – ծամասնութիւն պիտի նկատուի:

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Կեդրոնական Յանձնախումբին կողմէ Կիրակի 25 Ապրիլ ժամը 13ին Մշակոյթի Տան մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆրանք

LE CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

COMMEMORE

LE 24 AVRIL DEUIL NATIONAL ARMENIEN

A cette occasion, un film inédit sur les communautés Arméniennes sera présenté

A l'issue de cette projection, deux membres de la Section Culturelle feront un exposé sur les circonstances du premier Génocide du 20ème siècle

MARDI 20 AVRIL A 20 H. 45

Maison des Centraux, 8 Rue Jean Goujon, Paris (8e), Métro Franklin Roosevelt

— ENTREE GRATUITE —

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ 7–20 կամ 7–27

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ **20 ՕՐ**

Բոլոր պատյտները.— քաղաքի չրջապտոյտ, Մատենադարան, Զուարթնոց, Հռիփսիմէ, Էջմիածին, Ծաղկաձոր, Սեւանայ լիճ, Գառնի, Գեղարդ, Օչա – կան, Սարդարապատ, դպրոցներու եւ թանգարաններու այցելութիւններ, պե – տական արտադրութեանց ցուցահանդէսներ, եւայլն:

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe
Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour
Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère classe

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Շաւիլէն ընկ. Մովսէս Տէմիրճեան, Փանոսիկ Փանոսեանի մահուան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ Իսի Մշակոյթի Տան:

×

Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Պարտաքճեան եւ Տէր եւ Տիկին Ցարու – թիւն Տէմիրճեան 50ական Ֆր. կը նուի – րեն Կապ. Խաչի կայանին:
(Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Պարախզակիներու Միութիւնը 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին փոխան ծաղկե – պսակի վաղինակ Բէօսէեանի մահուան առթիւ:

ԺՈՂՈՎ – ԹԼՓԱՍԵՂԱՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. անդամական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները թէյա – սեղանի մը չուրջ, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին եկեղեցիին կից սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԽՆԴՈՑՔ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՑԴԻՍԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Կիրակի 18 Ապրիլ, կէսօրէ վերջ, Վա – լանսի Հայ Բարեգործական Միութեան «Հիւսիսեան» սրահին մէջ, խնջոյք մը, եւ սիրով կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակից – ները: Հաճելի ժամանց:

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e
Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
18
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
18 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 12093 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.093

ՕԲՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՅՆԵՐՈՒԻ ԱՋԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

Ժ.

ԹՐՔԱԿԱՆ ՆԱԻԱՏՈՐՄԻՆ ԲՆԱՋՆՋՈՒՄԸ

Մինչ զինադադարական բանակցութիւնները տեղի կ'ունենային պետութեանց մէջ, Յոյները կը չարունակէին տեղ տեղ զիմադրել: Հերոսական Միսոլոնկին երբորդ անգամ ըլլալով պաշարուեցաւ Բէչիա փաշայի կողմէ, որ չվաստահելով իր ուժերուն, օգնութեան կանչեց Իպրահիմ փաշան: Թուրքերը երկու անգամ չարաչար պատուած էին այս քաղաքին առջեւ, որ յունական անկախութեան խորհրդանշանն էր դարձած:

Բէչիա փաշա Միսոլոնկին պաշարեց 1825 Մայիսին, ճիշդ այն օրերուն, երբ Իպրահիմ փաշա կը դրաւէր Նաւարինը: Երկար տեւեց պաշարումը, որ օրէ օր աւելի կը սեղմուէր: Պարենաւորումը կը դժուարանար: Թուրքերը կ'ուզէին անօթութեամբ ծունկի բերել պաշարուած – ները, որոնք քանիցս ետ մղեցին թշնամիին յարձակումները: Ցուրան ու սովը աւերներ կը գործէին: Ինդանօթներու ոսմբերը կատարեալ աւերակոյտի էին վերածեր քաղաքը: Մարդիկ ուրուականի ձեւ էին առեր:

Երբ ամէն յոյս կտրած էր, 2500 քիչ չաղ առողջ մարդիկ երեք խումբի բաժնուելով փորձեցին պաշարման գիծերը ճեղքելով հեռանալ դէպի լեռները: Կի – ները այլ մարդու զգեստ հագած եւ իրենց երախաները չալկած սկսան քալել՝ ձեռքերնին մէկ մէկ հրացանով: Ծերերն ու հիւանդները համախմբուեցան Չաղացքի մը մէջ, որ վառօդի մթերանոց էր:

Մաոնութեան մը հետեւանքով ձախողեցաւ ձեռնարկը, որ տեղի ունեցաւ 1826 Ապրիլ 22ի գիշերը: Ոազմիկները հերոսաբար կռուեցան թուրք հեծելազօրքին դէմ: 1300 հոգի միայն կրցան փախչելով ազատիլ: Ծերերն ու հիւանդները մինչեւ Ապրիլ 24 պաշտպանեցին իրենց դիրքը: Ու երբ թշնամիները մտան իրենց պահ – ուած մթերանոցը, քաւիսալիս կրակ տը – ուաւ վառօդի տակառներուն եւ օդը հա – նեց բոլորը: Միսոլոնկիի քաջարի հերոս – ներուն վերջին գիւցազնական արարքն էր այս: Եւրոպայի խիղճը ցնցուեցաւ, ի լուր ցեղասպան Թուրքի հրէշային ոճիրներուն:

Սուլթան Մահմուտ 1826 Յունիս 16ին ընաջնջեց Ենիչէրիները, որոնք փորձանք էին դարձած ո'չ միայն քրիստոնեանե – րուն, այլեւ կառավարութեան դէմքուն: Ծրագրեց եւրոպական իմաստով նոր բանակ կազմել:

Միսոլոնկիի անկումէն վերջ Իպրահիմ փաշա վերադարձաւ Մորէա, ուր Քոլո – քոթրոնիս կը չարունակէր հայդուկային կռիւները իր ֆէֆթիներով: Իսկ Բէչիա փաշա գնաց պաշարելու Աթէնքն ու Ակրոպոլիսը, որոնք դիմադրեցին որոշ ա – տեն. ի վերջոյ անձնատուր եղան 1827 Յունիս 5ին՝ Ֆրանսացի ծովակալ տը Ռիկնիի միջնորդութեամբ: 1400 յոյն ռազմիկներ, որոնց հետ էր Ֆրանսացի գնդապետ Ֆաւվիէ, ազատ ձգուեցան իրենց զէնքերով:

Գրեթէ վերջ գտած էին ազատագրական կռիւները: Ցոյները յոգնած էին: Ներքին երկպառակութիւններ ալ ծայր տուած էին:

Ամիս մը ետք, 6 Յուլիս 1827ին Լոնտոնի մէջ երեք Պետութեանց միջեւ կնքուեցաւ դաշնագիր մը, որ նուիրագործումն էր Սան Պետերսբուրգի 1826 Ապրիլ 4ի պրոտոկոլին: Ֆրանսա ի վերջոյ կը միանար Ռուսիոյ եւ Անգլիոյ՝ նեղը դնելու համար Բարձրագոյն Դուռը: Կարելի չէր աւելի երկար սպասել: Երեք Մեծերը պահանջեցին անմիջապէս զինադադար կընդրկել՝ իբրեւ նախապայման Թուրքեւյոյն հաշտութեան: Սրբազան Զինակցութեան կը յաջորդէր Երրեակ Զինակցութիւնը:

Իպրահիմ փաշա իմանալով, որ չուտով կռիւները պիտի դադրին, քանի մը հազար զինուորներով կ'ասպատակէր ամբողջ Մորէայի մէջ, հուրի եւ սուրի կը մատնէր կանգուն մնացած գիւղերն ու աւանները եւ աւարի կուտար ամէն բան:

Մինչ ցամաքի վրայ Յունաստանի դահիճը կը չարունակէր իր խժդժութիւնները, Հիդրա կղզիին եւ Փաթրասի Ցոյները իրենց նաւերով հերոսութիւններ կը դործէին: Թուրքերը կ'ուզէին դիմադրութեան այդ կեդրոններն ալ հարուածել՝ Մորէայէն Ազեքսանդրիա ծովային ճամբան ապահովելու համար միանգամ ընդմիշտ: Այդ նպատակով Թահիր փաշա եւ Մուհարրեմ պէյ Նաւարինի առջեւ համախմբեր էին Թուրքեւեգիպտական 126 մարտանաւեր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԹԵՐՏԱՄԻ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան չէնքը մեծապէս վնասուեցաւ եւ չէնքին մէջ գտնուող քանի մը օտար խորհրդային դիւանագէտները վիրաւորուեցան, երբ զօրաւոր ռումբ մը պայթեցաւ: Ռումբին մօտ գտնուեցաւ պատառ մը՝ «ձգեցէք ժողովուրդս, որ մեկնի» մակագրութեամբ: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց հրեայ Ամերիկացի մը: Խորհրդային կառավարութիւնը խրատիւ բողոքեց խափանարարական այս արարքին համար:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Տիկին Կանաի մտահոգութիւն յայտնեց Արեւելեան Պենկալիի իրադարձութիւններու մասին, որոնք, համաձայն իրեն, կրնան ծանր անդրադարձ ունենալ Հնդկաստանի մէջ: Վարչապետը միեւնոյն առեն յայտարարեց, թէ Փաքիստանի բանակը «կոնոնաւոր ցեղասպանութեան» լծուած էր:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ սահմանային ուժերու պատկանող պահակ չուն մը «ազատութիւնը ընտրեց» անցնելով սահմանը: Շան տէրերը՝ վինուորներ, մեծ ժեցին ետ ընդունիլ զայն, որով «քաղաքական ապաստանի» իրաւունք ստացաւ ան:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ մամուլը խստիւ կը քննադատէ Ձինաստանի «փինկ-փոնկի քաղաքականութիւնը» եւ զայն կը նկատէ վաղորդայն չունեցող ռազմախաղ մը Փեքինի կողմէ:

Հարաւ – ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Ասիոյ պաշտպանութեան չուրջ նոր համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ հինդ երկիրներու միջեւ, որոնք կը պատկանին անդլիական Հասարակութեան: Ասոնք են՝ Անդլիան դատ Աւստրիա, Նոր Զելանտա, Մալէզի եւ Սինկափուր:

ՍԹՈՒՀՈԼՄԻ եւանկոսեան դեսպանը, որ վիրաւորուած էր Մրուաթ ահաբեկիչներու կողմէ, մեռաւ հիւանդանոցին մէջ: Երկու ահաբեկիչները մարդասպանութեամբ ամբաստանուեցան:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ պարագլուխը Եասըր Արաֆաթ կ'ամբաստանէ Յորդանանի թագաւորը՝ Հիւսէյն, որ սկզբունքի համաձայնագիր մը կնքած է Իսրայէլի եւ Միացեալ Նահանգներու հետ: Արաֆաթ այս յայտարարութիւնը ըրած է եգիպտական Ալ Ահրամ թերթին, աւելցնելով թէ այդ համաձայնագրով կը նախատեսուի պաղեստինեան դիմադրական չարժումին բռնաջնջումը, որու փոխարէն իսրայէլեան ուժերը պիտի քաշուին Յորդանան դետի արեւմտեան ափէն: Ամմանի մէջ, վարչապետը «չինծու» որակած է Արաֆաթի յայտարարութիւնները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ (*) ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

—o—

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԳՈՒՆԱԻՈՐ ՖԻԼՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Տիկին Ն. Ռոպի, որ չատ կը հետաքրքրուի Արեւելքով եւ Արեւելքի ուան – դութիւններով եւ պատմութեամբ, օր մըն ալ ոտքը դրած է Հայաստան ու հրապուրուած:

Շատ աւելի հետաքրքրական է մեզի համար այս օտար աչքերուն տպաւորութիւնը քան մեր «այցելուներուն», որոնք տարիներէ ի վեր տափակ նկարագրականներով եւ մեսրոպեան բառարանի բոլոր մաշած ածականներով դովքը կը հիւսեն մեր հայրենի աշխարհին:

Տիկինը, բացառիկ երեւոյթ մը կը ներկայացնէ վասնզի հրաւիրուած չէր Հայաստան, Հայերը չէր ճանչնար եւ օրին մէկը իր ծերունազարդ մայրիկին հետ, հազարաւոր քիլոմեթր կը կտրէր կատ – զով, հասնելու համար Արովեան պողպատայ: Հոն կը պատրաստէր ֆիլմ մը, դուռնաւոր, որ Մայիս 18ին պիտի ներկայացուի Փլեյէլի սրահին մէջ, Քոնէսանս տիւ Մոնտի կազմակերպած երեկոյթներու չարքին:

Այս առթիւ ուզեցինք աւելի մօտէն ճանչնալ Տիկին Ռոպին եւ հարցապրոյցով մը, մեր ընթերցողներուն ալ ներկայացնել, ոչ միայն դինքը այլեւ իր այս սքանչելի ճամբորդութեան դրդապատճառները:

— Ո՞վ էք, Տիկին Ռոպի:

= *Մասնագէտ եմ Արեւելքի երկիրներու ուսումնասիրութեան մէջ եւ արդէն քանի մը անգամ աշխարհի չրջանն ըրած եմ: Իմ ուղեւորութեանս երկիրները միչտ առասպելական անուններ ունին: Ֆրանսական կառքով, կ'երթամ երկրէ երկիր, յաճախ այնպիսի երկիրներ, որոնք աւելի մեր երեւակայութեան մէջ կան քան մեր ծանօթութեան եւ այդ հետաքրքրական աչխարհներէն չարժանկարային փաստաթուղթեր կը բերեմ: Բոլորովին անտիպ ֆիլմեր, որոնք մշակութային եւ դեղարուեստական արժէք ունին: Այդ ֆիլմերէն մէկը մեծ մրցանակ մը ստացաւ Քանն:*

— Ի՞նչպէս Հայաստան գացիք եւ ե՞րբ:

= *Երկու ճամբորդութիւն ըրինք Հայաստան վերջերս: Առաջինը՝ 1969ին, մինչ 15 օրուան համար, Էջմիածնայ մեծ հանդիսութեանց ժամանակ, միւռոնի օրհնութեան եւ երկրորդը՝ անցեալ աչնան, այս անգամ չուրջ մէկ ամիս: Փորիդէն մեկնեցանք միչտ կառքով եւ այդ երկու ճամբորդութիւններու ընթացքին 40 հազար քիլոմեթր կտրեցինք:*

— Ինչո՞ւ այս անգամ Հայաստանն ընտրեցիք:

= *Արեւելքի եւ Արեւմուտքի քաոու – դին վրայ, Հայաստան քիչ ճանչցուած է, հակառակ անոր որ աւելի հին քաղաքակրթութիւն մը ունի քան Հռոմ:*

— Ի՞նչ բան մեզի մղեց Հայաստանը ներկայացնելու:

= *Ամէնէն յատկանչական իրողութիւնը ամէնն այն է, իմ կարծիքովս, որ հակառակ անհամար արչաւանքներու, հակառակ ջարդերուն որոնց զոհ գացին դարերու ընթացքին, Հայերը — թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքի — յաջողած են պահել իրենց նկարագիրը իրենց մչակոյթով, արուեստի աւանդութիւններով, կրօնքով:*

— Ի՞նչ բան ամէնէն շատ ձեր ուշադրութիւնը գրաւեց երբ Հայաստան հասաք:

= «Ազգային քարաստան»ը, ամէն տեսակի, ամէն գոյնի քարեր, լերկ եւ հոյակապ լեռները, միջնադարեան արձան – ներ որոնց կը հանդիպիք ամէն քայլափոխի, դուքէ արդիական չինութիւնները:

— Հայերը ի՞նչպէս ընդունեցաք ձեզ:

= *Քանիցս հրաւիրուեցանք ինքնաբերաբար, բոլորովին յանպատրաստից, միչտ ջերմօրէն: Կրնամ ձեզի երկու դէպուազներ պատմել: Մեր երկրորդ ճամբորդութեան, նոյն պանդոկը իջանք եւ ճաչարանի նոյն սպասաւորները գտանք: Մեծ եղաւ մեր զարմանքը, մեր առաջին ճաչին առեն, երբ անոնցմէ մէկը մեզի բերաւ չիշ մը ճերմակ դինի: Ապսպրած չէինք: Ընդունեցէ՛ք, իմ կողմէս, ըսաւ սպասաւորը, ողջունելու համար ձեր վերադարձը Հայաստան: Երկրորդ սպասաւոր մը նոյն ձեւով չիշ մը շամփաները բերաւ: Ուրիչ անգամ մը, դիւզ մը կեցանք, յանկարծ Հայեր տեսանք որ տունէն դուրս կ'ելլէին տեսնելու համար այս օտար կառքը: Քանի մը խօսք փոխանակելէ ետք, ուզեցին անպայման մեզ իրենց տունը հրաւիրել: Եթէ մերժէինք զիրենք վիրաւորած պիտի ըլլայինք: Անմիջապէս ամբողջ ընտանիքը սկսաւ ճաչ պատրաստել, դրացիները որ օտար կառքը տեսած էին, եկան, իրենք ալ մեզ հրաւիրելու այնքան սիրալիր, այնքան յուզիչ ձեւով, որ ի վերջոյ մեր օրը անցաւ տունէ տուն դիւղին մէջ եւ ստիպուեցանք հինդ յաջորդական ճաչ ուտել...: Ճաչեր, որոնց ընթացքին բազմաթիւ բաժակաճառեր կ'ըլլային եւ բոլորն ալ կը վերջանային սա խօսքերով.— «Մեզ մի՛ մոռնաք, ձեր բարեկամներն ենք, ձեր քոյրերն ու եղբայրներն ենք»:*

— Կրնայի՞ք ինծի մը խօսք ըսել ձեր ներկայացնելիք ֆիլմին մասին:

= *Գեղարուեստական ամբողջութեան մը մէջ, փորձած եմ ցոյց տալ ոչ միայն տեսարանները, ինչպէս Արագածի գագաթը, կարգ մը չրջաններու յատկանչական յուչարձանները որոնք իր պատմութեան եւ իր արուեստին վկաներն են, այլեւ հասարակութիւնը պիտի առաջնորդեմ դիւղերը, ուր ներկայ կ'ըլլանք դեղջկական հարսնիքի մը եւ կը մտերմանանք նոր հարսին հետ: Անչուշտ դեռ կան հին պարեր, աւանդութիւններ, փոլքլոր եւն.:*

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք հարմակրելի Տիկնոջ, որ այնքան խանդավառ վերադարձած է Հայաստանէն եւ իր խանդավառութիւնը կ'ուզէ փոխանցել Փարիզի ժողովուրդին, վասնզի ցարդ Քոնէսանս տիւ Մոնտի յայտարերուն մէջ, Մէօռի Օթէն միչտ վարով եւ հազիւ լսելի ձայնով հայկական բառը կը համարձակի ըսել Թուրքիոյ «հարստութիւններուն» նուիրած իր բազմաթիւ երեկոյթներու ընթացքին երբ չի կրնար Թրքական որակել Անիի փլած եկեղեցիները:

Տիկին Նատին Ռոպիի ֆիլմը կը ներկայացուի Մայիս 18ին:

(*) ARMENIE d'hier et d'aujourd'hui film inédit en couleurs et récit de N. Roby, dans le cadre « Connaissances du Monde », Mardi 18 Mai à 21 h., salle Pleyel.

ՄԵՆՔ ԻՆՉ ԿԸ ՀԱԳՆԷԻՆՔ

—o—

Ա.

Ֆէս կը դնէինք։ Բայց մեր ֆէսերուն չուրջը չէինք բոլորեր կարմիր, կանանչ, դեղին փուչիով կամ գոյնզգոյն եզմաններով, ծայրը մեր ալ ուսը ձգելով ոչ ալ սարբի կը կապէինք ճերմակ կամ կա – նանչ կրօնական գոյներով, ինչպէս կ'ընէին մեր դաւառին այլազգիները, Թուրքերը, Գղըլպաշները, Քիւրտերը։ Մեր շատ հիներն ալ եզմա կամ սեւ սարբի կը կապէին, բայց մեր օրերուն հարիւրին մէկ կամ երկու հոգի հագնիլ կային։

Մինթան կը հագնէինք։ Մեր վրայի շապիկն էր։ Դեղին կարմիր կամ կապոյտ կարմիր գիծերով Ալարկիրի, Կիւրինի մասուսայէն էին։ Բանտերով կը բանտէինք։ Մենք կոճակին բանտ կ'ըսէինք։ Առանց բանտի զուրկ մինթանը այլազգիները, Թուրքերը, Գղըլպաշները կը հագնէին։

Այր մէկ կին, ծեր մէկ մանուկ, ամէնքս ալ զօտի կը կապէինք։ Կիւրինի զօտի – ներ էին։ Մերինները նեղ էին, կիներունը շատ լայն ու գոյնզգոյն էին։

Սալթա ու շալվարէ կը բաղկանային մեր հագուստները։ Մեր ցեղական տա – րազն էր։ Կապոյտ կատէն էին։ Կապոյտ չուխայէն ալ կային, բայց առնք աղա – ները կամ որոնք որ չէին աղատաեր ա – նոնք կը հագնէին։ Ընտիր ջուխայէ լա – թերով կ'աշխատուէր։ Սալթան կոնակի հագուստ էր, «առաջքը բաց, առանց բան – ակի» ու կարճ կ'ըլլար, մինչեւ մեր մէջքը զօտին կ'իջնէր։ Իսկ շալվարին երկայնն ու կարճը կային։ Մենք գիւղացիներս կարճ կը հագնէինք ու մինչեւ մեր ծուն – կերը կուտար, ծունկէն մինչեւ մեր ոտ – քերը բուրդէ հաստ ու երկայն գուլպա – ներ էին, մեր կիները կը հիւսէին։ Արտ վարելու, արտ հերկելու, արտ քաղելու կամ լեռը խոտ քաղելու, փայտի երթա – լու կարճը կը յարմարէր, երկայնը ան – հանդիստ կ'ընէր մեզ։ Ամառները կա – պոյտները կը հանէինք, ճերմակ սալթա, ճերմակ կարճ շալվար կը հագնէինք, հաստ վրանի յատուկ ճերմակ կատէն կը կարէին մեր մայրերը։ Այս կապոյտ ու ճերմակները առաւելապէս մեր Հայերուս հագուստներուն գոյներն էին։

Գիւղին մէջ մեր կօչիկները եմենի ու չափուլա էին, որոնք մեր չուրջի քաղաք – ները կը կարուէին։ Եմեններները բարակ ու թեթեւ էին, կը գրկէին մեր ոտքերը, մանաւանդ ճամբան արագ քալելու շատ աղէկ կուգային։ Չափուլաները հաստ ու ծանր էին, բայց աւելի դիմացկուն էին։ Երկուքն ալ առանց կրունկի ու հարթ էին, ինչպէս ցերեկները գիւղէն դուրս արտը կամ լեռը աշխատելու երբ երթա – յինք կօվու կամ եզան կաշիէ տրեխ կը կարէինք ու կը հագնէինք։

Թուրքերը, Քիւրտերը իրենց հագուստ – ները իրենց տուներէն, իրենց ներկած բրդեղէններէն կը պատրաստէին։ Ոչ գիւ – ղացի լեռները, դեռափներու քարայր – ները բնակող խաչնարած Քիւրտերը չալ – վար, սալթա ալ չէին հագներ։ Երկայն չապիկով, երկայն վարտիկով մըն էին միայն, ուր երթային, քաղաքները ճամ – բորդէին թէ գիւղերը իջնային իրենց չո – բիներով, իրենց պանիրները, իւղերը ծախելու։ Այսպէս էին մեր դէմի Շա – ֆախ Աւադի լեռներու Քիւրտերը, կամ նոյնպէս մեր դէմի Տերսիմի Քիւրտերը որոնք ծախելու բան մըն ալ չունէին, ա – ւարտուրեան կ'ելլէին, ձորերուն մէջ յանկարծ խումբերով յայտնուելով իրենց հրացաններով, որոնք սակայն կիներուն ամենեւին չէին դպեր, իսկ այրերը կը մերկացնէին։ Կային ալ որոնք կարճ էն – թարիներ կը հագնէին, մինչեւ իրենց ծունկերը հասնելու չափ, ինչպէս մեր անմիջապէս չուրջի Սուրբ Գէորգի, Ղա – բասրթի, Քորճայի, Քեչիշ Տիւղէի Քիւր – տերը։

Ինչպէս Ալինցիները, Տիվրիկցիները, Արաբկիրցիները աւելի հարաւ կապան – մատենցիները, Տարենտեցիները, մենք Արմատնցիներս ալ էնթարի ունէինք ու կը հագնէինք։ Սուրիական էնթարիներ էին, մինչեւ մեր ոտքերը կը հասնէին։ Առաջքը բաց էր, միակ բանտով մը կը բանտէինք մեր վիզը։ Մերը՝ այրերունը՝ կը տարբերէր կիներու էնթարիներէն, փէշերը իրարու վրայ կը բերէինք, մէջ – քի զօտիով մը կը կապէինք։ Մերիններն քովընտի չափերով, այսինքն բացուածք – ներով չէին, ինչպէս կիներունը։ Համ – յակաճեւ եռանկիւն ու երկայն թեզանիք – ներով ալ չէին, ինչպէս անոնցիները, ո – րոնք իրենց դաստակներէն կը կախուէին իրենց ապարանջաններուն հետ։ Ամէն – օրեայ մանուածէն զատ մետաքսեղէն – ներն ալ կային, հարուստները կը հագ – նէին։ Ես ալ ունէի, թէ տղայութեանս, թէ երբ մեծցայ կարզուեցայ։ Իմինս մե – տաքսէ չէր, բայց զոյնով կեռմեսուր էր։ Մէջքի զօտիովս կը կապէի ու կապոյտ չուխայէ սալթայիս հետ կը հագնէի։ Կը սիրէի, այնքան թեթեւ, հանգստաւէտ էր, հագուստ չհագածի պէս կը զգայի ինքզինքս սրունքներս ազատ, հովերուն, դովերուն մէջ, ամառները տաքերուն մա – նաւանդ։

Բայց մեր տեղանուէեան նախոր – դող տարիներուն մեր այրերուս տեղա – կան տարազը դրեթէ անհետացաւ։ Սալ – թա, շալվար, էնթարի հագնող չմնաց։ Հոս, հոն, անոնցմով կ'երեւնային միայն անոնք որոնք գաւառէն դուրս չէին ելած։ Ամէնքն ալ Իսթանպուլէն, արտասահմա – նէն բերուած տարատները, բաճկոնները կը հագնէին, իսկ Թուրքերը, Քիւրտերը իրենց տարազը չարունակեցին։

Մեր կիներուն տարազն ալ նոյնը մնաց, ամենափոքր փոփոխութիւն մը անդամ չունեցաւ։ Մենք այրերս ալ չփափաքե – ցանք։ Մեր աչքերը վարժուած էին մեր կիներուն հագուստին որ միջին ղարէն, հարիւրաւոր տարիներէն կուգար։ Եր – կայն շապիկներ, դունաւոր մանուածէ երկայն շալվարներ կը հագնէին իրենց մարմիններուն վրայ։ Ցետոյ սուրիական երկայն էնթարիներ իրենց ամբողջ հա – սակովը։ Առաջքը բաց էր այս էնթարի – ներուն, փէշերը իրարու վրայ կը բերէին ու մեր գօտիներուն երկու եւ աւելի ան – դամը լայն գօտիներով կը կապէին, ուր կը դնէին նոյնպէս իրենց թաշկինակնե – րը։ Քովընտի չափերով, այսինքն բաց – ուածքներով էին։ Գիւղեր կային, Քըր – տուհիները գոլլպաշ կիները մանաւանդ որոնց չաքերը մինչեւ իրենց մէջքի զօ – տիները կ'երկարէին, ամէն քայլափոխի բացուելով գոցուելով ու ցուցադրելով իրենց գունագեղ շալվարները, էնթարի – ներուն վրայ սալթան կուգար, որ մին – չեւ իրենց զօտին կը հասնէր, անոր վրայ ճիւպպէն որ նոյնպէս բաց էր ու առանց կոճակի ու մինչեւ իրենց ծունկերը կ'եր – կարէր։ Զուխայէն երկու մատ լայնքով կապ մը, քէօսթէկ ըսուած մը ունէին որ եռեւէն կոնքէ կոնք ճիւպպէն կը սեղ – մէր, խեժերով կաղապարուած սեւ ու բարձր թաղիք մը կը դնէին գլուխներն ու թաղիքին վրայ լայնակ կ'առնէին իրենց գլուխներուն։ Այս լայնակները մեծածա – ւալ էին, մինչեւ իրենց կռնակին կէսը կը ծածկէր, հիները, պառաւները որոնք չատ խստապահանջ էին, մինչեւ երեք չորս լայնակ կը կապէին, արտառոց գը – լուխներ չինելով։ Իսկ վերջերը, երի – տասարդները մէկով կը բաւականանա – յին։ Լայնակին սեղմ կամ ազատ կապելու կերպերէն ալ կը հասկցուէր թէ ազուր աղջի՞կ էր, նշանուա՞ծ էր, հարս եղե՞ր էր, կեսո՞ւր էր, թէ կեսրոջը կեսուրն էր։ Գիւղին մէջ չեղուկ կը հագնէին որ մեր այրերուս ոտքերուն եմեններն, չափու լայնքն գրեթէ նման էր, մերիններուն պէս ան ալ հարթ ու առանց կրունկի էր։ Ցետոյ չէզ ու ոտից ըսուածները։ Եւ տրեխ, ինչպէս մենք, գիւղէն դուրս աշ – խատելու երթայինք։

ՅԱԿՈԲ ՄՆԶՈՒՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԴՐԱՄԱԳԻՏԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—o—

(Մասնակի յապաւումներով)

Հայաստանի պատմութեան թանգարա – նը դրամներու արժէքաւոր հաւաքածոյ մը նուէր ստացաւ Միլանոյէն։ Նուիրա – տուն է Հայկ Ղազարոսեան, որ հաւաքա – ծոն դնած է դրամահաւաք Պերճ Կարա – պետեանի եւ իրրեւ նուէր ուղարկած է Երեւան։

Մեծ հմտութեամբ հաւաքուած դրամ – ները դասաւորուած են յատուկ պլոմ – ներու մէջ, ուր իւրաքանչիւր միաւոր իր առանձին տեղն ունի։ Ամէնէն հին նմոյշ – ները Տիգրան Մեծի դրամներն են։ Ա – նուհետեւ յաջորդական կարգով կուգան Հռոմի Հանրապետութեան վերջին տարի – ներու եւ կայսրութեան առաջին երկու հարիւրամեակներու դրամները, որոնց վրայ յիշատակուած գրութիւններն ու պատկերները կապ ունին անցեալի հա – հռոմէական յարաբերութիւններուն հետ։

Կարգ մը դրամներու վրայ պատկերաց – ուած է Հայաստանը, Հայոց Արտաշէս – եան թագը, հռոմէացի զօրավարներ, կայսրեր, ինչպէս նաեւ դիցաբանական տիպարներ։

Հաւաքածոյի գերակշիռ մասը կը կազ – մեն Մերձաւոր Արեւելքի միջնադարեան դրամները։ Բաւական շատ են Օսմանեան տոհմի արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամ – ները։ Առանձ արտառոց ծագում ունե – ցող այն դրամներն են, որոնք չէլէնա – ռութեան մէջ մատած են Խալիֆ Ապտել Մելիքի եզմատական բարեկործման տա – րիներէն (է. դարու վերջերը) մինչեւ Օ – սմանեաններու անկումը Արեւելքի մէջ։ Աւելի շատ են Աբբասեան դրամները, ո – րոնք թողարկուած են Իրաք, Ճեզիրէ, Խորասան, Խուզիստան, Ֆարս, Սուրիա եւ այլուր։ Այս դրամներուն վրայ կա – րելի է տեսնել խալիֆայութեան ան – կումի հետեւանքով յառաջ եկած հարըս – տութիւններու, ինչպէս, օրինակ, կեղծ Ասիոյ Սամանեաններու, Սուրիոյ Հա – մատանեաններու, Ֆարսի եւ Իրաքի Պու – վէյհիներու, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ Իւ – խիտեաններու դրամները։

Ուշագրաւ են պղնձեայ դրամները, ո – րոնք կը վերաբերին խալիֆայութեան մաս կազմող նահանգներուն եւ անոնց գլխաւոր քաղաքներուն։ Հաւաքուած են Հալէպ, Դամասկոս, Պաղտատ, Քուֆա, Պասրա, Մուսուլ եւ այլ քաղաքներու պղնձեայ դրամներ։ Առանք կը ստորա – բաժանուին քանի մը էնթախումբերու եւ իրենց թուականներով, քաղաքներու եւ իշխող էմիրներու անուններով հնարաւո – րութիւն կուտան պարզելու աւատապե – տական տուներու ծագումն ու ժամանա – կագրութիւնը։ Այս դրամներուն մէջ կան այնպիսիները, որոնք ունին արաբերէն ար – ձանագրութիւններ, սակայն բիւզանդա – կան դրամներու ընդօրինակութիւններ են։ Առանք պատրաստուած են Օսմանեան – ներու իշխանութեան առաջին տարինե – րուն, երբ դեռ արաբ տիրակալութիւնը չունէր իր սեփական դրամական դրութիւ – նը եւ շրջանառութեան համար հրապա – րակ կը հանուէին ընդօրինակուած դրամ – ներ, Արեւմուտքի մէջ Բիւզանդականի, իսկ Արեւելքի մէջ՝ Սասանեան դրամներ – րու նման։

Մահմետական դրամներու առթիւ հաւաքուած են արեւելքի քրիստոնէական դրամները՝ հրապարակ հանուած մեծ մա – սամբ կիլիկիոյ Հայկական թագաւորու – թեան, Բիւզանդական կայսրութեան եւ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Պատուհանին քով թիկնաթոռի մը վրայ տեղաւորուեցաւ եւ սկսաւ իր ձեռագործ – ծովը գրպդել։

Տարտամ երկիւղ մը տիրած էր վրան։ այդ անծանօթ կինն ու Ղուկաս էֆէնտին, որոնք այնքան յարգանքով ու նոյնիսկ դուրդուրանքով կը վարուէին հետը, փո – խանակ զինքը ապահովցնելու, աւելի կը խրտչեցնէին։ Անորոշապէս կը նախզգար, որ իրեն դէմ գաւ մը կը նիւթուէր, բայց չէր կրնար դուշակել, թէ ինչ էր այն։ Քանի մը անգամ նկատած էր իրեն բարերարին իր վրայ սեւերած հայրատ ու ցանկատուր ակնարկը եւ սարսռած էր անկէ, բայց առանց երբեք երեւակայելու, թէ իր մասին ինչ քամնելի թակարդ մը կը լարուէր։

Սալոնին մէջ, Ղուկաս էֆէնտի ու Վառ – վառ առանձին մնացած կը խօսակցէին։

— Ինծի նայէ, կ'ըսէր տանտիրուհին, ես իմ գործս լմնցուցի, ալ ասկէ ետքը բանի մը չեմ խառնուիր, առ աս սենեակին բանալին, դնա դիմաց, ինչ որ կ'ուզես ըրէ. ես ժամու մը չափ դուրս պի – տի ելլեմ, սպասուհին ալ արդէն տեղ մը ղրկեցի, ուստի տանը մէջ աղջիկն ու քեզմէ զատ մարդ չկայ, դիտցած եղիր։

— Բայց «գործ»ը լմննալէ ետքը, ես աղջիկը որո՞ւ թողում երթամ, կ'ըսէր վաճառանը, աւելի աղէկ չէ՞ որ հոս մնաս...

— Չէ, կը պնդէր միւսը, անկարելի է։ «Գործ»ին առանը չեմ ուզեր հոս ղըս – նուիլ... ամէն մարդ իրեն հաշիւը ունի ... բայց ետքը կուգամ որեւէ միջոցով մը աղջիկը մինչեւ տուն ղրկել կուտամ։

Ղուկաս էֆէնտի սոխպուեցաւ համա – կերպիլ տանտիրուհիին կարղադրութեան. յետոյ, իր մատուցած եւ տակաւին մա – տուցանելիք ծառայութեան փոխարէն քանի ոսկի համբեց իրեն ու հինգ ոսկի ալ յանձնեց, որպէսզի աղջկան տայ։

Ցետոյ, վճռաբար, դիմացի սենեակին բանալին դրպանը, ուղղուեցաւ Շուշա – նիկի քով։

Վառվառ, անմիջապէս վերը՝ ննջասեն – եակը դնաց, աճապարանքով հագուեցաւ, կօշիկն ու գլխարկը դրաւ ու կամաց վար իջաւ։

Խուլ հեծկլտուք մը, աղիողորմ ու խեղ – դուած աղաղակներ կը լսուէին այն սեն – եակէն, ուր մանկամարդ աղջիկն ու Ղուկաս էֆէնտի փակուած էին։

Վառվառ ոտքի ծայրերուն վրայ կոխե – լով, մօտեցաւ սենեակի դրան ու ականջ դրաւ։

Մաքառում մը տեղի կ'ունենար ներսը. հէք աղջիկը կը դիմադրէր, կ'ուզէր ինք – զինք փրկել վայրագ էֆէնտիին ճիրաննե – րէն, բայց չէր կրնար, ու յայտնի կ'ե – րեւար, որ վաճառականը աղջկան բե – րանը բռնի կը գոցէր, որպէսզի չպո – ղակէր։

— էֆէնտի, թող տուր, կ'աղաչեմ, կը պաղատիմ, կը լսուէր, ու յետոյ հեծ – կըլտուք մը՝ «մայրիկս, մայրիկս» ճի – չերուն խառնուած։

Վառվառ արագօրէն հեռացաւ դրան առջեւէն, սանդուխէն վար իջաւ ու փոդո – ցին դուռը բանալով՝ ինքզինքը դուրս նետեց։

Ժամուկէս ետքը Վառվառ վերադար – ձաւ եւ չիտակ սալոնը դնաց։ Ղուկաս է – ֆէնտի, ջղագրգռուած, մեծաքայլ կ'եր – թար կուգար սենեակին մէջէն։

— Ո՞ւր մնացիր, գոչեց, իր մեղսակիցը տեսնելով։

— Հոս, մօտերը տեղ մը գացեր էի, խօսքի բռնուեցայ, քիչ մը ուշ մնացի։

— Ես կ'երթամ, հինգ ոսկին տուր աղ – ջկանը եւ տուն ղրկէ...

— Ո՞ւր է որ աղջիկը...

— Դիմացի սենեակն է, հոս սպասէ ու իմ դուրս ելլելէս ետքը քովը դնա։

Ու Ղուկաս էֆէնտի, ոճրագործի մը պէս վար սպրդեցաւ սանդուխէն ու ինք – զինք փողոց նետեց։

Վառվառ, յուշիկ մօտեցաւ դիմացի սենեակին ու կամաց մը դուռը բացաւ։

Խեղճ Շուշանիկ կիսամերկ փռուած էր անկողնին վրայ ու գլուխը բարձին՝ կը հեծկլտար։

Երբ դրան բացուիլը լսեց, ահաբեկ գը – լուխը վեր առաւ, կարծելով որ կրկին Ղուկաս էֆէնտին էր ներս մտնողը, բայց երբ նշմարեց, որ տանտիրուհին էր ե – կողը, հանդարտեցաւ ու կրկին բարձին վրայ ինկաւ, ալ աւելի բարձրաձայն լա – լով։

Վառվառ բոլորովին չուարած դէմք մը առնելով՝ աղջկան քով մօտեցաւ եւ հար – ցուց.

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ ունիս աղջիկս, այս ի՞նչ վիճակ է... խօսէ, պատմէ տեսնեմ, ի՞նչ եղաւ։

Հէք աղջիկը, առանց կարենալ պա – տասխանելու, կը շարունակէր լալ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

երուսաղէմի ու Տրիպոլիի խաչակիր ասպետներու կողմէ:

Հայ ժողովուրդի պատմութեան, մասնաւորապէս անոր կիլիկեան հատուածի համար, մեծապէս ուշագրաւ են Կիլիկիոյ Հայկական Պետութեան դրամները՝ իրենց թագաւորական պատկերներով: Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել, որ մեսրոպատառ դրամներով ներկայացուած է Կիլիկիոյ Հայկ. թագաւորութեան ժամանակագրութիւնը: Բացառութեամբ Հայերու Կիլիկիոյ մէջ ունեցած նախաթագաւորական, այսպէս կոչուած՝ իշխանական խիստ հազուագիւտ դրամներու, յայնօրէն ներկայացուած են Ռուբինեան Լեւոն Ա., Հեթում եւ Զապէլ, Լեւոն Բ., Սմբատ, Հեթում Բ., Լեւոն Գ., Օշին, կոստանդին Գ. եւ Կիլիկեան միւս թագաւորներու արծաթեայ եւ պղնձեայ դրամները:

Մերձաւոր Արեւելքի ԺԲ.–ԺԳ. դարերու պատմութեան վերաբերեալ հարուստ տուեալներ կը պարունակեն Եգիպտոս, Սուրիա եւ Միջագետք հրապարակ հանուած էյուպեաններու, ինչպէս նաեւ Ռուսի (Փոքր Ասիա), Իրանի, Իրաքի, Սուրիոյ սելճուք տիրակալներու դրամները:

Կեդր. Ասիայէն մինչեւ Փոքր Ասիա, ԺԱ. դարու սկիզբէն շուրջ 200 տարուան տեւողութեամբ, արծաթի աղուճեան պատճառով պետութիւնները արծաթէ դրամներ հրապարակ չեն հանած այլեւս: Արտաքին առեւտուրը կը կատարուէր ոսկիով, իսկ ներքին շուկան կը բաւէր պղնձեայ դրամներով:

Ի տարբերութիւն մինչ այդ եղած դրամներուն, որոնք մահմետականութեան անխախտելի կանոններու համաձայն բացարձակապէս զերծ էին մարդկային պատկերներէ, սելճուկեան Աթաբեկներու դրամները ունէին զանազան դիմանկարներ: Այս տեսակէտէն մինչնադարեան արեւելքի պատկերազրութեան համար հետաքրքրական են Զենկեան (Մուսուլի Աթաբեկներէն) կուսր ադ–դէն Մահմոյի (1149–1170), Օրտուքեան (Մարտին) Նեճմ ադ–դէն իլ Ղազիի (1176–1184), Հուսամ ադ–դէն Եուլուկ Արսլանի (1184–1201) պղնձեայ տիրհեմները: Առանց վրայ կան հին հռոմէական եւ բիւզանդական պատկերներ: Թերեւս միայն Եուլուկ Արսլանի դրամներուն շնորհիւ է, որ պահպանուած են բիւզանդացի կայսրեր Հերակլէսի, Հերակլէս–Կոստանդինի, Արտաւազդի եւ Նիկիփորի, ինչպէս նաեւ Հռոմի կայսր Ներոնի դիմաքանդակները:

Դրամատիրութեան այս տուեալները կը վկայեն, որ Արեւելքի և, մասնաւորապէս Հիւս. Միջագետքի մէջ աւիթիկ արուեստի հանդէպ եղած հետաքրքրութիւնը մէկ դար աւելի առաջ ծնունդ առած է, բազդատմամբ Եւրոպայի, եթէ նկատի ունենանք վերածնունդի առաջին բանաստեղծներէն իտալացի Փեթրարքի (ԺԴ. դար) նախասիրութիւնը դէպի հին դրամները:

Պատկերներէն ոմանք աստղագիտական բովանդակութիւն ունէին: Այսպէս, օրինակ, Մարտինի Օրտուքեաններու Հիմ – բայի 596ին չրջանառութեան դրած պղնձեայ դրամները, իրենց Հրատ մօտրակի պատկերով: Ան ներկայացուած է տիրական ձեւով, ծալապատիկ նստած, մէկ ձեռքին սուր, միւսին՝ պլխատուած գլուխ:

Հետաքրքրական են Իւղեաններու Միջագետքի ճիւղին վերաբերող ԺԲ.–ԺԳ. դարերու դրամները, որոնց չորքին կան չահ Արմէն (= թագաւոր Հայոց) արքատառ արձանագրութիւններով եւ պատկերներով պղնձեայ տիրհեմները: Առանք կարեւոր են ոչ միայն Իւղեաններու պատմութեան, այլեւ Հայաստանի հետ անոնց ունեցած քաղաքական առընչութիւններու ուսումնասիրութեան համար: Իւղեաններէն առաջ «Շահ Արմէն» տիտղոսը կրած են Սուկմանեանները, որոնք կը տիրէին Սալմաստի, Մուշի եւ Սասունի, իսկ Խլաթը գարձուցած էին իրենց գլխաւոր կեդրոնը: Անոնցմէ ետք Պէկթիմուրեանները չարունակեցին հետեւիլ այդ աւանդութեան: 1207էն սկսեալ, երբ Խլաթ անցաւ Իւղեաններու ձեռքը, առանք աւելի լայն կերպով տարածեցին իրենց վերադրած «Շահ Արմէն» տիտղոսը: Նկատել տանք, որ այդ թուականներուն Ռուբինեանները ստեղծած էին Կիլիկիոյ Հայկական Պետութիւնը: Եւ ահա, մէկ կողմէ Միջագետքի եւ, միւս կողմէ, Կիլիկիոյ մէջ չրջանառութեան կը դրուէին, դրեթէ միաժամանակ, տարբեր ծագում ունեցող դրամներ՝ Ռուբինեան եւ Իւղեան, տարբեր լեզուներով՝ հայերէն եւ արաբերէն, բայց երկուքին վրայ ալ իշխողները կը ներկայացուէին «Թագաւոր Հայոց» տիտղոսով:

Ընդարձակ արձանագրութիւններով հարուստ են նաեւ մոնղոլական արծաթէ դրամներ: Լիարժէք արծաթեայ դրամներու հոսանքով վերջ դաւ արծաթի ճզմնամաքը եւ վերջապէս կարգի մտաւ դրամական անհետութիւնը Արեւելքի մէջ, որ, ինչպէս ըսինք, քայքայուած էր տակաւին:

Խ. ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ՈՐԹԱՏՈՒՆԿԻ ՀԷՔԵԱԹԸ

«Ազգապրական Հանդէս»ը վարանդա դաւառի մասին խօսելու առթիւ կ'ըսէ.— «Խաղողը յառաջացել է Նոյ Նահապետի մատուցած զոհի ոսկորներից, դեռևի մէջ թաղելուց յետոյ»: Իսկ Համչէնի Հայերու ազգապրական էջերուն մէջ հանդէսը հետեւեալը կը պատմէ.— Աբրահամի հիւր կուգայ հրեշտակ մը. ուտելիք չունենալով տան մէջ՝ տանտէրը իր հօրթը կը զենու. իրիկուան երբ մօրթուած հօրթին մայրը կուգայ արտէն՝ կը սկսի բառաչել ախուր. հրեշտակը կը տիրի ու կը պատուիրէ տանտիրոջ՝ որ երթայ բերէ իրենց կերած հօրթին մօրթն ու ոսկորները. տանտէրը միայն ոսկորը չի գտներ. հրեշտակը հազիւ թէ օրհնած այդ արիւնոտ մորթը՝ կենդանին կ'ողջնայ, կորսուած ոսկորը երբ երեւան կ'ելլէ, երկնային հիւրին հրահանգով կը թաղուի այդիին մէջ. տարի մը ետք՝ տակէ կը բուսնի ահա որթատունկը, այսինքն հօրթի ոսկորէն բուսաբձակ չաքիլը:

Մաւրիտանական առասպելին համաձայն, երբ Նոյ երկիրը կը փորէր՝ որթ տնկելու համար, սատանան գովը կ'երթայ հետաքրքիր. «Պիտի բուսցնեմ այս տունկը, որուն պտուղը հաճելի է մարդուն», կ'ըսէ Նոյ: Սատանան «Պիտի ջրես անչուշտ, «օղնե՞մ քեզի» ըսելն ու պառնուկ մը բերելով փոսին մէջ խողխողելը մէկ կ'ընէ, բայց հողը պառնուկին արիւնը կը ծծէ իսկոյն: Հարկ կ'ըլլայ ճարել դաղաններու ամեհին՝ առիւծը, որուն արիւնն ալ հողը կ'ըմպէ անյապ: Մօրթուող վերջին կենդանին էր խոզ մը: Եւ նորատունկ ուռը՝ բնոյթով իրարու դէմ խումբին ներհակ այդ անասուններու արիւնէն դինովցած՝ երբ իր պտուղը կուտայ, առկէ պատրաստուած դինին «զառնուկի պէս զուարթ կը դարձնէ իրմէ քիչ խմողը, առիւծի պէս քաջ»՝ չափաւոր խըմողը, «խոզի պէս գարշասէր» լոլիկնալով դեռին տապլտկողը:

Ըստ յունական զրոյցին, որթատունկի ծագումը կապուած է դինեխաղութեան չաստուածին՝ Դիոնիսոսի կամ Բաքոսի հետ: Այս վերջինը օր մը ճամբուն վրայ կը հանդիպի իր քմաքին հաճելի թուացող դեռատարոյ որթի մը: Թռչունի ոսկոր մը կը գործածէ իբրեւ թաղար, եւ երբ տունկը կը մեծնայ՝ կը փոխադրէ զայն առիւծի մը ոսկորին մէջ, որ իր կարգին՝ խիստ անբաւարար կը դառնայ: Բաքոս կը դիմէ էշու մը ոսկորին, անոր ծակին մէջ պարփակելու համար իր բարեդիւտ առարկան: Զուարթութիւն, դինիի երգ, ուժ եւ թանձրամտութիւն: Իր մատղաշ վիճակէն մինչեւ հասունութիւնը՝ որթը կը ստանայ իր պտուղէն քամուած չորը չափաւոր գործածողը թռչունի պէս զըւարթացնելու եւ առիւծի պէս զօրացնելու յատկութիւնները, չափը անցնողներն ալ՝ աւանակի պէս անբանացնելու կարողութիւնը: Ինչպէս կը տեսնուի, յունական առասպելն ալ կը նմանի արաբական զրոյցի:

ԲԱՔՈՍ ԿԱՄ ԴԻՈՆԻՍ

Այս դիցարանական անուններէն առաջինը հռոմէական է, երկրորդ ալ՝ յունական: Բաքոսի հայրն էր Արամազդ, մայրը՝ Թեփէի հիմնադիր Կադմոսի դուստր Սեմելէ իշխանուհին: Արամազդի բուն կինը՝ նախանձ Հերան, միտքը դնելով մեռցնել մայրն ու ծնելիք երախան, եկաւ դաւ իշխանուհին, կաթնատու Բերովէի դէմքով, եւ անոր թելադրեց՝ Արամազդէ պահանջել, որ իր փառքի լրութեանը մէջ ներկայանայ իրեն: Սեմելէ հնազանդեցաւ եւ Արամազդ թէեւ դժկամակու-թեամբ, սակայն տեղի տուաւ իր սիրուհիին թախանձանքներուն, որուն ներկայացաւ չանթերու եւ փայլակներու մէջէն: Պալատն է՝ բռնկեցաւ, եւ Սեմելէ բոցերու մէջ կորաւ անհետ: Հերա յուսա – խաբ եղած էր սակայն, քանի որ աստուածահայրը Հրատարէն արտաքսած էր բոքոսը, չնորհիւ Հերայէն ծնած իր զաւկին՝ Վուլկանոսի, որ կրակի եւ մետաղներու չաստուածն էր: Մեղուածապետ Արիստէոսի դաստր Մակրիս, թեւերուն մէջ առնելով երախան, զայն յանձնեց Ադրամազդի: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Նիմփաներն էին, որ մանկիկը կորզեցին մայրական աճիւնները մէջէն եւ յանձն առին մեծցնել զայն: Ինչ որ ըլլայ, Բաքոս իր մանկութիւնը անցուց Ողիմպոսի եւ Հերայի չար աչքէն հեռու, Երջանիկն Արաբիոյ (Եմէն) առասպելական քաղաքին՝ Նիւսայի մօտ դտնուող Մերոս լերան վրայ, կամ թերեւս Հնդկաստան՝ ուր տարած էր զինք Հերմէս: Հոն, աստուածահօր հրամանով, իր Ինօ հօրաքոյրը հսկեց անոր նախնական կրթութեան՝ Նիմփաներու օգնութեամբ, մինչեւ որ հրաժին տգան Մուսաներէ եւ Սիղենոսէ դաստիարակուելու տարիքը թեւակոխեց: Նիմփաները յետագային փոխուեցան «Բոյք» համաստեղութեան՝ Բաքոսի կողմէ:

Բաքոս այլեւս չափահաս, յաղթանակեց Հնդկաստանի մէջ, մեծ թիւով մարդոց եւ կիներու օժանդակութեամբ, որոնք զէնքի փոխարէն՝ աչուէ եւ թմբուկ կը կրէին: Ան Եգիպտոս անցաւ այնուհետեւ, ուր ժողովուրդին մշակութիւն եւ մեղրահանութիւն սորվեցուց, անկէ որթ եւ պաշտամունքի առարկայ դարձաւ իբրեւ դիմ գինւոյ: Թեփէի մէջ, Պենթէոս, որ կադմոսի յաջորդն էր, արիւնահեղ պատութեան մատնուեցաւ բազդատիներու կողմէ, որոնք Բաքոսի քրմուհիներն էին:

Բաքոս երկար հալածուեցաւ Հերայի կողմէ: Հարկադրուեցաւ երթալ Փռիւգիա, ուր տէր զարձաւ երկինքի դուստր եւ Երկրի դիցուհի Կիւբեղէի զաղտնիքներուն: Հսկաներու կռիւին՝ առիւծի կերպարանափոխուելով՝ կատաղի կռիւներ մղեց: Ապա Նաքսոս կղզին մեկնելով՝ ամուսնացաւ Արիադնէ թագուհիին հետ: Բազմաթիւ զաւակներու հայր զարձաւ՝ Կիբրանոս, Թոաս, Ենովբիոն, Տաւրոպոլիս եւ ուրիշներ. կ'ըսուի թէ ինքն էր, որ առաջին անգամ երաժշտանոց մը հիմնեց: Թատերական անդրանիկ ներկայացումները ի պատիւ իրեն է որ տրուեցան:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ա՛ՅՍ Է ԵՂԵՐ

Բայց իր վրայ զգաց միշտ այդ ցանկութեան նայուածքն որ ամէն կողմէ կը պաշտէր կը պաշարէր զինքը, իր տէրոլքէին մէջ կ'ինքնէր, իր թեւերուն վրայ կը սեւեռէր, իր ուռուցիկ կուրծքին մեղմիկ ելեւէջներուն կը հետեւէր: Դարձեալ նայեցաւ, բայց չէշտակի, իր թուլցած ջիղերուն բոլոր տուիայոյզ կրակը զնելով իր աչուըներուն մէջ, ու այս անգամ՝ երիտասարդը եղաւ որ խոնարհեց իր աչքերը:

Ու մինչեւ կամուրջ, սիրալի մեղքի մը պէս զազտագողի ու լուին մենամարտ մը սկսաւ այդ կնոջն ու այդ երիտասարդին միջեւ, նայուածքներու մենամարտ մը, մանկամարդ կինը այն անտարբերու – թեամբ որ հետաքրքիր ուշադրութիւնը կը պարակէ, երիտասարդը միշտ իր կրակոտ եւ հեզհեզուկ աւելի պահանջող աչուըներուն բովանդակ ըզձանքով, որուն տաքութիւնը կը զգար իր մարմնոյն վրայ:

Շոգենաւը կամուրջին մօտեցած էր, եւ բազմութիւնը կը փութար դուրս ելլել՝ ազմկալի խառնակութեան մը մէջ: Երիտասարդը թեւին վրայ առաւ վերարկուն, եւ սպասեց մանկամարդ կնոջ ոտքի ելլելուն, որուն ընկերն արդէն ծալած իր Արեւելքը, զրպանը կը զնէր զայն խնամով: Դահլիճին մէջ չատ քիչ մարդ մնացած էր, մանկամարդ կինն ալ ոտքի եւ լաւ, վերջին անտարբեր նայուածք մըն ալ նետեց հայելիին մէջ, եւ հետեւեցաւ իր ընկերոջ: Երիտասարդն եւս ոտքի ելաւ նոյնհետայն, եւ հազիւ քայլ մը առած, դիմացի անկիւնը թաչկինակ մը տեսաւ, փութանակի առաւ զայն, մուսլիճէ ափլիճասիոն թաչկինակ մը, եւ արտորանքով մանկամարդ կնոջ մօտ երթալով.

— Կը ներէք, տիկին, կարծեմ ձեր թաչկինակն է, որ մոռցեր էք:

— Ա՛հ, իմս է, չնորհակալ եմ:

Եւ, չարամիտ խնդութեամբ լեցուն ակնարկ մը նետեց երիտասարդին, որ հիմա ճիշդ անոր ետեւէն կը քալէր, դուրս ելլող բազմութեան մէջ, դիտելով անոր ձիւնաթոյր ծոծրակը, մատածելով մանաւանդ այն մարմնոյն վրայ, որուն մէկ մասն էր այդ պարանոցը, հրաչակերտ մը ինքնին, անյագութեամբ ծծելով զգլխիչ չունչն որ կը խուսափէր անոր երկու ուսերուն մէջտեղէն:

Կամուրջին վրայ, հազիւ երկու քայլ առած, բարեկամի մը հանդիպեցաւ:

— Բա՛իրիկուն, Գրիգորիկ, ըսաւ հապճեպով, կը ճանչնա՞ս սա կինը որ մեր առջեւէն կ'երթայ:

— Ձերմակնե՞ր հազածը, Տիկին Սիմեանն է, քովինն ալ ամուսինը, Սիմեան Պօղոս էֆէնտին: Ինչո՞ւ հարցուցիր, Միքէ:

— Շոգենաւին մէջ դէմս նստեր էր:

— Մինչեւ հիմա տեսած չէի՞ր զինքը: Ամօթ է: Մե՛ղք որ Բերա կը նստիս:

— Իրե՞նք ալ Բերա կը նստին:

— Այո. բայց ամառները Մեծ Կղզի կ'երթան. ի՞նչպէս եղեր է որ վար իջեր են այս իրիկուն: Տեսա՞ր, ի՛նչ հրապուրիչ կնիկ է: Ամուսինը ապուշին մէկն է:

Եւ Միքէի ականջն ի վար ծռելով, քանի մը խօսք ըրաւ մեղմաձայն, մինչ երիտասարդին աչուըները կը վառէին յուսալից: Ցետոյ, աճապարանօք բաժնուելով իր բարեկամէն, վազելով զնաց դէպի Գարաքէօյի հրապարակն, այն վայրկեանին ուր Տիկին Սիմեան իր ամուսնոյն հետ բաց կառք մը կը նստէր: Կառքը, չրջան մը ընելով, իր առջեւէն անցաւ, ու երիտասարդը վերջին անգամ տեսաւ մանկամարդ կինը իր բովանդակ դեղեցկութեանը մէջ, զարձեալ կիսովին ընկղմանած, դլուխը դէպի ձախ հակած եւ աչուըները միշտ իրենց խորին եւ հետաքրքրող նայուածքով:

—o—

Բ.

Միքէ Թումանեան, հօրմէ եւ մօրմէ որբ, իր ամուսնացած քրոջ հետ կ'ապրէր ի Բանկալթի: Իր քեռայրը բաւական ուշեւուր խանութպան մըն էր Մեծ Շուկան: Ինքը ծանօթ հայ վաճառատան մը մէջ արկղակալի եւ դրպտրի պաշտօններ կը վարէր, եւ ամիսը տասներկու ոսկի կը ստանար: Անկախ դիրքի տէր, ընտանեաց բեռ չունենալով իր վրայ, զուարճութիւնը կը սիրէր եւ հետամուտ էր անոր: Իր ունեցած վաղաժամ ազատութիւնը եւ ժամանակէն առաջ իր բոլոր բաղձանքներուն գոհացում տալու դիւրութիւնը՝ զրական մեկը ըրած էր զինքը: Մարմնոյն յափրացումը սակայն՝ չէր խեղդած բնաւ սիրտը, եւ վարձկան վայելքներն ու դիւրին տարփանքները երբեք չէին յաղեցուցած իր կրքոտ եւ անձնազոհութեան պատրաստ բնութիւնը: Տարբեր միջավայրի մը մէջ ու տարբեր պայմաններու տակ, երազուն, խանդավառ, մելամաղձիկ մեկը պիտի ըլլար այս երիտասարդը, որ հիմա կնոջ մը տէրոլքէին կը նայէր ամէնէն առաջ ու կը խնդար սիրոյ վրայ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(2 – Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամասիոյ հայրենակիցներու նախա – ձեռնութեամբ 25 Ապրիլ Կիրակի, Առ – նուվիլի Վարագայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի 1915ի Ամասիոյ նա– հատակներու յիշատակին:

Երգեցողութեանց պիտի մասնակցին՝ Օր· Սոնիա Նիկողոսեան եւ Պր· Մ֊ք֊այէլ Գարանֆիլեան: Երգէոնը պիտի նուագէ Պր· Արա Պարթեւեան:

Յաւարտ պատարագի հոգեճաշ Հայ Կաթողիկէ սրահին մէջ: Մասնակցութիւն 20 Ֆր·:

Մասնակցողներէ կը խնդրուի հետա – ձայնել Պր· Նիկողոսեանի 985–04–46, ա– մէնէն ուշը 20 Ապրիլ Երեքշաբթի:

Շոգեկառք կառ տիւ Նոռէն ժամը 10,40, 11,10:

CENDRES ET MIRACLES

du 23 Avril au 9 Mai
à l'Ecole Centrale de LYON
Foyer des élèves
36, Route de Dardilly, 69 - ECULLY

Cette exposition illustre un recueil de poèmes de Denis DONIKIAN.

ՅՈՎՀ· ՋԱԼՔՓԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Միլանոյէն, Ստեփան Սրապեան 200 Ֆր· կը նուիրէ Աղքատախնամին Յովհ· Ջալքեանի մահուան քառասունքին ի յի– շատակ (տառնալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ·— Ֆր· Կապ· Խաչի Լիոնի մա– նաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է 100 Ֆր· Նոր Տարուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ա· Մաղաքեանէ: Պր· Ս· Նաճար– եանէ, իր ողբացեալ կնոջ մահուան առ– թիւ 100 Ֆր·: Տիկին Մ· Ղազարեանէ, իր ամուսնոյն մահուան ութերորդ տարելի– ցին առթիւ 100 Ֆր·: Տիկին Հաճեանէ (Տրակինեան) իր հատ սիրելի ընկերու – հի, Մարիանէ Ջաքըրեանի ցաւալի մահ– ուան առթիւ 50 Ֆր· փոխան ծաղկե – պսակի:

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Հ· Ց· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները իրենց սովորական հաւաքավայրը:

ՁՈՐԵԲՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 21, ժամը 21ին Շաւարշ Միսաճեան խումբ եւ Քրիստա– փոր ենթակոմիտէ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 22, ընկերական ընդհանուր ժողով:

Վերոյիշեալ ժողովներուն ներկայ կ'ըլ– լայ Կ· Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՆՈՒԷՐ

Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Վ· Մերոնեան 20 Ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց մօրաքրոջ Հռիփսիմէ Գըշիկեանի (Ծնեալ Մուշմուլեան) մահուան առթիւ:

×

Տիկին Ազատ Իմմիրզեան իր նահա – տակուած մայրիկին յիշատակին 50 Ֆր· կը նուիրէ Տէսինի Ապրիլեան յուշարձա– նին: (Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՐՍՆԻՔ

ՊԷԱԹՐԻՍ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ
եւ
ՅՈՐՈՒԹԻՒՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆԻ

Ս· Պսակի արարողութիւնը կը կա– տարուի, Կիրակի, Ապրիլ 25, ժամը 18ին, Մարսէյլի Ս· Սահակ–Մեսրոպ (Փրատօ) Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

Այս ուրախ առիթով, ի յարգանս Շ· Միսաճեանի եւ Շ· Նարդունիի յիշատակին, կը նուիրեն 1200 ֆր· Մարսէյլի Մշակոյթի Տան եւ 200 ֆ· «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

BNP

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՕԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավօ:

Նախագահութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ· Ֆրանսայի Ազգ· Առաջնորդարանի, Կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Ս Ինեմա Քափիթոլ մէջ:

Պատուոյ նախագահ

Monsieur Gaston DEFFERRE
Député - Maire de Marseille

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԿԱՐՕ ՄԵՃԵԱՆ ԵՒ ՎԻԿԹՈՐ ԿԱՐՏՕՆ
et Madame Jacqueline LECCIA
Présidente de la Section de Marseille de la Ligue des Droits de l'Homme

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ· Միութեան Հովանաւորութեան ներքեւ ու երեք Ցարանուանութեանց եւ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, 25 Ապրիլ
Salle Cigale, Avenue de Saxe, à 15 h. 30
Կը խօսին·— Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Մ· ՔԱՇՔԱՇԵԱՆ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Հանդիսին յետոյ չքերթ եւ ծաղկեպսակի դետեղում
Place Belcourt, Veilleur de Pierre
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 25, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան

ժամը 9,30ին, հանդիսաւոր Ս· պատարագ պիտի մատուցանէ Թ· Խահանայ Փոսթէճեան, ՍԷն–Ժօզէֆ մատրան մէջ:
Պատարագէն յետոյ ժողովուրդը պիտի հաւաքուի Նահատակաց շիրիմին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ մը պիտի դրուի վիէնի գաղութին կողմէ:
Կէսօրէ վերջ, ժամը 15,30ին, պիտի կատարուի
ՕԳԵԿՈՉՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՐԿԼԸ – ԿԱԹՈԼԻԿ – ՍԷՆ ԼՈՒԻ սրահին մէջ,
Պատուոյ նախագահութեամբ վիէնի Քաղաքապետ Պ· ԼՈՒԻ ՄԷՐՄԱԶի
Կը նախագահէ Պ· Ա· ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՄԱՇՏՈՑ ՎՐԴ· ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն – Լիոներէն)
եւ ՄՕՐԻՍ ՏՕԼՄԱՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Արտասանութիւններ·— Օր· Ա· ԱՃԷՄԵԱՆ, ՊՐ· ԷՄ· ԹԱՇՃԵԱՆ (Ռոմաներէն)
Մեներգ·— Օր· Ա· ՓԸՂԵԼԵԱՆ, Օր· Ա· ՍԱՆՃԸԵԱՆ, ՊՐՆ· Գ· ՋԷԼԷՊԵԱՆ
Նուագ·— ՊՐՆ· Թ· ՋՕՊՈՑԵԱՆ, Ս· ԲԱԼՕԵԱՆ եւ Մ· ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շրջակայքի Ազգ· Միութեան, Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ:
Կը նախագահէ ՏՈՔԹ· ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Պ· ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկե – ղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալու– թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·

Տիկին Լուսիա Պապիկեանի մահուան առթիւ·—

Տէր եւ Տիկին Յովհ· Հայտպործեան 30 Ֆր·, Տիկին Ա· Պանտիկեան, Տէր եւ Տի– կին Տօքումեան, Սօլաքեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Ա· Նաճարեան 10ական:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՕԳԵԿՈՉՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի Հայ Աւետ· եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 4 Ռիւ Տոքթ· Տիւէ (Ամբռնիւ Լաքա– սաննէի մօտ):

Ապրիլ 18էն 23 ամէն երեկոյ ժամը 20,30ին երիտասարդ աւետարանիչ
ՊԵՐՃ ՃԱՄՊԱՃԵԱՆ
պիտի բանախօսէ հայկական կեանքէ առ– նուած նիւթերու շուրջ:
Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԵԿՈՅԹ
Բարձր Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ **ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ**
իր «ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար:

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին
dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ· Ֆ· ՖԷՑՏԻ
Կը խօսին Պ· Պ· ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ, ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիէ, Ռոզի Վարդ եւ Նան Գառզու, Պարոններ՝ կապրիէլ Արուք, Գառ– զու, Փրոֆ· Շառլ Տէտէեան, Էմմոն Թամիզ, Իվ Վէնեան եւ Տէր–Աբրամով:

Ներկայ պիտի ըլլան նոյնպէս Պ· Լեւոն Յովհաննեան եւ այլ անձնաւորութիւններ: Յատկապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
20
ԱՊՐԻԼ
MARDI
20 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12094

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.094

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՕՅՆԵՐՈՒԻ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

(Անկախութեան 150ամեակին առթիւ)

—o—

ԺԱ.

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՈՒՄԸ

Կացութիւնը սպառնական կը դառնար : Մէյէրկրականի անգլիական եւ ֆրան – սական նաւատորմիղներու հրամանատարնե – րը՝ ֆարինկթըն եւ ամբ Ռինեի 1827 Սեպտ. 25ին Իպրահիմ փաշայի ներկա – յանալով խօսեցան զինադադարի մասին, եւ յանուն իրենց կառավարութեանց, աղ – դարարեցին անոր նաւային յարձակման որեւէ փորձ չկատարել Յոյներուն դէմ : Հակառակ պարագային պիտի ստիպուին ընկղմել թրքական նաւատորմը : Խօսիլ ազդարարեցին նաեւ անմիջապէս դադրե – ցնել զինուորական ամէն գործողութիւն ցամաքի վրայ : Վերջ տալ Յոյներու կո – տորածին : Երեք պետութիւնները դադա – նօրէն համաձայներ էին Հոկտեմբերին ի – րենց նաւային ուժերը կեդրոնացնել Նա – ւարինի առջեւ, յարգել տալու համար զինադադարը :

Հակառակ դաշնակիցներու ազդարա – րութեան, Հոկտեմբերի սկիզբը Թրքական կարեւոր նաւաբաժին մը ուղղուեցաւ դէ – պի Փաթրաս : Անգլիացի ծովակալը հե – տապնդեց զայն եւ ազդարարեց որ Փաթ – րաս չմտնէ : Դիւերը հովը ցրուեց Թրքա – կան նաւերը, որոնք Նաւարին վերադար – ձան : Հոկտ. 13ին ռուս ծովակալ Հէյդէն հասաւ Զանթա : Ու երեք զինակիցներու նաւատորմիղները Հոկտ. 20ին համախմբուե – ցան Նաւարինի նաւահանգիստին մուտ – քին առջեւ, Թուրքեւեգիպտական միաց – եալ նաւատորմիղներուն մէկտեղ : Թրքական հրձիգ նաւեր ամսեղուկ կերպով կը մօ – տենան դաշնակից ծովակալներու նաւե – րուն : Ֆոքրինկթըն Թուրք ծովակալին մօտ ղրկեց բանագնաց նաւակ մը, պա – հանջելու համար, որ հրձիգները հեռա – նան : Իրրեւ պատասխան Թուրքերը կրակ բացին անգլիացի բանագնացին վրայ եւ սպաննեցին զայն, միաժամանակ սկսան կրակել զինակիցներու նաւերուն վրայ :

Ահազանգը հնչած էր : Զարհուրելի նա – ւամարտ մը սկսաւ 110 մարտանաւերու միջեւ, ընդհանուր չփոթութեան մէջ : Թուրքերն ու Եգիպտացիները չատ դէշ նշան կ'առնէին եւ երբեմն իրարու վրայ կը կրակէին : Քանի մը ժամուան մէջ օսմանեան «մեծազօր» նաւատորմիղը ծով – մոյն էր եղած : Թուրքերը կորսնցուցին 6000 հոգի, դաշնակիցները՝ 140 մ/այն : Սուլթան Մահմուտ եւ Իպրահիմ փաշա կարծեր էին, որ դաշնակիցներու ազդա – րարութիւնը կատակ էր : Սահմռկեցան երկուքն ալ :

Տարօրինակ էր ինչ որ պատահեցաւ Նաւարինի առջեւ 20 Հոկտեմբեր 1827ին : Անգլիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա թշնամի չէին Թուրքիոյ, դիւանագիտական յա – րաբերութիւնները իսկ չէին խզած Բ. Դրան հետ : Թուրքերը զոհ գացին իրենց յիմարութեան : Սուլթան Մահմուտ չի յուսար եղեր, որ երեք պետութիւններ կը միանան իրեն դէմ : Յոյներու բախտը բանեցաւ վերջին պահուն :

Նաւարինի յաղթանակը ընդհանուր խանդավառութիւն առաջ բերաւ ոչ միայն Յունաստանի, այլ եւ Եւրոպայի եւ Ամե – րիկայի մէջ : Վիկտոր Հիւկօ 1827 Նոյեմ – բերին իր «Ափեւելեացիֆ»ին մէջ կը գրէր :–

... Ազատ է Յունաստան, ու Պայրըն գերեզմանին մէջ կը ծափահարէ Նաւա – րինը :

Կոմս Մէթէրնիխի դաւերը ի դերեւ կ'ելլէին : Երեք դաշնակիցները իրենց հա – մար պատուոյ խնդիր կը դարձնէին Յու – նաստանի անկախութիւնը :

Զրկուած նաւատորմէ եւ իր դէմ տես – նելով երեք հզօր պետութիւններ, Սուլ – թան Մահմուտ աւելի պիջող դարձաւ :

Նիքոլա Ա. վճռական դիրք էր բռնած : Զորրորդ անգամ ըլլալով, Ռուսիա պա – տերազմ յայտարարած էր Պարսկաստանի դէմ 1826ին : Ֆէթհ–Ալի Շահի որդին Ապ – պաս Միրզա սկզբնական չրջանին փայ – լուն յաղթանակներ տարած էր 35·000 հոգինոց իր բանակով : Գրաւած էր Ալեք – սանդրապոլն ու Գանճակը :

Զօրավար Մատթեան 1826 Սեպտ. 2ին իր 2000 հոգինոց զօրագունդով ետ մղած էր Պարսիկներու 10·000նոց բա – նակը եւ վերագրաւած Գանճակը : Ռու – սական բանակներու ընդհանուր հրաման – նատար Երմոլովին յանձնուած էր Զօր. Պասկեւիչ, որ յաղթանակէ յաղթանակ արշաւած էր : Թիֆլիսի առաջնորդ Ներ – սէս Եպս. Աշտարակեցի հայ կամաւորնե – րու գլուխն անցած մեծապէս աջակցած էր ռուս ընդհ. հրամանատարին, որ 1827ի վերջերը գրաւած էր Էջմիածինը, Սար – դարապատը, յետոյ նաեւ Երեւանը, ար – ժանանալով «Երեւանի կոմս» տիտղոսին : Ցաղթական զօրավարը Արաքսը անցնելով գրաւեր էր Թաւրիզը եւ կը քալէր Թեհ – րանի վրայ, երբ կնքուեցաւ Թիւրքմէն – չայի դաշնագիրը՝ 21 Փետրուար 1828ին : Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւննե – րը կցուեցան Ռուսիոյ :

Հաղիւ վերջացած էին Պարսկաստանի կռիւները, երբ ցարը 26 Ապրիլ 1828ին պատերազմ յայտարարեց Թուրքիոյ դէմ : Պասկեւիչի բանակները գրաւեցին Կար – սը, Արտահանը, Ախլցխան, Փոթին, Պա – յազիտը, Թուրաքքալէն, Էրզրումը, եւ սկսան յառաջանալ դէպի Տրապիզոն :

Պալքաններու կողմէն Զօր. Տիէպիչ մեծ զոհողութիւններով գրաւեց Ռումանիան եւ Պուլկարիան : Ծովակալ Հէյդէնի նա – ւատորմը Տարտանէլ մտաւ :

1829 Սեպտ. 14ին ստորագրուեցաւ Ա – դրիանոպոլսի ռուսեւթուրք պատե – րազմները արդէլք չէին եղած Մորէայի գրաւումին՝ Ֆրանսացի զօրավար Մէզոնի կողմէ, որ 1828ի Յուլիսի վերջերը Թու – լոնէն 14·000 զինուորներով ճամբայ ելած էր դէպի Մոռան : Զօրավարը տեսակցե – ցած էր Իպրահիմ փաշայի հետ, որ խոս – տացեր էր Սեպտ. 9ին իր զինուորներով վերադառնալ Եգիպտոս : Սակայն բեր – դերը յանձնեց Թուրքերուն : Ֆրանս. զին – ուորները դիւրաւ յաջողեցան գրաւել Նա – ւարինը, Քորոնը, Փաթրասն ու Տրիպո – լիցան :

Էսրինէի դաշնագիրը Յունաստանի մա – սին նոյնութեամբ կ'ընդօրինակէր այն պայմանները, զորս վաւերացուցած էին դաշնակիցները Լոնտոնի 1829 Մարտ 22ի պրոտոկոլով : Շատ նեղ էին Յունաստանի սահմանները : Անգլիա չէր ուզեր դիջել Յոնիականի կղզիները :

Ինքնավար Յունաստանի սահմաններուն մէջ կը մտնէին Կիկլատեան կղզիները, Մորէան, ցամաքային չրջանը մինչեւ Ա – թոյի եւ Վոլոյի ծոցերը : Պետութեանց կողմէ ընտրուած քրիստոնեայ իշխան մը պիտի կառավարէր երկիրը : Նորակազմ պետութիւնը տարեկան որոշ տուրք մը պիտի վճարէր Սուլթանին :

1830 Փետր. 3ին Լոնտոնի մէջ կը ստո – րագրուէր նոր պրոտոկոլ մը, որով Ռու – սիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա կը հռչակէին Յունաստանի ձերբազատումը Սուլթանի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ

ԱՐԱԲ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԵԳԻՊՏՈՍ – ՍՈՒՐԻԱ. – ԼԻԲԻԱ
ՄԷԿ ՆԱԽԱԳԱՀ, ՄԷԿ ԴՐՕՇԱԿ

Արաբ երեք երկիրները՝ Եգիպտոս, Սու – րիա եւ Լիբիա որոշեցին Դաշնակցութիւն մը կազմել՝ Արաբ Հանրապետութիւննե – րու Միութիւն անուան տակ : Որոշումը տուած են վերոյիշեալ երկիրներու նա – խագահները, որոնք նկատի առած են, թէ դէմ դնելու համար «սիոնական դաղ – թամիրութեան» եւ «ձեռք ձգելու համար կորսուած հողերը» անհրաժեշտ է հաս – տատել արաբ ազգին միութիւնը՝ անոր դինուորական, քաղաքական եւ անտեսա – կան ամբողջ կարողութեամբ : Ասիկա միակ միջոցն է, կը ճշդեն նախագահները :

Նոր Դաշնակցութիւնը, որու մասին հանրաքուէ մը պիտի կազմակերպուի 1971 Սեպտեմբեր 1ին, պիտի ունենայ մէկ դրօշակ, մէկ զրահ, ինչպէս նաեւ մէկ մայրաքաղաք եւ ազգային փառերգ : Պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ կը ճշդուի, թէ Դաշնակցութեան կրնան մի – նալ բոլոր արաբ պետութիւնները, որոնք հաւատք ունին արաբ միութեան մասին

դերիշխանութենէն : Սակայն բարերար չրջանները դուրս կը մնային Յունաստա – նի սահմաններէն, ինչպէս կրեթէն, Յո – նիական կղզիները, Թեսալիան, Նոյնիսկ Սամոսը, որ մասնակցած էր անկախու – թեան պատերազմին :

Սուլթան Մահմուտ վերջապէս 1832ին ակամայ ընդունեցաւ Յունաստանի ան – կախութիւնը :

Ի զուր չանցան յոյն հայրենասէրներու թափած արիւնն ու կատարած զոհողու – թիւնները յանուն հայրենիքի ազատու – թեան : Հազարաւոր կեանքեր կը խնայ – ուէին, եթէ Եւրոպա առաջին օրէն իսկ ազդու միջամտութիւն կատարէր եւ լըր – ջօրէն սպառնար Սուլթան Մահմուտին : Սակայն Սրբազան Զինակցութիւնը եսա – սիրաբար ամուր կառչած էր «Եւրոպայի հաւասարակշռութեան» սկզբունքին եւ փոքր Յունաստանը լքած՝ իր բախտին : Բոլորին ալ թաքուն նպատակն էր առիւծի բաժինն ստանալ «Եւրոպայի հիւանդ մարդ»ուն ժառանգութենէն :

Անկախութեան հարիւրչորսնամեակին առթիւ ամէնէն աւելի հայ ազգն է, որ իրաւունք ունի իր սրտագին չնորհաւո – րութիւնները ուղղելու հերոս յոյն ժողո – վուրդին, որ մեզմէ առաջ ապստամբու – թեան սուրբ դրօշակը բարձրացուց հա – սարակաց անարդ թշնամիին դէմ եւ յաղ – թանակը տարաւ չնորհիւ իր կամքին ու հաւատքին :

Այսօր անհամեմատօրէն ընդարձակուած են Յունաստանի սահմանները, սակայն չէ իրականացած դեռ մեղալօ խտհաճ, մեծ գաղափարականը : Այսինքն Մեծ Յունաս – տանը՝ Փոքր Ասիոյ իր պատմական հո – ղամասերով եւ Բիւզանդիոնով :

Չէ իրականացած նոյնպէս Հայութեան Մեծ Երազը, անկախ եւ Միացեալ Հա – յաստանը : Սակայն կուգայ ժամանակը : Կարեւորը կամքն է եւ յոյսն ու հաւատքը :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

(Վերջ)

եւ կը ձգտին հաստատել արաբ ընկերվա – րական հասարակարգ մը :

Դաշնակցութեան դերագոյն մարմինը, որ պիտի կոչուի Նախագահական Խոր – հուրդ, պիտի կազմուի երեք երկիրներու նախագահներէ, որ իր կարգին պիտի ըն – տրէ Արաբ Հանրապետութիւններու Մի – ութեան նախագահը :

Ցատուկ կէտերով կը ճշդուին նախա – րարներու նչանակման պայմանները, Խոր – հրդարանի կազմութիւնը, ազգային տնտեսութեան եւ այլ հարցերու մանրա – մասնութիւնները :

Հասարակայ հաղորդագրութեան մէջ երեք պետական առաջնորդները՝ Սատաթ, Խայաֆի եւ Ասաս կը յայտարարեն, թէ նոր Դաշնակցութիւնը ոչ խաղաղութեան դաշնագիր պիտի ստորագրէ Իսրայէլի հետ եւ ոչ ալ բանակցութիւն պիտի վա – րէ եւ դիջումներ կատարէ հողային հար – ցին մէջ : «Պաղեստինի ժողովուրդի իրա – ւունքներու մէջ ոչ մէկ սակարկութիւն եւ կամ դիջում» :

× Իսրայէլի մէջ ձերբակալուած են հինգ ահաբեկիչներ, որոնցմէ երեքը Ֆը – րանսայի երիտասարդներ են : Կը ծրա – գրէին խափանարարական աշխատանք կա – տարել : Ձերբակալուած հինգ անձերէն չորսը կին է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ հիւլէական ձեռ – նարկութիւնները այցելեցին խորհրդային ինը հիւլէագէտներ : Պատասխրակութիւնը կը դլխաւորէր Անդրանիկ Պետրոսեանց :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ մէջ բախումներ տեղի ու – նեցան ապահովութեան ուժերու եւ ծայ – րայեղ աջերու միջեւ : Քաղաքապետարա – նը մտահոգ է, որովհետեւ 20·000 ծայ – րայեղներ պատրաստ են խլրտումներ ըս – տեղծելու քաղաքին մէջ :

ՆԱԽԱԳԱՀ Նիքսըն տրամադիր է նոր կարգադրութիւններ ընել առեւտուրի մարդին մէջ Չինաստանի հետ, որպէսզի բարելաւուին երկու երկիրներու յարաբե – րութիւնները : Այսուհանդերձ, այժմ Չի – նաստանի կը մնայ, համաձայն նախագա – հին, ցոյց տալ թէ կը փափաքի առեւտուր ընել Ամերիկայի հետ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷն հասած լուրերու հա – մաձայն, Մարտի ընթացքին 2000 Հրեա – ներ հեռացած են Խորհ. Միութենէն : Ծա – նօթ է որ Հոլանտան է որ Իսրայէլի չա – հերով կը դրաւի Խորհ. Միութեան մէջ եւ ուրեմն Ամստերտամ կը հասնին առա – ւելաբար Խորհ. Միութենէն հեռացող Հրեաները :

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍիի, Փարիզի արձաննե – րէն, մէջ խումբ մը բնակիչներ որոչած են իրենք իսկ կազմել պաշտպանութեան կոմիտէ մը գողերու դէմ : Արդարեւ, Փա – րիզի մէջ գողութեանց եւ զինեալ յար – ձակումներու թիւը օրէ օր խիստ մտա – հոգիչ համեմատութիւններու կը հասնի : Վալ տ'Ուազի նահանգապետը չատ հա – մաձայն չէ այս ձեւին զոր ապօրինի կը նկատէ, բայց բնակիչներն ալ անբաւա – րար եւ նոյնիսկ անօգուտ կը դտնեն ոս – տիկանութեան գործունէութիւնը :

ԱՆՐԻ ՋԵԼԼԷՐ, նախագահը Յաղթական կամարի Բոցէ արձարձման կոմիտէին, մեռաւ առջի օր : Եղբայրն էր ՕԱՒՄի զին – ուրականներէն՝ Անարէ Զելլէրի :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ ծագումով Հրեաներու թիւը 2 մ/լիոն 151 հազար էր 1970ին մինչ 1959ին 2 մ/լիոն 268 հազար կը հաշուուէր :

ՊԱՊ անհրաժեշտ գտած է անձամբ ընդունիլ Հռոմ հաւաքուած փոփ երա – ժըշտութեան դանազան երկիրներու ներ – կայացուցիչները, որոնց մէջ սեւ Ֆոլսնով եւ շոռբ-ով Ֆրանսուհիներ :

ՅՈՎՀ. ԶԱԼԸՓԵԱՆԻ ՍԻՐԵԼԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան 50-ամեակին առթիւ)

Մեր ծննդավայրին մէջ գիրար կորսընչնելէ ետք, չարդի եւ գուլումի տարինեըուն, Յովհաննէսին հանդիպեցայ Հալէպ, Ղուպէյ Խանի գաղթականներուն հետ, մերկ պատերով սենեակի մը չոր գետնին վրայ։ Զուլումէն ազատած ամէն տարիքի քսանի չափ խլեակներով։ Աք – սորի եւ եղեռնի ապրումները, զրկանքն ու անապատի խորշակը, գինքը անճանաչելի դարձուցած էին, աւելի չատ արաբէրէնի նմանող խառնակ լեզու մը կը դործածէր քան հայերէն։

Ամբողջ երկու–երեք տարիներ մնացած էր անապատները, թափառական արար ցեղախումբերու մէջ։ 18 հոդինոց բազմանդամ ընտանիքէն հրաչքով միակ ողջ մնացածն էր։ Բոլորն ալ սրածուած էին պաղ գէնքերով իր աչքին առջեւ։ Ինք հրաչքով ողջ մնացած էր պատսպարուած իր սիրելիներուն անշունչ մարմիններուն տակ, ճակատէն կերած կացինի հար – ուածը չէր կրցած անշնչացնել գինք, որուն սպին իր ամբողջ կեանքին ընթացքին հրահրող Նեմեսիսի նման իր հոգիին անջնջելի ներշնչարանը եղաւ։

Այսօրուան պէս կը յիշեմ, էնէդկենու տարազը կազմող կոստէ չապիկ մը վրան, աղուոր թաշկինակ մը գլխուն փաթթած, էկէլի նմանող սեւ չուանի կտորով մը, Յովհաննէս բոլորովին կորնչուցած էր մարդկային չնորհքը։ Մարդակապիկի մը երեւոյթը ունէր։ Խօսած ատեն երբեմն բառերը չէին բաւեր բացատրելու համար միտքը եւ չարժումներով կ'արտայայտուէր։ Ճակտին սպին չօչափելով կը կրկնէր.— Այսպէս զարկին, այսպէս մորթեցին, թէեւ այս բառերը մեր ականջներուն այլեւս ընտելացած էին, բայց իր սարսափէն ճողոպրած կերպարանքին եւ փրփրած բերնէն լսելով, հրաբուխէն ժայթքող լաւայի կը նմանէր։

Ուշ դիշերներուն յանկարծ սարսափելի աղմուկ մը կը բարձրանար խանին մէջ, իրարանցում, պոռչտուք։ Ոմանք կը բողոքէին ու կը հայհոյէին իրենց քունը խանգարելուն համար, ուրիշներ կը մեղքընային։ Պատճառը միշտ Յովհաննէսն էր։ Մղձաւանջներով երազ մը տեսած կ'ըլլար ու ճչալով կ'արթննար, արթննալէն ետք աւելի ուժգին պոռալով եւ արբերէն ու հայերէն անհասկնալի բառեր կրկնելով։ Մօրը եւ քոյրերուն անուններն կուտար, յետոյ կուլար բարձրաձայն, մինչեւ որ քոշմարին ապդեցութիւնը թօթափէր վրայէն եւ խանին բնակիչները խաղաղութիւն դանէին։

Հալէպի մէջ եւս, մեր մատղաշ աչքերուն տեսանք ուրիշ չարդ մըն ալ, մեծ եղեռնին մէկ յաւելուածը կարծէք։ Այդ դէկուքէքն յետոյ դժոխային քաղուց... բայց այս մասին ուրիշ անգամ։ Վերապրող որբերը սկսան մաս առ մաս Պոլիս փոխադրուիլ, խումբերը կազմելով տարիքի համաձայն։ Յովհաննէսը ինձմէ քանի մը տարի մեծ ըլլալուն, դարձեալ բաժնուեցանք, կարճ ատենի մը համար։ Ես միշտ կը մնայի կրասեր եղբօրս՝ Աբամայիսի հետ։

Պոլիս, հռչակաւոր բժիշկ Շահպազեանի չքեղ բնակարանը որբանոցի վերածուած էր, Խասգիւղի մէջ։ Այնտեղ միացանք Յովհաննէսին։ Որբանոցներուն մէջ տրուած քանի մը ամսուան խնամքը բաւած էր որ կերպարանափոխուի Յովհաննէսը։ Դարձած էր կայտառ, աչխոյժ պատանի մը, կրակ ու բոց։ Անոնք որ տեսան իր մահէն վերջ «Նայիրի»ի մէջ տպուած այն օրերու Շուշանեանին հետ քաշուած լուսանկարը, կրնան գաղափար մը կազմել։ Կ'ենթադրեմ թէ այդ լուսանկարը քաշուած է պատմած օրերէս հաղիւ երկու տարի ետք։

Զալըքեան անզուսպ վազրի մը վերածուած էր Պոլսոյ մէջ։ Դիմացը ելլող Թուրքը կ'ուզէր ըզքեզ։ Քանի՛ քանի անգամներ ընկերները դժուարութեամբ խլած են իր ձեռքէն խոչտանգուող Թուրք տղաքներ։ Թաղէն անցնող Թուրքերուն փորձանքը դարձած էր։ Քանի՛ քանի դըլուխներ արիւնոտ նեռած քարերով ու ձեռքը անցած զաւազանով, Թուրքը իրեն համար այն նշանակութիւնը ունէր ինչպէս կրկէսին մէջ պայքարող ցուլին համար կարմիր սաւանը...։

Այդ որբանոցին մէջ սկսան մեզի ուսում տալ եւ հայերէն սորվեցնել։ Մեր ուսուցիչներէն կը յիշեմ Հրանդ Անդրէասեանը, ներկայիս Պոլսոյ Կեդրոնական վարժարանի տնօրէն, նախկին Կոմիտասեան սան եւ պատմադէտ, հրապարակադիր Խոսրով Ներսէսեանը, ներկայիս Փարիզի յաճախ կարօտով կը կարդամ իր ներհուն յօդուածները «Յառաջ»ի էջերուն մէջ։

Շուրջ տարի մը մնալէ յետոյ այդ չէնքին մէջ, փոխադրուեցանք Գուլէլիի կեդրոնական որբանոցը, ուր 1500 հոգի էինք։ Կանոնաւոր դպրոցական կարգ ստեղծուեցաւ այնտեղ, Սանասարեան վարժարանի ուսուցչական կազմին յանձնուած, տնօրէնութեամբ Ապուլեանի։ Այդտեղ այլեւս անբաժան էինք Յովհաննէսէն, եւ Աբամայիսին հետ կը վայելէինք Յովհաննէսին պաշտպանութիւնը։ Ինծի կամ Աբամայիսին մարդ չէր կրնար մօտենալ քանի մը հոգի կը հովանաւորէր մեզ։ Որբանոցի մէջ պզտիկը միշտ ծեծ կ'ուտէր մեծէն։ Ես ինքզինքս պաշտպանելու դժուարութիւն չունէի, բայց Աբամայիսը, ապագայ բանաստեղծ, կրնար ոտքի տակ երթալ, եթէ Յովհաննէսին չուքը չըլլար մեր վրայ։ Յաճախ ծանօթ մտաւորականներ կ'այցելէին որբանոց եւ դուրգուրալի ճառերով կ'ամոքէին ու կը խանդավառէին մեր որբացած հոգիները։ Իմ յիշողութեանս մէջ անջնջելիօրէն դըրոշմուած են երկու տիպար Հայեր՝ Նիկոմիդիոյ առաջնորդ Ստեփանոս Յովակիմեան Սրբ. զոր արդէն մանկութեանս ճանչցած էի Մեսքէնէի կիզիչ աւազներուն վրայ եւ հազարաւոր անշնջացած մարմիններուն արտասուալից աչքերով օրհնած պահերուն, եւ Յովհաննէս Թումանեանը, ամենայն Հայոց բանաստեղծը, կը կրկնէր ու կը կրկնէր.— Զաւակներս, դուք մեր ժողովուրդին յոյսն էք, դուք մեր ժողովուրդին ապագան էք...։

Այդ օրերուն էր որ նորակազմ Հայաստանի Հանրապետութեան օժանդակելու համար 100 հոգի զատեցին մեծերէն, 16–20 տարեկան եւ Արմաշ զրկեցին, աճապարանքով դիւղատնտեսական դիտելիքներ սորվեցուցին անոնց, վեցամսեայ դասընթացքով մը։ Անոնց մէջ էր նաեւ Զալըքեան։ Հայաստան գացին այս տղաքը եւ ատեն մը վերջ կրկին Պոլիս եկան, Հանրապետութիւնը կազմալուծուած ըլլալով։ Վերադարձէն յետոյ երբ տեսայ Յովհաննէսը կրկին, Հալէպի օրերը յիշեցի։ Անապատներու սարսափը չկար աչքերուն մէջ, բայց չատ հիւծած էր, յոգնած, մաշած։

Պոլսոյ կեանքը, որ չնորհիւ դաչնակից զրաւման ուժերուն բաւական հանդիստ եւ համեմի էր մինչ այդ, սկսաւ ամպոտիլ։ Անատոլուի մէջ Քէմալական չարժումը կը զարգանար, եւ Պոլիսը ապահովագոյն վայր մը չէր այլեւս Հայերուն համար։ 60·000 որբեր կային Պոլիս զանազան որբանոցներու մէջ տեղաւորուած։ Սարաինի տուփերու մէջ սեղմուած ձուկերու պէս մեզ իրարու վրայ դիզած տասնեակ մը նաւերով մեզ փոխադրեցին յունական կղզիները, մեր խումբը Քորֆու կղզին էլաւ։ Բազմաթիւ չէնքերու մէջ տեղաւորեցին մեզ, ամերիկեան Ներ Խթ Րըլիֆի հովանաւորութեան տակ։ Այստեղ նորէն դասեր եղան եւ դպրոցական վիճակ ստեղծուեցաւ, բայց երկրորդ անգամ արմատախիլ հոգիները, մեծ թէ պզտիկ, կորնցուցած էին այլեւս իրենց եռանդը, եւ ուսումով մարդ ըլլալու յոյսը։ Ամէն ինչ այլեւս ձեւական եւ առժամեայ կը թուէր։

Հակառակ անոր որ սքանչելի ուսուցիչներ ունէինք, Թէոդիկ, Նշան Պէշիկթաշլեան, Օննիկ Զիֆթէ Սարաֆ, Գէորգ Կառվարենց եւայլն, ամէն ինչ սուտ ու կեղծ կը թուէր։ Մեծերը ծրագիրներ կ'որոճային, դէպի հեռաւոր հորիզոններ, փոքրերը իրենց կորնցուցած ծնողքնե – րուն կարօտը նորէ նոր կը զգային։ Պոլսոյ հայաչունչ մթնոլորտը եւ ջերմ դուրդուրանքը չկար։ Զգրուած նշանաբան մը կը լսէին կարծես բոլորն ալ իրենց ա – կանջներուն մէջ, ընկղմելու դատապարտուած նաւին վիճակը.— «Կրցողը թող ազատի...»։ Կարզապահութիւնն ալ չատ թոյլ էր։ Ուզած ատեննիս կրնայինք դուրս դալ ու թափառիլ։ Յովհաննէսը մեզի հետ էր, բայց ցերեկները միշտ բացակայ։ Օր մը հանդիպեցայ իրեն չուկան։ Ձեռքին մէջ դրամներ կային եւ մարդու մը հետ կը խօսէր։

— Ի՞նչ կ'ընես ըսի։ Թողեցաւ, չպա – տասխանեց, բայց թեւէս բռնեց ու քովը պահեց, նոյն ատեն չարունակելով մարդուն հետ իր խօսակցութիւնը։ Յունարէն կը խօսէին։ Ե՞րբ սորված էր Յովհաննէս յունարէնը, այդքան չուտ։ Զարմացայ, բայց զարմանքս չատ աւելի մեծցաւ, երբ տեսայ որ ձեռքին դրամները համրելով մարդուն տուաւ եւ ան ալ իրեն ուրիշ դրամներ տուաւ... Լումայափոխութիւն կ'ընէր։ Գործողութիւնը վերջնական եղաւ մարդը մեկնեցաւ, իսկ ես հարցուցի Յովհաննէսին թէ ի՞նչ էր կատարուածը։ Պատասխանեց.— Այս բաներէն դուն չես հասկնար։ Բայց տեսնելով իմ խեղճ ու չուարած վիճակս, հարցուց.— Օղուլ, անոթի՞ ես։

Ի՞նչպէս հասկցաւ։ Այո, անոթի էի եւ դրամ չունէի, բայց չըսի իրեն։ Յովհաննէս լուութենէս հասկցաւ վիճակս եւ քանի մը տրախմի սեղմեց ափիս մէջ ու հեռացաւ... Առաջին գործս եղաւ հաց ու պանիր գնել եւ վազել Արամայիսին մօտ։

Բայց Յովհաննէսին այդ ազնիւ չարժուձեւը, մանաւանդ իր ինքնավստահ եւ յաղթական կեցուածքը չուկային մէջ, ճակատագրական եղաւ ինծի համար։ Մտածեցի թէ որը ըլլալը արգելք մը չէ ուրեմն որ ես ալ նետուիմ կեանքի ասպարէզը... Հիւանդանոցի մը մէջ ծառայութիւն ըրի, ուրիշ գանազան աչխատանքներ եւ զրացի թէ, ես ալ կրնամ ապրուստս չահիլ եւ հոգալ պզտիկ եղբայրս...

Օր մըն ալ Յովհաննէս Ֆրանսա մեկնեցաւ, իրեն տարեկից մեծ տղոց խումբի մը հետ, տաեն մը եաք Ամերիկաները, եւ ամէն մէկ հանդրուանէն կարճ նամակներ դրկելով եւ հասցէն տալով, որպէսզի եղբայրական կապը չխզուի։ Իրեն համար կորնցուցած ամբողջ գերդաստանին մօտիկ հարազատներէն էինք մենք, Արամայիսին հետ, ու կարծես մեզմով կապուած կ'ուզէր մնալ իր անցեալին, ծնողքին ու ծնողքին։

Պատերազմէն եաք վերջնապէս Լոնտոն հաստատուած էր ու կը տեսնուէինք քանի մը տարին անգամ մը, միչտ անաղարտ պահած մեր եղբայրական սէրը իրարու հանդէպ։ Աբամայիսին մահը արցունք բերաւ իր աչքերէն, եւ այդ նոյն արցունքներն էին որ թափեցի ես իր մահը խմանալով։

Պէտք է նաեւ յիչեմ, որ մեր երկուքին հակառակ աւելի մեծը ինք ըլլալուն, վերջին տարիներս կարծես չէինք դիտերը։ Միչտ կը հարցնէր ինծի, առնելիք այս կամ այն քայլին համար։ Իր չէզոպատէն կրած յուսախաբութիւններ՞ն էին պատճառը թէ անձնական զործիս մէջ իմ ունեցած յաջողութիւններս, չեմ դիտեր։ Փաստ է որ ինչպէս կը վկայեն իր նամակները, խորհուրդ կ'ուզէր կատարելիք նիւթական որեւէ կարեւոր զործի առթիւ, նոյնիսկ իր ծրագրած նուիրատուութիւններուն համար։ Կեանքի բերումով այնքան տատապած էր, որ ինքնավստահ եւ միչտ խիզախ Զալըքեանին սիրտը երբեմն կը տկարանար, վճռականութիւնը կը պակսէր...

Աչեկոծ կեանք մը ունեցաւ մեր անհամ Յովհաննէսը, տխուր եւ տագնապալի օրեր չատ անցուց, բայց կրցաւ միչտ բարձր պահել իր հայրենասիրութիւնը, հաղարներուն մէջ հազիւ թէ ղտնուող իր ազնուական հոգին։

Շատ բան կայ գրելիք Զալըքեանի մասին. արժանի է որ երբեք չմոռցուի իր յիչատակը, բայց ուրիչներուն կը թողում այդ պարտականութիւնը, բոլոր անոնց՝ որ երախտապարտ էին Զալըքեանի երբ ան ողջ էր, ինչպէս եւ անոնց որ երախտապարտ կը մնան անոր մահէն եաք...։

Ինծի կը մնայ հոգիիս մէջ սրալ եւ լռութեամբ խօսիլ իրեն հետ, ինչպէս կը խօսիմ Աբամայիսին հետ...։

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ

Միլանօ, 10 Ապրիլ 1971

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (91)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Տէր Աստուած, տէր Աստուած, դուչեց Վառվառ, բարով խերով դուրս չելլայի... կ'երեւայ որ իմ բացակայութեան տաեն փորձանք մը պատահեր է... Ղուկաս էֆէնտիո՞ն ուր է. ան ալ մէջտեղ չկայ...

Շուչանիկ վաճառականին անունը լսելով, կրկնապատկեց իր հեծկլտուքը։

Տիկին Վառվառ դնաց քիչ մը օ տը fոլոներ եւ ջուր բերաւ ու աղջկան խմցուց, յետոյ, վերջապէս սուիցեց զայն, որ դլխուն եկած փորձանքը պատմէ, ինքզինք բոլորովին անգիտակ ձեւացնելով անցած դարձածէն։

Ցետոյ, կատաղի բարկութեան մէջ լինկաւ.

— Իմ տանս մէջ ասանկ խայտառակութիւն մը ըլլայ, վա՛յ անամօթ, վա՛յ չխլնած մարդ, մեղա՛յ, մեղա՛յ, Աստուծմէ՞ ալ չի վախնար այդ սրիկան... ասանկ հրեչտակի պէս աղջիկ մը դլխէ հանել բռնի կերպով... ոտքս կոտրէր տէ՝ դուրս ելած չըլլայի... վա՛խ, վա՛խ, վա՛խ։

Ու այնքան լաւ կատարեց իր դերը, որ խեղճ աղջիկը իրաւամբ հաւատայ, թէ Վառվառ անմեղ էր իրեն դէմ լարուած դատապրութեան մէջ։

Վառվառ բաւական ժամանակ չարաչարեց իր ողբն ու կոծը, իրը թէ ինք եղած ըլլար բուն զոհը եւ ոչ թէ հէք մանկատի աղջիկը։ Ի վերջոյ չկրնաց նաեւ մխիթարել Շուչանիկը, որ լուիկ կը հեծկըլտար։

Իրիկուն եղած էր ու Միքայէլ աղան չէր երեւնար։

— Աղջիկս, քեզի կառք մը դնեմ ու տուն դրկեմ մեր սպասուհիին հետ, ա – ռաջարկեց տանտիրուհին, խեղճ մայրդ հիմա մտատանջութեան մէջ կը մնայ...

Ցետոյ, զրպանէն Ղուկաս էֆէնտիի տուած հինդ ոսկին հանելով, աւելցուց.

— Աւտնկ մեծ դժբախտութիւն մը իմ տանս մէջ պատահելուն համար չափազանց կը ցաւիմ, բայց վստահ եղիր, թէ այդ անօրէն մարդուն ըրածը քովը պիտի չթողում եւ հախէն պիտի դամ, հիմակուհիմա սա հինդ ոսկին առ, թող քովդ դտնուի...

Եւ դրամը դրեթէ բռնի, աղջկան զըրպանը դրաւ։ Ցետոյ երեսը լուալ տուաւ, մազերն ու վրան գլուխը չակեց եւ երբ տեսաւ, որ յուզումը բաւական հանդարտած է, կառք մը բերել տալով՝ պատասպասուհիին հետ աղջիկը իր տունը դրկեց, նախապէս պատուիրելով պատասխանին, որ փողոցին անկիւնը կառքը կեցնել տայ ու աղջիկը առանձին տուն դրկելով՝ ինք առանց տեսնուելու անեցիներէն, ետ դառնայ։

Իր տուած հրահանգները կէտ առ կէտ գործադրուեցան։

Ինը ամիս ետքը Շուչանիկ մանչ մը կը ծնէր։

Իր յղութեան ու ծաղրերդը ահռելի յուզումներու մատնած էին, թէ խեղճ աղջիկը եւ թէ իր մայրը, որմէ մէկ քանի ամիս ամէն բան ծածկած էր, չուզելով հիւանդ վիճակի մէջ զայն նորանոր տագնապներու մատնել։ Սակայն ի վերջոյ, երբ յղութեան առաջին նշանները տեսնուած էին իր վրայ, անկարելի եղած էր դաշտնիքը ծածկել ու լալով ամէն բան պատմած էր մօրը։

Ու խեղճ կիները ամիսներով չնացեր էին իրենց ամօթը ծածկել թաղին մէջ, բայց կամաց–կամաց լուրը տարածուած էր ու հիմա խեղճերը չէին համարձակեր մէկու մը հետ տեսնուիլ ու քալուած կ'ապրէին։ Միքայէլ աղան կը չարունակէր երբեմն այցելել իրենց։ Ինքն ալ Վառվառին պէս յաչողած էր ինքզինքը չքմեղացնել, ըսելով, որ բնաւ տեղեկութիւն չունէր ըլլալիքէն։ Տղաբերքէն եաքը, երբ յետին թշուառութեան մէջ ինքը կած էր ընտանիքը, օր մը Շուչանիկին մայրը տեսնելէ Միքայէլ աղան, որպէսզի դիմում ընէ Ղուկաս էֆէնտիի եւ նիւթական օժանդակութիւն մը հայցէ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ԱՂՔԱՏ Է ՈՒՆ

(Ի. Եր վերջին մասը)

Ամեն ինչ հետաքրքրական էր ինձ համար, ամեն մանրուք, որ ինձ կապում էր հայրենի հողի հետ, ինձ հիշեցնում էր իմ ծննդավայրը, ինձ ստիպում էր մտածել իմ ծնողների, իմ ընտանիքի մասին, որոնց ես այլևս չէի տեսնելու, որոնց հետ ես այլևս չէի խոսելու, որոնց հետ ես այլևս չէի կիսելու իմ ուրախությունն ու վիշտը, որոնց հետ ես այլևս չէի կարող ապրել նույն կյանքը, որ ապրում էի մինչև այդ օրը, որ ապրում էի մանկությանս, պատանեկության և երիտասարդության տարիները, որոնք ինձ համար ամենաթանկն էին աշխարհում, որոնք ամենաերջանիկ տարիներն էին իմ կյանքում, որոնք ամենաերջանիկ հիշողությունն էին ինձ համար

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավօ:

Նախագահութեամբ երեք Յարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը պիտի արծարծէ Անծանօթ Զինուորի բոցը 24 Ապրիլ իրիկուան ժամը 6,30ին: Կը խնդրուի Տիկիններէ եւ Օրիորդներէ, որ ուղղակի հաւաքուին Յաղթական Կամարին տակ: Իսկ ընկեր անդամները կը հաւաքուին Շան գ'Էլիզէի եւ Ռիւ Պալզաքի անկիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Մինեմա Քափիթոլի մէջ:

Պատուոյ նախագահ

Monsieur Gaston DEFFERRE
Député - Maire de Marseille

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԿԱՐՕ ՄԵՂԵԱՆ ԵՒ ՎԻԿԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ
et Madame Jacqueline LECCIA
Présidente de la Section de Marseille de la Ligue des Droits de l'Homme

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան ներքեւ ու երեք Յարանուանութեանց եւ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, 25 Ապրիլ
Salle Cigale, Avenue de Saxe, à 15 h. 30
Կը խօսին.— Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Մ. ՔԱՇՔԱՇԵԱՆ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական պատշգամ բաժին
Հանդէսէն յետոյ չքերթ եւ ծաղկեպսակի զետեղում
Place Belcourt, Veilleur de Pierre
Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 25, Սերբլը Կաթոլիքի սրահը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան

ժամը 9,30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ Թ. Քահանայ Փոսքէճեան, ՍԷն-ժօզէֆ մատրան մէջ:
Պատարագէն յետոյ ժողովուրդը պիտի հաւաքուի Նահատակաց շիրիմին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ մը պիտի դրուի Վիէնի գաղութին կողմէ:
Կէսօրէ վերջ, ժամը 15,30ին, պիտի կատարուի
ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՐՖԼԸ – ԿԱԹՈԼԻԿ – ՍԷՆ ԼՈՒԻ սրահին մէջ,
Պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի Քաղաքապետ Պ. ԼՈՒԻ ՄԷՐՄԱԶԻ
Կը նախագահէ Պ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՄԱՇՏՈՑ Վ.Ր.Դ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն – Լիոնէն)
եւ ՄՕՐԻՍ ՏՕԼՄԱՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Արտասանութիւններ.— Օր. Ա. ԱՃԷՄԵԱՆ, ՊՐ. ԷՄ. ԹԱՇՃԵԱՆ (Ռոմանէն)
Մեներգ.— Օր. Ա. ՓՂՂԵԼԵԱՆ, Օր. Ա. ՍԱՆՃԸԵԱՆ, ՊՐՆ. Գ. ՋԷԼԷՊԵԱՆ
Նուագ.— ՊՐՆ. Թ. ՋՕՊՈՑԵԱՆ, Ս. ԲԱԼՕԵԱՆ եւ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան, Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ:
Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բ. ՅԱՆԿ

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբի վարչութիւնը ուրախ է հետեւեալ նուիրատուութիւնները իր կազմակերպած Մարտ 7ի գեղարուեստական ցերեկոյթին առթիւ, որոնց համար ներկայիս կուգայ իր խորին շնորհակալութիւնները յայտնել:

Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան 200, մի ոմն 100, մի ոմն 70, Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան 45, Տիկին Ա. Սապակ, Պր. Վ. Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Ն. Երամեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Էթեմէզեան, Տէր եւ Տիկին Ա.թմաճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ամէմեան 30ական ֆր., Տիկին Մանուկեան 15, Պր. Ն. Ա.կոբոֆ, Պր. Հօտագեան 10ական:

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն որոնք կ'ուզեն քաջալերել երգչախումբը, Թող բարեհաճին դրկել իրենց նուէրները զանձապահին անունամբ՝ Պր. Գեղամ Թոփոսեանի եկեղեցւոյ երգչախումբ, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

Այբի Տիկին Մաքրուհի Մնասեան ի յիշատակ իր ողբացեալ ամուսնոյն Գէորգ Մնասեանի 100 ր. կը նուիրէ: Դաւիթեան ընտանիք 1000 ֆր., Սեպուհ ձանիկեան 1000 ֆր.:

CENDRES ET MIRACLES

du 23 Avril au 9 Mai
à l'Ecole Centrale de LYON
Foyer des élèves
36, Route de Dardilly, 69 - ECULLY

Cette exposition illustre un recueil de poèmes de Denis DONIKIAN.

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Հայրապետական ճայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Ա.թոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը յաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Նուարդ Պարսամեանի եւ իր զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝
ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ
(Թօփալեան)
արկածալի մահուան առթիւ:
Այս առթիւ 50 ր. կը նուիրէ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ի:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Մարսէյլէն Պ. Վահրամ Միսթիք 10 ֆրանք կը նուիրէ:

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՃԱՄԲՈՒՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

ՄԱՑԻՍ ՄԷԿԻ ԱՌԹԻԻ

ՇԱԲԱԹ, Մայիս մէկ, անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Մեթրօ Շաթօ Վէնէն ժամը 7,30ին եւ կառ ու նաւ ֆաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ ժամը 7,45ին: Մեկնում ժամը 8ին դէպի Հոլանտա Հիւսիսի կառուցիէն — Քանալ, Տընէն, Վալանսիէն, Մոնս (ճաշը՝ ճամբու ընթացքին) Անվերս, Հոլանտական սահմանը, Պրեսա, Ռոթերտամ, չարունակութիւն Լա Հէյէն, կայք, յետոյ՝ Շեվէնինկէն, Կուտա: Մեկնում դէպի Պրիւսէլ Պրեսա, Անվերս ճամբով եւ տեղաւորում Շեռս պանդոկը, իրիկուան ճաշ եւ գիշերանք:

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 2, քաղաքին այցելութիւն, Մեծ Հրապարակը, Մանըքէն Փիսը, Պրուքէլ Հրապարակը, ցերեկուան ճաշ եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ այցելութիւն, եւայլն:

Ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առեններըը:

Մասնակցութիւն ամէն բան մէջը՝ 138 ֆր.

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie pa la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները իրենց սովորական հաւաքավայրը:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 21, ժամը 21ին Շաւարշ Միսաքեան *խումբ եւ Քրիստափոր ենթակոմիտէ:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 22, ընկերական ընդհանուր ժողով:

Վերոյիշեալ ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

sevan voyages
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՓԵԱՆ
50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵԻ ԴԷՊԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր դիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՅԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Մայր տաճարի աւագ խորանը եւ Առաքելական Աթոռը:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Վարուժան Սարգիսեանի

ՕԳՈՍՏՈՍ 11–30

Օգոստոս 11էն 23 Պէյրութ 23էն 30 Երուսաղէմ

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մեկնում Փարիզէն, Լիոնէն կամ Նիսէն

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours
կամ Գիւտ Վրդ. Նազդաչեանի՝ Հայոց եկեղեցին
15, Rue Jean Goujon

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours
Եւ Դաւիթ Վ. Սահակեանի, եկեղեցին,
295, Rue Boileau

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԻԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
21
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
21 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12095

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.095

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿ ՌՈՒՍԵԽԹՈՒԻՐՔ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի Մարտ 21ի թիւով գրեցինք, որ «Թուրքեւխորհրդային դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ (ստորագրուած Մոսկուա, 1921 Մարտ 16ին), Սիւլէյման Տէմիրէլ եւ Կոսիգին բարեկամական ջերմ դիրքեր փոխանակած են, փոխադարձ մաղթանքներով»։

Ա՛նքան միայն։ Առանց մանրամասնութեան, իրրեւ աննշան դէպք մը։

Թերեւս այսօր մենք ալ չանդրադառնայինք այդ յիսնամեակին, եթէ պատահմամբ չհանդիպէինք այդ մասին գրուած յօդուածի մը ԼԷ Նուվէլ տը Մոսկու ֆըրանսերէն չարաթաթերթին 20 Մարտ 1971ի թիւին մէջ (6րդ էջ, սիւնակ 2–3)։

Յօդուածագիրը՝ Փ. Ալեքսանդրով՝ կ'ըսէ թէ յիշեալ դաշնագիրը կը կազմէ կարեւոր թուական մը խորհրդային եւ թուրք ժողովուրդներու բարի դրացնութեան յարաբերութեանց մէջ։ Ու կ'աւելցնէ.

« Բարեկամութեան եւ եղբայրութեան այս դաշնագիրը, որ ուղղակի կապուած է Հոկտեմբերի մեծ յեղափոխութեան հետ, առաջին դաշնագիրն է, որով թուրք ժողովուրդը կը յայտարարէ հաւասարութեան, բարի դրացնութեան, փոխադարձ յարգանքի եւ ներքին խնդիրներու չմիջամտելու սկզբունքները»։

Ալեքսանդրով կը չեշտէ, որ խորհրդային երիտասարդ Պետութիւնը վնռապէս եւ հաստատամտութեամբ դիրք բռնեց Թուրքիոյ հայրենասիրական ուժերու կողքին, երբ անոնք Քէմալ Աթաթիւրքի ղեկավարութեամբ ոտքի կանգնեցան իրենց հայրենիքը պաշտպանելու եւ արտաքին յարձակումներուն դէմ ճակատելու համար։

Ցեղոյ կուտայ առաջնակարգ եւ անհերքելի վկայութիւն մը.

« ԱՆԻԿԱ (խորհրդային երիտասարդ Պետութիւնը) ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԸՆԴԱՑԵՑ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԵՒ ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵԼԻ ԱՄԷՆ ԱՋԱԿ – ՅՈՒԹԻՒՆ, ինչ որ օգնեց զօրացնելու էֆեմալականներու բաղաքական դիրքերը, յետոյ ճաւ՝ Թուրքիոյ մէջ յաղթանակով պսակելու ազգային ազատագրութեան շարժումը »։ (Ստորագծումները մեր կողմէ)։

Ըստ յօդուածագրին, ճնշուած ազգերուն առաւելագոյն չափով օժանդակելու խորհրդային քաղաքականութիւնը լայն արձագանգ գտեր է Թուրքիոյ մէջ։ Աթաթիւրք ըսեր է թէ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան հիմը կը կազմէ «եղբայրական կապերու ամրապնդումը Ռուսիոյ Սորհ. Հանրապետութեան հետ, որ բոլորէն առաջ անկեղծօրէն եւ բացէ ի բաց ճանչցաւ մեր կատարեալ եւ ճշմարիտ անկախութիւնը եւ օգնութեան ձեռք կարկառեց մեզի»։

Սորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ ստիճանաբար դրուեր են հիմերը բարի դրացնական յարաբերութեանց, յարաբերութիւններ, որոնք նուիրագործուեր են 1921ի դաշնագրով։ Դրացի երկու երկիրներու ստորագրած Պետութեանց ղեկավարներու միացեալ ջանքերուն չնորհիւ է, որ կարելի եղեր է ստորագրել Մոսկուայի դաշնագիրը, նպատակ ունենալով «զարկ տալ երկու երկիրներու յառաջդիմական զարգացման»։

Հակառակ յիսուն տարի անցած ըլլալուն, 1921ի դաշնագիրը այսօր ալ կը մնայ եղեր այն հաստատ հիմը, որով յարաբերութեամբ կը զարդանան բարիդրացնական յարաբերութիւնները ու կապերը Սորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ։

Վերջին տարիներուն Թուրքիոյ մէջ հանրային կարծիքի լայն խաւեր կը պահանջեն եղեր աւելի եւս ամրապնդել երկու երկիրներու բարեկամական կապերը, — առեւտրական եւ տնտեսական երկուստեք չհաբեր կապեր։

1967 Մարտ 25ի տնտեսական համաձայնագրով Սորհ. Միութիւնը յանձն առած է Թուրքիոյ մէջ կառուցանել ճարտարուեստի կարգ մը մեծ գործարաններ։ Ասոնց կարգէն են՝ Իսքէնդերունի մետաղագործարանը, որ տարեկան մէկ միլիոն թոն պողպատ կ'արտադրէ, Իզմիրի քարիւղի զտարանը՝ տարեկան երեք միլիոն թոն տարողութեամբ, Սէյհիւհ – հիւրի ալիւմիւմի, Պանարմայի ասիատիկ սիւլֆիւրիքի, Արդուինի եւ այլ վայրերու գանազան գործարանները։ Երկու երկիրներու միջեւ առեւտրական փոխանակութիւնները կ'աւելնան տարուէ տարի եւ 1970–71ին պիտի անցնին 80 միլիոն տոլարը։

Մոսկուայի Ֆրանսպոլիը չարաթաթերթի աշխատակցին համաձայն, դրացի երկու երկիրներու վարիչներուն անձնական շփումները կարեւոր դեր մը խաղացած են Թուրքեւխորհրդային յարաբերութեանց ամրապնդման մէջ։ Այսպէս, Նիքոլայ Պոդգորնի եւ Ալեքսէյ Կոսիգին պաշտօնապէս այցելած են Թուրքիա։ Ճէվտէթ Սունայ եւ ուրիշ Թուրք պետականդէմքեր ալ այցելեր են Սորհրդային Միութիւն։

Ալեքսանդրով իր դրութիւնը կը վերջացնէ մաղթանքով մը.

« Սորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած բարեկամութեան եւ եղբայրութեան դաշնագրի յիսնամեակին առթիւ, սովետականները հաւատացած են, որ եթէ երկու ժողովուրդները անկեղծօրէն ուզեն, բարի դրացնական յարաբերութիւնները պիտի չարունակեն զարգանալ եւ ամրապնդուիլ»։

Բարի վայելո՛ւմ։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԿԱՅԱՆ ՄԸ ԱՆԶՐՊԵՏԻՆ ՄԷՋ

Գիտական աշխարհը, ինչպէս կը ճշդէ անգլիական աստղագիտարանի տնօրէնը Սըր Պերնար Լովըլ, մեծ չահագրգռուածութեամբ կը հետեւի խորհրդային գիտնականներու փորձին՝ արտերկրային կայան մը հաստատել երկրի շուրջ։

Կայանին առանցքը կազմող սարքը արձակուեցաւ Երկուշաբթի օր։ Անունն է՝ «Սալիւտ», որ կը նշանակէ ողջոյն։ Խորհրդային գիտնականները, ի տարբերութիւն Ամերիկացիներուն, սովորութիւն չունին մանրամասն թուելու իրենց ծրագիրը կամ առաջադրած նպատակը։ Պարզ է, սակայն, որ անոնց նպատակն է արտերկրային կայան մը հաստատել, տեսակ մը «օդային աշխատանոց», ուր գիտնականներ եւ մասնագէտներ հնարաւորութիւն պիտի ունենան գիտական բնոյթի ուսումնասիրութիւններ կատարելու մթնոլորտի, Լուսնի, Հրատի եւ այլ մոլորակներու մասին։

Երեքշաբթի օր կը սպասուէր նոր սարքի մը արձակման, ուր տեղ դտած պիտի ըլլային երեք հոգի՝ երկու աստղանայուղներ եւ գիտնական մը։ Ասիկա պիտի միանայ «Սալիւտ»ի։ Հաւանական կը թուէր նաեւ, որ ուրիշ սարքեր եւս արձակուին՝ ամբողջացնելու համար «օդային աշխատանոց»ի կայանը։

Յաջողութեան պարագային՝ գիտական աշխարհի մեծ նուաճում մը պիտի ըլլայ։

Ամերիկացիք, որ նախընտրեցին աստղանաւորդներ իջեցնել Լուսնի վրայ, իրենք եւս նման կայանի մը հաստատման ծրագիրն ունին, որ գործադրութեան պիտի դրուի 1973ին։ Խորհրդային գիտնականները կայան հաստատելու ծրագիրը մշակեցին, երբ մէկ կողմէ հաստատեցին ամերիկացի գիտնականներու արձանագրած յաջողութիւնը Լուսնի վրայ աստղանաւորդ դրկելու մարդին մէջ եւ, մեւս կողմէ, երբ Կոմարովի կողմէ ղեկավարուած «Սոյուզ»ը անյաջողութիւն արձանագրեց, պատճառ դառնալով խորհրդային աստղանաւորդի մահուան։

Խորհրդային գիտնականները, ինչպէս ցոյց կուտայ «Սալիւտ»ի արձակումը, Ամերիկացիներէն չատ աւելի յառաջ գացած են արտերկրային կայաններ հաստատելու մարդին մէջ։

Աւելցնենք, որ տասը տարուան ընթացքին երկուստեք 41 «Թռիչքներ» կատարուած են, բոլորն ալ աստղանաւորներով։ Առաջինը՝ 1961 Ապրիլ 12ին։

ՄԵՐՁԱԻՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Արաբ Հանրապետութեանց Դաշնակցութեան ստեղծումի վաղորդայնին կացութիւնը չատ փոփոխութիւն չէ կրած Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։

Գլխաւոր աշխատանքը կը տանին իրարայելեան իշխանութիւնները հարցաքննելով երկու Ֆրանսուհիները զոր ձերբակալած են եւ որոնք լայն տեղեկութիւններ տուած են պաղեստինեան ահաբեկչական այն ցանցին մասին, որուն իրենք ալ կը պատկանին։ Ասոնք խոստովանած են թէ Իսրայէլ դրկուած էին խափանարարական գործունէութեան համար։

Ըստ երեւոյթին ապուոր – ապուոր կը խօսին, ինչ որ կը նշանակէ թէ մանաւոր պատրաստութիւն մը չունէին այն խիստ գաղտնի եւ վտանգաւոր աշխատանքներուն համար, զոր պէտք է կատարէին։ Իրենց յուշմունքներուն վրայ է որ Փարիզի մէջ ալ ձերբակալուած են երկու հոգի, մէկը ալժերացի ուսանող մը Վէնսէնի լսարանէն, 23 տարեկան, մէկն ալ 31 տարեկան արհեստաւոր մը։

× Մոսկուայի մէջ վերջ դրած է եղիպտոսի Արտաքին նախարարին՝ Ռիւատի այցելութիւնը։

Թաս գործակալութիւնը կ'ըսէ թէ Կոսիգինի հետ տեսակցութիւնը «բարեկամական» եղած է։

× Սուտանի նախագահը յայտնած է թէ իր երկիրը երկու նախապայման ունի անդամակցելու համար արաբ Հանրապետութեանց Դաշնակցութեան։ Նախ պէտք է Սահմանադրութիւն մը ունենայ, ապա զօրաւոր ժողովրդական կազմակերպութիւն մը։ Երբ այս երկու պայմանները լրանան, այն ատեն Սուտան ի վիճակի կ'ըլլայ մաս կազմելու Դաշնակցութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՕՊՈՎ

ՓԷՊԻՔԻ վարչապետը՝ Պուրասա էլիզէի մէջ հանդիպում մը ունեցաւ նախագահ Փոմփիտուի հետ։ Վարչապետը մինչեւ Հինդշաբթի պաշտօնական հիւրն է Ֆրանսայի։ Պուրասա, որ տեսակցեցաւ նաեւ Արտաքին նախարարին հետ, անբաւարար կը գտնէ տնտեսական համագործակցութիւնը Ֆրանսայի եւ Քեպէքի միջեւ։

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԸՆԿ. ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ առջի օր վիէննի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Մուշեղ Մուրատեան։

Ողբացեալը, բնիկ Վանեցի, երկար տարիներէ ի վեր Վիէնն հաստատուած, իր մասնակցութիւնը բերած է միշտ տեղւոյն ազգային թէ կուսակցական կեանքին։ Անդամ էր Հ. Յ. Դ. Ա.ևի կոմիտէի։ Նուիրումով իր ժամանակը տրամադրած է միշտ օգտակար ըլլալու համար գաղութին։ Քանի մը ամիս է որ հիւանդ էր։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինդշաբթի ժամը 14ին Վիէննի Սէնթ Աստրէ Լը Պա եկեղեցւոյ մէջ։

ծակցութիւնը Ֆրանսայի եւ Քեպէքի միջեւ։

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ բացումը կատարուեցաւ պուլկար Համաշնաւոր կուսակցութեան 10րդ համագումարին, որուն ներկայ կը գտնուի Բրեժնեւ։ Պուլկարիոյ բնակչութեան թիւն է 8·600·000։ Համաշնաւոր չարքայիններու թիւը՝ 680·000։

ՓԱՔԻՍՏԱՆի բանակին ճնշումը՝ ազատ պենկալցիներու վրայ, կը չեշտուի օր աւուր։ Համաճայն կարդ մը լուրերու՝ «ազատագրութեան բանակ»ի բոլոր պինուրները անցած են Հնդկաստան։

ԱԻՍՏՐԱԼԻԱ հրաւէր ստացած է Զինաստանէ՝ փեքին ղրկելու փինկ–փոնկի ազգային խումբը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ պինուրական չրջանակները կը հաղորդեն, թէ Մոսկուա 15 Միկ–23 օդանաւ յանձնած է Ալժերիոյ, զաղտնի համաձայնութեան մը հիման վրայ։ Ֆրանսա հաղորդեց Լիբիոյ, թէ Միրաժներու յանձնումը պիտի զադրեցնէ եթէ երբեք Լիբիա օդանաւեր տրամադրէ Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ, որոնց հետ վերջերս կազմեց Արաբ Հանրապետութիւն – ներու Միութիւնը։ Դեռ 100 Միրաժ օդանաւ յանձնելի կը մնայ Լիբիոյ։

ՍԷՅԼԱՆի ձախ տարրերը, որոնք խլրտումներ սարքած էին կղզիին մէջ, դեռ տէր կը մնան կարդ մը չրջաններու։ Խորհրդային Միութիւնը ընդառաջ գացած է Բոլոմպոյի՝ թռաններ յանձնել Սէյլանի։ Այս վերջինը, ինչպէս հաղորդած էինք, երկրէն արտաքսեց Հիւս. Քորէացի դիւանագէտները, որոնք հրահրած են ըմբոստական չարժումը։

ԼՕԶԱՆի մէջ ներկայիս կը դատուի զուիցերացի ճարտարապետ մը, որ 1968էն 1969ի մէջեւ Իսրայէլի զաղտնի գործակալութիւններուն յանձնած էր Միրաժ 3 օդանաւերու վերաբերեալ տեղեկութիւններ։ Ճարտարապետը 200·000 տոլար ստացած է թել Ավիվէ։

ՉԱՏԿՈՒՄԱՆ առթիւ երկու անգամ աւելի մահ պատահեցաւ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ քան 1970ին։ Արդարեւ 113 մեռեալ եւ 2923 վիրաւոր կայ մինչ անցեալ տարի 48 մեռեալ եւ 1101 վիրաւոր կար։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Սոցիալիստիչեսկայա Ինտուստրիա թերթը «Վատիկանի մի – լիառները» խորագրին տակ յօդուած մը հրատարակած է ուր մանրամասն տեղեկութիւններ կուտայ Վատիկանի դրամագլուխներու եւ անոնց չահագործման մասին։ Ի մէջ այլոց կը դրէ.— «Ս. Աթոռը հսկայական դումարներ կը ծախսէ զոր ձեռք ձգած է միլիոնոյներով որ աստուածային ոչ մէկ բան ունին։ Եթէ եկեղեցին այսօր աւելի ազատական կը թուի կամ ինչպէս ոմանք կ'ըսեն «աւելի դէպի ձախ» քան անցեալին, սխալ է հաւատալ անոր «զաղափարական» վերածնունդին։

Ա.ՀԱՐՈՆԵԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ա.

ԽՄԲ.— «Ազատամարտ» շաբաթաթերթի 1911 Սեպտեմբեր 17ի թիւին մէջ գրագէտ Հրանդ (Մելիոն Կիւրճեան) վերջիշեալ խորագրին տակ կը նկարագրէ իր յաջորդական այցելութիւնները Ա.· Ա.Հարոնեանի, որ հիւանդացած էր Պոլսոյ մէջ այդ օրերուն: Շահեկան է 60 տարիներ ետք լսել երկու գրագէտներու խօսակցութիւնը օրուան ազգային կեանքի մասին:

Տասնեակ մը օրերէ ասդի էր, որ Պոլիս մտած է Ա.Հարոնեան, ու տակաւին առիթ չունեցանք տեսնելու զինքը առնախօսի բեմին վրայ, ուր արծիւի թըռչանքով կը սաւառնի Արցունքի Հովիտին ու Հազրէի հեղինակը:

Հանրութիւնը, դուցէ, կը հաշուէ որ ան, պոլսական բացառութիւնով, ինք – զինքը սուղ կը ծախէ, ան որ իր բոպէական անցքին վրայ խօսող է, թռչող է, ճախրող է: Ճիշդը սա է, որ տակաւին չկրցաւ գտնել ինքզինքը, ու այսօր հիւանդ պառկած է:

Ա.Հարոնեան հիւա՞նդ:

Լուրը սարսափելի է ինքնին:

Սիրտս կտրած, իր սենեակը կը մըտնեմ:

Պառկած է ան: Քանի մը բարեկամներ, Սերաստացի Մուրատն ալ դիմացը, նըստած են:

Տեղերը մեզի կը տրուին բարեհոգութեամբ, ու կը մեկնին խոկոյն:

Ալ կողմի վրայ կծկուած է անկողինին մէջ· ա՛ուր ցաւեր, ասեղի խայթուցնեբու պէս, կուգան մերթ ընդ մերթ ու յանկարծ կը մթնցնեն իր վճիտ դէմքը:

Կը տառապի ալ կողմի աճուկին վերեւ, ուր մեքենարար կ'երկննայ իր ալ թաթը:

— Ա՛ս ի՞նչ եղաւ, Ա՛ւետիք:

— Նոր չէ՛, ի՞նչ առած, սկիզբը Արցունքի Հովիտին կը զուգադիպի, ճիշդ երրորդ օրը՝ երբ աւարառելու վրայ էի:

Արցունքի մէջ սկսուած ցաւեր, ցաւեր որոնք եւ հոդիի լուռ արցունքներով, որոնք բոլորիս ալ ցաւերը եղած են արդէն:

— Պաքուի մէջ սկսան, կը չարունակէ, ու երեք ամիս տառապեցուցին զիս, վերմակի ներքեւ, Թիֆլիսի մէջ:

Ցաւերու մէջ՝ ցաւերու վրայ խօսիլը, դոնէ իմ հաշիւովս, այնքան հաճելի խօսակցութիւն մը պիտի չըլլար: Պիտի ջանայի ուրիշ կողմ դարձնել իր ուշադրութիւնը:

— Բանտը, վրայ բերաւ, ան էր որ սըպնդաւ առաւ այդ ցաւին եւ ուռոյցք մը դրաւ այտոսեղ, ձեռքը տանելով ցաւերուն վրայ:

Աիջը եկաւ դարձեալ՝ կծկումներ բերելու իր դէմքին վրայ, որ քիչ առաջ անդորրուած էր վրդովէն: Դարձուած դլուխը քիչ մըն ալ դէպի աջ, ու, անշուշտ մեքենայօրէն, ձեռքը դնելով իր քունքին ներքեւ·

— Բժիշկներուս կարծիքով, դործողութիւն պէտք է ապիքներուս վրայ: Բայց ես միշտ զդուշացայ, ապաւելով որ, յարմար առեն մը, Եւրոպայի մէջ պառկիմ հասու դանակներու ներքեւ:

Բժիշկի մըն ալ անունը տուաւ:

— Լաւ ուրեմն, ըսի, կ'ազդուրուիս թէ ո՛չ, կ'երթաս Եւրոպա:

— Տեսնե՛նք, եթէ կարենամ:

«Եթէ կարենամ»ը Ահարոնեանի բերնին մէջ՝ կը վրդովէ զիս խորապէս: Հայ դրողին համար ճակատագրական խօսք մըն է ադ: Ու Ահարոնեան բացառութիւն չէ եղած ատկէ:

×

Իր՝ պառկած վերջին ձեւը, երեւի, քիչ մը աւելի յարմարեցաւ իրեն· ցաւերը ուշացան զալ, եւ ես, մասամբ, կը տրամադրուէի դէպի լաւը:

Ընկերս, աւելի յանդուգն, ուզած էր դիտնալ, թէ բանտի՞ն մէջ դրուած էին խաւարի մէջ, Մոխիրեաի տակից եւ Անդունդը:

— Երկուքը՝ Պաքու, հիւանդանոցի մէջ, պառկած տեղս, ցցուած ծունկիս վրայ, մատիտով: Իսկ բանտին մէջ, Պաքու, միայն Անդունդը, թղթէ փոքր կտորներու վրայ, եւ ծառայի մը միջոցաւ, ձեռքէ ձեռք մինչեւ Պոլիս: Նովոչէրքասքի մէջ դրել կարելի չեղաւ: Անիծած տեղը չի դործեր մարդկային ուղեղը· պարզապէս սովածներ էինք վեց ամիս, դառապար – տուած կրծելու չոր հաց մը, ու այդ ալ «ոչ–կշտացում» ռուսական բառով· կացութիւն մըն է ան, որով բանտարկեալը հետզհետէ կը հասնի հիւծած վիճակի մը, քայքայում աղիքներու եւ ամբողջ մարմնի, ուրկէ անդին ա՛լ չկայ դարմանը:

Ընդհանուր ցաւերու կը մօտենայինք, ու ա՛լ կը մոռնար ինքզինքը:

Պէտք է օգտուիլ:

Լեզուի եւ դպրոցի խօսքեր սկսան:

Ահարոնեան մեր դրական լեզուն կը հանի·իր դրուածքներուն մէջ չեղումներ ունի արեւելեան բարբառէն· Պոլսի, Մուշի եւ Վանի բառեր ու առացուածքներ կը յորդին անոնց մէջ: Թերեւս ինքը մէկն է այն կովկասեաններէն, որոնք ախորժելով կը կարդան արեւմտեան բարբառներով դրուածքներ ընտրովի: Աւելի զատ՝ Ահարոնեան ա՛յնքան տարուած է մեր ցաւերով որ բոլորովին Թրքահայ մը եղած է, — ըմբռնացող ցաւերով սակայն: Հիւանդի մը համար եղած սէրը չա՛տ խորունկ է:

Իր սեղանին վրայ դիրքեր կան, Զոհրապ, Զարդարեան, Դ.· Վարուժան: Աւելի եւս միջոցներ ունի, մօտիկ չափումով մեր շրջավայրին մէջ, ճանչնալու մեր դրողներն ու մերիններուն դրուածքները: Դրող ու դրուածք, իրենց տեղին ու դիրքին չբըջապատող հանդամանքներուն մէջ, իրարմով ա՛լ աւելի լաւ կը վերլուծուին:

— Լա՛ւ, — նիւթը փոխելով, — այստեղ դիւրութիւն կայ մասնաւորներու վարժարաններ բանալու, այսինքն՝ պետական իտատիներու հաւասար եւ անոնց իրաւասութիւններով:

— Այո, կը պատասխանեմ, ասկէ առաջ ալ եղած են մասամբ այդպիսի դիւրութիւններ: Ուրիշ օգտակարութիւն ալ այն է, որ թաղային վարժարանները, առհարկի, խթանուած են մասնաւոր հասատութիւններէ:

— Ձուտ թաղային – ազդային վարժարան ըլլալով, կարծեմ, միայն կեդրոնականն է:

— Այո՛:

— Ո՞րքան ուսանող ունիք:

— Մօտ 150:

— Այդքա՞ն միայն· չատ ողորմելի թիւ· Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցին մէջ մենք ունեցեր ենք 1000 եւ կամ միշտ այդ թիւին մօտ ուսանողութիւն:

Ու խօսքը ինծի դարձնելով·

— Օրական քանի՞ ժամ դաս:

Իմ պատասխանէս եառքը·

— Ամսոս որ մեր դրողները ստիպուած են եղեր միշտ, դրագիտութիւն ընելու համար դասեր տալ: Դասը, դրագէտին համար, սպանող է· որոշ ժամերու աշխատանք, կարդապահական եւ ծրագրական մտածումներ, քաշուած դիծի մը վրայ անխոտոր քալուածք՝ ո՛չ մէկ բանով նպաստաւոր են դրչով աշխատանքի: Դրագէտին համար նոյնիսկ անհրաժեշտ են քմահաճոյքները··· այնուամենայնիւ, ի՛նչ ընել:

Փորձառուները միայն դիտեն իսկապէս թէ ի՛նչ բռնկումի ժամեր, դերազդոյն յուզումի րոպէներ ստացած են թանձր մտածումներու մէջ:

— Հա՛, էդպէս, հա՛, ձայնարկու – թիւններ:

Ա՛լ մոռցած էր ինքզինքը, ցաւերը դադրած էին իրենց սուր խայթուցքներով զդալի ըլլալ իր դէմքին վրայ:

ՀՐԱՆԴ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ ԱՌԵՒՏՐԻ ԱՌԱՒՐԿԱՅ

Պէյրութում վերջերս լոյս է տեսել հայ յեղափոխական երգերի մի երգապնակ Ալա Կիրակոսեանի կատարմամբ, որը երգուել է «Հայ հերոսներու յիշատակին»: Այս երգապնակի չապկիը առաջին իսկ հայեացքից դրաւում է ամէն մի Հայի ուշադրութիւնը, որ քիչ թէ շատ ներշնչուում է մեր յեղափոխական անցեալով: Շապկի երեսին սպիտակ ֆոնի վրայ տպագրուած է Հ.· Յ.· Դաշնակցութեան դունաւոր դինանշանը, իսկ ձախ անկիւնում Ռոստոմի, Քրիստափորի եւ Զաւարեանի փոքրադիր նկարները հայկական պետական եռադոյնը կազմող շրջանակների մէջ: Կազմի ներսում տպադրուած են Բարսէղն Սիւնու, Անդրանիկի, Դ.· Նըժդեհի, Արամ Արամեանի, Սերոբ Աղբիւրի, Սօսէի, Հրայր–Դժոխքի, Համազասպի, Գէորգ Զաւուշի, Քեռու, Պետրոս Սէրեմճեանի նկարները, իրենց ամփոփ կենսագրականով եւ իրենց նուիրուած երգերի բառերով: Կազմի մի անկիւնում ամն Յովսէփ Էմինեանն գրում է·

«Ազատերու Ձայն» Ձայնասպանակներու Ընկերութիւնը անհուն ուրախութեամբ եւ հայկական սիրուեղբն մէջ առաջին անգամ ըլլալով հրապարակ կը հանէ յեղափոխական մեր անդուզական մաքառումներն ու թռիչքները յաւերժացնող ներկայ Ալպոմը:

«Այս օրերուն մանաւանդ, սիրուեղբայ երիտասարդ սերունդը խանդավառելու, Հայաստեան ոգեղինացած իտէալներու դըրօշակիրը դարձնելու եւ մեր արդար Դատն՝ յեղափոխական դոռ երգերու չեշտերով չեփորելու սրբազան առաքելութեան կը նպաստէ այս Ալպոմը»:

Այս ամէնից յետոյ մարդ սպասում է այդ երգապնակից լսել հայ յեղափոխական երգերը իրենց ամբողջ հարազատութեամբ, այն ձեւով, որ խաթարուած չլինի նրանում հայ յեղափոխական երգերին յատուկ չեշտը, որը իր մելամազձոտութեան մէջ ունի մի բան, որ երգողների ու լսողների մօտ ստեղծում է մի այնպիսի ապրում, որը յեղափոխական խառնուածքի արտայայտութեան մի եղանակն է: Սակայն՝ յուսախաբութիւն: Այս երգապնակում արձանագրուած երգերին յարմարեցուել են նուազախմբային անհարազատ եղանակները, միթան, որ մարդ լսելով դրանք, իրեն մի վայրկեան կրկէսում է կարծում, կամ ընդունում է մի ինչ որ փառատօնի առթիւ մերկասրունք աղջիկների թեթեւ ու պարախառն տողանցումը: Այս երգապնակում առկայ երգերի կատարման նոր եղանակը ոչ միայն «սփիւռքահայ երիտասարդը աւելի խանդավառելու, Հայաստեան ոգեղինացած իտէալներուն դրօշակիրը դարձնելու եւ մեր արդար Դատն՝ յեղափոխական դոռ երգերու չեշտով չեփորելու սրբազան առաքելութեան» չի նպաստում, այլ, ընդհակառակն, իր մէջ դոյութիւն ունեցող պարերդային կշռոյթով նոր սերունդին առաջնորդում է դէպի պարասրահները, ուր իրենց տեղը կարող են ունենալ սիրերդները, բայց ոչ յեղափոխական երգերը: Ձուղապարի ժամանակ երիտասարդները չեն կարող ոգեւորուել յեղափոխական դաղափարներով··· Սխալ չհամականալ, երիտասարդները պիտի պարեն, բայց ո՛չ երբեք պարերդային կշռոյթի հաղորդուած յեղափոխական երգերով: Ամէն պարադային յեղափոխական նկարագիրը սրահների մէջ չէ, որ կերտուում է:

Յեղափոխական երգերի այսպիսի ղիմազերծումը չի կարող բացի չհաղթահամական նկատառումներից ուրիշ նպատակ հետապնդել: Իրենց դրպանը պարարտացնելու հետամուտ մարդիկ իրաւունք չունեն, նորաձեւութեան չպարով առեւտուրի ապրանքի վերածել մի ամբողջ ժողովրդի սեփականութիւնը հանդիսացող յեղափոխական անցեալ, որը ոչ միայն «Հայ յեղափոխութեան փառքը կերտող անմահ հերոսներու յիշատակին» մատուցուած յարդանքի առարք չէ, այլ նոյնիսկ անպատուում է նրանց յիշատակը:

«Առեւտրի առարկայի» սպասումին նըպաստող ազդակի է վերածուել նաեւ երգապնակի կազմը, որի վրայ անպատասխանատու կերպով դործ է ածուել Հ.· Յ.· Դաշնակցութեան դինանշանը, Հ.· Յ.· Դաշնակցութեան դինանշանը կարող է դործածուել միայն Դաշնակցութեան հրատարակութիւնների վրայ, այնպէս ինչպէս որեւէ առորագրութիւն կարող է դործածուել միայն իր տիրոջ կողմից: Ուրիշի կողմից կատարուած ամէն օգտադործում ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ զեղծարարութիւն կամ նուազագոյնը՝ չհադործում: Այս երգապնակը Հ.· Յ.· Դաշնակցութեան հրատարակութիւնը չէ: Հրատարակուած է «Ազատերու Ձայն» Ձայնասպանակներու Ընկերութեան կողմից: Չի կարող սա Դաշնակցութեան հրատարակութիւնը լինել, որովհետեւ երգապնակում արձանագրուած է «Հայ Հերոսների երգը», որի մէջ Սերոբի եւ Անդրանիկի չարքին յիշում է բոլշեւիկ Հայկ Բժշկեանը, որ միեւնոյն Դայն է, եւ որը ոչ միայն մասնակից չի եղել հայ յեղափոխական չարժումին, մինչեւ իսկ իբրեւ վարմիր բանակային դաւել է Հայաստանի Հանրապետութեան դէմ: Պիտի նշենք նաեւ, որ, բարեբախտաբար, այս երգապնակում բացակայում է Հ.· Յ.· Դաշնակցութեան հիմնը՝ «Մշակ Բանուոր»ը: Պարզ է, որ Հ.· Յ.· Դաշնակցութեան դինանշանի այս չարաշահումը կատարուած է Ալա Կիրակոսեանի կողմից:

Ինչպէս յայտնի է, Ալա Կիրակոսեանը Ամերիկայում հաստատուած է 1915ից յետոյ: Ամերիկայում նա ունեցել է մի քանի համերգներ, որոնց ընթացքում երգել է հայ յեղափոխական երգեր: Ամերիկայում նա ունեցել է նաեւ ձայնասպանակներ, որոնց վրայ ձայնագրել է հայ յեղափոխական երգեր: Ալա Կիրակոսեանի ձայնասպանակները Ամերիկայում հրատարակուել են Victor Talking Machine Co. ընկերութեան կողմից: Ալա Կիրակոսեանի ձայնասպանակները Ամերիկայում հրատարակուել են Victor Talking Machine Co. ընկերութեան կողմից: Ալա Կիրակոսեանի ձայնասպանակները Ամերիկայում հրատարակուել են Victor Talking Machine Co. ընկերութեան կողմից:

Ալա Կիրակոսեանի ձայնասպանակները Ամերիկայում հրատարակուել են Victor Talking Machine Co. ընկերութեան կողմից: Ալա Կիրակոսեանի ձայնասպանակները Ամերիկայում հրատարակուել են Victor Talking Machine Co. ընկերութեան կողմից: Ալա Կիրակոսեանի ձայնասպանակները Ամերիկայում հրատարակուել են Victor Talking Machine Co. ընկերութեան կողմից:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (92)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Բայց երբ Միքայէլ աղա Շուշանիկի դաւիթին ծնունդը ծանուցանելով, դիմում երած էր վաճառականին, Ղուկաս էֆէնտի սոսկալի բարկութեան մէջ ինկած, սպառնացեր էր նոյնիսկ Աղբատախտամէն սատցած նպաստին կտրել տալ:

Այդ անամօթները ուրեմն կ'ուզէին դինքը չհադործել, զաւակ մը մէջտեղ հանել, որպէսզի քիթէն բռնեն ու չարունակ ստակ քաշեն, բայց ինք ատանկ ապուշներէն չէր, ինք ամէն բան կ'ուրանար եւ աղջիկն ալ ոեւէ վկայ չունէր եղածին··· ինք չէր ուզեր, որ այդ տեսակ սպասուն յարաբերութիւններ ունենայ, ուստի կ'արդիլէր Միքայէլ աղային՝ անոնց խօսքը անդամ մըն ալ իր առջեւ արտասանելու:

Ու յետոյ սպառնալիքը կրկնեց·

— Թող դիտցած ըլլան հա, եթէ մէյ մըն ալ համարձակին ինձմէ դրամ ուզելու, նպաստնին կտրել կուտամ···

Միքայէլ աղա ձեռնունայն վերադարձաւ պատասխաններուն քով եւ հաղորդեց էֆէնտիին ըսածները, իր կողմէն ալ աւելցնելով:

— Ինծի մնայ նէ՝ իրաւունք ալ մէյ մըն ալ դիմում չէք ըներ, որովհետեւ չատ պէշ մարդ է, ամէն բան ընելու կարող է··· Հարուստ, աղդեցիկ է ու ձեղի կը չախ–չախ, դուք ի՞նչպէս կրնաք անոր հետ դլուխ ելլել···

Իմաստուն խօսքեր էին ատոնք, որոնց հարկ էր ականջ դնել, սակայն քիչ ժամանակ եառքը, օր մը, Շուշանիկի մայրը ուղած էր փորձ մը եւս ընել, այս անդամ ուղղակի, եւ ելած Ղուկաս էֆէնտիի դըրասենեակը գացած էր:

Վաճառականը նախատալից խօսքերու տարափով մը վռնտած էր զայն եւ յետոյ իր սպառնալիքն ալ ի դործ դրած էր, Աղբատախտամէն անոնց տրուած նպաստն ալ դադրեցնելով:

Ահա այս անլուր պատմութիւնն էր, զոր Հաճի Թումիկ եւ Սերդիս գացեր լսեր էին մանրամասնօրէն:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

Գինեպանն ու երիտասարդը երկարօրէն խորհրդակցութիւններ կատարեցին, քանի մը անդամ կրկին գացին եկան Շուշանիկի տունը եւ չարաթի իրիկուն մըն ալ, երբ ըստ սովորականին, պինեասն մէջ ծանօթ չաճախորդներ օղի կը խմէին, Հաճի Թումիկ յաղթական՝ ըսաւ իր մարդոց·

— Վաղը առաւոտ երրորդութեան ժամը պտուտեցէք, աղուոր սէյիր կայ, Ղուկաս էֆէնտին իր փառքը պիտի առնէ:

Այս խօսքերը, գինեպանին հեղինակաւոր բերնին մէջ, մեծ նշանակութիւն մը կ'առնէին եւ բոլոր ներկաները զդացին, թէ հետեւեալ օր իրաւունք կարեւոր դէպք մը պիտի պատահէր:

Ոմանք փորձեցին քիչ մը աւելի տեղեկութիւն առնել, սակայն, Հաճի Թումիկ խորհրդաւոր լռութիւն մը պահեց·

— Վաղը եկէք, որ տեսնէք, կը կրկնէր միայն:

Այդ Կիրակին ճիշդ այն օրն էր, որ Լեւոն եւ Ռոզիկ պիտի երթային եկեղեցի, ըստ Ղուկաս էֆէնտիի խորհուրդին, որպէսզի չարաչար ու բամբասող բերանները մխանգամայն ընդմիշտ լռեն:

ՕՐԻՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24

Ներկայիս կը տեղեկացնենք ձեզ, որ նորաստեղծ Հայոց Իրաւունքներու Գործի Յանձնախումբը խաղաղ ցոյց մը կը կազմակերպէ, որ տեղի պիտի ունենայ Ուաշինկթընի Թուրքիոյ դեսպանատան մօտակայքին ուր տարուան Ապրիլ 24ի նախօրէին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 5ին: Ցոյցը պիտի կատարուի ողբերգական այն տարելիցին օրը, երբ հայ ժողովուրդը ենթարկուեցաւ Թուրք Իթթիհատական վարչակարգի տեղասպանութեան պաշտօնական քաղաքականութեան:

20րդ դարու այդ առաջին տեղասպանութիւնը իր ողբերգական ազդեցութիւնը գործած է ամէն մէկ Հայու վրայ: 1915 Թուի Հայոց սպանդի հետեւանքները տակաւին կը զգանք ամենուրեք: Մեր ժողովուրդի աւելի քան 80 առ հարիւրը զոհ ուեցաւ այդ աղէտի ժամանակ եւ տակաւին կան մարդիկ աշխարհի վրայ, որ դաւաճար լսկ. չունին, թէ նման տեղասպանութիւն տեղի ունեցած է: Թուրքերը իրենց դիւանագիտական ջանքերու եւ քարոզչական միջոցներու չնորհիւ կըրցած են քօղածածկել, նսեմացնել եւ նոյնիսկ վճռականօրէն հերքել թէ երբեւէ նման տեղասպանութիւն տեղի ունեցած չէ:

Հայ ժողովուրդը երբեք վնասուց հաշտուիլ չէ ստացած այդ անմարդկային ոճիրի դիմաց, երբ ամբողջ ցեղ մը բնաջնջելու նախամտածուած փորձ կատարուած է: Արդարութիւնը տակաւին չէ յաղթանակած: Մեզի դաւաճանեցին մեր յաղթական բարեկամները եւ յարձակման ենթարկուեցանք մեր թշնամիներու կողմէ: Ամէն Հայու սրբազան պարտականութիւնն է իր ձայնը լսելի դարձնել: Այդքանը մենք պարտական ենք մեր մկկուկէս միլիոն նահատակներուն, մեզի եւ մեր զաւակներուն:

Հայոց Իրաւունքներու Գործի Յանձնախումբը, որ Թարգմանը կը հանդիսանայ բոլոր Հայերու ղզացումներուն, հայ ժողովուրդի հաւաքական կամքը պիտի արտայայտէ Ուաշինկթընի մէջ սոյն տարուան Ապրիլ 24ի նախօրէին, ցոյցի մը միջոցաւ:

1915 Թուականի Հայոց ցեղասպանութիւնը միեւնոյն ատեն մշակութային ցեղասպանութեան ենթարկած է չատ Հայեր բովանդակ սփիւռքի մէջ: Մեր պարտականութիւնը պիտի սեպենք վերջ դնել մշակութային այդ ցեղասպանութեան:

Հրէշաւոր Թալէաթ փաշա, որ մշակեց Հայոց ցեղասպանութեան Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը, 1915 Թուին հետեւեալն ըսած էր. «50 տարիներու ընթացքին Հայկական Հարցը կը զադրի գոյութիւն ունենալէ»: Թալէաթ չարաչար սըխալած էր: Ցիսունեւվեց տարիներ անցած են եւ մենք աչխարհին կ'ըսենք. «Արդարութիւն: Մենք արդարութիւն կը պահանջենք: Մենք արդարութիւն կը պահանջենք Թուրք կառավարութենէն: Մենք արդարութիւն կ'ուզենք եւ կոչ կ'ընենք Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան անդամ երկիրներուն — մեզի տուէք մեր արդարութիւնը»:

Ուսաի, ներկայիս միասնութեան կոչ կ'ընենք Հիւսիսային Ամերիկայի բոլոր Հայերուն եւ կը յորդորենք անոնց որ մասնակցին այս խաղաղ ցոյցին իբր առաջին քայլ յանուն մեր ժողովուրդի կըրած անդուլ տառապանքներու եւ անհակարդելի կորուստներու հատուցման: Սակայն նախ Թուրքը պաշտօնապէս պէտք է ընդունի իր յանցանքը:

Որովհետեւ մեր կազմակերպած ցոյցը Ապրիլ 24ի նախօրէին՝ այն է Ուրբաթ օրը տեղի պիտի ունենայ, հետեւաբար այդ ցոյցի ամէն մասնակից հարկադրուած պիտի ըլլայ գոհելու իր աշխատանքի օրը: Սակայն ինչ համեմատութիւն մէկ օրուան գործի զոհաբերութիւնը ամբողջ մկկուկէս միլիոն մեր արենակիցներու կեանքերու կորուստի հետ:

Սոյն ցոյցին մասնակցիլ ցանկացող ամէն ոք ինք ընելու է Ուաշինկթընի կատարելիք իր ամբողջութեան կարզադրութիւնը Ուաշինկթընի մէջ համապատասխան յարմարութիւններու եւ այլ մանրամասնութիւններու վերաբերեալ մենք ձեզի տեղեակ կը պահենք հայկական թերթերու միջոցաւ:

Հայոց Իրաւունքներու Գործի Յանձնախումբը կը խնդրէ ձեզմէ, որ յառաջիկայ չաբաթներու ընթացքին ձեր թերթի միջոցով հանրութեանը իրազեկ պահէք այս ցոյցի մասին:

Համազրուած ճիգերով հաւանաբար նման ցոյցեր տեղի ունենան նաեւ Քանատայի Օթաւա եւ Քալիֆորնիոյ Լոս Անճելըս քաղաքներու մէջ:

Սոյն ցոյցին կրնան մասնակցիլ բոլոր Հայերը: Այս ցոյցը կը կազմակերպուի բոլոր Հայերու համար:

Մեր ուժը մեր միասնութեան մէջ է:

Մկկուկէս միլիոն հայ քրիստոնեայ մարտիրոսները եւ տակաւին չծնած անթիւ մանուկներ երկինքէն մեզի կ'աղաղակեն. «Արդարութիւն: Արդարութիւն: Մենք արդարութիւն կը պահանջենք»:

ՀԱՅՈՑ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ »Ի ԳԾՈՎ

———o———

ԼԻՈՆ (Ցապաղած).— Մարտ 28ին կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան տակ, կրթ. մարմնոյ կազմակերպած դպրոցական հանդէսը, որուն կը մասնակցէր «Հայկազեան» վարժարանի աչակերտութիւնը:

Հանդէսը որքան դպրոցական, նոյնքան եւ աւելի դիւցազնամարտի մը ոգին էր որ կը սաւառնէր այդ պահուն, մանուկներու դլխուն վերեւ, քանի որ անոր հիմքը կը կազմէր «Վարդանանք»ի ազգապատմական էջերը, որ խնամքով պատրաստուած էր «Հայկազեան» վարժարանի ուսուցչուհիները Օր. Ընծայ Ստեփանեանի եւ Տիկ. Գ. Գայթանճեանի կողմէ:

Հանդէսը սկսաւ ժամը 4ին: Աչակերտները արդէն բեմի վրայ էն: Օր. Ստեփանեան կարդաւ կը հրաւիրէ մանկապարտէզի աչակերտները, որոնք մանկական թոթով լեզուով ու «ժէսթ»երով կատարեցին իրենց բաժինը վարդանանքի դէպքերէն առնուած քառեակներով:

Տիկ. Գայթանճեան, դեկավարի հանդամանքով, նախակրթարանի աչակերտները կը հրաւիրէ խմբական երգերու, պարերու, արտասանութիւններու, մենախօսութիւններու դասաւորումով, որոնք կատարեցին ոչ միայն չաղող, այլեւ հոգեյոյզ ապրումներով, արժանանալով ծափահարութեանց:

Հանդէսի առաջին բաժինը հոս կը վերջանայ: Չամաճայն յայտագրի, կը սըրուի 15 վայրկեան դադար, որու ընթացքին Կրթ. Միութեան նախագահ Պր. Հր. Թադէոսեանի հրաւէրով եւ Մարմնոյ անդամներու առաջնորդութեամբ, ներկայ հասարակութիւնը կ'այցելէ նորաչէն սրահները, ականատես ըլլալու նոր եւ արդիական դրասեղաններու, աթոռներու, 5–6 տարեկաններու չատուկ գունաւոր կլորաձեւ սեղաններու կահաւորման եւ բաժանումին:

Այցելուները, բոլորն ալ իրենց հիացմունքն ու դնահատանքի արտայայտութեամբ, չոգողութեան մաղթանքներով կը վերադառնան սրահ, երկրորդ բաժինը սկսելու համար:

Նախքան սկսիլը, Պ. Հր. Թադէոսեան Կրթ. Մարմնոյ կողմէ ողջոյնի եւ չնորհակալութեան խօսք ուղղեց Լիոնի Հայութեան առհասարակ, իսկ ծնողաց չատկապէս, որոնք այսօր իրենց թանկ ժամանակները զոհած եկած են դիտելու դպրոցական հանդէս մը, որուն չայտապիրը հիմնուած է Քաջն Վարդանի դիւցազնամարտի դէպքերուն վրայ:

Ի մէջ այլոց, կարելի է յիչել այն խօսքերը, որ ըրաւ այս առիթով.— «Կրթական Միութեան հիմնական ծրագրին մէջ կ'իյնայ մայրենի լեզուի, հայեցի կրթութեան առընթեր, նաեւ դաստիարակել նորահաս սերունդը, մեր անցեալի կրօնական – մշակութային գծի վրայ տարուած դիւցազնամարտի դէպքերու մարմնացումով»

«Մենք վստահ ենք որ, ըսաւ, այս պահուս անոնց արեան մէջ կը խայտայ Հայկի չունչը, Վարդանանքի ոգին եւ ամէն մէկը դարձած է մէյ մէկ Հայ, Վարդաններ, Շուչանիկներ...:

«Հոգեբանական այս ըմբռնումով է որ կը սարքենք այս տօնակատարութիւնը ամէն տարի, եւ կը խորհինք թէ լաւագոյն միջոցն է անոնց հոգիներուն մէջ ներմուծել Հայու արժանապատուութեան եւ հպարտութեան չաւիղը»:

Աւելցնելով ըսաւ որ, արտասահմանի մէջ ձեռք բերուած հայապահպանման միջոցառումները բարձր եւ ազնիւ նկարագրի մը չատկանիշներն են որ կը կրէ Հայութիւնը Սփիւռքի ամբողջ տարածութեան վրայ:

Մենք կը ստանանք Հայաստանէ գնահատական եւ խրախուսական խօսքեր, մեր ձեռնարկները կը նմանցնեն մէյ մէկ ովասիս, անապատի մէջ, կը ստանձնեն մեր դպրոցական դերքերու եւ այլ պիտոյքներու մատակարարութիւնը: Ուստի, Հայապահպանման գծի վրայ, Հայրենիք եւ սփիւռք համատարած եւ միացեալ չարժման մէջ է, ու կարելի չէ, եւ ոչ ալ թոյլատու, բոնել նահանջի ճամբան:

Ուրախ ենք յայտնելու որ, այսօր մեր «Հայկազեան» վարժարանը պատուոյ տեղ մը դրաւելու աստիճանին հասած է, չնորհիւ Սզգ. Միութեան եւ Կրթ. Մարմնոյ ջանքերուն, եւ ասիկա առաւելապէս եղած է Լիոնի Հայ դաղութի նիւթական եւ բարոյական անվերապահ աչակցութեան միջոցաւ, որ դարձած է նաեւ լուսատու փարոս մը, որուն չառաւիղները կը ցոլան ձեր ամէն մէկուն տան մէջ, ձեր զաւակներու միջոցաւ:

Վերջացնելու պահուն, ըրաւ յատկանշական այն խօսքը, ըսելով թէ «այդ պլպլացող լոյսը, որ ներս մտած է ձեր տան մէջ, ոչ թէ միայն պէտք չէ մարի, այլ զայն հրահրել, որպէսզի դառնայ աւելի փայլուն, նոյնիսկ ջերմութիւն տալու աստիճան մչտավառ ճրագ մը»:

Այս խմաստով կոչ ըրաւ ներկայ հասարակութեան — նոյնիսկ բացականերուն — ուշիմ հայեցողութեան որ այս սրահներու բացման եւ կահաւորումներու առիթով զօրավիղ հանդիսանան նորանոր նիւթական զոհողութեանց, որ ստանձնած են Սզգ. Միութիւնն ու Կրթ. Մարմինը:

Սոյն պատեհութեամբ, կարճ միջոցի մէջ դոյացաւ 140·000 հին ֆրանք:

ՀՐԱՏ

«Ալիֆ» ԽԱԺԱԿ

չահութիւնը չի հետապնդում այլ նպատակ, եթէ ոչ չահադիտական:

Թող լաւ իմանան մեր ժողովրդի ամբողջութեան պատկանող արժէքները չահագործող անհատները, որ իրենց չահատակութիւնները չեն կարող ծածկուած մնալ ժողովրդի տեսողութենից: Մեր կարծիքով Հ. Ց. Դաշնակցութեան պատասխանատու մարմինները պիտի թոյլ չտան որ նման երեւոյթներ կրկնուին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ա՛ՅՍ Է ԵՂԵՐ

———o———

Քովը, ամուսինը, նստած, խաղը կը դիտէր ուշադրութեամբ, ակնարեւ հայեացք ղդալով Ֆրանս. օփերէթին աստղակ խօսքերէն եւ թերաբաղ ակնարկութիւններէն, ինք տալով դրեթէ միշտ ծափահարութեանց առաջին նչանն ու իր յատեհնական քահքահովը լեցնելով բոլոր օթեակը:

Միքէի համար, խաղը այլեւս գոյութիւն չունէր. դեռնայարկը նստած էր, Սիմեաններուն օթեակէն երկու կարպ վար, եւ տեսարանն իրեն համար այդ օթեակին մէջ փոխադրուած, նայուածքը չէր դառեր անկից: Արարուածը վերջացած կը արդէն, եւ երիտասարդը նախանձով կը դիտէր այն այրերը, որոնք, միջնարաբն օդուտ քաղելով, եկած էին անոր ականջին մօտ խօսքեր փսփսալ, զըւարճալի խօսքեր անչուչտ, որովհետեւ Տիկինը դուչաւորութեամբ կը խնդար, իր կուրծքին ընդոստ ելեւէջներուն մէջ լոյսին ցոլացումները փոխոխակի ստուերարկելով ու պայծառացնելով:

Երիտասարդը կը սկսէր յուսահատիլ, իր կոչը պիտի չնայէ՞ր անգամ մը, երբ երկրորդ արարուածին մէջտեղը, Տիկին Սիմեան, դիտակը թողած, սրահին վրայ ընդհանուր նայուածք մը պտըտցուցած ատեն, զգաց քան թէ տեսաւ երկու հրուտ աչերն, որոնք իր վրայ չատած էին: Ցօնքերը պռտեց, կարճատեսի պաչտելի ձեւ մը առնելով, տեսնելու համար թէ ո՛վ էր այդ ժպիրճ նայուածքին տէրը, եւ անչուչտ ճանչցաւ կղզիի չոգենաւին երիտասարդը, «Թաչկինակին» տղան, որովհետեւ կծկուած դիմագիծերը թուլցան եւ մտերմական սիրուն ժպիտ մը ունեցաւ չրթանցը վրայ:

Ուրեմն մոռցուած չէր. այդ էր կարեւորը Միքէի համար: Սիրան ուրախութենէ չէր խայտար, եւ ա՛լ այնուհետեւ ամէնէն կանոնաւոր չաճախորդն եղաւ Նոր Թատրոնին: Երբեմն առիթ կ'ունենար հանդիպելու Տիկին Սիմեանի, որ դինքը տեսած ատեն, միչտ նոյն մտերմական ժպիտն ունէր իր չրթանց վրայ: Այդ դիչերները, Միքէ, վերջին արարուածը լմննալուն պէս, կը սպասէր Թատրոնին անդուխին դլուխը, բաղմութեան մէջ ակնկառոյց դիտելով Տիկին Սիմեանի անցնիլը, անոր մօտէն քալելով մինչեւ Թատրոնին դուռը, մինչեւ կառքն, որ կը հափտիէր զայն իրմէ, դինքն հոն Թողլով անչարժ, կառքին Թաւալմանը ուչադիր:

Եւ սկսաւ միջոցներ խորհիլ աւելի մօտէն տեսնելու համար կինը, անոր հետ խօսակցելու, անոր հետ խօսակցելու համար, երբ նոր տունը ընդունուելու համար, երբ դիպուածը, որ ամէնէն դերադոյն նախանամութիւնն է, օդնեց իրեն ամէնէն պարզ եղանակաւ:

Դիչեր մը այցելութեան զացած էր հեռաւոր ազդականներէն միոյն տունը, — ուր տարին հազիւ մէկ երկու անդամ կ'երթար, նեղուելով այդ չարդական դիրքէն, զոր պարտաւոր էր պահել այդ հարուստ եւ բարձր դրից տէր ազդականներուն քով, ուր իրեն հասակակից մէկը չունէր, — հեռվհեռէ եկող հիւրերուն եռեւէ, յանկարծ երեւցաւ Տիկին Սիմեան իր ամուսնոյն հետ: Միքէի սիրտը սկսաւ արոիել, այնքան ուժգին, որ վախցաւ դի քովինները չլսեն: Տիկինը յառաջացաւ, տանտիրուհիին ձեռքը սեղմեց սիրալիր կերպով, չուրջանակի Թռչուն բարեւ մը տուաւ դլխովը, մինչ Միքէ կիսովին կը խոնարհէր, ընդունելով այդ ողջոյնն, որուն մէջ ինքն ալ իր բաժինն ունէր անչուչտ:

Հինդ վայրկեան յետոյ, տանտիրուհին կը ներկայացնէր դինքը Տիկին Սիմեանի:

— Միւսիւ Միքէ Թումանեան, fուզէնս, ըսաւ:

Եւ դէպի երիտասարդը դառնալով.

— Տիկին Մարի Սիմեան:

Ու հեռացաւ, միւս այցելուներուն քով երթալով:

Տիկինը դլխու թեթեւ չարժումով մը ընդունեցաւ երիտասարդին խոնարհումը, որ, արդէն անոր մօտեցած, քաղաքավարական մէկ քանի սովորական բանաձեւերէ յետոյ, կ'ըսէր.

— Արդէն ասկից առաջ ձեղի ճանչնալու բախտն ունեցած եմ, Տիկին... Մեծ կըղզիի չոգենաւին մէջ, երկու երեք ամիս առաջ...

— Ա՛հ, այո՛, կը յիչեմ, ձեր դէմքն անծանօթ չէ ինձ:

Իր չրթանցը վրայ խաղացող ժպիտն ի սուտ կը հանէր իր խօսքերը: Երիտասարդը չկնդելու փափկանկատութիւնը ունեցաւ, եւ խօսակցութիւնը չարունակուեցաւ, կկտուր եւ ընդհատ, մինչեւ որ եկան Տիկինը հրաւիրեցին պզտիկ բառթի մը:

Ժամ մը յետոյ, ինքն ալ Տիկնոջ դէմը անցաւ եւ մեծ դումարով սկսաւ խաղալ: Հեռվհեռէ կը կորնցնէր, բայց այդ պարտութիւնը այնպիսի հաճոյք մը կուտար իրեն, որ մինչեւ առաւօտ պատրաստ էր խաղալ, մինչեւ իր վերջին լուման, մինչեւ իր պատիւը, մինչեւ իր կեանքը: Երկու ժամ խաղաց, եւ այդ երկու ժամերը չլացման պէս սահեցան: Մէն մի վայրկեանի, Թուղթերը ժողված ատեն, իր աչուըները կը յառէր Տիկին Սիմեանի դէմքին վրայ, այդ մաղնիսացման մէջ մոռնալով իր տալիք կամ քաչելիք Թուղթը:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(4 – Շար.)

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավօ:

Նախագահութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց

Կը խօսին.— ՄԷՔՐ ԱՐՄԷՆ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ, ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ–ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԲՈՑԻ ԱՐԺԱՐԺՈՒՄ

Հայ Նահանջին Ռազմիկներու Միութիւնը պիտի արձարձէ Անձանօթ Զինուորի բոցը 24 Ապրիլ իրիկուան ժամը 6,30ին: Կը խնդրուի Տիկիններէ եւ Օրիորդներէ, որ ուղղակի հաւաքուին Ցաղթական Կամարին տակ: Իսկ ընկեր անդամները կը հաւաքուին Շան զ'Էլիզէի եւ Ռիւ Պալզաքի անկիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Սինեմա Քափիթոլի մէջ:

Պատուոյ Նախագահ

Monsieur Gaston DEFFERRE
Député - Maire de Marseille

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ ԵՒ ՎԻԿԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ
et Madame Jacqueline LECCIA
Présidente de la Section de Marseille de la Ligue des Droits de l'Homme

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան ներքեւ ու երեք Ցարանուանութեանց եւ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, 25 Ապրիլ
Salle Cigale, Avenue de Saxe, à 15 h. 30
Կը խօսին.— Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Մ. ՔԱՇՔԱՇԵԱՆ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Հանդէսէն յետոյ չքերթ եւ ծաղկեպսակի զետեղում
Place Belcourt, Veilleur de Pierre
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 25, Սերբլը Կաթոլիքի սրահը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան

ժամը 9,30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ Թ. Փահանայ Փոսթէճեան, ՍԷՆ–ԺօզԷֆ մատրան մէջ:
Պատարագէն յետոյ ժողովուրդը պիտի հաւաքուի Նահատակաց շիրիմին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ մը պիտի դրուի Վիէնի գաղութին կողմէ:
Կէսօրէ վերջ, ժամը 15,30ին, պիտի կատարուի
ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՐԲԼԸ – ԿԱԹՈԼԻԿ – ՍԷՆ ԼՈՒԻ սրահին մէջ,
Պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի Եպարքոս Պ. ԼՈՒԻ ՄԷՐՄԱԶԻ
Կը նախագահէ Պ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՄԱՇՏՈՑ ՎԱՐԴ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն – Լիոներէն)
եւ ՄՕՐԻՍ ՏՕԼՄԱՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)
Արտասանութիւններ.— Օր. Ա. ԱՃԷՄԵԱՆ, ՊՐ. ԷՄ. ԹԱՇՃԵԱՆ (Ռոմաներէն)
Մեներգ.— Օր. Ա. ՓԸՂԵԼԵԱՆ, Օր. Ա. ՍԱՆՃԸԵԱՆ, ՊՐՆ. Գ. ՉԷԼԷՊԵԱՆ
Նուագ.— ՊՐՆ. Թ. ՉՕՊՈՅԵԱՆ, Ս. ԲԱԼՕԵԱՆ եւ Մ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան, Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ:
Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՄԱՐՔ ԴՈՀԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՓԻԼԻՊ ՄՈՒԹԻՆԻ, Տէսինի քաղաքապետ
Եւ պատուոյ նախագահութեամբ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԻՐՃԵԱՆԻ
Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի 50ամեակի Յանձնախումբի
25 Ապրիլ Կիրակի ժամը 11ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին
Կիրակի ժամը 15ին ոգեկոչման նուիրական հանդիսութիւն Տէսինի Մէոռի ընդարձակ սրահին մէջ
Կը նախագահէ Լիոնի Հայ Ազգ Միութեան նախագահ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՊՕՋԵԱՆ
Կը խօսի ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ (Միլանոյէն)
Արտասանութիւն — Օրիորդներ Տաղաղեան, Պարտաքճեան, Կարապետեան

ԿՈՒԶՈՒԻ

Մեքանիսիէն, ուռկէօզ եւ սիւրժըթէօզ բանուորուհիներ աշխատանոցի համար: Լաւ վճարում:

Դիմել՝

Ets. VANBEL
144, Rue du Chemin Vert, Paris (11e)
Tél. : ROQ. 26-58

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Մշակոյթի Տան Կեդրոնական Յանձնախումբին կողմէ
Կիրակի 25 Ապրիլ ժամը 13ին Մշակոյթի Տան մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆրանք

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Անիէռ – Պ. Քոլոմպի Կապոյտ Ճաչի մասնաճիւղը իր կազմութեան 40ամեակը կը տօնէ բացառիկ գեղարուեստական բաժինով, Մայիս 9ին, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ թատերասրահը: Մանրամասնութիւնները յայտնուին:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՒՂ. ՄԱՐՏԻՆ

Այս Շաբաթ օր, 24 Ապրիլ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին բաց պիտի ըլլայ մեր ժողովուրդին համար կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 5, ի յարգանս մեր բիւրաւոր նահատակներուն, եւ ժամը ճիշդ 4ին կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ անոնց հոգիներուն համար:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու եւ իր յարգանքը մատուցանելու իր բիւրաւոր նահատակներուն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Ցաւարտ պատարագէն, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, հայրապետական ճաչնաւոր պատարագ Նոթրը Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:

Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ
ՄԱՏՈՒՌ — ՄԻՕՏՈՆ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ ժամը 10,30ին: Ցետ պատարագի ոգեկոչում հայ նահատակներու 56րդ տարեդարձին առթիւ եւ անոնց յիշատակին նուիրուած երգեր:

Հ. Ց. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները իրենց սովորական հաւաքավայրը:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 21, ժամը 21ին Շաւարշ Միսաքեան *խումբ եւ Քրիստափոր ենթակոմիտէ:*

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 22, ընկերական ընդհանուր ժողով:

Վերոյիշեալ ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէն կազմակերպած է Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկերներու ու Նոր Սերնդականներու համար դասախօսական բացառիկ հաւաքոյթ մը:

Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ:

«Հ. Ց. Դ.ի դերը վերջին յիսուն տարիներու ընթացքին» նիւթի շուրջ:

Ուրբաթ 23 Ապրիլ ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ:

ՑՈՒՇԱՖԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԻ. ՔՈԼՈՄՊԻ կապ. Ճաշի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը երկուշաբթի 26 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 6ին 52, Ռիւ տէ Պուռկինեռօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

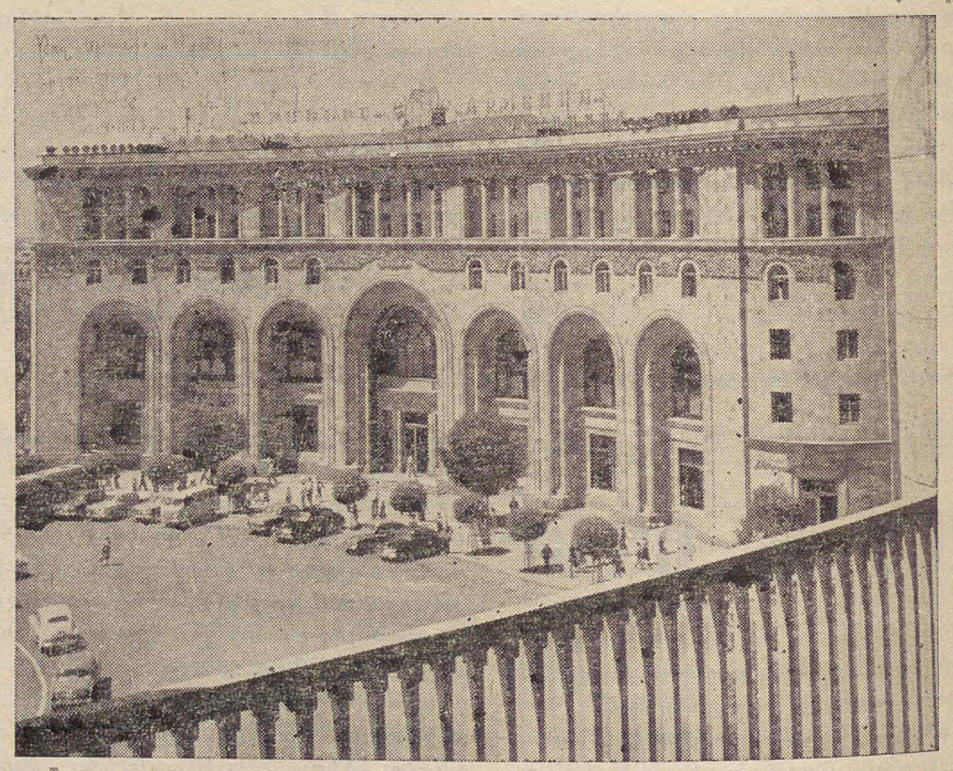
ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝

«Մեր ազգային առաջադրութիւններուն ընդառաջ եւ անընդհատ պայմանները»
Ապրիլ 27, երեքշաբթի ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ:
Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

Ժողովուրդին փափաքին ղոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԹԻԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մախսային ջնջուքիւն Երեւանի օդակայանը
ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ. (միեւնոյն օրը կը հասնինք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ. ԱՆՁԳԼՈՒԽ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39
ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96
ԱՎԱԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28
Մարսէյլի շրջան
ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 ֆր.	Վեցամսեայ 50 ֆր	
Արտասահման	Տար. 115 ֆր.	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
22
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
22 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12096

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.096

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉ ԷՐ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԱՒ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

—o—

Մոսկուայի 16 Մարտ 1921ի ռուսեւ – թուրք դաշնագրին տակ ստորագրած են Ռուսական Սովետներու դաշնակցային եւ ընկերվարական Հանրապետութեան կողմէ Արտաքին գործավար Գէորգիյ Չիչէրին եւ ձէմալ Քորքմազով, Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովի կառավարութեան կողմէ Արտաքին գործավար Եուսուֆ Քէմալ, Տր. Բիլա Նուր եւ Ալի Ֆուատ փաշա (եաքէն ձէկէտոյ մականուանեալ)։

Դաշնագիրը կը բաղկանայ 16 յօդուածներէ եւ կը ճչդէ Խորհ. Միութեան եւ Թուրքիոյ սահմանները։ Նոյն տարուան Հոկտ. 13ին կարսի մէջ պիտի տորա – զուէր նոր դաշնագիրը մը՝ այս անգամ մասնակցութեամբ բացի Ռուսերէն եւ Թուրքերէն նաեւ Խորհ. Հայաստանի (Աբգանաղ Մռաւեան եւ Պօղոս Մակինց – եան), Ադրբէջանի եւ Վրաստանի պատ – գամաւորներուն։

Այս յօդ. դաշնագրերով Մոսկուայի վարիչները վերեմանին դուռը հասած Թուրքիան կ'ողջնդնէին, միանգամ ընդ – միշտ կը հրաժարէին Ռուսիոյ 1914ի սահմաններէն, կը զոհէին Հայերն ու Հայաստանը Թուրքերու սիրոյն։ Կարսը, Արտահանն ու Սուրմալուն կը նուիրէին Մուսթաֆա Քէմալին։ Նախիջեւանի «ինքնավար» չրջանն ալ — Թուրքերու պնդումով — կը դրուէր Ադրբէջանի թեւար – կութեան տակ։ Պաթումը կը վերադարձուէր Վրացիներուն։

Հակառակ երեքուկէս ամիս առաջ խորհրդայնացած ըլլալուն, Կրեմլին բոլորովին իր բախտին կը լքէր մինուճար Հայաստանը։ Լօզանէն չուրջ 28 ամիս առաջ Անգարայի կառավարութիւնը իր առաջին յաղթանակը կը տանէր Մոսկուայի մէջ 16 Մարտ 1921ին, չնորհիւ Լենինի, որ «համաշխարհային յեղափոխութեան» իր դաղափարականը մի քանի օրէն կը յուսար իրականացնել Թուրքերու միջոցաւ, իսկ – լամական աշխարհին մէջ։

Այսօր, յիսուն տարի վերջ, Ալեքսան – դրովներ հրապարակով կը պարծենան, որ Մոսկուան է եղած քէմալական կառավա – րութիւնը առաջին անգամ պաշտօնապէս ճանչցողն ու «կարելի ամէն օժանդակու – թիւն» ընծայողը։

Ո՛չ միայն պաշտօնապէս ճանչցած է, այլ եւ 1921 Մարտէն շատ առաջ ոսկիներով, զէնքերով եւ ռազմամթերքով ա – ռատօրէն ալակցած է «Միլլի» չարժու – մին, ապահովելով նախ Քեազիմ Քարա – պէքիրի յաղթանակը Նորադատ Հայաս – տանի Հանրապետութեան դէմ, յետոյ՝ հելլէնական բանակներու պարտութիւնը 1922 Սեպտեմբերին։

Առաջին աշխարհամարտի վերջաւորու – թեան, չարաչար պարտուած Թուրքիոյ ջարդարար վարիչները Պոլսէն փախչելով ապաստաներ էին Գերմանիա, Հռոմ, Մոսկուա եւ Բագու։ Պերլինէն Ռադէկի միջոցաւ կրեմլինի հետ յարաբերութեան մէջ էին մտած։ Նախ քան այդ, Բրեստ – Լիտովսկի մէջ 1918 Մարտ 3ին Ռուսիա յանձն կ'առնէր արագօրէն պարզել Անատոլուի արեւելեան չրջանները, ինչպէս նաեւ Կարսը, Արտահանն ու Պաթումը եւ զանոնք փոխանցել Թուրքիոյ։

Թուրքեւռուս սիրաբանութեան մասին կարեւոր մանրամասնութիւններ կուտայ Եուսուֆ Քէմալ (այժմ անունին կցած է Թենկիրշէնճ մականունը), Անգարայի կառավարութեան Արտաքին գործավարը, որ Մոսկուայի դաչնագիրն էր ստորագրած իբրեւ գլխաւոր պատուիրակ։

Եուսուֆ Քէմալ քանի մը տարի առաջ հրատարակեց իր յուշերը «Հայրենիքի ծառայութեան մէջ» (վաթան Հիզմէրինտէ) խորագրով։ Հեղինակը կը գրէ թէ ինվէր փաչա եւ մօրեղբայրը Խալիլ փաչա, ձէմալ փաչա, Պահա Սայիտ եւ ուրիշներ իրմէ առաջ Մոսկուա գացեր էին։ Բոլշեւիկները անոնց միջոցաւ Թուրքիա դրկեր են ոսկեդրամ եւ զէնք։ Ինք պատ – ուան ստացեր է Մոսկուա երթալու՝ ընկերանալով Պէքիր Սամիի, որ Արտաքին գործավար էր իրմէ առաջ։

Դէպի Մոսկուա իրենց ճամբուն վրայ անոնք 1920 Մայիս 11ին հանդիպեր են Էրզրում, տեսակցելու համար արեւելեան բանակի հրամանատար Քեազիմ Քարա – պէքիրի հետ, որ պատրաստութիւններ կը տեսնէր Հայաստան արչաւելու համար։ Յուլիս 19ին հասած են Մոսկուա։ Յուլիս 24ին եւ Օգոստոս 4ին տեսակցեր են Արտաքին գործավար Չիչէրինի եւ անոր դլխաւոր խորհրդական Գարախանի հետ։ Շփումներ ունեցեր են Մոսկուայի Թրքական դեսպանութեան համայնքներուն եւ քաղաքական դէմքերու հետ։ Ներկայ եղեր են Գ. Մի – ջազդայինի ժողովին։ Տեսնուեր են Լինվէր փաչայի հետ եւ գործակցութեան ծրա – դիրները մշակած։

Եուսուֆ Քէմալ եւ Պէքիր Սամի Չիչէ – րինէն շատ քաջալերութիւն չտեսնելով հինգ հոգիով ուղղակի ներկայացեր են Լենինի, որ ազատութիւն տուեր է Թուր – քերուն՝ իրենց միջոցներով բանալ Շահ – թախթի ճամբան զոր փակեր է եղեր Հա – յաստանի կառավարութիւնը։ Այդ ճամ – բով է, որ ռուսական զէնք ու դրամ կը փոխադրուի եղեր քէմալականներուն։ Հայերը անգամ մը դրաւեր են ոսկիները, յետոյ վերադարձուցած...

Եուսուֆ Քէմալ 1920 Սեպտ. 2ին մեկ – ներ է Մոսկուայէն հետը տանելով Ա – տաքին գործավար Պէքիր Սամիի տեղակապիրը։ Կրկին հանդիպեր է Քեազիմ Քա – րապէքիրի։

Ուշադրաւ են Ե. Քէմալի հետեւեալ տողերը։—

« Վերադարձիս, մեր շոգեկառքին մէջ մէկ միլիոն ոսկի ռուբլի եւ վակոն մը փամփուշտ բերինք։ Ութ վակոն փամ – փուշտ եւ զէնք Մոսկուայի կայարանը պատրաստ էր ուղարկուելու։ Իսկ Ռոս – տով եկած ատեն տեսանք թէ հոն 300·000 փամփուշտ, անգլիական 6·000 զէնք, 100 գնդացիր եւ ութ թնդանօթ պատրաստ կը սպասէին ուղարկուելու համար։ Մէկ միլիոն ոսկի մեզի յանձնելէ անմիջապէս վերջ, չորս միլիոն եւս փութով պիտի դրկեն։ Իսկ Գարախան Իտալիոյ մէջ միս – չեւ երեք միլիոն իտալական ոսկի մեր տրամադրութեան տակ դրած է, որուն համար ինծի ծածկագիր թուղթ մը տ – ուաւ։ Այս դրամով զէնք գնելու համար է, որ Սայիտ Հալիմ փաշա Հռոմ գացեր էր... »։

1920 Դեկտ. 14ին Եուսուֆ Քէմալ կը – կին Մոսկուա կը դրկուի իբրեւ լիազօր ատորագրելու համար ռուսեւթուրք դաշ – նագիրը։ Իրեն կ'ընկերանան Տր. Բիլա Նուրի եւ Ալի Ֆուատ փաշա (որոնք իրեն հետ պիտի ատորագրէին Մոսկուայի դաշ – նագիրը), ինչպէս նաեւ Սաֆվէթ եւ Սէյֆի պէյերը։ Ճամբան Բագու եւ Թիֆլիս հանդիպելով տեսակցութիւններ ունեցեր են եւ անհրաժեշտ տեղեկութիւնները քա – ղելով 1921 Փետր. 10ին հասած Մոսկուա։ Ներկայացեր են Գարախանի եւ Չիչէրինի։

Իրենց հետ տարեր էին Անգարայի կա – ռավարութեան վերջնական հրահանգնե – րը։ Թուրք պատգամաւորները կը պնդեն Թուրքեւռուս սահմաններու մասին։ Բոլ – շեւիկները կը դիմին։

Այսպէս է, որ 16 Մարտ 1921ի Մոս –

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ ՏԵԼՄԱՍԻ ԵԼՈՅԹԸ

—o—

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ

ՇԱՏ ԴԻԳՈՀ ՉԷ

Շատ կը սպասուէր Շապան Տելմասի ճառին։ Արդարեւ նախարարապետը յայտ – նած էր չարաթներէ ի վեր թէ կը պատ – րաստուէր իր գործունէութեան հաչուե – կշիռը ներկայացնելու Ազգ. Ժողովին առ – ջեւ։

Շապան Տելմասի ճառը 90 վայրկեան տեւեց եւ ընդհանուր ձեւով ինքնագոհու – թեան հաչուեկշիռ մըն էր զոր ներկայա – ցուց։ Ճառին սկիզբն իսկ Շապան չէշ – տեց.— «Հակառակութեան մէջ համբա – ւաւոր իր վճռականութեան համար, մեր ազգը համբաւաւոր է նաեւ, երկու հա – զար տարիէ ի վեր, իր փոփոխամտու – թեամբ։ Արդեօք դիներու բարձրացումը, դժուար բանակցութիւն մը կամ քանի մը խոովարարներու անկարգութիւնները կը բաւե՞ն որպէսզի Ֆրանսացիք չուարին եւ իրենց քաջութիւնը դողդողայ։ Պիտի հա – ւատայի եթէ լսէի կարգ մը ձայներ։ Բայց այս գարնան, աւելի լաւ ընելիք կայ քան գարկ տալ խոժոռութեան։ Եթէ ո – մանք կը կասկածին, թող քննեն, ինչպէս կը հրաւիրեմ զիրենք, թէ ո՞ւր է Ֆրան – սան, ի՞նչ իրագործած է կառավարու – թիւնը եւ պատրաստ է իրագործելու»։

Անդրադառնալէ եաք Նախագահ Փոմ – փիտուի այցելութեան Սեւ Ափրիկէ եւ անոր տուած դրական արդիւնքներուն, Շապան բնականաբար կը հասնի Ալժերիոյ հարցին։ Կը չեշտէ թէ սխալ հասկցուած է Ֆրանսայի երկար համբերութիւնը։ Ֆրանսա երբեք չէ խորհած թէ Էվիանի համաձայնագրերը յաւիտենապէս պիտի լուծեն Ալժերիոյ հետ յարաբերութիւն – ները, ընդհակառակն, անոնց հաստատած դրութիւնն իսկ յեղաշրջական էր։ Երկար ժամանակաշրջանի մը ընթացքին Ֆրան – սա միշտ փորձած է համաձայնութեան ճեւ մը գտնել Ալժերիոյ հետ։ Պաղարիւ – նով եւ լուսթիւն պահելով, նպաստելու համար բանակցութեանց։ Ֆրանսա չի ժխտեր Ալժերիոյ դերիչխանութեան իրա – ւունքները, մէջն ըլլալով աղբայնացման հարցը բայց այդ իրաւունքները պէտք է դործադրուին համաձայն միջազգային կանոններուն, մանաւանդ հատուցման խնդրին մէջ։ Եզրակացութեան մէջ, Շա – պան կը չեշտէ թէ խղումի պատասխանա – տուութիւնը կ'իյնայ Ալժերիոյ վրայ։ Եւրոպայի մասին խօսելով, Նախարա – րապետը կ'անդրադառնայ անշուշտ Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան հարցին։ Այս առընչութեամբ, Ֆրանսայի դիրքը որոշ է՝ եւրոպական համադաշնակցական

կուտայի դաշնագրին առաջին յօդուածով, Ռուսերը իբրեւ « Թրքական հող » կը ճանչնան բոլոր այն տարածութիւնները, որոնք յիշուած են 18 Յունուար 1920ին Պոլսոյ Երեսփոխանական ժողովին քուէ – արկած Ազգային Ուխտին (Միսաքը Միլլի) մէջ։

Ահա՛ թէ ի՛նչ էր եւ ի՛նչպէս ատորա – գրուեցաւ Մոսկուայի դաշնագիրը, որուն յիսնամեակը ոգեկոչեցին Կրեմլինի եւ Չանքայայի պատասխանատու վարիչնե – րը՝ սրտառուչ գրութիւններով եւ փոխա – դարձ սիրալիր մաղթանքներով։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Եւրոպայի մը մէջ է որ Ֆրանսա կ'ուզէ ընդունիլ Անգլիացիք։

Տնտեսական մարզին մէջ, Շապան գոհ է, մանաւանդ ճարտարարուեստի ճիւղին մէջ։ Պէտք է սակայն ուշադիր ըլլալ գի – ներուն որպէսզի առաջքն առնուի էնֆլա – սիոնին։

Նախարարապետը կը խօսի նաեւ հան – րային կարգուսարքին մասին։ Որպէսզի ընկերութիւն մը կարենայ երաշխաւորել անհատական ազատութիւնները ինչպէս հանրային ազատութիւնները, պէտք է ըն – դունուին խաղին օրէնքները եւ այդ օ – րէնքները պէտք է յարգուին։

Ճառին վերջաւորութեան, Նախարա – րապետը ծանրացաւ ծրագիրներուն վրայ եւ առաւելաբար չորս հիմնական հարցե – րու.—

Ա.) Հողամասի բարեփոխում որ պիտի կատարուի բազմաթիւ ատիճաններու վրայ.— Թաղային, չրջանային եւայլն։ Բ) Թեքնիք պատրաստութիւն, այսինքն այս ուսուցման զարգացումը։ Գ) Բնա – կարանի հարց եւ Դ) Քաղաքային փո – խադրութիւնները։

Եզրակացութեան մէջ Շապան կը մնայ լաւատես եւ կը յայտարարէ.— «Չեզի կ'ը – սեմ, տոկանք, չահելու վրայ ենք»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը Մահ – մուտ Ռիատ, որ Մոսկուայի մէջ հանդի – պումներ ունեցած էր խորհրդային վա – րիչներու հետ, Գահիրէ վերադարձին յայտարարեց, թէ Արաբ Հանրապետու – թիւններու Միութեան ստեղծումը «չատ լաւ ընդունելութիւն գտաւ Խորհ. Միու – թեան կողմէ»։

ԻՐԼԱՆՏԱՑիի ծայրայեղներ, որոնք հա – ւանաբար կը պատկանին իրլանտական հանրապետական բանակի զաղտնի կազ – մակերպութեան, անգլիական երկու փոքր նաւեր առեւանգեցին Պալթիմոր նաւա – հանգիստէն եւ զանոնք ուժանակով օդը հանեցին բայ ծովու մէջ։

ՔԱՄՊՈՃի մէջ կառավարական տագ – նապ մը ծայր տուաւ, երբ Զօր. Լոն Նոլ ներկայացուց իր հրաժարականը վարչա – պետի պաշտօնէն։ Զօրավարը նախաձեռ – նողն եղած էր իշխան Սիհանուքի տա – պալման։ Հաւանական յաջորդը կը նկատուի Զօր. Սիրիք Մաթաք։ Տնտեսական տագնապի նախանշանները կ'երեւան Քամ – պոճի մէջ։

ՉԻՆԱՑիՆԵՐը ընդունեցան իրենց փինկ – փոնկի խումբը դրկել Մ. Նահանգներ։

ՍԷՅԼԱՆի կառավարութեան առաջար – կով Խորհ. Միութիւնը Միկ–17 օդանա – ւերու կայան մը պիտի հաստատէ Քոլոմ – պոյի օդակայանին մէջ։ Օդանաւորդներ եւ մասնագէտներ պիտի յատկացնէ կայանին, որ կը մնայ Սէյլանի իշխանու – թեան հսկողութեան ներքեւ։ Մոսկուա վերջերս ընդունած էր օդանաւեր յանձ – նել Սէյլանի, որ թաւերաբեմ դարձած է ծայրայեղ ձախ ուժերու խլրտումնե – րու։

ԱՄԵՐիԿԵԱՆ Նիուզուիք չարաթաթեր – թին համաձայն դաղտնի համաձայնագիր մը կնքուած է Խորհ. Միութեան եւ Ա – ժերիոյ միջեւ, որ ի դօրու կը մնայ մին – չեւ 1988։ Մոսկուա Միկ–23 հալածիչներ եւ ռմբակոծիչներ յանձնած է Ալժերիոյ։ Ցանձնուած օդանաւերու թիւն է 15։ Մոս – կուա իրաւունք կ'ունենայ օդատպրդելու Մերս էլ Քեպիր նաւահանգիստը, որ Ֆը – րանսական կայան մըն էր անցեալին։ Խորհրդային երկու ընդծովեաններ կը դանուին հոն ներկայիս։

ԻՍՐԱՑԵԼԱՑի երեք բարձրաստիճան սպաներ սպաննուեցան, երբ իրենց կառ – քը ական մը պարնուեցաւ։

ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բժիշկը նեղս մտաւ։

Ինձի արդէն ծանօթ։

— *Երեւի, պարոն բժիշկ, քառասունի մօտ եւ կամ՝ քառասունէ սկսած հիւանդութիւնները մեզի հետ ընկերներ են ալ։*

Բժիշկը ըստ երեւոյթին համակարծիք եղաւ։

— *Ո՛չ, բոլորովին — ընդդիմացայ, ես այդ թիւերէն անց եմ, եւ սակայն ոչ մէկ հիւանդութիւն ինծի ընկեր ունիմ կեանքին ճամբուն վրայ։ Կը պատահի որ հիւանդանամ, առ ուրիշ բան. կը քաշեմ քանի մը օր ու յետոյ ոտքի վրայ եմ դարձեալ։ Ո՛չ, պարոն բժիշկ։*

Ահարոնեան ուշադիր է, եւ ուրախ։ Աթոռս փոքր կուգայ ինծի, եւ ջերմութիւն մը կը զգամ երակներուս մէջ։

Ու կը սկսիմ կեանքի զուարթ պատմութիւններ ընել։ Ուրախութիւնը, քրքիջներու հետ խառն սպաննեց սենեակին հիւանդոտ տկարութիւնը չորս պատերու մէջ, եւ ցաւերը, դուցէ արիւն իսկ լրեցնց սրտութեանը մէջ, անզգալի եղած էին։

Ներս մտան ուրիշներ, ու այս անգամ, հարկ եղաւ որ մեր տեղը ուրիշներ նըստէին։

Դուրս ելայ։ Տխրութիւնը հետս էր։ Ահարոնեան հիւանդ՝ պատկերը առջեւս կար, իր դէմքին կծկումներն ու անզամներուն զալարուածքը հոգիէս ներս թափանցած։

×

Երկրորդ օրը, դարձեալ, իր այցելուներէն մէկն եմ։ Ներս մտած ատենս՝ կը տեսնեմ զինքը կոթնած իր սպիտակ բարձերուն, թեւերը չարժման մէջ։

Բարեզուարճ։

Այն օրը, իր դէմքին վրայ թէեւ անդորրութիւն, այլ քիչ մը ժժգունութիւն զգալի է։

Սենեակին դուռը կը բացուի թըխ, թըխով մը։ Տանը աղջիկն է, սկուտեղի մէջ դրուած պնակով մը ապուր կը բերէ։

— *Այսօր, կ'ըսէ հիւանդս, բժիշկը թոյլտուութիւն տուաւ ապուրի։*

Իսկ ես չուզելով առիթը փախցնել։

— *Օ՛րիորդ, թէեւ դժբախտութիւն է Ահարոնեանը հիւանդ ունենալ, բայց այս րոպէներուն մէջ, անոր խնամք տանելու առիթը՝ պէտք է բախտաւորութիւն համարիլ։ ամէնէն մեծ Հայն է, որ ձեռքի տակ ունիք, այս ժամերը արժէք մը պիտի ունենան ձեր կեանքին մէջ։*

— *Գիտեմ, կը պատասխանէ, միայն թէ ափսոս, որ մեծ բան մը չենք կրնար ընել։*

Եկաւ րոպէ մը, ուր վախ ունեցայ թէ անհանգի՞ստ կ'ընէի արդեօք հիւանդս զանազան նիւթերով։ Բայց միեւնոյն ատեն չկրնալով առանձին թողուլ զինքը չորս պատերուն մէջ, մանաւանդ ջղային այնպիսի դրդռուած վիճակի մը տակ, ուր ամէն սէրերը իր մէջ արթնցած ըլլալու էին։

— *Մեկնիմ, ըսի, Աւետի՛ք, եթէ քեզ առանձին թողուլը աւելի սիրուիչ է։ Ու տեղէս ոտքի ելայ։*

— *Ո՛չ, ամենեւին, կ'ըսէ, նստէ՛, ընդհակառակն, ու կը սկսի խօսիլ այսօր՝ չէչոը փոխուած, սրախօսելու ալ հակամէտ։*

— *Լաւ, ո՞վ պէտք է կաթողիկոս ընտրուի։*

— *Այս անգամ, իմ կարծիքով, կ'ըսեմ, բարդ է հարցը։ Սակէ առաջ ունեցանք կաթողիկոսական թեկնածուներ, որոնք ինքնին ընտրելի էին հասարակաց մտքին առջեւ։ Այժմ պէտք է փնտռել ու գտնել։ Մենք խեղճ ենք այս անգամ։*

Անունի մը վրայ բաւական խօսեցանք։ Իր կարծիքով կաթողիկոսական թեկնածուն պէտք է, ամէն բանէ աւելի, ըլլայ շիտակ անձնաւորութիւն մը։ Էջմիածնի աթոռին վրայ ո՛չ քաղաքական, ո՛չ կուսակցական մարդն է, որ պէտք է երեւի, այլ շիտակութիւնը։ առ է որ կը պահէ աթոռը իր համբաւին մէջ։ Ամէնէն մեծ դէշ բանը, իր խօսքով, կղերամտութիւնն է, անտաւորութիւն մը, ուրկէ ազատ մնացած է հայ եկեղեցին իր էութեանը մէջ։

Իմ իրլեանի համար երախտագէտ զգացումներով լի է։ Մէջնորդեց, որ բանտէն արձակուի։

Եւ չատ զոհ էր որ, իր ապաւորութիւններէն, ժամանակին զրուած ու հրատարակուած, իրականացած էին հայրապետական աթոռի վրայ։

— *Ան, կ'ըսէ հիացումով մը, միակ սրբութիւնն է Լուսաւորչի աթոռի վրայ մեր վերջին օրերուն։ Մինչ ծեր կաթողիկոս մը ունենալ աւելի լաւ է։ վերահաս մահը, մէկ-երկու տարիէն, կ'աղատէ մեզ փորձանքէ։ կաթողիկոսութիւնը՝ պատրիարքութեան պէս չէ, որ մէկ օր բարձրացնենք վեր ու յաջորդ օրը զլոռենք վար։ ցկեանս է, զարհուրելի՛... միայն Իզմիրլեանը ծեր ըլլալու չէր, իր ծերութիւնը դժբախտութիւն եղաւ։*

Այստեղ իրարու խառնուեցան Յրիմեան եւ Իզմիրլեան կաթողիկոսները։

— *Իզմիրլեան՝ կաթողիկոս էր, Յրիմեան՝ կաթողիկոսութենէ վեր։ Իզմիրլեան, վախճանած ատեն, իր բոլոր հաչիւները, կոպէկներով իսկ նշանակուած թողուց, Յրիմեան, իր բոլոր կեանքին մէջ, ո՛չ մէկ օր հաչիւի զիջում ըրաւ։ Իզմիրլեանի բոլոր խօսքերը չափով ու կշռելով եղած են, իսկ Յրիմեան անմոռանալի խօսող էր, աշխարհի ամէնէն մեծ հռետորներէն մէկը։ Իզմիրլեան արցունքով տեսաւ մահը, զգաց որ կը մեռցնեն զինքը, Յրիմեան վեր մնաց այս բոլորէն։*

Չի կրնար ըմբռնել թէ ի՞նչպէս կարաչեպետ եպիսկոպոս մը յանդգնած էր Իզմիրլեանի առջեւ բերան բանալ ու այնքան վրդովել զինքը։

— *Ան, կ'ըսէ, այդ եպիսկոպոսը փութացուց անոր մահը, եւ այսօր ալ կաթողիկոսական թեկնածուներու մէջ է...*

Ու, վրդոված.

— *Անիրաւնե՛ր, կ'ըսէ, Իզմիրլեանի պէս մաքուր անձնաւորութիւն մը ամբաստանեցին սիմոնականութիւնով — այն ինչ որ, իր կեանքին միչեւ վերջը, աբեղայ վարդապետութենէն մինչեւ հայրապետական աթոռը, նոյնիսկ իր ամէնէն անհաչա, կատաղի ոսոխները յանձն առած չեն՝ մրոտելու Իզմիրլեանը։*

— *Ափսոս որ, կը պատասխանեմ, մենք առաջուան պէս ա՛լ թեկնածու չունինք այստեղէն։*

— *Կարծեմ թէ, համեմատաբար, աւելի լաւը ունիք։*

×

— *Աւետի՛ք, չուտով լաւացիր, վե՛ր կաց, եւ Կովկասի էֆֆ մը կ'ընենք։*

— *Մի՞թէ կարելի է այստեղ, Կովկասի էֆֆ։*

— *Այո՛, մեր տունը, ինձի մօտ։*

— *Կովկա՛ս... ի՛նչ լաւ բաներ ունի։*

Ներս մտաւ Զաւարեան ուրիշ ընկերոջ մը հետ։ Ու ես, ա՛լ ոտքի կանգնած, կը սեղմեմ հիւանդիս աջը որ, բարեբախտաբար, երկկուան այրող տաքութիւնը չի զգացներ ջիղերուս։

— *Կովկա՛ս, կը կրկնէ զարձեալ, ի՛նչ լաւ բաներ ունի չէ՞։*

Դուրս ելած է մեղմիւ։ Ականջներուս մէջ կը հնչէ իր «Կովկաս» ձայնը։ Կովկասի էֆֆը չէ անշուշտ որ ամէնէն ուժեղն է անոր մէջ, այլ սիրելիներ կան այնտեղ, անուշ եւ լեղի սէրեր, հողի եւ տեղի սիրելիութիւններ։

Կովկա՛ս...

Ո՞վ կրնայ մոռցնել տալ հայրենիքի մը հետ խղումի ցաւերը՝ երկկ եւ այսօր։

ՀՐԱՆԴ

1911

ՆԻԻԹԵՐ
Ա. ԽԱՆԶԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Աղասի Խանջեանի ծննդեան 70ամեակին առթիւ կը ներկայացնենք Բեբրիայի ամբաստանագիրը, որ հրապարակուած էր «Պրաւդա»յի 1936 Օգոստոս 19ի թիւին մէջ։ Խանջեանի դահիճին խօսքերը պատկեր մը կուտան շրջանի մըթնոլորտին եւ իրադարձութիւններուն մասին։ Մասամբ կուտան նաեւ Խանջեանի սպանութեան դրդապատճառները։

« *Անդրկովկասը, կ'ըսէ Բերիա, օժտուած է չարք մը առանձնայատկութիւններով, որոնք կը տարբերեն զայն Մոսկ. Մհութեան ուրիշ շրջաններէ եւ հանրապետութիւններէ։ Անցեալին Անդրկովկասի մէջ զօրաւոր են եղած Մենչեւիկները, Դաշնակիները եւ Մուսաւաթականները հակահեղափոխական կուսակցութիւնները։ Մոսկ. իշխանութեան սկզբնական տարիներուն Անդրկովկասի Հանրապետութեանց մէջ զօրաւոր էր ազգային ոդին, ազգային անջատական խմբաւորումները կուսակցական կազմակերպութեանց մէջ։ Այդ առանձնայատկութիւնները կը նըշմարուին նամանաւանդ տնտեսական եւ ազգային բարդ կեանքի մէջ, ինչ որ ստեղծող դժուարութիւններ կը ստեղծեն ընկերվարական շինարարութեան համար։ Կուսակցութեան եւ խորհ. իշխանութեան դէմ մղուած պայքարի ընթացքին թշնամին բազմաթիւ անգամներ փորձած է օգտագործել Անդրկովկասի համայնավարներու այդ դժուարին եւ իւրայատուկ պայմաններու մէջ տարած աշխատանքը։ Եւ պատահական երեւոյթ չէ բնաւ, որ Տրոցքի – Զինովիեւական հակայեղափոխական տարրերը իրենց վնասակար եւ ահաբեկչական գործունէութիւնը ծածկելու համար, կը կրեն Անդրկովկասի Հանրապետութեանց աշխատաւոր ժողովուրդներու «ազգային խղճերու» արտայայտչի դիմակ։*

« *Հակայեղափոխական խմբակներ բոյն են դրած Երեւանի, Թիֆլիսի, Պաքուի, Գանձակի եւ Լենինականի մէջ։ Այդ խըմբակները իրենց առաջադրած նպատակներով ու գործելակերպով ո՛չ միայն նոյնացած էին Անդրկովկասեան Հանրապետութիւններէն դուրս չպրտուած հակայեղափոխական մենչեւիկներու, դաշնակներու եւ Մուսաւաթականներու հակախորհրդային կուսակցութիւնները։ Մոսկ. իշխանութեան սկզբնական տարիներուն Անդրկովկասի Հանրապետութեանց մէջ զօրաւոր էր ազգային ոդին, ազգային անջատական խմբաւորումները կուսակցական կազմակերպութեանց մէջ։ Այդ առանձնայատկութիւնները կը նըշմարուին նամանաւանդ տնտեսական եւ ազգային բարդ կեանքի մէջ, ինչ որ ստեղծող դժուարութիւններ կը ստեղծեն ընկերվարական շինարարութեան համար։ Կուսակցութեան եւ խորհ. իշխանութեան դէմ մղուած պայքարի ընթացքին թշնամին բազմաթիւ անգամներ փորձած է օգտագործել Անդրկովկասի համայնավարներու այդ դժուարին եւ իւրայատուկ պայմաններու մէջ տարած աշխատանքը։ Եւ պատահական երեւոյթ չէ բնաւ, որ Տրոցքի – Զինովիեւական հակայեղափոխական տարրերը իրենց վնասակար եւ ահաբեկչական գործունէութիւնը ծածկելու համար, կը կրեն Անդրկովկասի Հանրապետութեանց աշխատաւոր ժողովուրդներու «ազգային խղճերու» արտայայտչի դիմակ։*

« *Հակայեղափոխական խմբակներ բոյն են դրած Երեւանի, Թիֆլիսի, Պաքուի, Գանձակի եւ Լենինականի մէջ։ Այդ խըմբակները իրենց առաջադրած նպատակներով ու գործելակերպով ո՛չ միայն նոյնացած էին Անդրկովկասեան Հանրապետութիւններէն դուրս չպրտուած հակայեղափոխական մենչեւիկներու, դաշնակներու եւ Մուսաւաթականներու եւ ասոնց զաղտնի գործակալներու հետ, այլ եւ կը հանդիսանային անոնց կազմակերպչի ուժը՝ գլխաւորելով պայքարն ընդդէմ ընկերվարութեան յաղթանակներու Անդրկովկասի Հանրապետութեանց մէջ։*

« *... Տրոցքիականներու, Զինովիեւականներու եւ ուրիչ հակայեղափոխական – ներու հանդէպ արթնութիւնը կորսնցնելու եւ անոնց հետ գործակցելու տեսակէտէն յատկապէս հրահանգիչ են այն փաստերը, որ կը վերաբերին Հայաստանի Կոմկուսի կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Խանջեանի եւ Հայաստանի կուսակցական յանձնախումբի (Կուսգոլեկիա) նախկին քարտուղար Գալոյեանի։*

Ինչպէս յայտնի դարձաւ, Հայաստանի Կոմկուսի կեդր. Կոմիտէի նախկին քարտուղար Խանջեան, դեռ 1934–35ին, տեղեկութիւն ստանալով Ստեփանեանի(*) եւ անոր խմբակի հակայեղափոխական, ահաբեկչական եւ քայքայիչ գործունէութեան մասին, այդ խմբակը մերկացնելու համար միջոցներու չէ դիմած։

«Երբ դեռ 1934ին կուսակցական յանձնախումբը քննած է Ստեփանեանի հակայեղափոխական գործունէութեան վերաբերեալ նիւթերը եւ անպարտ է հրեշտակած զայն, զոցելով եւ ծածկելով գործը, Խանջեան կոճկելով կուսակցական յանձնախումբի յանցագործ արարքները՝ վաւերացուցած է այդ որոշումը։

«Խանջեան իր մահէն առաջ կը խոստովանի, թէ «կուսակցական յանձնախումբի մէջ Ստեփանեանի գործին քննութեան ատեն իմ կողմէ թոյլ տրուած է կուսակցական ղեկավարի մը համար անարդ սխալ»։

« *Ստեփանեանի հակայեղափոխական – տրոցքիական գործին քննութիւնը, վերջերս Հայաստանի մէջ հակայեղափոխական, տրոցքիական եւ ազգայնական տարրերու մերկացումը ցոյց կուտան, որ Խանջեան ոչ միայն թոյլ գտնուած է այդ գործին մէջ, այլեւ կորսնցնելով իւրաքանչիւր համայնավարին, առաւել եւս կուսակցական կազմակերպութեան մը ղեկավարին անհրաժեշտ արթնութիւնը, հովանաւորած է հակայեղափոխական ազգայնական տրամադրութիւնները, թոյլ պայքար է մղած տրոցքիական, գաշնակցական եւ ուրիչ հակայեղափոխական տարրերու դէմ եւ առով իսկ օժանդակած է անոնց հակախորհրդային գործունէութեան։*

« *Ներկայիս յայտնի կը դառնայ, որ Խանջեան տարիներու ընթացքին կը թըղթակցէր արտասահման (Փարիզ) հաստատուած ոմն Զօպանեանի հետ, որ կը հանդիսանայ հայ հակայեղափոխական քաղքենի ազգայնական կուսակցութեան ականաւոր գործիչներէն մէկը։ Այդ նամակագրութիւնը Խանջեան կը ծածկէր կուսակցութենէն։ Խանջեանի ուղղած իր նամակներուն մէջ այդ Զօպանեանը անոր հակայեղափոխական ազգայնական խորհուրդներ կուտար։*

— *Օ, աչքերնիդ լոյս ուրեմն... հարսնիքը մօ՞տ է արդեօք։*

— *Գալ Երկուշաբթի կ'ընենք կը լմընցնենք... ես թէեւ կը փափաքէի քիչ մը աւեն երկարաձգել, բայց փեսանիս կ'աճապարէ, որովհետեւ Փարիզի գործերը չեն ներեր իրեն աւելի երկար աւեն հեռու մնալ... Երկուշաբթի պսակը պիտի ընենք եւ նոյն իրիկունը չոգեկառքով պիտի մեկնին...*

— *Օխ, չատ աղէկ, ուրեմն մեղրալուսինը ճամբորդութեան մէջ պիտի անցընեն։*

— *Այնպէս պիտի ըլլայ։*

Ցետոյ խնդալով աւելցուց.

— *Ճաներմ, աս հիմակուան նշանածները ինչ զարմանալի են, վայրկեան մը իրարմէ հեռու չեն կրնար մնալ, մեր ատենը այդպէս չէր...*

Ղուկաս էֆէնտի վստահաբար պիտէր, որ հոն եղողները իմացած էին իր մասին տարածուած լուրերը եւ ասոր համար այդ բացատրութիւնները հարկ զգացած էր տալու։

Ցարդելու համար իրենց նախապահին կամքը, ժողովականները սկսան ներկայացող նպաստընկալներու գործը չուտ կարզադրել եւ կնճռոտ հարցերը յաջորդ նիստին թողուլ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (93)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Առտուն կանուխ Ղուկաս էֆէնտի արդէն զացած էր նախապահելու Աղքատախնամին։ Բակին մէջ նշմարած էր Հաճի Թումիկ աղան, որ վեր վար կը պտըտէր, պատերազմի պատրաստուող զօրապետի մը տենդոտ քայլուածքով։

— *Բարեւ, էֆէնտի, ըսած էր զինեպետը, երբ վաճառականը իր քովէն անցած էր Աղքատախնամի դրասենեակը ուղղուելու համար։*

Ղուկաս էֆէնտի, ակամայ՝ բարեւը առած էր։

Հաճի Թումիկի ներկայութիւնը, եկեղեցիին չրջափակին մէջ, անհաճոյ տպաւորութիւն մը ըրած էր Աղքատախնամին նախապահին վրայ։

— *Ինչո՞ւ եկեր բակին մէջ կը պտըտիր այդպէս, խորհած էր ինքնիրեն։*

Ցետոյ, յիշած էր Սաթենիկի դէմ եղած հանրագրութեան պարագան, Սերդիսի ըրած դիմումը, իր տուած ու չկատարած խոստումը։ Ու ճիշդ այդ միջոցին նշմարեց ահա Սերդիսն ալ, որ հոն բակը կը չրջէր, ինչ որ աւելցուց իր տարտամ կասկածները։

Եւ չուտաքայլ մտաւ այն դռնէն, որ կ'առաջնորդէր Աղքատախնամի սենեակը տանող սանդուխը։

Վերը, սովորական ամբոխը եկած բըռնած էր, մթնոլորտը անախորժ հոտով մը ապականելով։ Ղուկաս էֆէնտի առանց պատասխանելու իրեն ուղղուած յոտընկայս բարեւներուն, մտաւ սենեակէն ներս, ուր արդէն հաւաքուած էին Աղքատախնամի անդամները։

— *Իշալլահ այսօր չատ գործ չունինք, ըսաւ իր պաշտօնակիցները բարեւելով։*

— *Սովորական ընթացիկ գործեր, էֆէնտի, պատասխանեց անդամներէն մէկը։*

— *Ինչ որ է չուտով լմնցնենք, որով – հետեւ այսօր ստիպուած եմ կանուխ երթալու... փեսացուս՝ Լեւոն էֆ. Կոկիկեանը եկաւ Փարիզէն, ցերեկը մեղի պիտի ճաշէ, հիմա ալ եկեղեցի պիտի դան աղջկանս հետ...*

Եւ այս լուրը հաղորդելով՝ յաղթական ակնարկ մը պտըտցուց ներկաներուն վրայ։

— *Օ, աչքերնիդ լոյս ուրեմն... հարսնիքը մօ՞տ է արդեօք։*

— *Գալ Երկուշաբթի կ'ընենք կը լմընցնենք... ես թէեւ կը փափաքէի քիչ մը աւեն երկարաձգել, բայց փեսանիս կ'աճապարէ, որովհետեւ Փարիզի գործերը չեն ներեր իրեն աւելի երկար աւեն հեռու մնալ... Երկուշաբթի պսակը պիտի ընենք եւ նոյն իրիկունը չոգեկառքով պիտի մեկնին...*

— *Օխ, չատ աղէկ, ուրեմն մեղրալուսինը ճամբորդութեան մէջ պիտի անցընեն։*

— *Այնպէս պիտի ըլլայ։*

Ցետոյ խնդալով աւելցուց.

— *Ճաներմ, աս հիմակուան նշանածները ինչ զարմանալի են, վայրկեան մը իրարմէ հեռու չեն կրնար մնալ, մեր ատենը այդպէս չէր...*

Ղուկաս էֆէնտի վստահաբար պիտէր, որ հոն եղողները իմացած էին իր մասին տարածուած լուրերը եւ ասոր համար այդ բացատրութիւնները հարկ զգացած էր տալու։

Ցարդելու համար իրենց նախապահին կամքը, ժողովականները սկսան ներկայացող նպաստընկալներու գործը չուտ կարզադրել եւ կնճռոտ հարցերը յաջորդ նիստին թողուլ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

« Այդ նամակներէն մէկուն մէջ 1933ին Զօպանեան կը գրէր Խանջեանի.— Շատ լաւ ըրած պիտի ըլլաք, եթէ ձեր մամուլին եւ ճառերուն մէջ կարելի եղածին չափ քիչ խօսիք դաշնակցականներու մասին»: 1936ին գրած նամակի մը մէջ, նոր սահմանադրութեան կապակցութեամբ, Զօպանեան խորհուրդ կուտար Խանջեանի Հայաստանի սահմաններու ընդարձակ – ման խնդիր յարուցանել:

« Ասկէ, կը գրէ Զօպանեան Խանջեանի, ոչ միայն Թուրքիոյ յանձնուած Անիի, Արարատի, Կարսի եւ Սուրմալուի մասին է, այլեւ՝ Ախալքալաքի, Ղարաքիլիսէի եւ Նախիջեւանի, որոնք միշտ ալ պատկանած են Հայաստանի»:

« Խանջեան ոչ միայն կը ստանար այդպիսի նամակներ, այլեւ հնարաւոր կը դանէր հետեւիլ այդ հակայեղափոխական խորհուրդներուն: Օրինակ, դաշնակներուն մասին ուղղակի հրահանգ տուած է «Սորհրդային Հայաստան» թերթի խմբագրութեան, մամուլի մէջ նուազ քննադատել դաշնակները, եւ ինքն ալ կը չափ քիչ քննադատէ: Խանջեան հետեւեալ հրահանգները տուած է խմբագրու – թեան աշխատակիցներուն.— « Ներկայ պայմաններու մէջ անհրաժեշտ չէ դաշնակներու մասին յօդուածներ հրատարակել: Աւելորդ է »:

« Տրոցքիականներու եւ դաշնակներու դէմ մղուած պայքարին մէջ արթնու – թիւն չցուցնելով եւ կուսակցութեան հանդէպ երկերեսանի դիրք բռնելով, Խանջեան ուղղակի կը հովանաւորէր հայ մտաւորականներու եւ դրողներու մէկ մասը, մերկապարանոց ազգայնական տարրերը, որոնք բացայայտ պայքար կը մղէին հայ ժողովուրդի «ձեւով ազգային, բովանդակութեամբ ընկերվարական» մշակոյթին դէմ, հակադրելով անոր «ձեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ ազգայնական» մշակոյթի այս հակայեղափոխական ձեւակերպումը »:

(*) Ստեփանեանի մասին Բերիա կը գրէ.— «Երեւանի մէջ յայտնաբերուած է Տրոցքիական – ազգայնական հակայեղափոխական խմբակը: Ցայտնի եղաւ, որ այդ սրիկան եւ ստոր արարածը, դեռ Մոսկուա ուսանած ատեն, ապա վերջին չորս-հինգ տարիները Հայաստանի կրթական գործավար ըլլալով, յետոյ իբրեւ մարմս – լենինեան հիմնարկութեան տե – սուչ, այդ ամբողջ ժամանակամիջոցին կատարած է տրոցքիական – ազգայնական հակայեղափոխական աշխատանք՝ հակայեղափոխական խմբակներ կազմակերպելով եւ կուսակցութեան ղեկավարութեան ու խորհ. Միութեան կառավարութեան դէմ ահաբեկում կատարելով: Ստեփանեան իր բացայայտ հակայեղափոխական տրամադրութիւնները կը սնուցանէր ազգայնական գարշահոտութեամբ »:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՀԱՍՑԷԱՐԱՆԻ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Ամբողջութեամբ առած, հայ սփիւռքը այսօր կը պահէ իր ծոցին մէջ լմացական ու նիւթական լայն հնարաւորութիւնները, որոնք մեծ չափով մը կը մնան մեր ժողովուրդին համար անօգտագործելի որքան առեն որ չստեղծուի հաղորդակցութեան գործնական միջոց մը այդ սփիւռքը բազկացնող տարրերուն միջեւ:

Ճիշդ այդ պակասն է որ կը յառաջադրուի լրացնել հրատարակումովը Սփիւռքահայ Հասցէարանի մը: Հայերէն լեզուով խմբագրուելիք այդ ստուարածաւալ հատորը պիտի բովանդակէ Հայ Սփիւռքի իւրաքանչիւր գաղութի մասին հակիրճ ծանօթութիւններու հետ նաեւ հասցէները նոյն գաղութին հասարակական հաստատութիւններուն, ակնառուր մտաւորականներուն, կրթական մշակներուն, ազատ ասպարէզներու գործիչներուն, ճարտարարուեստականներուն եւ արդիւնաբերականներուն:

Կը հաւատանք թէ, սփիւռքի հայ արժէքներու մասին ընդհանուր տեղեկութիւններու առճեռն հատորը, չնորհիւ իր ստեղծելիք նորանոր կապերուն ու փոխադարձ ծանօթութիւններու համար ընծայելիք դիւրութեան, պիտի հանդիսանայ կարեւոր նպաստ մը հայ կեանքին աւելի եւս բարգաւաճման եւ մեր հայապահպանման ճիգերուն:

Բացարձակ անչահախնդիր ձեռնարկ մըն է «ՈՎ–Է–ՆԱ» հասցէարանին պատրաստութեան ու հրատարակութեան աշխատանքը: Զայն ի գլուխ հանելու համար մէկտեղուած նախաձեռնող Յանձնախումբը կը ներկայացնէ հետեւեալ կազմը.

Բժիշկ Ռոպէր Ճէպէճեան
Պ.Պ. Նուպար Դաւիթեան
Օգոստին Պեհիր
Ժորժ Զամիչ
Պերճ Թազպազեան
Օր. Լիլի Մանուկեան
Մէթր Գասպար Տէրտէրեան:

Յառաջադրուած Հասցէարանին Լիբանանի նախաձեռնող Յանձնախումբին կեդրոնատեղին է Պէյրութ, Լիբանան: Բոլոր թղթակցութիւնները կ'ուղարկուին Յանձնախումբի Ատենապետին, հետեւեալ հասցէով.—

Comité de l'Annuaire de la Diaspora Arménienne
c/o Association Libanaise des Universitaires Arméniens
11, Rue Négib Haddad
BEYROUTH (Liban)

Հասցէարանի պատրաստութեան ու հրատարակման համար անհրաժեշտ գումարը կը գոյանայ՝ հասցէարանի մէջ արձանագրութեան տուրքերէ, ծանուցագիներէ, բաժանորդագիներէ, մասնաւոր յատկացումներէ, վերադարձուելու պայմանաւ բացուած վարկերէ եւ ապա հրատարակուած հատորին վաճառումէն: Այդ դումարէն կը վճարուին՝ գրասենեակի, քարտուղարութեան, տպագրութեան եւ առաքումներու, ինչպէս նաեւ յետագային վերամշակուած հրատարակութիւն – ներուն վերաբերեալ ծախքերը: Իսկ յաւելեալ դումարը պահ կը դրուի ապագայ ընդլայնուած ծրագիրներու հաշւոյն:

Այն պարագային երբ նախաձեռնող Յանձնախումբը դադրի գոյութիւն ունենալէ «ՈՎ–Է–ՆԱ»ի թղթածրարները, գոյքերն ու դրամագլուխը կը յանձնուին Լիբանանի Հայ Համալսարանադարանին Միութեան Ինամակալութեան:

Հրատարակելի Հասցէարանին մէջ անհատներու ինչպէս հաստատութիւններու ընդունման համար ճշդուած են ընդհանուր սկզբունքները, որոնք կրնան պատշաճեցումի ենթարկուիլ՝ տարբեր դաղութներու յատուկ պարագաներու համաձայն: Պատասխանատու Յանձնախումբը չանգ պիտի չխնայէ որ ընդունելի հասցէներու ընտրութիւնը կատարուի աննախապաշար եւ արդարամիտ ոգիով, որպէս մեկնակէտ ունենալով միշտ դերադասութիւնը հաւաքական չափերու:

Կրցած ենք հաւաքել տեղական հանդամանք ունեցող ու շատ մասնակի բնոյթով քանի մը հայկական հասցէարաններ: Գնահատելով անոնցմէ զատիք նպաստը, կուչ կ'ուղղենք այդ կարգի բոլոր հրատարակութեանց խմբագրութիւններուն, որ բարեհաճին իրենց գործերէն Շաման օրինակ ուղարկել մեր հասցէին:

Հակառակ ամէն նախազգուշութեան, բազմապիսի բարդութիւններով լեցուն եւ ընդարձակ ընդգրկումով այսպիսի գործի մը մէջ անխուսափելի են հաւանական թերութիւնները ու սխալմունքները: Պատասխանատու Յանձնախումբը սիրով նկատի կ'առնէ իրաւացի դիտողութիւնները եւ օգտակար ցուցմունքները եւ կը ջանայ լրացնել ու սրբագրել զանոնք. բայց ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր ոեւէ անձի կամ մարմնի եւ իրեն կը վերապահէ համոզումի եւ գործելու եղանակի անկախութիւնը:

Դժուարին այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է տանիլ համակարգուած ու հետեւողական աշխատանք: Կը խնդրուի, ուրեմն, որ հայկական տարրեր գաղութներու մէջ մեզի հետ գործակցութեան յանձնառուները սերտ կապ պահեն Լիբանանի նախաձեռնող Յանձնախումբին հետ ու, հաղորդելով հանդերձ իրենց թելադրութիւնները, գործնական ոգիով հետեւին ճշդուած ուղղութեան:

Կը խնդրուի նոյնպէս, որ հայկական բոլոր համայնքներու կազմակերպութիւնները, հայրենակցական միութիւնները եւ մարմնակները կը գոյանայ՝ հասցէարանի մէջ արձանագրութեան տուրքերէ, ծանուցագիներէ, բաժանորդագիներէ, մասնաւոր յատկացումներէ, վերադարձուելու պայմանաւ բացուած վարկերէ եւ ապա հրատարակուած հատորին վաճառումէն: Այդ դումարէն կը վճարուին՝ գրասենեակի, քարտուղարութեան, տպագրութեան եւ առաքումներու, ինչպէս նաեւ յետագային վերամշակուած հրատարակութիւն – ներուն վերաբերեալ ծախքերը: Իսկ յաւելեալ դումարը պահ կը դրուի ապագայ ընդլայնուած ծրագիրներու հաշւոյն:

Այն պարագային երբ նախաձեռնող Յանձնախումբը դադրի գոյութիւն ունենալէ «ՈՎ–Է–ՆԱ»ի թղթածրարները, գոյքերն ու դրամագլուխը կը յանձնուին Լիբանանի Հայ Համալսարանադարանին Միութեան Ինամակալութեան:

Հրատարակելի Հասցէարանին մէջ անհատներու ինչպէս հաստատութիւններու ընդունման համար ճշդուած են ընդհանուր սկզբունքները, որոնք կրնան պատշաճեցումի ենթարկուիլ՝ տարբեր դաղութներու յատուկ պարագաներու համաձայն: Պատասխանատու Յանձնախումբը չանգ պիտի չխնայէ որ ընդունելի հասցէներու ընտրութիւնը կատարուի աննախապաշար եւ արդարամիտ ոգիով, որպէս մեկնակէտ ունենալով միշտ դերադասութիւնը հաւաքական չափերու:

Կրցած ենք հաւաքել տեղական հանդամանք ունեցող ու շատ մասնակի բնոյթով քանի մը հայկական հասցէարաններ: Գնահատելով անոնցմէ զատիք նպաստը, կուչ կ'ուղղենք այդ կարգի բոլոր հրատարակութեանց խմբագրութիւններուն, որ բարեհաճին իրենց գործերէն Շաման օրինակ ուղարկել մեր հասցէին:

Հակառակ ամէն նախազգուշութեան, բազմապիսի բարդութիւններով լեցուն եւ ընդարձակ ընդգրկումով այսպիսի գործի մը մէջ անխուսափելի են հաւանական թերութիւնները ու սխալմունքները: Պատասխանատու Յանձնախումբը սիրով նկատի կ'առնէ իրաւացի դիտողութիւնները եւ օգտակար ցուցմունքները եւ կը ջանայ լրացնել ու սրբագրել զանոնք. բայց ինքզինք պատասխանատու չի նկատեր ոեւէ անձի կամ մարմնի եւ իրեն կը վերապահէ համոզումի եւ գործելու եղանակի անկախութիւնը:

Դժուարին այս ձեռնարկին յաջողութեան համար անհրաժեշտ է տանիլ համակարգուած ու հետեւողական աշխատանք: Կը խնդրուի, ուրեմն, որ հայկական տարրեր գաղութներու մէջ մեզի հետ գործակցութեան յանձնառուները սերտ կապ պահեն Լիբանանի նախաձեռնող Յանձնախումբին հետ ու, հաղորդելով հանդերձ իրենց թելադրութիւնները, գործնական ոգիով հետեւին ճշդուած ուղղութեան:

Կը խնդրուի նոյնպէս, որ հայկական բոլոր համայնքներու կազմակերպութիւնները, հայրենակցական միութիւնները եւ

ՀՈՂՎԱՐՏԻՒ

—o—

Սուրէն Արզումանեանի մահը ցաւ պատճառեց շատ շատերու: Որովհետեւ ողբացեալը տիպար եւ նուիրեալ Հայ մըն էր, որ տասնամեակներ շարունակ օգտակար հանդիսացած էր ազգակիցներու, ինչպէս նաեւ Մարսէյլի գաղութի ազգային կեանքին:

Մեծ դերդաստանի մը զաւակ էր, ծնած Անդրանի դիւղը, Արարկիր: Հայրը՝ Ազգար ընդհ. պատերազմի նախօրէին պաշտօնեայ էր Հալէպի դերման դրամատան մէջ. ընտանեօք հոն փոխադրուած էր: Ողբացեալ Սուրէնն ու իր եղբայրը Եղիշէն կը յաճախեն տեղւոյն դերմանական դպրոցը: Երկու եղբայրները ապա կը դառնան պաշտօնեայ Հալէպ – Պաղտատ երկաթուղիի ընկերութեան մէջ, 1914ի օրերուն: Իրենց գործի եւ դիրքի բերումով օգտակար կը հանդիսանան տարագիր Հայերու՝ զանոնք գաղտագողի տեղափոխելով ապահով շրջաններ:

Անդրանի դիւղի «Վարդանեան Միութիւնը» ունէր երկու դպրոց՝ տղոց եւ աղջիկներու, շատ ճեռնհաս ուսուցչական կազմով: Այս միութիւնն էր, որ տարագրութեան շրջանին օգտակար ծառայութիւն մատոյց դիւղ մնացող վերապրողներուն:

Սուրէն 1921ին իր եղբօր հետ Հալէպէն կը մեկնի դէպի Մարսէյլ, ուր կը հաստատէ պանդոկ մը: Օգտակար կը հանդիսանայ գաղթական Հայերու:

Պալաքեան Արք.ի առանձնորդութեան շրջանին վարած է առենապետի պաշտօն Ազգ. կեդրոնական Վարչութեան մէջ:

Սուրէն Արզումանեանի կեանքը եղաւ օրինակելի:

Յ. Ն.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

մամուլը մանաւանդ՝ բարեհաճին ամէն կերպով սատարել յաջողութեանը այս աղէտալուր ճեռնարկին: Անոր հանդէպ ցոյց տրուելիք վերաբերումը կրնայ ծառայել որպէս չափանիշ մը հաւաքական շահերու մեր դիտակցութեան եւ անոնց հաշւոյն յանձն առնուելիք զոհողութիւններու մեր պատրաստակամութեան:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ
ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՂ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Պէյրութ, 25 Մարտ 1971

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ա՛ՅՍ Է ԵՂԵՐ

—o—

Այնուհետեւ Միքէ աւելի յաճախ եկաւ իր ազգականներուն տունը, միշտ յուսալով անդ գտնել դեղեցիկ երազի մը պէս տեսնուած եւ անհետացած այդ տեսիլքը, մինչեւ որ երիկուն մը, անոնց խնդրանքին վրայ, յանձն առաւ Սիմեաններուն երթալ ինքն ալ. չէ՞ որ արդէն ներկայացած ու տեսնուած էր անոնց հետ, քաշուելու բան մը չկար:

Սիմեաններուն տունը, Տիկինը չնորհակալ եղաւ իր դալստեանը համար, միայն սին թուղթ խաղացին նորէն, երիտասարդը դարձեալ կորնգուց եւ, մեկնած ատեն, ուրախութենէն սարսռաց երբ տանտիրուհին վերսին հրաւիրեց զինքը իր տունը, յայտնելով թէ ո՛րչափ զոհ մնացած էր իր այցելութենէն:

Այդ օրուընէ սկսեալ, այդ խորհրդաւոր մոլորակին արբանեակն եղաւ, իր կամքէն դերազդոյն զօրութեամբ մը ընդգարշ տարուելով անոր գծած լուսահետ պարոյրին մէջ: Տիկին Սիմեանի բոլոր երեկոյթներուն ներկայ էր, ամէն ներկայացման ուր կը գտնուէր ան, ամէն հանդէսի ուր կ'երթար: Իրենց մտերմութիւնը հետզհետէ կ'աւելնար, երիտասարդն իր տենդարոյց ըղձանքներովը տակաւ առ տակաւ աւելի յանդուգն, կինն իր քօղարկեալ զգուշաւորութեանը մէջ աւելի խրախուսող: Հիմա երբ առիթը գտնէր, Միքէ կը զրուցէր անոր ականջն ի վար իր անզուսպ տարփանքը, եւ ան մտիկ կ'ընէր, իր նայուածքովն արդէն իսկ անձնատուր: Ինչ որ բերնովը չէր կրնար զրուցել, երիտասարդն իր ձեռաց սեղմումին մէջ կը դնէր, հրաժեշտի պահուն, իր ջղուտ մատնե – րուն մէջ ամրապէս պարփակելով անոր մատա եւ կակուղ ձեռքը, որուն մեղկ տաքութիւնը կը քրքրէր իր ջիղերը: Տիկին Սիմեան թոյլ կուտար, ու երիտասարդն, իր տարիքին անհամբերութեանը մէջ, կ'ընդունէր արդէն իսկ իր իղձերուն պսակումը, արդէն նախանձն եւ յուսահատութիւնը կը պաշարէին զինքը: Մանկամարդ կինը չա՞տ բարեկամներ ունէր, եւ երիտասարդը կատաղութեամբ կը դիտէր ականերեւ մտերմութիւնը զոր Տիկին Սիմեան կը տածէր մէկ քանի անձնոց հետ: Անառիկ բերդ մը չէր ապաքէն, այլ պաշարեալը շատ պաշտպանողներ ունէր: Դուրսը, իրեն համար կը զրուցէին, թէ այժմ Ֆ... էֆէնտիին «հետ էր», քառասունի մօտ բարձրահասակ եւ վայելուչ պաշտօնատար մը, որ տիկնոջ երեկոյթներուն ներկայ էր միշտ:

Ծուսոյ եւ նախանձու այս եւեւէյներուն մէջ, երիտասարդին ղէմաւոր մտահոգութիւնն իր դրամական վիճակն էր: Գիտէր թէ արդուզարդն ի՛նչ մեծ նշանակութիւն ունի կանանց համար, եւ իր դրեթէ ամբողջ ամսականը կուտար Բեյայի ամէնէն նշանաւոր դերձակներուն, ձեռնոցի, փողկապի, կօշիկի, դլխարկի, թատրոն եւ նուագահանդէս կ'երթար միշտ, եւ իրիկունները պուիճի կամ պէզիկի մէջ, միշտ կը կորնգնէր առանց հաշուելու, դրամական ճղճիմ հաշիւներէ վեր ցոյց տալով զինքն այդ կնոջ, կերպիւ իւիք իր վաճառականի դրադրի մը դիրքը մոռցնել տալու մտադրութեամբ, հաճոյքի մը անձնատուր երեւիլ ուղելով քան զոհո – ղութեան մը տակ ընկճուած դղալով մանաւանդ, թէ իր վիճակին մէջ, տիկնոջ խաղալու հրաւէրը մերժելը՝ չկամութիւն մը պիտի չենթադրուէր այլ դրամի չդոյութիւն: Իր դրպանը սակայն անչուշտ չէր հասկնար այդքան նուրբ հաշիւներէ, որոնց դէմ լուին կը բողոքէր իր դատարկութեամբը: Արդէն սկսած էր ատդին անդին պարտքեր ընել. պահ մը մտածեց իր քեռայրէն փոխ առնել, սակայն չուկայի խանութպանին անխուսափելի պատաս – խանը, «Մամականներդ ի՞նչ կ'ընես», եւ անոր տալիք նահապետական խրատները, ետ կեցուցին զինքն այդ ձեռնարկէն:

Օր մը, դրասենեակը, այս մտատան – ջութիւններուն մէջ խորասուզուած, յանկարծական դաղափար մը ունեցաւ, եւ յանկարծական կերպիւ գործադրեց զայն, վախնալով որ իր դատողութիւնը չարդիլ զինքն այդ գործէն: Վաճառատան սընտուկէն հինդ ոսկի վերցուց, ինքզինքը խաբելով որ ամսոյն վերջը իր ամսականէն տեղը կը դնէ: Եւ որովհետեւ շատ դժուար է կանդ առնել այդ գառիվայրին վրայ, որուն դալկացուցիչ պտոյտը կը դդար իր դլխոյն մէջ, յաջորդ չարթուն հինդ ոսկի եւս առաւ, յետոյ դարձեալ, միշտ այն մտածումով որ ժամանակ ուներ տեղէ մը դրամ ճարելու եւ անոնց տեղը դնելու:

Այդ ժամանակը չունեցաւ երբեք, եւ օր մը, յանկարծ, իր տէրը անտուկին հաշիւը ուղեց: Երիտասարդը կարմրեցաւ, թոթովեց, անտուկէն երեսուն ոսկի պակաս էր, եւ իր տէրը նոյն իրիկուն իսկ ճամբու դրաւ դինքը: Ժամանակէ մը ի վեր արդէն զոհ չէր իր դրադրէն, առտուները միշտ ուշ կուդար, քնատ եւ թոյլ, ու առջի ջանադրութիւնը չունէր իր դործին մէջ:

Զորս ամիսէ ի վեր առաջին անդամ ըլլալով, Միքէ սթափեցաւ, ու չորս ամիսէ ի վեր իր վարած անդիտակից կեանքը մտքին առջեւ բերաւ:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(5 – Շար.)

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավօ:
45, Ռիւ լա Պոէսի (Մեթրօ Միրոմենիլ)
Նախագահութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց
Կը խօսին.— ՄԵԹՐ ԱՐՄԷՆ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ, ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

×

ԲՈՑԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը պիտի արձարձէ Անձանօթ Զինուորի բոցը 24 Ապրիլ իրիկուան ժամը 6,30ին: Կը խնդրուի Տիկիններէ եւ Օրիորդներէ, որ ուղղակի հաւաքուին Ցաղթական Կամարին տակ: Իսկ ընկեր անդամները կը հաւաքուին Շան զ'Էլիզէի եւ Ռիւ Պալզաքի անկիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Սինեմա Քափիթոլի մէջ:

Պատուոյ նախագահ
Monsieur Gaston DEFFERRE
Député - Maire de Marseille
կը խօսին
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ եւ ՎԻԿԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ
et Madame Jacqueline LECCIA
Présidente de la Section de Marseille de la Ligue des Droits de l'Homme

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան ներքեւ ու երեք Ցարանուանութեանց եւ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, 25 Ապրիլ
Salle Cigale, Avenue de Saxe, à 15 h. 30
Կը խօսին.— Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Մ. ՔԱՇՔԱՇԵԱՆ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Հանդէսէն յետոյ չքերթ եւ ծաղկեպսակի զետեղում
Place Belcourt, Veilleur de Pierre
Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 25, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան
ժամը 9,30ին, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցանէ Թ. Խահանայ Փոսթէֆեան, Սէն-Ժօզէֆ մատրան մէջ:
Պատարագէն յետոյ ժողովուրդը պիտի հաւաքուի Նահատակաց շիրիմին առջեւ, ուր ծաղկեփունջ մը պիտի դրուի Վիէնի գաղութին կողմէ:
Կէսօրէ վերջ, ժամը 15,30ին, պիտի կատարուի
ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՐՔԼԸ – ԿԱԹՈԼԻԿ – ՍԷՆ ԼՈՒԻ սրահին մէջ,
Պատուոյ նախագահութեամբ Վիէնի եպարքոսական պ. ԼՈՒԻ ՄԷՐՄԱԶԻ
Կը նախագահէ Պ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՄԱՇՏՈՑ Վ.Ր.Պ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն – Լիոներէն)
եւ ՄՕՐԻՍ ՏՕԼՄԱՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան, Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 9ին, պետական թատրոնին մէջ:
Կը նախագահէ ՏՈՔԹ. ՄԱՐՔ ԳՈՀԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՓԻԷՌ ՄՈՒԹԷՆԻ, Տէսինի քաղաքապետ
Եւ պատուոյ նախագահութեամբ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԻՐՃԵԱՆԻ
Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի 50ամեակի Յանձնախումբի
25 Ապրիլ կիրակի ժամը 11ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին
Կիրակի ժամը 15ին ոգեկոչման նուիրական հանդիսութիւն Տէսինի Մէոթի ընդարձակ սրահին մէջ
Կը նախագահէ Լիոնի Հայ Ազգ Միութեան նախագահ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՊՕՋԵԱՆ
Կը խօսի ՍՏԵՓԱՆ ՍՐ ԱՊԵԱՆ (Մլլանոյէն)
Արտասանութիւն — Օրիորդներ Տապաղեան, Պարտաքճեան, Կարապետեան

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Շաբաթ օր, 24 Ապրիլ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին բաց պիտի ըլլայ մեր ժողովուրդին համար կէսօրէ յետոյ ժամը 3էն 5, ի յարգանս մեր բիւրաւոր նահատակներուն, եւ ժամը ճիշդ 4ին կը կատարուի հանդիսաւոր հոգեհանգիստ անոնց հոգիներուն համար:
Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը աղօթելու եւ իր յարգանքը մատուցանելու իր բիւրաւոր նահատակներուն:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Ցաւարտ պատարագի, Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

ՃԱՇ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Մարսէյլի Մշակոյթի Տան կեդրոնական Յանձնախումբին կողմէ
Կիրակի 25 Ապրիլ ժամը 13ին Մշակոյթի Տան մէջ՝ 12–14 Ռիւ Սէն–Պագիլ:
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Ծախքերու մասնակցութիւն 20 ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեքանիսիէն, ուռկէօղ եւ սիւրժըթէօղ բանուորուհիներ աշխատանոցի համար:
Լաւ վճարում:
Դիմել՝
Ets. VANBEL
144, Rue du Chemin Vert, Paris (11e)
Tél. : ROQ. 26-58

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՂԸ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի եւ իր շրջանի նորընտիր Հայ Խորհուրդը կը հրաւիրէ իր զաղութը ներկայ գտնուելու դասախօսութեան մը, այս կիրակի (25 Ապրիլ) առաւօտեան ժամը 10ին՝
Maison du Peuple, Salle No 13
Sujet : « *Génocide de 1915, Conséquences et perspectives*
Կը դասախօսեն՝ Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան Էքսի մասնաճիւղէն Ցակոբեան Շարլ եւ Սաաթճեան Մաքս:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՄԱՏՈՒՈՒՄ — ՄԻՕՏՈՒ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ ժամը 10,30ին: Ցետ պատարագի ոգեկոչում հայ նահատակներու 56րդ տարեդարձին առթիւ եւ անոնց յիշատակին նուիրուած երգեր:

Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պատարագ կը մատուցուի մեր մկրտուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար:

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, հայրապետական ճայնաւոր պատարագ Նոթըը Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:
Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Վիէնի Հայ Ազգային Միութիւնը, Աճի կոմիտէն եւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը կ'ողբան իրենց նախագահին եւ ընկերոջ՝
ՄՈՒՇԵՂ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ
կսկծալի մահը, Վանեցի, 61 տարեկան:
Թաղումը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 22 Ապրիլ ժամը 14էն Սէն Թ'Անտրէ լը Պա:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ամասիացի հայրենակիցներու նախաձեռնութեամբ 25 Ապրիլ կիրակի, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն եւ պատարագ պիտի մատուցուի 1915ի Ամասիացի նահատակներու յիշատակին:
Երգեցողութեանց պիտի մասնակցին՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան եւ Պր. Միքայէլ Գարանֆիլեան: Երգհոնը պիտի նուագէ Պր. Աբա Պարթեւեան:
Շոգեկառք կառ տիւ Նոռէն ժամը 10,40, 11,10:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն կազմակերպած է Մարսէյլի շրջանի բոլոր ընկերներու ու Նոր Սերնդականներու համար դասախօսական բացառիկ հաւաքոյթ մը:
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ:
«Հ. Ց. Դ.ի դերը վերջին չորս տարիներու ընթացքին» նիւթի շուրջ:
Ուրբաթ 23 Ապրիլ ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ, 12–14 Ռիւ Սէնք Պագիլ:

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն այրի Տիկին Սրբուհի Տէր-Գալուստեան իր ամուսնոյն՝ Դաւիթ Տէր-Գալուստեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ իր բոլոր հին ու նոր ննջեցեալներու յիշատակին կը նուիրէ 50 ֆր. Շաւիլի եկեղեցիին, 30 ֆր. Կապ. Խաչի կայանի եւ 10ական ֆր. «Յառաջ»ին ու «Հայաստան»ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՅՆՔ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար. 90 ֆր. Վեցամսեայ 50 ֆր
Արտասահման Տար. 115 ֆր. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
23
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
23 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12097

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.097

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԵ՛ՆՔ ՄՈՌՆԱՐ

Տարին մէկ օր — Ապրիլ 24ին — ջերմեռանդութեամբ ու երախտապիտու-թեամբ կ'ոգեկոչենք պաշտելի յիշատակը մեր նահատակներուն, որոնք զոհուեցան յանուն ազգութեան ու հայրենիքի:

Ապրիլ 24ը խորհրդանշական թուական մըն է սոսկ, նշելու համար 1915ի այն չարաշուք օրը, երբ մեր դարաւոր խաղաղ ու նեղսմիտ զահիճը անպատկառօրէն պատռեց իր զազրելի դէմքը ծածկող դիմակը: Այդ անիծեալ օրն է, որ ցեղասպան թուրք կառավարութիւնը ահաղանդ հնչեցուց եւ սկսաւ վայրագօրէն զոր-ծազրել Հայութիւնը արմատէն բնաջնջելու իր դիւային ծրագիրը:

Սակայն մեր ողբերգութիւնը Ապրիլ 24ին չսկսաւ: Շատ աւելի հին է անիկա: Սկսաւ այն օրը, երբ մեր դարաւոր ու փառաւոր հայրենիքի ինկաւ կեդրոնա-կան Ասիոյ խորերէն խուժող կիսավայրենի, վայրագ ամբոխ մը, որուն նպատակն էր ոճրագործ կրունկներուն տակ:

Միայն մէկուկէս միլիոն չեն մեր նահատակները: Բազմաթիւ միլիոններու կը հասնի անոնց թիւը սարսափելի վեց դարերու ընթացքին: Անհամար են ու անհաշիւ բոնի իսլամացուածները, առե-ւանգուած եւ անպատուուած մեր կիներն ու աղջիկները:

Մեծ եղեռնէն քանի տարի առաջ, 1894ին 1896, կարմիր Սուլթանը 300·000 անմեղ ու անպաշտպան հայորդիներու ա-րիւնով ներկեց Հայաստան աշխարհը՝ մէկ ծայրէն մինչը:

1909ին ոճրագործ Իթթիհատի սահմա-նադրական կառավարութիւնը 30·000 Հայերու արիւնը խմեց Կիլիկիոյ չէն քա-ղաքներուն եւ աւաններուն մէջ:

Ձե՛նք մոռնար մեր այս մարտիրոսներն ալ եւ մեր մէկուկէս միլիոնին հետ եր-կիւղածութեամբ կը խոնարհինք նաեւ անոնց խնկելի յիշատակին առջեւ:

Արցունք չէ մնացած մեր աչքերուն մէջ՝ ողբալու համար մեր նահատակները:

Սգատօն չէ, որ կը կազմակերպենք այլեւս դամբանական խօսելու համար:

Յիշատակի տարեկան հաւաքոյթները ամէն մէն ե՛չ թէ սգալու, այլ վերա-նորոգելու մեր ուխտը: Ուխտ՝ անկուն կամքով եւ անխախտ հաւատքով հետա-մնելու մեր Դատը: Աչխարհի բոլոր դատերուն ամէնէն արդարը:

Մեր նահատակները զոհուեցան յանուն Հայկական Դատի: Այսինքն յանուն սե-փական հայրենիքի: Յանուն մեր հայրե-նական արդար ժառանգն եղող պատմա-կան հողերու ազատագրութեան:

Այսօր հայրենիքի թէ սիւրմքի մէջ ազ-գովին կը պահանջենք «մեր հողերը», ո-րոնք ցարդ բռնապրաւուած կը մնան ցե-ղասպան ազգին կողմէ:

Ձե՛նք մոռնար մեր իրաւունքները:

Պահանջատէր ենք ու պիտի չդադա-կենք մնալ, մինչեւ արդար հատուցում:

Պիտի օգտագործենք ամէն առիթ, բա-րեկամին ու թշնամիին յիշեցնելու հա-մար, որ անպայման պէտք է դարմանուի դարաւոր մշակոյթի ու բաղաքակրթու-թեան տէր հայ ազգին հանդէպ գործուած անիրաւութիւնը:

Աչխարհի ներկայ քաղաքական խառնակ կացութեան մէջ Հայկական Հարց չկայ դիւանագիտութեան սեղաններուն վրայ:

Սակայն վստահ ենք թէ պիտի գայ այդ օրը:

Եսասէ՛ր աչխարհ, ուր բիրտ ուժն ու նիւթական շահը գերադասից են քան բա-րոյական արժէքները: Ուր ցեղասպանը կը քաջալերուի ու կը վարձատրուի, փոխա-նակ պատժուելու եւ անարդութեան սիւ-նին գամուելու:

Այսօր, Մեծ Եղեռնի ոգեկոչումի՛ն առ-թիւ, անդամ մը եւս կը կրկնենք թէ եր-բե՛ք չենք մոռնար մեր Դատը, մեր ան-մահ նահատակներու կտակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՆԻՍՏԸ

ԱՐԳԵԼՔԻ ԲԱՆԱՁԵՒԸ
95 ՁԱՅՆ ՍՏԱՅԱՒ

Պարզ է որ սկզբունքի հարց էր մի-այն արգելքի բանաձեւ մը ներկայացնել Ազգ. Ժողովի մը մէջ, որ չատ նման է «անպատեհի ժողովին», այսինքն մեծա-մասնութիւնը ապահով է եւ Շապան ոչ մէկ վախ կրնար ունենալ, թէեւ զգալի էր որ նոյնիսկ մեծամասնութեան կամ անոր մօտ հոսանքներուն մէջ, որոշ անա-խորժ մթնոլորտ մը կայ եւ խօսքերը չեն բաւեր ամէն բան կարգադրելու համար: Արդարեւ խօսք առնողներուն մէջ, կառա-վարութեան եւ մեծամասնութեան «ազ-դական» խմբակցութիւններու պարա-գլուխները չվարանեցան քննադատելու Նա-խարարապետը եւ իրենց յուսախաբութիւ-նը յայտնելու: Ասոնց կարգին փիէր Սիւտրօ եւ մանաւանդ Ալէն Փէյրեֆիթ: Ընդդիմադիրներու չարքին Միթերանն է գլխաւոր բանախօսը, որ կ'եղրակացնէ իր քննադատական ելոյթը, յիշելով արաբա-կան առած մը «եթէ քու իշխանութիւնդ այլեւս յարգուած չէ, կը նշանակէ թէ ուրիշ իշխանութիւն մը արդէն ճամբայ ելած է»: Եթէ ընդդիմադիրները առա-ւելաբար կը քննադատեն տնտեսական տեղեայլը, ընդհ. բարգաւաճման բացա-կայութիւնը, համալարանին խառնակ վիճակը, Շապանի կողմնակիցները առա-ւելաբար յուսախաբ են Ալժերիոյ հետ պատահած խզումէն, որու մասին բաւա-րար չեն դոներ Նախարարապետին տը-ւած բացատրութիւնները:

Շապան Տելմաս պատասխանեց ընդդի-մադիրներուն 35 վայրկեան տեւող ճա-ռով մը: Բարեացակամ չէր եւ նոյնիսկ յաճախ կծու չեչտով: Կը զտնէ որ ինչ որ կ'ըսէ ընդդիմութիւնը սխալ է, կը ծանրանայ գլխաւորաբար Միթերանի ը-սածներուն, չեչտելու համար.— «Տա-ղանդով ճառ մը արտասանեցիք, որմէ բան մը պիտի չմնայ: Արեւելքցի մտա-ծողի մը խորհրդածութիւնը յիշեցիք «եթէ իշխանութիւնդ այլեւս յարգուած չէ, կը նշանակէ որ ուրիշ իշխանութիւն մը ճամբայ ելած է»: Զո՛յչ եղէք, պ. Միթերան, եթէ ուրիչ իշխանութիւն մը ճամբայ ելած ըլլար մինչեւ իշխանութեան գլուխ հասնելու, պիտի կրէիք արկածա-խնդրութիւնը բոլոր անոնց որոնք կը խոր-հին թէ հարկ եղածին չափ երկար դգալ մը գտած են սատանային հետ ճաշելու համար: Ձեզի համար անհաճոյ պիտի ըլ-լայ եւ ցաւալի է բայց Ֆրանսայի համար այդ պիտի նշանակէր վերջը՝ իր ազատու-թիւններուն եւ ատիկա քիչ մը չատ կ'ըլ-լայ»:

Ցետոյ ըստ աւանդութեան, խորհրդա-րանական խմբակցութեանց պետը բեմ կը բարձրանայ բացատրելու համար իր քուէարկութիւնը:

Արգելքի բանաձեւը պէտք է ստանար 244 ձայն, որպէսզի կառավարութիւնը տապալի, ստացաւ միայն 95 ձայն, ասոնք էին նախ 43 ընկերվարականները եւ 34 համայնավարները, ապա 17 ոչ-արձա-նագրուած երեսփոխաններ (գրեթէ բո-լոր արմատականները) եւ կարգ մը ու-րիշներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարապետն ու Ար-տաքին Նախարարը Պելկրատ մեկնեցան Հինգշաբթի օր: Խօսակցութեանց դիմա-ւոր առանցքը պիտի կազմէ երկու երկիր-ներու առեւտրական փոխանակութիւնը: Ներկայիս Եւկոսլաւիոյ արտածումներու կէսին մէկը Ֆրանսա 4 առ հարիւրէն նուազ բաժին ունի, մինչդեռ 14 առ հա-րիւր է Իտալիոյ եւ 12 առ հարիւր Գեր-մանիոյ համար: «Ռընօ» կը ծրագրէ ինք-նաշարժի գործարան հաստատել Եուկո-սլաւիոյ մէջ՝ 35·000 բանուորներու դործ հայթայթելով:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Նովոյէ Վրեմիա» քա-ղաքական չաբաթաթերթը անդրադառնա-լով չինեւամերիկեան մերձեցումի ճիգե-րուն կը գրէ, թէ փեքինի բաղձանքն է օր մը պատերազմ հրահրել Խորհ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ: Խօսելով ա-մերիկացի մարզիկներու Չինաստան այ-ցելութեան մասին թերթը նկատել կու-տայ, թէ փեքին հակապաղթատիրութեան դէմ իր պայքարը պէտք է տանի «ոչ թէ խօսքերով, այլ՝ գործով»: Բրեժնեւ ոչ մէկ խօսք ըրաւ «փինկ-փոնկի քաղաքա-կանութեան» մասին, երբ 23 վայրկեան տեւողութեամբ խօսեցաւ պուլկար Հա-մայնավար կուսակցութեան համագումա-րին, Սոֆիա:

Չիլիի առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքեց Չինաստանի հետ: Չիլի Չինաս-տանի պիտի յանձնէ բուրդ, պղինձ, ար-ուեստական թել եւայլն, իսկ Չինաստան փոխարէնը մեքենաներ, քիմիական ար-տադրութիւններ, պահածոներ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Արտաքին նախարարը՝ Ա-պուհամատ յայտարարեց, թէ Մ. Նա-հանգներու Արտաքին նախարարը պէտք ըլլար պիտի այցելէ Մայիսի սկիզբը: Ու-ճերս նպատակ ունի չրջագայելու Մերձ. Արեւելքի երկիրները:

ՔՈՄՊՈՃԻ հրաժարեալ վարչապետը՝ Զօր. Լոն Նոլ ընդունեցաւ նախագահին առաջարկը՝ չարունակելու իր պաշտօնը: Զօրավարը մառեչալի աստիճան ստացաւ:

ՍԻՑԼԱՆԻ բանակի ընդհ. հրամանատա-րը յայտարարեց, թէ ցայսօր սպաննուած են 450 ըմբոստներ: Երկու հազար գերի բռնած է բանակը: Համաձայն Զօր. Տան Աթիկալի՝ կղզիի 9 չրջաններ ըմբոստնե-րու հակակշռին տակ կը գտնուին: Հրա-մանատարը հաստատեց նաեւ «Միկ-17»ե-րու չանճնումը Սկյլանի ճշդելով սա-կայն, թէ խորհրդային օդանաւորդները պիտի չմասնակցին զինուորական դոր-ծողութիւններու: Մարզիչներ են: Սկյլան ծայրայեղ ճախերու ըմբոստութենէն ի վեր զինուորական օժանդակութիւն կը ստանայ Անգլիայէ, Հնդկաստանէ, Փա-քիստանէ, Մ. Նահանգներէ եւ Խորհ. Միութենէ:

ՇՈՒԻՑԻ կառավարութիւնը բողոքեց Մոսկուայի՝ խորհրդային հիւպատական ոստիկի պայթումի փորձին համար:

ՀԱՆՈՑԻ պատուիրակը՝ փարիզի խա-ղաղութեան ժողովին յայտարարեց, թէ պատրաստ են ազատ արձակելու ամերի-կացի գերիները, երբ Ուաչինկթըն հա-ղորդէ ճշդրիտ թուականը ամերիկեան ուժերու հեռացումին, Հարաւ. Վիէթ-նամէն:

ԲՐԵԺՆԵՒ Սոֆիայի մէջ անդրադար-ձաւ խորհրդային «Սալիւտ» սարքին ար-ձակման, զայն նկատելով կարեւոր հան-դերձան մը արտերկրի ուսումնասիրու-թեան ճամբուն վրայ: Գիտական աչ-խարհը որոշ տուեալներու հիման վրայ կ'ակնկալէր նոր սարքերու արձակում մը՝ արտերկրի կայան մը հաստատելու հա-մար: Ցարդ նոր արձակումներ չկատար-ուեցան, ինչ որ երկու ենթադրութիւն-ներու դուռ կը բանայ: Կամ՝ ռուս դիտ-նականներու ծրագիրը կը նախատեսէր միայն «Սալիւտ»ի արձակումը իրրեւ նախափորձ, կամ՝ «Սալիւտ»ը ձախողու-թիւն արձանագրած է:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդի ընթացքին ե-լեմտական նախարարը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն յայտարարեց թէ 5,7 առ հարիւրի նախա-տեսուած աճման սակը ամէնէն բարձրն է այն ազգերուն մէջ զոր կարելի է բաղ-դատել Ֆրանսայի:

ՓԱՐԻԶԻ կառքերու ցուցահանդէսը տե-ղի պիտի ունենայ Հոկտ. 7էն 17 ինչպէս որոշուած էր հակառակ ներածողներու մասնակցելու մերժումին: Ծանօթ է որ օտար կառքեր արտադրողները զժգոհ են որ 1969էն ի վեր իրաւունք չեն տրուիր յաւելում ընելու իրենց չահաբաժնին վը-րայ:

ՊԵՆԺԱՄԻՆ ՄԵՆՏՈՉԱ, նկարիչը որ 1970 Նոյեմբեր 27ին փորձած էր Պապը սպաննել Մանիլլայի օդակայանը, դատ-ուեցաւ առջի օր եւ չորս տարի ու երկու ամիս բանտարկութեան դատապարտուե-ցաւ:

ԱՆԳԼԻՈՑ թագուհին 45 տարեկան եղաւ Ապրիլ 21ին եւ մեծարժան չրջանակի մէջ տօնեց իր տարեդարձը: Ցունիսին է, ըստ աւանդութեան, որ պաշտօնապէս կը տօնուի թագուհիին տարեդարձը:

ՆԻԻ ԵՈՐՔի մէջ ձերբակալուած է Ռաբբին Քահանը, որ հրէական ծայրա-յեղ հոսանքի պարագլուխն է: Առջի օր կը մասնակցէր ցոյցի մը ի նպաստ Իրաքի Հրեաներուն, ՄԱԿի իրաքեան պատուի-րակութեան կեդրոնատեղիին առջեւ: Իր-մէ զատ եօթը հոգի ալ ձերբակալուած է:

ԳՈՒՐԳԻԷՆ ԲՈՐԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

Երեւանի մէջ Ապրիլ 14ին մեռած է բա-նաստեղծ եւ թատերագիր Գուրգէն Բոր-եան: Ողբացեալը վերջին տարիներուն Հայաստանի Մշակոյթի փոխ-նախարար էր:

Ծնած էր Շուշի, 1915ին: 1920ին ըն-տանեօք կը հաստատուի Երեւան, ուր կը ստանայ իր նախնական եւ միջնակարգ կրթութիւնը:

Գրական առաջին գործը՝ «Բանաստեղ-ծութիւններ» խորագրին տակ լոյս կը տեսնէ 1937ին: Երկու տարի՝ 1939ին եւ 1940ին կը խմբագրէ «Գրական Թերթ»ը: Բանաստեղծը յաջորդական կարգով լոյս կ'ընծայէ « Արեւի համբոյր » պոէմը (1937), « Ճանապարհ դէպի ծով » քեր-թուածները (1940), «Մարտիկի երդումը» բանաստեղծութիւնները (1941), « Կրակէ լեզուով » քերթուածները, ինչպէս նաեւ «Հրացոլք» (1945), «Ծագկեփունջ (1946), եւ բանաստեղծական այլ հատորներ:

Գրած է նաեւ թատերախաղեր, ինչ-պէս՝ «Բարձունքներուն» «Նոյն յարկի տակ», «Կամուր» եւայլն:

« Հայաստան » հրատարակչականը 1966ին լոյս ընծայեց բանաստեղ-թատե-րագիրին «Ընտիր երկեր»ը մէկ հատորով:

Եղած է «Սովետական Գրականութիւն» եւ « Լիտերատուրնայա Արմենիա » ամ-սագրերու խմբագիր: Վարած է Գրող-ներու Միութեան վարչութեան քարտու-ղարի պաշտօն:

ԱՆՈՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՅՈՒԱԾՔԸ

Կը թուի թէ դեռ երէկ էր: Ժումբ – խումբ գացին ու չեկան: Կարաւան–կարաւան քաշուեցան, ու չեկան...

Ո՞վ կրցաւ սերտել անոնց վերջին նայուածքը: Մորաստուգուիլ անոնց ուժասպառ աչքերուն մէջ, կարդալու համար, անհուն տառապանքին հետ՝ անասան հաւատքը:

Ապահովաբար թշնամին ալ, երբ արիւն կը լակէր անասնօրէն, սարսափեցաւ ա–նոնց վերջին ակնարկէն:

Եւ անչուշտ աւելի կատղեցաւ, իր մա–հավճիռը տեսնելով հարիւր հազարաւոր զոհերու չեչտակի նայուածքին, անոնց վերջին կայծերուն մէջ:

Ահա առաջին կարաւանը Պոլսէն: Մեծ մասով մտաւորականներ, կալանաւոր–ուած՝ դիւերանոց: Համաձայն մասնաւոր ցանկի մը որ կը հաղորդուէր կնքուած պահարաններով:

Ներկայացուցիչներ՝ բոլոր ասպարէզ – ներէն: Ականաւոր դէմքեր, — կուսակ–ցական, ազգային, մինչեւ անգամ պետա–կան: Մօտակայ պահականոցը, յետոյ հեռը: Բանտ, ապա չոզենաւ եւ դէպի Ա–նատօլու փոխադրուած, խառն ի խուռն:

Ճակատագրի եղբայրներ են, այլեւս, բոլորն ալ: Ծանօթն ու անծանօթը: Բա–նատեղծն ու առեւտրականը: Թունդ կու–սակցականն ու բարի քրիստոնեան: Երի–տասարդն ու տարեցը: Առանց դաւանանքի խտրութեան:

Ե՛ւ անոնք որ դլուխ դլխի կը ազնէին յանուն ժողովուրդի բարօրութեան: Ե՛ւ անոնք որ ճակատ յարդարած էին փոխա–դարձաբար, նոյն այդ գործունէութեան համբուն վրայ:

Նոյն « տեղական գործողութիւնները », ամբողջ Թուրքիոյ տարածութեան վրայ: «Զգուշական միջոցներ, յանուն ապահո–վութեան»: «Քանի մը հարցումներ, ու–րիչ ոչինչ»:

Նախ փոքր, յետոյ աստուածաթիւ խում–բերով դէպի արդելարան՝ բոլոր անոնք որ կրնային դեր մը կատարել որեւէ քա–ղաքի, աւանի, դիւղի կամ հիւղակի մէջ:

Ապա կարաւանները, հարիւրներով եւ հազարներով: Միշտ խառն ի խուռն: Գիւ–ղերէն, դաշտերէն դէպի քաղաք կամ ուղ–ղակի դէպի սպանդանոց: Եւ քաղաքներէն ալ դէպի անծանօթ ճամբաներ:

— «Քանի մը օրուան համար է: Տուն–տեղ կղզեցէք: Բանալիները կառավա–րութեան կը յանձնէք, վերադարձին կը առնաք...»:

Ահա կարաւան մը քաղաքէն մէկ–երկու ժամ անդին, բայց դաշտի մը վրայ, ձորի մը մէջ կամ դետի մը ափը: Այր եւ կին անջատուած: Այրերը իրարու կապուած երկու–երկու կամ չորս–չորս: Կիները եւ աղջիկները՝ աւարի տրուած:

Սկսած է դիւային խրախճանքը՝ արիւ–նածարաւ ախորժակներով: Բնաջնջումի ամէնէն զազանային, աներեւակայելի մի–ջոցներով:

Եթէ կարելի ըլլար կարդալ ու արձա–նագրել հարիւր հազարաւոր աչքերու վերջին նայուածքը, արեան ճապաղիք – ներու մէջ, դուք անոնց խորը պիտի դըտ–նէիք միայն մէկ խորհուրդ, իրրեւ յաւի–տենական պատգամ.

— Թշնամին իր դերեզմանը կը փորէ անդօր կատաղութեամբ...

Եւ պիտի յիշէիք մարդաբէական պատ–գամը Յրիմեան Հայրիկի.

— Այլ մխիթարեա՛ց, մխիթարեաց, Մայր Հայաստան, զի դու սովորած ես ցաւեր ու վիշտեր կրել, հազար անգամ մահաբեր եր–կունքներ զբեզ ըմբռնեցին եւ դու հան–դուրժելով անցուցիր երկունքներդ եւ ողջ մնացիր: Հազար բիւր աղէտներ տեսար, միշտ որդիքներդ գրկէդ վարատեցան, բայց դու երբեք չվհատեցար, զի ոգիդ պողպատի նման պինդ եւ անկուռն է: Հա–զար անգամ գերեզմանին դուռը հասար, թշնամիներդ տեսան՝ ծափ զարկին, թէ վա՛շ, մեռաւ Մայր Հայաստան, եւ դու անդրէն Ղազարոսի նման վերածնար գե–րեզմանէն»:

Հայկինչ Սարսաիներէն քանի՞ տարի վերջն էր որ մասամբ կը մխիթարուէր Հայաստան, անկախութեան կորիզ մը կազմելով սահմանէն անդին: Ապահովե–լով ափ մը հող, որուն աճման հեռանկարն իսկ կատարեալ մղձաւանջ մը դարձած է «յաղթական» Ալլահին համար:

1950 Շ.

ՅՈՒՇԵՐ ԱՆՅԵԱԼԷՆ

Երկու հայորդիները, երկուքն ալ ապ – րած աքսորի դառն ու սարսափելի օրերը· իւրաքանչիւրէն մէկ մէկ դրուագ՝ երբ այսօր երկուքն ալ յանձնուած են յաւի – տենականութեան... Առաջինը՝ Կիւրեղ Մրայեան, աշխատակից «Ցառաջ»ի եւ հեղինակ երկու դիրքերու, երկրորդը՝ Ա֊չատուր Սողիկեան, ինքն իր մէջ ամ–փոփուած Զոմի նախկին անդամ մը:

... էր երբեմն, հազարներու հետ բո–լորս ալ ապաստան դտած ասպնջական Ֆրանսայի ազատ հողին վրայ, բոլորս ալ երիտասարդ, բոլորս ալ ունէինք աքսորի կեանքէն տեսակ տեսակ դրուագներ· մեր միակ միխիթարութիւնը իրարու քով հա–ւաքուելով ու մեր անցեալի կեանքէն դէպ–քեր պատմելով դիրար մխիթարելն էր· այդ օրերուն ապագայի մասին ո՞վ կը մտածէր· էականը այն էր որ ողջ էինք մնացեր ու ազատ երկնքի տակ ապրելու ու չնչելու իրաւունք ունէինք:— Կիւրեղ Մրայեան, միշտ խորհրդաւոր մռայլու – թիւն մը դէմքին, ի՞նչ տեսակ հոգերով տարուած, չես դիտեր: «Հովիւ եղած Թրքական դիւղի մը մէջ ճէմալ անու – նով, թաղուած էի աղտոտութեան ու ո–ջիլներու մէջ, կ'ըսէ· այդ օր բաց դաշտի մը մէջ եմ, ոչխարները ու կովերը թո–ղած եմ իրենց բախտին, կը նեղուիմ ան–պիտան ոջիլներէն, որոնք լեցուած են հագուստիս բոլոր ծալքերուն մէջ· մըր–ջիւններու բոյն մը նշմարեցի, հանուե–ցայ· հագուստներս փռեցի անոնց բոյնին մօտ, կէս ժամ ետք հագուստներս մաք–րուած էին ոջիլներէ...

Օրերը կը չարունակուէին սովորական կերպով, անօթի՛ էի թէ կիսամերկ, այդ չէ կարեւորը, ինծի պէս չատեր կային· կ'ուզեմ պատմել դէպք մը, որ արժանի է յիշատակութեան: Թուրք ոստիկանու–թեան քիթը հոտ կ'առնէ որ Ծովք Կէօլ–ճիւքի կղզիին մէջ ապաստանած Հայեր կան, ամէն միջոցաւ կ'ուզեն կղզին դրա–ւել, նաւակներով կը չարաչանան ու կը դիմաւորուին հրացանաձգութիւնով· նա–ւակները իրենց ուղղութիւնը փոխելով կուգան նախկին վայրը:

Կը սկսին եղերքէն կրակել կղզիին վրայ անպատկառ հայհոյութիւններով· պէտք է կղզին գրաւէին ու վերջ տային Հայե–րու դոյութեան, բայց... առանց կո – րուստի, կ'արժէ՞ որ կեանքերու հա–մար վտանգէին իրենց կեանքը· իրենք ըն–տանիք ունէին, զաւակներ ունէին: Ոստի–կանական խումբը կը զօրանայ ուրիշնե – րով: Անվերջ հրացանաձգութիւն, դի–մացէն ոչ մէկ պատասխան, նաւակները փոխելով իրենց ուղղութիւնը կը չարա – չանան ու ոտք կը դնեն կղզիին մէջ· խան–դավառութիւն, ծայրայեղ զգուշութիւնով ու ամէն հաւանականութեան դէմ հրա – ցանները պատրաստ չարաչանալով կը նշմարեն մարդկային էակ մը, ո՛չ մէկ չարժում, սպաննուա՞ծ է թէ վիրաւոր – ուած· աւելի մօտենալով կը դտնեն ա–ռաձին աղջիկ մը փոքր մը վիրաւոր: Ոստիկանական հրամանատարը ամօթա–ծութենէ՞ թէ խղճահարութենէ տարուած կը չնորհաւորէ Հայուհին, արհամարհա–կան ակնարկ մը նետելով իր նուիրեալ–ներուն — մէկի դէմ քանի մը տասնեակ հոգի: Թրքական հերոսութե՜ան մէկ պատկերն է այս»:

Կիւրեղ Մրայեան կը պատմէր այս դէպքը յուղումով աչքերը լեցուած ու դառնութեան զգացումով:

Երբ այս տողերը կը գրեմ, միտքս կ'իյ–նայ Արաբկիրցի երկու պատանի եղբայր–ներու սպանութեան պարագան: Թրքական դիւղի մը մէջ ապաստան եմ դտած չբր–ջանի ջարդարարներու մաս կազմող դիւ–դապետի մը տունը· ինծի չնորհած են նաեւ Թրքական անուն մը: Նոյն դիւղին մէջ ապաստանած են եղեր Արաբկիրցի երկու պատանի եղբայրներ, որպէս կօչ–կակար, ի խնդիր իրենց կեանքի փրկու–թեան պատսպ մը հայի համար պիտի աչ–խատէին ամբողջ դիւղացիներու կօչիկ – ները նորոգելով: Գոհ էին երկու եղբայր–ները, որ չնորհիւ իրենց արհեստին փըր–կած էին իրենց կեանքը սպանդէն: Գոհ էին նաեւ դիւղացիք որ առանց վճարումի իրենց կօշիկները նորոգող կայ: Սակայն չես դիտեր ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, կ'արթննայ Թուրքերու վայրենական բը – նազդը· կ'որոշեն սպաննել երկու եղբայր–ները: Ոանդավառութի՛ւն հերոսութեան վայրենական զգացումով· ամբողջ դիւղը երկու պատանիներու դէմ...:

Առաւօտ մը երկու եղբայրները իրենց առաջն առած՝ հրէշային ծրագիրը դոր–ծադրելու կ'երթան: Պատանիները կ'ա – զաչեն, դուէթ կը հայցեն, խղճահարու – թեան ամէն խօսք կ'անցնի ապարդիւն: Գիւղէն քանի մը մեթր հեռու կը հասնին ապառաժի մը գագաթը, իրենցմէ ամէնէն քաջը կամաւոր կը յառաջանայ, եւ եր–կուքը մէկէն կը հրէ ապառաժէն վար, խորհելով որ դեռ չեն մեռած, ուրիշ կա–մաւորներ ալ միանալով կը սկսին վրան–նին քարեր գլորել, ու իրենց քաջութիւնով վերջ կուտան անոնց մատղաշ կեանքին: Հերոսանալու նմանութեան եղր մը չէ՞ք դտներ Ծովք Կէօլճիւքի կղզիին վրայ արշաւող ոստիկանական խումբին ու դիւ–ղացիներու վոհմակին միջեւ: Այսպէս է Թրքական հերոսութիւնը...

Ա֊չատուր Սողիկեան, ինչպէս ըսինք, ինքն իր մէջ ամփոփուած չափահաս որ–բերու նախկին անդամ մը: Երկու հոգի ենք սեղանի մը չուրջ· աչքն ձախէն խո–սակցութիւնները, յետադարձ ակնարկ մը· խօսակցութեան նիւթը կը դառնայ աք–սորի չուրջ· նախադգացո՞ւմ մը, որ օրե–րը համրուած են· կը սկսի յուղումով.— Թրքական դիւղի մը մէջ ծառայութիւն կ'ընեմ, կը չարունակէ խօսակիցս, երե–կոյ է· արեւը մօտեցած մայրամուտին, փոքր հրապարակի մը վրայ այր մարդիկ բաժնուած դանազան խումբերու կը սպա–սէին իրիկուան հոճայի էզանին: Գիւղի աղաներու կարգին դասուած մէկը մօտե–նալով մեր խումբին, — Այսօր կեավուրի մանուկ մը մաքրեցի, կ'ըսէ հպարտօրէն, փոքր հայ տղեկ մը 8 կամ 10 տարեկան, ինքն ալ չի գիտեր թէ ինչպիսի՞ հրաչքով ինկած է այդ գիւղը ուժասպառ, անօ–թի· ցորենի արտի մը քովէն անցած ա – տեն կանդ կ'առնէ, արդեօք իրենք ալ ունէի՞ն ցորենի արտեր, Թերեւս. ո՞ւր մնացին ծնողքը, ո՞ր քարի տակ կամ ճո–րի մէջ· ինչո՞ւ գինքը այդպէս մինակ ձգեցին անտէր, անպաշտպան. ի՞նչ ընէր, ո՞ւր երթար· պատանիի գլխուն մէջ ա–սոնք բոլորը երազներ էին· այդ պահուն բան մը չի յիշեր, միակ մէկ բան գինքը կը չարչարէ, անօթի էր, վիզը ծուռ կը նայի առջեւը փռուած ցորենի արտին, հատ մը փրցնե՞ր, կ'երկարէ ձեռքը ու ցորենի հատ մը փրցնելով, ցորենի հա–տիկները կը տեղաւորէ ափին մէջ· ինչպէս անզգը ժայռի դագաթին նստած կը հսկէ իր որսին, նոյնպէս այդ դիւղին ազա կոչեցեալը հրացանը ձեռքին կը դիտէ ե–րեք տղեկին չարժումները· տղեկը հա – պիւ ցորենի քանի մը հատիկ բերանը զը–րած, հրէշը կը քաշէ հրացանին բլթակը ու տեղն ու տեղը կը սպաննէ հէք ման–կիկը· իրրեւ հերոսութիւն այս դէպքը կը պատմէ իրիկուան էզէնէն առաջ եւ յետոյ մզկիթ կը մտնէ աղօթելու· կեա–վուր մըն էր սպաննած, ուրեմն արքա – յութեան դուռը բաց էր իր առջեւ... Քիւրտ մը, կ'ըսէ խօսակիցս, կը դտնուէր քովս, աղան հպիւռ խօսքը աւարտած, Թրքական հայհոյանք մը կը չարտէ երե–սին ըսելով.— Աւօ՛թ քեզի, եթէ այդ տղեկին վրէժը չլուծեմ, որպէս մարդ թող դոյութիւն չունենամ աշխարհի վը–րայ: Իսկ ես դլխիկոր բռնեցի տունին ճամբան. Աստուած զօրութիւն պէտք է ցոյց տաս մարմնջեցի:

Գիշեր է, պառկած եմ անկողնիս մէջ, աչ ձախ կը թաւալիմ, քունս չի տանիր· միտքս կը չարչարեմ հազարումէկ տեսակ խորհուրդներով, ազգային դժբեմ կեր – պարանքը ուրուագծուած աչքերուս առ–ջեւ· ռահաձայն մը կը լսեմ· մէկը դրան առջեւ կանդ կ'առնէ, կը բախէ դուռը ու առանց սպասելու ներս կը մտնէ· աղային կինն է, քովս կուգայ պաղատագին՝ կ'ա–ղաչեմ չուտ եկուր, աղան ծանր հիւանդ է, եկուր բան մը ըրէ··· Ի՞նչ կրնամ ը–նել, բժիշկ չեմ· կ'երթամ քովը· անկող–նին մէջ կը թաւալի, կ'ոռնայ, ձեռքերով կը ճանկռտէ ինչ որ հանդիպի· անմեղ կերպարանք մը առած կը նայի ինծի· երէկ հրէշ էր, այսօր զոհուելիք· չեչ–չրջում ողբերգութեան, պատանիի ուր–ուակո՞ւնն է գծուած աչքերուն առջեւ, կարծես մահը կը փնտռէ որ օրհնութիւն մըն է իրեն համար· կինը կը պղպտէ, բժիշկ մը, գնա՛ բժիշկ մը բեր:

Առաւօտ արչալոյսին ճամբայ կ'ելլեմ դիւղէն, Խարբերդ պիտի երթամ բժիշկ բերելու· ճամբան ինքնիրենս կը խորհիմ, հրէշը երէկ կը յոխորտար եւ ես ալ Աս–

Հաճի Թումիկն էր, որ Ղուկաս էֆէն–տիի կ'ուղղէր այս խօսքերը:

Վաճառականը արհամարհական նայ–ուածք մը ուղղեց պինեպանին եւ ըսաւ·

— Ժողովը լմնցաւ, եթէ ըսելիք մը ունիս դալ չարթու հոն ներկայացիր եւ ըսէ:

Եւ ուղեց ճամբան չարունակել, սակայն Հաճի Թումիկ կեցուց զայն:

— Ինծի նայէ, էֆէնտի, ղուչեց, մենք անանկ ժողով մողով չենք ճանչնար, ոա խեղճ կնկան ամսականը ինչո՞ւ կորեցիք, անոր պատասխան տուէք:

Միւս ժողովականները ուղեցին մի – ջամտել:

— Ձանըմ, հոս տեղը չէ, կիրակի օր մը եկէք, բողոք մը ունիք նէ՝ կը նայինք:

Բայց արդէն ուրիշ կողմերէ ալ ձայներ կը բարձրանային, նախատական ու ըս–պառնալից:

Նոյն միջոցին եկեղեցիին դրան մէջ ե–րեւցան Լեւոն եւ Ռոպիկ, որոնք այդ տա–րիքին կը նայէին, առանց անցած դար–ձածը հասկնալու: Հոն էր նաեւ տիկին Անթառամ, որ ինչպէս դիտէք, եկած էր Տ· Միքայէլի հետ խորհրդակցելու եւ հե–տեւեալ օրուան համար զայն հրաւիրելու պանդոկ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

ԱՆՈՆՑ ՎԵՐՋԻՆ ՆԱՅՈՒԱԾՔԸ

Կը թուի թէ դեռ երէկ էր: Ժումբ – խումբ գացին ու չեկան: Կարաւան–կարաւան քաշուեցան, ու չեկան...

Ո՞վ կրցաւ սերտել անոնց վերջին նայ–ուածքը: Մորաստուգուիլ անոնց ուժասպառ աչքերուն մէջ, կարդալու համար, ան–հուն տառապանքին հետ՝ անասան հա–ւատքը:

Ապահովաբար թշնամին ալ, երբ արիւն կը լակէր անասնօրէն, սարսափեցաւ ա–նոնց վերջին ակնարկէն:

Եւ անչուշտ աւելի կատղեցաւ, իր մա–հավճիռը տեսնելով հարիւր հազարաւոր զոհերու չեչտակի նայուածքին, անոնց վերջին կայծերուն մէջ:

Ահա առաջին կարաւանը Պոլսէն: Մեծ մասով մտաւորականներ, կալանաւոր–ուած՝ դիւերանոց: Համաձայն մասնաւոր ցանկի մը որ կը հաղորդուէր կնքուած պահարաններով:

Ներկայացուցիչներ՝ բոլոր ասպարէզ – ներէն: Ականաւոր դէմքեր, — կուսակ–ցական, ազգային, մինչեւ անգամ պետա–կան: Մօտակայ պահականոցը, յետոյ հեռը: Բանտ, ապա չոզենաւ եւ դէպի Ա–նատօլու փոխադրուած, խառն ի խուռն:

Ճակատագրի եղբայրներ են, այլեւս, բոլորն ալ: Ծանօթն ու անծանօթը: Բա–նատեղծն ու առեւտրականը: Թունդ կու–սակցականն ու բարի քրիստոնեան: Երի–տասարդն ու տարեցը: Առանց դաւանանքի խտրութեան:

Ե՛ւ անոնք որ դլուխ դլխի կը ազնէին յանուն ժողովուրդի բարօրութեան: Ե՛ւ անոնք որ ճակատ յարդարած էին փոխա–դարձաբար, նոյն այդ գործունէութեան համբուն վրայ:

Նոյն « տեղական գործողութիւնները », ամբողջ Թուրքիոյ տարածութեան վրայ: «Զգուշական միջոցներ, յանուն ապահո–վութեան»: «Քանի մը հարցումներ, ու–րիչ ոչինչ»:

Նախ փոքր, յետոյ աստուածաթիւ խում–բերով դէպի արդելարան՝ բոլոր անոնք որ կրնային դեր մը կատարել որեւէ քա–ղաքի, աւանի, դիւղի կամ հիւղակի մէջ:

Ապա կարաւանները, հարիւրներով եւ հազարներով: Միշտ խառն ի խուռն: Գիւ–ղերէն, դաշտերէն դէպի քաղաք կամ ուղ–ղակի դէպի սպանդանոց: Եւ քաղաքներէն ալ դէպի անծանօթ ճամբաներ:

— «Քանի մը օրուան համար է: Տուն–տեղ կղզեցէք: Բանալիները կառավա–րութեան կը յանձնէք, վերադարձին կը առնաք...»:

Ահա կարաւան մը քաղաքէն մէկ–երկու ժամ անդին, բայց դաշտի մը վրայ, ձորի մը մէջ կամ դետի մը ափը: Այր եւ կին անջատուած: Այրերը իրարու կապուած երկու–երկու կամ չորս–չորս: Կիները եւ աղջիկները՝ աւարի տրուած:

Սկսած է դիւային խրախճանքը՝ արիւ–նածարաւ ախորժակներով: Բնաջնջումի ամէնէն զազանային, աներեւակայելի մի–ջոցներով:

Եթէ կարելի ըլլար կարդալ ու արձա–նագրել հարիւր հազարաւոր աչքերու վերջին նայուածքը, արեան ճապաղիք – ներու մէջ, դուք անոնց խորը պիտի դըտ–նէիք միայն մէկ խորհուրդ, իրրեւ յաւի–տենական պատգամ.

— Թշնամին իր դերեզմանը կը փորէ անդօր կատաղութեամբ...

Եւ պիտի յիշէիք մարդաբէական պատ–գամը Յրիմեան Հայրիկի.

— Այլ մխիթարեա՛ց, մխիթարեաց, Մայր Հայաստան, զի դու սովորած ես ցաւեր ու վիշտեր կրել, հազար անգամ մահաբեր եր–կունքներ զբեզ ըմբռնեցին եւ դու հան–դուրժելով անցուցիր երկունքներդ եւ ողջ մնացիր: Հազար բիւր աղէտներ տեսար, միշտ որդիքներդ գրկէդ վարատեցան, բայց դու երբեք չվհատեցար, զի ոգիդ պողպատի նման պինդ եւ անկուռն է: Հա–զար անգամ գերեզմանին դուռը հասար, թշնամիներդ տեսան՝ ծափ զարկին, թէ վա՛շ, մեռաւ Մայր Հայաստան, եւ դու անդրէն Ղազարոսի նման վերածնար գե–րեզմանէն»:

Հայկինչ Սարսաիներէն քանի՞ տարի վերջն էր որ մասամբ կը մխիթարուէր Հայաստան, անկախութեան կորիզ մը կազմելով սահմանէն անդին: Ապահովե–լով ափ մը հող, որուն աճման հեռանկարն իսկ կատարեալ մղձաւանջ մը դարձած է «յաղթական» Ալլահին համար:

1950 Շ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (94)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտի միջոց մը ժամացոյցը նայեցաւ եւ դռնապանը կանչելով ըսաւ·

— Գնա նայէ արարողութիւնը լմնաս – լու մօ՞տ է:

Դռնապանը վերադարձաւ հաստատա – կան պատասխան մը բերելով:

— Ուրեմն, էֆէնտիները, ալ վերջա – ցնենք ու վար իջնենք, ըսաւ վաճառա – կանը:

Իր դիտաւորութիւնն էր հոն, եկեղե – ցիի բակին մէջ բազմութեան դուրս ելած միջոցին, դիմաւորել աղջիկն ու փեսա – ցուն եւ ասոնց հետ միասին յաղթականդ դուրս ելլել, ամէնուն աչքին առջեւ:

Ժողովականները ոտքի ելան եւ մեկնե–լու պատրաստուեցան:

Միքայէլ աղա պահ մը մօտեցաւ Ղու–կաս էֆէնտիին ու ականջն ի վար կամա–ցուկ մը փսփսաց·

— Էֆէնտի, սա պառաւին նորէն նպաստ մը կապիինք ու այսօր ալ ձեռքը քանի մը ղրուշ տայինք... քիչ մը առաջ դուրս ե–լայ, վարը եկեր կը սպասէ:

— Ո՞ր պառաւը, հարցուց վաճառա – կանը:

— Իշտէ սա Շուշանիկին մայրը...

— Բեղի չըսի, որ ատոնց խօսքը մէյ մըն ալ պիտի չընես, պատասխանեց Ղու–կաս էֆէնտի, յօնքերը պռտցելով:

Միքայէլ աղա լռեց:

— Կ'երթանք, անանկ չէ՞, ղոչեց էֆէն–տին բարձրաձայն, սենեակէն դուրս ել–լելով:

Եւ վեհափառօրէն սկսաւ վար իջնել սանդուխէն, իր հետեւը ձգած միւս ժողո–վականները:

Բակին մէջ անսովոր բազմութիւն մը կար: Հաճի Թումիկի դինեւտան բոլոր յա–ճախորդները ամբողջութեամբ հոն էին, չըվապատած իրենց պետը, որ բանկալին մօտերը կեցած էր, իր քով ունենալով Սերգիս Սմբատեանն ու Շուշանիկի մայ–րը:

Ժողովուրդը արդէն սկսած էր դուրս ելլել եկեղեցիէն:

Ցանկարծ ատենտորեան ձայն մը հնչեց բակին մէջ:

— Էֆէնտի, ինչո՞ւ սա կնկան ամսա – կանը կտրեցիք...

Հաճի Թումիկն էր, որ Ղուկաս էֆէն–տիի կ'ուղղէր այս խօսքերը:

Վաճառականը արհամարհական նայ–ուածք մը ուղղեց պինեպանին եւ ըսաւ·

— Ժողովը լմնցաւ, եթէ ըսելիք մը ունիս դալ չարթու հոն ներկայացիր եւ ըսէ:

Եւ ուղեց ճամբան չարունակել, սակայն Հաճի Թումիկ կեցուց զայն:

— Ինծի նայէ, էֆէնտի, ղոչեց, մենք անանկ ժողով մողով չենք ճանչնար, ոա խեղճ կնկան ամսականը ինչո՞ւ կորեցիք, անոր պատասխան տուէք:

Միւս ժողովականները ուղեցին մի – ջամտել:

— Ձանըմ, հոս տեղը չէ, կիրակի օր մը եկէք, բողոք մը ունիք նէ՝ կը նայինք:

Բայց արդէն ուրիշ կողմերէ ալ ձայներ կը բարձրանային, նախատական ու ըս–պառնալից:

Նոյն միջոցին եկեղեցիին դրան մէջ ե–րեւցան Լեւոն եւ Ռոպիկ, որոնք այդ տա–րիքին կը նայէին, առանց անցած դար–ձածը հասկնալու: Հոն էր նաեւ տիկին Անթառամ, որ ինչպէս դիտէք, եկած էր Տ· Միքայէլի հետ խորհրդակցելու եւ հե–տեւեալ օրուան համար զայն հրաւիրելու պանդոկ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար·)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ

ԱՂՈՒ Է ԱՂԻՔ

Մեզնից ոմանք, որոնց մեջ ես էլ եմ պատկանում, այդ հոդվածները կարդալով, կասկածանքով են նայում «Յառաջ»ի բարեխղճությանը, որ նա ամեն օր մի նոր հոդված է տպագրում, որի մեջ ամենայն ճշմարտասիրությամբ ցույց է տալիս, թե ինչպես ամերիկահայ ազգային կյանքի ամեն մի ոլորտում, ամեն մի գործունեության մեջ, ամեն մի ձեռնարկության մեջ, ամեն մի հաստատության մեջ, ամեն մի կազմակերպության մեջ, ամեն մի հիմնարկության մեջ, ամեն մի ընկերության մեջ, ամեն մի ակումբի մեջ, ամեն մի միության մեջ, ամեն մի կրթական հաստատության մեջ, ամեն մի եկեղեցական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր կազմակերպության մեջ, ամեն մի հոգևոր հիմնարկության մեջ, ամեն մի հոգևոր ընկերության մեջ, ամեն մի հոգևոր ակումբի մեջ, ամեն մի հոգևոր միության մեջ, ամեն մի հոգևոր կրթական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր եկեղեցական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր կազմակերպության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հիմնարկության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր ընկերության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր ակումբի մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր միության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր կրթական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր եկեղեցական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր կազմակերպության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հիմնարկության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր ընկերության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր ակումբի մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր միության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր կրթական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր եկեղեցական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր կազմակերպության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հիմնարկության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր ընկերության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր ակումբի մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր միության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր կրթական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր եկեղեցական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր կազմակերպության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հիմնարկության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր ընկերության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր ակումբի մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր միության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր կրթական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր եկեղեցական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր կազմակերպության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հիմնարկության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր ընկերության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր ակումբի մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր միության մեջ, ամեն մի հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր հոգևոր կրթական հաստատության մեջ, ամեն մի հոգևոր

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավօ:
45, Ռիւ լա Պոէսի (Մեթրօ Միրոմենիլ)
Նախագահութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց
Կը խօսին.— ՄԵԹր ԱՐՄԷՆ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ, ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

×

ԲՈՑԻ ԱՐՇԱՐՇՈՒՄ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը պիտի արձարձէ Անձանօթ Զինուորի բոցը 24 Ապրիլ իրիկուան ժամը 6,30ին: Կը խնդրուի Տիկիններէ եւ Օրիորդներէ, որ ուղղակի հաւաքուին Ցաղթական Կամարին տակ: Իսկ ընկեր անդամները կը հաւաքուին Շան զ'Էլիզէի եւ Ռիւ Պալզաքի անկիւնը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Սինեմա Քափիթոլի մէջ:

Պատուոյ նախագահ
Monsieur Gaston DEFFERRE
Député - Maire de Marseille
Կը խօսին
ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ ԵՒ ՎԻԿԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ
et Madame Jacqueline LECCIA
Présidente de la Section de Marseille de la Ligue des Droits de l'Homme

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հայ Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան ներքեւ ու երեք Ցարանուանութեանց եւ տեղական բոլոր հայ կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ, 25 Ապրիլ
Salle Cigale, Avenue de Saxe, à 15 h. 30
Կը խօսին.— Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Մ. ՓԱՇՔԱՇԵԱՆ (հայերէն եւ ֆրանսերէն)
Գեղարուեստական պատշաճ բաժին
Հանդէսէն յետոյ չքերթ եւ ծաղկեպսակի զետեղում
Place Belcourt, Veilleur de Pierre
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Ապրիլ 25, Սերքլը Կաթոլիքի սրահը, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգային Միութեան
Կէսօրէ վերջ, ժամը 15,30ին, պիտի կատարուի
ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՐՔԼԸ – ԿԱԹՈԼԻԿ – ՍԷՆ ԼՈՒԻ սրահին մէջ,
Պատուոյ նախագահութեամբ Վիէննի եպարքոս Պ. ԼՈՒԻ ՄԷՐՄԱԶԻ
Կը նախագահէ Պ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՄԱՇՏՈՑ ՎՐԴ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ (հայերէն – Լիոներէն)
եւ ՄՕՐԻՍ ՏՕԼՄԱՃԵԱՆ (ֆրանսերէն)

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շրջակայքի Ազգ. Միութեան, Շաբաթ, Ապրիլ 24, ժամը 9ին, պետական Թատրոնին մէջ:
Կը նախագահէ ՏՈՌԹ. ՄԱՐԳ ԳՈՀԱՐԵԱՆ
Կը խօսի Պ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Օրուան պատշաճ գեղարուեստական բաժին

ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ

Բարձր հովանաւորութեամբ Պ. ՓԻԷՌ ՄՈՒՐԷՆԻ, Տէսինի քաղաքապետ
եւ պատուոյ նախագահութեամբ ՄՈՒՇԵՂ ՃԻՑԼՃԵԱՆԻ
Կազմակերպութեամբ Մեծ Եղեռնի 50ամեակի Ցանձնախումբի
25 Ապրիլ կիրակի ժամը 11ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին
Կիրակի ժամը 15ին ոգեկոչման նուիրական հանդիսութիւն Տէսինի Մէռիի ընդարձակ սրահին մէջ
Կը նախագահէ Լիոնի Հայ Ազգ Միութեան նախագահ Պ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՕՊՕՋԵԱՆ
Կը խօսի ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԱՊԵԱՆ (Միլանոյէն)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐՆՑ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԿՈՑԹ
Բարձր Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.ՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ
իր «Ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար:

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին
dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris
Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. Ֆ. ՃԷՑՏԻ
Կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ, ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ
Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիչ, Ռոզի Վարդ եւ Նաի Գառզու, *Պարոններ՝* Կապրիէլ Արուք, Գառզու, Փրոֆ. Շառլ Տէտէեան, Էտմոն Թամիզ, իվ Վէնեան եւ Տէր-Աբրամով:
Ներկայ պիտի ըլլան նոյնպէս Պ. Լէւոն Ցովհաննեան եւ այլ անձնաւորութիւններ: Ցատկապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Ց. Դ.

ԿՐԸՆՈՂԸ.— Հ. Ց. Դաշնակցութեան Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին, դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՊՐԻԼ 24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի եւ իր շրջանի նորընտիր Հայ Խորհուրդը կը հրաւիրէ իր գաղութը ներկայ գտնուելու դասախօսութեան մը, այս կիրակի (25 Ապրիլ) առաւօտեան ժամը 10ին՝
Maison du Peuple, Salle No 13
Sujet : « *Génocide de 1915, Conséquences et perspectives*
Կը դասախօսեն՝ Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան էքսի մասնաճիւղէն Ցակոբեան Շարլ եւ Սաաթճեան Մաքս:

ԱՊՐԻԼ 24 ՎԱԼԱՆՍ

Կիրակի 25 Ապրիլ, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանդիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին:
Պատարագէն եօք թափօր համախումբ գնացքով՝ դէպի մեռելներու յուշարձանը: Ժամը 11,30ին հաւաքուիլ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ առջեւ, թափօրին մաս կազմելու համար:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՄԱՏՈՒՌ — ՄԻՕՏՈՆ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ ժամը 10,30ին: Ցետ պատարագի ոգեկոչում հայ նահատակներու 56րդ տարեդարձին առթիւ եւ անոնց յիշատակին նուիրուած երգեր:

Ս. ՊՕՂՈՍ – ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Այս կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանդիստ պատարագ կը մատուցուի մեր մեկուկէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պր. Արտաշէս Տէրտէրեան, Օր. Օր. Շուշան եւ Ժաքլին Տէրտէրեան կը նուիրեն 100 ֆր. Իսի լէ Մուլինոյի Մշակոյթի Տան իրենց մօրեղբօր՝ Աղապապ Պարսամեանի *մահուան առթիւ:*
(Մտանալ «Ցառաջ»էն):

L'AGENCE DE VOYAGES
J. Laronde & Cie
(Lic. A. 434)
1, Rue Garancière — Paris (6e)
Tél. : 633-95-60

Կը կազմակերպէ
խմբական այցելութիւն մը
ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2Է՝Ն 20

Մանրամասն յայտագիրը եւ արձանագրութեան թուղթ կը ղրկուին դիմումի վրայ:

Արձանագրութիւնները կ'ընդունուին
Ամենօրեայ գրասենեակը միշտ
ՅՈՒՆԻՍ ՄԷԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Ռոզ Տօրումեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հեղինէ Ունճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Հռիփսիմէ Տօրումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փայլակ Կիրակոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Կիրակոսեան, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ցարութիւն Կիրակոսեան, Պր. Ցարութիւն Աբրահամեան, Օր. Մարի Աբրահամեան, Տէր եւ Տիկին Բարունակ Տօրումեան եւ զաւակները (Արժանթին), այրի Տիկին Մարի Գրիգորեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տօրումեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սմբատ Գասպարեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Եղիա Ֆերհատեան եւ զաւակները (Լիոն), այրի Տիկին Թաւպրովակի եւ զաւակները (Աթէնք), ընտանիքներ Աբրահամեան, Մէնղիլճեան, Մինէճեան, Ցաչատուրեան եւ այլ պարագաները ու բարեկամները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին, զարմիկին եւ ազգականին

ԳՐԻԳՈՐ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 19 Ապրիլ, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երեքշաբթի 20 Ապրիլ ժամը 9,30ին Պոմոնի Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Փիէռի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Փրատոյի Ս. Սահակ–Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը կը յայտարարէ, թէ Ապրիլ 25 Կիրակի, Մայր եկեղեցւոյ մէջ, հանդիսաւորապէս կ'ոգեկոչուի 1915ի Ապրիլեան Եղեռնի մեր նահատակներուն յիշատակը:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Յակոբ եպս. Վարդանեան:

Ցետ պատարագի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտամունք, մեկուկէս միլիոն մեր նահատակներու հոգիներուն համար:

Ազգային բոլոր կազմակերպութիւնները, հայրենակցական եւ երիտասարդական միութիւններ եւ Մարսիլիոյ հայ համայնքի անդամներ անխտիր կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ արարողութեանց, յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար:

Պատարագ ժամը 9,40, քարոզ՝ 11, հոգեհանգիստ 11,40:

ՊԱՏԱՐԱԳ
NOTRE-DAME

Կիրակի, 25 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, հայրապետական ճայնաւոր պատարագ Նոթըր Տամի Աթոռանիստ Մայր եկեղեցիին մէջ ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն:
Կը պատարագէ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի: Ցաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Ապրիլեան տարեդարձին առթիւ, Տիկին Աղաւնի Գալֆայեան 50 ֆր. կը նուիրէ Տէսինի Ապրիլեան Ցուշարձանին:
(Մտանալ «Ցառաջ»էն):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝
«Մեր ազգային առաջադրութիւններուն ընդառաջ եւ անընդառաջ պայմանները»
Ապրիլ 27, Երեքշաբթի ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 12-14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ:
Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 90 փր.	Վեցամսեայ 50 փր
Արտասահման	Տար. 115 փր.	Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ
24
ԱՊՐԻԼ
SAMEDI
24 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12098

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.098

ՍԵՒ ԱՐԵՒ

ԴՐԵՑ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Անոնք հրաւիրուեցան մօտակայ պաշտօնատունը, վարչական ձեւակերպութեան մը համար, պարզ, ընթացիկ։ Անոնք հրաւիրուեցան այնպիսի՛ քաղաքավարութեամբ մը, որ կը նմանէր ձեռնակապի։ Եւ յանկարծ դիմակ փոխեց Ապրիլի դիշերը։

Գարունը կը ծաղկէր։ Բարձրէն կ'անցնէին բուրումնաւէտ հոսանքներ եւ առուները կը խլրտային մզկիթին չուրջ, պզտիկ ծափերով, մինչդեռ պատուտակը իր խաւարծիլներով կը մագլցէր դերանն ի վեր կախազանին, աւե՛լի վեր, միշտ աւելի վեր, մինչեւ դէմքը անոր որ կը նայի առանց տեսնելու՝ սեւ արեւ։

Տէ՛ր ամենակալ, մրմնջեցին դողդոջուն մամիկները եւ հարսներ եւ թոռնիկներ, որ դացին ապաստանիլ մեր եկեղեցիներու գթութեան ծոցը, եւ մեր եկեղեցիները յանկարծ լեցուեցան Միջագետքի արեւախանձ աւազով։

Եւ գտնուեցաւ կարաւան մը, որ յառաջացաւ թարախոտ կայսրութեան անծայրածիր տափաստաններէն, գահավէժ անդունդներէն, բարձրաբերձ կատարներէն, բայց չգտնուեցաւ ո՛չ մէկ բարձունք որ ըլլար այնքան մեծ եւ այնքան անհաս, որքան թշուառութիւնը քուրջէ վրաններուն, տեղատարափին տակ։

Եւ որքա՜ն անդունդներ գահավէժ, որքա՜ն մթին՝ երբ անոնք իրենց ընդերքէն դուրս կ'արձակէին անասնական բնազդներ եւ թունաւոր այնպիսի նետեր, որ չէին ճանչնար ոչ սկիզբ եւ ոչ իսկ ծայր։ Ահա այդ աներեւոյթ ծայրով կարուեցան պատանքներ։

Պատմութիւնը արձանագրեց այս ժամը, երկրաշարժը, տարուէ–տարի աւելի կարճ պարբերութեամբ եւ անանձնական արձակով։ Հայուն թոպահար մարմինը դիակ մըն էր բարախուն եւ անփոխարինելի, բիւրաւոր դիակներ եղան հայրարակ վիճակագրութեան։ Այսպէս պատռեցաւ ներքին վարագոյրը։

Ոսոխը ի՛նչպէս, ա՛հ ինչպէս գիտցաւ իր կիսափուլ եւ նախնական դարբնոցէն դուրս հանել ամէնէն կատարեալը զէնքերուն, այն մէկը՝ որուն հարուածը կարելի չէր խոտորել, այն մէկը՝ որ չէր կրնար չգարնել դինովի քրքիջով։ Անագորոյն ոսոխը զարկաւ, առանց որ խանգարի իր մարսողութիւնը, կլկլակին դէմ յանդիման։

Փլուզումի այդ թուականէն ի վեր անցած են դարեր, եւ ահա՛ւասիկ այսօրուան օրը։ Արեւը կը ծագի առաջին ժամերու կենսայորդ թարմութեամբ, չոճիներու սարսռուն ցանցին եռեւէն, եւ կ'արձակէ ոսկեհուռ ճառագայթներ, մինչ բլուրը կը մայէ։ Լոյս մը կայ փլուզումի թուականէն առաջ, լոյս մը կայ վերջը։ Ա՛հ, նոյնը չէ։

Այլեւս նոյնը չէ այն բանը, որ անդամ մը պղծուեցաւ աղի–լեղի ճանկերով։ Ալան–թալանը քշեց տարաւ ամէն ինչ, եւ աւե՛լի արմատապէս՝ որքան պիտի չընէր ամեհի հեղեղը որ լեռն ի վեր կը սլանայ։ Փրկուեցան միայն չորս հատ դաշնակները, որ եւրոպական պողոտաներու վրայ գացին հնչեցնել իրենց եղերերգը։ Անցորդները տապալեցան։ Անոնք տապալեցան։ Անո՛նք՝ քառսին փոյթեռանդ հայթայթիչները։

Գարունը կը ծաղկէր։ Բարձրէն կ'անցնէին բուրումնաւէտ հոսանքներ եւ առուները կը խլրտային մզկիթին չուրջ, պզտիկ ծափերով, մինչդեռ պատուտակը իր խաւարծիլներով կը մագլցէր դերանն ի վեր կախազանին, աւե՛լի վեր, միշտ աւելի վեր, մինչեւ դէմքը անոր որ կը նայի առանց տեսնելու՝ սեւ արեւ։

ԳՈՐԾ՝ ԲԱԲԳԷՆ ՊՈՏՈՍԵԱՆ
ԱՊՐԻԼ 1971

Եւ տա՛ռապէս կմախատիպ, եւ տառապէս սովալլուկ, որքերը դիրար գտան լքումի ճամբաներուն վրայ, կիսամերկ, սովալլուկ, կմախատիպ։ Անոնք բնազդաբար մէկզմէկու փարեցան փոխադարձ որդեգրութեամբ եւ դիրար կոչեցին քոյր, եղբայր, առանց դիտնալու որ մենք ունինք Մայր Հայաստան մը։ Եւ որովհետեւ ունէինք մայր մը, մեր մարիկը լացաւ։

Եւ սակայն ո՛չ, չյանձնուեցաւ։ Ան չյանձնուեցաւ երբ աղէտին սեւ թաթը կառչեցաւ իր պարանոցին, ինչպէս կ'երկարի անիծեալ ձեռք մը, որ կը փորձէ դալարել եւ քաղել լեռներու ծաղիկը, իր բացառիկ դեղեցկութեամբ։ Եւ այնպէս եղաւ, որ դալարուած անճկելի կոթին հիւթով լղճեցաւ անիծեալ թաթը, եւ տակաւին լղճեց չատ բան, առանց քաղել կարենալու։ Եւ սակայն ծաղիկը կորսնցուց իր թերթերը, որ դացին ցրուել արմատախիլ եւ թառամած, բոլորն ալ ոտքի տակ եւ դարշապարի։ Եւ դրեթէ անբարբառ։

Մտածելով ամէն անոնց որ անդօր էին եւ լռեցին, անոնց՝ որոնց լռութեան մէջ կար ուժ մը պայթուցիկ։

Ապրիլ 1971

Մեր Պարծանքը

Ձեմ ուզեր վիրաւորել փափուկ սրտեր։ Ձեմ ուզեր բիրտ եւ անզգայ երեւալ արեան եւ արցունքի հանդէպ։ Բայց կը համարիմ, թէ Ապրիլեան ազգային այս Տօնը թօթափած է կամ պէտք է թօթափէ իւր սգակիր նկարագիրը։

Ո՞վ կրնայ ժխտել, որ երբ հայ ժողովուրդը վաթսունուվեց հազար արիներով բախտորոշ հակատը մղեց դէնին դէմ, երբ արիւնեցան ծաղկաւէտ դաշտեր, լեցուեցան դիակներով կանաչազեղ մարգեր, երբ խոցուածներու հոնդիւնը օդը կը թնդացնէր ու կը հեծեծէին կարեվէր մարտիկներ — ո՞վ կրնայ ժխտել, որ բնական պահանջ եւ իրաւունք էր հարազատներու լացն ու կոծը, սիրելիներու ողբն ու աղիողորմ արցունքները։

Եւ սակայն, կը դիտէ Եղիշէ, (Է., 97), ժողովուրդը չէր ողբար յուսահատ. հեծեծանք ու հառաչանք արտաքսուած էին՝ իբրեւ նախատինք դիւցազանց։ Տիրող արամադրութիւնը, որ կը թափանցէր մինչեւ ամենախոնարհ խաւերը, յաղթական էր ու ցնծալից, դի դիտէին, ամէնքը, կը տեսնէին « դյոյան խնդալից » — պտուղն այդպիսի մահուան, փառքն անանց։

Ձլանք, եղբայրներ, կը քալլերէր ուրիշ ազգապետ մը, տասնուվեց դար առաջ (Բուզ., Գ., ժա), չաւաղենք մեր դիւցազները։ Անոնք չինկան աննպատակ, ապարդիւն։ Ինկան — ու անոնց փառքը ոչ ոք կրնայ խլել։

Այդպէս է։

Փառքեր ու պարծանքներ կան, որոնց հասցնող միակ կամուրջն է մահը։

Պահներ կան, որոնք կը նուիրուին ոչ թէ ըմբիշին, որ իւր դուճն է դրած անմեղի կուրծքին, այլ անոնց՝ որոնք իրենց մարմինն ու հոգին, կեանքն ու յոյսերը կը նետեն — ո՛չ դէպի դերեզման, դադար, այլ — կապուտին, աստղերուն, դէպի նահատակութիւն։

Անոնց երկրաւոր կեանքին վերջակէտը չեղաւ փափուկ անկողիններու ճղնաժամը, զառամած ծերութիւնը, տխեղծ հիւանդութիւնը։ Առաքինութիւն եւ դաշտափարական եղան վերջակէտ։ Պանծալի վերջակէտ։

Գնահատելու համար այս պարծանքն ու իսկական յաղթութիւնը, հարկ է վեր բարձրանալ նիւթէն ու սուտէն. հարկ է լքել սաորնաքարշ խորշերը եսին ու հաճոյքին։

Եթէ մեր դեռափթիթ կոյսերն ու երիտասարդները իրենց ճակատին վրայ դրած Հրէական համեստութիւն ու պատիւ, եթէ մեր մայրերն ու հայրերը իրենց նչա – նարան ընտրած Հրէական անսասան հաւատարմութիւն, ցմահ. եթէ մեր կղերը իրեն կարզախօս չունենար անխարդախ հաւատք, ու եթէ ամբողջ բոյլը նահատակներուն կեանքի խմասրը չվնտռէր դաշափարապաշտ սիրոյ եւ զոհողութեան մէջ, այսօր պիտի ապրէին, պիտի վայէլէին։

Բայց անոնք չուզեցին դաւաճանել, մատնել, ուրանալ, եւ արեան ճապաղիքով անցան ու գացին։

Մա՞հ կը կոչէք այդ երթը։

Ձաղանք կը կոչեմ ես։ Փառապանծ չու յաղթողներու։

Երեւութական էր պարտութիւնը, իսկական է յաղթութիւնը։

Բոպէական էր մահը, յաւիտենական է կեանքը։

Ոչ մի ժամանակ, ոչ մի տեղ դաղափարականներ սպանուած են նիւթական ղէնքով, մարմնաւոր մահով։

Արիւնաներկ դաշոյնը առաքինութեան բոյրերը կը ցրուէ համասփիւռ։ Մահկանացու կեանքին վրայ անմահութեան կնիք կը դրոշմէ։

Բան տարի առաջ հոսող արցունքներ այսօր բիւրեղացած՝ անմահներու փառքը կը ցոլացնեն չողչողուն։

Գաղանները մարդակերպ՝ որոնք սուր ճօճացուցին դուրկ են պարծանքէ։ Դարերը պիտի չկարենան ջնջել արիւնուռչտ մարդակերի արատն անոնց ճակատէն։

Իսկ մենք կը պարծինք մեր նահատակներով։

Անոնք իրենց ջրամոյն, գաղանակուռ ոսկրոտիներով գաղափարի նորագրի կոթողը կանգնեցին։

Ապրիլեան Սգատո՞ն։

Pourquoi, Caïn

Nous reproduisons ci-dessous la dernière partie du discours que notre ami Me Edouard Jakhian a prononcé le 8 Novembre 1968 à la séance solennelle de rentrée du jeune barreau de Bruxelles.

Nous avons publié en son temps quelques extraits de ce discours.

... Quelle est la leçon qu'il faut tirer de cette page abjecte de l'histoire ? Je hais la haine, et je n'en veux pas ; elle est desséchante, elle avilit celui qui la nourrit. Je refuse aussi la tristesse comme intimité souveraine à ce legs frémissant de gloire et de pureté. Et je ne puis me résoudre à voir dans les Turcs d'aujourd'hui les enfants de Talaat, de Djemal et d'Enver ; une malédiction jusqu'à « la septième génération » ne récupérera pas la mort. Je n'ai pas le goût de la potence encore que, cette fois, la postérité n'eût pas jugé d'abord les juges ; de toutes manières, c'est trop tard et je n'ai pas de titre à me constituer partie civile. Au reste, nous avons déjà payé notre erreur. Si, en 1915, on avait stigmatisé, autrement que par des phrases, l'existence des charniers humains, si on avait jeté à la face du monde, quitte à l'éclabousser, l'horreur dont il s'était rendu le complice, est-il déraisonnable de penser que le national-socialisme n'aurait pas trouvé le succès qu'il a eu, en puisant celui-ci dans l'horreur même de ses excès ? Ce n'est qu'une hypothèse, mais il m'est permis de l'aimer.

Tant qu'il y aura un seul peuple, un seul homme qui sera bafoué avec la complicité des indifférents et des discoureurs, personne n'aura le droit de se porter en accusateur ou en thuriféraire. Ou alors, taisons-nous. Continuons à aimer notre soif de plus de bien-être, de plus de loisirs, de plus de confort mais, dans le même temps, réapprenons à ramper pour que nous puissions nous exécuter, lorsque ceux que nous aurons laissé faire s'imposeront à nous. Car, ne vous y trompez pas, ceux-là seront toujours au rendez-vous.

Si la morale, si la générosité, si la fraternité ont un sens, alors il faut aller *Là-bas*, offrir le sacrifice de sa vie pour que les dieux apaisés cessent de se battre et pour que, l'année prochaine, le printemps fleurisse à nouveau, à Prague. Comme il fallait intervenir, en 1915, en faveur des Arméniens. Le président René Cassin avait raison de dire qu'aucune nation n'a les mains propres pour parler d'un génocide.

Le pire des mensonges, c'est celui des grands mots. Il est plus facile de prendre la parole que la Bastille. Mais il faut qu'il vienne le temps où, enfin, nous renoncerons à l'ivresse des mots pour avoir conscience de nos manques, de nos faiblesses, de nos lâchetés, où le napalm et les chars cesseront d'être supérieurs au droit. Il doit mourir le temps des kermesses idéologiques, des foires aux slogans, ces slogans qui forgent nos contradictions jusqu'à la déchirure, parce que les mots sont à l'opposé de nos actes. L'heure a sonné : nous devons tenir notre XXe congrès ! Oui, il existe vraiment une « esthétique de la contradiction » et j'ai mal, en 1968, d'avoir le cœur à gauche.

Ne cherchez pas dans mon propos un mépris de la gauche. Ce serait une erreur. Je préfère la gauche : je n'ai pas, cachés dans un tiroir, la francisque et le portrait du Maréchal. C'est elle et elle seule qui tente le mieux d'assurer la royauté de l'homme. Mais ma maladie d'espérance, comparable au vautour de Prométhée, me ronge.

Qui m'en guérira ? Où est le remède ? Qui me consolera de cette « impossible justice » ? J'ai une réponse qui me nourrit, une réflexion qui m'abreuve, une promesse qui me soutient. Mais suffiront-elles à combler le fossé qui sépare l'homme de ses rêves, ce fossé creusé par les siècles, par les leçons inapprises, par le martyre de l'Arménie, inutile exemple, parabole oubliée.

Aujourd'hui, un homme nouveau est en train de naître, celui de Freud, celui qui tue les personnages bons ou mauvais, jamais les deux ensemble, de la comtesse de Ségur. Freud, c'est le Christophe Colomb d'un nouveau continent de l'humain. Ignorer, après lui, que l'homme n'est plus ce qu'il fait et ce qu'il dit, mais bien ce qu'il cache et ce qu'il tait, méconnaître la relation implacable entre, d'une part, l'acte qui n'est pas accompli et le silence et, d'autre part, l'homme, c'est manquer la préhension de ce qui est devenu saisissable.

L'homme nouveau est dédoublé. Il doit le savoir. L'homme ancien aussi était double. Mais il ne le savait pas. A présent, il faut lui rappeler qu'il est procureur le jour, et scélérat la nuit. C'est, je crois, à partir de cette vision analytique de l'homme que doivent être nourris nos rêves de demain ; c'est elle qui préparera notre rédemption à tous, parce que nous cesserons d'être en perpétuel déséquilibre, parce que nous comprendrons que nous détruisons, la nuit, ce dont nous révons, le jour, parce que nous prendrons conscience que nous ne sommes pas qu'Abel, mais aussi Caïn.

La seule lueur, la seule issue, consiste à rétablir le dialogue entre le Dr Jekyll et M. Hyde, à faire communiquer le brave docteur et le monstre ; en d'autres termes, il est urgent de désaliéner le dialogue avec soi pour pouvoir le rétablir, sinon l'établir, avec l'autre ; il est urgent de mettre fin à notre intolérable vocation contemporaine au verbiage, aux vœux pieux.

« Caïn adressa la parole à son frère Abel, mais, comme ils étaient dans les champs, Caïn se jeta sur son frère Abel et le tua ». Caïn adresse la parole à son frère Abel, puis le tue... L'Ecriture ne dit pas ce qu'il lui a dit et ce qu'Abel lui a répondu. Mais, soyez-en convaincus comme je le suis, Caïn et Abel ne se sont pas compris, ils ne se sont pas entendus, chacun d'eux a récité son monologue. L'un était sincère, et l'autre avait sa vérité. Il fallait qu'il s'affrontent, que Caïn se jette sur Abel, que Caïn tue Abel. Ils étaient à l'heure du monologue, de « l'incommunicabilité », c'est-à-dire à l'heure du conflit.

Cette constatation est omniprésente ; on la retrouve au niveau de la cellule familiale, sociale, conjugale. Rétablissez le dialogue et tout devient possible. Au niveau des peuples, le rétablir signifie désamorcer les dynamismes inconscients, d'autant plus dangereux qu'ils sont viscéraux, émotifs, collectifs. L'idéologie, c'est avant tout, le refus du dialogue et l'exaltation du monologue ; c'est aussi le muleta qu'on agite sous le mufle du taureau.

Depuis qu'il existe, l'homme n'a pas changé. Il est Caïn alors qu'il croit être Abel. Pourquoi ne puis-je pas mettre ma foi dans cette formidable lame de fond qu'est l'analyse, qui projette un nouvel humanisme, qui tue le bon et le mauvais en les faisant dialoguer. L'analyse cessera d'être un savoir pour devenir un pouvoir : c'est ma profession de foi, c'est ma seule espérance. C'est ma vérité, mais elle a froid d'être nue.

Caïn est en nous. Nous sommes Caïn. Et nous serons Caïn tant que nous ne ferons pas l'effort de parler à Abel, tant que nous entretiendrons notre monologue avec des mots volés à Abel. Et le jour où nous abandonnerons ce vocabulaire, Caïn parlera à Abel et Abel à Caïn et nous ne saurons plus qui est Caïn et qui est Abel. Caïn mourra à l'instant même où nous découvrirons son existence. Caïn ne sera plus qu'un nom, parce que c'est nous qui assumerons son rôle, en même temps que le meurtre d'Abel, parce que nous cesserons de croire que nous ne sommes que les Abel d'hier.

Je suis prêt. Caïn peut jeter son masque ; il peut se découvrir. Qu'il s'annonce. Je puis, à présent, lui tendre la main sans plus lui montrer le poing. Mais parce que je l'appelle, il doit se reconnaître, parce qu'il est en moi aussi, il doit venir vers moi, quelque longue, difficile et honteuse que soit la route. Je l'attends. Si Caïn me parle, comme je l'écoute déjà, ce sera alors la réconciliation des morts et des vivants, des Arméniens et des Turcs.

×

Je sais, ma vision n'est pas pour aujourd'hui, elle est pour après-demain. Aujourd'hui, ma souffrance reste vive. Je pense à Prague, je pense au Biafra, au Vietnam, à Israël, aux pays arabes. Je pense à notre pays, mon pays, celui que j'aime, celui qui m'a permis d'honorer l'Arménie, celui pour lequel je vis et j'espère parce qu'il connaît un sort qu'il ne mérite pas. Si ma vision se réalise, les premières vagues aboutiront enfin au rivage de ce paradis que nous avons perdu, à ce rivage vers lequel tant et tant de vagues les ont poussées, pour lequel elles ont lutté et sont mortes. Et alors, sans doute, se taira la voix de cet homme qui erre parmi les grandes nécropoles d'Arménie, de Verdun, de Guernica, de Dachau et d'ailleurs et qui dit : « Caïn, qu'as-tu fait de ton frère Abel ? ».

Cet homme, c'est mon frère.

E. JAKHIAN

Ձօն

Եղէգնեայ գըրչով երգեցի փառքեր,
— Քեզի ընծա՛յ, իմ հայրենիք —
Սօսեաց անտառէն էի զայն կըտրեր...
— Քեզի ընծա՛յ, հին հայրենիք —
Եղէգնեայ գըրչով երգեցի հուրմեր,
Ընդ եղեգան փող լո՛յս ելաներ։

Եղէգնեայ գըրչով երգեցի կարօտ,
— Ձեզի ընծա՛յ, հայ պանդուխտներ —
Ան տարաշխարհիկ բոյսի մ'էր ծըղօտ...
— Ձեզի ընծա՛յ, հէք պանդուխտներ —
Եղէգնեայ գըրչով երգեցի հարսեր,
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելաներ։

Եղէգնեայ գըրչով երգեցի արիւն,
— Ձեզի ընծա՛յ, սուրի զոհեր —
Ան ծլած էր մոխրի մէջ իբրեւ կըճիւն...
— Ձեզի ընծա՛յ, կրակի զոհեր —
Եղէգնեայ գըրչով երգեցի վէրքեր,
Ընդ եղեգան փող ո՛ղբ ելաներ։

Եղէգնեայ գըրչով որբ տուիս երգեցի,
— Քեզի ընծա՛յ, հայր ալեհեր —
Ցամքած աղբիւրէն մեր զայն յօտեցի,
— Քեզի ընծա՛յ, մայր կարեվէր —
Եղէգնեայ գըրչով օճախս երգեցի,
Ընդ եղեգան փող ծուխ ելաներ։

Ու պայքա՛ր, պայքա՛ր, պայքա՛ր երգեցի
— Ձեզի ընծա՛յ, հայ մարտիկներ —
Դրիչս եղաւ անթրոց սրտերու հնոցի,
— Ձեզի ընծա՛յ ֆայ մարտիկներ —
Եղէգնեայ գըրչով վըրէժ երգեցի,
Ընդ եղեգան փող բոց ելաներ։

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

1938

ԱՅՍ ՔԱՐԷ ԿՈԹՈՂՆԵՐԸ

Պատկերի դէմ պատկեր՝ հակադրեալ երկու տեսակ խաչքարեր:

Նախ, յուշարկաւորութեան առեն, ամէն անգամ երբ գերեզմաններուդ այցելէք դուք, ձեր ամէնէն մտերիմ խօսակիցները կ'ըլլան դամբանաքարերը: Այնտեղ արձանագրուած գիրերը ձայն կ'առնեն՝ պատմելու համար վէպերը հերոս կեանքերու:

Ամէն դամբանաքար հատա գիրք մըն է կենսագրական:

Աշխարհի ամէնէն մեծ վէպերը այդ մահարձաններու մարմարին երկաթա – գրուածներն են՝ անթերթատելի ծալքե – րով:

Ընդհանրապէս՝ այդ դամբանաքարերու գրութիւնները կը կրեն նոյն տարազը.— ննջեցեալին անուն – մականունը, տարի – քը, աշխարհ գալուն վայրը, ու ծնունդի ու մահուան թուականներու հեռաւորու – թիւնը միացնող պարզ գծիկ մը միայն ու երբեմն՝ յաւելեալ մէկ քանի տող մաղ – թանք կամ յիշատակի լաց ու հոգեհան – գիստ, չուրջը հակող մոմերով ու ծաղիկ – ներով:

Այս բոլորը կը տարբերին անչուշտ դամբանաքարէ –դամբանաքար:

Բայց կայ արձանագրութիւն մը, որ միշտ նո՛յնն է ամէն քարի վրայ: Ամէն արձանագրութիւն կը սկսի սա՛ վերնա – գրով.

ԱՍՏ ՀԱՆԳՉԻ

Ուրեմն, հո՛ս է, այս քարին տակ, այսինչ անուն, սաչափ տարիքով, այնինչ տեղացի սիրեցեալը, որ արեւի լոյսը ըմ – պել կիսախաւար այս երկրի վրայ, չըր – ջեցաւ, փնտռեց, գործեց, երբեմն սեղ – մագործե՛ց ալ, տենչաց ու տառապեցաւ, ու կեանքի ճամբու վախճանին՝ հասաւ հո՛ս, ուր պիտի հասնին բոլոր մարդիկ՝ ո՛րքան ալ հեռուները թափառին: Այս միակտոր քարի տակ է, ուր ան դադած է իր անխռովելի հանգստարանը, ու ծրա – րած՝ կեանքէ հաւաքած հարստութիւնը:

«Աստ հանգչի··· Աստ հանգչի··· Աստ հանգչի···»:

Գերեզմանաքարերը մարդոց ամէնէն մտերիմ բարեկամներն են:

Բայց հակադրեալ միւս պատկերին վրայ կը տեսնեմ ես — դողացող մատներս ճակտիս ակօսուած դիմերուն սահեցնելով կը մտածեմ ես, — թէ ծեր այս մեր աշ – խարհի արեւակէզ պատմութեան մէջ կան միայն երկու գերեզմաններ, որոնց վրայ չ՛գրուած «Աստ հանգչի»:

Անոնց վերեւ թեւաւոր հովերէն չ՛ննջող միակ աւետիսն է.

«Չէ՛ աստ··· հանգի յարեաւ···»:

Փնտռած կեանքդ հոս չէ··· Անմահը այս քարի տակ չի հանգչիը··· Մի՛ կար – ծէք գայն գտնել մեռելներու աշխարհին մէջ··· Որովհետեւ մարմնոյ ու ոսկորի փտումէն ազատած՝ վերացած է ան, յա – րութիւն առած՝ կ'ապրի հոգեկան յաւի – տենականց ու լոյսի արքայութեան մէջ···

Մարդկութեան արիւնաներկ պատմու – թեան մէջ, «Աստ հանգչի» գրուածքը չկրող միայն երկու գերեզմաններ կան: Անոնց դամբանաքարերը թաւալած են ու քարայրները օդին բացուած:

Երկու այդ ղլտորած դամբանաքարե – րէն մէկ հատը բեկոր–բեկոր բաժնուե – լով, բազմացուելով, կտորները իրարե նշմարները տարուած են հիմնաքարե՛ր դառնալու, որոնց վրայ կանգնած կը մը – նան աշխարհի բիւրաբիւր եկեղեցիները, վկայելու հոգւոյ անմահութեան:

Սակայն ես կը վկայեմ հիմա՝ այդ եր – կու «Չէ–աստ»ներէն երկրորդի՛ն անու – նով.

··· Հայոց բիւրահազար նահատակնե – րու գերեզմանները···

Գերեզմաններ մը՝ հին հայրենիքի հողերուն վրայ տարածուած, ուր չկա՛ն մեռելները, որովհետեւ յարութիւն առած են ու վերածուած յաւերժութեան: Ո՛չ անուն – մականուն, ո՛չ թուականի ար – ձանագրութիւն: Պէտք ալ չկայ:

Անոնք անթաղ են, որովհետեւ անմահ են: Անմահը չի թաղուիր:

Եւ ահա ինչո՛ւ այս կոթողները, որոնք կը կառուցուին Հայոց նահատակ տուրքե – րու անունով: Այս յուշակերտները՝ քա – րով ու պղինձով.

— Նահատակաց յուշարձան, *Միջեւ – նակարերդի, Հայաստան.*

— Արարայի Հերոսներու Յուշարձանը, *Երուսաղէմ, «Աննուաճ երազի կարօ – տով».*

— Նահատակաց Յուշարձան–մատուռը, *Անթիլիաս, Տէր–Զօրէն հաւաքուած սպի – տակ դանկերու կուտակումով.*

— Նահատակաց Յաղթարձանը, *Պիք – ֆայա, վերածնունդի խոյանքով:*

— Նահատակաց Յուշարձանը, *Մոնթե – պելլօ, աշխարհատարած լուսարձակու – մով:*

— Սարդարապատի Յաղթակամարը, *Հայաստան, Հայոց պետական ապատու – թեան վերակերտումի փառքով:*

— Ու Ղարաբաղի Լեռնակոթողը, *Սա – փանատան:*

Ու դեռ Յուշամատեաններ ու Հա – ւուագներ ու Արուեստի Յուշահանդէս – ներ, հոս ու հոն եւ ամէն տեղ, աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ, ազատ, ուր լուսաբաշխ արեւը կը պարտի՝ անու – ցանելու հոգիները հաւատքով:

Այդ քարէ կոթողները, այդ յուշակա – մարները մահարձաններ չեն, ուր հանգ – չէին մեռելները, որոնք այլեւս չեն յատ – նուր, այլ վկայարաններ են՝ յայտարա – րելու աշխարհին, թէ «Չեն աստ, հանգի յարեան»:

Որովհետեւ կան ու կ'ապրին այդ յա – րուցեալ հոգիները արեւորդիներու, ու մենք կը հաւատանք անոնց հոգեկան ներ – կայութեան ու բարոյական զօրութեան՝ մեր մէջ:

Անոնք անապատներէն ու ձորերէն վե – րածլած ու մարմին առած են ամէն մէկ հայ–սիրտի կոկոնին մէջ: Ամէն մէկ հայ – մանուկ, որ կը ծնի՝ այդ անմահներու ոդին է որ կը խանձարուրէ իր մարմնոյն մէջ թարմարիւն:

Աղգերու չարքին մէջ, սպաննուած ու ոսկորները անապատներուն ցրուած ազգ մը կայ, բայց վերակենդանացած է ան աշխարհի սիւնագրերու եւ հայրենի փոքր ածուին մէջ ճաճած կայտառ սերունդնե – րու կեանքին մէջ, չարունակելու համար ցեղին վահանաժառանգ ազատութեան վերելքը՝ դէպի արեգերական դատարանի առեանը:

Փա՛ռք Հայութեան անընկճելի ոդիին, որ վտարանդի մեր ժողովուրդը ինքն իր ճիգերովը վերականգնեցաւ, բուժեց իր վէրքերը, եւ աւերուած իր հին հայրենի տան քարերովը վերաշինեց իր նոր օճա – խը՝ դէմ բռնատիրութեան ճիրաններէն փրկուած նեղ հողաշերտի մը վրայ, Արե – ւելահայոց կողմն աշխարհի, հպարտ Ս – րարատի դիմաց: Արեւմտահայութի՛ւնն է սակայն, որ բոլորովին տնազուրկ մը – նաց: Իր երբեմնի չէն Փոքր Ասիան, կի – լիկեան Տաւրոսէն մինչեւ Տարօն, պար – պուա՛ծ է Հայութենէ: Միայն աւերակ բերդերու ու տաճարներու կամարներուն արձանագրութիւնները կը վկայեն՝ թէ աւերին այնտեղ ապրած է չինարար Հա – յութիւն մը: Եւ արդարութիւն եւ իրա – ւունք ուրացող սա աշխարհին մէջ, Սփիւռքի Հայութիւնը կը համարձակի կոթողներ կանգնել այդ արդարութեան եւ իրաւունքի անունով:

Ի՛նչ սրտայոյզ հակապատկեր. — ա – զատութեան երկրի մը մէջ կարենալ կանգնել՝ բռնատիրութեան երկրի մը մէջ դործուած ցեղասպանութեան յուշարձա – նը···: Ոճիրը կատարուեցաւ «այնտեղ», դամբարանը կը կոթողուի այստեղ···: Հայրաժառանգ մեր երկրին մէջ կմախ – քացած սիւները միայն կան՝ լուռ–լուռ լա – լու համար անմարդկային ոճիրը: Իսկ այստեղ, եւ աշխարհի բազում ազատ երկիրներուն մէջ, մինչեւ Ամերիկաները, նահատակաց փարոսներ կը ճառագայթեն վերածագիումի եւ ուխտանորոգումի ան – չէջ դաղափարներով: Այնտեղ՝ կոթող – ները բոլոր խաւարեցան, այստեղ՝ լու – սափառ ջահեր կը բարձրանան հայ ձեռ – քերով:

Լուսակերտ այս խաչքարերը, այստեղ եւ աշխարհի ամէն ազատ երկրին մէջ, վկայարանն՛ե՛ր են՝ ազգերուն կատակելու Հայութեան հաւատքը, թէ պիտի չկոր – սուին արդարութեան պահանջները:

Տրտում Ոգի...

Թափառամոլ ճամբուս վրայ էերքոզի,
Տրտո՛ւմ Ոգի, ահա դարձեալ գըտայ էեզ,
Հո՛ն ուր էեզի օր մը միճա՛կ ես բողի,
Քարին վրայ, աղբիւրին մօտ, կը յիշե՞ս:

Մեր հրաժեշտի օրէն ի վեր դուն այսպէ՞ս
Հեռուն յառած մութ աչէերըդ սեւածիր՝
Ըսպասեցիր ճամբուս վրայ տրտմապէս,
Ու արցունքիդ լըռիկ երգը միշտ լացիր:

Ես հեռացա՛յ տարտամին մէջ խօլաբար,
Իմ երազիս ճամբաներէն անդադրում,
Գիշերներու հովին նըման խօլաբար,
Վերջալոյսի՛ թոչուններուն պէս տրտում:

Ու վազեցի — անուրջներու ուխտաւոր —
Թաւշին վըրայ կեանքի ծիծղուն
մարմանդին.
Ու վէրբերուս ծաղիկները ախտաւոր
Տարի մինչեւ հորիզոնները մութին:

Ես խոյացայ նուիրումէ՛ս տենդահար՝
Հո՛ն ուր նիհար ճառագայթ մը կայ լոյսի,
Հո՛ն ուր սիրոյ վըտիտ երգ մը կը դողար,
Հո՛ն ուր դողդոջ ծիածան մը կար յոյսի···

Ու թեւաթեկ ահա էեզի կը դառնամ
Երջանկութեան ճամբաներէն յետադարձ,
Տրտո՛ւմ Ոգի, հոգւոյս միակ բարեկամ,
Դուն իրակա՛ն, դուն ճշմարի՛տ, դուն
անդա՛րձ:

Ջեռէերուս մէջ դիր ձեռէերդ մահաթոյր,
Ու հողեղէն շրթունքիվե՛րդ շրթունքիս,
Երակներուս մէջ՝ ֆու շունչդ
տրտմաբոյր,
Արցունքիվերուդ քիւրեղին մէջ՝ իմ հոգիս:

Տրտո՛ւմ Ոգի, թեւդ թեւիս գալարո՛ւն,
Համբոյրի մը անհունին մէջ սըգաւէտ,
Մեր ցաւերուն, արցունքիվերուն,
վէրքերուն
Պատարագը պիտի տօնենք էեզի հետ···:

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ

Սյս քարէ կոթողները երկինք ցցուած բողոքի բռունցքներ են:

Կայ ու կը մնայ դեռ՝ հաշիւը չփակ – ուած մեր պահանջներուն կարմիր մուր – հակը:

Մենք ոչ մէկ ժողովուրդի հանդէպ թշնամանք կը սնուցանենք, ինչպէս՝ մեր ժողովուրդը իր երեքհազարամեայ պատ – մութեան մէջ ոչ մէկ ժողովուրդի դէմ աւեր ու բռնութիւն է գործած: Մեր մի – ակ փնտռածն է՝ արդար հատուցումը մեր ցեղին դէմ գործուած ոճիրին, ու վերա – հաստատումը ժողովուրդներու միջեւ հա – մերաշխ գործակցութեան ու խաղաղու – թեան:

Աւեն–աւեն, մօտէն ու հեռուէն, մեր ժողովուրդին կ'ուղղուին երբեմն միա – միա, երբեմն տխմար յորդորներ, թէ մոռնա՛նք դառնութիւնները, դաղրի՛նք ողբեր պատմելէ ու պահանջներ ձայնելէ: Սակայն ոճիրները ուրանալով ու յան – ցանքները ծածկելով չէ, որ կը վերակա – ռուցուի աշխարհը, այլ հատուցանելո՛վ արդարութիւնը: Մոռնալու յորդոր կար – դացողներ դէթ հարկ էր որ քաջութիւնը ցոյց տային՝ դատապարտելո՛ւ իրենց ո – ճիրները, ու պատրաստակամութիւն յայտնէին՝ միջազգային չափանիշներով արդար հատուցումը ընելու Հայութեան, ինչպէս արդի Գերմաններ խոստովանե – ցան նախկին գերման նացիապղիներու յանցանքները եւ խոնարհեցան հատու – ցումը ընելու:

Ու մենք պէտք չէ ամչնանք յուսալէ, թէ օր մը արդարութեան ջինջ պիտի ար – թընա՛յ նաեւ ոճրագործ Թալաթպաղդի – ներու նո՛ր մտաւորականութեան մէջ:

Ու պէտք չէ վախնանք վստահ ըլլալէ մեր ազգի ապագային. որովհետեւ ա – պագան կը պատկանի ո՛չ թէ յափշտակիչ ժողովուրդներու, այլ ստեղծագործ ու չինարար ժողովուրդներու: Թալատթ ու Էնվէր փախցան, բայց Կոմիտաս ու Զօհ – րապ կ'ապրին:

Պիտի կանգնե՛նք ուրեմն այս քարէ կո – թողները եւ պղինձէ արձանները, իբրեւ կատակարանները Հայութեան հաւատքին ու արդար պահանջքին:

Անոնք ազգի պատմութեան հանդրուան – ներուն վրայ խորհրդանշաններ են ճըշ – մարտութեան յաղթանակին, թէ

— Հայեր սպաննուեցան, բայց կ'ապրի Հայութիւնը.

— Ազատութեան առաքեալները հնկան, բայց կը շարունակուի առաքելութիւնը.

Այդ է պատճառը, թէ ինչո՛ւ այս կո – թողները կանգնողները Հայեր են:

Փա՛ռք Հայոց նահատակներուն, որոնք ըլլալով խաղաղութե՛ան նահատակները՝ եղան մարդկութե՛ան նահատակները:

ԲԻՒԶԱՆԴ ԵՂԻԱՅԵԱՆ

ՁԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ԱՀԱԲԵԿՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— «Խորհ. Հայաստան» թերթը, հետեւողութեամբ «Զարիա Վաստոկա»ի (Թիֆլիս), 1922 Յուլիս 27ի իր թիւով (թիւ 166) Ձեմալ փաշայի ահաբեկման լուրը կը հաղորդէր հետեւեալ մանրա – մասնութիւններով.

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՏԱՀԵՑ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրբաթ երեկոյեան, Յուլիս 21ին, Թիֆլիսում, Պետրոս Մեծի փողոցում տեղի ունեցաւ Ջեմալ փաշայի եւ նրան ուղեկցող երկու անձնաւորութիւնների սպանութիւնը: Սպանութիւնը տեղի ու – նեցաւ հետեւեալ պարագաներում.— Ջե – մալ փաշան, երկու անձնաւորութիւնների ուղեկցութեամբ, որոնցից մէկը գնում էր նրա հետ թեւանցուկ, իսկ միւսը մի քանի քայլ առջեւից, ուղեւորւում էր մայթով ներքեւ եւ դէպի Սոլոլակ: Դէպքը տեղի է ունեցել երեկոյեան ժամը 16,30ին: Երբ երեքով հասնում են Թումանովու փողո – ցին, յետեւից լսւում են մի չարք կրա – կոցներ: Ինչպէս երեւում է, հրացանա – ձգութիւնը կատարւում է աւտոմատ (ինքնագործ) զէնքից, որովհետեւ կրա – կոցները հետեւում են մէկը միւսից չատ քիչ ընդհատումներով: Անապահովի յար – ձակման պատճառով, ոչ Ջեմալ փաշան եւ ոչ էլ նրա ուղեկիցները հնարաւորութիւն չեն ունենում օգտուելու իրենց մօտ գըտ – նուած զէնքերից: Երեքն էլ տեղն ու տե – ղը սպանւում են: Ինքը Ջեմալ փաշան մա – հացու կերպով վիրաւորւում է գլխի եւ մէջքի մի քանի տեղերից: Ջեմալ փաշայի կողքին ընթացող ուղեկցի դիակի մօտ գտնուած է մի կտրուած ձեռնափայտ:

Հաւանական է, որ սպանուածը նրա – նով փորձել է դիմադրել յարձակուող – ներին: Յարձակուողների զնդակներից մէկով վիրաւորուած է դէպքի (վայրի) մօտով անցնող քաղաքացի Պոնոմարեն – կոն: Փողոցով անցնողները չատ քիչ են եղել: Արձակիւնների առաջին ձայները լսելուց անմիջապէս յետոյ, բոլորը չատ – պել են թաք կենալ: Օգտուելով դրանից, սպանողները փախուստի են դիմում Թումանովու փողոցով դէպի վեր: Մո – տերքում գտնուող երկու անդէն կարմիր բանակայիններ նրանց սկսում են հետե – ւել, բայց չուտով թողնում են հետա – պնդումը: Երբ սպանողները փախչելիս են լինում, հրդեհաչէջ կոմանդայի առ – ջեւով կոմանդայի դռնից դուրս գալիս է լինում հերթապահ հրդեհաչէջ Դալան – եանը: Նկատելով փախչողներին, նա փորձ է անում նրանց բռնել: Հետեւում է փախչողներից մէկի արձակիւնը: Դա – լանեանը, փորից մահացու վիրաւորուե – լով, ընկնում է արիւնաթաթախ: Մի ժա – մից յետոյ նա մեռնում է:

Պահապանը դռները ծածկում է եւ թաքնւում: Դէպքից անմիջապէս յետոյ, Վրաստանի Արտակարգ Յանձնաժողովը (Չեկա) կազմակերպում է հետապնդում, բայց չի յաջողւում ձերբակալել խափող – ներին: Դիակները քննութեան են են – թարկւում եւ ակտ կազմւում: Եռանդուն կերպով քննութիւն է կատարւում: Սպա – նողները, ըստ երեւոյթին, քաջ ծանօթ են եղել Ջեմալ փաշայի նիստ ու կացին եւ հետապնդելիս են եղել նրան: Ջեմալ փաշան եկած է եղել Թիֆլիս Մոսկուա – յից, դէպքից տասը օր առաջ եւ մտադիր է եղել մնալ Կովկասում մօտ մի ամիս: Այդ ժամանակամիջոցում նա մտադիր է եղել հանդստանալ Կոջորում:

Սպանութեան հետեւանքով Թիֆլի – սում, մինչեւ Յուլիս 22ի ժամը 12ը, ձեր – բակալուած են 30 մարդ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑԻԹԻի մենաւէրը՝ Ֆրանսուա Տիւվալիէ մեռաւ։ Նոր նախագահը իր զաւակն է՝ Ժան-Քլօտ, բայց կը կարծուի որ բուն ղեկավարը պիտի ըլլայ իր աղջիկը՝ Մամա Տոֆ։

ԻՍՐԱՑԼԻ զաղթած են, 1971ի երեք ամիսներուն, 9000 Հրեայ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Արտաքին նախարարը Մոսկուա պիտի այցելէ Մայիսի սկիզբը։

ՔԵՊԼԻԻի վարչապետը դոհ մնաց Ֆրանսա իր այցելութենէն։

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ Շապան Տելմաս յայտարարեց, թէ չատ բաներ կը մօտեցնեն Ֆրանսան եւ Եուկոսլաւիան, միջազգային քաղաքականութեան դեռնի վրայ։

ԱԼԺԵՐԻՈՑ կառավարութիւնը կը փափաքի «առողջ համագործակցութիւն» մը ստեղծել իր եւ Ֆրանսայի միջեւ։ Կիրակիէն ի վեր Ֆրանսա քարիւղ չի դներ Ալժերիայէն եւ կը կարծուի որ Ալժերիա նախաքայլ մը կ'առնէ բարելաւելու համար իր յարաբերութիւնները։

ԱՆԳԼԻԱ եւ Ֆրանսա որոչեցին չարունակել «Քոնքորտ»ի չինութիւնը։ Զորս նոր օդանաւեր պիտի չինուին։

«ՍԱԼԻՈՒՏ»ի միանալու համար խորհրդային այերանաւ մը արձակուեցաւ։ Անձնակազմը՝ երեք հոգի։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր ռմբակոծեցին «Սամ» հրթիռներու կայաններ, Հիւսիս-Վիէթնամի մէջ։

ԵԳԻՊՏՈՍ դոհ է Ռոճըրսի Մերձաւոր Արեւելք այցելութեան ծրագրէն։

ՅՈՐՉ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նաւահանգիստ մը կը չինէ Մարսա Մաթրուհի մէջ, Եգիպտոս։

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ գործադուլի չարժումը կը չարունակուի։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ծերակոյտը հրապարակեց իր տեղեկագիրը Վիլէթի սպանդանոցի գայթակղութեան չուրջ։ Տեղեկագիրը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ չատ խիստ ամբաստանագիր մը։ Վիլէթի չիրագործուած ծրագրին համար եղած մսխումը հասած է 950 միլիոն ֆրանքի։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Սէն Մօրիսէն Տիկին Ազատնի Սիանի (Ծնեալ Ղամպարեան) մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր հօրեղբօր՝ Կարապետ Ղամպարեանի (Միւրիպէլ)։

×

Պ. Յովհ. Թաչլեան 10 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Պ. Խուկոյեան (Վիէն) 10 ֆր.։

ԱՊՐԻԼ 24
ՎԱԼԱՆՍ

Կիրակի 25 Ապրիլ, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի մանուկը պատարագ եւ հոգեհանգիստ մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակին։

Պատարագէն ետք թափօր համախումբ դնացքով՝ դէպի մեռելներու յուշարձանը։ Ժամը 11,30ին հաւաքուիլ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ առջեւ, թափօրին մաս կազմելու համար։

ԱՊՐԻԼ 24 Ի ՕԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, ժամը 21ին, Սալ Կավո։
45, Ռիւ լա Պոէսի (Մեթրօ Միրոմենիլ)
Նախագահութեամբ երեք Ցարանուանութեանց պետերուն եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց եւ միութեանց
կը խօսին.— ՄԷՔՐ ԱՐՄԷՆ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ, ԳՐԻՇԱ ՏԷՐ-ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
եւ ԱՐՏԱԻԱԶԴ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանի, Կիրակի, Ապրիլ 25, առաւօտեան 10ին, Սինեմա Քափիթոլի մէջ։

Պատուոյ նախագահ
Monsieur Gaston DEFFERRE
Député - Maire de Marseille
կը խօսին
ԿԱՐՕ ՄԵԼԵԱՆ եւ ՎԻԿԹՈՐ ԿԱՐՏՈՆ
et Madame Jacqueline LECCIA
Présidente de la Section de Marseille de la Ligue des Droits de l'Homme

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵԼԵԱՆ
Նիւթ՝
«Մեր ազգային առաջադրութիւններուն նպաստաւոր եւ անհրաժեշտ պայմանները»
Ապրիլ 27, երեքշաբթի ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ։
Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

Հ. Յ. Դ.

ՍԻՆ-ՄՕՐԻՍ.— Հ. Յ. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի 28 Ապրիլ ժամը 8,30, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

MELIK AMIRAYAN
PHOTOGRAPHE

est à votre disposition pour réaliser l'ensemble des photographies de votre mariage. (Déplacement dans toute la France, portraits de style à domicile, reportage de l'ensemble des cérémonies en noir et en couleurs).

Téléphoner au : 845-65-04, pour vous rendre visite et vous montrer nos collections.

sevan voyages
ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՖԵԱՆ
50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
կազմակերպուած կամ անհատական
ՆԱԵԻ ԴԷՊԻ ՀԱՑԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)
Դիւրամատչելի մասնաւոր դիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար։
ՕԴ — ՅԱՄԱՔ — ԾՈՎ
Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք
sevan voyages
Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ։
Բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ)
ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԼՈ – ՊՈՒԱ. ՔՈԼՈՄՊի կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը երկուշաբթի 26 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 6ին 52, Ռիւ տէ Պոււկինեռն։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉի Ալֆորվիլի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները Ապրիլ 28ին Շորեքշաբթի դիշեր ժամը 20,30ին Իւ. ժի. Ա.ի կեդրոնատեղին (16 Պուլվար Քարնօ)։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՆ ՏՈՒՐԵԱՆ
Մայիս 26, Շորեքշաբթի իրիկուն
ԹԷԱԹՐ ՏԷ ԼԱ ՄԻՒԶԻՔ
Ցեռապային մանրամասնութիւններ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HAIRATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
Մայր տաճարի աւագ խորանը եւ Առաքելական Աթոռը։
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄի բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի
ՊԷՑՐՈՒԹի բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Վարուժան Սարգիսեանի
ՕԳՈՍՏՈՍ 11–30
Օգոստոս 11էն 23 Պէյրութ 23էն 30 Երուսաղէմ
ԳԻՆ 2250 ՖՐ.
Մեկնում Փարիզէն, Լիոնէն կամ Նիսէն
Արձանագրութիւն
Renseignements et inscriptions :
ՓԱՐԻԶի ՄԷՋ
SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours
կամ Գիւտ Վրդ. Նազդաչեանի՝ Հայոց եկեղեցին
15, Rue Jean Goujon
ԼԻՈՆի ՄԷՋ
VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours
եւ Դաւիթ Վ. Սահակեանի, եկեղեցին,
295, Rue Boileau
ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ
JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԵԿՈՅԹ
Բարձր Հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ **ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ**
իր «Ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար։

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին
dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris
կը նախագահէ ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԼՕՏԻ
կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԷՆ ՄԵ ԼԻՒ, ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիչ, Ռոզի Վարդ եւ Նաի Գառզու, *Պարոններ՝* Կապրիէլ Արուք, Գառզու, Փրոփ. Շառլ Տէտէեան, Էտմոն Թամիզ, Իվ Վէնսան եւ Տէր-Աբրամով։
Ներկայ պիտի ըլլան նոյնպէս Պ. Լեւոն Յովհաննեան եւ այլ անձնաւորութիւններ։ Յատկապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
25
ԱՊՐԻԼ
DIMANCHE
25 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12099

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.099

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅԵՐՒԻ ՌՈՒՍԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շիտակ թէ սխալ, պատմական ճշմարտութիւն մըն է, որ Հայը իր դարաւոր տարիութեան դաժան օրերուն Թրքական անարդ լուծէն ազատագրուելու համար յոյսը դրած է քրիստոնեայ, խաչապաշտ մեծ պետութեանց վրայ։

Գերազանցօրէն կրօնասէր, հարեւան ազգերէն հալածուած իրրեւ իր հաւատքին հաւատարիմ քրիստոնեայ, բեմտօրէն յուսացած ու ակնկալած է, որ եւրոպացին պիտի գայ իր փրկութիւնը։

Այս հաւատքն ու յոյսը աւելի ամրա – պնդուած են՝ երբ ԺԸ· դարու սկիզբէն Ռուսիա, Անգլիա եւ Ֆրանսա որոշ չափով աջակցեցան օսմանեան տիրապետութիւնէն փրկելու համար Պալքանի քրիս – տոնեայ ազգերը։

Հալածանքներն ու կեղեքումները դեռադոյն ասպիճանի հասած ըլլալով, յորդած էր բաժակը։ Իրարու եռեւէ ապըստամբութեան դրօշ պարզեցին Սերպը, Պոշնաքը, Յոյնը, Թարատաղցին, Մակեդոնացին, Ռումանացին եւ Պուլկարը, որոնք անհուն զոհողութեանց գնով ի վերջոյ հասան իրենց նպատակին։

Այս յաջող արդիւնքները բնականաբար քաջալերեցին Հայերը եւ յոյսեր ներշնչեցին իրենց ալ ազատագրութեան համար օսար, իսլամական — պարսկական ու Թրքական — լուծերէն։

Պիտի չուշանար առիթը։

Ձիշդ այն օրերուն, երբ Յոյները ազդովին հերոսական կռիւներ կը մղէին օսմանեան լայնածաւալ կայսրութեան հզօր բանակներուն եւ մարտանաւերուն դէմ, արեւելեան կողմն աշխարհի ռուսական բանակները 1826–27ին կ'արշաւէին Պարսկաստանի վրայ եւ Ցէպ Ա.յի Շահի ձեռքէն կը խլէին հայկական հողամասերը։ Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւնները, Էջմիածնի Մայր Աթոռով միասին կը կցէին Ռուսիոյ։

Նիքոլա Ա. ցարը Թիւրքմէնչայի դաշնագրով իր արեւելեան թիկունքը ապահովելէ անմիջապէս վերջ, կը չարունակէր իր յաղթական արշաւանքը մէկ կողմէ դէպի Կարս, Արտահան, Պայազիտ եւ Էրզրում, միւս կողմէ Ռումանիայէն դէպի Պուլկարիա, մինչեւ Թրակիա։ 1829 Սեպտ· 14ին Էտիրնէի մէջ կը կնքուէր ռուսեւթուրք դաշնագիրը, որ որոշ ինքնավարութիւն կը շնորհէր Պալքաններու քրիստոնեայ ազգերուն։

Միայն Հայերն էին, որ կ'անտեսուէին, կը լքուէին իրենց բախտին։

Ներսէս Աբգեպս· Աշտարակեցին, որ 1826ին յոյսով, հաւատքով ու խանդավառութեամբ առյգուն Թիֆլիսի մէջ կամաւորական խումբեր կը կազմէր եւ կ'առաջնորդէր նախ Երմոլովի, յետոյ անոր յաջորդին՝ Պասկեւիչի բանակներուն, յաղթանակէն վերջ բոլորովին պիտի հիասթափուէր։

Կը յուսար, — կ'ըսուի նոյնիսկ որ գրաւոր յանձնառութիւն ունէր Ս· Պե – տերսբուրգի արքունիքէն եւ Պասկեւիչէն — որ Պարսիկներէն եւ Թուրքերէն գրաւուած հողամասերուն վրայ պիտի կազմուէր ինքնավար Հայաստան մը, Ռուսիոյ հովանաւորութեան եւ պաշտպանութեան տակ։

Ջո՛ւր յոյսեր։

Ո՛չ ինքնավարութիւն, ոչ իսկ՝ ապահեղբօնացում։

Ցարը պարզապէս իր կայսրութեան կը ցեց գրաւուած հայկական հողամասերը, Մերձաւոր Արեւելք կը մեկնի։ Ցաջորդաբար պիտի այցելէ Պէյրութ, Ամման, Գահիրէ եւ Երուսաղէմ։ 18 տարիէ ի վեր ոչ մէկ ամերիկացի պետական կարեւոր դէմք այցելած է Եղիպտոս։ Գահիրէ գոհ է Ռոճըրսի այցի մտադրութենէն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր կրկին ռմբակոծեցին հակօդային կեդրոններ Հիւսիս· Վիէթնամի մէջ։ Այս անգամ 300 քիլմ· խորութեամբ։ Ուաշինկթընի մէջ ամերիկացի վեթերաններ մեծ ցոյց մը կատարեցին Վիէթնամի պատերազմին դէմ։ 110 ցուցարարներ ձերբակալուեցան եւ ապա ազատ արձակուեցան։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԵԱՆ բանակը յաջորդաբար գրաւեց բազմաթիւ քաղաքներ «ազատ պենկալի» չրջադիծին մէջ։ Բոլերայի դէպքեր արձանագրուեցան պենկալ գաղթականներու մօտ, Հնդկաստան։

ԹՈՒՐՔ պարուհի մը՝ Շեհիր Սենիզ, 25 տարեկան, խոստացաւ երեք օր երեք գիշեր ծոցը պառկիլ Թուրք ոտնապնդակի խումբի այն անդամին, որ առաջին կէտը պիտի նշանակէ գերման–Թուրք Ֆութ – պոլի մրցումի ընթացքին։ Սենիզ կը նկատուի Թուրքիոյ պորտասպարի սմէնէն գրաւիչ ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶի պատժական տեսանը վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտեց Սաքրէ–Քէօրի եկեղեցիին արարողութիւնը խանգարող ամբաստանեալներէն 10 հոգի։ Ամբաստանեալ երիտասարդներու թիւը 13 էր։

ՀՌՈՄ, հակառակ երկրին խառնակ վիճակին, իր 2724րդ տարեդարձը տօնեց։ Միաժամանակ Հռոմի հարիւրամեակն է իրրեւ մայրաքաղաք Իտալիոյ։

ՀԱՅԻԹիի մէջ Շաբաթ օր կատարուեցաւ Տիւվալիէի յուղարկաւորութիւնը։ 40 տարի է որ այս անխիղճ մենատէրը կը վարէր աշխարհի ամէնէն անդրադէտ (93 առ հարիւր) երկրին ճակատագիրը, անսովոր անողոքութեամբ։ Ինքզինքը չէր հռչակած երկրին կայսրը, այլ կը նկատէր առտուած մը։ Իր նախորդներուն վրայ, առաւելութիւն մը ունի՝ մեռած է իր անկողնին մէջ, ինչ որ յաճախադէպ չէ Հայիթիի համար։ Արդարեւ, 167 տարուան պատմութեան 36 նախագահներու, 23ը սպաննուած կամ տապալուած են իրենց պաշտօնավարութեան չրջանին։

ՓԱՐԻԶի էքոլ Նորմալը (Ռիւ տ'Իւլմ), որ դոցուած էր միջադէպերու հետեւանքով, վերաբացուեցաւ Ուրբաթ օր։ Մեռեալներու յուշարձանը, որ թալանի մատնուած էր ձախակողմեան ուսանողներու կողմէ, պիտի վերաչինուի։

ՌՈՒՏՈԼՖ ՀԷՍ, Շվանտաուի բանտին վերջին պատգեպափակեալը, 77 տարեկան կ'ըլլայ Ապրիլ 26ին։ Իր պատգելափակումը տարեկան մէկ միլիոն 100 հազար ֆր· կ'արժէ եւ 50 գինուոր պէտք է հսկողութեան համար։

ՓԱՐԻԶի հեռաձայնի Կոպըլէն եւ Իթալի կեդրոնները ջնջուած են։ Կոպըլէնի համար պէտք է այլեւս 331 ընել եւ 672 Իթալիի համար։ Այս թիւերը պիրերու չեն կրնար վերածուիլ։

ՕՐՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ

Փարիզ եւ Պելկրատ գոհ են Ֆրանքեւեւկոսլաւ խօսակցութիւններէն, որոնք տեղի ունեցան Շապան Տելմասի եւ Շուման Պելկրատ այցելութեան առիթով։

Մասնաչել Թիթօ, անտեսելով փրոբոfոլի կանոնը, որով երկրի մը նախագահը կ'ընդունի միայն երկիրներու առաջնորդներ, չերմ ընդունելութիւն մը վերապահեց Ֆրանսայի Նախարարապետին՝ իր պալատին մէջ։

Թիթօ եւ Շապան Տելմաս քննութեան առին միջազգային հրատապ հարցեր, ինչպէս՝ ապահովութեան խորհրդաժո – ղով, հարաւ· արեւելեան Ասիա, Մերձաւոր Արեւելք, չէզոքութեան դիծի պահպանում։ Խօսակիցները նկատեցին, թէ տեսակէտներու նոյնութիւն մը կայ զրեթէ բոլոր հարցերու նկատմամբ։ Եւրոսլաւիոյ նախագահը անկեղծօրէն պարզած է իր երկրին կացութիւնը։

Ֆրանսական չրջանակները չափազանց հետաքրքրական գտած են արտած բացատրութիւնները։ Փարիզ կը մտածէ ամէն ինչ ընել, որպէսզի ամրապնդուի եւրոսլաւ կառավարութեան եւ նախագահ Թիթօյի դիրքը։ Առաջին հերթին կը մտածէ զարկ տալ երկու երկիրներու առեւտրական եւ անտեսական գործակցութեան։

Շուման, իր կարգին, հանդիպում մը ունեցաւ իր եւրոսլաւ պաչտօնակիցին հետ։

Ֆրանսայի Նախարարապետը այցելելէ ետք Ֆրանսական պինուորական գերեզմանը՝ Շաբաթ օր Պելկրատէն Մակեդոնիա մեկնեցաւ, ուրկէ վերադարձաւ Փարիզ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Սոյուզ 10» այերանաւը, ուր տեղ գտած են երեք աստղանաւորդներ, Շաբաթ օր կը չարունակէր իր թռիչքը դէպի «Սալիուտ»։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս հաստատեց, թէ ի մօտոյ Արմիանսկա օպլաստ (հայկական չրջան) անունին տակ։

Իսկ իրրեւ վարձատրութիւն, Ներսէս Աբգեպս· Աշտարակեցին 1828 Մարտ 5ին ազատ արձակուեցաւ Երեւանի մարզի վարչութենէն եւ Օգոստոս 21ին Ստաւրոպոլի մէջ հրաման ստացաւ երթալու Քիչնեւ (Պեսարապիա), ուր հասաւ Հոկտ· 16ին։ Հայրենասէր հոգեւորականը բացէ ի բաց կ'աքսորուէր։

Պասկեւիչ նոյն ձեւով «վարձատրեց» դնդապետ Ղազար Լազարեանը (Լազարեւ), որ մասնակցելէ վերջ ռուսեւպարսիկ կռիւներուն, կազմակերպած էր Պարսկահայերու գաղթը դէպի Ռուսերու գրաւած հողամասերը։

Ռուսական այս ձախող փորձը դաս չեղաւ Հայերուս։ Շարունակեցինք մեր յոյսը դնել հիւսիսի խաչապաչտ «քեռի»ին վրայ։

Ու ամէն անգամ, որ առիթ ներկայացաւ, հնարաւոր ամէն աջակցութիւն ընծայեցինք ռուսական բանակներուն։

Այսպէս պատահեցաւ 1854–55ի Ղրիմի օրերուն, մանաւանդ 1877–78ի ռուսեւթուրք մեծ պատերազմի ընթացքին, երբ հայ մեծ զօրավարներ յաղթանակէ յաղթանակ առաջնորդեցին ռուսական բանակները, չարաչար պարտութեան մատնելով օսմանեան բանակները։

Սակայն թէ՛ Ղրիմի եւ թէ «Արեւելեան» պատերազմներէն վերջ կրկին հիասթափուեցան Հայերը։

Ձիշդ է, որ 1878ին Սան Սթեֆանոյի մէջ 16րդ յօդուած մը տուին մեկի իրրեւ վարձատրութիւն։ Սակայն քանի մը ամիս վերջ Պերլինի 61րդ յօդուածով Պիսմարքի պէս լուացին իրենց ձեռքերը եւ փորձանքի մէջ ձգեցին մեզ ադդովին։

Ղրիմեան Հայրիկ իրաւունք ունէր, երբ Բարեկործութիւններու այդ չարաչուք 61րդ յօդուածը Հայութեան դլխուն փաթթուած «փորձանք» կ'որակէր։

1878ին Սան Սթեֆանոյի մէջ Թուրքերը բացարձակ համոզում պոյացուցին, որ Հայերը անուղղայ ռուսասէրներ են։

Իսկ Ռուսերը ամէն առիթ յուսախաբ ըրին մեզ։

Հայերու « ռուսասիրութիւն »ը գլխաւորներէն մէկն է այն պատրուակներէն, որոնցմով ցեղասպան Թուրքերը կը փորձեն արդարացնել 1915ի Մեծ Եղեռնը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՌՈՒԲԻՆԱ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆ

Հ· Բ· Դ· Գերագոյն Մարմինը ցաւով կը գուժէ վաստակաւոր ընկերուհի՝

ՌՈՒԲԻՆԱ ՕՀԱՆՋԱՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է, Ապրիլ 21ին, Մոնթրէալ։

×

Ռուբինա Օհանջանեան քանի մը տարիէ Մոնթրէալ հաստատուած էր, իր միակ զաւկին՝ Վիգէնի հետ։ Քանի մը օր առաջ հիւանդանոց փոխադրուած էր մահացունի մէջ։

Ծնած 1880ական թուականներուն, Ռուբինա Արչեան կանուխէն մտած էր Հ· Բ· Դ· շարքերը, ուր անմիջապէս ուշադրութիւն կը գրաւէր իր խանդավառ, գործունեայ եւ բարեխիղճ բնաւորութեամբ։

1895–1896ին, Հայութեան ապրած սարսափներէն ետք, Քրիստափոր կ'որոշէր քաղաքական մեծ ահաբեկում մը կազմակերպել կարմիր Սուլթանին դէմ եւ իր գործակիցներու կարգին, կ'ընտրէր երիտասարդ Ռուբինան։ 1903ին, Քրիստափոր ծպտուած իրրեւ Սամուէլ Ֆայն եւ աղջիկը՝ Ռուբինա Ֆայն կ'երթան Պոլիս եւ հաղարաւոր լրտեսներու եւ Սուլթան Համիտի քթին տակ կը պատրաստեն ուժանակները ու կը ծրագրեն մեծ հարուածը։

Մերձաւոր Արեւելք կը մեկնի։ Ցաջորդաբար պիտի այցելէ Պէյրութ, Ամման, Գահիրէ եւ Երուսաղէմ։ 18 տարիէ ի վեր ոչ մէկ ամերիկացի պետական կարեւոր դէմք այցելած է Եղիպտոս։ Գահիրէ գոհ է Ռոճըրսի այցի մտադրութենէն։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ օդանաւեր կրկին ռմբակոծեցին հակօդային կեդրոններ Հիւսիս· Վիէթնամի մէջ։ Այս անգամ 300 քիլմ· խորութեամբ։ Ուաշինկթընի մէջ ամերիկացի վեթերաններ մեծ ցոյց մը կատարեցին Վիէթնամի պատերազմին դէմ։ 110 ցուցարարներ ձերբակալուեցան եւ ապա ազատ արձակուեցան։

ՓԱՔԻՍՏԱՆԵԱՆ բանակը յաջորդաբար գրաւեց բազմաթիւ քաղաքներ «ազատ պենկալի» չրջադիծին մէջ։ Բոլերայի դէպքեր արձանագրուեցան պենկալ գաղթականներու մօտ, Հնդկաստան։

ԹՈՒՐՔ պարուհի մը՝ Շեհիր Սենիզ, 25 տարեկան, խոստացաւ երեք օր երեք գիշեր ծոցը պառկիլ Թուրք ոտնապնդակի խումբի այն անդամին, որ առաջին կէտը պիտի նշանակէ գերման–Թուրք Ֆութ – պոլի մրցումի ընթացքին։ Սենիզ կը նկատուի Թուրքիոյ պորտասպարի սմէնէն գրաւիչ ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶի պատժական տեսանը վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտեց Սաքրէ–Քէօրի եկեղեցիին արարողութիւնը խանգարող ամբաստանեալներէն 10 հոգի։ Ամբաստանեալ երիտասարդներու թիւը 13 էր։

ՀՌՈՄ, հակառակ երկրին խառնակ վիճակին, իր 2724րդ տարեդարձը տօնեց։ Միաժամանակ Հռոմի հարիւրամեակն է իրրեւ մայրաքաղաք Իտալիոյ։

ՀԱՅԻԹիի մէջ Շաբաթ օր կատարուեցաւ Տիւվալիէի յուղարկաւորութիւնը։ 40 տարի է որ այս անխիղճ մենատէրը կը վարէր աշխարհի ամէնէն անդրադէտ (93 առ հարիւր) երկրին ճակատագիրը, անսովոր անողոքութեամբ։ Ինքզինքը չէր հռչակած երկրին կայսրը, այլ կը նկատէր առտուած մը։ Իր նախորդներուն վրայ, առաւելութիւն մը ունի՝ մեռած է իր անկողնին մէջ, ինչ որ յաճախադէպ չէ Հայիթիի համար։ Արդարեւ, 167 տարուան պատմութեան 36 նախագահներու, 23ը սպաննուած կամ տապալուած են իրենց պաշտօնավարութեան չրջանին։

ՓԱՐԻԶի էքոլ Նորմալը (Ռիւ տ'Իւլմ), որ դոցուած էր միջադէպերու հետեւանքով, վերաբացուեցաւ Ուրբաթ օր։ Մեռեալներու յուշարձանը, որ թալանի մատնուած էր ձախակողմեան ուսանողներու կողմէ, պիտի վերաչինուի։

ՌՈՒՏՈԼՖ ՀԷՍ, Շվանտաուի բանտին վերջին պատգեպափակեալը, 77 տարեկան կ'ըլլայ Ապրիլ 26ին։ Իր պատգելափակումը տարեկան մէկ միլիոն 100 հազար ֆր· կ'արժէ եւ 50 գինուոր պէտք է հսկողութեան համար։

ՓԱՐԻԶի հեռաձայնի Կոպըլէն եւ Իթալի կեդրոնները ջնջուած են։ Կոպըլէնի համար պէտք է այլեւս 331 ընել եւ 672 Իթալիի համար։ Այս թիւերը պիտի չեն կրնար վերածուիլ։

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

ԿԻՆԵՐԸ

Անցեալ շաբաթ Թորոնթօ էի գացած՝ գործով: Հոն, թարմ ու կենսունակ գաղութ մը ունինք, մօտ հազար անձ: Ունին հինգ կազմակերպութիւն. կուսակցական, բարեսիրական, մշակութային, երիտասարդաց, մարզական, սկաուտական ու այլ միութիւններ: Սեփական եկեղեցի, դպրոցարան, եւայլն: Այս բոլորը տեսնելով՝ ամօթով մնացի մեր չունեցածին համար...

«Ազգային կեդրոն»ին մէջ, ուր սկաուտները հաւաքոյթ ունէին, դիս երկրորդ անգամ ըլլալով շաբքային մկրտեցին ու վրիս փողկապ անցուցին: Ջափահաններն ալ, երկա՛ր-բարակ դիս հարցաքննեցին. քաղաքական, ընկերային, դրական ու հասարակական բազմաթիւ հարցեր լուծե-ցինք: Խոստացայ տուն վերադարձիս կից-ներու մասին դրել իմ տեսակէտը՝ որովհետեւ անոնցմէ մէկը կը դանդաղէր, թէ «տասը տարիէ ի վեր ամուսնացած է ու դեռ չէ յաջողած ճանչնալ իր կինը»:

— Դեռ չա՞տ ճամբայ ունիս կարելիք, ըսի իրեն, ես քառասուն տարի է ամուսնացած եմ ու դեռ չեմ յաջողած ճանչնալ կինս...

— Իրա՞ւ:

— Իրա՛ւ:

Ու հիմա՝ խոստումիս դործադրութիւնը:

×

Կնոջ մը համար ամէնէն դժուար բանը՝ իր չափահասութեան տարիքին հասնելու տարին եւ թուականը որոշելն է:

Կին մը եթէ իրեն վստահուած դաղտնիքին որմէ՛ լսած ըլլալը չըսէ, զայն պահած ըլլալ կը կարծէ:

Կին մը, խօսելու հաճոյքին համար այնքա՜ն շատ կը խօսի՝ որ խորհելու ժամանակ չունենար:

Կին մը եթէ մէկը չսիրէ իսկ, երբ դիտնայ թէ անոր կամ մէկուն մը ցանկալի է, անո՛ւմ երջանիկ կ'ըլլայ: Այդ է իր գոյութեան խմաստը:

Կին մը հոսուն ջուրի ակ մըն է, որուն վրայ ամէն ոք կը հակի իր ծարաւը յագեցնելու համար, եւ զարմանալի չէ, որ այդ պահուն միայն իր նկարը տեսնէ անոր մէջ ցոլացած:

Անցեալ ունեցող կինը ու ապագայ ունեցող մարդը յարդի են:

Մարդ մը պէտք է սիրէ իր կինը ու չայխատի, չակնկալէ հասկնալ զայն. իսկ կին մը, պէտք է քիչ մը սիրէ՝ ու չատ մը հասկնայ իր ամուսինը որ երջանկութիւն տիրապետէ տան մէջ:

Եթէ կնոջդ պէտք չեղած բան մը դնես՝ չոյլութիւն է: Զգուշացի՛ր:

Շատ մը կիներ, երախաներու պէս «ՈՉ» ըսել կը սիրեն, ու չատ մը մարդիկ՝ երախաներու պէս կը հաւատան այդ «ՈՉ»ին:

Օրագրութիւն պահողը բարի աղջիկ – ներն են, չարերը ժամանակ ձեն ունենար այդ բանին համար:

Կին մը որ հեռդ պիտի չամուսնանար ինչ ըլլալուդ համար՝ կ'ամուսնանայ՝ ինչ ունեցեալդ համար:

Կիներու աչքերն ու լեզուն չատ անգամ տարբե՛ր բան կ'ըսեն. խմաստութիւն պէտք է՝ որոշելու համար թէ ո՛ր մէկուն պէտք է հաւատալ:

Կանանց լայնքը, նայած թէ ո՛ւր երթալու կը պատրաստուին, կը փոխուի:

Աղջկան մը մեծագոյն հարստութիւնը իր հետ չէ, այլ՝ այրերու գլխուն մէջ դտնուող երեւակայութիւնն է:

Աղջի օր կին մը կ'ըսէր թէ ծերացած ըլլալու է՝ որովհետեւ դինք հալածողը այլեւս իր տարիքն է միայն...

Աստուած Եւային առաջ Ադամը ստեղծեց, որպէսզի իր գլխուն վերեւ կենալով խրատ տուող չդտնուի:

Կիները, ամուսնանալէ ու եկեղեցիէն տուն դալէ անմիջապէս ետք՝ կը սկսին իրենց ամուսինները բարեկարդել, վերաչինել, սրբագրել... Եւ հինդ տարի վերջն ալ կուլան՝ ըսելով թէ «հին մարդը՝ իր ատած մարդը չէ, փոխուա՛ծ է»...

Մարդ մը կ'ամուսնանայ դատողութեան պակասի պատճառաւ, կը բաժնուի՝ համբերութեան պակասի պատճառաւ, կը վերամուսնանայ՝ յիշողութեան պակասի պատճառաւ:

Ամուրիները կիներու մասին չատ աւելի բան դիտնալու են քան ամուսնացածները, այլապէս իրենք ալ ամուսնացած պիտի ըլլային:

Առջի օր, ծանօթ մը, դանդատելով իր տան մէջ տեղի ունեցած փոփոխութեան մասին, կ'ըսէր. «երբ ամուսնացայ, տուն եկած պահուս չունս կը հաջէր ու կինս մուճակներս կը բերէր. հիմա դերերը փոխուած են. չունս է որ մուճակներս կը բերէ...»:

Ամուսնութիւն մը կնքելու համար՝ երկու անձի համաձայնութիւնը անհրաժեշտ է, ամուրիի մը եւ աղջկան մը անհամբեր մօրը:

Դրախտին մէջ ծառին վրայ եղող խնձորը չէր որ մեր դժբախտութեան պատճառ եղաւ, այլ անոր տակ եղող ղոյդը:

Աւելի դիւրին է խելացի բայց տղեղ աղջիկ մը դեղեցկացնել, քան դեղեցիկ ապուշ մէկը խելացի դարձնել...

Կիներ կան, որոնց ունեցածին վրայ եթէ ուրիշներէ փոխ առածնին ալ աւելցնելու ըլլանք, նորէն կչիռ չեն ներկայացներ:

Սիրուած ըլլալու դիտակցութիւնը կնոջ մը երջանկութեան չէնքին հիմնաքարն է:

Մեռնող մարդու մը ու մեռնող կնոջ մը մէջ դտնուող տարբերութիւնը ա՛յն է, որ մինչ առաջինի սիրտն է որ դադար է առած, միւսին մէջ դադար առնողը լեզուն է:

Մուկերը կը վախնան մարդերէն, մարդերը՝ կիներէն, ու, իրենց կարգին, կիները՝ մուկերէն:

Սիրահարները կը նմանին ամպերու վրայ քալող տխմարներու, բայց տեսնուած չէ որ տխմար մը սիրահարի:

Կինը մեծ մանուկ մըն է, զոր կրնանք ուրախացնել խաղալիկներով, քնացնել դովեստներով ու դրաւել խոստումներով:

Ջամուսնացած մարդիկ կիներու մասին կարծիք յայտնելու իրաւունք չունին. որովհետեւ ամուսնացած ու անոնց հետ ապրող մարդերն իսկ անոնց մասին չատ բան չեն դիտեր, բացի անկէ՝ որ անոնք, երբեմն, կուլան:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Առաւելաբար վերջին տասը-տասնեւ-հինգ տարիներու ընթացքին է, որ Հայաստան հնարաւորութիւն ունեցաւ զարգացնելու իր երկրորդական եւ երրորդական բնակավայրերը եւ, միեւնոյն ժամանակ, մղում եւ թափ տալու Երեւանի եւ քանի մը մեծ կեդրոններու ընդլայնման գործին:

Քաղաքներու զարգացման ծրագրին լրականացման նպաստեցին կարգ մը տըներ: Այսպէս, քարէախի վրայ յայտնուեցան անձանօթ կամ բոլորովին նոր անուններ, երբ իրագործուեցաւ Երեւան-Սեւան երկաթուղին: Թուենք այս քաղաքները — Ջարենցաւան, Հրազդան, Հանքաւան, Սեւան: Հաղորդակցութեան ուղիներու հաստատումէն նպաստաւորուե-ցան նոյնպէս Սեւանայ լիճի չրջանի կարգ մը վայրերը, ինչպէս՝ կամօ, Վարդենիս, Մարտունի, նոյնիսկ Դիլիջան եւ Իջեւան, որոնք կը դտնուին աւելի հեռաւոր չրջանի մը մէջ:

Կարեւոր աղդակ հանդիսացան նոյնպէս բնական կապի ներմուծումը Հայաստան եւ ջերմէլեկտրակայաններու հաստատումը: Երկաթուղիները, որոնց երկարութիւնը մեծ չէ երկրին մէջ (562 քմ.) եւ ընդհանրապէս չափազանց ծանրաբեռնուած են եւ կը բանին ո՛չ նախանձելի կանոնաւորութեամբ, հնարաւորութիւն ունեցան վառելանիւթի փոխարէն չինարարութեան ծառայող այլ հում նիւթեր փոխադրել: Այս ուղղութեամբ գործնական արդիւնք տուաւ Լենինական – Ար-թիկ – Պեմզաչէն եւ Անի – Անիպեմզա երկաթուղիներու չինութիւնը, որով կը փոխադրուին չրջանի դուիչն ու պեմզան:

Անշուչտ, տասնամեակներու ընթացքին հրապարակ ելաւ ճարտարապետներու եւ չինարարական հարցերու մասնագէտներու կարեւոր ուժ մը, ինչ որ դրաւականը կը կազմէ տուեալ ճիւղի զարգացման: Միւս կողմէ, բնակչութեան թիւի յարաճուն աճը, յատկապէս քաղաքներու մէջ, անհրաժեշտ կը դարձնէր բնակելի նոր տարածութիւններու ստեղծումը ազատ հողամասերու վրայ՝ բնակավայրերու մերձ: Այլ մանաւանդ ա՛յդ եւ այլ հողամասերու առաւելագոյն չահագործումը՝ բարձր յարկանի չէնքերու չինութեամբ: Այսպէս է, որ օրինակ Երեւան արդէն իսկ իր «սահմաններուն» մէջ պարփակած է Ծիծեռնակաբերդն ու Հրազդանի կիրճը, Արաբոան ու Քանաքեռի բարձունքը, ինչպէս նաեւ Նորքը: Մայրաքաղաքը, որ ամէնէն արագ տարածուող քաղաքն է երկրի մէջ, ներկայիս 22 քմ. տրամագիծ ունի:

Քաղաքները ժամանակի պահանջներուն յարմարցնելու աչխատանքին, ինչպէս նաեւ չինարարական թափին չնորհիւ բազմաթիւ վայրեր, ինչպէս Դիլիջան, Սեւան, Կամօ, Հոկտեմբերեան եւ ուրիշներ փաստօրէն այս վերջին ժամանակաչրջանին է, որ քաղաքի դիմագիծ ստացան, թէեւ անցեալին եւս նոյն որակումը կը տրուէր անոնց:

Բնակավայրերը արագ դիմագիծ փոխելուն մասնաւորապէս այն օրէն, երբ որդեդրուեցան չինարարութեան ճարտարարուեստագործման եղանակները (օրինակ՝ պատրաստ պատեր, սիւներ, պատուհաններ դործածել), որոնք իրենց կարդին պատճառ դարձան այսպէս կոչուած «տիպային» նախագիծերու կիրարկման, այսինքն՝ չար եւ նման չէնքերու չինութեան:

Ժամանակէ մը ի վեր կը նկատուի տակայն, որ «այս նուաճումները կատարուեցին բաղաքաչինական, ճարտարապետական ցաւալի թերութիւններով ու սխալներով», ինչպէս վերջերս դիտել կուտար ճարտարապետ Հ. Խաչիկեան, «Սով. Հայաստան»ի փետրուար 16ի թիւին մէջ:

Շինարարական մեծ ծրագիրներու իրականացումը, կը բացատրէր ճարտարապետը, «ճարտարապետական եւ յատկապէս բաղաքաչինական նախագծերով անհրաժեշտ չափով չէր նախապատրաստուած: Թէեւ բաղաքներուն մեծ մասը ունէին մինչ այդ կազմուած գլխաւոր յատակագծեր, բայց դրանցից շատերը չէին համապատասխանում նոր առաջադրուած խնդիրներին, բաղաքաչինական նոր սկզբունքներին՝ տիպային նախագծերի մասսայական կիրառումանը եւ կառուցապատման նոր ձեւերին: Ջկային կառուցապատման, տիպային քնակելի եւ հասարակական չէնքերի համապատասխան նախագծեր, տեղերում գործը դեկավարող որակեալ բաղաքաչինարարներ, գլխաւոր ճարտարապետներ»:

Ճարտարապետներն ու հարցին ծանօթ մասնագէտները կը հաստատեն, թէ այսօր եւս Հայաստանի մէջ լաւ չէ կազմակերպուած քաղաքներու յատակագիծերու պատրաստութեան գործը: Այսպէս, օրինակ, Հայպետնախագիծը, որ այս աշխատանքը կը կազմէ տուեալ ճիւղի զարգացման: Միւս կողմէ, բնակչութեան թիւի յարաճուն աճը, յատկապէս քաղաքներու մէջ, անհրաժեշտ կը դարձնէր բնակելի նոր տարածութիւններու ստեղծումը ազատ հողամասերու վրայ՝ բնակավայրերու մերձ: Այլ մանաւանդ ա՛յդ եւ այլ հողամասերու առաւելագոյն չահագործումը՝ բարձր յարկանի չէնքերու չինութեամբ: Այսպէս է, որ օրինակ Երեւան արդէն իսկ իր «սահմաններուն» մէջ պարփակած է Ծիծեռնակաբերդն ու Հրազդանի կիրճը, Արաբոան ու Քանաքեռի բարձունքը, ինչպէս նաեւ Նորքը: Մայրաքաղաքը, որ ամէնէն արագ տարածուող քաղաքն է երկրի մէջ, ներկայիս 22 քմ. տրամագիծ ունի:

Քաղաքները ժամանակի պահանջներուն յարմարցնելու աչխատանքին, ինչպէս նաեւ չինարարական թափին չնորհիւ բազմաթիւ վայրեր, ինչպէս Դիլիջան, Սեւան, Կամօ, Հոկտեմբերեան եւ ուրիշներ փաստօրէն այս վերջին ժամանակաչրջանին է, որ քաղաքի դիմագիծ ստացան, թէեւ անցեալին եւս նոյն որակումը կը տրուէր անոնց:

Բնակավայրերը արագ դիմագիծ փոխելուն մասնաւորապէս այն օրէն, երբ որդեդրուեցան չինարարութեան ճարտարարուեստագործման եղանակները (օրինակ՝ պատրաստ պատեր, սիւներ, պատուհաններ դործածել), որոնք իրենց կարդին պատճառ դարձան այսպէս կոչուած «տիպային» նախագիծերու կիրարկման, այսինքն՝ չար եւ նման չէնքերու չինութեան:

Ժամանակէ մը ի վեր կը նկատուի տակայն, որ «այս նուաճումները կատարուեցին բաղաքաչինական, ճարտարապետական ցաւալի թերութիւններով ու սխալներով», ինչպէս վերջերս դիտել կուտար ճարտարապետ Հ. Խաչիկեան, «Սով. Հայաստան»ի փետրուար 16ի թիւին մէջ:

Շինարարական մեծ ծրագիրներու իրականացումը, կը բացատրէր ճարտարապետը, «ճարտարապետական եւ յատկապէս բաղաքաչինական նախագծերով անհրաժեշտ չափով չէր նախապատրաստուած: Թէեւ բաղաքներուն մեծ մասը ունէին մինչ այդ կազմուած գլխաւոր յատակագծեր, բայց դրանցից շատերը չէին համապատասխանում նոր առաջադրուած խնդիրներին, բաղաքաչինական նոր սկզբունքներին՝ տիպային նախագծերի մասսայական կիրառումանը եւ կառուցապատման նոր ձեւերին: Ջկային կառուցապատման, տիպային քնակելի եւ հասարակական չէնքերի համապատասխան նախագծեր, տեղերում գործը դեկավարող որակեալ բաղաքաչինարարներ, գլխաւոր ճարտարապետներ»:

Ճարտարապետներն ու հարցին ծանօթ մասնագէտները կը հաստատեն, թէ այսօր եւս Հայաստանի մէջ լաւ չէ կազմակերպուած քաղաքներու յատակագիծերու պատրաստութեան գործը: Այսպէս, օրինակ, Հայպետնախագիծը, որ այս աշ-

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (95)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղուկաս էֆէնտի, չփոթած ու չմորած, ակնարկը ժուռ ածեց չորս բոլորտիքը, տեսաւ իր աղջիկն ու փեսացուն, ինչպէս նաեւ Անթառամ հանըմը, որուն դէմքը կարծես տարօրինակ խնդութեամբ կը ճառագայթէր:

Այն տեղ յուզումի ու բարկութեան կեղծ թափով մը դոչեց.

— Ինչ խայտառակութիւն է սա, տէփ ըրէք սա անամօթ մարդիկը, դինո՞վ են ինչ են... ծօ՛, կարապե՛տ, բոլիս մը կանչե՞ս...

— Անամօթ խայտառակը դուն ես, պառաւ կրկին դինեպանին ձայնը, եթէ մարդդոյմէ չես ամչնար, Աստուծմէ՞ ալ չես վախնար... ի՞նչպէս այս խեղճ կնկան տասնութ տարեկան աղջիկը աւրեցիր ու հիմա ալ անօթի կը ձգես դիրենք, թո՛ւ, անամօթ, անխի՛ղճ մարդ, քու տեղդ Ազքատախնամին ժողովքը չէ... փոռանկան է, փոռանկան...

Նոյն միջոցին, Շուչանիկին մայրն ալ իր կարդին Միքայէլ աղան մատնանիշ ընելով կը դոչէր.

— Իշտէ, աղջկան արուն մտնողներէն մէկն ալ աս է, ինք խաբելով աղջիկս առաւ տարաւ ու այս մարդուն ձեռքը յանձնեց...

Ներկաները ափ ի բերան կը դիտէին այս տեսարանը, առանց միջամտելու, այն-քան անակնկալ չուարումի մը մատնուած էին:

— Անամօթներ...

— Խայտառակներ...

— Անբարոյականներ...

— Դուրս նետեցէք այս սրիկաները...

Կ'ուռնար ամբոխը սպառնալից:

Նոյն միջոցին ճիչ մը լսուեցաւ:

Տիկին Անթառամն էր, որ ձեռքերը բարձրացուցած կ'աղաղակէր, խօսքը Լեւոնին ուղղելով՝ որ քարացած մնացեր էր Ռոզիկի հետ թեւ թեւի:

— Տեսա՞ր հիմա, խօսքս ելա՞ւ, մաղ մնաց, որ ասանկ անբարոյական մարդու մը աղջիկը պիտի առնէիր... պատիւնիս փարայի մը պիտի ըլլար:

— Վա՛խ, աղջի՛կս, հէմ պատիւնիս աւրեց, հէմ ալ մեզի անօթի թողուց, — կը չարունակէր պոռալ Շուչանիկի մայրը:

— Հապա սուտ տեղը պարկեչտ կնոջ մը անունը աւրել ուզողը եւ աս ու ան խաբելով հանրապետութիւն ստորագրել տուողը, Ղուկաս էֆէնտի կոչուող աս սրիկան չէ՞, միջամտեց նաեւ Սերգիս իր ձայնը բարձրացնելով:

Շուչանիկի մայրը Միքայէլ աղային օձիքին կառչած էր:

— Ի՞նչպէս վարդի պէս սուրբ աղջիկս ասանկ կրակներու մէջ էրեցիր, կ'աղաղակէր:

Մինչ նոյն միջոցին չառաչուն ապտակ մը կ'իջնէր մարդուն երեսին:

Միքայէլ աղա այդ խօսքերուն ու ապտակին ազդեցութեան տակ, սկսաւ թոթովել.

— Թող տուէք դիս, ես անմեղ եմ... ինծի խաբեց, չըսաւ, որ առանկ դէշ մտք ունէր... ես չէի դիտեր:

Այս խօսքերը, որոնք կը հաստատէին վաճառականին յանցապարտութիւնը, աւելի դրդռեցին հաւաքուողները:

— Ո՞վ կը խաբես, ծօ՛, խայտառակ, ո՞վ չի դիտեր քու ինչ ըլլալդ... պոռաց մէկը, որ տեղեակ էր Միքայէլի սիրային միջնորդութիւններուն:

— Խայտառակ մարդ, Աստուծմէ եղաւ, որ այս բաները մէջտեղ ելան տէ ամէն մարդ հասկցաւ անբարոյական, անպատիւ մարդ ըլլալդ...

Ղուկաս էֆէնտի դլուխը վեր վերցուց եւ տեսաւ, թէ տիկին Անթառամն էր, որ իրեն մօտեցած, այդ խօսքերը կը նետէր երեսին: Այն տեղ, ծայրայեղ դրդռութեան մը մէջ, պատրաստ էր ամէն բան ընելու, ինքն ալ պոռաց Անթառամի երեսին.

— Հելէ դուն սուս եղիր, Թոփ Գափուցի Պայրախտար Սուրբիկին աղջիկը չէ՞ մի... որ սիրականէդ ունեցած փիճդ իրեւ հարազատ կլլեցնել կ'ուղես... անպատիւ անբարոյականը դուն ես, խալթա՛ն...

Անթառամի երակներուն մէջ յանկարծ սկսաւ եռալ Պայրախտար Սուրբիկի արիւնը, մէկ կողմ նետեց կեղծ համեստութիւնն ու հանդարտութիւնը եւ բարկութենէ դողդոջուն ձայնով մը պատասխանեց.

— Այդ խալթախին փիճին աղջիկը տալու համար չէ՞ր քի կատը-կատը եղար, ամէն խաղ, ամէն խաբեբայութիւն ըրիր... հա, հրամմեր ես, Թոփ Գափուցի Պայրախտար Սուրբիկին աղջիկն եմ... ատիկա ատոր չէմացար, ամա քէֆ աղջիկդ տղուս դլուխը փաթթելու համար, պէտք ըլլար նէ... ալ պիտի պաղնէիր...

Եւ ահա, փոխն ի փոխ, լուտանքներու հեղեղ մը սկսան թափել իրարու դլխին, մինչ բախումը, որուն մէջ եկեղեցին եկող ծանօթ ընտանիքները ալ կայծին, ապահար, հանդիսատես կ'ըլլար այս խաղքութեան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

խատանքները վարող ղէխաւոր հիմնար – կութիւնն է, «իր տրամադրութեան տակ գտնուող նախագծային նիւթերով ի վիճակի չէ ապահովելու ֆաղաֆաշինական այն հսկայական աշխատանքը, որը ծառայել է Հանրապետութեան քոլոր ֆաղաքներում»: *Միւս կողմէ, ինչպէս կը գրէ Հ. Խաբէկեան, գոյութիւն ունին այսպէս կոչուած «Թուղթի» նախագիծեր, այսինքն այնպիսի ծրագիրներ, որոնք կը մնան թուղթի վրայ, եւ չինարարութիւնը կը կատարուի այլ ձեւով (Սեւան եւ Արովեան քաղաքները)*:

Այժմ չատեր կը գժգոհին այն երեւոյթին դէմ, որ ոչ միայն ամբողջ թաղամասեր կառուցուած են յար եւ նման միօրինակ չէնքերով, այլեւ երկրին գրեթէ բոլոր քաղաքները այժմ կը նմանին իրարու՝ կորնցնելով իրենց ուրոյն ու ինքնատիպ դիմագիծը: «Էջմիածինը, Դիլիջանը, Հոկտեմբերեանը, Ծաղկաձորը, կամօն եւ այլ բնակավայրեր, որոնք ունէին իրենց ուրոյն ֆաղաֆաշինական դէմքը, սկսեցին նմանուել իրար, ստեղծուեց նրանց դիմագրկման ռէալ վտանգ»:

Ճարտարապետ Հ. Խաբէկեան առանձին չէ իր այս տեսակէտին մէջ: «Գրական Թերթի» անցեալ տարուան Մայիս – Յունիսի թիւերուն մէջ եւ, նոյնիսկ, մաքերու փոխանակութիւն մը կատարուեցաւ այս ուղղութեամբ Գրողներու Միութեան սրահին մէջ, 1970 Յունիս 19ին: Շատեր եւ, յատկապէս, Մկրտիչ Արմէն, որ որոշած է «ազգային ճարտարապետութեան վերջին մոհիկաննե-

րէն» մէկը մնալ, դէմ արտայայտուեցան ճապաղ միօրինակութեան: Առանց անտեսելու եւ հրաժարելու նորէն՝ հարկ է պահպանել ազգայինը՝ ներդաշնակ եւ ինքնատիպ համադրութեամբ:

Նոյն բնոյթի հանդիպում մը կազմակերպուեցաւ նաեւ վերջերս, այս անգամ ճարտարապետներու տան մէջ, էջմիածինի առընչութեամբ: Հանդիպումին տրուած է «Ահաղանգ» անունը, քանի որ ներկայ գտնուող ճարտարապետներն ու նկարիչները, գրողներն ու մտաւորականները «եկել են ճարտարապետական ուրոյն նկարագրի սկզբունքը պաշտպանելու ի դէմս մեր պատմական ամէնից ինքնատիպ ֆաղաքներից մէկի՝ վաղարշապատ – Էջմիածնի», կը գրէ «Սով. Արուեստ»ի խմբագրութիւնը (1971, Փետրուար):

Այլապէս յատկանշական է հանդիպման առաջադրութիւնը ներկայացնող ճարտարապետին խօսքը, որ կը բացայայտէ «Ահաղանգ»ին դրդապատճառները: Անհրաժեշտ է ներկայացնել ամբողջ հատուած մը.

— Հասկանալի է, կեանքն առաջ է գընում, ֆաղաֆաշինութեան ներկայի տեմպերն ու մեթոդները ուրիշ են, ֆաղաֆ – ները յարկայնութեամբ ձգտում են վեր, կառուցապատումը խտանում է, փողոցները լայնանում են, ուղղում՝ կանոնաւորելով ֆաղաֆի յատակագիծը: Եւ ահա պատմական յուշարձանը խանգարում է փողոցի նախատեսուած գծին: Քանդե՛լ: Այո, հէնց այդպէս, ֆանդել պատմական արժէքաւոր յուշարձանը՝ ֆաղաֆին ու – րոյն դէմք տուող տարրերից մէկը: Ինչ խօսք նման մօտեցումը աւելի քնորոշ էր անցեալին: Հիմա մի փոքր ուրիշ է: Յուշարձանի առջեւ կամ կողքը ազատ ու յարմար տարածութիւն կայ բազմայարկ շէնքի համար: Կառուցե՛լ: Յուշարձանը ծածկուե՞ց աչքից, մեկուսացա՞ւ իր նախկին ներդաշնակ անսամբլից, ինչ սրած, կեանք է, ճորն իր պահանջներն ունի, բնակչութեան թիւը մեծացել է, մարդիկ ապրելու տեղ պիտի ունենան… Ի՞նչ ըստացուեց: Ստացուեց այն, որ մենք պատմական հոյակապ յուշարձաններ ունենք, բարձր ենք գնահատում դրանք, յաճախ վերակառուցում, վերաճորոգում խնամքով, բայց եւ մի ուրիշ տեղ ու մի ուրիշ ժամանակ ֆանդում ենք հիւանդատակ կամ կորցնում աչքից հեռու: Ստացուեց այն, որ մեր գիւղերը եւ յատկապէս ֆաղաֆները ուրոյն դէմք են ունեցել եւ կարող էին ունենալ, բայց եւ արդէն չունեն կամ սկսում են չունենալ»: (*Հ. Խաբէկեան, «Սով. Արուեստ», 1971, թիւ 2*):

Դառն է հաստատել, որ ժողովականներուն համաձայն, էջմիածին քաղաքը «բաւական վնասուել է այս առումով», *քանի որ արդէն իսկ* «տեսադաշտից դուրս են մնում Գայեանէի եւ Շողակաթի եկեղեցիները… շէնքերի շարքը հարաւից ընդհատ մօտեցաւ Հոիփսիմէի տաճարին՝ խոյ փակելով յուշարձանի ամենալայն ու ամենաշահեկան դիտանկիւններից մէկը»:

Բոլորն ալ համաձայն են հաստատելու, որ այս ցաւալի երեւոյթին պատճառը «միասնական կառուցապատման նախագիծ չունենալու հետեւանք են», *ինչպէս կը յայտարարէ երիտասարդ ճարտարապետ Ա. Գրիգորեան*:

Ուրախալի է հաստատել, որ ճարտարապետներ անկեղծ վրդովմունքի կը մատնուին, երբ անկազմակերպ, հապճեպ եւ անհեռատես աշխատանքի հետեւանքով կը խաթարուին կամ կը քանդուին անցեալը յուշող յուշարձանները կամ՝ Հայաստանի քաղաքներն ու գիւղերը կը կորնցնեն իրենց ինքնատիպ դիմագիծն ու դունագեղութիւնը:

Պէտք է յուսալ այսուհետեւ, որ այս «հոդերը» «Թղթային» վիճակի մէջ չեն մնար, այլ՝ կը կոչուին կեանքի: Որով – հետեւ, *ինչպէս կը հաստատէ ճարտարապետ Վ. Յարութիւնեան խօսելով Երեւանի մասին՝* «նոյնիսկ մայրաքաղաքի յատկագիծը կազմելիս չի եղել ու չկայ, պատմական յուշարձանների պահպանման, նոր անսամբլի մէջ ներառնելու մըտահոգութիւն, էլ չենք խօսում գործնական առաջարկների մասին: Ի հարկէ, ահազանգներ եղել են, բայց ապարդիւն…»

Սրտցաւ ճարտարապետներու եւ մտաւորականութեան պահանջն է, որ ապարդիւն չանցնին իրենց հնչեցուցած ահազանգները…

Ժ. Մ.

ՀՈՂԱՅԻՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒՄ

ՍՊԱՆԻՈՑ ՄԷՋ

—o—

Սպանիա եւս սկսաւ կիրարկել հողային բարեկարգումի օրէնքները եւ գործնական ծրագիրներ պատրաստել այս ուղղութեամբ: Նախ պիտի հիմնուի հողամշակութեան յատուկ ուսումնարան մը, եւ այն երկրագործները, որոնք լաւ չեն սերմաներ իրենց տրուած հողերը, պիտի զրկուին այդ իրաւունքէն: Պատրաստուած օրէնքներէն մէկը կը պաշտպանէ հետեւեալ նշանաբանը.— Հողը պէտք է ապահովէ ժողովուրդին եւ ընկերութեան բարօրութիւնը, անհատէն առաջ պէտք է անոնց ծառայէ:

Կը նշանակէ թէ քաղաքական նոր հանդրուան մը կը բացուի Ֆրանքոյի երկրին քաղաքականութեան մէջ, եւ հողը միութեան դիծ մը կը հաստատէ պետութեան եւ ժողովուրդին միջեւ: Այս պարագան ընդգծեց նոյնինքն Սպանիոյ երկրագործութեան նախարարը, Թոմաս Կարչիան, երբ խօսեցաւ հեռատեսիլէն եւ զուգադիպ մը ըրաւ երկրի ձախողանքներուն եւ այսօրուան նուաճումներուն միջեւ: Նախարարը խոստովանեցաւ թէ գիւղացին եւ մշակը ցարդ անտեսուած եւ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Հիւկէր Ազտէրեան, երիտասարդ տաղանդաւոր դաշնակահարուհին, Զորեք – շաբթի 19 Մայիս, Կալոյի սրահին մէջ դաշնակի ռեսիթալ մը պիտի տայ նուագելով Պախ, Շոփէնի, Տըպիւսիի, Լիսթի եւ Խաչատուրեանի հանրնաճար ստեղծագործութիւններէն հատուածներ:

×

Նկարչուհի Գոհար Պետոյեան երկու պատառաներով կը մասնակցի Անկախներու 82րդ ցուցահանդէսին (Կռան Փալէ):

անիրաւուած էին, եւ այժմ անհրաժեշտ է բարձրացնել ոչ–ֆաղաքենիներու մակարդակը եւ բառնալ արդիւնաբերութեան մէջ գոյացած խրամատները:

Պատրաստուած է նոյնպէս տարբեր օրինագիծ մը, որու համաձայն, մշակելի հողերը պիտի դասաւորուին եւ դանազան օգտիներու պիտի բաժնուին, արդաւանդ կամ անբերրի պիտակներու տակ: Պիտի ճշդուին այն արտերը, որոնք մնացած են եւ կամ յոռի մշակման մը հետեւանքով օգուտ մը չեն ունեցած: Կառավարութիւնը այս տեսակէտով պիտի հսկէ անհատներու աշխատանքին վրայ, անոնց ցուցմունքներ պիտի ընէ, ուրիշ խօսքով դանոնք պիտի վարժեցնէ հողային դասակարգութեան: Անոնց պիտի բաժնէ ցուցակներ եւ բացատրական գիրքեր, ուր արձանագրուած են բերրի եւ ամուլ հողերը, եւ երկրագործներն ալ իրենց կարդին պիտի ղեկավարեն իրենց աշխատանքը: Անոնք որոնք կը խուսափին այս պարտականութենէն, կառավարութեան հակակշռին ենթակայ պիտի ըլլան, եւ անոնք որոնք դիտումնաւոր կերպով անմշակ կը թողուն իրենց հողերը, միւսներուն բաղդատմամբ հարիւրին երեսուն աւելի տուրք պիտի տան:

Եթէ աւելի լուրջ դժուարութիւններ ծագին եւ կառավարութիւնը համոզում ցոյցնէ թէ հողատէրը անարժան է ամէն կերպով այդ իրաւունքին եւ առաւելութեան, կամ ընկերովի պիտի մշակէ հողը եւ կամ ամբողջովին պիտի պետականացնէ զայն:

Պէտք է դիտնալ թէ հողային բարեկարգումի այսպիսի օրէնք մը դոյութիւն ունէր 1939էն առաջ, երբ դեռ զօրավար Ֆրանքօ իշխանութեան դլուխ եկած չէր: Այն առենուան հանրապետական կառավարութիւնը ծրագրած էր հողերը բաժնել գիւղացիներուն, բայց երբ Ֆրանքօ իր ռիրապետութեան տակ առաւ երկիրը, ջնջեց զայն եւ զարկ տուաւ միայն ոռոգումի քաղաքականութեան: Կը թուի թէ այժմու օրէնքները իրարու պիտի միացնեն թէ հողային բաշխումը եւ թէ ոռոգման յարաճուն անհրաժեշտութիւնը:

«ԼԸ ՄՈՆԴ»

Բաղեց՝ Ս. Վարդեան

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

Ա՛ՅՍ Է ԵՂԵՐ

—o—

Առջի կեանքը վերսկսաւ Միքէլի համար, հեզհեզիկ աւելի բորբոքելով, գոբչակի կը տեսնէր իր նպատակին իրագործման մերձեցումը: Տեսակ մը հիւանդ էր, տենդ ունէր յարաժամ, այլ իր զրդռուած ջիղերուն օդնութեամբ կը չարունակէր իր կենցաղը:

Գիշեր մըն ալ, երբ Սիմեաններուն տունէն դուրս ելաւ, այնչափ յուզուած էր, որ փողոցին անկիւնը կանդ առաւ, սըրտին հեւքը դադրեցնելու համար: Երկու երեք ժամ նորէն խօսակցած էր մանկամարդ կնոջ հետ, բայց ի՞նչ խօսած էր, ի՞նչ խաղացած էր, ի՞նչքան դժամար կորսընցուցած էր, ճշդրիտ գաղափար մը չէր կրնար տալ: Միայն թէ, խենթի պէս կ'ըսէր ինքնիրեն. «Վաղը ցերեկ տունը պիտի ըլլայ»:

Գիշերը չքնացաւ դրեթէ, եւ մինչեւ հեռեւեալ ցերեկ սիրտը տրոփեց չարունակ, իր խօլական եւ հապճեպ զարկումը կուրծքը պայթեցնելու աստիճան: Սիմեաններուն տունէն ներս մտած միջոցին ծունկերը յայտնապէս կը դողդղային, եւ սանդուխներէն վեր ելած ատեն, բարամբունքը բռնելու պէտք ունեցաւ: Ցետոյ սրահը մտաւ, մինչ գինքն առաջնորդող սպասուհին, տիկնոջ իմաց տալու երթալէ յետոյ, նորէն վար կ'իջնէր խոհեմութեամբ: Ու առանց սրահը սպասելու, դիմայի սենեակէն անցնելով, քովի առանձնոցը մտաւ, հոն տեսաւ Տիկին Սիմեանը սիւռայէ երկար քէնուառ մը հագած, ու, խօսք մը չարտասանած, թեւերը բացաւ ու գրկերուն մէջ առաւ գինքը:

Դուրսը անձրեւը կը տեղար, գարնան յորդառատ անձրեւ մը, եւ չառաջմամբ կը զարնուէր պատուհաններուն, ուր բիւրաւոր անտեսանելի մասներ խօլական նուագ մը կը հնչեցնէին: Լայն վարդոյրները, կը մեղմէին առանձնոցին լոյսը, ուր փոքրիկ վառարան մը իր եղկ տաքութիւնը կը սփռէր:

Իր համբոյրներովը կը ծածկէր մանկամարդ կնոջ կիսախուփ աչուընները, սարսռացող անդունդը, անոր չրթանցը վրայ ծծելով իր մարմնոյն բոլոր հաճոյքը. յետոյ իր թեւերուն մէջ վեր վերցուց գինքը եւ երկուքը միասին ինկան բազմոցին վրայ, երիտասարդը արբշիռ եւ մոլորուն, Մարի՝ իր մինչեւ ոսկորներուն ծուծն ապականեալ կնոջ բոլոր ցանկութեամբ:

Երբոր առքի եկաւ, Միքէլ ցնցում մը ունեցաւ. խառնաչփոթ բան մը կը զգար իր ուղեղին մէջ, եւ ամէն բանէ առաջ այդ սենեակէն դուրս, այդ կնոջ քովէն հեռու երթալու անդիմադրելի պէտք մը: Շեշտակի նայեցաւ այդ կնոջ, զոր հինդ վայրկեան առաջ իր թեւերուն մէջ հատցնել պիտի ըղձար, դառն ծալք մը արդէն չըրթանցը վրայ, մօտեցաւ, անոր ճակտին վրայ ցուրտ համբոյր մը դրաւ, եւ առանց եանին դառնալու, սանդուխներէն վար վազեց:

Դուրս ելած առեն զարհնում մը ունեցաւ, որ տարօրինակ կերպով կը նմանէր անկման: Ցողնութիւն չէր զգացածը, այլ անկէ աւելի ճնշող բան մը, դառն, կսկիծեցուցիչ, որ իր ուղեղը տակնուվրայ կ'ընէր: Անձրեւը տեղատարափ կը տեղար, ջուրը իր ծոծրակէն ներս կը սահէր՝ սարսռացուցիչ պոյտ մը ընելով իր մարմնին վրայ, եւ ինք հովանոցը չէր բանար: Ի՞նչ եղած էր իրեն. ինքն ալ չէր կրնար բացատրել: Բայց չէ՛, այո՛, կ'ըմբռնէր, գինքն յուզող այլազան զգացմանց մէջ, ամէնուն տիրապետող զգացում մը կար, — պժգանքը. պժգանք իր իսկ անձէն: Իր կեանքին վրայ յեղաշրջիկ ակնարկ մը նետեց, եւ առաջին անդամն ըլլալով զղջման սուր ցաւը իր սիրտը ծակեց: Այն հաճոյքն, որուն համար իր երիտասարդութիւնը քայքայած էր, իրենիներէն բաժնուած, պատիւը կորսուած, առողջութիւնը խանդարած, հիմա նողկանք կ'ազդէր իրեն: Երեք տարիէ ի վեր, երեք տարի չարունակ, գինքը կապող չղթան խորտակեց, անսահման վայելքով կոխելով իր բոլոր անձնասիրութիւնը, իր բոլոր փառասիրութիւնը:

Բանկալթիի չիտակ ճամբէն կ'երթար ղևխիկոր, ակռաներուն մէջէն մրմռալով մերթ ընդ մերթ. «Ա՛յս է եղեր»: Ասո՞ր համար ուրեմն իր կեանքը փճացուցեր էր: Ու բռունցքը կը գալարէր, իր իսկ անձէն վրէժ լուծելու մոլեգին խելայեղութեամբ: «Ա՛յս է եղեր»: Ու միտքը կը բերէր իր բոլոր տենդոտ երազները, իր երեւակայութեան բորբոքումները, իր հեշտօրօր ցնորքները: «Ա՛յս է եղեր»: Մէյ մըն ալ պիտի չդառնայ այդ կնոջ քով, ո՛հ, չէ՛, բնա՛ւ, պիտի չդառնար բնաւ, չէ թէ կը վախնար որ նորէն կ'իյնար անդունդին մէջ, այլ ինքզինքը կարող կը զգար ահաւելի բան մը ընելու այդ կընոջ, իր խորտակուած կեանքին համարը վայրագութեամբ պահանջելու անկից: Այո՛, պիտի չերթար իր բարոյական ուժին վրայ վստահութիւն ունէր. կորովի բնաւորութիւն ունեցած էր միշտ, իր անկումն իսկ ապացոյց էր առը:

Այս որոշումն հանդարտեցուց գինքը քիչ մը, ու հիմա, սիրտը անհուն խանդաղատանքով մը լցուած, ա՛լ ակռանե – րուն տակէն չէր մրմռար, հապա վշտալի մելամաղձութեամբ մը կը մրմնջէր. «Ա՛յս է եղեր»:

Ու հիւսիսային սառակաչունչ քամին իր երեսին կը զարնէր տարափը, ու յայտնի չէր թէ իր այտերն ի վար գլորող ջուրը՝ անձրեւին կաթիլնե՞րն էին, թէ ոչ իր արցունքը:

ԼԵՒՈՆ ԲԱՇԱԼԵԱՆ

(Վերջ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Այրի Տիկին Սիրանույշ Անդրէասեան եւ զաւակները՝ Սուրէն, Լօրիա, Ալպէր, Յարութիւն եւ ընտանիքներն ու զաւակները, Եռիզարտաչեան Գրիգոր եւ զաւակները՝ Արման, Նազար, այրի Տիկին Անահիտ Ուզունեան եւ զաւակները՝ Սիմոն եւ Վարուժան, այրի Տիկին Տիրուհա Եռիզարտաչեան եւ զաւակը՝ Նուէր, Օր. Հ. եւ Մ. Եռիզարտաչեան, Տէր եւ Տիկին Մանիսարեան, Տէր եւ Տիկին Համբիկեան, այրի Տիկին Անուշեան, Զաքեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները՝ Ասատուր եւ Ժանին, Առաքելեան ընտանիք, Կարապետեան ընտանիք եւ այլ պարագաներն ու բարեկամները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՇՆՈՐՀԱԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 23 Ապրիլին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, 27 Ապրիլ ժամը 13,30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Երեքշաբթի, Ապրիլ 27, առաւօտ ժամը 11ին, Հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ԱԲՐԱՀԱՄ ՂՈՒԿԱՍՕՖԻ

յիշատակին:

Արարողութեան կը նախագահէ Կաթող. Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Փանոսիկ Փանոսեան եւ զաւակները՝ Սուրէն, Գեղամ եւ Զաւիկ, այրի Տիկին Ա. Փանոսեան, Պ. Սուրէն Նաւասարեան եւ բոլոր պարագաները չը–նորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին եւ քրոջ զաւկին՝

ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Աղապապ Պարսամեան (Թօփալեան), Օր. Լիւսի Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Պարսամեան, Պ. Հրայր Պարսամեան եւ ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով, ծաղկեպսակով, կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՂԱՊԱՊ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

արկածալի մահուան առթիւ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆր. Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ այրի Տիկին ընկ. Պարսամեան – Թօփալեանի, զաւակներուն, Օր. Մարի ընկ. Սաղըրեանի եւ համայն Պարսամեան (Թօփալեան) ընտանիքին՝

Աղապապ Պարսամեան – Թօփալեանի

մահուան առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝

«Մեր ազգային առաջադրութիւններուն նպաստաւոր եւ անհրաժեշտ պայմանները»

Ապրիլ 27, Երեքշաբթի ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 12–14 Ռիւ Սէնթ Պազիլ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գարոյեան եւ զաւակները իրենց սիրելի մօր եւ մեծ–մօր, այրի Տիկին Սաթենիկ Չէրչեանի մահուան քառասունքին առթիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընեն.—

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին 100 Ֆր., Անարատ Յղութեան Քոյրերուն 100, Աղքատախնամին 100, Որբախնամին՝ 100, «Յառաջ»ին 20 Ֆր.:

(Տառնալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սիսլեան եւ իրենց զաւակը, իրենց զաղափարական սիրելի ընկերոջ՝ Մուշեղ Մուրատեանի կսկծալի մահուան առթիւ, բաժնելով անոր նոյնքան զաղափարական կնոջ եւ զաւակնե–րուն խոր վիշտը, անոնց կը յայտնեն իրենց անկեղծ ցաւակցութիւնները եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն՝ 150 Ֆր. Տէսինի յուշարձանի շինութեան Ֆոնտին, 50 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Ալթունեան ընտանիքը 50 Ֆր. կը նուիրէ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչին, փոխան ծաղկեպսակի, Հանըմիկ Փաշայեանի մահուան առթիւ:

×

Այր Տիկին Արեգնազ Քէպէնեան 30 Ֆր. Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի, փոխան ծաղկեպսակի Սրբուհի Նազար Զաքիկեանի մահուան առթիւ:

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. այրի Տիկին Եաղկուլ Դարբինեանէ իր ամուսնոյն յիշատակին:

ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՓՐՈՖ. Է. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆԻ

կողմէ հետեւեալ նիւթին չուրջ, որ առաջին անգամ կը ներկայացուի հանրութեան.—

Սուրբ Տեղեաց Հայկական Կալուածներ. վերաշինութիւն՝ Երուսաղէմի Ս. Յարութեան Տաճարի (Քրիստոսի գերեզմանը):

Դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 28 Ապրիլ, Երեքշաբթի, ժամը 20,30ին, Համալսարանական Ատանի Հայ Ուսանողական Մարի Նուպար Տան մէջ, 57 Պուլվար Ժուբրան, Փարիզ 14րդ, Մեթրօ Փորթ ո'Օրլէան:

Դասախօսութիւնը ճիշդ որոշեալ ժամուն պիտի սկսի, դիւրացնելու համար արուարձաններէ եկողներու վերադարձը:

Հաւաքոյթի վերջաւորութեան յարգելի դասախօսը պիտի ստորագրէ եւ ձօնէ իր հեղինակութիւնները՝ հայկ. ճարտարապետութեան մասին:

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ արուեստասէր հասարակութիւնը սոյն հաւաքոյթին:

Հ. Ց. Դ.

ՍԷՆ–ՄՕՐԻՍ.— Հ. Ց. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ 28 Ապրիլ ժամը 8,30, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆր. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է 30 Ֆր. ընկ. Մարի Սաղըրեանէ, իր հօր մահուան քառասունքին առթիւ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին

Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Կը խօսին

ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծ–սոփրանօ, Ա. մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցի), դաշնակով կ'ընկերանայ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, Օր. Ա. ԱՐՄԱՃԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ (հայկ. ժողովրդական երգեր), ՍՕՍԻ պարախումբը լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկին Ց. ՔԻՒՐՆԷՐԵԱՆԻ:

Պարախումբէն մենապարեր՝ Տիկին ԵՒԱ ԱՐԶՈՒԻԵԱՆ, եւ Օր. Ա. ՊԱԳՐՃԵԱՆ

Դասական պար՝ Օր. ԱՆԻ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պատմաճեան

Յերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Ընկերվարական կուսակցութեան Պանէէոյի մասնաճիւղին կողմէ Սալ ատ Ֆէթ (Ռիւ Միշէլս) այս Հինգշաբթի ժամը 21ին:

Կը խօսին կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Ալէն Սավարի, Ռ. Փոնթիյոն (Սիւռէնի քաղաքապետ) եւ Ռէմոնտօ (մասնաճիւղի քարտուղար):

Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու համակիրները:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը երկուշաբթի 26 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 6ին 52, Ռիւ տէ Պաւուկինեռօ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները Ապրիլ 28ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 20,30ին Իւ. Ժի. Ա.ի կեդրոնատեղին (16 Պուլվար Քարնօ):

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ԲԱՐԻ ԳԱԼՈՒՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԹՌԻՉՔ ՓԱՐԻԶ-ԵՐԵՒԱՆ

ՕԴՈՍՏՈՍ 7ԷՆ 22՝ 2300 ՖՐ.
ՕԴՈՍՏՈՍ 7ԷՆ 27՝ 2750 ՖՐ.

Pension complète Hôtel ANI, 1ère classe
Voyage spécial du 10-25 Septembre avec 2 jours à Moscou à l'aller, 3 jours à Léningrad au retour
Excursions quotidiennes — séjour Hôtel ANI, 1ère classe
ՅԱՏՈՒԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
16ԷՆ 35 տարեկան
Բնակութիւնը՝ քաղաքին կեդրոնը՝ ԵՐԵՒԱՆ պանդոկ

1980 ՖՐ.

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ

TRIM VOYAGE

1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐՑԱՆՔ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԵԿՈՅԹ
Բարձր Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ **ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ**

իր «Ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար:

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին

dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. Ֆ. ԶԷՑՏԻ

Կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԻՆ ՄԵԼԻՔ, ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիչ, Ռոզի Վարդ եւ Նան Գառզու, *Պարոններ՝* Կապրիէլ Արուք, Գառզու, Փրոֆ. Շառլ Տէտէեան, Էտմոն Թամիզ, Իվ Վէնեան եւ Տէր–Աբրամով:

Ներկայ պիտի ըլլան նոյնպէս Պ. Լեւոն Յովնանեան եւ այլ անձնաւորութիւններ:

Յատկապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ԱՊՐԻԼ
MARDI
27 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12100

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

47e ANNÉE — N° 12.100

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ — ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ — ՍԱԼ ԿԱՎ,Օ
ՆՈՒՐ – ՏԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի, աշխարհացրիւ Հայութիւնը, ցամաքէ ցամաք ոդեկոչեց Ապրիլեան տարեդարձը կրօնական թէ աշխարհական հանդիսաւորութիւններով։ Շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ էր որ կը սկսէր պահատան հանդիսաւորութեանց առաջինը, աղօթքով եւ հոգեմարտ արարողութեամբ։ Ապա, հայ Նախկին Ռազմիկներու ղեկավարութեամբ, թափօր կը կազմուէր Շան դ'Էլիզէի եւ Ռիւ Պալզաքի անկիւնը եւ տեղի կ'ունենար դինուորական արարողութիւն մը, Ցաղթական Կամարին ներքեւ, ուր հայ Նախկին Ռազմիկները ծաղկեպակ մը կը դնէին Անծանօթ Զինուորի չիրմին, ի յիշատակ զոհատան ճակատներու վրայ եւ պատուոյ դաշտին վրայ ինկած հայ զինուորներուն։ Բայց բոլորին մաքին ու սրտին մէջ էին նախ եւ առաջ անոնք որ ինկան վառ կրօնի եւ հայրենեաց, ճակատի մը վրայ որ Տէր–Զօն, Ռաս իւլ Այն կամ պարզ խօսքով՝ անապատ կը կոչուէր։

Երեկոյեան Սալ Կավօն լեցուած էր բայց ոչ ամբողջովին, ոդեկոչելու համար Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը։ Բոլորը ներկայ չէին անշուշտ։ Բայց ուրախալի էր որ ներկայ էր հայ երիտասարդութիւնը իր մեծամասնութեամբ։ Եւ կարեւորը՝ ասիկա այդ երիտասարդու – թեան ներկայութեան մէջ էր քան յոգնած քաղքենիութեան մը բացակայութեան, որ չէր ուզած զոհել իր ուիք–էնտը կամ հեռատեսիլի յայտագիրը։

Հանդէսը սկսաւ Շուիէնի Փրէլիւտմահերգով, զոր դաշնակի վրայ նուագեց Օր· Հիւիէթ Ա֊ժաերեան։ Ապա, խօսք առաւ Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Էկզարքոսարանի Հոգեւոր Հովիւ Տ· Գարեգին Արք· Յովսէփեան։ Ան ներկայացուց Ազգային Պատուոյ Խորհուրդի Նախագահ Պրն· Ալեքսան Մանուկեան, որ ներկայացուց Ազգային Պատուոյ Խորհուրդի Փոխ–Նախագահ Պրն· Ռուբէն Մելիք–Ատամեան, որ ներկայացուց Ազգային Պատուոյ Խորհուրդի Անդամ Պրն· Գէորգ Գասպարեան, որ ներկայացուց Ազգային Պատուոյ Խորհուրդի Անդամ Պրն· Գրիգոր

ՋԻՐԱՐ ԳՈՎԵԼՈՎ ԵՒ ԱՆՑԵԱԼԸ ՓԱՌԱԲԱՆԵԼՈՎ

—○—

Ինձի այնպէս կը թուի որ ժամանակը եկած ու անցած ալ է ըմբռնելու, տեսնելու եւ հաստատելու համար որ կարգ մը հիմնական արմատացած սխալներ պատճառ կը դառնան յետամնացութեան, դանդաղութեան, լճացումի, մաշումի եւ դարուեստական ու մտաւորական կաղապարումի։

Աչխարհի ամէնէն յառաջացած, ներքացած, զարգացած ու քաղաքակիրթ կեդրոններուն մէջ նիւթական ամէն բարօրութիւն վայելող, օժտուած, աչխատասէր, ճարպիկ ու խելացի մեր ազգակիցները կը չարունակեն երկրորդական կամ բոլորովին անկարեւոր նկատել իմացական ու դեղարուեստական աչխատանքները, կը չարունակեն հաւատալ որ այդ աչխատանքները կատարողները իրենց ողորմութեան փչրանքներուն միայն արժանի են եւ կը չարունակեն իբրեւ դերադոյն նպատակ՝ տպչտ պուրժուայի ատիճանին հասնիլ օր առաջ։

Ամէնէն վնասակար սխալը որ ոչ միայն չի սրբագրուիր, այլ նաեւ ամէն օր աւելի կ'արմատանայ, ամէն տեսակ դործունէութեան ազդային դիմագիծ տալու մարմաջն է։ Երաժչտութի՞ւն կ'ուզէք ընել, պէտք է անպայման հայկական ըլլայ, որպէսզի ձեղ լսող կամ ծափահարող դանդ։ Դրականութի՞ւն կ'ուզէք ընել, դովեցէք ձեր ցեղային յատկանիչները փառաբանեցէք ձեր ազդին անցեալը, ներկան ու ապադան, դովեցէք Արարատը, Սեւանը, Իչխանաձուկը, Վարդանը, Դաւիթը, Մհերը եւ հին ու նոր կուռքերը, որոնց յանկը ամէն օր դրեթէ կը հրատարակուի ու կը յիչատակուի մամուլին ու դրքերուն մէջ, երդեցէք մեծութիւնը մեր բոլոր ազդակիցներուն՝ բոլոր մարդերուն մէջ, ըլլան անոնք արդէն մեկնած այս աչխարհէն, ապրող կամ դալիք։ Պա՞ր կ'ուզէք։ Հաղուեցէք անցեալ դարերու հայ պարոդներուն պէս եւ պարեցէք հայկականը միայն։ Նկարե՞լ կ'ուզէք։ Բայց քանի որ Մասիսները, Արագածը, Սեւանը կան, քանի որ բազմաթիւ հայ չաստուածներ չինուած են, ի՞նչ հարկ կայ ուրիչ տեղ նիւթ փնտռելու կամ փորձելու «յիմար» օտարներու փորձածները։ Ձարտարապետութի՞ւն կ'ուզէք։ Բայց չէ՞ բաւեր Զուարթնոցի, Էջմիածնի, Աղթամարի եւ նման եկեղեցիներու վերարտադրութիւնը։

Ու կարծէք այս անպատմելի ինքնադովութիւնները բաւական չըլլային կա – սեցնելու կամ իր սաղմին մէջ իսկ խեղդելու յառաջդիմութեան ամէն քայլ, ամէն կողմ չարժում մը ծայր տուած է՝ մեր անցեալը լաւադոյն ու բարձրադոյն յատկանիչներով զարդարելու եւ ներկան ու ապադան կարելի եղածին չափ մութ դոյներով ցոյց տալու համար։ Ուր, ինչ որ կը կատարուի յանուն մչակոյթի, միչտ անցեալի ոգեկոչում մըն է զրեթէ, նկարադրուած ամէնէն պոռոտ երանդներով ու հասցուած ինքնագովութեան ծիծաղելիին սահմաններուն։

Զարիքը կը տարածուի։ Նաեւ ու կ'արմատանայ, երբ ամէնէն քաղաքակիրթ ոստաններուն մէջ իսկ մեր երջանիկ ազդակիցները պատ կը քաչեն օտարներուն մչակութային բոլոր դործունէութեանց առջեւ եւ, կը ծուարին հաստատութեան մը կամ եկեղեցիի մը հաւաքավայրին մէջ, ապրելով իրենց հայկական մչակոյթը միայն, աչխարհի առանցքը հռչակելով իրենց կազմած հայկական հաւաքականութիւնը միայն, արհամարհելով, անտեսելով ինչ որ կ'անցնի կը դառնայ այդ սահմաններէն դուրս։

Այս կամաւոր մեկուսացումն ու անցեալին չափազանցուած փառաբանանքը կը բացատրուին միայն՝ ափիւռքի Հայու – թեան կէս դարու ամլութեամբ։

Ազգասիրութիւնը մենաչնորհ դարձուցած տարեցները որքան ալ հակառակը պնդեն, պայծառ իրականութիւնը չի փոխուիր։ Այն ափիւռքի Հայերը, որոնք դարպացումի կամ մտաւորական ու դեղարուեստական բարձրացումի կարելիութիւններէն հիանալի կերպով օգտուեցան, չէին կրնար դեկավարուիլ նման բարձրացումի մը կարելիութիւններէն ակամայ չատ հեռու մնացած անբախտ տարեցներուն կողմէ։ Եւ որովհետեւ տարեցները խիստ սահմանափակ չրջապատի մը մէջ դիրար դովելով կամ անցեալը փառաբանելով կը դոհանային ու տակաւին կը դոհանան, բաժանումը հետղհետէ չեչտուեցաւ, հասնելու համար այսօրուան ամլութեան։

Եւրոպայի կամ Ամերիկայի մէջ մեծացած ու զարդացած մեր ազդակիցները երբ կը մտնեն օտարներու մտաւորական կամ դեղարուեստական աչխարհներէն ներս, դիրենք անծանօթ չեն դդար, որովհետեւ կը տեսնեն որ իրենց բոլոր կարողութիւններով առնուազն հաւասար են օտարներուն, եւ տրամաբանականօրէն՝ կը փորձեն արժեցնել իրենց կարողութիւնները չրջանակի մը մէջ, ուր արդար վարձատրութիւններ կը սպասեն իրենց բոլոր իրագործումներուն համար։ Որպէսզի անոնք իսկապէս մաս կազմեն ափիւռքի հայ կոչուած մեր ամբողջութեան, պէտք է որ մեր ամբողջութիւնը դոնէ հեռաւոր նմանութիւն մը ունենայ օտարներու կազմած հաւաքականութեանց հետ եւ անոնց ընծայէ դոնէ մէկ հատարերորդը այն դոհացումներուն, որոնք քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ վերապահուած են մտաւորական ու դեղարուեստական արժէքաւոր դործունէութեանց։

Հիմնական ու քանդիչ սխալ մըն է խորհիլ միայն նիւթական բարօրութեան մասին եւ հանիլ այն եղրակացութեան՝ որ ազդի մը բարձրացումը իր անդամներուն անհատական հարստութիւններով կը չափուի։

Շատ բարդ է կացութիւնը, որ մեղ հասցուցած է անբաղձալի ամլութեան։

Կ'արժէ երկա՞ր, երկա՞ր խորհրդածել։

ՄԿՐՏԻՉ ՀԱՃԵԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

—○—

Օրուան մեծ նիւթն է սեռային ազատութիւնը, տափանքը եւ մանաւանդ սեռային դասակարգութիւնը զպրոցներու մէջ։

Զափի զդացումը, սակայն չատ քիչ անդամ դոյութիւն ունենալով մարդոց մօտ, ամէն ինչ դիւրաւ կ'անհամնայ եւ ազատութեան դիմակին տակ, այնպիսի չափազանցութիւններ կը կատարուին, որ այլեւս սահմանները դոյութիւն չունին եւ յետամնաց չերեւալու ստորակայութեան յիմար զդացումը կը սկսի իր աւերը դործել։

Սեռային ազատութեան հարցը կը ծեծուի ամէն օր, մամուլէն, ձայնասփիւռէն, հեռատեսիլէն, չարժանկարներէ, թատերական բեմերէ եւայլն, եւայլն։ Ֆրանսա վախ մը ունի կարծես, որ եա մնացած է այս ճիւղին մէջ սկանտինաւեան երկիրներէն եւ հապճեպով կը փորձէ չահիլ կորսնցուցած ժամանակը։

Անգլիան արդէն իսկ «արդիւնքներու» հասած է «հինդ ազատադրման» իր քաղաքականութեան մէջ, քանի որ 1969ին 2700, 16 տարեկանէն վար աղջիկներ յղի մնացած են։ Ըստ բրիտանական Առողջապահական նախարարութեան բաներին «դպրոցական յղութիւնները» 200 առ հարիւր աւելցած են վերջին տասը տարիներու ընթացքին։ Նոյնանման տեղեկութիւններ կուգան Միացեալ Նահանգներէն։ 1969ին, Նիւ Եորքի մէջ 2487 դպրոցականներ 12էն 18 տարեկան ծնընդաբերութիւն ունեցած են։

Այս թիւը, որ կրկինն է բաղդատմամբ 1961ի, մչտական աճման մէջ է, այն ատեիճանի, որ դպրոցներու դասատուները մանրամասն հրահանդներ ստացած են Առողջապահութեան նախարարութենէն։ Սխալ չհասկցուի սակայն։ Այդ հրահանդները չեն վերաբերիր բարոյական դաստիարակութեան նախադուչական միջոցներու այլ՝ դործնական այն ընթացքին, դոր պէտք է կիրարկել դպրոցին մէջ, անակնկալ վիժումի կամ տղաբերքի առեն։

Անգլիոյ մէջ օրինաւոր վիժումներու թիւը կը բարձրանայ (80 հազար 851, 1970ին)։ Կանխահասութեան մրցանիչը կատրուած է այս երկրին մէջ 9 տարուան մասու աղջկան մը կողմէ, որ աչխարհ բերած է 3 քիլոնոց երախայ մը։ Ներկայիս աչխարհի մրցանիչը կը պահէ հինդուկէս տարու աղջնակ մը որ 2 քիլօ 700 կչռող զաւակ մը ունեցած է։

Սքանտինաւիոյ եւ կարգ մը այլ երկիրներու մէջ, կանխարդելիչ դեղահատները կը բաժնուին դպրոցներու մէջ, կինսա – նիւթերու հետ միասին։

Այս ազատութիւնը սակայն, բարիք մը չէ, ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել կարգ մը «յառաջապահ» ընկերութիւններ կամ դաստիարակներ։ Ասոր առաջին հետեւանքը այն եղած է որ անձնասպանութեանց թիւը զգալապէս կ'աւելնայ Սքանտինաւիոյ մէջ, որ այդ առընչութեամբ, Եւրոպայի առաջին տեղը կը դրաւէ։ Այն ատիճանի որ Դանիոյ ընկերային հարցերու կեդրոնական անօրէնը ի նպաստ արտայայտուած է անձնասպանութեան պատրաստող - յատուկ բուժարաններու հաստատման։ Ասոր նպատակն է դիւրացնել զործը եւ լաւադոյն պայմաններ ստեղծել անձնասպանութեան թեկնածուներուն։ Ճեա այսօրիկ, անոնք որ կ'ուզեն անձնասպան ըլլալ պիտի կարենան «մարդկային» միջոցներ դործածել։

«Անոյչ մահ»ուան տուները անչուչտ նախ պիտի փորձեն որ թեկնածուն հրաժարի իր նպատակէն, բայց հակառակ պարագային լաւագոյն ձեւով պիտի կազմակերպուի մահը։

Այս ամբողջը դժբախտաբար կատակ չէ։ Կը բաւէ արդէն աչք նետել օրուան թերթերուն վրայ, փաստն ունենալու համար ողբալի իրականութեան։

Ցաւալին այն է, մանաւանդ որ ատիճարձակ ազատութիւնը հեռու է բարիք մը ըլլալէ կամ կեանքը բարելաւելէ։ Ընդհակառակն, օրէ օր, կեանքը կը կորսնցնէ այն քիչ մը բանաստեղծութիւնը, զոր ունէր, եւ առանց որուն բոլորովին խմաստազուրկ կը դառնայ։

Թ. Ա. Թ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Աւելի դիւրին է փափաքները ճնչել, քան զոհացում տալ անոնց։ (Ամիել)

×

Ճչմարտութիւնը չատ բարձր լեռ մըն է։ երբ կը բարձրանաս՝ ժայռերու միայն կը հանդիպիս, բայց հաղիւ կատարը հասնիս՝ առջեդ զմայլելի տեսարաններ կը պարզուին։ (Պերնարտէն տը Սէն Փիէր)

×

Սէրը համբերութենէն կը չափուի։ (Միլտոն)

«ԾԱՌԱԶ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (96)

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻՒ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

— Ամէնուղ ալ Աստուած պիտի տայ, լսուեցաւ Հաճի Թումիկի դոռացող ձայնը, ամէն խաղբութիւն, ամէն անպատուութիւն, ամէն դէչութիւն կ'ընէք, անկէ ալ նորէն ինքզինքնիդ պատուաւոր ծախել կ'ուզէք, որովհետեւ փարա ունիք, հա՞... Թո՛ւ ձեր երեսին, մենք աղքատ մարդիկ ենք, բայց առանկ խաղբութիւններ չունինք մէջերնիս, մէյ մըն ալ ազդին մեծերը եղեր էք, աս ու ան կը դատէք, բարոյականի, պատիւի խօսք կ'ընէք... էյ՛ն առաջ դուք ձեր պատիւը, ձեր բարոյականը չակեցէք, անկէց վերջը ուրիչներուն դատելու ելէք...

Գինեպանը լռեց, մինչ ներկաները կը դոչէին.

— Ձենք ուղեր Ղուկաս էֆէնտին եւ Մի-քայէլ աղան, ատ աղտոտ մարդիկը այսօրուընէ դուրս պիտի նետուին ժամէն, մենք աղջիկ աւրող ու միջնորդութիւն ընող մարդ չենք կրնար ընդունիլ... դուրս թող ելլեն այդ անխիղճ մարդիկը։

Եւ քանի մը բռունցքի հարուածներ իյան Ղուկաս էֆէնտիի եւ Միքայէլ աղայի դլխուն։ Բայց Թումիկ ալ բաւ դատած էր այս դասը, թողուց իր զոհին օձիքը եւ իր մարդոց դառնալով հրամայեց.

— Ձամբայ բացէք, թող դուրս կորսուին։

Ամէնքը ձամբայ բացին եւ Ղուկաս էֆէնտին ու Միքայէլ աղան, դլխիկոր, ամօթահար ու կապարադոյն, ելան զացին ընդհանուր հայհոյչներու միջեւ, մինչ տիկին Անթառամ, մարած վիճակի մէջ թաղ։ Խորհրդարանը փոխադրուած էր, ուր իրեն զարմանքներ կ'ընէին՝ խելքը դլուխը բերելու համար։

Բաղմութիւնը կամաց–կամաց ցրուեցաւ։

Ժամ մը եաքը այս դայթակղական դէպքը լսուած էր ամբողջ Բերայի մէջ ու բոլոր տուներն ու սրճարանները անոր վրայ կը խօսէին։

Մանաւանդ Ղուկաս էֆէնտիի ու Տիկին Անթառամի ընդհարումն էր, որ կը շահադրդռէր ամէնքը։ Փոխանակուած խօսքերն ու լուտանքները բերնէ բերան կը կրկնուէին, յաճախ չափազանցուելով։ Երբեք կէլէիեանենց պատիւը այսպիսի ահռելի հարուած մը չէր կրած։ Երեսուն տարուան պատիւ, բարոյականի, ընտանիքի ամբակուռ չէնքն էր, որ վայրկեանի մը մէջ հիմնայատակ կը կործանէր։

Ղուկաս էֆէնտի սոսկալիօրէն ընկճուած ու սրտաբեկ՝ տուն վերադարձաւ։ Վերի սրահին մէջ տիկին Թագուհի կը սպասէր։

— Ո՞ւր են Ռոզիկն ու Լեւոնը, մխսին չէի՞ք, հարցուց տեսնելով որ ամուսինը առանձին էր։

— Դեռ չեկա՞ն, հարցուց իր կարդին վաճառականը։

— Չէ...

— Աւ դործը կարծեմ պիտի չըլլայ, ըսաւ Ղուկաս էֆէնտի։

— Ո՞ր դործը։

— Ռոզիկի ամուսնութիւնը Լեւոնի հետ։

— Ի՞նչ կ'ըսես, նորէն ի՞նչ կայ որ, դոչեց տիկին Թագուհի դող ելած։

— Ինչ մը առաջ ժամուն բակը ըլլայիր նէ՝ եղածը կը տեսնէիր։

— Բայց ի՞նչ եղաւ, չխօսի՞ս, պնդեց կինը, ալ աւելի դող ելած։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, աս Անթառամ ըսուած խալթախը աղէկ մը լուացի, բակին մէջտեղը։

— Մեղայ, մեղայ, դոչեց խեղճ տիկին Թագուհի։

Ղուկաս էֆէնտի, իր կնոջ ստիպումներուն վրայ վերջապէս իրողութիւնը պատմեց, թէեւ չատ խեղաթիւրումներով։ Նախ բոլորովին լռութեամբ անցաւ Շուշանիկի դայթակղութեան վրայէն եւ միայն իր ու Անթառամին մէջեւ տեղի ունեցած միջադէպին վրայ ծանրացաւ։ Բնականաբար այնպէս ցոյց տուաւ, թէ վերջնական յաղթանակը ինք տարած էր, եւ թէ տիկին Անթառամ՝ խայտառակուած մեկներ էր եկեղեցիէն։ Բայց ինչ որ ալ ըլլար, անդարմանելի նախատինքներ փոխանակուած էին հրապարակով եւ ալ այդ խօսքերէն եաքը անկարելի էր կոկիկեաններու հետ խնամիանալ։ Նոյն օրն իսկ պէտք էր խօսք–կապը եա դրկել եւ ամէն յարաբերութիւն խզել։ Տիկին Թագուհի, թէեւ խիստ վչտակրած, բոլորովին համամիտ էր իր ամուսնոյն, այդ դայթակղութենէն եաքը ալ խնամութիւն չէր կրնար ըլլալ մէջերնին։

Պահ մը լռութենէ եաքը՝ տիկին Թագուհի հարցուց.

— Այդ խաղբութիւններուն առեն աղջիկս ու Լեւոնը ո՞ւր էին, եկիլ թէ հոն դանուած չըլլային, խեղճ Ռոզիկս...

— Կարծեմ հոն, էին, եկեղեցին դուրը կեցած էին, աչքիս զարկին, բայց եաքը ալ չտեսայ։

Կէսօր եղած էր եւ տակաւին ոչ Ռոզիկ, ոչ ալ Լեւոն երեւան կ'ելլէին։

— Գուցէ տեղ մը նստած են, խորհեցաւ տիկին Թագուհի։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

Ե.Հ.Ո.Մ.Ի ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՀԱԻԱՔՈՅԹԸ

ՊԵԼՖՈՆԹԷՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսահայ կազոյտ Ֆաչի Պելֆոնթէնի կայանը այլեւս զարձած է ուսանդա – կան ժամադրավայրը Եւրոպայի հայ ուսանողութեան:

Շնորհիւ Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան կազմակերպած Նոր Տարուան եւ Ջատկուան բանակումներուն, աւելի քան 150 հայ ուսանող – ուսանողուհիներ ամբիծ ունեցան, վերջին երեք ամիսներու ընթացքին, իրարու հանդիպելու եւ միասնաբար չատ հաճելի եւ օգտակար ժամանակ մը անցընելու, հապէս սովիւտքական մթնոլորտի մը մէջ:

Իր ժամանակին, այս սիւնակներուն մէջ, արձագանգած ենք արդէն ԵՀՈՄի նախորդ երեք բանակումները: Այսօր, կ'ուզենք աւելի չեշտը դնել վերջինին վրայ, որ տեղի ունեցաւ 7էն 17 Ապրիլ 1971ին, եւ որուն մասնակցեցան մօտ 80 հոգի:

Եթէ այս անգամ Անգլիայէն, Շուէյտէն եւ Աւստրիայէն մասնակցողներ չկային, ինչպէս Նոր Տարուան բանակումին, փոխարէնը ներկայ էին Գերմանիոյ եւ Զուիցերիայ ուսանողները, որոնք կը բացակայէին Ծնունդին: Բայց ինչպէս միշտ, բանակողներուն մեծամասնութիւնը կուգար Ֆրանսայէն (Փարիզ, Լիոն, Էքս–ան–Փրովանս, Մարսէյլ), Իտալիայէն (Միլանօ, Վենետիկ, Փարմա) եւ Պելժիայէն: Ներկաներուն մօտաւորապէս կէսը բաղկացած էր բնիկ Եւրոպայի Հայերէ, մնացեալը՝ Միջին Արեւելքի զանազան երկիրներէն (Իրան, Սուրիա, Լիբանան) եկած եւ Եւրոպայի մէջ իրենց ուսումը չարունակող երիտասարդներէ: Մասնաւոր կերպով պէտք է յիշատակել ներկայութիւնը Պէյրութի լոյս տեսնող «Երիտասարդ Հայ»ի թղթակիցին (որ յատկապէս այս առիթ Եւրոպա եկած էր) եւ Միլանոյի երիտասարդներու Միութեան ղեկավարներուն: Մէկ խօսքով՝ Պելֆոնթէնի մէկտեղուած էին ոչ միայն Եւրոպայի, այլ նաեւ Միջին Արեւելքի տարբեր երկիրներէն եւ քաղաքներէն եկող ուսանող – ուսանողուհիներ: Հաւատաւոր դաշնակցականն ու ուղղափառ համայնավարը, ռամկավարամիտն ու անկուսակցականը, ծայրայեղ ձախակողմեանն ու աջակողմեանը եւ այս ամէնուն մէջ՝ «սփիւռքային»ն ու «մասիսապաշտ»ը՝ (*) բոլորը անխտիր միացած էին նոյն յարկին տակ, եթէ ոչ նոյն մտածումներով եւ նոյն համոզումներով — համոզումներ զոր կ'արտայայտէին ազատօրէն վիճաբանական երեկոյթներու կամ խմբական հանդիպումներու ընթացքին — բայց վստահաբար նոյն մտահոգութիւններով, որոնց առանցքը կը կազմէր հայ սփիւռքը:

Այսպիսի հաւաքոյթներ, որոնք Հայութեան ցրուածութեան կուտան նոր տա – րողութիւն մը՝ զայն վերածելով հաւա–

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԸ

Սրտապնդիչ հաւաքոյթի մը ներկայ եղայ առջի իրիկուն, 77 Ռիւ Լաֆայէթի Բ. յարկի ընդարձակ սրահներուն մէջ, ուր տեղի կ'ունենար Աղքատախնամ ընկերութեան տարեկան ընդհ. ժողովը: Պարզուեցաւ որ այս յարկաբաժինը սե – փականութիւնն է Ընկերութեան եւ թէ նուէր տրուած է բարերարուհիի մը կողմէ:

Մօտ յիսուն հոգի դիս կը չրջապատէին եւ խոր լռութեան մը մէջ էր որ լսեցինք ընդհ. քարտուղարին տեղեկագիրը, դանդաղ եւ չափազանց հաղուադէպ են:

ԵՀՈՄը, որ չուտով պիտի բոլորէ իր հիմնադրութեան 5րդ տարին, իր մտա – ծումին ու գործունէութեան կեդրոնը զարձուցած է Հայութեան առջեւ դրուած ամէնէն հրամայական հարցը — հայ սփիւռքի կերտումը նոր, ժամանակայարմար եւ մնայուն կառոյցներու ստեղծումով: Սփիւռքը, այսօր, իր կազմակերպական կարելիութիւններով, իր ներքին իմաստով՝ մշակութային եւ հոգեկան մակարդակով, դոյութիւն չունի տակաւին: Մինչդեռ ան կրնայ — եւ պէտք է — դառնալ հայկականութեան երկրորդ եւ յաւիտենական բեւեռը՝ Հայաստանի կողքին, որ օրէ օր իր պետական, ընկերային, տնտեսական եւ մշակութային կառոյցները կը ստեղծէ եւ կը զարգացնէ եւ հեզգհեզ կը դառնայ հայկականութեան առաջին եւ ամէնէն հզօր բեւեռը:

Հայաստան եւ Սփիւռք — մէկը միւսով լրացող, մէկ միւսին համար կենսական եւ կենսական բեւեռներ են:

ԵՀՈՄ–ը համոզուած է որ փոխադարձ ճանաչումը զաղութէ զաղութ, մինչզաղութային կապերը, տեղական այլազանութիւններէ անդին՝ ներքին նոյնութեան մը փնտռտուքը Պարսկաստանէն մինչեւ Եւրոպա — եւ մինչեւ Լատին Ամերիկա — այս բոլորը էական կարեւորութիւն ունին մեր ազգութեան վերածելու համար մեր ցրուածութիւնը:

Ահա՛ ներքին իմաստը ԵՀՈՄի հանդիպումներուն, որուն ամէն երիտասարդ սկսած է դիտակցիլ: Դիտակցութիւն մը, որ առաջին քայլն է դէպի գօրեղ, միացեալ եւ ստեղծագործ սփիւռքի մը կերտումը, որուն պէտք է լծուին Հայութեան բոլոր տրամադրելի առողջ ուժերը, որովհետեւ առանց այս մեծ եւ անփոխարի – նելի իրագործումին՝ վտանգուած կ'ըլլայ հայ սփիւռքը, տկարացած՝ Հայաստանը — եւ փոխադարձաբար:

ԵՀՈՄԱԿԱՆ

(*) «Մասիսապաշտ»՝ «հայապահպանումի պահպանողական գաղափարաբանութեան ջատագով, հակադրուած «ըսփիւռքային»ին:

ձապահին նիւթական հաշուետուութիւնը ու նաեւ հաշուեքննիչ յանձնախումբին տեղեկագիրը: Այս վերջինին անդամներէն մին ճչզեց նոյնիսկ լինելի թէ աւելի քան հինգ ժամ յատկացուցած էր մէկ առ մէկ մաղելու համար բոլոր հաշիւները, ոչ մէկ բան չուզի մէջ թողլով եւ ստանալով բոլոր անհրաժեշտ ճչդումները իրենց պաշտօնին կատարեալ դործադրութեան համար:

Խանդավառութիւն պատճառեց ընդհ. քարտուղարին զեկուցումը, որ կը պարզէր Աղքատախնամի տարեկան դործունէութեան պատկերը, անոր աշխատանքները մօտ 250 ապաստանեալներու ի նպաստ, իր չորս հանդստեան տուներուն մէջ ու նաեւ ի նպաստ դուրսը ապրող կարիքաւորներու: Նոյնքան ապչեցուցիչ էր դանձապահին հաշուետուութիւնը, մանրամասն, հաշուետուութիւն մը որ խըզճամիտ կերպով հակակչռուած էր հաշուեքննիչ յանձնախումբին կողմէ: Ոչ մէկ մանրամասնութիւն զանց առնուած էր, եւ ամբողջը ներկայացուած պարզ ու յստակ ձեւով: Քանիցս հրաւէր կը կարդար նոյնիսկ հարցումներ ընելու կամ քննադատութիւններ եւ դիտողութիւններ կամ թելադրանքներ յայտնելու: Կը խորհիմ թէ երբեք «ապակիէ չէնք» բացատրութիւնը այնքան յարմար որակում մը չէ եղած որքան այս անդամ: Ամէն ինչ մեր առջեւն էր՝ մուտք, ելք, մինչեւ վերջին սանթիմը: Ցետոյ խօսք առաւ նախագահը: Իրաւես, աչխոյժ, դործունեայ, յստակ կերպով մեզի ներկայացուց ապագայի ծրագիրները, աւելի հանդիստ ապահովելու համար հանդստեան տուներու պաշտպարեաններուն, աւելի օժանդակութիւն բերելու անոնց որոնք պէտք ունին:

Ցայտնութիւն մը եղաւ նաեւ Մաուրատրականների չէնքին մասին որուած տեղեկութիւնները: Շէնք մը, որ կառուցուած է Անտիլի, 25 առանձին սենեակներով եւ արդիական կազմածներով եւ որու բացումը նախատեսուած է այս գարնան համար: Նախագահին համար այս իրագործումը արդէն իսկ իրականացած նպատակ մըն էր եւ դեռ կը խօսէր ապագայի մասին:

Ինչպէս միխիթարական չնկատել նման չօչափելի իրականացումներ մեր համայնքին մէջ: Անուշա նախագահը չծածկեց թէ յոյսը դրած էր նաեւ մեր բոլոր հայրենակիցներուն վրայ եւ թէ իւրաքանչիւրին բերելիք բաժինը թոյլ պիտի տար որ ստանձնուին վերջին ծախքերը «Մատուռ»ի համար:

Առիթ մը չէ՞ արդեօք որ կոչ ընենք մեր զաղութին ամբողջութեան, յուսալով որ իւրաքանչիւր Հայ իր մասնակցութիւնը բերէ: Անձնապէս անմիջապէս պատասխանեցի եղած կոչին, ի տես այս զործունէութեան եւ վճռական մարդոց, որոնց արդէն իրենց զործունէութեան վաստակը տուած են եւ արժանի են մեր բոլորին վստահութեան եւ օժանդակութեան:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԳԻՆԵԶՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Եղէգի (Խար – բերդ) Հայրենակցական Միութեան դինեձնը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Ապրիլ 17ին, կաթոդիկէ ուսանողներու սրահը: Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր հայրենակիցներով, որոնց մէջ կարեւոր թիւ կը կազմէին երիտասարդները: Բոլորն ալ փութացած էին սրահ՝ պահ մը վերապրելու համար իրենց ծննդավայրի յիշատակներով:

Տիկնանց յանձնախումբի անդամներու աչխատանքին չնորհիւ սեղանները բեռնաւորուած էին ճոխ ուտելիքով եւ գովացուցիչով:

Երեկոյթին բացումը կատարեց Հայրենակցականի նախագահը՝ Կ. Տէրտէրեան:

Ապրիլեան նահատակներու յիչատակին՝ ներկաները յոտնկայս վայրկեանի մը լռութիւն պահեցին: Նախագահը նախ դիտել տուաւ, թէ նմանօրինակ հանդիսութիւնները կը ձգտին վերապրեցնել հայրենի եւ ծննդավայրի յիչատակները: Ապա նկարագրեց Եղէգիի Ջատկուան օրերը, երբ ժողովուրդը աւանդաբար կը լեցուէր եկեղեցի, երբ բոլորն ալ կը հեռեւէին զարաւոր սովորութիւններուն: Ամէն ինչ ծիծղուն էր այդ օրերուն, ամկայն անարդ թչնամին զարանակալ կը սպասէր հարուածելու խաղաղ եւ աչխատունակ ժողովուրդը: Այսպէս է, որ մենք ունեցանք Ապրիլ 24:

Մեր ձգտումն է, աւելցուց նախագահը, նորահաս սերունդին փոխանցել հայրենական ապրումները եւ անոնց յիչեցնել, թէ ազգային եւ մարդկային պարտակատնութիւն մը ունին իրրեւ առաքելութիւն — պայքարիլ իրենց ժողովուրդի իրաւունքներուն համար:

Ցաջող էր զեղարուեստական բաժինը: Եղան հայկական եւ ֆրանսական պարեր. արտասանեց Օր. Աղաւնի Մուրատեան, իսկ մեներգեցին Տիկ. Հերմինէ Մուրատեան եւ Օր. Անահիտ Արզումանեան:

Սեղաններու չուրջ բոլորուած ներկաները աղգային երգերով հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծեցին:

Կը չնորհաւորենք կարգադիր յանձնախումբի տիկինները, որոնց ժրաչան ճիդին չնորհիւ ունեցանք հայրենի օր մը:

«Փրովանսալ» թերթը անդրադարձաւ հանդիսութեան:

Կ. Տ.

ԿԱՐԴԱՅԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ԽԵՆԹ ՍԷՐԸ

Փորթ Սէն–Մարթէն Թատրոնի Ֆուայէի մէջ, մեծ դերասան Լըմէթրի կողքին նըստած, Թիւլիէթ Տրուէ աչքերը վար չէր առներ դէմքէն հեղինակի մը, որու նոր թատերդութիւնը կ'ընդունուէր անօրէն Հաւէլի կողմէ: Կիրքով, մարիկ կ'ըսնէր: Սքանչելի աչքերը կը մանրամասնէին հեղինակին բարձր ճակատը, սեւ մազերը: Աւելի լաւ հասկնալու համար զրոյցները, սարսափելի ինչպէս՝ դժբախտութիւնը կրծող ինչպէս՝ սէրը, քիչ մը կը ծռէր աչխարհի գեղեցկագոյն վիզը: 26 տարեկան էր: Այդ օրը Հնդկաստանի անդուսէ հատուած մը հագած էր, ցորենի գոյն, որու վերի մասը ազատ կը թողուր հրաչալի ուսեր:

Ողբերդութիւնը, որու ընթերցումը կը կատարուէր, 1833 Յունուար 2ին, Փորթ Սէն–Մարթէն, կը կոչուէր՝ Լիւքրէս Պորճիա եւ հեղինակը՝ Վիքթոր Հիւկօ: 30 տարու Հիւկօ մը, արդէն փառքի սիրացած:

Օր. Ժորժ, որ Լիւքրէսի դերը պիտի կատարէր, մարիկ կ'ընէր ուչի ուչով: Գեղեցիկ, կը մօտենար 50ին եւ կը հպարտանար որ Նափոլէոնի հոմանուհին եղած է: Իրեն մօտ՝ Փրեսերիք Լըմէթր կը սպասէր այն խօսքերուն զորս պիտի ուղեւորէր իր հեղեղային չունչով: Ուրիշ դերասանուհիներ, ուրիշ դերասանուհիներ քիչ մը չուքի մէջ կը մնային այս ասպղերու կողքին: Թէեւ, կէս մութին մէջ, Հիւկօ դէմ առ դէմ դանուեցաւ այն աչքերուն հետ, որոնք իրմէ չէին հեռանար, Թիւլիէթ Տրուէի աչքերուն: Պիտի խաղար չատ փոքր դեր մը՝ իչխանուհի Նեկրոնի:

Հիւկօ կը յիչէր որ պինքը նչմարած էր պարահանդէսի մը, 1832 Մայիսին.— «Իր մէջ, ամէն ինչ հուր մըն էր, որ կը փայլի, խանդ, որ կը ծիծաղի»: Երկչոտ, չէր մօտեցած այս չատ դեղեցիկ կնոջ, զոհաբերկեններով զարդարուած: Ամուսնացած քանի տարեկանին, Հիւկօ երբեք խարած չէր կինը — Ատէլը — զոր երկար ատեն կարծած էր թէ կեանքին միակ սէրը պիտի ըլլայ: Դժբախտաբար, Սէնթ–Պէօվ — կեղծ բանաստեղծ, լաւ քննադատ եւ — դէշ բարեկամ — կրցած էր դլխէ հանել ակար Ատէլը: Հիմա Հիւկօ ամէն բան դիտէր: Չէր մտածած լքել անհատատարիմը, ճամբու դնել իր պաչտելի զաւակները մայրը: Բայց մնալով անոր հետ, կ'ապրէր առանձնութիւններուն ամէնէն սարսափելին՝ սրտի առանձնութիւնը:

Հոս, Փորթ Սէն–Մարթէնի հիւրասրահին մէջ, կը մոռնար, ամբողջովին մխրճուած իր ողբերդութեան բառերուն եւ կառոյցին մէջ: Իւրաքանչիւր արարի մէջ, տեղ, կը կենար, պահ մը կը հանդստանար: Այդ պահերուն միչտ կը դդար իր վրայ Թիւլիէթ Տրուէի կրակոտ դեղեցիկ նայուածքը:

Ո՞վ էր: Շատ մը սխալ տեղեկութիւններ որուած են իր ծագումին եւ երիտասարդութեան մասին: Վերջերս լոյս տեսած հատոր մը մանրամասնութիւններ կուտայ: Տիկին Ժանին Հիւաս, հեղինակը՝ Թիւլիէթ Տրուէ կամ վիպական տարփանքը, օգտագործած է Ազգ. Մատենադարանին 16·500 նամակները: Պաչտօնական դիւաններէն դուրս, քրքրած է այլ դիւաններ: Ապահով է որ վերջնական դիրք մըն է Թիւլիէթ Տրուէի մասին:

Թիւլիէթ աղջիկն է Թիւլիէն Կուէն անունով Պրեթոնի մը, Ֆուժէռ հատատուած: Ծնած է 1806 Ապրիլ 10ին, չորրորդ զաւակն է ընտանիքին: Մկրտուած է Թիւլիէնն — Ժոզէֆին անունին տակ: Մայրը սակայն չէ դիմացած ծննդաբերութեան եւ մեռած է քանի մը ամիս ետք: Ցաջորդ տարին, հայրը, անմխիթար, կը հետեւէր իր կնոջ:

Թիւլիէնն յանձնուած էր Գոնուած երախաներու Աղքատանոցին, երբ մէկտեղ կ'ելլէ մօրաքրոջ ամուսինը՝ Տրուէ, որ զաւակ չունէր: Այր ու կին կ'որոչեն մեծցնել նորածինը: 9 տարեկանին կը դրուի «Ս. Մաուլէնի կիներուն» մօտ: Երջանիկ չէ: Պատիժները ծանր են եւ ուտելիքները՝ հոտած: Եօթը տարի կ'անցընէ այս մայրապետանոցը: Երբ դուրս կ'ելլէ 16 տարեկան է, 1822: Հոս, խորհրդաւոր չրջան մը կայ: Թիւլիէնի, որ Թիւլիէթ եղած է, հետքը կը գտնուի 1825ի ձմրան միայն: Ի՞նչ ըրած է այդ երեք տարուան ընթացքին: Կարելի չէ եղած գտնել:

Ամէն պարագայի մէջ, ոտտումը մեծ է եւ ոչ միայն թուականի բերմամբ: 1825ին մերկ մոտէլ է արձանագործ Փրատիէի մօտ: Մոտէլէն զատ եղած է անոր հոմանուհին: Եւ կը ծնի աղջիկ մը: Ցետոյ, մարդիկ իրարու կը յաջորդեն իր կեանքին մէջ: Իտալացի արձանագործ մը որուն կը հետեւի Իտալիա 1828ին, լրագրող Ֆոնթան, քրոնիկագիր Ալֆոնս Քառ, Ռուս մը, իչխան՝ Դեմիդով: 1831էն ի վեր իր սիրահարն էր, 19 տարեկան էր մինչ Թիւլիէթ՝ 25:

ԱԼԷՆ ՏՐՒՕ

(1 – Շար.)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— *Այրի Տիկին Սիրանույշ Անդրէասեան եւ զաւակները՝ Սուրէն, Լուիս, Ալպէր, Յարութիւն եւ ընտանիքներն ու զաւակները, Եփիպարտաչեան Գրիգոր եւ զաւակները՝ Արման, Նազար, այրի Տիկին Անահիտ Ուզունեան եւ զաւակները՝ Սիմոն եւ Վարուժան, այրի Տիկին Տիրուհա Եփիպարտաչեան եւ զաւակը՝ Նուէր, Օր. Հ. եւ Մ. Եփիպարտաչեան, Տէր եւ Տիկին Մանիսարեան, Տէր եւ Տիկին Համբիկեան, այրի Տիկին Անուշեան, Զաքեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան եւ զաւակները՝ Աստուր եւ Թանին, Առաքելեան ընտանիք, Կարապետեան ընտանիք եւ այլ պարագաներն ու բարեկամները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝*

ՇՆՈՐՀԻ ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ 23 Ապրիլին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երեքշաբթի, 27 Ապրիլ ժամը 13,30ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մարի Ար-զումանեան եւ զաւակները, հոգեհանգիստ կատարել կուտան իրենց ամուսնոյն եւ հօր, նորոգ հանգուցեալ՝

ՍՈՒՐԷՆ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի 2 Մայիս, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին չիշատակը յարգողները։

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը կ'ողբայ իր արժանաւոր քարտուղարին՝

ԳՐԻԳՈՐ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆԻ

մահը եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին այրիին, զաւակներուն եւ համայն Տօրումեան ընտանիքներուն։

✕

ՎԻԵՆ.— Վիեննի Հայ Ազգ. Մխիթեան վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Մարիամ Թէրզիեան-Զուպեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Յ. Մինասեանի եւ զաւակներուն, այրի Տիկին Եղսաբէթ Այանեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Մ. Զօպոյեանի եւ զաւակներուն, Գ. Թէրզիեագուպեանի եւ զաւակներուն, այրի Տիկին Պ. Թէր-պիեագուպեանի եւ զաւակներուն եւ բոլոր պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՍԱՐԳԻՍ ԹԷՐԶԻԵԱԳՈՒՊԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։ (Թաղումը կատարուեցաւ 19 Ապրիլին)։

Fête du Travail

A la Maison des Etudiants Arméniens
Cité Universitaire
57, Bld. Jourdan, Paris (14e)
Métro : Porte d'Orléans
LE VENDREDI 30 AVRIL 1971
A 21 HEURES
Soirée arméno - européenne
Ambiance Pop'
organisée par l'UEAE section de Paris.
Tous les jeunes travailleurs et étudiants arméniens sont cordialement invités.

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԿԱՐՕ ՄԵՀԵԱՆ

Նիւթ՝

«Մեր ազգային առաջադրութիւններուն նպաստաւոր եւ անհրաժեշտ պայմանները»

Ապրիլ 27, երեքշաբթի ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ, 12-14 Ռիւ Սէնթ-Պազիլ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՓՐՈՖ. Է. ԻՒԹԻՒՋԵԱՆԻ

կողմէ հետեւեալ նիւթին չուրջ, որ առաջին անգամ կը ներկայացուի հանրութեան.—

Սուրբ Տեղեաց Հայկական Կալուածներ. վերաշինութիւն՝ Երուսաղէմի Ս. Յարութեան Տաճարի (Քրիստոսի գերեզմանը)։

Դասախօսութիւնը տեղի կ'ունենայ 28 Ապրիլ, Չորեքշաբթի, ժամը 20,30ին, Համալսարանական Ոստանի Հայ Ուսանողական Մարի Նուպար Տան մէջ, 57 Պուլվար Ժուրան, Փարիզ 14րդ, Մեթրօ Փորթ ա'Օրլէան։

Դասախօսութիւնը ճիշդ որոշեալ ժամուն պիտի սկսի, դիւրացնելու համար արուարձաններէ եկողներու վերադարձը։

Հաւաքոյթի վերջաւորութեան յարգելի դասախօսը պիտի ատորագրէ եւ ձօնէ իր հեղինակութիւնները՝ հայկ. ճարտարապետութեան մասին։

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ արուեստասէր հասարակութիւնը սոյն հաւաքոյթին։

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՁԱՄԲՈՒՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ԱՌԹԻԻ

Շաբաթ, Մայիս մէկ, անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Մեթրօ Շաթօ Վենէն ժամը 7,30ին եւ կառ ուիւ Նոր Քաֆէ Քիւրվէօրի առջեւ ժամը 7,45ին։ Մեկնում ժամը 8ին դէպի Հոլանտա Հիւսիսի կառուցիչն — Քանալբէ, Տըռնէն, Վալանսիէն, Մոնս (ճաշը՝ ճամբու ընթացքին) Անվերս, Հոլանտական սահման, Պրեսա, Ռոթերտամ, չարունակութիւն Լա Հէյէն, կայք, յետոյ՝ Շեվէնինկէն, Կուտա։ Մեկնում դէպի Պրիւսէլ Պրեսա, Անվերս ճամբով եւ տեղաւորում Շեռա պանդոկը, իրիկուան ճաշ եւ գիշերանք։

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 2, քաղաքին այցելութիւն, Մեծ Հրապարակը, Մանըքէն փիսը, Պրուքէօ հրապարակը, ցերեկուան ճաշ եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ այցելութիւն, եւայլն։

Ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի առաւոտեան։

Մասնակցութիւն ամէն բան մէջը՝ 138 ֆր.

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Է. Ց. Դ.

ՍԷՆ-ՄՕՐԻՍ.— Է. Ց. Դ. վրացեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի 28 Ապրիլ ժամը 8,30, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԾԱԽՈՒ Է

A VENDRE

Local mixte, 61 m2, premier étage, au centre de Paris, 60, Rue Montmartre (Métro Sentier ou Halles).
Voir sur place.

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Ասնիէռ - Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին
Իր հիմնադրութեան Բառասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին
Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Կը խօսին
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ (մեծ-սոփրանօ, Ա. մրցանակ Փարիզի Երաժշտանոցի), դաշնակով կ'ընկերանայ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, Օր. Ա. ԱԹՄԱՃԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ (հայկ. ժողովրդական երգեր), ՍՕՍԻ պարախումբը լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. ՔԻՒԹՆԼՐԵԱՆԻ։

Պարախումբէն մենապար Օր. Ա. ՊԱԳԸՐ ՃԵԱՆ, արտասանութիւն ՄՈՒՐԱՏ ԴԱՍԼԱՔԵԱՆ

Դասական պար՝ Օր. ԱՆԻ ՏԷՐ-ԱՆԴՐԻԱՍԵԱՆ

Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Յերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Կազմակերպուած Ընկերվարական կուսակցութեան Պանեէոյի մասնաճիւղին կողմէ Սալ ատ Ֆէթ (Ռիւ Միշէլս) այս Հինգշաբթի ժամը 21ին։

Կը խօսին կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Ալէն Սավարի, Ռ. Փոնթիյոն (Սիւռէնի քաղաքապետ) եւ Ռէմոնտօ (մասնաճիւղի քարտուղար)։

Կը հրաւիրուին բարեկամներն ու համակիրները։

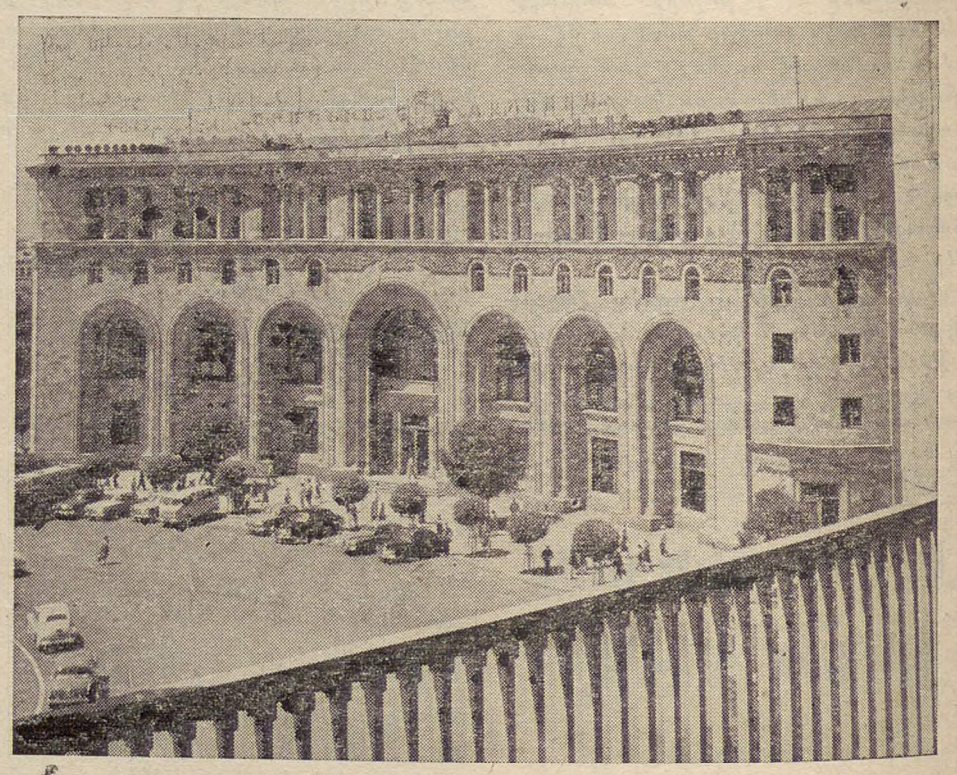
ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները Ապրիլ 28ին Չորեքշաբթի դիշեր ժամը 20,30ին Իւ. ժի. Ա.ի կեղրոնատեղին (16 Պուլվար Քարնօ)։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵԻԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅՍՏԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ - Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մախսային ֆենուքիւն Երեւանի օդակայանը

ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ. (միեւնոյն օրը կը հասնինք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ. ԱՆՁԳԱՆԻՒ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39
ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96
ԱՍԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28
Մարսէյլի շրջան
ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԿՈՑԹ
Բարձր Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ **ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ**

իր «Ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար։

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին

dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԻՑՏԻ

Կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ, ՀՐԱՆԴ ԴՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիչ, Ռոզի Վարդ *եւ Նաճ Գառզու, Պարոններ՝* Կապրիէլ Արուք, Գառզու, Փրոֆ. Շառլ Տէտէեան, Էտմոն Թամիզ, Լ. Յովնաճեան *եւ* Տէր-Աբրահով։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ՝ Զ. Անտոնեան, Ա. Տէտէեան *եւ* Պ. Տէր-Աբրահով

Յատկապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅԱՌԱՋԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա Տար· 90 ֆր· Վեցամսեայ 50 ֆր·
Արտասահման Տար· 115 ֆր· Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
28
ԱՊՐԻԼ
MERCREDI
28 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12101 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.101

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ս· ՅՈՎՀ· ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻ — ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ — ՍԱԼ ԿԱՎՕ ՆՈՒՐ – ՏԱՄ

(Ր· եւ վերջին մաս)

կարճ դադարէ մը եաք, դործադրուեցաւ դեղարուեստական բաժին մը, որու իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր· Հիւլէթ Աժոէրեան (Լիսթի Ֆիւնէդայլը), Դպրոցասէրի աշակերտուհիներ որ միասնարար արտասանեցին Գ· Սարեանի՝ Դէպի կառափնատը, Օր· Տէմիրեան, որ արտասանեց Տէրունիի Մայրը եւ Վ· Թէքէեանի՝ Աիաւոր Բան մը այնտեղ: Քէմանչայի եւ Թառի վրայ նուագեցին Պ· Ներկարաեան եւ Կ· Սուրէնեան Կոմիտասէն, ապա Դպրոցասէրը եւ Սամուէլ Մուրատ վարժարաններու միացեալ երգչախումբը դեկավարութեամբ Գ· Եան – պէկեանի, երգեց յաջորդաբար՝ Հիմի՞ էլ ռեճիֆ, Սեւ–մուրթ ամպեր, Դու լաց մի լինի եւ Տէր կեցո՛:

Օրուան վարման խօսքը արտասանեց կաթող· Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արքեպս· Մանուկեան որ չէչտեց.— Գերապայծառը եւ միւս յարգելի բոլոր բանախօսները յաղտմով եւ վայելչութեամբ ոգեկոչեցին ոչ միայն մեր մեծագոյն եղեռնը, այլեւ յոյս ներշնչեցին աւելի լաւագոյն օրերու: Սերովբէ Արք· չարունակեց յայտարարելով թէ այսօր կ'ոգեկոչենք մեր մէկուկէս միլիոն զոհերը եւ մեր հայրենիքին մեծ մասին կորուստը: Ապրիլ 24ը նուիրական թուականն է այն ցեղասպանութեան որ իր պատիժը չէ դտած: Ապրիլ 24ը արդար իրաւունքի թուական մըն է, որ տակաւին իր հատուցումը չէ դտած, Ապրիլ 24ը մեր արդար դատի թուականն է, որ տակաւին իր լուծումը չէ դտած: Ապրիլ 24ը վերջապէս յաւիտենական յուշանշան է այն ժողովուրդին, Թուրք ժողովուրդին: Մեր հայրենիքի Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանը երկու ճիւղեր ունի այժմ, բայց ունի մէկ սիւն եւ յոյս, հաւատք ու կորով կը ներշնչէ մինչեւ որ հասնի յաղթութեան մեծ ոտնը:

Հանդիսութիւնը փակուեցաւ Հայր Մեծով, զոր հասարակութիւնը երգեց յոտնկայս:

Եւ կրկնենք, անդամ մը եւս, որ Ապրիլեան այս ոգեկոչման ամէնէն յուսադրիչ եւ խորհրդանշական պատկերը տեսանք, կրկին բեմին վրայ, աչքերուն մէջ՝ մեր երկու վարժարաններու աշակերտութեան, վասնզի մինչ մենք —այսօր — կ'ոգեկոչենք մեր սեւ երկիը, անոնց նայուածքին մէջ կար պայծառ խոստում մը՝ վաղը:

×

Կիրակի օր, Նոթր–Տամի Մայր Եկեղեցին լեցուած էր հայ թէ օտար հասարակութեամբ: Ինչպէս ամէն տարի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին մասնաւոր պատարագ կը կատարէր ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն: Պատարագեց եւ քարոզեց Կարապետ Եպիսկ· Ամատունի: Պատարագին մասնակցութիւնը կատարեցին Օր· Օր· Աստղիկ Առաքելեան եւ Վերա Հայկունի:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԵՀՈՄԸ, Շաբաթ դիշեր Սալ Կալոյէն դուրս կը բաժնէր Ֆրանսերէն Թռուցիկներ, ուր հայ ոճանոդութեան մտահոդութիւնները կը պարդէր Ապրիլեան տարեդարձի առթիւ: Մտորեւ կուտանք Թռուցիկին բովանդակութիւնը.—

OU SONT LES VRAIS PROBLEMES ?

La commémoration du 24 Avril est devenue depuis 6 ans une base d'union de toutes les organisations traditionnelles arméniennes. Mais cette réunion reste stérile et factice, car elle n'apporte aucune solution aux problèmes fondamentaux qui se posent de nos jours au peuple arménien.

Ces problèmes sont de deux ordres et exigent une union véritable et constructive de toutes les forces arméniennes dans des actions concrètes.

1. — STRUCTURATION DE LA DIASPORA ARMENIENNE

Les communautés arméniennes de la Diaspora se trouvent depuis plus de 50 ans dans un état archaïque. Les structures dont elles sont dotées ne répondent plus ni aux aspirations, ni aux vrais besoins des Arméniens diasporiques.

Une structuration rationnelle et appropriée à nos conditions spécifiques s'impose :

DOTER LA DIASPORA ARMENIENNE D'ORGANISMES REPRESENTATIFS ELUS DEMOCRATIVEMENT POUR GERER SES AFFAIRES INTERNES ET EXTERNES ET POUR DEVELOPPER LA CONSCIENCE NATIONALE.

2. — RECOUVREMENT DES DROITS NATIONAUX ARMENIENS

La structuration de la Diaspora sera incomplète si elle ne se situe pas dans une perspective politique : autodétermination du peuple arménien et réunification de ses terres.

Seule une Diaspora unie et organisée peut contribuer activement à la réalisation de cette aspiration et assurer la pérennité de l'Arménie.

UNION DES ETUDIANTS ARMENIENS D'EUROPE
Section de Paris
COMITE DES RESIDENTS DE LA MAISON ARMENIENNE

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ընդառաջ երթալով «Հայոց Իրաւունքներու Գործի Յանձնախումբ»ի Կոչին, որ հրատարակուեցաւ Յառաջի Ապրիլ 21ի թիւին մէջ, աւելի քան չորս հարիւր Հայեր խաղաղ ցոյց մը կատարած են Ապրիլ 23 Ուրբաթ կէսօրէ վերջ Ուաշինկթընի Թրքական դեսպանատան առջեւ եւ մայրաքաղաքի զանազան կողմերը:

Ամերիկայի Զայնի Հայկական բաժինը Շաբաթ օր Ուաշինկթընէն հաղորդեց, որ ցոյցին մասնակցելու եկած էին տարեց, երիտասարդ ու պատանի երկու սեռէ Հայեր, առանց դաւանանքի խտրութեան, Նիւ Եորքէն, Ֆիլատելֆիայէն, Պոսթընէն, Շիքակոյէն եւ այլ քաղաքներէ:

Մայրաքաղաքի մեծագոյն թերթը Ուաշինկթընն Փոստ Ապրիլ 23ի թիւին մէջ հրատարակած է փաստացի զրուցին մը Թրքական ցեղասպանութեան մասին:

Հայ ցուցարարները բազմաթիւ նչա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ կառավարութիւնը պաշարման վիճակ հռչակեց երկրին մէջ, Ապրիլ 26ին: Ի զօրու կը մնայ մէկ ամիս: Այս որոշումը առած է նկատի առնելով, որ «գործօն ըմբոստութեան մթնոլորտ մը կայ հայրենիքին եւ Հանրապետութեան դէմ»: Արդարութեան նախարարը՝ Խամիլ Արար, որ բանբերն է կառավարութեան, մերժեց ընդունիլ թէ այս կարգադրութիւնը կապ ունի ամերիկեան Արտաքին նախարարին Թուրքիոյ այցելութեան, ինչպէս նաեւ Սենթոյի տարեկան նստաշրջանի հետ: Նոր վարչապետը յայտարարեց, թէ Սահմանադրութեան մէջ փոփոխութիւններ կատարելու ծրագիրը մը պիտի ներկայացնէ Խորհրդարանին: Վարչապետը, որ պարտականութիւն ունի կարգ կանոն հաստատել Թուրքիոյ մէջ, նոր ծրագրով կ'ուզէ իրաւունք ձեռք ձգել երկիրը կառավարելու հրովարտակներով: Զախակողմեան բոլոր կազմակերպութիւնները բողոքեցին պաշարման վիճակին դէմ: Այս որոշումով, կ'ըսեն անոնք, «վերջ կը դնեն բոլոր ազատութիւններու Թուրքիոյ մէջ»: Նիհատ Էրիմի իշխանութեան գլուխ դալէն ի վեր առեւանդումներու եւ դողդոջիւններու չարժում մը ծայր առած է ձախակողմեան տարրերու կողմէ: Միայն Պոլսոյ մէջ մէկ օրուան ընթացքին 150 սպառնական նամակներ ուղղուած են անձերու:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ քարիւղի ընկերութիւնները զգուշացուցին օտար բոլոր քարիւղի ընկերութիւնները, որպէսզի ալժերական քարիւղ չդնեն, նկատի առնելով որ այդ քարիւղը կը պատկանի իրենց: Ալժերիա աղդայնացուցած է Ֆրանսական քարիւղի ընկերութիւններու քարիւղահանքերը:

ՆԱԽԱԳԱՀ Փոմփիտու ընդունելով Ծորդանանի նոր դեսպանը յայտարարեց, թէ Ֆրանսայի դիրքորոշումը Մերձաւոր Արեւելքի հարցին մէջ հիմնուած է ՄԱԿի որոշումներուն վրայ: Եգիպտոս պատրաստ է ընդունելու, որ իսրայէլեան ուժերու պարպումը դրաւեալ հողերէն կատարուի երկու յաջորդական փուլերով:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ նախագահական յանձնախումբը յանձնարարեց Նիքսընի, որ Համայնավար Չինաստան ՄԱԿի անդամ դառնայ: Միւս կողմէ՝ Ազդայնական Չինաստան պէտք է պահէ իր անդամակցութիւնը: Ամերիկեան կառավարութեան բանբերը ընդունեցաւ, որ անցեալ աշունէն ի վեր դաղտնի «չփում» հաստատուած է Ուաշինկթընի եւ Փեքինի միջեւ: Չինաստանի վարչապետը ճառի մը ընթացքին դատապարտեց ամերիկեան կառավարութիւնը երբեւ «ցեղային խտրականութիւն» կիրարկող եւ «յարձակող» եւ, միւս կողմէ, ջատագովեց ամերիկացի ժողովուրդը:

ՊԵԼԺԻՈՑ Պոտուէն թագաւորը, Ալպէր Ա.էն 61 տարի եաք, Գերմանիա դնաց, ուր չորս օրուան պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ նախնական եւ երկրորդական վարժարաններու մէջ գործադուլը դրեթէ ամբողջական եղաւ: Ծանօթ է որ դասատուներու եւ ծնողքներու կարդ մը սենտիքաներ գործադուլի հրահանգ տուած էին բողոքելու համար պետական նպաստներուն դէմ, չնորհուած «ազատ ուսուցման»: Ասոր մէջ կան առաւելաբար կրօնական վարժարաններ բայց նաեւ աշխարհական:

ՓԱՐԻԶի եւ արուարձաններու մէջ օդէ օր կ'աւելնայ դինեալ թէ ոչ յարձակումներու թիւը, կողոպուտի համար: Երկուշաբթի օր միայն երեք դրամատուն, մէկ թղթատարական դրասենեակ յարձակման ենթարկուած են ինչպէս նաեւ սինեմա մը Շան դ'Էլիզէի վրայ:

ՇԱԲԱԹ-ՎԵՐՋԻՆ Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, արկածի հետեւանքով 55 հոդի մեռած է եւ 640 վիրաւոր կայ, որոնց 257ը՝ ծանրօրէն:

ՀՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Հրեաներու նոր խումբ մը Իսրայէլ հասած է յատուկ օդանաւով: Նոր ներդաղթողները ընդհանրապէս Ռիկայի, Մոսկուայի եւ Օտեսայի չրջանէն են, մաս մըն ալ Վրաստանէն: Ցայտնի դարձած են թէ ելքի վիզաները այլեւս կը մերժուին:

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ՏՈՒՐՔ՝ ԱԶԳԱՆՈՒԻԶՐ ԳՈՐԾԻՆ...

Մեծ Եղեռնի տարեդարձն է... եւ մենք որպէս զարաւոր մշակոյթ ու քաղաքակրթութիւն ունեցող ժողովուրդ՝ պահ մը մոռնալով մեր տարակարծութիւնները, ազգային դիտակցութեան միեւնոյն ըմբռնում եւ ազգային հոգերու նոյնացումով միացած՝ ազգովին կը նչենք մեր պատմութեան ամէնէն սեւ ու ողբերգական թուականին ողջակէզ եղած, մեր մկրտութիւնն անբախտ զոհերուն սուրբ ու նուիրական յիշատակը...:

Ցրանասհայութեան համար այս տարի, ազգային սգատօնը՝ ձեւ ու մարմին կ'առնէ եւ կը կերտուի կոթող մը՝ որ դիտակից ու քաղաքակիրթ ժողովուրդի մը՝ արժանավայել ձեւով, պիտի կարենայ Տէօրնի մէջ կառուցուելիք յուշարձանով մարմնացնել 1915ի մեր ազգային մեծ սուգը՝ եւ մեր նահատակներու խնկելի յիշատակը...:

Արդարեւ, Տէօրնի փոքրաթիւ զաղութը՝ Ցրանսայի պէս երկրի մը մէջ, մեծ Եղեռնի մեր ազգի զոհերուն յիշատակը յաւերժացնելու կոչուած յուշարձանի մը չինութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնելով, ու անոր յաջողութեան համար ըրած նիւթական զոհողութեամբ եւ թափած ճիգ ու ջանքերով, ամէն գնահատանքէ վեր է: Եւ արժանի անվարան, ամէն սրտցաւ Հայու հոգիով տոգորուն եւ դիտակից Հայու նիւթական ու բարոյական աջակցութեան:

Ցրանսահայ զաղութը՝ միշտ դիտակից է եղած իր ազգային պարտաւորութիւն – ներուն եւ բծախնդիր սիրտերի մէջ հայ հոգիի պահպանման: Անտարակոյս որ այսօր ալ ան պիտի ուղէ համագաղութային համերաշխ ոգիով, հաւաքական ջանքերով, իր ազգային, եկեղեցական, հայրենակցական, մշակութային ու բարեսիրական միութիւններով, Տէօրնի յուշարձանի կառուցումը նկատելով համազգային խիստ պատասխանատու եւ մանաւանդ ազգային նուիրական ձեռնարկ՝ նեցուկ հանդիսանալ չինութեան յանձնախումբին, բերելով անոր իր նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը:

Գաղութիս մէջ երկար տարիներէ ի վեր ազգանուէր գործի նուիրուած վերոյիշեալ միութիւնները՝ անպայման որ ժողովուրդին տուած լումաններէն զոյացած, իրենց մօտ ունին պահեստի որոշ գումարներ: Անտարակոյս որ ազգանուէր գործ մը կատարած պիտի ըլլան նաեւ, եթէ իրենց նիւթական մասնակցութիւնը բերեն, Տէօրնի, Հայու անունը բարձր պահող ձեռնարկին: Վստահ ըլլալով որ, ոչ մի՛ այն հոգեկան զոհունակութիւն պատճառած պիտի ըլլան, տարիներէ ի վեր իրենց գործունէութիւնը քաջալերող ժողովուրդին, այլ նաեւ միշտ պիտի վայելեն անոր համակրանքն ու վստահութիւնը: Մասնաւորաբար ազգային եկեղեցականները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը, չիւրը տարիներէ ի վեր զովելի նախանձախնդրութեամբ ստանձնած են Ապրիլեան ազգային սգահանդէսի նախաձեռնութիւնը, եւ այս օրերուն երբ կրկին կը պատրաստուին ոգեկոչելու Մեծ Եղեռնի անթիւ ու անհամար զոհերու յիշատակը՝ որքա՜ն զեղեցիկ ու ամէն Հայու սրտին խօսող գործ կատարած պիտի ըլլային, եթէ առանց վարանումի իրենց նիւթական աջակցութեամբ՝ հնարաւոր զարձնէին յուշարձանի չինութիւնը: Կը կարծենք թէ իրենց համար յարմարագո՛յն, լաւագոյն առիթն է պահանջխնդրէն զոյացած զումարները՝ իրենց իսկական նպատակին գործածելու եւ Տէօրնի փոքրաթիւ, բայց Հայու հոգիով հարուստ զաղութին նեցուկ ըլլալու:

Անհրաժեշտ է մանաւանդ չմոռնալ եւ միշտ նկատի ունենալ, որ Հայուն ձեռքով բարձրացող ամէն մէկ յուշարձան բարոյական յաղթանակ մը պիտի ըլլայ տարուած քաղաքակիրթ ազգերու կարգին դասուելու հովեր առած Թուրքին վրայ... այն Թուրքին, որ միշտ զարանակալ կ'աշխատի մուխին մէջ, զիմելով ամէն միջոցի, որպէսզի յաջողի, ի լուր աշխարհի Թուրքը՝ վայրագ ու ցեղասպան ցոյց տուող Հայուն ձայնը խափանել, եւ Ցրանսա կամ այլուր իր զոհերուն յիշատակին կառուցուող ու Թուրքին անունը՝ ներկայ եւ գալիք սերունդներուն համար բարբարոսութեան ու վայրագութեան որպէս հոմանիշ վկայող յիշատակարաններ զոյութիւն չունենան...:

Ո՞վ է այն Հայը, որ յուզումով ու ըմբռնադիտական անխառն զգացումով չօրհնեց ու չփառաբանեց Արարատի հովանիին տակ ծլող ու ծաղկող հայրենիքն ու ազգային ջերմ զգացումներով տոգորուն, այնտեղ ապրող հայ իմաստուն ժողովուրդը, երբ Մեծ Եղեռնի յիսնամեայ կիներ, մկրտելէս մինչեւ անկուած զալար ծառերու լուսաւոր գաղափարով հայրենի հողին ու ջուրին, օդին ու արեւին չունչով ուռճացող այդ սրբազան ծառերու խորհուրդով, ուզեց համախմբել ազգի ու հայրենիքի սիրոյն, աքսորի, զարհուրանքի ճամբաներուն վրայ մեռած ուխտուորուած բոլոր տանջահար հայ հոգիները... Որպէս բնութեան վերանորոգման օրէն – քով, մշտադալար այդ ծառերու զոյութեամբ ու հայրենի զեփիւռէն անոնց ոսոսափիւնով՝ մի՛շտ թարմ ու անթառամ մնայ մեր նահատակներու խնկելի յիշատակը...:

Երբ անդին ծաղկաղարդ Արագածի փէշերը քերելով, մեր իմաստուն, աշխատ ու չարքաշ ժողովուրդը՝ իր բազուկին ու կամքին ուժով հայրենիք կը կերտէ, հայրենիք կը չէնցնէ, եւ թէեւ փոքր, բայց զեղազարդուած, չէնչող ու կեանքով զեղուն, հեռաւոր հայրենիք մը ունենալու հոգեկան հպարտութիւնն ու

ԷՋԵՐ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐՈՒԽԱՆ ԵՒ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Կ. Պոլիս Աբեմատեան Հայաստանի զրականութեան, մշակութային կեանքի կեդրոնն էր, ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները: Մարտիրոս Սարեան իր յուշերուն մէջ կը յիշէ նաեւ Երուխանը Պոլսոյ մշակութային կեանքի հայ երախտաւորներու շարքին, ինչպէս Զուլալեան, Ադամեան, Պարոնեան, Զօհրապ, Օտեան, Վարուժան, Դուրեան, Սիամանթօ, Մեծարենց: Եւ իրօք, այս փառաւոր դէմքերու համաստեղութեան մէջ ոչ միայն իր զրական, հրապարակագրական, թարգմանական եւ հանրային գործունէութեամբ, այլեւ արուեստի ուրոյն ըմբռնումներով, ասոր եւ հանրային կեանքի յարաբերութեան առողջ պատկերացում – զոհունակութիւնը կուտայ մեզի... ին – չո՞ Ցրանսայի պէս բարդաւաճ զաղութ մը՝ ազգային նոյն ջերմ զգացումներէն մղուած, չուզէ ընել իր կարելին, որ պէսզի յուշարձանն ըլլայ այնպիսի կոթող մը, որ իր վեհութեամբ համապատասխան ըլլայ մարմնացնելու մեր նահատակներու մահուան վեհ խորհուրդը... եւ արժանի հայ հպա՛րտ անուան, որուն առջեւ ներկայ ու գալիք հայկեան սեռրունդներ պիտի զան ներչնչուելու իրենց պապերու, յանուն ազգի ու հայրենիքի ցոյց տուած զոհաբերութեան ոգիին, եւ հպարտութեամբ յիշեն անոնց գործն ու անունը...:

Ի պատիւ Տէօրնի փոքրաթիւ զաղութին, եթէ ան զեղեցիկ զաղափարն է յղացած յուշարձանի մը չինութեան, եւ յաջողած զայն դնել իրականացման հունին մէջ, մենք վստահօրէն դիտենք թէ՝ նման ձեռնարկի յաջողութիւն կարելի չէ ձեռք ձգել ամէն հայաչատ կեդրոնի մէջ: Հետեւաբար, ան կը զառնայ սեփականութիւնը ամբողջ Ցրանսայի Հայութեան, եւ առարկան անոր ազգային հպարտութեան:

Այս տեսակէտէն մեկնելով, ամէն մէկ Հայ ո՛չ միայն անհատական, այլ նաեւ ազգային դիտակցութենէ առաջնորդուելով, բարոյական պարտաւորութիւն պէտք է զգայ քուռ մը հող խառնելու մեր նահատակներու աճիւնին հետ՝ ի՛ր ալ սիրելիներու աճիւնը հովանաւորելու համար բարձրացող կոթողը կանգուն պահող, անոր պատուանդանի շաղախին...:

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ներով կարեւոր տեղ մը ունի նաեւ ան:

Ուշագրաւ է այն երեւոյթը, որ Երուխան զրական ասպարէզ մտաւ եւ ուշադրութեան արժանի զարձաւ իր անզրանիկ թատերախօսականներով: 1889ին Թիֆլիսէն Պոլիս կ'երթայ զերասան Ադամ Վրոյը, ուր կեդրոնականի սան խնդիրները աճի աջակցութեամբ կը բեմադրէր անոր հեղինակած «Վարժապետ» առաջը, որ կը պատկերացնէր Պոլսոյ բարքերը: Վրոյը այնուհետեւ կը բեմադրէ «Պէպօն արեւմտահայերէնով: Երուխան այս ներկայացումներու մասին կ'անդրադառնայ «Ճերիճէի չարդիկ» հայատառ թուրքերէն թերթի մէջ: Ասոնք, ժամանակակիցներու վկայութեամբ, կ'արժանանան ընթերցողներու հաւանութեան: Մօտաւորապէս վեց տարի ետք ան վերստին կ'անդրադառնայ այդ երջանկայիշատակ օրերուն՝ աւելի հասուն տրամաբանութեամբ իր տպաւորութիւնները արձանագրելով այդ բեմադրութիւններու մասին: «Արեւելք»ի 1895ի յունիսեան թիւերէն մէկուն մէջ Երուխան լոյս կ'ընծայէ «Թատրոնի յիշատակ մը» խորագրով յօդուածը, ուր հանդամանօրէն կը խօսի Վրոյըի հիմնած Խազիւղի նոր թատրոնին մասին: Հոս արժէքաւոր տեղեկութիւններ կան թատրոնի հիմնադրութեան, թատերախումբի եւ առաջին ներկայացումներու կապակցութեամբ: Երուխան կը յիշէ նաեւ, թէ ինչպէս առաջին բեմադրութիւններու յաջողութենէն եւ ունկնդիրներու ջերմ ընդունելութենէն խանդավառ՝ Վրոյը աբեմահայերէնի կը վերածէ Սունդուկեանի «Խաթաբալան», սակայն նորաստեղծ խումբը կը ցրուի, թատրոնը՝ կը կազմալուծուի:

Ներկայացումը անոր համար պարզ հայելի է, որու մէջ հասարակութիւնը կը տեսնէ իր սեփական դէմքը, կը զգայ, կը վերապրի, կ'իմաստաւորէ իր կեանքն ու առօրեան, յոյզն ու հոգեբանութիւնը: Երուխան թատերական արուեստը կը դիտէ իբրեւ մարդկային հոգիի ազնուացման հզօր ազդակ, միաժամանակ մոլորութիւններու, արատներու մերկացման միջոց՝ թատրոնի դաստիարակչական բնոյթին շնորհիւ: «Առաջ մոլութեան բոյն մըն էր այդ չէնքը (դինետունը, որ վերածուած էր թատրոնի), հիմա մոլութիւնները պիտի ձաղկուին անով», կը զրէ ան իր յօդուածին մէջ:

Ամէնէն ուշագրաւը այն է, սակայն, որ Երուխան թատերական արուեստի զաղափարը կը դիտէ քաղաքական լոյսի տակ: Գեղագիտական հաճոյք եւ բարութիւն տալէ, ինչպէս նաեւ մարդկային նկարագիրը ազնուացնելէ զատ, թատրոնը իր մասն ունի վայրագ ցեղասպանութեան ենթարկուող ժողովուրդի մը ազգային պայքարի եւ գոյատեւումի հարցին մէջ: Ահա թէ ինչու 1910ին «Արեւելք»ի մէջ լոյս ընծայած «Օրուան մտահոգութիւններէն դուրս» իր յօդուածին մէջ Երուխան պարբերական կոտորածներէ արիւնաքամ եւ ընկճուած Արեւմտահայութեան ազգային գոյատեւման հարցը կը դնէ իբրեւ առաջնահերթ խնդիր: Ան կը գրէ.

«Ամէն ազգ, որ ուզէ ապրիլ, պէտք է ունենայ ազգային գիտակցութիւն, ազգային զգացում, ազգային ոգի, ազգային կամք, ազգային ուղղութիւն, ազգային ճամբայ, ազգային նպատակ, ազգային ապագայ, ազգային ներկայ, ազգային անցեալ, ազգային աւանդութիւններ, ազգային սրտեր, ազգային ուղեղներ, ազգային ձեռքեր, ազգային ոտքեր, ազգային ամէն բան, որ ազգ մը կ'ընէ ազգ, ազգ մը կը շինէ ազգ, ազգ մը կը պահէ ազգ, ազգ մը կը կորսնցնէ ազգ, ազգ մը կը կորսուի ազգ, ազգ մը կը մեռնի ազգ, ազգ մը կը ջնջուի ազգ, ազգ մը կը ստրկանայ ազգ, ազգ մը կը ծառայէ ազգ, ազգ մը կը տիրապետէ ազգ, ազգ մը կը կառավարէ ազգ, ազգ մը կը կառավարուի ազգ, ազգ մը կը ստեղծէ ազգ, ազգ մը կը քանդէ ազգ, ազգ մը կը կազմակերպուի ազգ, ազգ մը կը կազմակերպէ ազգ, ազգ մը կը զարգանայ ազգ, ազգ մը կը յառաջդիմէ ազգ, ազգ մը կը յետդիմ

հայութեան կենսական ուժերու միասնականութեան եւ բարոյական ոգիի բարձրացման խթանը, որոշ իմաստով, կը կապէ արուեստի, յատկապէս թատրոնի մէջ, որ վեհացնող կենարար չունչ ունի: Նկատելով, որ մարդկային նկարագիրը անընդունակ է տեւապէս սպառու, երու – նութեան եւ արուեստին միջեւ, ինչպէս լոյսն ու արեւը, բոյրն ու ծաղիկները անձնկարագրելի աշխուժութիւն կուտան հիանալ մարդուն, այնպէս ալ արուեստը կրնայ բարձրացնել մարդուն ընկճուած ոգին. «Արեւ դնենք քիչ մը մեր հոգիներուն արտմութեան խորը: Մեր անհատութեան մէկ մեռելները ասկից չեն տխրիր բնաւ», կը գրէ ան իր «Օրուան մտահոգութիւններուն դուռը» յօդուածին մէջ: Իսկ ի՞նչ է այդ արեւը: Հարցումին պատասխանը կը գտնենք հոն. «Ահա թատրոնը, հայ արուեստագէտները այդ չինչէ, զմայլելի եւ կազդուրիչ միջոցը բերած են մեզի, որպէսզի մեր օրուան մտահոգութիւնները դէն դուրս անով պարուրենք հոգինիս, կեանքի ճշմարիտ դիտակութիւնը ապրինք: Պէտք է երախտապարտ ըլլանք Աբելեանի, Ալմենեանի, Զարիֆեանի եւ Սիրանոյշի պէս սքանչելի արուեստագէտներուն, որ հայկական տրամադրութիւններու մէջ չղջղոցն եւ կեանքում չեշտ մը դրին այս պատուական Հայերը»: Ըստ Երուխանի, ժողովուրդին համար հարեւոր ազդակ է վիշտ եւ ծիծաղի յարաբերակցութեան կարգաւորումը: Այս իմաստով ան վկայութեան կը բերէ Ցոյներու խրախուսելի օրինակը, ժողովուրդ մը, որ «կ'աշխատի երգով, կը կռուի երգով եւ կը մեռնի երգով»:

Կարճ ժամանակ առաջ ան իր խմբագրած «Արեւելք» թերթին մէջ մաս առ մաս կը տպագրէ Սմբատ Բիւրատի «Զէյթունի հաւատքը կամ զօրանոցը» թատերախաղը: Զոր արարներէ բաղկացած այս թատերախաղին նիւթը առնուած է Զէյթունի 1895ի մեծ ապստամբութենէն, որ վերջ դուս Թուրքերու պարտութեամբ: Իր ժամանակին քաղաքական աշխարհի մէջ չատ մեծ աղմուկ հանած Զէյթունցիներու այդ հերոսական դուլպերը լեռնական Հայերու ըմբոստ ոգիի եւ անօրինակ քաջագործութեան վառ արտայայտութիւնն է: Կասկածէ դուրս է, որ ցասումի եւ բողոքի, պայքարի եւ արիութեան չունչ ունեցող այս թատերախաղին տպագրութիւնը Երուխանի «Օրուան մտահոգութիւններուն դուրս» յօդուածին տեսական սկզբունքներուն գործնական իրագործումն էր:

Շահեկան է նաեւ «Տիկին Պայծառ Ցոլանի» յօդուածը: Ասիկա, ըստ էութեան, Բերայի արեւելեան թատրոնի համբաւաւոր դերասանուհիին բեմական գործունէութիւնը բնութագրելու փորձ մըն է: Սակայն հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ ժամանակի թատերական կեանքին եւ դէմքերուն, կը յիշատակէ Աբեղեան թատրոնի մեծերը՝ Վարդովեան, Ֆասուլաճեան, Էքչեան, Մաղաքեան, Աբուսեակ, Սիրանոյշ, Հրաչեայ, որոնց հետ Պայծառ Ցոլանի «քալած էր մրեւնոյն դափնիներուն վրայէն, հայ բեմին փառքը չինելով, նորագոյթ հասարակութեան մը մէջ արուեստին ճաշակն ու հաճոյքը զարթնեցնելով»: Հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ հանդիսատեսի հարցին, թէ ինչպէս ան պէտք է ըմբռնէ եւ գնահատէ իսկական արուեստը. խօսելով Պայծառ Ցոլանի կովկասեան շրջանի գործունէութեան մասին, հետեւեալ միտքը կը յայտնէ. «Իրօք, կարծես Ռուսահայոյն տրուած է թատերական Թրքահայ տաղանդները երեւան հանել, քաջալերել եւ զարգացնել: Ադամեան, Թրեանց, Սիրանոյշ, ուրիշ ոչ մէկ տեղ կարողացած են իրենց դեղարուեստական բարձր տաղանդը ի յայտ բերել, որքան Կովկաս: Մեր բեմի աշխատաւորները Պոլիս եղած են հասարակութեան աչքին դուարճացնող դերասանները միայն, մինչդեռ Կովկաս՝ սիրտ ու միտք պարուրող նուրբ արուեստագէտներ»:

Դիմանկարին մէջ Երուխան կարեւոր յիշատակութիւն կը կատարէ Պոլսոյ մէջ Ադամեանի եւ Պայծառ Ցոլանի հմայիչ, բայց կարապի երգը յիշեցնող դերակատարումներու մասին: 1899ին Ցոլանեան կովկասէն կը վերադառնայ Պոլիս, «ուր Ադամեանի հետ բեմ կ'ելլէ այն դիւթական ներկայացմանը չարքին համար, որոնք Շէյքսփիրի մեծ հայ թարգմանիչին աղմկալից կեանքը փակեցին այնքան եղերականօրէն»:

Երուխանի գրչին կը պատկանին նաեւ չարք մը այլ յօդուածներ («Ցովհաննէս Այվազովսկի», «Հայ արհեստաւորները արուեստամանի մէջ» եւայլն), որոնց մէջ հեղինակը կ'անդրադառնայ դեղանկարչութեան, երաժշտութեան, ճարտարապետութեան հարցերուն: Թատրոնի, ինչպէս նաեւ այս ճիւղերուն նուիրած իր յօդուածներուն մէջ Երուխան, ի հարկէ, նոր տեսութիւններ չի ստեղծեր, սակայն հարցին մօտենալով ճիշդ տեսադաշտով՝ ան կը ճգտի արուեստը օգտակար դարձնել ժողովուրդի չահերուն: Ասիկա դնահատելի իրողութիւն մըն է:

Ս. ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 21-ՐԴ ՊԱՏԳ. ԺՈՂՈՎԸ

Զատկուան օրերը՝ Ապրիլ 10, 11 եւ 12, պատեհ առիթ հանդիսացան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, որպէսզի օգտուելով եռօրեայ արձակուրդի ժամանակաշրջանէն, Վիէնի մէջ դումարէ իր 21րդ Պատգամաւորական ժողովը:

Կեդր. Ֆրանսայի այս փոքր քաղաքը հաւաքուած էին երիտասարդներ՝ խան-դավառ կենսունակութիւն մը ստեղծելով իրենց անմիջական շրջապատին մէջ:

Եռօրեայ նիստերուն իրաւասու ձայնով մասնակցեցան 27 պատգամաւորները, որոնք կը ներկայացնէին Միութեան Հարաւային, Կեդրոնական Ֆրանսայի, ինչպէս նաեւ Փարիզեան շրջանի խումբերն ու մարմինները: Հրաւիրեալներ, իրենց կարգին, մասնակից դարձան ժողովի աշխատանքներուն:

Պատգամաւորական ժողովի բացումը կատարեց Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը, որ կազմակերպութեան քանեւմէկ տարիներու անցեալը նկատեց գրաւական անոր ջատագոված գաղափարներու կենսունակութեան: Նոր Սերունդը ներկայ է մեր գաղութի կեանքին մէջ՝ ամէնուր: Այլ մանաւանդ ձգտումն ունի աւելի լայն տարողութեամբ աշխատանք կատարելու յատկապէս մեր ազգային քաղաքական դատի իրագործման ճամբու մէջ:

Դաշնակցութիւնը գոհունակութեամբ եւ յատուկութեամբ կը հետեւի Միութեան ճիւղերուն ու չանքերուն, մրեւնոյն ատեն զօրավիղ կենալով այս չարժումին:

Ժողովական օրէնքի ճշդիւտ գործադրութեամբ՝ կազմուեցան դիւան, հաշուեքննիչ մարմին, բանաձեւերու յանձնախումբ:

Ապա՝ ժողովականները յաջորդաբար լսեցին գրաւոր տեղեկագիրները չրջաններու եւ Կեդր. Վարչութեան միամեայ գործունէութեան, ինչպէս նաեւ անոնց ներկայացուցած հաշուետուութիւնները: Մեզի համար ուրախալի է հաստատել ամառնային առիթիւ, որ բծախնդիր մօտեցում եւ սեւն ու ճերմակը ներկայացնելու առարկայական ճիգով պատրաստուած տեղեկագիրները հայերէն բովանդակութիւն ունէին:

Ժողովն ալ արդէն չատուկ չանք թափեց, որպէսզի հայերէնը տիրական դառնայ եռօրեայ նիստերուն թէ՛ իրրեւ խօսակցական լեզու եւ թէ իրրեւ բանաձեւերու բովանդակութիւն:

Միութիւնը անկասկած արձանագրած է վերելք՝ նոր խումբերու կազմութեամբ եւ նորերու չարքերու մուտքով: Ամբողջական աշխատանքներու կողքին, որոնք կը տարածուին դասախօսութիւններէ մինչեւ երիտասարդական երեկոյթներու եւ զբօսարշաւներու վրայ, կազմակերպուած են դպրեվանքեր (սեմիներ) որոնց ընթացքին մշակուած նիւթեր ներկայացուած են տասնեակներով ունկընդիրներու: Ասոնք եղած են տեսակ մը դպրոց, քանի որ իւրաքանչիւր դպրեվանք տեւած է նուազագոյնը երկու օր եւ անդամները ուշադիր աշակերտներու նման սերտած են նիւթերը՝ մեր պատմութեան եւ, յատկապէս քաղաքական դատին հայող:

Աշխատանքներու ծաւալը հարկադրեց ստեղծել Շրջ. Վարչութիւն մը կեդր. Ֆրանսայի համար եւս, որպէսզի համադրուին չրջանի խումբերու աշխատանքները՝ կրընոպլէն Լիոն, Տէսին, Վիէն, Վալանս:

Նոր Սերունդի վերջին բանակումը արձանագրած է յաջողութիւն: Մասնակցողներու թիւը՝ մեծ, դասախօսութիւններն ու ասուլիսները, ինչպէս նաեւ երեկոյթները՝ կանոնաւոր յաճախականութեամբ: Օգոստոսի չրջանին Պէյրութէն հրաւիրուած դասախօս ընկերը հայերէնի դասընթացքներ եւ երկօրեայ դասախօսութիւններ տուած է: Օգոստոս 15ի հանդիսաւոր թիւնը՝ նուիրուած Սեւրի յիսնամեակին, բացառիկ եղած է իր կազմակերպութեամբ, ներկաներու թիւով եւ ստեղծած մթնոլորտով:

Պատգամաւորական ժողովի ընթացքին հաստատուեցաւ, որ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չուրջ բոլորուած երիտասարդութիւնը դիտակցութիւնն ունի իր սերունդին վիճակուած առաքելութեան: Այս է պատճառը, որ անոնց մօտ ձգտում կայ ո՛չ միայն հետեւելու անցեալին հայող դասախօսութիւններու, այլեւ ուսումնասիրելու առօրեայ հարցեր: Առաջին հերթին մեր քաղաքական դատին հետ առընչուող խնդիրներ, Հայաստան, Սփիւռք եւայլն:

Ուրախալի է հաստատել, թէ Նոր Սերունդի չարքերուն մէջ կազմակերպուած աշխատանք կը կատարուի այս ուղղութեամբ: Երիտասարդութիւնն է, որ կը փորձէ իր գործօն մասնակցութիւնը բերել այդ աշխատանքներուն, գործունէութեան նոր, ժամանակին հետ քայլ նետող միջոցներ փնտռելով եւ զանոնք դործադրութեան դնելով:

Պատգամաւորները մտահոգութեան հայերէնի խնդրով: Անհրաժեշտ է մղում տալ լեզուի դասերուն, յատկապէս օգտագործելով վերջերս հրապարակ եկած հայերէն լեզուի դասագիրքը, որ պատրաստուած է ընկ. Յ. Քիւրքճեանի կողմէ:

Օրակարգի նիւթ դարձաւ նաեւ Միութեան պաշտօնաթերթը՝ «Հայաստան», որու բովանդակութեան ճոխացման եւ տարածումի, ընդլայնման մասին եղան գործնական եւ, միաժամանակ, իրատես առաջարկներ:

Այլապէս յատկանշական է այն երեւոյթը, որ պատգամաւորները անկեղծ ձգտումով պարզեցին իրենց գործունէութեան առջեւ ցցուող դժուարութիւնները, փոխանակ անտեսելու զանոնք: Արդիւնքն եղաւ այն, որ որոշումները միշտ ունեցան իրատես եւ գործնական նկարագիր:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 21րդ Պատգմ. ժողովը վկայութիւն մը եղաւ աշխատանքի մը, որ կը տարուի Ֆրանսայի հայ երիտասարդութեան մօտ՝ ի խնդիր անոր ազգային դաստիարակութեան, ազգային գործունէութեան:

Ա. Գ.

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՈՅԻ ՀԵՆԹ ՍԷՐԸ

Թատրոնը, սակայն, արդարացում մը չէր իրեն համար: Կը սիրէր դերասանութիւն իր արհեստը: Սկսած էր Պրիւսել 1828 Դեկտեմբերին: Սիրած էին իր դերակատարումները բայց ոչ իր անճարակութիւնը: Անկէ ի վեր միշտ աննշան դերեր խաղացած էր Փորթ Սէն-Մարթէնի, առանց մեծ տաղանդ մը ցուցաբերելու: Կը սպասէր — անհամբեր — դերի մը որ պինդը յառաջ նետէր վերջապէս: Առայժմ իր ժամանակին մեծ մասը կը յատկացնէր իր սիրահարներուն:

Անշուշտ այս կեանքը բարոյականի նեղ կանոններէն դուրս էր: Բայց իր տեն – չերը, եթէ նոյնիսկ անորոշ էին, ուրիշ նպատակի կը մղէին պինդը: Կ'ըսէր Ալֆոնս Քառին.— «Ինծի կը թուի որ հոգիս իղձեր ունի ինչպէս մարմինս եւ հազար անգամ աւելի կրակոտ: Ինծի կուտաք հաճոյքներ որոնց յագնութիւն եւ ամօթ կը յաջորդեն: Ընդհակառակն, հանդարտ, միակտուր երջանկութիւն մը կ'երազեմ: Մտիկ ըրէ՛ք, շատ հպարտ եմ ստելու համար: Ձեզ պիտի թողում, կը թողում ձեզ, երկիր եւ նոյնիսկ կեանքը եթէ գըտնեմ մարդ մը որու հոգին շոյէ հոգիս, ինչպէս կը սիրէք եւ կը շոյէք մարմինս...»:

Առաջին վայրկեանէն, որ կը տեսնէ Վիքթոր Հիւկօն, դիտէ — յետագային պիտի խոստովանի — որ անոր ինքզինքը պիտի տայ ամբողջովին: Բայց ի՞նչպէս պիտի տայ ամբողջովին: Երդում կ'ընէ որ ի գործ պիտի դնէ իր ամբողջ ուժերը:

Լիւքրէս Պորճիայի փորձերը կը սկսին: Ամէն օր Հիւկօ կը հանդիպի Ժիւլիէթին: Բոլոր հրապոյրները ի գործ կը դնէ. վարպետ է եւ դիտէ թէ հաճելի է բանաստեղծին, բայց այս վերջինը չատ խոհեմ է: Կը մնար քաղքենի մը: Նախապաշարումով, աւանդութեամբ, կը վախնար դերասանուհիէն: Ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ ան մտնէր իր կեանքին մէջ:

Բայց, դրեթէ ակամայ, անոր հետ չէր վարուեր ինչպէս միւս դերասանուհիներուն հետ: Զեռքը կը համբուրէր, «Օրիորդ Ժիւլիէթ» կ'ըսէր, եղակի չէր խօսեր, ինչպէս սովորութիւն էր թատրոններուն մէջ:

Առաջին ներկայացումը փառաւոր կ'անցնի: Ժիւլիէթ, հակառակ իր փոքր դերին ուշադրութիւն կը դրաւէ:

Վիքթոր Հիւկօ չէր մտածեր քօղարկել իր հիացումը՝ «ի՛նչ դեղեցիկ է, ի՛նչ սիրուն է, հրաչալի դիմագիծ, ի՛նչ անուշիկ դերասանուհի, ի՛նչ վայելուչ ձեւեր: Մէկ տարի փորձառութեամբ, կատարեալ կ'ըլլայ: Ի՛նչ լուռ խաղ, ի՛նչ հոգի...»:

Յաջորդ օրը Հիւկօ կուգայ չնորհակալութիւն յայտնելու Ժիւլիէթին այն «արտակարգ փայլին» համար զոր իր երեւումը տուած է իր դերին: Քիչ մը երկար կը մնայ դերասանուհիին օթեակը: Կրկին կուգայ յաջորդ իրիկուն, յետոյ ամէն իրիկուն: Կ'ապրէր սպասելով այդ պահուն: Զորրորդ իրիկունը, 1833 Փետրուար 6ին, վերջապէս կ'ըսէ Ժիւլիէթին.— «Կը սիրեմ քեզ»: Ժիւլիէթ ինքզինքը կը յանձնէ բայց բանաստեղծը չուռներ անմիջապէս: Պէտք ունի որ իր նոր սէրը հաստնայ: Կիներուն հետ, միշտ վերապահ կը մնայ, պատրաստ տեսակէտներ ունի դերասանուհիներուն վրայ, որոնք «կ'աղտոտեն բանաստեղծը իրենց նեղութիւններով», այսպէս կը դրէր առաջ: 16էն 17ի դիշերը, երկուքը միասին հրաւիրուած են թատրոնի պարահանդէսի մը: Ժիւլիէթ կը գրէ Հիւկոյի.— «Պարոն Վիքթոր, եկուր զիս առնելու տիկին Քրաֆթի մօտ: Մինչ այդ քեզ պիտի սիրեմ համբերելու համար: Այս իրիկուն, ուրեմն: Օ՜հ, այս իրիկունը ամէն բան պիտի ըլլայ: Քեզի պիտի յանձնուիմ ամբողջովին»:

Այդ իրիկունը պարահանդէս չկար Վիքթորի եւ Ժիւլիէթի համար: Հիւկօ երբեք չմոռցաւ այդ դիշերը եւ — գրագէտ ամէն բանէ առաջ — գրի առաւ անոր պատմութիւնը թրթռուն էջով մը, զոր Ժիւլիէթին գրկեց ութ տարի յետոյ.— «Կը յիշե՞ս, սիրելիս, մեր առաջին դիշերը, Բարեկենդանի դիշեր մըն էր, 1833ի Մարտի–Կրայի դիշերը: Այդ դիշերը, չեմ գիտեր ո՞ր թատրոնին մէջ պարահանդէս մը կար, ուր պէտք է երկուքս ալ երթայինք (հոս կ'ընդհատեմ ինչ որ կը գրեմ համբոյր մը առնելու համար դեղեցիկ բերնէդ ու կը շարունակեմ): Ոչ մէկ բան, ոչ իսկ մահը, վստահ եմ, պիտի ջնջէ այդ յիշատակը: Այդ դիշերուան բոլոր ժամերը կ'անցնին մտքէս այս պահուս, նման ասպղերու որ պիտի անցնէին հոդիս աչքերուն առջեւէն: Այո՛, պարահանդէս պիտի երթայիր ու չդայիր եւ ինծի սպասեցիր: Ե՜ր հրեշտակ: Որքա՜ն դեղեցկութիւն եւ սէր ունիս: Փոքրիկ անհակդեցուն էր անոյշ լուսթեամբ մը: Դուրսը, կը լսէինք Փարիզը, որ կը խնդայ եւ կ'երգէ:

«Ընդհանուր ցնծութեան մէջ, մէկ կողմ դրինք եւ քօղարկեցինք մեր անոյշ ոտները:

ԱԼԻՆ ՏԼՒՕ

(2 – Շար.)

Մոնմորանսիի Հանգստեան տան պա – տասպարեալներէն Նաքքաշեան Թորոս, խոր կսկիծով կը ծանուցանէ մահը իր կողակից Արնուվիլյանակ

ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՆԱՔՔԱՇԵԱՆԻ

(ծնեալ Սիմաեան 1888ին)

Թաղման արարողութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր Չորեքշաբթի, Հանգստեան տան մէջ ժամը 14ին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Կրոլէյի գերեզմանատունը:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վալանսի Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու անունով խոր ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկ. Մուշեղ Մուրատեանի դառնադէպ մահուան առթիւ, իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. Քրշըքեան եւ Աւադեանց ընտանիքէ, փոխան ծաղկեպսակի Աղապապ Պարսամեանի (Թօփալեան) արկածալի մահուան առթիւ:

Սոյն առթիւ ստացած է՝ Զաւարեան կոմիտէի ձեռամբ, Միսաք Տէրտէրեանէ 20 Ֆր., Եղիա Սերոբեան, Աբիս Գարայեան, Սարգիս Գրճըրեան, Կարապետ Թօփալեան, Յարութիւն Շիրվանեան, Սարգիս Սէլէքեան, Եղիազար Մինասեան, Աւետիս Դաշնակեան, Սերճիվան Շէրպէթճեան, Յակիկ Քէօչկէրեան 10ական Ֆրանք:

×

Մուշեղ Մուրատեանի մահուան առթիւ (Վիէն) իր չաթ սիրած «Յառաջ»ին համար Վահան Հովիւեան 10 Ֆր. կը նուիրէ:

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷյԼԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Ի նպաստ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան: Շաբաթ 5 Յունիս ժամը 21ին Մարսէյլի օփերային մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պ. Գործակատարեան իրենց զաւկին Ժորժի ամուսնութեան առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի:

×

Տէր եւ Տիկին Աղասի Խանտանեան 50ական Ֆր. կը նուիրեն կարմիր եւ կապոյտ Խաչի կայաններուն Սահեան Կիւլպէնկեանի յիշատակին (ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան եւ զաւակները 100 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման իրենց եղբօր՝ Գրիգոր Տօրումեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլ–Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Աբշամ Պապայեան եկեղեցւոյ պայծառութեան կը նուիրէ 50 Ֆր., ողբացեալ Վեհանոյշ Ենովքեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Գրիդոր Համբարձումեան, Սանդը Ենովքեան, Վահան Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Մէնճիքեան 10ական, Հայկ Մկրտիչեան, Յովհաննէս Մարգարեան 20ական, Մէր–Մինասեան Նազար, Վարդան Յակոբեան 10ական, Բիւզանդ Գուլումճեան 30, Համբարձում Յակոբեան, Տէր–Ղազարեան Ժանօ 10ական, Յովհաննէսեան Մարտիրոս 20 Ֆր.:

Ա. Ց. Դ.

ՍԷն–ՄՕՐԻՍ.— Հ. Ց. Դ. Վրացեան խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի 28 Ապրիլ ժամը 8,30, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷյԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ.— Այրի Տիկին Մաքրուհի Մնացականեան իր ամուսնոյն Գէորգ Մնացականեան յիշատակին 1000 Ֆր. նուիրած է (ոչ թէ՝ 100) Մարսէյլի Մշակոյթի Տան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻԻՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԵԿՈՅԹ Բարձր Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ **ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԵՒՔԱՐԵԱՆԻ**

իր «Ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար:

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին

dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris

կը նախագահէ ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՔՏԻ

կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ, ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիչ, Ռոզի Վարդ եւ Նան Գառզու, *Պարոններ՝* Կապրիէլ Արուք, Գառզու, Փրոֆ. Շառլ Տէտէեան, Էտմոն Թամիզ, Լ. Յովհաննեան եւ Տէր – Աբրամով:
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Տիկիններ՝ Զ. Անտոնեան, Ա. Տէտէեան եւ Պ. Տէր–Աբրամով

Ցատկապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի (Մայիս 3) իրիկուն: Ժողովը կը բացուի ժամը 9ին եւ կը փակուի 10,30ին:

SALLE GAVEAU — 45, Rue la Boëtie (Miromesnil)

Mercredi 19 Mai à 21 heures

RECITAL DE PIANO

Huguette AGEDERIAN

Oeuvres de Chopin, Bach, Liszt, Khatchaturian, Mendelsohn, Debussy

Places à 20, 15 et 10 Fr. en vente à la Salle,
Librairie Palouyan, 43, Rue Richer

Fête du Travail

A la Maison des Etudiants Arméniens
Cité Universitaire
57, Bld. Jourdan, Paris (14e)
Métro : Porte d'Orléans
LE VENDREDI 30 AVRIL 1971
A 21 HEURES

Soirée arméno - européenne
Ambiance Pop'

organisée par l'UEAE section de Paris.
Tous les jeunes travailleurs et étudiants arméniens sont cordialement invités.

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴ. ԺՈՂՈՎԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միութեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Ուրբաթ, 7 Մայիս 1971 ժամը 8,30ին 7, Ռիւ Վոլթէռ, (Ֆուայէ տէ Վիէօ):

Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի չարութնակութիւն:

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութեան պիտի նկատուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի չրջանի հարաւային մասին տարեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 4 Յուլիս Կիրակի օր:

ՅԱՒ

A votre service
tous les services de la

banque nationale de Paris

présente dans le monde entier

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՖԻԼՄԵՐՈՒ

Ուրբաթ, 7 Մայիս ժամը 20,45ին
Dans la Salle du
MUSEE DES ARTS DECORATIFS
109, Rue de Rivoli
Métros :
Palais-Royal, Pyramides, Tuileries

1.— Ս. ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ Ի ԷՋՄԻԱԾԻՆ

2.— ԵՕԹԸ ԵՐԳԵՐ

«Եօթը երգեր Հայաստանի մասին» (Ֆիլմը առաջին անգամ ներկայացուեցաւ Թիֆլիսի մէջ՝ հեղինակ Գէորգ Էմինի ներկայութեամբ: Հայ ժողովուրդի ներքին կեանքն ու կենցաղը ներկայացնող այս վաւերական ֆիլմը առաջին մրցանակը չահեցաւ երկու անգամ, Ուկրաինայի եւ Անդրկովկասի փառատօներուն: Առնցմէ դուրս մասնաւոր մրցանակի արժանացաւ Լայպցիկի փաստանկարներու փառատօնին):

Բանաստեղծ Գէորգ Էմինի «Եօթը երգեր» ֆիլմը Հայաստանի մասին, կը բաղկանայ եօթը դրուագներէ, հայ ժողովուրդի հին պատմութենէն քաղուած մինչեւ մեր ներկայ փառահեղ օրերը:

Մուտք 7 ֆրանք

Ուշադրութիւն, վարագոյրը ճիշդ ժամուն կը բացուի. կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Տոմսերը կը ծախուին հետեւեալ վայրերը.—

Mr. Z. Tchakmechian
22, rue Richer, Paris (9e)
Mr. H. Chirinian
36, rue Cléry, Paris (2e)
Restaurant Adjémian
12, rue Cadet, Paris (9e)
Alimentation Massis
21, rue Saulnier, Paris (9e)
Patisserie Markarian
32, rue de Trévise, Paris (9e)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

sevan voyages

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
ԱՐԱՄ ՍԷՏԷՓԵԱՆ

50, Cours de la Liberté
LYON (3e)
Tél. : (78) 60-13-66

ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կազմակերպուած կամ անհատական

ՆԱԵԻ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
եւ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵԻԵԼՔ
(Սուրիա, Լիբանան, Եգիպտոս)

Դիւրամատչելի մասնաւոր դիներ, կազմակերպուած կամ խմբական ճամբորդութիւններու համար:

ՕԴ — ՅԱՄԱՔ — ԾՈՎ

Ձեր բոլոր ճամբորդութիւններուն համար, առեւտրական թէ անձնական դիմեցէք

sevan voyages

Արագ սպասարկութիւն — Լաւագոյն պայմաններ:
Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 9էն 12 եւ 14էն 19,30

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
29
ԱՊՐԻԼ
JEUDI
29 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12102 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.102

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

«Արեւելեան Խնդիր»ը եւրոպական քաղաքականութեան օրակարգի առաջնահարց հարցը պիտի դառնար Ժ· դարու ամբողջ տեւողութեան եւ ի վերջոյ պիտի յանգէր առաջին աշխարհամարտին:

«Եւրոպայի հիւանդ մարդ»ը ապաքինման ո՛չ մէկ յոյս կը ներշնչէր: Դառապարտուած էր մեռնելու: Անխուսափելի էր անդամահատումը: Խոշոր պատառ էր: Մրցակցութիւն կար վեց մեծ Պետութեանց միջեւ: Բոլորն ալ կը յուսային տանիլ առիւծի բաժինը:

Երբեակ Համաձայնութիւնը — Մեծն Բրիտանիա, Ռուսիա եւ Ֆրանսա — եւ երբեակ Զինակցութիւնը — Գերմանիա, Աւստրիա-Հունգարիա եւ Իտալիա — համարեա չհեր հետապնդելով հանդերձ, ուշադիր կը հսկէին Եւրոպայի ներդաշնակութեան պահպանման: Կը զգուշանային խանգարելէ հաւասարակշռութիւնն ու խաղաղութիւնը:

Օսմանեան կայսրութեան անդամահատումը սկսած էր չատ կանուխէն: Քահլենպէրկի (Վիէննա) պարտութենէն ի վեր:

1908ի Օսմանեան Սահմանադրութեան առեղծած թոհուբոհին մէջ Աւստրիա-Հունգարիա զարկ առիթէն օգտուելու՝ վերջնապէս իրեն կցելու համար Պոսնա-Հերսէքը: Գուլկարիա միանգամ ընդմիշտ կը թօթափէր Թրքական գերիշխանութիւնը: Շատ չանցած Յունաստան կը դրաւէր Կրետէն:

Աւարէն իր բաժինը կ'առնէր նաեւ Իտալիա, 1911ին դրաւելով Աֆրիկեան Տրիպոլիան ու Պէնկազին (ներկայիս Լիբիա): Հազիւ վերջացած իտալա-թուրք պատերազմը եւ հաշտութիւն կնքուած Ուչրի (Լոզան) մէջ, 1912ի աշնան կը պայթէր Պալքանեան պատերազմը:

Յունաստան, Սերպիա, Գուլկարիա եւ Թարատաղ զաղանի համաձայնութեամբ միացեալ ճակատ կազմած՝ կը յարձակէին եւրոպական Թուրքիոյ վրայ: Ու քանի մը ամսուան մէջ կը դրաւէին Ադրիականի ափերէն (Ալպանիա) մինչեւ արեւելեան Թրակիա երկարող հողամասերը:

Շատ ծանր էր հարուածը:

Կատարեալ յաջողութեամբ էր պսակուած վիրաբուժական գործողութիւնը: «Հիւանդ մարդ»ուն ամէնէն աւելի վտանգակուած անդամները կտրուած հանուած էին:

Օսմանեան կայսրութիւնը չարաչար պատուած՝ պիտի կորսնցնէր մեծ տարածութեամբ բարերեր հողամասեր: Յունաստան, Սերպիա եւ Գուլկարիա պիտի ընդարձակէին իրենց սահմանները:

Դարձեալ օրակարգի վրայ էր դրուած «Արեւելեան Խնդիր»ը, որուն մաս պիտի կազմէր նաեւ Հայկական Հարցը: Եւ սակայն Հայը «զանցառելի քանակ» էր նկատուած: Վեց Մեծերը իրենց մտահոգութեան ծայրով միայն մօտեցեր էին մեր Դատին 1878ին, երբ իրրեւ հետեւանք Ռուսերու կողմէ Թրքահայաստանի դրաւման՝ վեհաժողով կար Պերլինի մէջ, «Հիւանդ մարդ»ուն ժառանգութիւնը բաժնելու համար:

Զարեաստիկ 61րդ յօդուածը մեռեալ տառ էր մնացած ամբողջ 35 տարի: Ո՛չ մէկ բարենորոգում կատարուած էր հայկական նահանգներուն մէջ: Երաշխաւոր վեց մեծ Պետութիւններն ալ ո՛չ մէկ հաւ չէին պահանջած Թուրք կառավարութենէն, որ չհաւաքեր մեծաչնորհներով պուճերը բոլորին բերանը:

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին — 1913ին — «հերիւա» կը բաժնուէր դարձեալ: Հայերս ալ ազդովին ոտքի ելանք եւ այս անգամ եւս «թուղթէ չրեփ»ով պահանջեցինք մեր բաժինը:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Ե· Սուրէնեանց վարիզաբնակ Պօղոս Նուպար Փաշան նշանակեց նախագահ Ազգային Պատուիրակութեան, պարտականութիւն յանձնելով անոր՝ երաշխաւոր Պետութեանց մօտ հետապնդել բարենորոգումներու գործադրութիւնը — հիմնուած Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածին վրայ:

Կաթողիկոսէն վերջ Պոլսոյ պատրիարքը, Ազգային Երեսփոխանական Ժողովը, Քաղաքական Ժողովն ու անխտիր բոլոր կուսակցութիւնները տենդոտ գործունէութեան լծուեցան նոյն նպատակով: Գրիգոր Զօհրապ եւ իրաւաբան Տիրան Երկանեան ազգին կողմէ պատուիրակ նշանակուեցան՝ Պոլսոյ վեց դեսպաններուն մօտ հետապնդելու համար Բարենորոգումներու խնդիրը:

Դեսպանները այս անգամ լրջօրէն ձեռք առին Հայկական Հարցը: Երբեակ Համաձայնութեան Պետութիւնները իրենց կողմէ լիազօր նշանակեցին ռուս դեսպանը, Երբեակ Զինակցութեան Պետութիւնները՝ գերմանի դեսպանը:

Ու մինչ ռուս դեսպանը — Տը Կիրս — գործակատարը — Կուլքեվիչ — եւ աւագ թարգմանը — Անտրէ Մանտելշթամ — ջերմօրէն կը պաշտպանէին հայկական չափերը եւ Բարենորոգումներու նոր ծրագիրը կը խմբագրէին, գերմանի դեսպանը — տխրահռչակ Վանկենհայմ — թուրք պաշտպան կը հանդիսանար Թուրքերուն, որոնց դլխաւոր պատուիրակներէն մէկն էր հրէշածին Թալէաթ, Ներքին նախարար:

Երկար բանակցութիւններէ եւ սակարկութիւններէ վերջ, Ռուսերը կը յաջողէին — փոքր սրբագրութիւններով — ընդունել տալ Բարենորոգումներու նոր Ծրագիրը, որուն տակ ակամայ ստորագրեցին Թուրքերը:

1914 Յունուար 26/8 Փետր·ի այդ Ծրագիրը վարչական որոշ ապակեդրոնացում եւ ինքնավարութիւն կուտար հայկական նահանգներուն, որոնք կը բաժնուէին երկու մարզերու, կեդրոն ունենալով՝ մէկը Վանը, միւսը՝ Էրզրումը: Մարզպան նշանակուեր էին երկու Եւրոպացիներ՝ Նորվեկիացի Հոֆ եւ Հոլանտացի Վէսթենէնկ: Հոֆ արդէն հասած էր Վան եւ ձեռնարկած աշխատանքի, երբ պայթեցաւ 1914ի փոթորիկը:

Ցեղասպան Թուրքը առիթէն օգտուեցաւ՝ պատռելու համար Բարենորոգում – ներու ռուսական Ծրագիրը եւ իրենց երկիրները ճամբելու մարզպանները:

Ոճրագործ Իթթիհատի կառավարութիւնը վճռած էր արմատէն լուծել Հայկական Հարցը, արմատախիլ ընելով եւ բնաջնջելով ամբողջ Հայութիւնը:

Զարդարարները Ռուսերուն դործիք հռչակեցին Հայերը եւ իրրեւ թէ օսմանեան բանակներու թիկունքը պաշտպանելու անհրաժեշտութիւնը հրապարակ դըրին՝ արդարացնելու համար 1915ի Մեծ Եղեռնը:

Ցաղթանակէն վերջ, դաշնակիցները փոխանակ ամբաստանեալի աթոռին վրայ բազմեցնելու ցեղասպանները եւ արժանի պատիժը տալու անոնց, իրարու հետ մըրցումի ելան՝ սիրաշահելու համար զանոնք:

Այսօր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ի պատուի է Թուրքիան: Անդամ է ՄԱԿի, Ատլանտեան Ուխտին, Եւրոպայի Հորհուրդին, ուղեկից է Հասարակաց Շուկային եւ կը մասնակցի միջազգային բոլոր կազմակերպութեանց:

Փակուած է «Արեւելեան Խնդիր»ը քաղաքական աշխարհի համար: Սակայն տակաւին բաց կը մնայ Հայկական Հարցը, որ կը սպասէ իր լուծումին:

Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձին առթիւ կրկին կը յիշեցնենք աշխարհի, որ մեր միլիոնաւոր նահատակներու արիւնը արդար հատուցում կը պահանջէ:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ թագաւորը խօսելով խորհրդային պետական օժանդակութեան դիտել տուաւ, թէ մինչեւ այսօր մերժած է ընդունիլ նման օժանդակութիւն մը: «Մեր նպատակն է լաւ յարաբերութիւններ հաստատել բոլոր երկիրներու հետ: Մեր պարտականութիւնն է նաեւ պաշտպանել մեր ազգային նկարագիրը օտար ազդեցութիւններէ»: Հիւսէյն դիտել տուաւ նաեւ, թէ կ'ընդունի սահմանային փոքր փոփոխութիւնները, սակայն բանակցութեանց նիւթ չեն կրնար դառնալ Այսրյորդանանը, Կաղան եւ Երուսաղէմը: Այս վերջին քաղաքը կարելի է միջազգայնացնել:

ԱՆԴԱՐԱՅի մէջ իշխանութիւնները լուսարկել հաստատեցին ժամը մէկէն մինչեւ առաւօտեան 5: Միեւնոյն առեն օրէնքէ դուրս հռչակեցին բոլոր ծայրայեղ ուսանողական չարժումները: Ասոնք են՝ ծայրայեղ ձախ, ծայրայեղ աջ եւ Արեւելեան Մշակոյթի Ընկերակցութիւնը, որ քրտական կազմակերպութիւն է: Բանակը Անդարայի դուռներուն հաստատուած է, որպէսզի ձերբակալէ ահաբեկիչները: Քաղաքական համախմբումները արգիլուեցան Իզմիրի, Տիարպէքիրի եւ Սղերդի մէջ: Ոստիկանութիւնն ու բանակը խուզարկութիւններ կատարեցին Իզմիրի համալսարանին մէջ: Ինը ուսանող ձերբակալուեցաւ, Էսքիշէհիրի մէջ ալ՝ հինգ:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ եւ Փաքիստանի սահմանին վրայ ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ: Հնդկական եւ փաքիստանեան ուժեր իրարու վրայ կրակեցին: Հինգ հոգի սպաննուած է: Ըստ Նոր Տելհիի՝ Փաքիստանցիք սահմանը անցնելով բնակչութեան վրայ կրակած են:

ՔՈՒՊԱՅի բանաստեղծ Փատիրա իր «ինքնաքննադատութիւնը» կատարեց, ընդունելով որ գործակցած է ամերիկեան դաշտնի գործակալութիւններու հետ: «Եղած է անճնասէր, հակայեղափոխական» եւայլն: Խոստացած է «սրբագրել իր սխալները»:

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը Լոնտոնի մէջ կոչ ուղղեց Զինաստանի, որպէսզի «չինիչ եւ ոչ թէ քանդիչ» դեր կատարէ Հարաւ-արեւելեան Ասիոյ մէջ: Ռոճըրսի այս յայտարարութիւնը կը նկատուի անուղղակի հրաւէր մը Զինաստանի՝ իր ազդեցութիւնը բանեցնելու Հանոյի վրայ, որպէսզի այս վերջինը բանակցութեամբ լուծում տայ պատերազմի վերջաւորութեան:

ՖՐԱՆՍԱՅի Մարէն – Օլերոնի ուղղանին մէջ անձանօթ հիւանդութիւն մը փճացնելու վրայ է ոստրէներու 80 տոկոսը:

ՆԻԻ ԵՈՐՔԻՆ կը հաղորդեն թէ Քոլորատոյի լեռներու մէջ տեղի ունեցած է ամերիկեան երիտասարդութեան համագումարը, որու մասնակցած են 1400 պատգամաւորներ (420ը՝ չափահաս): Այս համագումարին «լուռ մեծամասնութիւնը» արտայայտուած է պատերազմին վերջ տալու եւ սեռային ազատութեան ի նպաստ:

ՄԱՏՐԻՏ հասաւ Եփռովիոյ Հայկ Սեւլասիէ կայսրը եւ օդակայանը ընդունուեցաւ Զօր· Ֆրանքոյի կողմէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ տասը տարուան պատերազմի ընթացքին Հնդկաչինէի մէջ, 45 հազար զինուոր զոհ տուած են: Մեռեալներու այս թիւին գատ 300 հազար ալ վիրաւոր ունեցած են:

ԻՍՐԱՑԷԼի Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիս մը տուած է Իսրայէլի 23րդ տարեդարձին առթիւ եւ զգուշացուցած է Ֆրանսան Լիբիան վերագինելու մասին: Ծանօթ է որ Ֆրանսա կը չարունակէ Միրաժ օդանաւեր տալ Լիբիոյ, որ կը խոստանայ այդ օդանաւները օգտագործել միայն ու միայն իր հողային ինքնապաշտպանութեան համար: Գահլիէէ Ալ Ահրամը կը դրէր առջի օր թէ Ֆրանսա որոշած է գործադրել Լիբիոյ հետ իր պայմանագրութիւնը եւ օդանաւերու հայթայթումը չդադրեցնել:

ՓԼԵՑԼիի սրահը պատերազմական դաշտի վերածուած է առջի դիշեր, Նուվել Օպսերվաթէօրի կազմակերպած ասուլիսին առթիւ, վիժումի չուրջ: Կնոջ ազատագրման չարժումի 100 չարքայիններ բեմը գրաւած են եւ այլեւս ոչ մէկ բան կարելի եղած է հասկնալ:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ

ԽՄԲ·— 1970, Ապրիլ 29ին, յանկարծամահ կ'ըլլար Բիւզանդ Թօփալեան: Ինչ՝ որ թերահաւատ դարձած էր շատ մը բաներու հանդէպ, հաւանաբար չհաւատար որ իր բացակայութիւնը այսման զգալի պիտի ըլլար: Ինչ՝ որ հազիւ զգալի կը դարձնէր իր ներկայութիւնը, հաւանաբար գոհ չըլլար որ իր յիշատակը ոգեկոչուի այսօր, իր մահուան տարելիցին առթիւ, եւ չուզեր որ խօսէինք իր մասին: Ուրեմն թողունք որ ինք խօսի մեզի, հետեւեալ էերթուածով·—

×

Անծանօթ ձեռք մ'անհունին կը բանայ
դուռն այս շրջեղ···
Հեռուներէն, հիւսիսէն, ես ծանրօրէն
ծարաւի,
Ոստաններու մեծավերջ երգն հոգւոյս մէջ
արձակած
Միջոցէն վեր՝ կը նետուիմ անկարելի
երագին···

Ճանապէներու օրօրան Միջերկրականն
այգայիս
Արեւին դէմ կը հանէ ադամանդներն իր
փաղփուն
Տիեզերքի մեծահունչ եգերքներէն
անիրնին
Կը բարձրանան ընծաներ գեղեցկութեան
աստրծոյն:

Կապոյտ անծայր, ըստեղծման անեղծելի
ո՛վ ըսկիզբ,
Ջաւակներէդ յետնագոյնն է ան հիմա Էու
դիմաց,
Որ՝ յոգնատանջ իր դէմքով՝ մեծութենէդ
կը սարսռայ,

Որ արիւնոտ մարտերէն ըստացած իր
վէրքերով
Կը յանդգնի՞ խորհերուդ իմաստութեան
անթափանց
Սուզա՛նկ ըլլալ կամ կորչի՞լ
ընդերքներուդ մէջ ահա···:

ԲԻԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԽԹԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՅԵՂԱՍՊԱՆ

ՃԵՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.

«Ազդակ» եւ «Հայրենիք» հաղորդեցին, թէ ճէմալ փաշայի ալլհիկը Լիբանան դացած է, իր հօր անցեալը պրպտելու եւ վկայութիւններ փնտռելու՝ թէ արդեօք իր հայրը Սարա անունով սիրուհի մը ունեցա՞ծ է թէ ոչ: Բնական է, որ պատկ մը, իր հօր բարոյականի մասին նախանձախնդիր ըլլայ: Ճէմալի ողջութեան, թուրքերը բազմակին էին, 4րդ կնոջմէն աւելին՝ ճարիյէ կամ հարճ էր, ու ճէմալ հարէմ ունէր Սուրիոյ մէջ:

Խալիտէ Էտիպ հանըմն ալ հոն էր եւ ճէմալի հետ հայ որբեր ու որբուհիներ կը թրքացնէին: Մուսթաֆա Քեմալ Թուրքերը միակին դարձնելու համար օրէնք մշակեց, — սակայն ո՞րքան յաջողեցաւ՝ ատիկա իրենց գործն է:

Ո՞վ էր ճէմալ փաշա: Իր նախնիքը մութի մէջ են: Մեծ հայրը մահապարտնե-րու չուանը կը քաշէր. եւ դահիճի այդ գործը ընդհանրապէս Գնչուները կ'ընէին: Ըստ արձանագրութեան՝ ճէմալի մայրը Ցոյն էր, (տե՛ս Փոմիանքովսքի, էջ 189), Միտիլլի կղզեցի: Ճէմալ ծնած էր 1873ին, քիչ մը աւելի տարեց էր իր ընկերակից ոճրագործներէն՝ Թալաաթէն եւ Էնվէրէն: Գինուորական վարժարանը աւարտելէ վերջ, միջոց մը եղած էր Ֆրանսա: Ատկէ կ'եզրակացնեն, որ ի՛րը թէ «Ֆրանսասէր եղած ըլլայ եւ «հակագերման»:

1909 Ապրիլին, Սուլթան Համիտ Բ.ը զահընկէց ընելու օրերուն, ինքզինք «հայասէր» կը ներկայացնէր: Կը կեղծէր, որովհետեւ փաստօրէն Թուրք Իթթիհատական 40 հայատեաց ղեկավարներէն մին էր:

Մօտիկ բարեկամութիւն ցոյց կուտար Դաշնակցական ղեկավարներէն վահագն Տաթեւեանի հանդէպ:

1909ին՝ ճէմալ, Ատանայի ջարդէն եաք, «ընդհանուր կառավարիչ» (վալի) անուանուեցաւ Ատանայի նահանգին ու մըննաց մինչեւ 1910ի վերջերը: Ան Ատանայի մէջ հաստատած էր պետական որբանոց մը, հայ եւ թուրք որբերու համար, իրր՛ւ թէ անոնց մէջեւ եղբայրութիւն ըստեղծելու համար: Տնօրէն կարգած էր վահագն Տաթեւեանը, զոր 1915 Հոկտ. 26ին... կախաղան հանել տուաւ, իրրեւ «բարեկամ»ութեան վերջնադոյն ապացոյց:

Ատանայի մէջ՝ 1915 Մայիս 4ի կախաղաններն ալ ճէմալի դիտակցութեամբ էին:

1911ի վերջերը՝ ան նշանակուեցաւ կուսակալ Պաղտատի:

1913 Յունուար 10–23ին, Էնվէր եւ Թալաաթ, իրենց հետեւորդներով Բարձրա – դոյե Դրան մէջ ղէնքով սպաննեցին Պատերազմական նախարար Նազըմ փաշան եւ իր երկու թիկնապահները (եաւէր) ու Քեամիլ փաշայի գահլիճը տապալելով, Իթթիհատը իշխանութեան գլուխ բերին: Զօր. Մահմուտ Շեվքէթ վարչապետ նըշանակուեցաւ: 1913 Յունիսին, սակայն, Նազըմի կողմնակից Իթթիլաֆականները սպաննեցին Մահմուտ Շեվքէթը, իբրեւ վրէ–վրէժ:

Իթթիհատական կառավարութիւնը հաստատեց սարսափի րէժիմ մը: Կախեց 13 հոգի, որոնցմէ մին Թագաւորին փեսան էր՝ Սալիհ փաշա: Ահմէտ ճէմալ Պաղտատէն կանչուած էր եւ նշանակուած՝ Պոլսոյ զինուորական հրամանատար: Ճէմալ փաշա «անուանի» դարձաւ, եւ նոյնիսկ կ'ըսուէր՝ թէ ան օր մը վարչապետ պիտի ըլլայ:

1913ին՝ զնդապետութեան աստիճանէն զօրավարութեան բարձրացաւ: Կարճ ժամանակ եղաւ Հանրօգուտ Շինութեանց նախարար, ու 1914ին՝ Ծովային նախարար: Իր այդ պաշտօնը պահելով հանդերձ, համաշխարհային Ա. պատերազմին եղաւ նաեւ, Սուրիոյ մէջ, 4րդ զօրաբանակի հրամանատար, ամենալայն լիրաւասութիւններով, իրրեւ տեսակ մը փոխարքայ: 4րդ զօրաբանակին ենթակայ էին Այնթապ, Ատանայի, Հալէպի, Դամասկոսի, Պէյրութի եւ Երուսաղէմի զօրաթաժինները: Զինուորական իր իրաւասութեան չրջանը, Սինայի անապատէն դէպի հիւսիս՝ մինչեւ Պոզանթի կը տարածուէր:

1914 Նոյեմբերի կիսուն, ճէմալ Պոլսէն մեկնեցաւ՝ «գրաւելու համար Եգիպտոսը»: 1915 Փետրուարին ձախողեցաւ եւ եկաւ եւս, յայտնելով որ «իր ըրածը փորձ մըն էր: 1916 Յուլիսին նորէն փորձեց եւ դարձեալ ձախողեցաւ սակայն: Մնաց Դամասկոս, Հալէպ, Պէյրութ եւ երբեմն Երուսաղէմ, ու գարձաւ ոչ–թուրք ժողովուրդի ջանդուածային հալածանքներու ղեկավարներէն մին: («Տիսք-ինկուիշտ հիմզելֆ, էզ լիտըր հի թիը հօլսէյլ փըրսէֆիւշընս օֆ թիը նոն–մոսլէմ փափիւլէյշընս») : Մորկընթաու, էջ 80):

Ճէմալ թղթախաղի մոլի էր (տե՛ս Փոմիանքովսքի, էջ 198): Երեք մանչ եւ մէկ աղջիկ զաւակ ունէր՝ 6էն 11 տարու:

Իր գրաւումներուն հետեւանքով՝ սով առեղծեց Լիբանանի մէջ, ուր անօթութենէ մեռան 150·000 հոգի (Փոմիանքովսքի, էջ 201):

Առաջին համաշխարհային պատերազմին՝ թուրք կառավարութիւնը Հայերէն ղինուոր առաւ աւելի քան 150·000 հոգի: Այդ ղինուորները զանազան վայրերու մէջ գործաւորական եւ արհեստաւորներու յատուկ վաշտերուն մէջ ծառայեցին, իսկ տոյ բանակին կողմէ մաս առ մաս կոտորուելու համար: Հարաւային Պաղեստինի մէջ կային 5000 հայ գործաւոր–ղինուորներ՝ անապատի աւազներուն վրայ

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԱՊՐԻԼ 24Ի ԱՌԹԻԻ

ՄԷԿՈՒԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ...

Մեր եղեռնապատումը իբր թէ ճշդելու մտօք ահա՛ մէջտեղ նետուած թիւ մը ուրիշներու, ու նաեւ մեր կողմէն... Մէկուկէս միլիոն: Ի՞նչ: Ջարդուած, կոտորուած անապատներու այրող աւազին վրայ խանձուածներու համբանք, կոտորա՞կ...

Բայց միայն մէկուկէ՞ս միլիոն: Ցանկամբ չհնելու համար: Անունդի ան – բաւարարութեան հետեւանքով, անոնց մեծամասնութիւնը մահացաւ հիւանդութեամբ, թոքախտով եւ տիզաւթերիով: Պատասխանատուն ճէմալն էր, դիտե՛ր թէ ինչ կ'ընէ: (Նշանաեան Եպիսկ.ի «Ցուշերը»):

ՃԷՄԱԼԻ ՅԵՂԱՍՊԱՆԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԶԷՅԹՈՒՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ինչպէս ըսինք, ճէմալ փաշայի ղինուրական իրաւասութեան սահմանը կը տարածուէր Պողանթիէն արեւելք, ներառեալ ամբողջ Կիլիկիան, Հալէպը, Սուրիան, Լիբանանը եւ Պաղեստինը, Հալէպի նահանգին մաս կազմող Մարաշը եւ անոր կապուած Զէյթունը՝ որ իր չրջակայ գիւղերով, մօտ 30·000 բնակչու – թեամբ աչքին փուշն էր ճէմալին: Զէյթունը Կիլիկիոյ Ջարդէն մասամբ ղերծ մնացած էր:

Զէնք փնտռելու եւ ականաւոր կարգ մը դէմքեր հարցաքննութեան կանչելու պատրուակով, չարչարանքներ եւ սպանութիւններ տեղի ունեցած էին 1914ի աչնան: 1915ի Փետրուարին, 25 հոգի վանքը ապաստանած եւ դիմադրած էին ղէնքով: Ամերիկեան հիւպատոս ճէսի Պ. ճէքսըն եւ պաշտօնական այլ անձեր վկայած էին, որ «Զէյթունի ժողովուրդին ընթացքը, հակառակ բոլոր հալածանքի – րուն, պարկեշտ եւ ուղիղ էր» (քորրէքթ):

Զօրորդ զօրաբանակի հրամանատար ցեղասպան ճէմալ փաշան, Զէյթունը եւ չրջակայքի 30ի մօտ գիւղերը, աւելի քան 30·000 հայ բնակչութեամբ պինու զօրութեամբ տեղահան ընելու եւ բնաջնջելու համար՝ մաքիավէլեան խարէութեամբ եւ դաւադրական ենթամտութեամբ՝ 4 յօդուածներէ բաղկացեալ հրամանագիր – չրջաբերական մը հրատարակեց 1916 Մարտ 18ին:

Ցաջորդով պիտի տանք բնագիրը այդ հրամանագրին:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար. – 1)

կերպ մը որ կը կրկնուի բեմերէն յիսուն եւ վեց տարիներէ ի վեր զոհ սորված արտասանութեան մը պէս, կամ թուխակաբար: Հիմք ունի՞ այս թիւը, այս «մարդահամա՞ր»ը: Ո՛չ անշուշտ: Վաւերական աղբիւրներ չունինք, լրիւ տուեալներ չկան, կայ միայն ենթադրականը, նաւագոյն կոտորակի մը վերածուած, մեր կորուստները չատ աւելի եղած են ապահովաբար:

Անոնք որ տեղեակ են մեր անդիր պատմութեան, անոնք որ ապրեցան, կ'ապրէին պատմական Հայաստանի Բարձրաւանդակին վրայ հնուց, «ի վաղուց անտի» ծանօթ են մեր ժողովուրդի ողբերգութեան, անոր «մարդահամար»ին թաքուն ծալքերուն...

Կը կարդա՞ք, կարդացի՞ք Րաֆֆին, մե՛ծ Րաֆֆին, առնուազն անոր «Խենթ»ը:

Ստեփանի՛կ, Լալա՛յ... Լալա՛յ Սաեփանիկ: Ահա՛ ճշդրիտ պատկերը մեր անհուն ողբերգութեան ու նաեւ կենդանի վկան մեր վաւերական մարդահամարին:

Ցիսունը երկու տարուան կեանք ունի մեր այսօրուան փոքրիկ, նեղլիկ, որչ ձեւերով կաչկանդուած Հայաստանը, եւ երկու միլիոն համբանք մը կայ իր պարտին վրայ: Այն օրերու մեր ամբողջական Հայաստանը, — ծովէ ծով, — վանէն, կարինէն մինչեւ Կիլիկիա, միայն երե՞ք միլիոն համբանք ունէը իր ծոցին մէջ: Ոչ, հազա՛ր անգամ ոչ...

Եթէ ազգային կեդրոն մը ունենայինք եւ իւրաքանչիւր վերապրող իր իսկ ընտանիքին մարդահարը ընէր եւ հոն ղրկէր, այդ պարագային, թէեւ ոչ լրիւ, բայց ապահովաբար պատկառելի գումար մը ցոյուէր մեր աչքերուն դիմաց: Ու պիտի համոզուէինք որ մեր կորուստները համադրմարը եղած է չատ աւելին, քան մենք կ'ենթադրենք կամ կը ճշդոր ենք:

Մեր դարաւոր թշնամին մեզմէ աւելի ճարպիկ է: Իր մտաի վրայ համրուելիք կորուստները խոշոր կոտորակներու կը վերածէ եւ մեղքն ալ մեր վրայ փաթթելով քաղաքակիրթ կոչուած մարդկութեան կը հրամցնէ... Ահէկ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ, ծանօթ Թրքուհին Խալիտէ Էտիպ Հանըմը, եւրոպական թերթերէն արձակ համարձակ կը բղաւէր թէ՝ մեծ (առաջին) պատերազմին Հայերը, արեւելեան նահանգներուն մէջ երեք-չորս միլիոն անմեղ Թուրքեր ջարդեցին»:

Անկէ մինչեւ այսօր նոյն յանկերգը կը կրկնուի նորելուկ «պատմաբան»ներու բերնով թուրք պետական մեքենային զոհ-ծօն աջակցութեամբը: Հո՛ս, մեր քթին տակ, թուրք ուսանողներ զրքոյկներ կը հրատարակեն, թերթիկներ կը տպեն միլիոն ջարդուողը իրենք, Թուրքը, ջարդողը՝ մենք, Հայերս ներկայացնելով:

Ինչ կը մտածենք մենք այս բոլորի մասին, մանաւանդ այս օրերուն:

Այո՛, «ոչեկոչումի օր» պիտի սարքենք ամէն տեղ: Բեմ պիտի բարձրանանք, կրակոտ ճառեր պիտի արտասանենք, երգ

ԸՆՏԱՆԻՔ, ՊԱՏԻԻ, ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Այս նամակը անշուշտ քիչ մը սիրտ տուաւ խեղճ կնոջ եւ ղինքը ապահովեցուց այն չարաչուք ենթադրութիւններէն, որոնք միտքը պաշարած էին Ռոզիկի անհետացումէն ի վեր:

Ղուկաս էֆէնտի, երբ տուն գալով կարդաց նամակը, ուրախութեան ճիչ մը արձակեց:

— Ողջ առողջ ու մխաին են եղեր, ալ հանդարտէ:

— Բայց ո՞ւր են, ինչո՞ւ կը ծածկուին, դիտել տուաւ սիկին Թադուհի, ինչո՞ւ քիչ մը աւելի տեղեկութիւն չէ տուեր:

— Ո՞ւր պիտի ըլլան, տղայ չեն, որ կորսուին, առանց դրամի ալ չեն, որ անօթի մնան, հաւանօրէն հեռացած են Պոլսէն, քանի մը օր համբերէ ու ամէն բան կ'իմանանք, հիմա խնդիրը այն է, որ աղջիկնիս ողջ առողջ է եղեր...

Եւ Ղուկաս էֆէնտի, ուրախ զուարթ, դրպանէն սիկարէթ մը հանեց եւ սկսաւ ծխել:

— Նորէն չորս ոտքի վրայ ինկայ, կը մտածէր ինքնիրեն. հաւանօրէն տեղ մը պիտի երթան պահուին ու ամէն բան լմննայ... ես ալ դրամօժիտէն ու հարսնիքի ծախքերէն ազատ պիտի մնամ, եւ քեզ հազար ոսկին ֆասայէս պիտի չելլէ: Անթառամին ալ հախէն եկած պիտի ըլլամ... բայց այս ու ան միտքերնիս պիտի ուտեն եղեր, քանի մը չաբաթ վրանիս պիտի խօսին եղեր, թող ուզածնուն չափ հաչեն... աչքէս քանի մը հարիւր ոսկի հանելուս պէս, սանկ հիւանդանոցի, որբանոցի, աղքատախնամի նուէր եւայլն. քանի մը ոսկի ալ թերթերուն, նորէն կ'ըլլամ ալ աւելի պատուաւոր Ղուկաս էֆէնտի մը:

Այս սփոփարար խորհրդածութիւնները եռքը, Ղուկաս էֆէնտի սեղան նըստաւ եւ կուշտ ու կուռ փառաւոր ճաշ մը ըրաւ:

— Կնիկ, կը կրկնէր առեն–առեն տիկին Թադուհիի ուղղելով, որ միշտ մտահոգ երեւոյթ մը ունէր, նստած տեղերնիս երեք հազար ոսկի չհեցնանք, հարսնիքի ծախքերն ալ գան...

Սակայն գառնանք Ռոզիկի ու Լեւոնի քով:

Ինչպէս ըսինք, Ս. Երրորդութեան բակին մէջ տեղի ունեցած գայթակղական տեսարանին առեն, Լեւոն եւ Ռոզիկ եկեղեցիին դրան առջեւ կեցած էին: Հոնկէ հանդիսատես եղած էին ամբողջ խաղբութեանը, Ղուկաս էֆէնտիի եւ Տիկին Անթառամին ընդհարումին, իրարու երես նետած անլուր նախատինքներուն ու պրժդալի յայտնութիւններուն, եւ երկուքն ալ մեւնոյն զգայութիւնը ունեցած էին, այսինքն թէ՝ նոյն րոպէին իրենց երջանկութիւնն էր, որ կը խորտակուէր, իրենց միութիւնը՝ որ անկարելի կը դառնար...

Ու երիտասարդը յանկարծ դերազդոյն որոշում մը տուած էր:

Բազմութեան եւ իրարանցումին մէջ քաչքչելով դուրս հանած էր Ռոզիկը, կառք մը դրած եւ գոչած էր կառապանին.

— Շուտ Սիրքէճիի կայարանը...

Ռոզիկ դողդողար, յուզուած, գրեթէ ուշակորոյս, լուռ ու մունջ ինկած էր կառքին անկիւնը, մինչ Լեւոն, որ կառքին վարագոյրները իջեցուցած էր, անոր ճեռքերը կը համբուրէր եւ զղլխիչ խօսքեր կը փսփսար ականջին:

Խեղճ աղջիկը, կամաց – կամաց ինքզինքին եկած էր, իր սիրահարին համբոյրներովն ու անուշ խօսքերովը կազդուրուած: Քիչ առաջուան ահռելի մըղձաւանջը երազ մը կը թուէր իրեն, նշանածը քովն էր, իրենն էր միշտ, եւ այս առուգութիւնը մոռցնել կուտար իրեն ամէն վիշտ:

Սակայն ո՞ւր կ'երթային այսպէս. կառքը Ղալաթիայէն անցած էր ու հիմա կամուրջին վրայ կը թաւալէր: Ռոզիկ չէր համարձակեր այս մասին հարցում մը ընել Լեւոնին եւ երիտասարդն ալ, իր կողմէ բացատրութիւն տալու հարկ չէր տեսներ:

Վերջապէս կանգ առին Սիրքէճիի կայարանին դիմաց:

Լեւոն կառքին վարձքը վճարեց ու կառապանը ճամբեց:

Յետոյ ըսաւ Ռոզիկի.

— Երթանք սա դիմացի դարեջրատունը եւ ճաշենք, որովհետեւ դրեթէ կէսօր է:

— Բայց ճաշը մեր տունը պիտի չը՞նէինք, առարկեց աղջիկը:

— Աղիկա հին պատմութիւն է, պատասխանեց երիտասարդը խնդալով, եւ նշանածին թեւը մտած, առանց ուրիշ բացատրութեան, զայն առջնորդեց դէպի պարտէզը, որուն մէջ կը գտնուէր ճաշարանը:

Երբ սեղանի մը առջեւ տեղաւորուեցան՝ Լեւոն ըսաւ նշանածին.

— Ի՞նչ պիտի ընենք այս օրուան գայթակղութենէն եաքը, միթէ կը կարծե՞ս, որ կարելի պիտի ըլլայ այդ անորակելի խաղբութիւնը մոռնալ...

Աղջիկը չպատասխանեց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար.)

ՍԱՐԳԻՍ – ՍԵՐՈԺԱ – ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Արծիւ» խումբը կորսնցուց իր վեթերան ընկերներէն մին եւս:

Հատուկտոր բացատրութիւններէն հասկցած էին, թէ ընտանիքը գաղթած է Կարինէն, 1878ի ռուսե-թրքական պատերազմի հետեւանքով, եւ հաստատուած՝ Օլթիի պիւղերէն մէկուն մէջ, ուր ծնած են ինք, չորս եղբայրները ու երեք քոյրերը: Գրեթէ բարեկեցիկ ընտանիքի պատկան, Սարգիսը չի կրնար չարունակել իր ուսումը, որովհետեւ ընտանեօք կը նուիրուին յեղափոխական չարժումին եւ կը ստիպուին նիւթապէս: Երբ աւելի հետա – քրքրուէինք, ուսերը վեր նետելով իւրայատուկ ձեռքի չարժումով մը կը փակէր խօսակցութիւնը ու խնդալով կը փոխէր նիւթը:

Մեր հին ծանօթութիւնը կը սկսի ժողովներէն, հանդէսներէն: Մտերմութիւնը՝ երբ բնակարան փոխեցի եւ անցայ իրենց խումբին: Քանդհինդ տարիէ ի վեր յաճախ կը հանդիպէինք իրարու: Լաւատես, հաճոյակատար բնաւորութեան համար սիրուած էր բոլորէն:

Մահէն քանի մը չաբաթ եառ, զատկը՝ Մասիսը լինձի բերաւ տեարակ մը: Հօրը յուշերու կիսատրտում ձեռագիրը, որպէսզի թէ՛ կարդամ եւ թէ քիչ մը կարդի դնեմ: Կ'ուզէր Փրանսերէնի թարգմանել ու պահել:

Դեռ անչափահաս, Սարգիս կ'արձանագրուի Դաշնակցական: Կարգ մը վտանգաւոր գործերէ եառ, պատասխանատու ընկերները երբ կը տեսնեն թէ կարիճ, լաւ ղէնք գործածող տղու մը հետ է գործերնին, կ'որոշեն Սասունի օգնութեան փութացող խումբին մէջ մտցնել:

— Ընթերցողներէն չատերը հաւանաբար կարդացած են Թորգոմի խումբին ողբերգական պատմութիւնը:

— 1904ի ամրան պաշարուած է Սասուն: Բուռ մը քաջեր կը կռուին թրքական բռնատիրութեան դէմ: Հայութիւնը սրտատրոփ կը սպասէ պայքարի վախճանին: Արտասահմանի մէջ խումբեր կը կազմուէին օգնութեան հասնելու համար: Յունիսի վերջերը, Օլթիի մէջ կը կազմուի «Որսկան» խումբը: 61 հոգի: Հրամանատար կը նշանակուի Թորգոմը (Թուման Թումանեանց), որ ձիաւոր «Մըրիկ» խումբին դլուխը արդէն անգամ մը յաջողութեամբ անցեր էր Սասուն եւ վերադարձեր: Հակիւ Թրքական հողը մտած խումբը դժբախտաբար կը նշմարուի սահմանապահ պինուորներէն եւ կը ստիպուի կռուիլ: Թուրքերուն օգնութեան կը հասնին սահմանին միւս կողմը դանուող ռուս քաղաքները: Ռուսերու չէզոքութիւնը ապահովելու Թորգոմի բոլոր ջանքերը կը մնան ապարդիւն: Դէմը կը դտնուի դանատիպ ռուս սպայ մը՝ գնդապետ Բլկովը: Տեսնելով որ երկու կրակի մէջ լինած խումբը պիտի չազատի, խմբապետը կ'որոշէ անձնատուր ըլլալ Ռուսերուն: Քանի մը ընկերներու հետ, ճերմակ դրօշակ պարզած, կը յառաջանայ դէպի ռուս պինուորները, որոնք ոտնակոխ ընելով մի քանի դարերու բոլոր օրէնքները, տեղն ու տեղը կը սպաննեն յանձնուող հայդուկները: Մնացածները երբ կը տեսնեն իրենց հրամանատարին եւ ընկերներուն մահը, մինչեւ իրիկուն կը կռուին երկու ճակատի վրայ ու օգտուելով մութէն, կը յաջողին դուրս ելլել ծուղակէն: Ազատածներուն մէջն է նաեւ մեր կորիճ Սերոժան:

Թորգոմի խումբի այս ողբերգական վախճանը բուռն կերպով կը յուզէ Հայութեան բոլոր խաւերը: Իրրեւ թիւնամի՝ Թուրքին ըրածը հասկնալի է. սակայն, ռուսերը ու արտասանութիւններ «յաւուր պատճառի...» ե՞մքը:

Եմքը, մեր պարտքը լրիւ կատարողի զոհունակութեամբ տուն պիտի վերադառնանք, պիտի բարմինք «տիւան»ին կամ «սէֆիր»ին ու պիտի սկսինք դարձեալ սիրաբանիլ մեր թելեվիզիոնին հետ: Եթէ այս է բոլորը, Թուրքերը մեզմէ վախնալու, իրար անցնելու պէտք չունին, հանգիստ կրնան ղլուխնին բարձին դնել:

Հասակ նետած, զարդացած, դպրոց համալսարան տեսած երիտասարդութիւն մը ունինք, որոշ չափով տեղեակ անցեալին, լրիւ՝ մեր այսօրուան կացութեան, ի՞նչ կը մտածեն, ի՞նչ կը խորհին այս բոլորի մասին: Եթէ մեր պատմութեան ընթացքը պիտի երկարի, իրենք է որ պիտի երկարեն: Եթէ մեր արդար պահանջները, մեր արդար դատը պիտի հետապնդեն, իրենք է որ պիտի հետապնդեն: «Կարդը ձերն է տղաք» կ'աղաղակէր մեր մեծ ուսուցիչը զանազան առիթներով:

Եթէ Ապրիլ ամիսը Հայուն համար խոհումի ու նաեւ ոգեկոչումի ամիս է, Յ' նաեւ ուխտի ամիս, պահանջի ամիս, մեր պարտամուհանները ներկայացնելու ամիս:

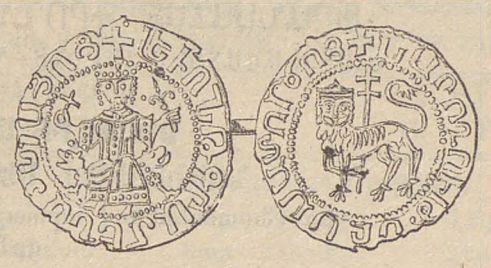
Այս տպատ երկրին մէջ ճչմարտութիւնները ըսելու կամ ճչմարիտ գործեր կատարելու համար երկիւղ չկայ, վախ չկայ:

Երկի «հայմաթլոս»ներ էինք, այսօր տեղացիներ, քաղաքացիներ ենք: Երկի անլեզու էինք, այսօր լեզուաչէտներ ունինք: Երկի սպասումի, երկար ժամանակներու պահանջը կար, այսօր կողք-կողքի ենք, դրացի ենք, յաճախ սեղանակից ենք մեր փնտռած մարդոց հետ, մեղի պէտքցու մարդոց հետ:

Եթէ անհոգ չենք, ծոյլ չենք, ասպարէզ կայ, գործ կայ, շատ գործ կայ կատարելիք եթէ ուզենք:

Ահա անկապ մրմռումներ Ապրիլ 11–24ի առիթիւ:

ՄԻՍԱԿ ՄԻՐՋԷ

ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ
ԵՒ ԻՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ — ԱՌԱՆՑ ՏՈՒՐՔԻ ԲՆԱԿԱՐԱՆ

(PLAN D'EPARGNE — LOGEMENT SANS IMPOTS)

ՏՈՒՐՔԻ ՁԵՐԲ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

Տուրքէ ղերծ է ձեղի տրուած չահաբաժիններու ամբողջութիւնը:

ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ՄԸ

Չետեղումը 8 առ հարիւր սակով չահաբաժին կը բերէ ղերծ տուրքէ: — 4 %ը դրամագլուխի կը վերածուի ամէն տարի — 4 % ալ խնայողութեան պարգեւ, որ կը վճարուի պայմանագրութեան աւարտինն:

ԱՊԱՀՈՎ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ՄԸ

Պայմանագրութեան ամբողջ տեւողութեան, կը նպաստաւորուիք արդիւնաւորման բարձր սակէ մը եւ այս արդիւնաւորումը ձեղի կը տրուի մինչ որ ալ ըլլայ այն օգտագործումը զոր կ'ընէք յետագային յանձնուած դրամագլուխով:

ՃԿՈՒՆ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ՄԸ

Զանազան ձեւեր կ'առաջարկուին ձեղի խնայողութեան ձեր ճիգին բաչխումին համար, փոփոխութեանց կարելիութիւն – ներով պայմանագրութեան ընթացքին: Որեւէ առեն կրնաք ընդհատել պայմանագրութիւնը եւ ձեռք ձղել ձեր յանձնած դրամը:

ՆԱԽԱՏԵՍՈՂ ԶԵՏԵՂՈՒՄ ՄԸ

Բնակարանի – խնայողութեան ծրագիրը կրնայ, եթէ ուղէք, յանդիլ փոքր սակով բնակարանի – փոխառութեան մը:

Ձեր դրամատունը ձեղի կ'առաջարկէ Բնակարանի – խնայողութեան ծրագրի պայմանագրութիւն մը անհատականացուած, համապատասխան ձեր մտահոգութիւններուն եւ ձեղի ապահովելով առաւելագոյն արդիւնաւորումը:

Մեր յաջորդ յօդուածին մէջ, մանրամասնութեամբ կ'ուսումնասիրենք Բնակարանի – խնայողութեան ծրագրի օրինակ մը:

ՆՇԱՆ ՀԱՅՖԱՅԵԱՆ
Directeur

BANQUE NATIONALE DE PARIS
66, Rue du Président Wilson
92 - LEVALLOIS-PERRET
Téléphone : 737-76-55
Métro : ANATOLE FRANCE

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Վոլթէռ չատ կը սիրէր ճատրակ խաղալ եւ երբ Ֆերնէյ կը դառնար, գրեթէ ամէն օր կը խաղար իր բարեկամ Ցիուսեան Հայր Ադամին հետ:

Երբ Վոլթէռ յաղթական ելլէր՝ ամէն բան լաւ կ'երթար, բայց երբ (եւ յաճախ կը պատահէր) Հ. Ադամ յաղթէր, Վոլթէռ կը բարկանար, հեռու կը նետէր ճատրակի տախտակը եւ կ'ըսէր.

— Այսպէս երկու ժամ կորսնցնել վայտի կտոր մը չարժելու համար, ի՛նչ յիմարութիւն. եւ մտածել որ այդ ժամանակամիջոցին կարելի էր ողբերգութեան արար մը գրել:

×

Արար մը՝ Անգլիացիի մը կը հանդիպի հարսնիքի ժամանակ, ճաշասրահի մը մէջ եւ կը հարցնէ.

— Ո՞վ է որ կ'ամուսնանայ:

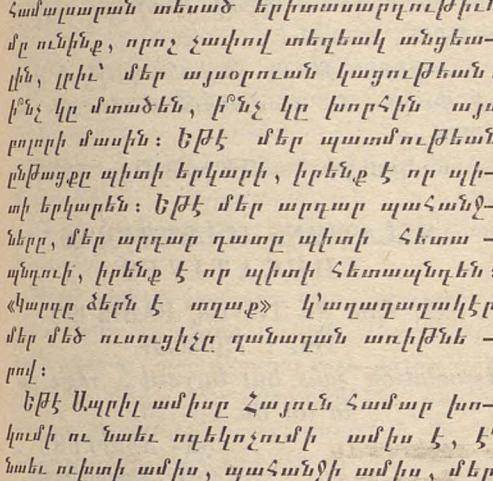
— Այ տօնիք ևօ:

Քանի մը օր եառ կը հանդիպին իրարու թաղման ժամանակ ու կը հարցնէ Արարը.

— Ո՞վ է մեռածը:

— Այ տօնիք ևօ:

— Խեղճ Այ տօնիդ ևօ, կը պատասխանէ Արարը, երկի ամուսնացաւ, այսօր մեռաւ:

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

ՎԻՔԹՈՐ ՀՒԿՈՅԻ ԽԵՆԹ ՍԻՐԸ

«Փարիզը կեղծ գինովութիւն մը ունէր, մենք իսկականն ունէինք: Մի՛ մոռնար, հրեչտակս, այդ խորհրդաւոր պահը, որ կեանքը փոխեց: 1833ի Փետրուար 17ի այդ գիշերը խորհրդանիչ մը եղաւ եւ տեսակ մը կերպարանքը այն մեծ եւ հանդիսաւոր բանին, որ կը կատարուէր մէջդ: Այդ գիշերը, դուրսը թողուցիր, քեզմէ հեռու, խառնիճաղանջը, ամբոխը, մրցելու համար խորհուրդին մէջ, առանձնութեան մէջ եւ սիրոյ մէջ»:

×

Եւ այն առեն կը սկսի կնոջ մը ամէնէն զարմանալի ճակատագիրներէն մէկը, որ երբեւիցէ դոյութիւն ունեցած ըլլայ: Ինչպէս երեւակայած էր իրենց հանդիպումին առաջին իսկ վայրկեանէն, Թիւլիէթ հոգով եւ մարմնով նուիրուեցաւ իր բաւատեղծին: Զոհողութիւնը սուղ արժեց իրեն: Կը սիրէր պերճանքը, կարծած էր թէ պիտի կարենայ պահել Դեմիդովը եւ իր միլիոնները, վայելելով հանդերձ Հիւկոյի սէրը: Բայց Հիւկօ նախանձոտ էր: Ազդ. Մտաենաղարանը պահուած երկտողներուն մէջ, կայ հետեւեալը, ուղղուած Թիւլիէթի բարկացոտ գրիչով մը.— «Իրրեւ թէ Ֆրեսերիքին (Լըմկթը) կ'երթայիր, գործեր տեսար, ըսիր ինծի՝ կ'ուզե՞ս որ գործերս չընեմ եւ անօթի մեռնիմ: Հարկ եղաւ երթալ, ամէն բան թողուլ, հոն կենալ: Ճչմարիտ ոչ մէկ բան կար»:

Թիւլիէթ կը պատասխանէ.— «Ատ – ուած վկայ է որ մէկ անգամ իսկ քեզ չեմ խարած մեր սիրոյն մէջ, չորս ամիսէ ի վեր...»: Յայտուն խղճահարութիւն, ինչպէս կը նկատէ Տիկին Թանին Հիւսս, հոս երեք աւելորդ բառ կայ.— «մեր սիրոյն մէջ»: Թիւլիէթ տարբերութիւն մը կը դնէ առանց հաճոյքի իր մարմնոյն յանձնումին եւ ամբողջական նուիրումին միջեւ, ճչդրտապէս այն տարբերութիւնը զոր կ'ընեն պերճադիմները: Թիւլիէթի համար այս ամբողջը ծանրակչիռ բաներ չեն: Հիւկոյի համար՝ են: Զայն կ'ուզէր ամբողջովին իրեն համար: Միայն իրեն համար: Արդ, հարուստ չէր: Երբեք չէր կրնար փոխարինել Դեմիդովը: Միւս կողմէ չէր մտածեր կինը թողուլ: Ծորապէս կը սիրէր զաւակները եւ դիտէր թէ պիտի տառապէին եթէ բաժնուէր Աւելէն:

Ուրեմն, ամէն բան կ'ուզէր Թիւլիէթէն եւ բան մը չէր տար — եթէ ոչ սէրը: Ընդունեցաւ այս տարօրինակ սակարկութիւնը, որովհետեւ կը սիրէր Հիւկօն սիրով մը, որ աւելի զօրաւոր էր քան իմացականութիւնը: Յարդ դիտակցած չէր իր անկումին, իրրեւ հետեւանք այդքան յաջորդական եւ չահադիտական սէրերու: Վիքթոր Հիւկօ աշխատանքի լծուեցաւ դինքը իրականութեան բերելու համար.— «Նոյնիսկ ձեր անկումին մէջ, ձեղի կը նայիմ իրրեւ ամէնէն ազնիւ, ամէնէն արժանի, ամէնէն ազնուական անձը... Ես չէ որ պիտի միանամ ուրիշներու դատապարտելու համար ընկճուած խեղճ կին մը. ոչ ոք իրաւունք ունի ձեղի նետելու առաջին քարը, բացի ինձմէ»:

Թիւլիէթ, մէկ անգամ չխելօքցաւ: Օր մը, երբ Հիւկօ աւելի հանդիսաւոր քան երբեք, կրկին չհչտած էր անցեալ խայտառակութիւնները, մեկնումէն անմիջապէս եառ, Թիւլիէթ վազեց իր վարսայարդարին մօտ ուր կը պահէր իր սիրահարին նամակները եւ բոլորը մէկ պատռեց, ապա այրեց: Հիւկօ, ամէն բանէ առաջ դրագէտ, յուսահատեցաւ յանկարծ: Այդ էջերը իրեն համար իր արձակին լաւագոյն էջերն էին: Ի՞նչ կորուստ ապագային համար: Նոյնիսկ սիրոյ մէջ, դրագէտ մը դրագէտ կը մնայ:

Թիւլիէթի վերջին պոռթկումն էր: Ատկէ եառ, ճամբու կը դնէ Դեմիդովը, կը թողու իր հոյակապ չարկաբաժինը եւ ծանրոցներ ու կ'երթայ տեղաւորուիլ Ռիւ Փառատիի երկու սենեակներուն մէջ, զոր իրեն համար Հիւկօ վարձած է: «Օ՛հ, ի՛նչ լաւ կոչուած է այս փողոցը... Երկինքը մեղի համար է այս փողոցին մէջ»:

×

Թիւլիէթ, ապա, թողուց թատրոնը: Մեծ ճախողութիւն մը ստիպեց որ այդպէս ընէ.— Սուլած էին դինքը: Ատկէ սկսեալ բացի իր աղջիկէն՝ Քլէռէն, որ վաղահասօրէն մեռաւ, մնայն Հիւկօն կար իր կեանքին մէջ: Հիւկօ պահանջեց որ իր փոքրիկ չարկաբաժինը վերածուի իրենց սիրոյն մենաստանին: Հիւանդագին կերպով նախանձոտ, կ'արգիլէր Թիւլիէթի, որ ոեւէ մէկուն հանդիպի: Ամէն բան ընդունեցաւ: Կ'ապրէր միայն այն պահերուն համար զորս բանաստեղծը իրեն կը յատկացնէր:

Ամբողջ օրը անոր այցելութեան կը սպասէր: Քերթուածները կ'ընդօրինակէր ջերմեռանդութեամբ: Ամէն օր, կը գրէր Հիւկոյի — յաճախ քանի մը անգամ: Վիքթոր Հիւկօ տասնեւութ հազար նամակ ստացած էր անկէ, եւ կը պահէր: Բառեր կը գտնէր, որոնց սրատեսէ միամտութիւնը քնարերգութեան կը հասնէր.—

ԱԼԷՆ ՏՐՔՕ

(3 – Շար.)

Զաւակները, թոռներն ու ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ–մօր եւ աղգականին՝

ՍՈՒԼԹԱՆ – ԱԲՐԱՀԱՄ
ԳԱԼՓԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 12ին, Վառնա, 95 տարեկանին։

Հասցէ՝— Կարապետեան, 24 Ռիւ Ֆ· Լըմէթր, Փարիզ 20րդ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր· Աստղիկ Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Մինասեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն Կաթող· Պատուիրակ Սերովբէ Աբք· Մանուկեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր կազմակերպութիւններուն, միութիւններուն եւ բարեկամներուն որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց հօր՝

ՎԱՂԻՆԱԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։ Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով կամ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհիներ Անահիտ Ուզունեանի եւ Սաթենիկ Եսիդարասաչեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց քեռայրին՝ Շնորհք Անդրէասեանի մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Պետրոսեան 100 ֆր· կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին իրենց քրոջ ողբացեալ Անահիտ Աբրահեանի (Ծննեալ Սերճանեան) մահուան տարելիցին առթիւ։

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է բարեկամուհիէ մը 20 ֆր· ողբացեալ Սաթենիկ Ջէրչեանի յիշատակին։

×

Տիկին Ն· Գէչիկեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աւագեանց, Պ· Օննիկ Թորանեան 100ական ֆր· կը նուիրեն Հայ Աբիներու Միութեան, ողբացեալ Փանոսիկ Փանոսեանի յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիկ Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է 3500 ֆր· Դաւրայի Հայրենիք Միութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Նշան Դարբինեանէ 50 ֆր·, Գուլումճեանէ, Տէրտէրեանէ 50 ֆր· փոխան ծաղկեպսակի Աղապապ Պարսամեանի (Թօփալեան) արկածալի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Տէրտէրեանէ 50, փոխան ծաղկեպսակի իրենց քեռայրին՝ Վալինակ Քէօսէեանի մահուան առթիւ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԵԿՈՑԹ
Բարձր Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ Ա.ՐԲ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ **ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ**

իր «Ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար։

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին

dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris

կը նախագահէ ՓՐՈՖ· Ֆ· ՖԷՑՏԻ
կը խօսին Պ· Պ· ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ, ՀՐԱՆԴ ԴՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ

Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիչ, Ռոզի Վարդ եւ Նաի Գառզու, *Պարոններ՝* Կապրիէլ Արուք, Գառզու, Փրոֆ· Շառլ Տէտէեան, Էտմոն Թամիզ, Լ· Յովնանեան եւ Տէր – Աբրահամով։ *Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Տիկիններ՝* Զ· Անտոնեան, Ա· Տէտէեան եւ Պ· Տէր–Աբրահամով

Ցաւակապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Սէն–Լուի սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Ազգ· Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն բոլոր կազմակերպութիւններուն։

Կը խօսի ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ· ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը մասնակցի վալանսի երգչախումբը լրիւ կազմով։

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ· Բ· Ը· Միութեան 65ամեակի առիթով
կազմակերպուած՝ ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄԻՆԻ *կողմէ 23 Մայիս, կիրակի կէսօրին, Միութեան սրահի մէջ՝ 7 Ռիւ Փափէր։*

Նոյն օրը, առաւօտուն, տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան արարողութիւն Ս· Սահակ Մեսրոպ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ Յակոբ Եպս· Վարդանեանի, Բարեգործականի հիմնադիրներուն եւ մահացած անդամ – անդամուհիներու հոգիներուն համար։

Կը հրաւիրուին մեր հայրենակիցները, անխտիր։

Ճաշասեղանին մասնակցելու համար, կը խնդրուի նախապէս ապահովել տոմսակները մեր գրասենեակէն, անձամբ կամ հեռաձայնով՝ 54–16–50։

ԾԱԽՈՒ Է
A VENDRE

Local mixte, 61 m2, premier étage, au centre de Paris, 60, Rue Montmartre (Métro Sentier ou Halles).
Voir sur place.

ԾՈՒՇԱՑԵՑՈՒՄ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ· ժողովը այս երկուշաբթի (Մայիս 3) իրիկուն։ Ժողովը կը բացուի ժամը 9ին եւ կը փակուի 10,30ին։

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եսիգարտաշեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց թոռնուհիին

ՍԵԴԱ – ՕԼԻՎԻԱի
1971, Ապրիլ 22

եւ այդ ուրախ առիթու կը նուիրեն 30 ֆր· Կապոյտ Խաչի դպրոցին եւ 50 ֆր· «Յառաջ»ի բարգաւանման։

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼԺԻԱ

ՄԱՑԻՍ ՄԷԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՇԱԲԱԹ, Մայիս մէկ, անդամներու եւ բարեկամներու հաւաքոյթ Մեթրօ Շաթօ Վէնսէն ժամը 7,30ին եւ կառ. տիւ Նոռի Քաֆէ Բիւրվէօրի առջեւ ժամը 7,45ին։ Մեկնում ժամը 8ին դէպի Հոլանտա Հիւսիսի կառուցիչին — Քանալէթ, Տընէն, Վալանսիէն, Մոնս (ճաշը՝ ճամբու ընթացքին) Անվերս, Հոլանտական սահման, Պրեսա, Ռոթերտամ, չարունակութիւն Լա Հէյէն, կայք, յետոյ՝ Շեվէնինկէն, Կուտա։ Մեկնում դէպի Պրիւսէլ Պրեսա, Անվերս ճամբով եւ տեղաւորում Շեռա պանդոկը, իրիկուան ճաշ եւ գիշերանք։

ԿԻՐԱԿԻ, Մայիս 2, քաղաքին այցելութիւն, Մեծ Հրապարակը, Մանըքէն փիսը, Պրուքէլ Հրապարակը, ցերեկուան ճաշ եւ մեկնում դէպի Ուաթերլօ այցելութիւն, եւայլն։

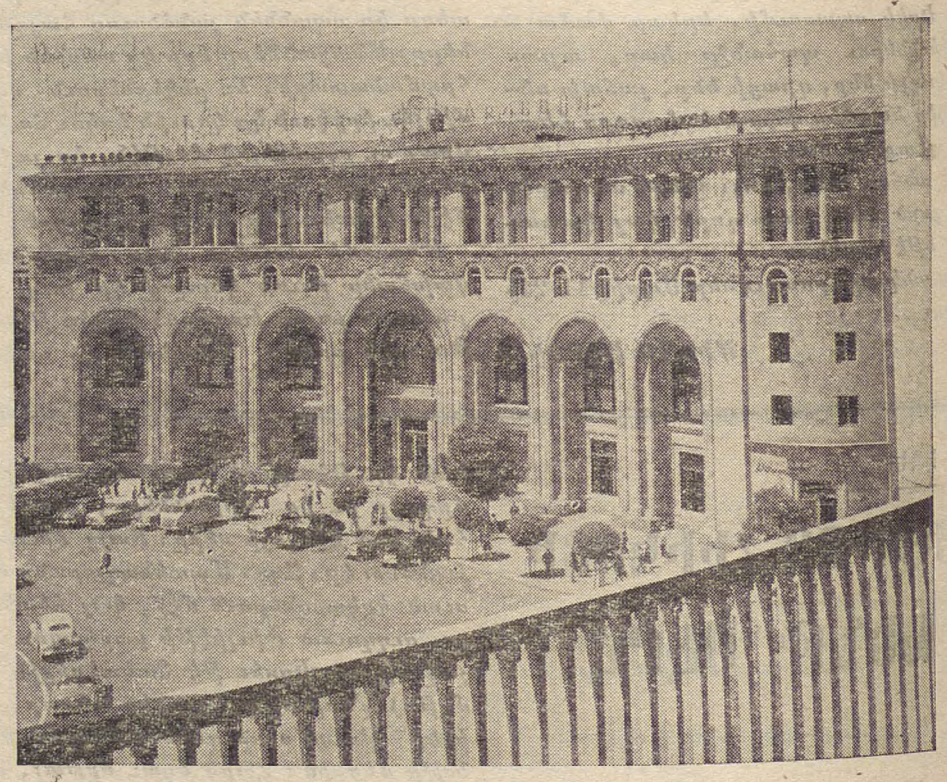
Ճամբորդութեան չարունակութիւն դէպի Փարիզ եւ ժամանում ժամը 22ի աւեններէն։

Մասնակցութիւն ամէն բան մէջը՝ 138 ֆր·

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
ԷՏ· ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ· Պատուիրակ

Ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալու համար կրկին կը կազմակերպուի ճամբորդութիւն մը դէպի

ԵՐԵՒԱՆ ԱՇԽԱՐՀ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Առաջին անգամ ըլլալով ուղղակի թռիչք Փարիզ – Երեւան, Մոսկուայէն անցնելով եւ մասնային ֆնուութիւն Երեւանի օդակայանը
ՄԵԿՆՈՒՄ 2 ՕԳՈՍՏ· (միեւնոյն օրը կը հասնիք Երեւան, վերադարձն ալ նոյնը)

ՄԻՆՉԵՒ 18 ՕԳՈՍՏՈՍ

Օդանաւային ճամբորդութիւն, հիւրանոց, կերակուր, այցելութիւն եւ օթոքառով պտոյտները

ԳԻՆԸ ՄԻԱՅՆ 2300 ՖՐ· ԱՆՁԳԱՆՈՒՆ

Ուշադրութիւն, տեղերը սահմանափակ ըլլալուն կը խնդրուի կանխաւ արձանագրուիլ Մանրամասնութեան եւ արձանագրութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէներուն

ԱՆՏՈՆԵԱՆ
17, Rue des Acacias — Clamart - 92 Tél. MIC. 58-39
ՍԱՐԱՖԵԱՆ
13, Rue Clauzel, Paris (9e) — Tél. TRU. 08-96
ԱՒԱԼԱՆԵԱՆ
65, Rue de la Vallée du Bois, Clamart - 92 — Tél. 736-16-28
Մարսէյլի շրջան
ԱՆՏԱՊԼԵԱՆ
9, Rue Auguste Comte St. - Loup — Tél. 42-80-42

ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ,
ԳԱՐՆԱՆ ՇՈՒՆՁ ՏՈՒԷՔ ՁԵՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՀԱՄԱՍԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

POUR TOUS VOS PROBLEMES

Peinture et Papiers peints
Revètement de sols plastiques, nylon
Moquettes laine et synthétique

Faites confiance à un spécialiste que vous connaissez

THOMLAC

est transféré au CARREFOUR de l'Eléphant — PALAISEAU
Sous le nom :

SUPER - THOMLAC

Tél. : 928-03-88 et 928-00-98

ՀԱՅՐԱՏԱՊԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e

Fondé en 1925 — Tél. : 770-86-60 —
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 90 ֆր·	Վեցամսեայ 50 ֆր·	
Արտասահման	Տար· 115 ֆր·	Հատը	0,50

ՈՒՐԲԱԹ
30
ԱՊՐԻԼ
VENDREDI
30 AVRIL
1971

LE NUMÉRO 0,50 F.

47ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 12103 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 47e ANNÉE — N° 12.103

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿԱԹԵԱՅ ԲՌՈՒՆՑՔԸ ԴԱՐՁԵԱԼ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Թուրքիա սանձարձակ անիշխանութեան քաար էր զարձած երկար տարիէ ի վեր, երբ տահմանադրական վարչաձեւը տապալելու վտանգները պատճառ դարձան, որ զինուորականները հրապարակ իջնեն՝ զայն պաշտպանելու մտահոգութեամբ։

Մարտ 12ին բանակին կողմէ տրուած յայտնիը – վերջնագիրը կը չեշտէր թէ Թուրք Հանրապետութեան ապագան ծանր վտանգի մը մատնուած է։ Տահմանադրութեան նախատեսած բարեկարգումները չեն իրագործուած։ Ցանցառ են Խորհրդարանն ու կառավարութիւնը, որոնք պատճառ հանդիսացած են անիշխանական կացութեան, եղբայրասպան կռիւներուն, եւ ընկերային ու քաղաքական խառնակութեանց։

Վերջ տալու համար այս ցաւալի եւ յուսահատական կացութեան, Սպարապետ-ը սկսաւ, բարձրաստիճան բոլոր պետերը կը պահանջէին կազմել նոր ու զօրաւոր կառավարութիւն մը, որ հաւատք ներշնչէր երկրին եւ զործադրէր Աթաթիւրքի յեղաշրջական օրէնքներն ու բարենորոգումները։

Սիւլէյման Տէմիրէլի դահլիճը ակամայ հրաժարեցաւ՝ տեղի տալով բանակի ըստ պատուիրքներուն։ Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը, որ իրեն յաջորդեց, ո՛չ մէկ դրական կամ հիմնական փոփոխութիւն մացուց կացութեան մէջ։ Երկիրը չարունակեց տուայտիլ անիշխանութեան մէջ։ Առաջնի կառավարութեան անդամներն ու Խորհրդարանը, որոնք իրրեւ յանցանք մատնանշուած էին Թուրքիոյ խառնվայոյզ կացութեան, ըստ առաջնոյն արձակ համարձակ կը զործեն։

Յունիսուրիէթ (19 Ապրիլ) կը զրէ թէ Տէմիրէլ ինքզինք կը նկատէ իրրեւ երկրին աչքն ու ականջը։ Կուսակցապետները իրենց ժամանակը կը վատնեն՝ «ա՛յս ալ կ'անցնի, հապո՛ւ» ըսելով։ Կարծես թէ բան մը չէ փոխուած։

Մինչ այդ, տարօրինակ ներքին պայքար մը ծայր տուեր է յեղաշրջական, բարենորոգչական, աթաթիւրքեան տարրերուն միջեւ։ Մարտ 12ի վերջնագրէն ի վեր բազմաթիւ զօրավարներ եւ զնդապետներ հանգստեան են կոչուած։ Նոր ցանկեր ալ կը պատրաստուին եղեր։ Թուրք թերթը Միլլիյէթ ստեղծուած նոր կացութիւնը եւ կոչ կ'ուղղէ բոլոր աթաթիւրքեաններուն, որ մէկդի դնեն փոքր տարակարծութիւնները եւ միանան միակ նպատակի մը, միակ դաղափարականի մը չուրջ։ Այլապէս պիտի ուրախանան թշնամիները, հակայեղաշրջականները։

Հակառակ բոլոր կոչերուն եւ սպառնալիքներուն, խռովարար տարրերը անպաշիժ կը զործեն երկրին մէջ, ուր կը չարունակուին առեւանգումներն ու ուսանողական ցոյցերը, անիշխանական չարժումներն ու ռումբերու պայթումները, մանաւորաբար Պոլսոյ, Անգարայի եւ Իզմիրի մէջ։

Պոլսոյ համալսարանի փակումէն վերջ, ձախ եւ աջ պայքարը վարակեր է Ուսանողական Տուները, որոնք զինուորականներու վերածուեր են զանոնք պրուտղ երիտասարդներուն կողմէ։

Ըստ Եճի Կազէթէի (17 Ապրիլ), 63 Ուսանողական Տուներ կան, — տասը պաշտօնական եւ 53 մասնաւոր, — ուր բոլոր դրած են բարձրագոյն ուսման հետեւող երիտասարդները։ «Տէվ Կէնճեան»ներն ու «Իւլքի Օճաղը»ներու պատկանողները իրենց միջեւ բաժներ են այդ Տուները, ուր մնացող ուսանողները դիչերները պահակ կը սպասեն եղեր մինչեւ առաւօտ, կազմ ու պատրաստ դիմադրելու հակառակ կողմի որեւէ յարձակման դէմ։ Տուներ կան, որ դէմ դիմաց են եւ ամէն վայրկեան իրարու դէմ կռուելու համար զէրք են բռնած։ «Պալըքէսիր Եուրտու»ն բոլոր զարձեր է զէնքերու եւ պայթուցիկներու, հակառակ կուսակալութեան կողմէ փակուած ըլլալուն։

Սինոպի Աղջկանց նախակրթարանի Ուսուցչանոցին մէջ Ապրիլ 14ին ըմբոստութիւն ծագեր է։ Աչակերտուհիները յարձակեր են ուսուցիչներու վրայ եւ քարուքանդ ըրած զպրոցին զանազան մասերը։ Հաստատութեան տնօրէնը նուաղած զէ – տին ինկեր է՝ կատղած աղջիկներու հարուածներուն տակ։ Եօթը ուսուցիչներ եւ 25 ուսանողուհիներ վիրաւորուեր են եւ ոմանք հիւանդանոց փոխադրուած։ Հակառակ ոստիկան – զինուորներու միջամտութեան, խռովութիւնները չարունակուեր են յաջորդ օրն ալ։ Հերոսուհիները զրաւեր են զպրոցը եւ թոյլ չեն տուած ոեւէ մէկուն ներս մտնել։

Անակնկալ պետական հարուածէ մը վախնալով, Անգարայի ճայնատիւրի եւ հեռատեսիլի պաշտօնեաներէն երեսուն հոգիի եւ զիչերապահներուն զէնք տրուած է։ Զէնք պիտի տանան նաեւ անոնք, որ զանազան միջոցներով առարկայ կ'ըլլան սպառնալիքներու։

Անիշխանական վիճակին վերջ տալու համար է անչուչտ, որ Նիհատ Էրիմի կառավարութիւնը մէկ ամսուան համար պաշարման վիճակ յայտարարած է Թուրքիոյ 11 նահանգներուն մէջ։

Երկաթեայ բռունցքը հրապարակ իջած է կրկին։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

—o—

ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ ՕՐԻՆԱԿ Կ'ԱՌՆԵՆ ԵՂԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԻՐԱՒԱԳԻՏՆԵՐ ԱՆԳԱՐԱ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՆ

Թուրքիա դժուար օրեր կ'ապրի կրկին եւ երկրին մէջ հաստատուած պատերազմական վիճակը ծանր մթնոլորտ մը ըստեղծած է։ Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը գրեն (Ապրիլ 25–26)։—

Վարչապետ Նիհատ Էրիմ Թուրքիա հրաւիրած է Ֆրանսայի երկու օրէնսգէտ փրոֆէսէօրները, որոնցմէ մէկին է երեւելի դէմք մը՝ Մօրիս Տիւվերժէ, որ հեղինակութիւն մըն է ընկերային բարեկարգումներու հարցին մէջ, եւ 1968ի դէպքերուն առեն, յաճախակի քննադատեց Տը Կօլի վարչաձեւը եւ մատնանչեց թերինները, ցուցմունքներ ըրաւ երիտասարդական իրաւունքները սանձահարելու համար։ Ֆրանսայի դիտունը որ ուսումնասիրու – թիւնները զրած է ուսանողական եւ բանուորական խառնակութեանց մասին, արդար կը զտնէ երիտասարդութեան ինչ ինչ բողոքները եւ ոխերիմ թշնամի մըն է Ցունաստանի ձունթային, զոր ոեւ արատ մը կը նկատէ։ Զերմ համակիր մըն է նաեւ Աթաթիւրքեան յեղաշրջումին։

×

Դատական նախարար եւ կառավարական խօսնակ Իսմայիլ Աբար նոր յայտարարութիւններ ըրաւ անիշխանական չարժումի մասին, եւ կրկնեց թէ կառավարութիւնը «արտակարգ իրաւասութիւններ» պիտի ուղէ Խորհրդարանէն եւ այս նպատակով Սահմանադրութեան փոփոխութիւնը պիտի պահանջէ, առանց սակայն անհատներու եւ ընկերութեան անձեռնմխելի իրաւունքները կաշկանդելու եւ բռնատրելու։ Կառավարութեան նպատակն է ծրագրուած բարեկարգումները իրագործել ընկերային անդորրութեան մէջ, հետեւաբար անհրաժեշտ է ամէն բանէ առաջ վերջ տալ անիշխանութեան։

Ահա թէ ինչու նոր օրէնքներ պիտի դրուին, աւելի խիստ պատիժներ տալու համար խռովարարներուն, անոնց՝ որոնք ծանր մեղքեր կը զործեն հանրային ապահովութեան դէմ։ Այս նպատակով է որ պիտի կազմուին «Պետական Ապահովութեան Դատարանները», եւ այս ուղղութեամբ տրամադրութիւն մը պիտի դրուի Սահմանադրութեան մէջ, թերեւս առժամեայ հանդամանքով։

— Մեր պահանջած փոփոխութիւնները, ըսաւ Աբար, դոյութիւն ունին Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ Սահմանադրութիւններուն մէջ։ Ֆրանսական Սահմանադրութիւնը, օրինակ, կը տնօրինէ որ կառավարութիւնը իր հարկին որոշմանդրեր հրատարակէ եւ անոնք օրէնքի ուժը եւ հեղինակութիւնը ունենան։ Այս նպատակով փոփոխութիւններ պիտի ներմուծուին նաեւ պատժական օրէնքին եւ դատավարական կանոններուն մէջ։ Իբր կառավարութիւն, կ'ուզենք ստիպողաբար ի զլուխ հանել այս անհրաժեշտութիւնը։ Արդէն երկու օր առաջ Սպր. Ժողովին ղրկեցինք Պաշարման Վիճակի նոր օրէնքը, որ պատրաստուած է օրուան պահանջներուն համաձայն։ Մի մոռնաք որ Ֆրանսայի մէջ ալ «Պետական Ապահովութեան Դատարաններ» կազմուեցան, անիշխանական դէպքերուն առթիւ, եւ զօրավար Տը Կօլ լաւագոյն արդիւնքներ քաղեց անոնցմէ։ Գալով համալսարաններուն, անոնց տրուած ինքնավարութիւնը դիտական եւ մշակութային անկախութիւն մըն է միայն։ Որեւէ դասախօս իր ամպիոնէն կրնայ բացատրել դրամատիրութիւնն ալ, մարքսականութիւնն ալ, կըրնայ նոյնիսկ գովել զանոնք բայց երբ խնդիրը քաղաքական բնոյթ կը ստանայ եւ բախումներ եւ անկարգութիւններ կը պատահին, ոստիկանութիւնը անվարան կըրնայ համալսարան մտնել, եւ պէտք է որ մտնէ»։

ՊԱՇԱՐՄԱՆ ՎԻՃԱԿԻ ՆՈՐ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

Կառավարութեան պատրաստած նոր օրինագիծը՝ Պաշարման Վիճակի մասին, Ազգային Ժողովին յղուած ըլլալով մօտերս վիճաբանութեան պիտի դրուի։ Նախորդը հրատարակուած էր 1940ին, հին Սահմանադրութեան համաձայն, եւ այժմ հակասութիւն մը կը կազմէ նոր իրաւակարգին հետ։

Պաշարման Վիճակի այս օրինագիծը կը բաղկանայ հինգ գլուխներէ եւ երեսուն յօդուածներէ։ Պաշարման վիճակի չրջանին մէջ, ամէն տուն եւ հաստատութիւն որեւէ դիմումի եւ բողոքի առթիւ պիտի խուզարկուի, ամէն հրատարակութիւն, հաշուի առնելով նոյնպէս ձայնասփիւռի սիստէմները, զրաքննութեան պիտի ենթարկուին։ Պաշարման վիճակի իշխանութիւնը ի հարկին պիտի տահմանափակէ եւ դադրեցնէ զանոնք։

Իրաւունք պիտի ունենայ նոյնպէս որոշ կամ անորոշ ժամանակով յետաձգել եւ ընդհատել բանուորական գործադուլնե – րը, միջամտել, եթէ անոնք կը վտանգեն հանրային ապահովութիւնները եւ տրնտեսական կեանքը, արգիլել պայքարները, բռնագրաւումները, զոց կամ բացօթեայ հաւաքոյթները, ցոյցերը, զնացքները, եւայլն։

Պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը եթէ զէնքի դիմէ, այդ պարտա – կանութիւնը կատարող զինուորները եւ պահակախումբերը իրենց զինուորական կանոններուն համաձայն կրակ պիտի բանան։ Ինքնապլուխ պիտի չգործեն, այլ հրահանգ պիտի ստանան իրենց դերադասէն կամ հրամանատարէն։

Պաշարման վիճակի դատարանները իրենց աշխատանքը պիտի չարունակեն իրենց ձեռքը զտնուած դատերը պիտի չփոխանցեն ոչ–զինուորական ատեաններուն, պիտի վերջացնեն զանոնք եւ վճիռ պիտի տան։ Նոր օրէնքով, պաշարման վիճակի չրջանին գործուած յանցանքներուն պատիժներն ալ պիտի սաստկանան։ Վեց ամիսէն մինչեւ երկու տարի բանտարկութեան պիտի դատապարտուին անոնք որ սուտ եւ սխալ լուրերով հանրութիւնը կը վրդովեն եւ խուճապի կը մատնեն, մամուլի միջոցաւ եւ կամ տարբեր գործունէութիւններով։

Աչխատանքները առաջ կը տարուին նաեւ, Զինուորական Պատժական Օրէնքն ալ կարգ մը փոփոխութեանց ենթարկելու համար։ Սպարապետութեան մէջ այս նպատակով կազմուած են երեք անկախ յանձնաժողովներ, որոնք կը վերաքննեն զինուորական օրէնքները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Ռոճըրս, որ Լոնտոնէն փարիզ կը ժամանէր՝ Մերձ. Արեւելքի իր ճամբուն վրայ, ժողովի ընթացքին հաւանական նակտեց Նիքսընի Զինաստան այցելութիւնը, եթէ, ինչպէս յայտարարեց ան, փեքին կ'որոշէ միանալ աչխարհի միւս մասին եւ յարգել միջազգային օրէնքները։ Ամերիկացի նախարարը զոհ է Զինացիներու ժէսթքէն, որ փոքր ըլլալով հանդերձ «յատկանչական է»։ Այսուհանդերձ, համաձայն որոշ աղբիւրներու, տարակարծութիւն ստեղծուած է հարաւ – արեւելեան Ասիոյ Ուխատ անդամներուն միջեւ՝ Ամերիկայի չինական դիրքորոշումին առթիւ։ Ռոճըրս փորձած է օգտագործել Ուխատ Խորհուրդին հանդիպում մը, որպէսզի քաջալերէ Զինաստանի նոր քաղաքականութիւնը։

ԱՊԻՃԱՆԷՆ կը հաղորդեն որ նախագահ Հուֆուէթ – Պուանեի հինգ ժամ տեւող ճառ մը խօսած է եւ յայտնած ի մասնաւորի թէ Հարաւ. Ափրիկէի սպիտակներուն հետ՝ զրոյցը կարելի է։ Ափրիկեան առաջին երկիրն է, որ նման քայլ մը կ'առնէ եւ նախագահը նոյնիսկ պիտի այցելէ Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութիւնը, ինչ որ բաւական դժգոհութիւն ստեղծած է ափրիկեան կարգ մը Հանրապետութեանց մօտ։

ՕՐԼԻԻ օդակայանին մէջ դիւանագիտական ծանրակչիռ դէպք մը պատահեցաւ երեքչաբթի օր։ Եօթը չինացի դիւանագէտներ փորձած են Ֆրանսայէն դուրս հանել եւ Զինաստան տանիլ Զինացի մը, թմրեցուցիչի ազդեցութեան տակ։ Ոստիկանութիւնը կասկածելով քննած եւ թոյլ չէ տուած անծանօթին մեկնումը։ Զինացիները բողոքած, աղմկած են, սակայն ապարդիւն։ Հաստատուեցաւ, որ առեւանգումի դէպք մըն էր, քանի որ Զինացին քաղաքական ապաստանի իրաւունք խնդրած էր Ֆրանս. իշխանութիւններէն՝ «նախընտրելով ապրիլ ազատ երկրի մէջ»։

ՀՆԱԳՈՅՆ ԺԱՅՌԱՓՈՐ ԳՈՐԻՍԸ

Հնագոյն եւ, միաժամանակ, նորագոյն երկիրն Հայաստանն այսօր աչխարհի տարբեր ծայրերից դէպի իրեն է ձգում տասնեակ հազարաւոր գիօսաչրջիկների: Իւրաքանչիւր տարի, նախորդի համեմատութեամբ, գիօսաչրջիկների թիւը զգալիօրէն մեծանում է, համարեա կրկնապատկւում: Սակայն, ինչպէս ասում են, միայն քանակական աճը դեռեւս բաւարար չէ, անհրաժեշտ է մեր երկիրը ներկայացնել բարձր մակարդակով՝ մատնացոյց անել ամենահետաքրքիր տեսարժան վայրերը, բարձրարժէք պատմական ու ճարտարապետական յուշարձանները:

Մայրաքաղաքից յետոյ, Հանրապետութեան առաւել հետաքրքիր տեսարժան վայրերից է Զանգեզուրը՝ յատկապէս Գորիս-Տաթեւ կոմպլեքսը:

Գորիսի ամբողջ երկարութեամբ հոսող Վարարակնի ներքին հոսանքի ձախ ափին, Լատաի Խութ զագաթի ստորոտին հրամանատարութեամբ, ցից-ցից չարուած են զանգեզուրեան հէքեաթային քերծերը: Դրանց մէջ, տարբեր խմբաւորումներով, դասաւորուած են հազուագիւտ եւ անկրկնելի ժայռափոր ճարտարապետական յուշարձանները: Այդտեղ, հնագոյն Գորիսի զառամեալ Հաբանդի բերդի չուրջը, համախմբուած են բազմաթիւ «ժայռատակ» բնակարաններ, եկեղեցիներ, մատուռները, աղբիւրները, արհեստանոցները եւ այլ կարգի հետաքրքիր փորուածք-կառուցուածքներ, որոնք հիմնադրուել են այն վաղեմի ժամանակներից, երբ սկսուել է զործել Հայաստանով անցնող հնագոյն ճանապարհներից մէկը, լեռնային պայմաններում միակը եւ կարեւորը՝ «Շահի ճանապարհը» (Շահի ճանապարհը)· այս անունը վկայում է այդ ճանապարհի նշանակալից լինելը:

Այդ պատմական ճանապարհի վրայ, Վարարակնի հովտում, հին բնակավայրերի հանդիպակաց ընդարձակ ու յարմարաւէտ տարածքում տեղաւորուած է Գորիս քաղաքը՝ մեր Հանրապետութեան ամենաբարեկարգ եւ ճարտարապետական ամբողջական կոլորիտ ունեցող գեղեցիկ բնակավայրը: Հին ու նոր բնակավայրերը միաձուլուում են ինքնատիպ լեռնային լանդշաֆտի հետ այնպէս, որ անհնար է սահմանազատել բնականը մարդու ձեռքով ստեղծածից...

Հնագոյն, ժայռափոր Գորիսը, մեր դարաչրջանում վերջնականապէս բնակիչներից լքուելուց յետոյ, մնացել է բացարձակապէս ուշադրութիւնից դուրս: Ժամանակին, Խնձորեսկի, Շինուհայրի եւ միւս հնագոյն բնակավայրերի նկատմամբ էլ հոգ չտարուեց, երբ դեռ նոր էին սկսել զիւղատեղերը փոխել (վերջերս, երիտասարդ ճարտարապետների նախագծով, առաջարկւում է Շինուհայրը որոշ վերակառուցման ենթարկել եւ դարձնել գիօսաչրջիկների հանգրւան):

Այժմ առաւել եւս անվիճելի է, որ ժայռափոր կառուցուածքներով հնագոյն Գորիսը պէտք է դառնայ առաջնահերթ վերականգնման եւ պահպանման ենթակայ ճարտարապետական կարեւորագոյն յուշարձանային համալիր (չպէտք է մոռանալ, որ նման հազուագիւտ եւ բնական վայր – յուշարձանները ուրիչ երկիրներում մեծ ուշադրութեան են արժանանում): Այդ բնակավայրը գիօսաչրջիկներին սպասարկելու տեսակէտից այն առաւելութիւնն ունի, որ անմիջապէս կից է տեսարժան Գորիս քաղաքին եւ յատկապէս «պրանցուած» է նրա տարածական կոմպոզիցիայում, ստեղծելով անդուրեկան մի ներդաշնակութիւն: Ներկայ վիճակից ելնելով, կասկածից դուրս է, որ անհրաժեշտ է պլանաւորուած ձեւով ձեռնարկել այդ ժայռափոր կառուցուածքների՝ յատկապէս մուտքի մասերի, չըրջապատի վերականգնման աշխատանքներին: Հարկաւոր է անմիջապէս վերացնել անձրեւաջրերի կուտակման հնարաւորութիւնները, որպէսզի պահպանուեն «քերծերը», եւ կանխել կառուցուածքների յետագայ քայքայման վտանգը: Ընդ որում, այդ բնակարաններից ու այլ կառուցուածքներից մի քանիսը կարելի է լրիւ վերականգնել՝ կահաւորումով, կենցաղային իրերով եւ այլ պարագաներով: Իսկ Վարարակնի դեսի այդ հատուածի ամբողջ ձախ ափը պէտք է դարձնել հնագիտական արգելավայր, «կցել» Գորիսի զաւառային թանգարանին՝ ունենալով այնտեղ աչխատողներ եւ հերթապահներ, որոնք կը կրեն զանգեզուրեան հիւրասիրութեան տարրեր:

Իսկ ամենահետաքրքրականն եւ առաջնահերթն այն է, որ չպէտք է թոյլատրել արգելավայրի սահմաններում նոր շէնքեր կառուցել կամ եղածները վերակառուցել:

Անդրադառնալով բուն Գորիսին, պէտք է նշել, որ դառնալով հնագոյն բնակավայրի անմիջապէս կողքին, ընդամէնը մէկ հարիւրամեակի ընթացքում քաղաքը կարողացել է կազմաւորուել որպէս ճարտարապետական ինքնատիպ մի համալիր. կենտրոնն ունի կառուցապատման միատեսակ ոճի: Ուստի այժմ ոչ մէկին չի կարելի ձեռք տալ ճարտարապետօրէն ձեւաւորուած եւ աւարտուած քաղաքամայրին, այլեւ զոյութիւն ունեցող բարեհաճ շէնքերին՝ անկախ նրանց յարկայնութիւնից:

Սովորաբար, երբ անհրաժեշտ են համարում պահպանել պատմականօրէն ստեղծուած ճարտարապետական բնակավայրերը կամ դրանց առանձին հատուածները, նոյնիսկ մասնաւոր անատէրերին թոյլ չեն տալիս խախտել – փոփոխել շէնքերի արտաքինը:

Գորիսը՝ իր քաղաքաշինութեամբ, ճարտարապետական ամբողջականութեամբ եւ ինքնատիպութեամբ, այսպիսի պահանջ ներկայացնելու իրաւունք ունի: Արտակարգ պատասխանատու գործ է՝ նման քաղաքի աւարտուած եւ ձեւաւորուած մասում նոր բազմայարկ շէնքերի տեղադրումը: Արդէն կառուցուած եւ կառուցուող մի քանի շէնքեր իրենց տեղադրութեամբ, տեսքով եւ յատկապէս ճարտարապետական մասշտաբներով որոշակի անհանգստութեան հիմք են տալիս: Այդ կարգի շէնքերը կարելի է տեղադրել քաղաքի ծայրամասերում: Խնդրին, օրինակ, այդպիսի մօտեցում չցուցաբերելու արդասիք է այն անուղղակի սխալը, որն առկայ է քաղաքի ներկայիս կենտրոնում:

Կենտրոնական մասից դէպի Ղափան տանող ճանապարհի համայնապատկերը, այդ կողմի անտառապատ լեռները, յատկապէս Ջորդաբար ձորը իջնող կապոյտին տուղ փչերը այցելուի յիշողութիւնից երբեք չէին ջնջւում: Այդ տարածականութեամբ մի ժամանակ Գորիսը շնչում էր բառիս ամենալայն իմաստով... Բայց դրանից, կենտրոնական հրապարակում կանգնեցուած Լենինի բազալտակերտ յուշարձանն իր ուրուագծով տարածականօրէն չատ նպաստաւոր էր ընկալւում այդ տեսարանի հետ: Եւ յանկարծ այդ ամէնի մէջտեղում վեր խոյացած մի զործարանային երկար, բազմայարկ մասնաշէնք, որն իր սովորական տեսքով «փակեց» այդ հրաշք տեսարանը, մարդկանց մէկընդմիշտ զրկելով բնութեան այդ պարզեւով հրապուրուելու հաճոյքից:

Ուշադրութիւնից դուրս չպէտք է թողնել, այո՛, նաեւ քաղաքա – շինարարական «մանրուքները»: Օրինակ, անհնար է ըղդյշ չլինել կառուցուող անհատական տների աւանդական, ժողովրդական ճարտարապետական մոտիւների նկատմամբ: Զպէտք է թոյլ տալ չափից անց սահմանափակումներ (օրինակ, ասում են, որ արգիլուած է չէնքերի ճակատներին կամարներ կապելը), չպէտք է նաեւ հարկադրական ձեւով հրամցնել ճարտարապետական ձեւեր, որոնք կարող են հասցնել անհաճելի միօրինակութեան եւ երբեմն էլ անճաշակութեան:

Մենք մեր նպատակին հասած կը լինենք, եթէ համապատասխան բոլոր կազմակերպութիւնների ուշադրութիւնը գործնականօրէն կենտրոնանայ Գորիսի հետ կապուած ճարտարապետական հիմնական հարցերի լուծման վրայ: Զէ՞ որ Գորիսը, միաժամանակ, Զանգեզուրի կենտրոնն է եւ նրա աչմպոլիկ արտայայտութիւնը: Զանգեզուրը չատերին է հետաքրքրել, բայց մինչեւ վերջերս եղել է դժուարամատչելի՝ բարձր ու հեռու լեռներում բազմած լինելու պատճառով: Մեր ժամանակները յաղթահարեցին նաեւ այդ դժուարութիւնները: Մէկ ժամուայ տահմաններում օդանաւով մայրաքաղաքից թռչողը կարող է բարեյաջող լինել Գորիսի չրջակայքի օդանաւակայանը եւ եւս մի ժամ՝ ու նա այդտեղից աւտոմեքենայով կարող է հասնել Տաթեւ, հետաքրքրութեամբ յաղթահարելով մօտիկ անցեալով դժուարամատչելիութեան համբաւ ունեցած «Սատանայի կամուրջը»: Տաթեւը արտաքին աչխարհի հետ կարճ ճանապարհով կապելը հնութիւնների պահպանութեան հիմնարկներին հնարաւորութիւն է ընձեռել սկսելու յուշարձանային անսամբլի վերականգնման աչխատանքները: Բացի դրանից, յուշարձանին կից ստեղծուելու է թանգարան, որտեղ կը ցուցադրուեն նաեւ զանգեզուրեան միւս կոթողների նիւթերը:

Այսպիսով, եթէ մինչեւ հիմա մեզ մօտ գիօսաչրջիկները հիմնականում մայրաքաղաքից ուղեւորւում էին դէպի հիւսիս, դէպի Գեղամայ լեռների պեղեցկուհի Սեւանը, ապա հիմա արդէն նախադրեալներ կը ստեղծուեն փոխել երթուղին դէպի հարաւ, դէպի Զանգեզուրի լեռների պեղեցկուհի Գորիսը, դէպի պատմական Սիւնիքի ճարտարապետական ինքնատիպ յուշարձանները:

ԳԻՈՐԳ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ
Ճարտարապետ

ՍՓԻՒՌՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք մեր երիտասարդ համալսարանականներէն Մարբ Նշանեանի հայերէն գրուած յօդուածը, որ ցայտուն պատկերը կուտայ, տագնապի մը զոր կ'ապրի Սփիւռքի այն երիտասարդութիւնը, որ գիտակից է հայ ըլլալու դժուարութեան: Հոն յայտնուած գաղափարները գուցէ ընդունելի չըլլան բոլորին համար կամ որոշ կարծիքներ կրնան ճիշդ իսկ չըլլալ: Բայց «Յառաջ» միշտ բեմը եղած է երիտասարդութեան եւ կը մնայ թարգմանը անոր ապրումներուն, ու ուրախութեամբ տեղ կուտայ նման գրութիւններու որոնք վկայութիւններն են հայ երիտասարդութեան «Սփիւռեան» մտածելակերպին: Այլեւս պարզ է թէ ինչ չուզեր մեր երիտասարդութիւնը, կը մնայ գիտնալ եւ բանաձեւել թէ ի՞նչ կ'ուզէ:

Կը թուի որ ԵՀՈՄԸ եռուն չրջան մը կը բոլորէ իր համագումարներով, իր կայաններով, իր «սեմինար»ներով: Բայց պէտք չէ կարծել որ ասիկա առողջութեան նշան մըն է անպայման: Կ'ակնարկեմ «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած երկու յօդուածներուն, մէկը Նոյեմբերին, միւսը անցեալ ամիս (*), երկուքն ալ Իտալիոյ անդամներու կողմէ գրուած:

Առաջինը կ'անդրադառնար ԵՀՈՄի հաքէն թռչողը կարող է բարեյաջող լինել Գորիսի չրջակայքի օդանաւակայանը եւ եւս մի ժամ՝ ու նա այդտեղից աւտոմեքենայով կարող է հասնել Տաթեւ, հետաքրքրութեամբ յաղթահարելով մօտիկ անցեալով դժուարամատչելիութեան համբաւ ունեցած «Սատանայի կամուրջը»: Տաթեւը արտաքին աչխարհի հետ կարճ ճանապարհով կապելը հնութիւնների պահպանութեան հիմնարկներին հնարաւորութիւն է ընձեռել սկսելու յուշարձանային անսամբլի վերականգնման աչխատանքները: Բացի դրանից, յուշարձանին կից ստեղծուելու է թանգարան, որտեղ կը ցուցադրուեն նաեւ զանգեզուրեան միւս կոթողների նիւթերը:

Այսպիսով, եթէ մինչեւ հիմա մեզ մօտ գիօսաչրջիկները հիմնականում մայրաքաղաքից ուղեւորւում էին դէպի հիւսիս, դէպի Գեղամայ լեռների պեղեցկուհի Սեւանը, ապա հիմա արդէն նախադրեալներ կը ստեղծուեն փոխել երթուղին դէպի հարաւ, դէպի Զանգեզուրի լեռների պեղեցկուհի Գորիսը, դէպի պատմական Սիւնիքի ճարտարապետական ինքնատիպ յուշարձանները:

ԳԻՈՐԳ ՄՈՒՇԵՂԵԱՆ
Ճարտարապետ

(*) Ա. Ա. Ա.

ՎԱՀԱՆ ՀՈՎՀԱՆՅԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԱՂՋԱԿ

ՕՏԱՐ ԲԱՂԵՐ

«Դուն ախտաբեր ես ինծի, ըսաւ ան, մեռնիլ ատենդ կը նշանակէ, չեմ կրնար ապրիլ քեզ հետ» – ըսաւ ան ինծի երբ մենք ամուսնացանք։ Ես ալ ժպտեցայ եւ ըսի. «Ես ալ քեզ կը սիրեմ, ինչ որ ալ ըլլայ»։

Գալով իրեն, ինծի ուրիշ ոչինչ կը հետաքրքրէր։ «Երբ ախտաբեր եմ, ուրեմն ես ալ ախտաբեր եմ եւ երբ մեռնիմ ես ալ պիտի մեռնիմ»։

Ամէն անգամ որ ան կ՚ակնարկէր իր հիւանդութեան, ես կը պատասխանէի. «Ես ալ ախտաբեր եմ, ուրեմն ես ալ պիտի մեռնիմ»։

Ամուսնացանք եւ մեղրալուսինը անցուցինք Ռիվիերայի մէկ գեղեցիկ քաղաքը։ Ան ինծի համար ամէն ինչ կ՚ընէր, ինծի համար կ՚ապրէր։ Ես ալ ամէն ինչ կ՚ընէի, որպէսզի ան երջանիկ ըլլայ։ Ամէն առաւօտ ինծի համար ծաղիկներ կը գնէր, ամէն երեկոյ ինծի համար կը կարդար։ Ես ալ ամէն առաւօտ ինծի համար ծաղիկներ կը գնէի, ամէն երեկոյ ինծի համար կը կարդայի։

Ան ինծի համար կը նուագէր, ես ալ ինծի համար կը նուագէի։ Ան ինծի համար կ՚երգէր, ես ալ ինծի համար կ՚երգէի։ Ան ինծի համար կը պարէր, ես ալ ինծի համար կը պարէի։

Ան ինծի համար կը գրէր, ես ալ ինծի համար կը գրէի։ Ան ինծի համար կը նկարէր, ես ալ ինծի համար կը նկարէի։

Ան ինծի համար կը քանդակէր, ես ալ ինծի համար կը քանդակէի։

Ան ինծի համար կը կարդար, ես ալ ինծի համար կը կարդայի։

Ան ինծի համար կը գրէր, ես ալ ինծի համար կը գրէի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Բիւզանդ Թօփալեան, այրի Տիկին Լիւսի Գամպուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ԲԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի դիտումին ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Քէհեայեան եւ Զօպանեան ընտանիք – ները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿՈՒՀԻ ՔԷՀԵԱՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Քէհեայեան, Թադէոսեան եւ Զօ – պանեան զերզաստաններու ննջեցեալնե – րու յիշատակին։

Ի դիտումին ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Մի – ութեան կեդր. վարչութիւնը եւ իր քոյր մասնաճիւղեր՝ Վիէն, Տէսին, Խորին գա – ւակցութիւնները կը յայտնեն այրի Տիկին Քնարիկ Մուրատեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վազրիկ Մուրատեանի, Տէր եւ Տիկին Ամմենակ Դաւիթեանի (Փիւժէ–սիւր–Ազժանս) եւ ընտանեկան պա – րագաներուն, ողբացեալ Մուշեղ Մու – րատեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ, Միութիւնս 50 Ֆր. կը նուիրէ փոխան ծաղկեպսակի, Տէսինի Ասլրիէեան յուշարձանին։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միու – թիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր նախագահուհիին, այրի Տիկին Սիրանոյշ Անդրէասեանի եւ իր ընտանե – կան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝ Շնորհք Անդրէասեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վերապ. Տ. Հրանդ Պաղեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէրին եւ 50 Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին Տիկին Վիճ – թորիա Գույումճեանի մահուան առթիւ։

Նոյն տխուր առթիւ Պ. Ամմենակ Քէ – չիեան եւ Պ. Յովհ. Թորոսեան 50ական Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակութի Տան։

(Առանձ. «Յառաջ»էն)։

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀՈԼԱՆՏԱ ԵՒ ՊԵԼՃԻԱ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻ ԱՒԹԻՒ

Յետաձգուած է Մայիս 8ին եւ 9ին աննպաստ օդին պատճառով

ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակութային Միու – թեան վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները Ուրբաթ, 7 Մա – յիս 1971 ժամը 8,30ին 7, Ռիւ Վոլթէռ, (Ֆուայէ տէ Վիէօ)։

Օրակարգ.— Նախորդ ժողովի չարու – նակութիւն։

Ներկաներուն թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 16ին, Սէն–Լուի սրահին մէջ, նախաձեռնու – թեամբ Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակ – ցութեամբ տեղւոյն բոլոր կազմակերպու – թիւններուն։

Կը խօսի ՆԱՐԵԿ ՔՀՆՑ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կը մասնակցի Վալանսի երգչախումբը լրիւ կազմով։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղե – ցիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուիրատուութիւն – ները.

Փարիզաբնակ Պ. Հայկազ Սինանեանէ 100 Ֆր. Սուրէն Արզումանեանի թաղման առթիւ, իր զաւակ Պ. Անտրէ Արզուման – եանէ 100, նոյն առիթով, Պ.Պ. Գասպար Աղապէկեանէ 50, Ժան–Փիէր Մակարեանէ 50, Ալպէր Փրոֆէթայէ 30, Կիւրճեան եւ Գ. Փիլիկեան 10ական։

Ասատուր Օհաննէսեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկ. Կիւլ – քան Օհաննէսեան 50, Կիւլխասեան ընտա – նիք 50, Քրղլեան Մանուկ 20, Կ. Կիւ – միւճեան 10։ Հայրապետ Մարտիրոսեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Լ. Մարիկեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Մանուկեան 30ական։

Պ. Համասեանէ, Ագնիւ Մանթարեանի մահուան առթիւ 50, Գէորգ Պօյաճեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Գ. Վար – պետեան 50, առաքնաբոյժ Դաւիթեան եղբայրներ, Զիփլաքեան Աբրահամ, Եմէ – նիճեան Միսաք 20ական, Ռոֆֆայէլեան ընտանիք 50, Զիփլաքեան Սարգիս, Քը – րչնկեան Հայկ 10ական, Յակոբ Փափազ – եան Ս. Մուրատեան վարժարանին (Փա – րիզ) 50 Ֆր.։

×

Կապոյտ Խաչի Կոնստանդնուպոլսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ առացած է հետե – եալներէ՝ Նիկողոսեան, Աւագեան, Խոջ – ճանեան եւ Հաճըեան ընտանիքներէ, Մե – ռելոյի առթիւ իրենց ննջեցեալներու յի – շատակին, 50 Ֆր. ի նպաստ դպրոցին։

×

Լիոնի կրթ. մարմինը շնորհակալու – թեամբ առացած է հետեւեալ գումարնե – րը, նորաշէն սրահներու բացման առթիւ.

Տէր եւ Տիկին Հր. Թադէոսեան 50 Ֆր., Տիկին Անոյշ Յարութիւնեանի (ծնեալ Պա – հատուրեան) մահուան յիշատակին եւ ա – ռաւել 150 Ֆր.։ Կապոյտ Խաչի Լիոնի Մ. ճիւղ 100, Տարաքճեան 100, Ներկիզեան 100, Պատմաճեան 100, Տիւմէճեան Սահ – կան 100, Պօյաճեան Յակոբիկ, Տիւմէճ – եան Գառնիկ, Քէշիշեան, Օտոզեան, Մամաս Ժորժ, Պզտիկեան, Վարդանեան Վարուժան 50ական, Պատմաճեան Քրիս – թին, Էքմէքճեան 30ական Ֆր.։

(Շար.)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս երկուշաբթի (Մայիս 3) երեկոյն։ Ժողովը կը բացուի ժամը 9ին եւ կը փակուի 10,30ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)

ARMENIA MONDIA
pour la première fois
à LYON
GRANDE EXPOSITION
VENTE ARMENIENNE
les Samedi, Dimanche et Lundi 1, 2, 3 Mai
Salle de l'Eglise Arménienne, 295 Rue Boileau, Lyon (3e), 10 h. à 22 h.
Nocturne le 3 jusqu'à minuit
Projection couleurs sonorisée :
« L'ARMENIE SOUS LA NEIGE »
Cadeaux promotion à tous nos clients !

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Demande entrepreneurs, ouvrières domicile et atelier pour la robe, travail suivi.
Tél. : 207-02-86.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆը – րանսայի շրջանի հարաւային մասին տա – րեկան դաշտահանդէսը տեղի պիտի ու – նենայ 4 Յուլիս կիրակի օր։

ԱՆԱՀԻՏ ԳԱՎԷՁԵԱՆ
ՊԵՐՃ ՍԱՀԻԼԵԱՆ

Ամուսնացած

1971, Ապրիլ 27ին, Փարիզ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակ – ցութիւնը արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները 6 Մայիս Հինգ – շաբթի օր ժամը 18ին իր կեդրոնատեղին 77, Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ։

Այս ժողովը ի դօրու ըլլալու համար, անհրաժեշտ է մեծամասնութիւն, նկատի ունենալով օրակարգի կարեւորութիւնը, կը խնդրուի անդամներէն անհրաժեշտ ներկայութիւն։

ՕՐԱԿԱՐԳ.— Վաւերացում վարչական ժողովի տուած որոշման, Անտիլիի մէջ կառուցուող մտաւորականներու հան – գրստեան տան վրայ ենթագրաւումով իր կատարելիք փոխառութեան։

(ԿՆԻՔ)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՅԵՐՈՒՍԱղԷՄ

Մայր տաճարի աւագ խորանը եւ Առաքելական Աթոռը։

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեանի

ՊԷՅՐՈՒԹԻ բոլոր այցելութիւնները կը կատարուին առաջնորդութեամբ
Վարուժան Սարգիսեանի

ՕԳՈՍՏՈՍ 11–30

Օգոստոս 11էն 23 Պէյրութ 23էն 30 Երուսաղէմ

ԳԻՆ 2250 ՖՐ.

Մեկնում Փարիզէն, Լիոնէն կամ Նիսէն

Արձանագրութիւն

Renseignements et inscriptions :

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

SONIA COUMRYANTZ
TRIM VOYAGE
1, Rue de Sèze — PARIS (9e)
Téléphone : 742-57-84 et 742-22-12
de 9 h. 30 à 18 h. — tous les jours

կամ Գիւտ Վրդ. Նազդաչեանի՝ Հայոց եկեղեցին
15, Rue Jean Goujon

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

VOTRE AGENCE DE VOYAGES ARMENIENNE
Messieurs SARKISSIAN et SEDEFIAN
AGENCE DE VOYAGES SEVAN
50, Cours de la Liberté — LYON — Téléph. 60-13-66
de 10 h. à 19 h. — tous les jours

Եւ Դաւիթ Վ. Սահակեանի, եկեղեցին,
295, Rue Boileau

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՄԷՋ

JACQUES CHELELEKIAN
VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière, Marseille 1er — Téléphone : 62-03-44 et 64.09-49
de 15 h. à 19 h. — tous les jours

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

«ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐՆՑ» Գրական Մրցանակին առթիւ ԵՐԵԿՈՅԹ
Բարձր Հովանաւորութեամբ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ **ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ**

իր «Ֆրանսերէնով արտայայտուող հայ արուեստագէտներ» գրքին համար։

Ուրբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 21ին

dans le Grand Salon du Moderne Palace Hôtel
8, Place de la République à Paris

Կը նախագահէ ՓՐՈՖ. Ֆ. ՖԷՑՏԻ

Կը խօսին Պ. Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆ, ՌՈՒԲԻՆ ՄԵԼԻՔ, ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այս երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերեն Տիկիններ՝ Ալիս Սափրիչ, Ռոզի Վարդ եւ Նաի Գառզու, *Պարոններ՝* Կապրիէլ Արուք, Գառ – զու, Փրոֆ. Շառլ Տէտէեան, Էտմոն Թամիզ, Լ. Յովնանեան եւ Տէր – Աբրահով։
Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Տիկիններ՝ Զ. Անտոնեան, Ա. Տէտէեան եւ Պ. Տէր–Աբրահով

Յատկապէս կը խնդրուի հասարակութենէն ճշդապահ ըլլալ։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Ի ՆՊԱՍՏ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ

Հովանաւորութեամբ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութեան եւ նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին

Իր հիմնադրութեան քա ռասնամեակին առթիւ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 15,30ին
Centre Administratif et Social, 1, Place de l'Hôtel de Ville, Asnières

Կը խօսին
ՕՐ. ԱՍՏՂԻԿ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ եւ ընկ. Ժ. ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— ՍՈՆԻԱ ՆԻԿՈ – ՂՈՍԵԱՆ (մեծ–սոփրանօ, Ա. մրցանակ Փարիզի երաժշտանոցի), դաշնակով կ'ընկերանայ ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, Օր. Ա. ԱԹՄԱՃԵԱՆ (արտասանութիւն), Պ. ՊԵՏԻԿԵԱՆ (հայկ. ժողովրդական երգեր), ՍՕՍԻ պարախումբը լրիւ կազմով, ղեկավարութեամբ Տիկին Յ. ՔԻՒՐԹՆԷՐԵԱՆԻ։
Պարախումբին մենապար Օր. Ա. ՊԱՂՂՐՃԵԱՆ, արտասանութիւն ՄՈՒՐԱՑ ԴԱՒ – ԼԱՔԵԱՆ
Դասական պար՝ Օր. ԱՆԻ ՏԷՐ–ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ
Խօսնակ՝ Օր. Իրմա Պասմաճեան

Յերեկոյթը կը սկսի ճիշդ ժամուն։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։